ISBN978-975-95580-5-5

ÇORUMLU 19389-1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU
1939-1940

Mahmut Selim GÜRSEL

ÇALIŞMA BAŞI

TAKTİM

Mahmut Selim GÜRSEL

13. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

14. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

15. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

16. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

17. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

18 SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

19. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

20. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

21 SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

22. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

23. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

24. SAYIYA GİTMEK İÇİN KIMLAYINIZ!

TAKDİM

Bu çalışma; 1938 tarihinden başlayarak; 1946 yılına kadar büyük bir çalışma azmi, o tarihlerin yoklukları göz önüne getirilirse kâğıt, mürekkep ve çalışma şartlarının zorluğu ile meydana getirilen 61 sayı derginin sayfaları fotoğraflayarak kitap haline getirmeye çalıştım.

Bir kitabın doğması, o kitabı yazmaya kalkan kişinin amacına ve bilgi birikimine göre değerlendirilmesi uygun olarak görülmelidir.

Elinizde bulunan bu çalışmanın sizlere ulaşması için günlerini veren bu çabası için şükranlarımı sunarken, bu çalışmada da benim ufacık bir katkımın da bulunması beni bahtiyar etmiştir.

Bu çalışma ile sizlerde bazı bilgileri edinmiş ve faydalanmış olarak uzun yılların birikimlerinden aydınlanacağınızı göreceksiniz.

Bilgi; yazılmadıkça kaybolmaya açık birikimlerdir. Her insan bir kitaptır; onu okumamız gereklidir.

Tanımadığımız ve anlamadığımız kişiler hakkında nasıl kararlar veremezsek; bir çalışmayı da incelemeden, okumadan karar veremeyiz.

Mahmut Selim GÜRSEL

Mahmut Selim GÜRSEL

1947 tarihinde babamın subay olarak bulunduğu Erzurum'da bir at arabasında doğum evine giderken doğmuşum. Babam Eminsu Ali Rıza Gürsel, annem ise Fahriye hanımefendi idi.

İlkokula İskenderun'da başladım. Ankara' da bitirdim. Ankara Yenimahalle Ortaokulunun birinci sömestrsinde babamın emekli olmasından dolayı 1960 yılında Çorum'a gelince Atatürk Ortaokuluna devam ettim. Babamın "oku da oğlum ceketimi satar seni okuturum" diyerek bana yaptığı nasihatleri ters tepki : yaptı, okumuyorum diyerek okulu birinci sınıfta bıraktım. Marangoz çırağı olarak Azmi Başar ustanın yanına girdim. Askere gidene kadar ustanın yanında çalıştım.

1967 tarihin de askerlik dönüşü, Ankara Emniyet Müdürlüğüne teknisyen olarak göreve başladım.

Ortaokulu dışarıdan 2 yılda bitirdim 1972 tarihinde Polis Memuru olarak Ankara'da çeşitli şubeler ve karakollarda çalıştım. 16 Eylül 1973 tarihinde Selma (Kurşuncu) Hanımefendi ile evlendim.

1978 yılında ayında naklen Çorum İl Halk Kütüphanesine Memur olarak geçtim.

Dışarıdan Çorum Ticaret Lisesini iki yılda bitirdim.

Kendi kendime Osmanlıcayı öğrenmeye uğraştım, Hat sanatı ile biraz ilgilendim 150 ye yakın Ser levham var, Çorum Güzel Sanatlar Galerisinde ve Kütüphane salonlarında bu levhaları sergiledim.

03. 08. 1988 tarihinde İl Halk Kütüphanesi Müdür yardımcılığına atandım. Bakanlığına sundum. Kitabımdan Türkiye'deki bütün kütüphanelere dağıtılmak üzere 1000 adet satın aldılar.

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

1993 yılında Türkiye'deki bütün kütüphanelerde bulunan " El 1990 tarihinde kütüphanelerdeki kitapların tasnifi ile ilgili 10 yıllık bir araştırmamı "Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) "kitap haline getirip Kültür

Yazması" kitapların Ankara Milli Kütüphanesine toplanma kararı veren Kültür Bakanlığına karşı Çorumlu hemşerilerimi haber dar ettim, mahalli radyodan ve gazeteler ile parti il Başkanlarını ile Millet Vekilimiz Adnan Türkoğlu ve Belediye Başkanımız rahmetli Turan Kılıççıolu' nun destekleri ile el yazma kitaplarımızın Çorum' da kalmasını sağladım! Açık öğretim için üniversite sınavlarına girip kazandım. İkinci sınıfta iken 25 Nisan 1994 tarihinde Tatvan Bitlis'e Müdür olarak tayinim çıktı, tayin edildiğim yere gitmeyerek emekliliğimi istedim.

İlkokul sıralarında okuyarak pilot olmanın düşlerini kurardım. Bu hayalim gerçekleşmedi. Şu anda emekli memurum.

Marangozluk, oymacılık, Polis Memurluğu, Memurluk ve idarecilik yaptım. Her çalıştığım meslekte çeşitli önemli olaylar oldu ise de son çalıştığım kurumda bence; en önemli bir hatıramı anlatmak istiyorum:
Kütüphanedeki çalışmalarım ve " El Yazması Kitaplar"ın Çorum'da kalması için verdiğim çabalar neticesinde Bitlis Tatvan'a tayin edilme olayım beni çok yıktı. Fakat bu üzüntümün boş olduğunu zamanla gördüm. Rabb'imin izni ile Hacca gitmek nasip oldu, iki kitap daha yayımladım ve elinizde bulunan bu derginin çıkmasına vesile oldum. Mesleklerin insanlara sağladığı maddi avantaj olarak, evinizi geçindirecek, namerde muhtaç etmeyecek avantajından başka, manevi olarak; sizin yaptığınız işlerle ilgili karşılaştığınız problemleri değerlendirirseniz avantajların neler olabileceğini hayat okulundan öğrenmiş oldum.

Yazı yazmaya beni kimse teşvik etmedi Kütüphane için hazırladığım kitap beni yazmaya teşvik etti. Yazılarım mahalli basında yayımlandı. Yazılarımdan dolayı bir ödül almadım; fakat kitapları ve bu dergi benim için en büyük ödüldür.

İdealim: Çorum'a tam teşekküllü bilgisayar ortamında bir kütüphane kazandırmaktır. Bu idealim yüzünden tayinim çıktı. Yayımlanmış dört çalışmam bulunmaktadır. Bunlar:

" Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) ",

Bakanlığa sunulmuş; "Alfabetik Türk ve Yabancı Yazarlar Fihristi" ve "Ne Nerede Başlıklı Arama Fihristi" basım için hazır beklemektedir. Yazılarım daha çok araştırma dalı ile makale türüdür. Tiyatro çalışmalarım, şiir ve hikâye denemelerim bulunmaktadır.

Benim okuyucularıma diyeceklerim şudur ki. Doğru bildiğiniz konuları savunun. Bu savunmanız size belki tepkiler getirecektir. Bu tepkileri inceleyerek doğru olup olmadığını araştırın.

Çalışmalarım:

https://gurselyayin.com   corumlu2000@gmail.com

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 13

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Mahmut Selim GÜRSEL

İKİNCİ YILA GİRERKEN Neşat KÖSOĞLU

ÇORUM TARİHİ HAKKINDA Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

ONUNCU ASIRDA ÇORUM Hikmet Turan DAĞLIOĞLU

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

KÖY ADLARINA GÖRE BİR ARAŞTIRMA Neşat KÖSOĞLU

HESAP VERİYORUZ İhsan SABUNCUOĞLU

MUSTAFA VAZIF İhsan SABUNCUOĞLU

ÇORUM YEĞEN PAŞA Neşat KÖSOĞLU

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 — 15 NİSAN 939 — Sayı : 13

İKİNCİ YILA GİRERKEN

Neşet Köseoğlu

Dergimiz geçen sayısı ile birinci yılını temamlamış bulunuyor. Komitemizin sayın Başkanı İhsan Sabuncuoğlu (11) ve (12) inci sayılarla bu sayımızda (Hesap veriyoruz) başlığı altında bir yıl zarfındaki çalışma programımız ile neşrettiğimiz ve hazırladığımız vesaik hakkında cidden selâhiyetli bir lisanla izahat vermektedir. Benim bu yazıya eklenecek iki özlü haberim vardır.

Bir yıllık çalışmamız sonunda her sayımızda neşrettiğimiz muhtelif mevzulara ait makalelerden maada (onuncu asırda Çorum), bir yıldır dergimizde ilâve olarak çıkardığımız Çorum tarihini aydınlatıcı halktan ve sicillerden derlenen vesikaları izahları ile birlikte birinci cilt (Çorumun tarih vesikaları) adlarile ve iki kitap halinde hazırladığımız eserler temamlanmıştır. İlk imkân çıktığı zaman bunlar neşredilecektir. Yine ayrıca neşretmeğe karar verdiğimiz (Çorum manileri). (Çorum kitabeleri ve tarihi abideleri) ve (Çorum yer adları) hakkında yapmakta olduğumuz tetkikler sona ermek üzeredir. Bunlarıda aynı birer kitab halinde neşretmeği düşünmekteyiz. Araştırma ve neşriyat işlerinde Halkevi arkadaşlarımdan ve (Çorum) un tarih sever halkından gördüğümüz yardımları burada sevinçle ve teşekkürle kaydetmeği bir vazife bilirim. Çorum ile kazalarında bulunan Kültür arkadaşlarımızın tarihi ve mahalli bilgileri vermek hususundaki gayretlerini de buraya yazmalıyım.

Vali ve Parti Başkanımız Salih Kılıç'ın dergimize gösterdiği yardım ve alâkaya karşı olan minnettarlığımızı da yazmak bir borçtur.

Bütün bu alâka ve yardımların yeni yıl çalışmalarında bize daima bir destek ve teşvik olacağına ve bizi gayemize doğru kolayca götüreceğine inanıyoruz.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ](#)

HASBEHAL

Çorum Tarihi Hakkında

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Orta Anadolu şehirlerinin, ortaçağ devrine ve bilhassa Selçukilere dair olan tarihî kaynakları pek azdır. Elde mevcut olan eserler ve vesikalarda henüz Orta anadolu tarihini vazıh bir şekilde aydınlatıcı mahiyette değildirler. Bu itibarladır ki Orta anadolu şehirlerinin hakikî manasile tarihlerini yazmak hayli güçtür. Orta anadolu şehirleri içinde Çorum birçok tarihî vak'alara sahne olmuş bir şehirdir. Şimdiye kadar heryerin olduğu gibi Çorum da tarihî karanlıklar içinde kalmıştır. Asıl bundan sonradır ki sistemli bir çalışma neticesinde memleketlerimizin tarihleri yazılabilecektir.

Yazılacak bir Çorum tarihi, yalnız Çorum ve çevresini değil ayni zamanda Anadolunun da bir çok tarihini ve karanlık cihetlerini aydınlatacağı cihetle bir ehemmiyeti haiz olacaktır.

«Çorumlu» dergisinin büyük bir gayret ve isabetle neşretmekte olduğu tarihî malzemeler ilerisi için bize ümidler verecek şekildedir. İtiraf etmeliyiz ki tarih kültürü bizde daha yeni uyanmaya başlamış olmakla beraber eldeki vesikalardan istifade ederek vakaların hakikî ve ictimaî sebeblerini bularak yazmak ve bunlardan netice çıkarmak usulü de henüz arzu edilir şekilde kök salamamıştır. Bunun için hem zaman, hem de bir çok enerji sarfına ihtiyaç vardır.

Çorum tarihini yazmak için garp ve şark kaynakları bizim için zengin hazine mahiyetindedir. İslâmî devirden evvelki zamanlar için bilhassa Roma, Bizans devirlerini aydınlatmak için ecnebi eserleri tedkik etmek her şeyin başında gelir.

Çorum; Tarih bakımından zengin bir vilâyettir. Bu vilâyette Hitit, Yunan, Roma, Bizans, İran, Arap, Selçuk ve Osmanlı medeniyetinin bakayası hâlâ yaşamaktadır. Boğazköy gibi Hitit medeniyetinin merkezi Tavium Nefes köy gibi Roma medeniyetinin şöhretli sitelerinden biri Çorum vilâyeti içindedir. Çorumda eski bu medeniyet merkezlerinin bulunuşu bir mazhariyettir. Hitit medeniyet ve eserleri üzerine yazılmış bir çok eserler vardır. İlim henüz Hititoloji sahasında son sözünü söylememiş olmakla beraber bu gün Hititlere ait bir çok tarihî hakikatleri öğrenmiş bulunuyoruz.

Hele Boğazköy hakkında yazılmış olan eserler ve bu çevrede yapılan kazıların elde edilen neticeler tarihin bir çok karanlık sahifelerini aydınlatacak mahiyettedir.

Yunan - Roma Bizans eserleri için başta Texcier olmak üzere Forbiger, K. Ritter Ramsay V. gibi âlimlerin tedkiklerinden pek fazla itimat edilemezse bile her halde istifade edebiliriz.

Şark kaynaklarını ise ikiye ayırmak lâzım gelir. Yazma eserler, matbu eserler:

Yazma eserlerimizin en mühimleri İstanbul kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bunların içinde çok mühim olanları vardır. Arap ve Türk müverrihlerile coğrafyacıların Anadolu memleketleri hakkında verdikleri malûmatın hepsini tedkik etmiş olduğumuzu iddia edemeyiz. Bu yazmalar içinde henüz adını bilmediğimiz eserlerin bile bulunması muhtemeldir.

Bunlardan başka vakfiyeler, kitabeler, tapu defterleri, şerî sicillerde mühim rol oynar. Her şeyden önce gerek ecnebi ve gerek şark kaynaklarında Çorum ve çevresi hakkında yazılmış malûmatı olduğu gibi neşretmek çok faydalı olacaktır. Bay Neşet Kösenin Çorumlunun 11 inci sayısında (Evliya Çelebiye göre Çorum) başlıklı yazısı bu nevi tedkiklerin başlangıcını teşkil etmektedir. Selçuknamelerde muhtelif coğrafya ve tarih kitaplarında Çoruma dair olan malûmatı neşretmek suretile güzel bir «Çorum Bibliyorafyası» da meydana gelmiş olur.

Çorum adının menşei hakkında kâfi ve katî malûmatımız olmamakla beraber Ortaçağda bu şehre «Çorumlu» adı verildiğini biliyoruz. Şu halde buranın «Çorumlu» adında bir Türk oymağının merkezi olduğunu kabul etmekle hata etmemiş oluruz. Nitekim Ahmed Vefik paşa merhum (Lehcei Osmanî) adlı lûgatinde Çorum için (Bozokta Çorum ve Karahisar Behramşah maakabilei Çepni kazasının merkezi bir şehirdir) diye yazar. Balıkesir vilâyetinin Sındırgı kazasına tabi bir Çorum nahiyesinin bulunması ve halkının da Çepnilerden mürekkep bulunması da (Çorumlu tabirinin bir Türk oymağına aidiyetini göstermekte, bundan başka Çorumda Bayat ve Beydili gibi eski Türk oymaklarına aid ve onların isimlerinden alınma köylerin bulunması da bu husustaki kanaatlerimizi kuvvetlendirmektedir. «Bizim Verzim» de Çorum, Çorumludan yazıldığı gibi [2] Âşık paşa zade tarihinde de «Çorumlu yöresi» kaydinin bulunması [3] ve onuncu asra aid tapu defterlerile Selcukilerden kalma bir çok vakfiyelerde de Çorumlu adının bulunması Çorum adının nereden gelmiş olduğunu bir dereceye kadar aydınlatmaktadır.

[1] S. 360.
[2] S. 404.
[3] S. 113.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Ebu Bekir dımışkı (Coğrafyayı kebir) inde [4] ve ondan naklen kâtip Çelebi Cihannemasında [5] Çorum hakkında şu malûmatı verirler.

(Çorum kalecik şarkı şimalisinde bir livadır ki cenubî Bozok sancağıdır. Kazaları İskilip, Tahtettarik, Hacı Hamza, Saz, Sakız, Osmancık, Kara Hisarı Demirlü, Fevkattarik, Katar, Saray, Mihmadı selâm.

Çorum kasabası mamur bir şehirdir ki her haftada pazarı turur, mükellef hanları vardır. Ve mesacid ve cevami ve esvakı âmiresi ve mahını paşa sarayı vardır. İki cebel arasında bir vasi sahrada vakidir, şahrah üzere değildir. Çorumdan bir merhale şarkta şeyh Elvan tekkesi vardır. Azim ziyafet hanedir ve müsafire riayet ederler.

İskilip: Çoruman garbisinde bir menzildir. Bir kale ve kasabadır ki müftü Ebussuud bu kasabadan neşet etmiştir. Anda bir cami ve muallimhane ihdas etti. Ve Kızılırmak bununla Çorum arasından geçer.

Osmancık: Amasyadan iki merhale garbe Kızılırmak bunun kurbinden geçer. Şahrah üzere bir kale ve kasabadır ve nehir bir saat kadardır. Koyunbaba derler bir aziz medfundur ki kurşun örtülü kubbeli bir türbe ve tekye içinde âşıklar sakin olur. Ve Bayram kethuda anda bir cami bina etmiştir ki Kızılırmak kurbinden geçer.

Hacı Hamza: Cami ve hamam, bir hanı ve dekâkini müştemil bir karyedir.)

İşte en meşhur coğrafyacılarımızın Çorum hakkında verdiği malûmat bundan ibarettir.

Daha eski zamanlarda hicretin altıncı asrında yazılmış bir coğrafya kitabında Orta Asyada Bedehşan nevahisinde (Cirm - Çirm) diye bir şehrin bulunması oradaki Çırm veya Cırm şehrile bizim Çorum arasında bir münasebet olduğu ihtimalini hatıra getirmektedir. [6]

Ebilfida, Ayni, Yakut Hamevi gibi müelliflerle Kâtip Çelebi, Menazırilavalim sahibi Âşık Çelebi, Evliya Çelebi Çorum hakkında fazla bir şey yazmazlar.

Ali Suad tarafından terceme edilen Ch. TeXier küçük Asyasında Çorum ve nefes köy için şu malûmata rastlanır.

Galatının meşhur şehirlerinden bulunan Taviom Trokmiyenlerin merkezi idi. Burası en mühim bir ticaret merkezi olmakla beraber Jupiter yani güneş ilâhını tunçtan tasvir eden bir heykele ve melce olmak hukuk ve imtiyazını haiz mukaddes bir ormana malik bir şehirdi. Trokmiyenler Firikyada tavattun eden Galatların üç taifesinden birinin adıydı. Tavium Halis -Kızılırmak nehrinin sağ sahilindeki dağların arasında bulunuyordu. Nefes köy Boğaz köy - Hattuşaşın 24 kilometre cenubundadır. Bazı âlimlere göre burası bugünki Çorumdur. Fakat bugün nefes köyün Çorum olmadığı anlaşılmıştır. Ankaradan Taviumun mesafesi Antonen ve Potinger kayidlerinde mezkûrdur. Bugünki ölçü mikyasına göre iki şehir arasındaki mesafe 171 kilo metre kadar tutuyordu. [7]

Bütün bu eserlerden istifade etmek, bunlardan başka muhtelif seyahatnameleri gözden geçirmek bir ilim ve memleket meselesi halini almış bulunuyor.

Bir şehrin tarihi Anavatan tarihinin geniş bir faslını teşkil eder. Bu itibarla şehrimizin tarihini yazmak ve bunun için geniş mikyasta çalışmak en verimli ve faydalı işlerimizden olduğuna inanmalıyız. Halkevimizin Çorum tarihi için sistemli bir şekilde çalışmasını ve «Çorumlu» nun bu mevzu için geniş sahifeler ayırmasını memleket nam ve hesabına çok hayırlı bir hareket olarak görüyoruz. Bütün bu malzemeler ve vesikalar ileride Çorum tarihini yazacak olanlar için zengin bir kaynak vazifesini görecektir. Yakında hazinei evrakta mevcut tapu kayidlerine nazaran ve Neşet Köseoğlu ile birlikte (Onuncu asırda Çorum) adı ile yazacağımız eserle de Çorumun bir çok ictimaî, iktisadi ve ziraî hayatını aydınlatmaya çalışacağımız zaman bu malzemelerin ne kadar kıymetli olduğunu ve bir memleket tarihini yazmak için ne gibi kaynaklara baş vurulmak lâzım geldiğini ve hangi yollardan yürümek gerektiğini tebarüz ettirmeğe çalışacağız.

Sadece bir hasbıhal mahiyetinde olan şu makale bile Çorum tarihinin ehemmiyet ve genişliğini ve bir şehir tarihini yazmanın ne büyük emek ve külfetlere ihtiyaç gösterdiğini izah etmiş bulunuyor. Bunu hep elbirliğiyle başarmaya çalışmak hepimizin vazifesidir ve bundan duyacağımız zevk de şüphesiz o nisbette geniş olacaktır.

[4] Köprülü Kitapsarayı Hafız Ahmed paşa kısmi No. 173. Varak 215.

[5] Matbu Cihannüma S. 625.

[6] Merasidülıtılâ Ala esmaül emkineti velbıka. Varak 76. Veliyüddin kitapsaray 2338. Bu eser (Safiyüddin Abdülmümin) tarafından yazılmıştır.

(Cirm bilkesri simmessükûn. Medinetünbinevahi Bedahşan.

[7] Küçük Asya. Cilt 2 S. 424 ve 455 inci sahifelere bakınız.

Malte - Brun Küçük Asyasında Taviomun Çorum olduğunu yazar. S. 95.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Ebu Bekir dımişkı (Coğrafyayı kebir) inde [4] ve ondan naklen kâtip Çelebi Cihannemasında [5] Çorum hakkında şu malûmatı verirler.

(Çorum kalecik şarkı şimalisinde bir livadır ki cenubi Bozok sancağıdır. Kazaları İskilip, Tahtettarik, Hacı Hamza, Saz, Sakız, Osmancık, Kara Hisarı Demürlü, Fevkattarik, Katar, Saray, Mihmadı selâm.

Çorum kasabası mamur bir şehirdir ki her haftada pazarı turur, mükellef hanları vardır. Ve mesacid ve cevami ve esvakı âmiresi ve mahsus paşa sarayı vardır. İki cebel arasında bir vasi sahrada vakidir, şahrah üzere değildir. Çorumdan bir merhale şarkta şeyh Elvan tekkesi vardır. Azim ziyafet hanedir ve müsafire riayet ederler.

İskilip: Çoruman garbisinde bir menzildir. Bir kale ve kasabadır ki müftü Ebussuud bu kasabadan neşet etmiştir. Anda bir cami ve muallimhane ibdas etti. Ve Kızılırmak bununla Çorum arasından geçer.

Osmancık: Amasyadan iki merhale garbe Kızılırmak bunun kurbinden geçer. Şahrah üzere bir kale ve kasabadır ve nehir bir saat kadardır. Koyunbaba derler bir aziz medfundur ki kurşun örtülü kubbeli bir türbe ve tekye içinde âşıklar sakin olur. Ve Bayram kethuda anda bir cami bina etmiştir ki Kızılırmak kurbinden geçer.

Hacı Hamza: Cami ve hamam, bir hanı ve dekâkini müştemil bir karyedir.)

İşte en meşhur coğrafyacılarımızın Çorum hakkında verdiği malûmat bundan ibarettir.

Daha eski zamanlarda hicretin altıncı asrında yazılmış bir coğrafya kitabında Orta Asyada Bedehşan nevahisinde (Cirm - Çırm) diye bir şehrin bulunması oradaki Çırm veya Cırm şehrile bizim Çorum arasında bir münasebet olduğu ihtimalini hatıra getirmektedir. [6]

Ebilfida, Ayni, Yakut Hamevi gibi müelliflerle Kâtip Çelebi, Menazırilavalim sahibi Âşık Çelebi, Evliya Çelebi Çorum hakkında fazla bir şey yazmazlar.

Ali Suad tarafından tercüme edilen Ch. TeXier küçük Asyasında Çorum ve nefes köy için şu malûmata rastlanır.

Galatinin meşhur şehirlerinden bulunan Taviom Trokmiyenlerin merkezi idi. Burası en mühim bir ticaret merkezi olmakla beraber Jupiter yani güneş ilâhını tunçtan tasvir eden bir heykele ve melce olmak hukuk ve imtiyazını haiz mukaddes bir ormana malik bir şehirdi. Trokmiyenler Firikyada ta-

[4] Köprülü Kitapsarayı Hafız Ahmed paşa kısmi No. 173. Varak 215.

[5] Matbu Cihannema S. 625.

[6] Mırsadülıtlaç Ala esmaül emkinati velbaka. Varak 76. Veliyüddin kitapsaray 2338. Ba aar (Safiyüddin Abdülmümin) tarafından yazılmıştır.

(Cirm bilkesri ellemessükûn. Medinetünbinevahi Bedahşan.

vattun eden Galatların üç taifesinden birinin adıydı. Tavium Halis -Kızılırmak nehrinin sağ sahilindeki dağların arasında bulunuyordu. Nefes köy Boğaz köy - Hattuşaşın 24 kilometre cenubundadır. Bazı âlimlere göre burası bugünki Çorumdur. Fakat bugün nefes köyün Çorum olmadığı anlaşılmıştır. Ankaradan Taviumun mesafesi Antonen ve Potinger kayidlerinde mezkûrdur. Bugünki ölçü mikyasına göre iki şehir arasındaki mesafe 171 kilo metre kadar tutuyordu. [7]

Bütün bu eserlerden istifade etmek, bunlardan başka muhtelif seyahatnameleri gözden geçirmek bir ilim ve memleket meselesi halini almış bulunuyor.

Bir şehrin tarihi Anavatan tarihinin geniş bir faslını teşkil eder. Bu itibarla şehrimizin tarihini yazmak ve bunun için geniş mikyasta çalışmak en verimli ve faydalı işlerimizden olduğuna inanmalıyız. Halkevimizin Çorum tarihi için sistemli bir şekilde çalışmasını ve «Çorumlu» nun bu mevzu için geniş sahifeler ayırmasını memleket nam ve hesabına çok hayırlı bir hareket olarak görüyoruz. Bütün bu malzemeler ve vesikalar ileride Çorum tarihini yazacak olanlar için zengin bir kaynak vazifesini görecektir. Yakında hazinei evrakta mevcut tapu kayidlerine nazaran ve Neşet Köseoğlu ile birlikte (Onuncu asırda Çorum) adı ile yazacağımız eserle de Çorumun bir çok ictimai, iktisadi ve ziraî hayatını aydınlatmaya çalışacağımız zaman bu malzemelerin ne kadar kıymetli olduğunu ve bir memleket tarihini yazmak için ne gibi kaynaklara baş vurulmak lâzım geldiğini ve hangi yollardan yürümek gerektiğini tebarüz ettirmeğe çalışacağız.

Sadece bir hasbühal mahiyetinde olan şu makale bile Çorum tarihinin ehemmiyet ve genişliğini ve bir şehir tarihini yazmanın ne büyük emek ve külfetlere ihtiyaç gösterdiğini izah etmiş bulunuyor. Bunu hep elbirliğiyle başarmaya çalışmak hepimizin vazifesidir ve bundan duyacağımız zevk de şüphesiz o nisbette geniş olacaktır.

[7] Küçük Asya. Cilt 2 S. 424 ve 455 inci sahifelere bakınız.

Malte - Brun Küçük Asyasında Taviumun Çorum olduğunu yazar. S. 95.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

nu, (Erdel) de bir kaleyi 958 de Ulamapaşa yardımı ile serdar Ahmed paşanın zap ettiğini (C. 7 S. 369). Van eyaletinin kanuni zamanında İbrahim paşa fethinde iki tuğ ile Ulama paşaya ihsan edildiğini (C. 4. S. 174) nihayet vilâyeti Tekeden aceme esir düştüğünü, orada han olduğunu, sonra firar edüb (..) ya tayin olunduğunu, oraya harbe gidüb 40 gün muhasaradan sonra muhafızı (Türk frenç) kaleyi teslim ettikten sonra tekrar gelip (958 H.) de Ulamapaşayı şehid ettiğini (C. 1. S. 169) de yazıyor.

Ulama paşanın Çorumda bir hamam yaptırabilmesi için burada bir müddet bulunması ve büyük ihtimale göre sancak beyi olması akla mülâyim gelir.

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Çoruma aid neşrettiğimiz beş vesika onuncu hicri onaltıncı miladi asra aiddir. Bu vesikalardan biri Kanuni Sultan Süleymanın oğlu şehzade Bayezide aiddir. 17 Zilkade 966 - 1558 tarihlidir.(1)

Mütevelfa Süleyman paşanın kapucu başısı olub şehzade Bayezidle birlikte Amasyaya gelen ve yaralanarak onunla birlikte İrana gitmeyen Mahmud isminde bir adam iyileştikten sonra başına bir sürü ehli fesad toplamış ve hükümde okuyamadığımız fakat Niksar olduğunu sandığımız taraflarda hükûmete karşı isyan etmiştir. Hükümde bu adamın yakalanması yazılmaktadır.

İkinci vesika ise Çorum beyinin sancağı muhafazası için kâfi mikdarda asker koyarak kendisinin Rum eyaleti askerile birlikte Şirvan muhafazasına gitmesine aiddir. 24 Zilkade 990 - 1582 tarihli olan bu vesika Osmanlı devletinin İranla olan muharebesinin en kızgın zamanlarına aiddir. Çorumluda çıkan bir makalemizde Osmanlı - İran muharebesinin sebep ve neticelerini yazmış olduğumuzdan bu muharebeden ve neticelerinden tekrar bahsedecek değiliz.

[1] Şehzade Bayezid Kanuni Sultan Süleymanın oğludur. Büyük kardeşi Selim ile araları açılmış ve bu yüzden babasına karşı isyan eylemiştir. Künhülahbar sahibi Âli efendi tarihinde bu kardeş mücadelesinden ve Bayezidin feci akıbetinden uzun uzadıya bahseder.

Âli, şehzadelerin mürebbisi olan lala Mustafa paşanın Sultan Süleyman ile Bayezid arasındaki muhaberatı idare etmiştir. Şehzade Bayezidin katlinde lala Mustafa paşanın büyük tesiri olmuştur. Mustafa paşa Şehzade Bayezide taraftar görünerek Sari Selime hafiyelik etmiş ve Bayazidi babasının gözünden düşürmüştür. Bayazid Karaman valisi, Selim de Manisa valisi bulunuyordu. İki kardeşin arası açıldıktan sonra Kanuni Süleyman Selimi Anadolu Beyler beyliğinin merkezi olan Kütahyaya, Bayazidi de Rum eyaletinin merkezi olan Amasyaya tahvil etti. Selim Bursaya gittiği halde Bayazid Konyada kaldı. Ve yirmi bin kişilik bir ordu topladı. Bunun üzerine Sultan Süleyman oğlunun üzerine Cenabi Ahmed Sokullu Mehmed, Piri paşaların idaresinde bir ordu gönderdi. (30 Recep 966 - 8 Mayıs 1559) 29 Mayıs tarihinde iki ordu karşılaştı ve çok şiddetli muharebeler oldu. 21 Şaban 966 - 30 Mayıs 1559 tarihinde Bayazid mağlub oldu ve oğlu Orhanla Amasyaya kaçtı. Oradan babasına dört oğlu ile birlikte affedilmesine dair bir mektub yazdı. Lâkin bu mektub lala Mustafa paşanın tayin ettiği adamların eline düştü ve Sultan Selime verildi.

Halk Bayazidi çok seviyordu. Burada başına oniki bin kişi topladı. Hareminden ve sadık hizmetkârlarından ağlaya ağlaya ayrılarak ve hazinesinin en kıymettar eşyasile İran hududuna yollandı. (1 - Şevval - 7 Temmuz) Bayazidi takip eden ordu onu yakalayamadı. Bayazid İran şahı Tahmasebe

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Hükümde geçen kelimelerden reaya bir devletin tabiiyeti altında bulunan halk demektir. Öğât tabiri ise münasip muvafık manasına gelen halis bir Türkçe kelimedir ki (evet) tabiri bunun muhaffefi olsa gerektir. Zuama ise zaim kelimesinin cemidir. Zaim ise ziamet demektir. Zeamet ise devlet tarafından bir kimseye verilen ve uşrû o kimseye tahsis edilen arazi demektir.

Vilâyet askerlerinin harp meydanlarında bulunmasından istifade eden bazı ehli fesad ve eşkıyalar harekete gelmişler ve halkın şikâyetine sebep olmuşlardır.

Sipahi tabiri ise timare sahip olan bir nevi süvari askeri idi. Bunlar sulh zamanlarında köylerde bulunurlar, kendilerine tahsis edilen araziyi ekûb biçerler veya ektirûb biçtirirler, harp olunca tam techizatla sefere eşerler yani iştirâk ederlerdi.

Üçüncü vesika ise İskilip kasabasını basan eşkıyalara dair olub Çorum beyine ve İskilip kadısına yazılan ve 11 Rebiyyülevel 990 - 1582 tarihli bir hükümdür. Bu tarih yukarıda da arzettiğimiz veçhile Osmanlı - İran muharebelerinin şiddetle devam ettiği bir devirdir.

Fırsattan istifade eden bir takım suhte - softalar ve bazı gençler aralarında bir cemiyet yaparak İskilip kasabasını basmışlar, bir çoklarının mallarını gasbetmişler ve bazılarının emred yani genç oğlanlarının ırızlarına tecavüz etmişler ve bir çok kimseleri de katletmişlerdir. Ve sonra üzerlerine sancak beyinin adamlarının geleceklerini anlayarak ortadan gaybolmuşlardır. Hükümete karşı gelen bu müfsid ve eşkıyaların sancak muhafazasında kalan askerlerle tedip edilmesi bu hükümde katiyetle emredilmektedir.

Dördüncü vesika ise Ortapare kazasına tabi ve hükümde sarih bir şekilde okuyamadığımız

iltica etti ve evvelâ hüsnü kabul gördü. Fakat sonra bir çok maceradan sonra şehzade Bayazid pek fena ve her türlü insanî gayelerden uzak olarak 16 Muharrem 969 - 25 Eylûl 1961 tarihinde dört oğlu ile birlikte Kazvinde öldürüldü. Bayazid ilmin kadrini bilir ve güzel, üstadane şiirler söyler ve yazardı. Katli müteakip şah, Sinan ağa ve Hüseyin ağa namında iki korucu zabitini Sultan Süleymana yazılmış bir mektubla İstanbula gönderdi. Bayazid Mihrimah sultanın öz kardeşi idi.

Bayazidle iki oğlunun naaşları Sivasa nakledundu. Kabirleri şimal kapısı yanında yol kenarındadır. Şehzade Bayazidin ve oğullarının idamına mükâfat olmak üzre şaha padişah tarafından üçyüz bin ve Selim tarafından da yüz bin altun gönderildi.

Bayazid katledildikten sonra refikası ve hizmetkârları Bursada ikamete memur edildi.

[7] Bu Süleyman paşanın hadim Süleyman paşa olduğu tahmin edilebilir. Hadim Süleyman paşa 931 tarihinde Mısır valisi oldu. Yemen; Hind sahillerine kadar Osmanlı satvetini gösterdi. 947 tarihinde sadrazam oldu. 951 tarihinde Malkarada vefat etti. Müdebbir, şeci ve ihtişamı sevem bir vezirdi. Bin kadar kölesi vardı.

(حورز) cemaatinden alınan vergilere dairdir. bu kaza halkından bazı adamlar İstanbula kadar gidederek emin vergilerini toplayan tahsildarlardan şikâyette bulunmuşlardır. Ağnam yani sayım vergisini kanunun tayin ettiği hadden fazla alındığı için halkın şikâyette ne kadar haklı olduğunu bu vesika bize gayet açık olarak göstermektedir. Bundan başka bu tahsildarlar halktan ayrıca cerime bir nevi salgın, cezayı nakdi de almaya kalkışmışlar, bu da yetişmeyormuş gibi üzerlerine (ziyade atlu ile) gelerek yemeklerini yemişler ve kendilerine zulüm ve teaddide de bulunmuşlardır. Osmanlı malî teşkilâtına göre halktan sayım vergisi Nisan ayında iki koyundan bir akça vergi ve her üç yüz koyundan da beş akça hesabı üzere ağıl resmi alınıyordu. Hükümde işte bu kanunî mikdardan fazla halktan bir şey alınmaması ve fazla alınan paraların halka geri verilmemesi ve atlarile kendilerinin para ile halktan yemek ve yem almaları emredilmektedir. Bu vesika 987 - 1579 tarihlidir.

Beşinci vesika ise Çorum sancağında çıkan bir vesika olub 2- Rebiyülahir 990 - 1582 tarihlidir.

Bu vesika da bilhassa dikkate şayandır. İran muharebeleri esnasında meydanı boş bulan bazı eşkıyalar yakalanacaklarını hissettikleri zaman timar sahiplerinin ve vergi toplamakla mükellef bazı memurların yanına sığınmakta ve bu suretle takipten kurtulmak çarelerini aramışlar ve zaman zaman da muvaffak olmuşlardır. İşte bu gibi insanların himaye edilmemesi ve himaye edenlerin şiddetle yazılmaktadır.

Metinde geçen serbest timar tabirinin ne olduğunu izah faydalı olacaktır. Netayucül vukuat sahibi Mansuri zade Mustafa Fevzi paşanın verdiği izahata nazaran hasılatı üçbin akçadan yirmi bin akçaya kadar olan dirliğe timar denir. Ve kılınç timar denilen üç bin akçasından sonra her üç bin akça için dirlik sahibi bir cebelu yani bir müsellah bir askeri harp vukuunda yanında götürmesi şarttır. Timar üç nev'e taksim edilirdi. Birincisi ve en büyüğü eşkenci timarıdır ki buna sahip olanlar alay ve sancak beylerinin bayrağı altında sefere eşer yani giderdi. İkincisi müstahfız timarıdır ki mensub olduğu kale muhafazasında bulunur. Ve üçüncüsü ise hizmet timarıdır ki bazı serhadlerde bulunan camilerin imam ve hatiplerine ve saray hademelerine mahsustu. Padişahlar bazı emektar sipahilere ellerindeki timarları milk olarak verirlerdi ki buna serbest timar denirdi. Bu gibi timarlar vereseye intikal ederdi.

(Onuncu asırda Çorum) un vergi, nüfus ve arazi vaziyetini ayrıca bir kitap halinde neşredeceğimiz için şimdilik bu hususta fazla izahattan çekineceğiz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Onuncu asırda Çoruma dair neşrettiğimiz bu vesikalar daha ziyade ictimaî ve malî cihetten mühimdirler.

Onuncu asırda halkın çok zulüm ve cefa gördüğünü ve hükûmet memurlarının ahz ve celp ile yani rüşvet kasdile bazı kanunsuz işler yaptıklarını bu vesikalar bize gayet açık bir surette göstermektedir. Amansız bir münakkıd olsa tarih yapılan uygunsuz hareketleri asırlar geçse de işte bu suretle ahlâfa göstermekten çekinmez.

Biz bu hususta her hangi bir hüküm de vermek mevkiinde değiliz. Ancak vesikaları olduğu gibi neşredeceğiz.

Cönklerden derlemeler:

Çorumlu Yeğen Paşa

Neşet Köseoğlu

Kütüphanemizde bulunan cönkleri tedkik ederken Çorumlu Yeğen paşanın bir parçasına tesadüf ettik. Bunda ordunun bozulmasından ve Tunayı geçtiğinden bahsettiğine göre bu Yeğen paşanın Yeğen Osman paşa olması ihtimali çoğalmaktadır. Vezir İbrahim paşanın Bölük başısı olub vezir serdar Süleyman paşayı İstanbula kaçıran ve nihayet Belgrad felâketine Avcı Mehmed' in hal'ine sebep olan ve taraftarlarile yıllarca Anadolu ve Rumeli' yi asayişsizliğe sevkeden ve nihayet Tatar hanımın ısrarile nefiriâm fermanile (1100 H.) de İpek taraflarında Hasan bey oğlu Mahmud tarafından öldürülen Yeğen Osman paşanın tarihlerde Çorumlu olduğuna dair bir kayda tesadüf edilmemiştir. O zamanlarda Rumeli hududlarındaki düşmanları titreten ve onlar arasında un salan (1) Yeğen paşanın aşağıda yazacağımız parçasından başka -eğer onun ise- Çorumlu olduğuna delâlet edecek bir vesika elimizde yoktur.

Bu parçayı serlevhasile beraber cönkte yazıldığı gibi aynen aşağıya dercetmekle iktifa ediyoruz.

Güftü Yeğen Paşayi Çorumî

Alınsun abdestler ibadet olsun
Hızır sana yardım eylesün Yeğen.

Topla askerini cemet başına
Görenler methini eylesün Yeğen.

Bozuldu ordular otaklar göçtü
Nice vezirlerin tabiri şaştı

Yüzbin kol ağası Tunayı geçti
Çorumlu namını söylesin Yeğen.

Bir name yazdırub aşağı göndür
On yedi kırala namını bildir

Elinde Zülfikar altında düldül
Allah Allah deyüb çalıyor Yeğen.

Uralmuş kolundan kendi bağlıyor
Köleleri siyim siyim ağlıyor

Yeğen gazi der ki kanım çağlıyor
Namımız Çorumda söylensin Yeğen

(1) Silahtar tarihi C. 2. S. 365.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Çorumlu Maniler

Eşref Ertekin

508
Karnefilim al beni
Yara dutu (1) sal beni
Eğer yarin almazsa
Yerden yere çal beni

509
Karnefilim ek beni
Al kapuna ek beni
Eğer fidam tutmazsa
Köle deyü sat beni

510
Karnefil ekme ile
Ne olur bakma ile
Çirkin güzel olur mu
Çok altun takma ile

511
Karnefilim çanakta
Yarim şimdi konakta
Zemheride gülmolur
Gül açılmış yanakta

512
Karnefilim susuzum
Ben bu gün uykusuzum
Yatsam yarin dizine
Elim durmaz huysuzum

513
Karnefil olacaksın
Sararub solacaksın
Ben müftüye danıştım
Sen benim olacaksın

514
Karnefil katar oldu
Ayrılık beter oldu
Ala gözün sevdiğim
Burnuma tüter oldu

515
Karnefil ekermisin
Bal ile şekermisin
Dünyada ettiğini
Ahrette çekermisin

516
Karnefil aşlanır mı
Dibi gümüşlenir mi
Küçükten sevdiğim yar
İle bağışlanırmı

517
Karnefil allanıyor (2)
Boy vermiş dallanıyor
Şu benim cahil gönlüm
Keyfince sallanıyor

518
Karnefil beş paralık
Keyfim yok şu aralık
Eğer keyfim gelirse
Canı cana sarılık (3)

519
Karnefilim divarda
Bir yar sevdim huvarda
Yari bana verseler
Su başında pınarda

520
Karnefilim kalburda
Çok iş vardır sabırda
Dünyada kavuşmadık
Kavuşalım kabirde

521
Kaleden indim düze
Su bağladım nerkize
Yedi yıl emek verdim
Ala gözlü bir kıza

522
Kaleden inişelim
Koç gibi döğüşelim
Yarim sen aç kapuyu
İkimiz konuşalım

523
Kaleden iniş iniş
Yağlığım dolu yemiş
Ben güzele bakarken
Bıyığım sıçan yemiş

524
Kaleden üç kız bakar
Sırmalı uçkur sarkar
Sakallıya kim bakar
Sakalsız yürek yakar

525
Kaleden iniyorum
Çağırsan dönüyorum
Derdinden kibrit oldum
Üfürsen yanıyorum

526
Kale dibi kar imiş
Gün düşmüşte erimiş
Hayva deyi sunduğum
Yedi dürlü nar imiş

527
Kale dibi gök ekin
Ağlarım sakin sakin
Her gelen benzim sorar
Hiç bilmez kalbimdekin

528
Kaleden indim bu gün
Elinde altun güğüm
Buna can mı dayanır
Ne dün gördüm ne bu gün

529
Kale kaleye karşı
Kalenin içi çarşı
Yavrum bir şeftali ver
Dosta düşmana karşı

530
Kale dibinde kuzu
Kıvrım kıvrım buynuzu
Yok demen yoksul demen
Yiğide verin kızı

531
Kalede kavun yerler
Biz de varsak ne derler
Otursak bile yisok
Şu şunu sevmiş derler

532
Kaleden iniş mi olur
Ham demir gümüşmolur
Evvel meyil veripte
Sonradan dönüşmolur

533
Kalede yatan oğlan
Gömleği keten oğlan
Nişanlını il almış
Kaygusuz yatan oğlan

[1] İlk kocasından boşanmak veya ölmek dolayısile dul kalan bir kadının diğer bir kocaya varacağı zaman varacağı adama kendisile evlenmeğe razı olduğunu bildirmek üzre gönderilen yüzük, elbise ve saireye Dutu denir.

[2] Kırmızılanıyor makamında kullanılır.

[3] Sarılmaktan.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Köy adlarına göre bir araştırma

Neşet Köseoğlu

Çorum köy adlarını dergimizde evvelce neşretmiş ve bunlar üzerinde yapmakta olduğumuz araştırmaları da peyderpey neşredeceğimizi bildirmiştik. Şimdi bir kaç köy adı ile o köylerin tarihî durumları üzerinde hazırladığımız yazıyı okurlarımıza sunuyoruz.

***

Abdalata :

Çoruma bağlı 640 nüfuslu oldukça büyük bir köydür. 822 H. tarihli (Seyid Mehmed bin şeyh Recep bin şeyh Mahmud bin Abdalata bin şeyh Toklır bin Burhan) vakfiyesinde bu köyün adı Yanacuk yahud Yakacuk olarak kayıdlıdır. Bu tarihlerden sonra Abdalatanın bu köyde medfun bulunmasından ötürü köyün adı Abdalata olarak kalmıştır. 1005 ve daha sonraki kuyudu atikada bu isim görülmektedir. Bu malûmata göre köyün hicri altıncı asrından beri mevcud bulunduğu anlaşılıyor. Daha evvel başka bir adla yaşaması ihtimali eski Bizans enkazından istifade edilerek yapılan binaların mevcud olduğuna göre variddir. Yine yukarıda adı geçen vakfiyede yazılı olduğuna göre bu köyün yakınında bu gün ören yeri haline gelmiş fakat ozaman yaşayan köyler de vardır. Bunların bu gün yalnız adı yaşıyor. Horasan tepe, Sarı tepe adları şayanı dikkattir. Bunlar 848 H. tarihli Banu hatun ve Beyler çelebi vakfiyesinde kariye Horasan ve kariyei Sarıa diye kayidlidir. Vakfiyenin şahidleri arasında (Mir Hacı Halil Kethuda bin İbrahim karyeti horasan) adında birinin de adı yazılıdır. Eğerdeki Sırt harabeleri ile ikinci binin münasebetini tedkik etmek ve yine bu köyün karşısında ve çok yakınında Üyük köyü adı üzerinde durmak bu mevkiin ehemmiyetini tesbite kâfidir.

(Danın ve Zennun) :

(Zennun) bu gün yaşayan ve Mecidözü kazasına bağlı olan bir köydür. 286 nüfusu vardır. (Osman) meskûn olmayub ören yeridir. Danın halk ağzında da bu şekilde kullanılmaktadır. Biraz cenubunda ulak bir tepe üzerinde Zennun mezarı vardır. Binası yenidir. Çorumda Veli paşa sülâlesi tarafından tamir ve imar edilmiştir. Bu gün metrûk bir haldedir. Türbede yazılı bir taşa rastlanamamıştır. Zennun iki mahalle olub hem Türk ve hem de Çerkes vardır. Çerkesler sonradan iskân edilmişlerdir. Asıl eski Zennun Türklerin bulunduğu yerlerdir. Zennun 910 H. de bu civarda bir şia hareketi yapan ve bu muhitte (Zennunu Mısri) denilen adamın adına izafe edilmiştir. Zannunnamede bunun sülâlesi (Emiri İmümünin Nasırışşeriatüveddin Zennun şah bin Emir Halil bin Emir Kubadül celâli) şeklinde yazılmıştır. Buna nazaran Calarlu aşiretinden olacaktır. Hicri sekizinci asır başlarına kadar olan vakfiyelerde bir kaza halinde idare edilen bu sahaya Danın özü kazası deniyordu. Merkezi de bu gün harabe halinde bulunan yer idi. Bu köyün şiiler tarafından ortadan kaldırıldığı ve 400 metre cenubuna bu günkü Zennun köyünün yeniden yapıldığı hatıra gelir. Bu malûmata ve eldeki vesikalara göre Zennun isminin 920 H. tarihlerinden sonra kullanılmağa başladığı anlaşılmaktadır. Bu gün artık köy haline gelmiştir.

Amasya müverrihi Elvan çelebi ile bu Danını aynı köy zannetmiş ve buna istinad ederek Âşık paşa zade Elvan çelebinin Danında 753 H. de cami, imarethane, hamam ve türbe yaptırdığını yazmıştır. (C. 1, S. 394) yekdiğerine üç saat mesafede bulunan bu iki köyü görmediğinden bu hataya düşmüştür. Elvan çelebinin yaptırdığı bu binaların çoğu hâlâ Elvan çelebi adı ile anılan köyde mamur bir halde bulunmaktadır. Dergimizin 11 inci sayısında bu binalara aid fotoğraflar vardır. Kitabeleri de müsait fırsatta neşredilecektir.

***

Danın'ın 400 metre kadar şimalinde bir höyük, bunun takriben bir kilometre şarkında Saraycık adında bir köy harabesi, yine höyüğün yarım kilometre şimali şarkisinde içinde haçlı mezarlar çıkan Çoraklık adında bir ören yeri vardır. Hüyükte bulunan keramikik malzemesi bu geniş ören yerinde Türklerden evvel muhtelif medeniyetlerin yaşadığını da göstermektedir. Bu geniş harabede yapılacak kazının tarihe çok şeyler vereceğine inanıyorum.

Kuduzlar, Kunduzlar :

Bu köylerin biri İskilip, birisi de Mecidözünün Cemilbey nahiyesindedir. Bunlar Kunduzdan gelmektedir. Çorumda birde Kunduzhan mahallesi vardır. 647 H. tarihli pervane (Emir Veliyyüddin bin Berekât şah vakfiyesinde Kunduzoğlu Emir Celâleddin Mahâlem bin Mehmed elhavzî'nin imzası vardır. Bu Amasya hakimi iken Tatar mezaliminden müteneffir olan Tokad, Çorum taraflarını zaptedip bu sahada müstakil bir hale gelmişti. Bu sırada Mısır hükümdarı (Baybars) Kayseriye gelmişti. Daha evvel Mısıra firar eden Seyfeddin Torumtay bir ordu ile 675 H. evahirinde (Mah âlem) i Bozok civarında bozmuş, sonra Amasyayı muhasara ederek katletmiş ve

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

676 H. de Amasyayı zaptetmiştir. Mahâllem, Kunduzbey oğlu (Şemseddin Mehmed) in oğludur. C. 2 S. 411. (İbni bibiden) babası Havza emiri (Şemseddin Mehmed bin Kunduz) 637 H. de Çorum, Sivas, Tokad, Amasyada bulunan müridlerile beraber isyan eden yalancı peygamber Baba İshak ile yapılan muharebede şehid olmuştur. İbnibibi esas itibarile yukarıda yazdığımız 647 H. tarihli vakfiyede

Havzalı olduğu anlaşılıyorsa Amasya tarihi C. 2. S. 411 (K durlu) kabilesinden olduğunu yazmaktadır.

İşte (Alem) beyin veya de sinin Çorumda bulunduğu oturduğu mahallenin adının Kunduzhan ve yukariki köylerin de aynı aşirete mensubiyeti itibarile bu şekilde tesmiye edildikleri ihtimali çok yerinde bir görüş olur.

HESAP VERİYORUZ

—Geçen sayıdan artan—

İhsan Sabuncuoğlu

Temmuz 1938 tarihli Ülkü mecmuasının 471 sahifesinden :

İkinci sayısı basılan Çorumlu, gerek şekil, gerek muhteviyat bakımından diğer Halkevleri dergilerine iyi bir örnek olabilir. Dergide, Halkevleri dergilerinin gerek muhitlerine ait, gerek muhitlerinde bulunan vesikaları neşretmek vazifesinin, yerine getirilmekte olduğu görülüyor. Neşet Köseoğlunun Kul Mustafa ve Çorum erliği başlıklı yazısı, tertip itibarile biraz dağınık olmakla beraber üzerinde çalışılarak yazılmış, faideli bir makaledir.

Burada, 1927 de neşredilen Çorum tarih ve coğrafyası adlı eserdeki müellifi meçhul olan, sonradan Prof. Fuat Köprülünün Kayıkçı Kul Mustafanın eserine tenkid ve ikmal ederek aldığı destanın sonu da bulunduğu, ayrıca destanda geçen Kurd oğlu Süleyman bin Mustafaya dair 1163 tarihine ait bir vakfiyenin elde edildiği haber veriliyor. Kurd oğlu zamanında yazıldığı muhteviyatından anlaşılan bir Âşık Feyzullaha aid, diğeri anonim olan iki destan olan Kul Mustafanın sonu bulunan 27 parçadan ibaret destanı, ilâveten ayni şairin iki güzel şiiri de neşredilmiştir.

Diğer Halkevi dergilerinden de bu yolda tedkikler bekleriz.

Ülkü Mecmuasının Eylül 1938 tarihli nüshasından :

Çorum Halkevi, Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi tarafından 3 üncü Haziran sayısı neşredilen Çorumlu, bu sayısında da, diğer nüshalarında da olduğu gibi, Halkevleri dergileri arasında en iyilerinden olmak mevkiini kaybetmemiş bulunuyor.

Başyazıdan sonra gelen Neşet Köseoğlunun makalesinde Çorumdaki Beyler çelebi - Muzaffer paşa camii, bu camiin zamanını tayin etmek hususunda, tarihî vesikalara dayanılarak izahat verilmektedir. Hicrî 10 uncu asırda Çorum, Çorumda Cerit aşireti başlığını taşıyan diğer iki yazı da birer tarihî tedkiktir. Bunlardan başka Çorum Yer adlarına dair olan bir araştırma da vardır.

Derginin, iki kısımdan ibaret olduğu görülüyor. Bahsettiğimiz birinci kısım, iki formadır. Bundan sonra gelen bir buçuk forma Çorumun tarihî belgelerine ayrılmıştır. Bu kısım da, Çoruma aid bazı kitapların resimleri, XVII inci asırda Çorum asayişini ihlâl eden Canleda oğluna dair fermanların, mahkeme sicillerinin neşrine yer veril-

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!] [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ]

miştir. Dergi, her cihetten Çorum Halkevi, Dil, Tarih ve Edebiyat kolunun ciddî çalışmalarını gösteren ve Çorum için faideli bir vesikadır.

Ülkü Mecmuasının İkinciteşrin 1938 tarihli nüshasından:

Halkevleri dergilerinin en iyilerinden sayılabilecek olan Çorumlu üzerinde biraz durmak istiyoruz:

Üç formadan ibaret olan derginin son 4 üncü forması, vesikaların neşrine ayrılmıştır. Çorumun hicrî 10 uncu asırdaki tarihine, Çorum adı üzerindeki incelemelere aid yazılardan başka, Halk edebiyatına aid tedkikler de vardır.

Kul Mustafaya aid, bir cönkten alındığı kaydedilen üç parça vardır. Bu koşmalardan birinci ve üçüncü de Kul Mustafa, ikinci de Kul oğlu isimleri son dörtlülerde geçmektedir. Yine halk şairlerinden Ceyhunî ve çırakları hakkında, şairin kayın biraderinden alınan bilgiye ilâve olarak iki tam koşması, âşık Hizbinin Ceyhunî'ye yazdığı bir nazire bu münasebetle basılmıştır.

Âşık Muhtarın Kurtuluş Savaşı ve Atatürk hakkındaki, Âşık Haydarın birer destanları, anonim bir ağıt da âşık tarzına ait neşriyat meyanındadır.

Derginin sonunda, kısaca Çorum Halkevinin bir aylık çalışması gösterilmiştir. İhtiva ettiği mevzuların değerinden başka maksadın lafa boğulmadan mehaz göstererek, en kısa yollardan ifadesi diğer bazı Halkevi dergilerinin de örnek olması lâzım gelen bir hususiyettir.

Halkevleri dergilerinin ün salanlarından birisi bulunduğu yolundaki Ülkünün bu takdirleri çalışmalarımızda daha ziyade hızlanmamızı saik olmuştur.

Bizi dinlemek hususundaki müsaadelerinizi daha fazla israf etmiş olmamak için sözüme nihayet vermeden evvel şimdiye kadar sarfettiğimiz paraların hesabını da arz etmek isterim.

937 Malî senesinde 8500 liralık olan Halkevi bütçesinden şubemiz emrine başlangıçta 250 liralık tahsisat konmuş ve bilâ harç 200 lira daha ilâve edilerek 450 liraya iblâğ edilmiş idi. Bu paranın 134 lirası mürettip ücretine, 125 kuruşu bir geziye, 18 lira 92 kuruşu fotograf ve klişeye, 30 lirası kitap istinsahına, 187 lira 19 kuruşu kâğıt mübayaasına sarfedilmiş ve 538 kuruşu da istihlâf ettiğimiz komitenin tahakkuk eden bir borcuna verilmiştir.

938 Malî senesinde 8450 liralık olan Halkevi bütçesinden şubemiz emrine 800 lira tahsisat konmuş olub bundan şimdiye kadar 530 lirası sarfedilmiştir. Bu sarfedilen 530 liranın 80 lirası mürettip ücretine, 122 lirası tertip edilen 13 geziye, 73 lira 87 kuruşu fotograf ve klişeye, 9 lira 70 kuruşu eski para mübayaasına, 40 kuruşu kitap ciltlemesine, 193 lira 33 kuruşu kâğıt bedeline, 45 lirası da

makale ve konferans için sarfedilmiştir.

Komite arkadaşlarımızı dinlemeğe gelen siz sayın arkadaşlarımızı sıkmamak için daha fazla izahat vermekten çekindik. Eğer bu mesaimizi uygun buluyorsanız bu işlerle uğraşabilecek arkadaşlarınızı seçmenizi en derin saygılarımızla rica ederiz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

MUSTAFA VAZIH

(2 *)

İhsan Sabuncuoğlu

Mustafa Vazıhın taassubdan azâde bulunduğu bilhassa şayanı kayiddir. Ezcümle (Belâbilürraziye firiyazı mesailül Amasiye) isimli kitabında 78 inci sahifede (1200 da İstanbulda tahsilde iken lâtin lisanını ve hattını Galata mütemekkillerinden, Devletimizin mutemed tercemanı ve Düveli nasaranın merci ve müsteşarı eysi nam bir hakimi benamdan telemmüz etmişidim) diyor. Ve 1205 tarihinde Limaslahatin yine İstanbula gittiğinde 40, 50 gün ayni adam tarafından müsafir edildiğini kaydediyor.

Mustafa Vazıh yine aynı kitabında Trabzonda olmuş bir hadiseyi naklediyor: (1231 - 1232 tarihlerinde Hazinedar zade Süleyman paşa şehri Trabzonda Vali iken ramazan münasebetile İstanbuldan Trabzona gelmiş olan bir vaizın, sabah namazı vakti hakkında yaptığı bir mevizası ifsadı şeru din telâkkisiyle umumî gazabı mucip olduğundan Vaız hapsedilerek keyfiyetin Amasya ulemasından sorulması paşayi mumaileyhce tensip edilmiş olmasına binaen Amasyada mevcud ulemanın bu meseleyi tezekkür için toplandıklarında hareketi mezküreye iştirâk ettiklerinden bahsederek (Böyle bir vartaya düçar olan din kardeşini velev mesağı şerîi zaife ile olsun kurtarmağa saiy etmek şaairi ulemadan iken Vaıza taziri şedid lâzım gelir. Zira bunda ifsadı dini mübin vardır diyerek cevabî mektuba cesaret eder olduklarında fakir, tereddüt eder oldum gördüm yalnız kalacağım.... haneme gelüb..... kendim yazıp: .. ihfaen Tatara verdim ... gitti) diyor ve bu iddiasını paşanın kabul etmiş olduğunu anlatıyor. Ve (Cenabınıza dahi bir kürkpaha ile yüz aded rübiye irsal kılındı kabul buyurub duamızda olasınız)diye iltifatname almış olduğunu da hikâye ediyor.

Mustafa Vazıhın bütün Amasya ve Trabzon ulemasının hareketine karşı yalnız geniş bir din çerçevesi içinde Vaızı müdafaa etmesi din işlerinde ne kadar olgun bir düşünceye malik olduğunu göstermektedir.

Mustafa Vazıh, muhitinde büyük bir şöhrete sahip olmuş edebiyat ve ilim sahasındaki kıymetini gösteren divanına takriz olarak 1246 tarihinde Amasyada hâkimlik yapan Elhac Esseyid Mustafa Nuri tarafından yazılmış bir manzumeyi aynen aşağıya dercediyoruz.

[*] Birinci makale 9-10 sayılı nüshadadır

Bârekâllah zehi hameyi muciz pira
Lev haşerallah? hoşa nev eser kilki düpa

Aferin ey kalemi nadire Ârayi sühan
Dadihakdir sana bu tarzı pesendide eda

Sen o reşk âveri efnasi mesihasin kim,
Âbü pür feyzına dil teşne geçer bayügeda

Sen o sermayei endişe iken lâyık mı?
Şimdi pazarı sühan böyle kesadüzre ola.

Niçe bir küşei vahdette olursan hamuş
Yoksa şayeste mi yok ede medhin imla

Hayli müddet idi kim Mahkemeyi harşende
Ben dahi gerçi sükût üzre isem de emma

Yine im'an ile etrafe nazar ettikçe
Görmedim bi sühan ârayi zarifü dânâ

Ufuku şemsü maarif bu Amasiye iken
Bulmamış pertevi envari letafetle ziya

Hayf sad hayf ki bu şehri Amasiyyede hiç
Yokimiş bir hüner ehli deriken bir de bana

Camûzerrini kadeh badei engûriliveş
Sundular destime bir mecmei gam fersa

Nice mecmua ki pür ziynet mazmunü hayal
Nice mecmua ki pür gevheri has mana

Nice mecmua ki mergubei erbabı kemal
Nice mecmuaki mahbubei pür hüsnü baha

Nice mecmua ki mecmuai envai fünun
Nice mecmua ki maşukai eshabı safa

Nice mecmua ki ârayişi divanı hüner
Nice divan ki kütüphanei esrarı huda

Nice diyvan ki her tarafı dilâviz
Şüğlei şem'aver pertevi bezmi fuzala

Nice diyvan ki her beyti dilâarasında
Nev urûsu nutku bikir maâni peyda

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Levhai sineye bu resmiyle ressamı ezel
Vasfını hamei zerrin ile resmetse seza

Mecmai bahri hüner menbai ilmü irfan
Sadafi dürrü giran mayei şiyrü inşa

Mahzeni sıdku vefa madeni fazlı daniş
Hamili kâni kemal zübdei fahrül ulema

Hazreti Vazıh efendi o maarif perver
Olamaz fenni sühande ana (Nefi) hempa

Gulşeni nazmına bülbül gibi ziynet vermiş
Mürgü hoş lehcei tab'i edüb agazi neva

Ey cihan didei allâmei yektai zeman
Sensin ol fazılı bimislü fehmü dâna

Seni lebrizi sühan eyledi âsarın kim
Dili mecburum olup farti safadan gûya

Ne kadar eylese medhinde tekâpu kalemim
Leyk mümkün mü senin vasfını hak üzre eda

Muhtasar eyle kalemin hele (Nuri) şimdi
Hem dua eyliyelim hem edelim celbi dua

Tûlü ömrile olup naili kâm âlemde
Eyliye haşre değin sıhhat ile kesbu safa

Taze âsarı sühanle koca Vazıh sağ ol
Edegör tabe kıyamet kalemin elde asâ

Kâhice gülşeni ahbaba nihali gül edüb
Kâhı eyle seri âdâvü hasûdane sopa

(Nuri)i Muhlisi hak gûyi dahi sultanım
Ziyveri kalbi şerif eyliyerek eyle dua.

Takriben 1250 H. tarihlerinde Çorumda ilmüfazılile tearüf etmiş bulunan Leblebici oğlu müfti Hacı Arif efendinin, bahsi geçen Riyazülamasiyye kitabının lâhikasında şu şiiri görülmüş ve bu dahi uzun bir müşacca takriz olduğundan bir kaç parçası aynen nakil edilmiştir.

(1) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
الخ

Hamdü lillâhi zehi ravzai behcet efza
Şükrü lillâhi Belâbil dil oldu gûya

Ne güzel taze kalem işlemesi buldu kemal
Ehli hacata ola sayesi hemçü tûba

Mültekai ebhurü ya mecmai nehri faik
Dürrü muhtarı giranmabei kenzi fukaha

Surra bahşayi dürer hem dahi keşfü esrar
Verdi ebsari fühule yeni bir nuri cilâ

Seyyidi ehli kemal mefharü ebnayi ümem
Sahibi keşfi hakayik pertevi nuri ziya

Nedir ol nadire ârayı pesen dide eda
Reşkeder nazmı nızamine Aliyyi siyna

Sen de kâlâyi maarif var iken
Layık mı gayriler sevki fetavada ede beyuşira

Barekâllahü havii ihyayi ulum
Eylese kişveri faslı teshir seza

Eseri nazmin eya, Vazıhı irfanı kemal
Etti emvatı dili cahili keşfü ihya

Sen o keşşafı kemalâtı mani sin kim
Şevketi nazmına dense nola mısrumana

Fikri endişen eder cevheri ferdi kısmet
Zöhre tek derrakin olur âleme mir'ati hafa

Serfiruz oldun eya gevheri daniş
Münşakani hüner menbai şirü inşa

[1] Bu takrizi ve diğer Vazıhın Farsi ve Arabi eş'arından parçaları geçen sene vefat eden Amasya Tapu Başkâtibi Mehmed Sabuncu göndermiş olduğundan bazı imla hataları düzeltilmiş isede harf ve kelime hatalarının kitabı görmeden düzeltilmesi mümkün olmamıştır. Özür dileriz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Ne kadar vasfa tekâpu ede bu kilki rakam
Leyki hakkınca ne mümkün edecek ihsa

Eremez künhü kemalına anın vassafan
Çend huruf yazmak ile Arif eder celbü du

Mustafa Vazıh, şark lisanlarına da vakıf idi. Arapça, Türkçe ve Farsça olarak yazdığı şiirlerinden birer nümuneyi de aşağıya dercediyoruz.

Türkçe eş'arından :

Kimini keştei ser gamzei hunriz eyler
Kimini tamei tiyri müjei tizeyler
Kimini bestei zinciri cünun eylemede
Kimini reştei kaydinde naciz eyler

Farsî eşarından :

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Arabî eş'arından bir müstezadının başlangıcı :

[illegible]
[illegible]

Mustafa Vazıhın eserleri :

1 — Çorum kitapsarayında 1888/60 numarada kayidli Farsi emsileye aid yazma (Tutii Vazıh Kelimat) adlı bir kitabı vardır. Bu kitabın bir nüshası da Çorum Meb'usu Süleyman Köstekçide bulunmaktadır. Bu kitap, kendi elyazısı iledir. Son sahifesinin fotoğrafı Çorumlunun 12 inci sayısındadır. Kütüphanede bulunan nüsha Yusuf Bahrinin oğlu Hüseyin tarafından aslından istinsah edilmiştir. Fotografta görüleceği üzre müellif :

Bilmek ister iseniz tarihin
Tutii Vazıh okun ezber ile

diyerek bu beyti ile tarih yapıyor ki Ebced hesabile 1218 ediyor.

2 — İkinci eseri (Güldestei gülüstan) dır. Bu da Çorum kitapsarayında 2142/213 numarada bulunmaktadır. Bu kitabı neden telif ettiğini şu şiiri ile anlatıyor :

Akıl oldur ki koya dünyada bir hob eser
Eseri olmayanın gör ki yerinde yel eser

Bu cihan içre anın kim eseri bakidir
Ölmez ol hızrı sıfat zinde durur ta mahşer

Ve şu rubaiyi de ekliyor :

Meded et Vazıha ya hazreti Hayyülbakı
Yine zaptedemedi tab'i dili müştakı

Bu kadar cehlü gabavet var iken zatinde
Öyle telife ne mümkün ola istihkakı

Sonra Gülüstanı medhediyor, bundan birkaç parçasını aşağıya yazıyoruz :

Kitabı hoş kıraet Gülüstanı sadidir
Kitabı pür halâvet Gülüstanı sadidir

Kitabı pür nasihat Gülüstanı sadidir
Kitabı cayı ibret Gülüstanı sadidir

Lisanı Farside menfaatler gün gibi Vazıh
Gınayı hal safayı bal ve fürû mal hepi Vazıh

Tekellümde fesahatte lebi hem gab gabi Vazıh
Olur evci saadette anın hem kevkebi Vazıh

Kitabı Gülüstana rağbet eyler müşteri Vazıh
Muvafık sözleri şeri şerife mezhebi Vazıh

Bunun âmilinin gündüzü bayram şebi Vazıh
Heman âmil ola bununla abdül müznibi Vazıh

Diyor ve Gülüstan kitabının hikâyatını bırakarak ebyatını defterü isbat ettim yani bir gülüstana girdim, cümle güllerini derdim devşirdim, yirmi altı güldeste edip ismini (Güldestei gülüstan Hediyyeten lilihvan) koydum diyor. Ve şu beyti de ilâve ediyor.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Nedenlü derlerise bana cahil
Anılmak yegdir unudulmadan bil

Nedenlü münkir olursa adem
Görüb taan eyler ise halkı âlem

Yine der ölücek ehli mürüvvet
Şu ölmüştür hudası ede rahmet

Badehu şu kıt'ayı da yazıyor:

Ol veziri bendei perver kim gülü fersudeler
Şebnemi lutfu ile daim taravet yabolur

Hazreti Derviş paşayi Muhammed menkabet
Kim vara dergâhına elbette fethû babolur

Dedikten sonra bir çok mutantan sözlerle Derviş Hacı Mehmed paşayi vasfediyor. Ve kitabının 26 faslından şöyle bahsediyor.

(1) Güldestei takdisi bari (2) Güldestei nati resul, (3) Güldestei aşkı hakikî ve mecazî, (4) Güldestei safa ve gına ve vasıı mehabib, (5) Güldestei mahabbet, (6) Güldestei riyazı enhar, (7) Güldestei şubban, (8) Güldestei piyran, (9) Güldestei mevt ve taziye, (10) Güldestei salâtin, (11) Güldestei vüzera, (12) Güldestei muhafazai nefis ve müdarat, (13) Güldestei vulât velhükkâm ve zalimin, (14) Güldestei ulema, (15) Güldestei ezayı cahil alelulema, (16) Güldestei zahidan ve ârifan, (17) Güldestei küşei inziva, (18) Güldestei gureba ve bineveyan, (19) Güldestei ilmü meskenet, (20) Güldestei hizmet ve itaat (21) Güldestei agniya, (22) Güldestei ehlisa ve edani, (23) Güldestei hikmet, (24) Güldestei mütenevvia (25) Güldestei tercemei hikâyat, (26) Güldestei hatimetil kitap kadı hemedan.

Mustafa Vazıh bu kitabının oğulları Nimetullah ve Mehmed mulla için yazdığını kitabın başında söylemiştir. Kitabın nihayetindeki şu yazılarla kitabın aslından istinsahını Çorum müftisi leblebici oğlu H.Ali bin Osman'ın yaptığı anlaşılıyor.Mustafa Vazıhın bu eserlerden başka birinci makalede yazdığımız kitapları varsada Çorumda bulunmadığından gerekli izahati veremedik. [2]

Temmetül kitab bi aynillâhilvehhab fi ihda ve aşer min şehri cemaziyel ahir lisene erbain ve mieteyn ve elf harrerehül fakir esseyid Ali bin Osman elmüftü esbak bi Çorum ufiye anhüma.)

[2] Son zamanlarda elimize geçen bir vesikada Vazıhın oğlu Mehmed Nimetullahın Çorumdaki Hacı Ahmed ve Hacı Yusuf vakfından hisse aldıkları da anlaşılmıştır.

No : 120

Kudvetül nüvabül müteşerriin Hüseyinabat naibi mevlâna zide ilmühu tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki nas yit Ahmed zide şerefehu süddei saadetime arzuhal edüb Sivas sancağında Hüseyinabat nahiyesine tabi Gökveran kariyesinin malikânesi Karahisarı demürlüde vaki Hüsamiye medresesi vakfı ve divanisi timar ve müşterekile Sivas nahiyesinde Kıroglu nam kariye ve gayriden 7710 akça timare mutasarrıf Hasanın ve yine Hüseyinabad nahiyesine tabi Çatak pınarı kariyesinden malikâne ve divanisi müşterekile Hüseyinabat nahiyesinde Hacı Hasan kavağı narı karye ve gayriden 20000 akça zeamete mutasarrıf seyyit Hasan veledi Mehmedin kayidlerinde dahil olduğu defteri hakanide mukayyed ve merkum seyyit Ahmed vakfı mezburün vazifei muayyene ile evlâdiyet ve vakfiyet üzre maliye canibinde verilen beratı şerifimle bahattı hümayun mütevellisi olmağıle merkum seyyit Ahmed karyei Gökviranı mezbureyi ber mucibi defteri hakani sipahi merkum Hasan ve müşterekile vakfı mezbur tarafından bittevliye zabıt ve malikânesi canibine aid mahsulâtı ahzü kabz murad eyledikte dahlolunmak icabetmezikken zaimü mezbur seyyit Hasan zikrolunan Çatak pınarı karyesini müşterekile zabıt ademi kanaat birle marizzikir Gökveran kariyesinin malikânesi canibine ait mahsulâta hilâfı defteri hakani fuzuli müdahale ve tegallüben ahiz edüb vakfı şerife gadri külli eyledigin bildürüb defteri hakani mucibince amil olunup zaimi merkumun hilâfı defteri hakani vaki olan müdahalesini meni ve defi olunmak ve fuzuli mehuzu olan mahsulâtı marifeti şerile istirdat ettürilmek babında emri şerifim sudurunu istida etmekten naşi defter hanei âmiremde mahfuz ruznamçei hümayun ve defteri icmal ve mufassala muracaat olundukta Hüseyinabat nahiyesine tabi zemin ile karyei Gökveran malikâne vakfı medresei Husamiye der Karahisarı demürlü divanı timar hasıl 1200 akça yazularile defteri mufassalda muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda yazuyu mezkûresi meşhedi ekber nahiyesine tabi çiftlik kariyesile biriktirilip yekûn maa gayrihi 2400 akça ber icmal ve icmalı mezburun 180 akçası merkum Hasanın bakisi müştereki kayitlerinde ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin ile kariye Çatak pınarı malikâne divanı timar ve hasılı tahtide ponç ve hınta ve şair ve resmi güvare yekûn maa gayrihi 4000 akça yazularile defteri mufasılda ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda yazuyu mezkûresi zikrolunan Hacı Hasan kavağı karyesile biriktirülüb maa gayrihi 10600 akça yekûnundan 3600 akçası ifraz ve maa gayriha biriktirilüb yekûn 9000 akça ber icmal ve icmalı mezburun 8 akçası mezbur seyyit Hüseyin ve-

ledi mehmedin bakisi müştereki kayitlerinde olup bu takdirce ber muktazayı defteri hakani kariyei Gökveran el mezburenin malikânesi canibine ait mahsulâtı Karahisarı demürlüde vaki Husamiye medrese-i vakfı tarafından ve divanisi canibine ait mahsulâtı ve rüsumatı merkum Hasan ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Çatak pınarıl mezburenin malikâne ve divanisi canibine ait mahsulat ve rüsumatı merkum seyit Hüseyin veledi Mehmed ile sair müşterekleri taraflarından zabt olunmak iktiza eyledigin bilfiil defter emini olan iftiharil emacidi velekârim Yusuf dame mecdihu arzetmeğin arzı mucibince amel olunmak emrim olmuştur. Buyurdum ki işbu beratı şerifimle vüsul buldukta bu bapta sadır olan emrim üzre amel dahi kariyei Gökveranıl mezbureyi bermucibi defteri hakani sipahi merkum Hasan ve müşterekile medresei merkuma vakfı tarafından bittevliye mezbur seyyit Ahmede zabt ve malikânesi canibine ait mahsulâtın vakfı mezbur tarafından ve divanisi tarafına raci mahsulât ve rüsumatın müşterekile merkum Hasanın tarafından ahiz ve kabzettirüb merkum seyyit Hüseyini hilâfı defteri hakani bir dürlü dahil ve taarruz ettirmeyüb meni ve defi eyleyesin ve dahil olunub karyei merkumenin malikânesi tarafına raci mahsulâttan şimdiye degin zaimi merkumun fuzuli mehuzi olan mahsul her ne ise badessübut Hukmedüb aliverip min-bait defteri hakaniye ve emri hümayunuma muhalif kimseye iş ettirmeyüb hususu mezbur için bir dahi emri şerifim varmalu eylemeyesin şöyle bilesin alâmeti şerifime itimat kılasın tahriren fievail şehri rebiyyül evvel sene selâsin ve selâsin ve mieteyn ve elf

Bimakamı kostantıniye

No : 121

Osmancıkta Mehmed paşa imareti evkafı mütevellisi kaymakamı Dedebalinin yolsuzluklarına dair :

Osmancık kadısına hüküm yazıla ki :

Musa halife nam kimesne hâlâ süddei saadetime gelip bennefsi Osmancıkta merhum Mehmed paşa imareti evkafına mütevelli olan Nebi nam kimesnenin kayınakamı olup öyle olsa evkafı mezburenin nezareti evlâda meşrut olmağın evlâddan nazır olan islâm miriye külli alâkası olan Dedebali nam kimesneyi kaymakam nazır nasbetmekle mezkûr Dedebali malı vakfı dahi ekl ve beli edüb vakfa gadir eder şerile görülüb malı vakfa dahlettirilmesin deyü bildirdi. İmdi buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta ihzarı husama ve bigaraz ehli vukuftan teftiş ve tafahhus edüb şerile göresin. Filvaki kaziye ilâm olunduğu gibi olub mezkûr Dedebalinin miriye alâkası olub ve malı vakfı dahi ekl ve beli eyledüği vaki ise ki bihasbeşşeri şerif sabit ve zahir ola badessübut zimmetinde lâzım gelen malı vakfı talep ve tahsil eyleyüb malı vakıftan zimmetinde bir akça ve bir habbe baki kalmadıktan sonra minbaid dahil ettirmeyüb bu husus için tekrar emri şerifim gönderilmeğe muhtaç etmiyesin. Kaziyye muhtaç arzolursa yazub keyyuma arzedesin deyu tahriren.

Fi. 7 Z. 987 (1579)

No : 122

Osmancıkta Mehmed paşa imareti evkafından olub yanan han ve dükkânlara dair.

Osmancık kadısına hüküm yazılaki :

Hâlâ kapuma arz gönderüb kasabai Osmancık ağyanı ve fukarası meclisi şera gelüb merhum Mehmed paşa imareti evkafından kasabai mezbure dahilinde olan han ihrak olmağla ayende ve revende kasaba halkına envai teaddiden hali olmayub fevkani ve tahtani otuz bap dükkânı dahi ihrak olub üslubu sabık üzre tamir ve bina olunması kasabaya lâzım ve vakfa enfadır deyu yarar muhammenlerden cemi gafir üzerine varıldıkta hanı mezburun vazı kadimi ki zirai benna ile tülen otuz zirağ ve arzan onsekiz zirağdır. Oniki bin akçaya ve her bir dükkânı altışar yüz akçaya tağmir olunur deyu tahmini sahih ile tahmin olundukta vakfı mezbur rakabe olunub veçhi meşruh üzere tamir olunması babında emri şerif ricasına ilâm eylemişsen. İmdi hususu mezbur sene 987 zilkadesinin 8 inci günü arz olundukta şeri

şerif üzere rekabe olunub tamir olunmasın emredüb buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta emri şerifim mucibince evvelâ vakıf mütevellisinin muhasebesin görüb bir mucibi muhasebe badelharç kalan akça ile tamir edüb vefa eylemezse rakabe olunub tahmin olunan meblâğı mezbur hasıl olduktan sonra tamireti mezbureye sarf ve müfredat ile defter ettirüb temam olduktan sonra âdet ve kanun üzre muhasebesin görüb imzalayub ve mühürleyüb dergâhı muallâma gönderüb ve yazub bildiresin. Amma tamirat hususunda ziyade ihtimam edüb tahmin olunandan dahi noksan ile berveçhi istihkâm ittimame eriştirmegi sağyedüb emri şerifime muhalif minbait kimesneye teallül ve niza ettirmiyesin.

Tahriren 10 Z. 987 (1579)

Mühümme 41 S. 324.

No : 123

Çorumda bulunan bazı kızılbaşların ahvallerine dair :

Çorum ve Göl kadılarına

Çorum kazasından Ahmed ve Turak ve Turhan dede, Vehhap ve Âdilcan nam kimesneler ehli sünnet olmayub kızılbaş olub hâşa Çiharyari güzine ve müslümanlara ihanet üzre oldukları şayi olub muttasıl fesad ve fitneden hali olmadıkları istimag olunmağın ahvalleri teftiş olunub arzolunmasın emredüb buyurdum ki vüsul buldukta mezburları meclisi şera ihzar edüb dahi ahvallerin

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

bigaraz ve mülemedün aleyh kimesnelerden hak üzere teftiş edip göresin. Mezburların filvaki rafz ve ilhadı şerile sabit ve zahir olursa üzerlerine sabit olan mevaddı sicil edüb ve dahi muhkem habsedüb sureti sicillerile ahvallerin yazub arz eyliyesin. Amma hini teftişte hak üzre olub tezvirden ve şuhudu zordan ve hilâfı vaki kaziyye ilânından ziyade hazer eyliyesin.

Fi 24 şaban 9 2 (1584)
Mühümme £3 S. 145.

No: 124

İnallı ve Ballu kadısına hüküm ki:

Mektub gönderip şehsüvarnam kimesne nice yıldan beru naip olub nice defa niyabetten refolunmağıçün emri şerif varid olub hâlâ refolunmayub niyabet edüb telbis hüccetler ve arzlar peyda ettiğinden maada kazai mezburdan Alı kethuda ve oğlu Ahmed nam kimesneyi gaibane arzedüb zulum ve teaddiden hali değildir, refi lâzımdır deyu hakkından gelinmek içün arzeimeğin buyurdumki vardıkta naibi mezburu husamasile ihzar edüb dahi hak üzre şerile teftiş edüb göresin. Filvaki arzolunan mevad bihasbeşşeri sabit ve zahir olursa niyabetten refedüb dahi sureti sicillerile yazub arzeyleyesin ki hakkından geline.

5 Zilkade 991 (1583)
Mühümme 52 S. 134

No: 125

Ortapare kazasında bulu bazı cemaatlerin vergilerine d

İnallu ve Ortapare kadıların hüküm yazılaki:

Sen ki Ortapare kadısısın, ki lâ kapuma arz gönderüb Ortap re haslarına tabi kazai mezbur sakin Çağan ve (جوررى) nam cemaat ehalisi meclisi şera gel biz hasa yürük taifesinden ol öyle olsa resmi kurrelerimiz def teri hakanide onüçer akça mukay yed iken hâlâ emınımiz olan ya şinin kabız malı olan (Katırcı oğ lu Maden) vilâyet defterine mu halif yirmi dört akçalarımız ald ğundan maada vezn ile almağa her birimizden otuz kırk akçamız alub âdet âğnamımızı dahi ola gelen âdet ve kanun uzre almayu koyun başına birer akça tal edüb ve haliya hırsuzluğu fesat ve şenaati nice kere müseccel o lan Kaya fıkıh ve Müştak nam kimesnelerin gammazlıklarile nice müslümanların üzerlerine şer'ile cürüm sabit ve zahir olmadın na hak yere tutub hilâfı şeri kanu ve bilâ marifeti kadı cebren ve ik raken muradı üzre akçaların ala defeatle tenbih olunup memnu olmadıklarından maada varan na ip ve muhzıra envaı şetimler et miştir. Bundan maada (جرر) nam cemaat ellerinde emri şerif varid olub mazmununda defteri hakanide on üç akça resimi kure ve iki akça cevha ve üç akça resmi deve mukayyed olub cümle onsekiz akça olur. Vilâyet defterinden ziyade bir akça ve bir habbelerin aldırmıyasın deyu ferman olunmağın bermucibi emri şerif mezkûr cemaatin eline mürasele verilmişti. Haliya mezkûrlar zikrolunan emri şerif ve müraseleye itaat etmeyüb cemaati mezbure halkını muhkem döğüb heps eylemekle mezkûrlar dahi mahkemeden gelür iken Umranlu nam kariyede Abdülcebbar fakıh nam kimesnenin evine konduklarında mezkûr Abdulcebbarın evin basıp ve oda urub cemaati merkumeden on nefer mikdarı kimesne tutub alub gidub mezkûr zalimin cevru zulmünden reaya payümal ve mükedderulhal oldukların ilâm eylemişsin. İmdi buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta göresin. Kaziye ilâm olunduğu gibi ise bunların muvacehesinde emini mezbure tebliğ ve tekid edesin ki vaki olan resmi bennak ve cevha ve resmi deve ve sair hukuk ve rüsumların olagelen âdet ve kanun üzre vilâyet defteri mucibince aldırub ve her Abril evvelinde ellerinde mevcut bulunan koyunların ad ve defter ettikten sonra iki koyun bir akça âdet ağnam ve her üçyüz koyun beş akça hesabı üzere resmi ağıllarını aldırub ve şer'ile üzerlerine cürüm sabit ve zahir olmadın ehli garaz eşkıya ve gammaz söziyle hilâfı şeri ve kanun ve bilâ marifet kadı cerime deyu bir akça ve bir habbelerin aldırmıyasın. Şöyle ki bu bapta hilâfı şeri ve kanun nesnelerin dahi almışlar ise badessübut şerile müteveccih olan hakların teveccüh edenlerden dahi

ashabına alıverip minbaid şera ve kanun muhalif kimesneye iş ettirmeyüb zulüm ve hayf olmaktan hazer edüb hakkı sariha tabi olasın. Eslemiyenleri sekidüb memnu olmayanları ve muhtacı arzolan kaziyeleri de yazub kapuma arz edesin.*

Tahriren fi. 6 şevvalülmükerrem 987 (1579)
Muhimme 41. S. 195.

No: 126

Şehzade Bayezidin adamlarından Mahmudun yakalanmasına dair:

Çorum beyi İlyas beye hüküm ki.

Bundan akdem müteveffa Süleyman paşanın kapucu başı olub oğlum Bayezid yanında olan Mahmud nam müfsid mecruh olub Amasyada kalub badehu yanına bazı ehli fesad cem edüb (ق.ك) caniplerinde fesad üzere olduğu istima olunub öyle olsa buyurdumki vüsul buldukta bu bapda mukayyed olub tetebbu ve tecessüs edüb her ne tarikle olursa ele getürüb habsedüb arzedesin. Hususu mezbur mahalli ihtimamdır ana göre mukayyed olasın.

Abdi çavuşa verildi.
Fi. 17 Zilkade 966 (1558)

No: 127

Çorum beyinin sancak muhafazası içün kâfi mikdarda asker koyarak cepheye gitmesine dair.

Çorum beyinu hüküm ki:

İskilip kadısı mevlâna Fazlullah mektub gönderip kazai mezbure reayası mahkemeye gelüb haliya rum askerine şirvan muhafazası

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

fernan olunub vilâyeti mezbure hali kalub suhte taifesi ve sair ehli fesad huruç edüb fukaraya zekât salub ve ehlü eyallerimizi teaddi edüb ve bundan akdem ele gelüb şer'ile siyaset olanların intikamın bizden almağa haber gönderirler. Sancağımız beyi kifayet mikdarı sipahiler ile muhafazaya alıkonulmak rica ederiz deyu tezallum ettiklerin ilâm eylemeğin buyurdum ki vardıkta bu bapta ögât mukayyed olub sancağının hıfz ve hırasetı ve reaya ve berayanın zabıt ve sıyanetiçin yarar ve mutemedün aleyh adamların alıkoyub kendün sancağına müteallik olan zuama ve erbabı timarınla varub memur olduğun üzre beyler beyin yanına varub edai hizmet edesin.

F. 24 Za. 993 (1482)
Mühimme 47. S. 68

No : 128

İskilip kasabasını basan eşkıyalara dair.

Çorum beyine ve İskilip kadısına hüküm ki :

Tahtı hükûmetinizde bazı suhte ve levend cemiyet edüb kasabai İskilibe varub evler basub ehalii vilâyetten nice kimesnelerin mal ve menallarını garet ve hasaret edüb ve nice kimesnelerin evlad oğulların çeküb ve nice kimesneleri katledüb öğle namazı vaktinde kasaba dahilinde bir zaimin evin basub kendüyi katledüb hayf eyledüklerinde sancak beyi üzerine gelmek ihtimali ile kasaba halkına şart verüb sancak beyini kasabaya koyman deyu muhkem tenbih eyleyüb kasaba halkı dahi ittifakan yat ve yarağ tedarikine sancak beyi muavenetile zikrolunan müfsidleri hüsnü tedarikle ele getürmek kasdin eylediklerine vakıf olmakla her biri bir canibe firar edüb muhkem ittifak üzre oldukları zahir ve muhakkak olmağla kasaba halkı başların korumak içün bazısı tüfenk ve sair yat ve yarak tedarikinde iken bazı yeniçeri ve sair ehli örf taifesi kasaba halkının ellerinden yat ve yaraklarını cebren çeküb aldıkları ilâm olunmağın buyurdum ki vusul buldukta bu bapta mukayyed olub tehir ve terahi ve bir dürlü dahi eylemeyüb zuama ve sipahilerden muhafazada kalanlar ile yarar ve harbe kadar ileri ihraç edüb bu makule fesad ve şenaat üzre bulunan suhte ve levendatı hüsnü tedbir ve tedarikle ele getürüb bemucibi şeri kavim husamı muvacehesinde şerile teftiş edüb fesad ve şenaati sabit ve zahir olanlardan muhtacı arz olanları yazub arz eyliyesin. Muhtacı arz olmayanların haklarında şerile lâzım geleni icra ettirüb yerine getiresin. Bu bapta temam hak üzre olup garaz ve taassuptan ve hilâfı şeri iş olmaktan ziyade hazer edesin.

Fi. 11 Ra. 990 (1582)
Mühimme 47. S. 94

(Çorum beyinin kapu kethüdası olub livai mezburda on bin akça timarı olan Nurullah kethüdaya verildi.)

No : 129

Ortapare kazasına tabi (حورزی) cemaatinden alınan vergilere dair.

Çorum ve Ortapare kadılarına hüküm ki :

Ortapare haslarına tabi (حورزی) nam cemaatten Hüseyin ve Nusrat ve İshak ve Hızırşah ve Gülâbi ve Mesib ve Resul fakih ve Alâeddin nam kimesneler kapuma gelüb emin ve âmillerimiz olanlar vaki olan hukuk ve rüsum ve âdet ağnamımızı olagelen âdet ve kanun üzre alımayub ziyade alüb üzerimize şerile cürüm sabit ve zahir olmadan bilâ marifet kadı ve hilâfı şeri şerif cerimemiz alüb ve ziyade atlu ile üzerimize konub manen ve meccanen yemeklerimiz alüb envaı zulüm ve teaddiden hali değillerdir deyu bildirdiler. İmdi buyurdumki hükmü şerifim vardıkta göresin. Filvaki kaziye ilâm olunduğu gibi ise bunların muvacehesinde zikrolunan emin ve âmillere muhkem tenbih ve tekid edesin ki vaki olan hukuk ve rüsumların olagelen âdet ve kanun üzre ve âdet ağnamların her Abril evvelinde ellerinde mevcut bulunan koyunların ad ve defter ettükten sonra iki koyun bir akça âdet ağnam ve her üç yüz koyun beş akça hesabı üzere resim ağılların aldırub andan ziyade bir akça vermiyeler ve aldırmıyasın. Ve şerile üzerlerine cürüm sabit ve zahir olmadan hilâfı şeri şerif cerime talep ettirmeyüb ve ziyade atlu ile üzerlerine kondurmayub manen ve meccanen yem ve yemek talep ettirmiyesin. Ve lâzım olup aldıkları yem ve yemeğin narhı cari üzre akçaların ashabına alıverüb bu husus için tekrar kapuma şikâyete gelmelu eylemeyesin. Eslamıyanları şikedüb muhtacı arz olursa yazub kapuma arzedesin deyu tahriren.

Gurrei Ramazan 987 (1579)
Mühimme 41. S. 75.

No : 130

Çorum sancağında zuhur eden eşkıyalara dair.

Çorum beyine ve livai mezburede vaki olan kadılara hüküm ki :

Sen ki sancak beyisin südde-i saadetime mektub gönderüb bundan evvel oltaraflarda zahureden ehli fesad sühteleri ele getirüb teftiş edüb lâzımülarz olanları arzedüb ve sairlerinin şerile haklarından gelinmek babında fermanı hümayunum sadır olunmağın emrişerifime imtisal teftişe mübaşeret olundukta fesad ve şenaat üzre olan suhte taifesi kimi ahar sancağa varub ve kimi ümena ve serbest timar sahipleri mani olduğun bildürdüğün ecilden buyurdum ki vüsul buldukta bu bapta her birinüz kemali dikkat ve ihtimam ile bizzat mukayyed olub anın gibi ehli fesad ve suhte olub hırsızlıkları şerile sabit ve tescil olanları ümena ve serbest sahipleri marifetlerile ele getirüb bir defa şerile görülüb faslolmuş olmayub üzerinden onbeş yıl mürur eylemiyen hususların bermucibi şeri kadim teftiş ve tefahhus eyleyüb ehli fesad sipahi taifesinden ise haps ve arzeyleyesin. Değil ise marifeti şerile lâzım geleni icra edesin. Amma bu bahane ile kendü halinde olanları

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ

mücerred ahzü celp sebebi ile teaddi olunub ve serbe t sahiplerine aid olan hukuka dahlolunub ehli tenada himayet olunmaktan hazer edesin.

Fi. 2 R. 990 (1532)
Mühimme 47. S. 87.

No : 131

İlyas Beyin Kudüsü Şerif Sancağı beyliğine nasb edildiğine dair.

Çorum Beyi İlyas Beye hükümki Halâ Mutasarrıf olduguun haslar ile Kudüsü Şerif Sancagı sana tefviz olunmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vardıkda asla tehir etmeyüb memur olduğun teftiş hizmetinden feragat edüp varup zikrolunan sancağın hıfız ve harasetinde olasın.

Fi. Rebiyyülevvel 972
Mühimme defteri 6. S. 2

No : 132

Çorum kadılarının mufettişliklerine tayinlerine Sabıka Çorum kadısı Osman ya Çorum kadısı mevlâna

Haliya vilâyeti rumda teftişinde olan Çorum beyi damu İzzenin yanına sizi tayin edüb buyurdumki şerifim varıcak tehir eyle müşarünileyhe varub lub mehayif teftişi için verilen fassal hükmü hümayunum zasınca teftiş hizmetinde olası

Fi 26 Rebiyulevvel 972
Mühimme defteri 6. S.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ](#)

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939-- 1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 14

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

ONUNCU ASIRDA ÇORUM Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ ABDALATA Neşat KÖSOĞLU

ÇORUM'DA BİR DEFTER NAZIRI

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

ZİLE Sadi LEBLEBİCİ

GESİ BAĞLARI Sadi LEBLEBİCİ

Aşık HAYDAR İNÖNÜ İÇİN

CÖNKLERDEN DERLEMELER

ÇORUM CAMİKEBİRE AİT VESİKALAR

HALİFE KÖYÜ HAKKINDA VESİKALAR

ERGÜLÜ BABA VAKFİYESİ SURETİDİR

HAMDİ BEY EVKAFINA AİT VESİKALAR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 — 15 MAYIS 939 — Sayı : 14

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Hicri onuncu milâdi 16 inci asra aid olmak üzere divanı hümayun vesikalarına müstenid olarak 8 vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikalardan birincisi Çorum beyi İlyas beyinin 1564 - 972 tarihinde aidat ve kendisine tahsis edilmiş haslar ile Kudüs sancağına tahvil edilmiş olduğuna dair bir hükümdür. Osmanlı devletinin asırlarca devam etmiş olan malî siyaseti memurlara bu günki usul üzere her ay maaş vermek olmayub senelik bir tahsisat vermek ve bunu da muayyen varidatla tediye etmek esasına dayanıyordu. İlyas beye tahsis edilmiş senelik varidatın mikdarını bilmemekle beraber (Eyaleti Rum) yani Sivas vilâyetinde bir sancak merkezi olan Çorum beylerine senede üçyüz bin akça has yani varidat ayrılmış olduğunu Evliya Çelebi ile Ayn Ali efendiden öğrenmekteyiz. Onuncu asra aid defteri hakani kayidleri bize Çorumun varidat ve masraflarını daha vazıh olarak gösterecektir. [1]

İlyas beyin Çorumda ne kadar kaldığını bilmeyoruz. Ancak onuncu asrıhicride Çorumda İlyas, Mahmud, Yusuf, Gülâbi beylerin sancak beyliği yaptıklarını bizine! ev-

[1] Bu hususta fazla malûmat almak isteyenler (Çorumlu sayı 11, S. 7.) de Neşet Köseoğlunun "Evliya Çelebiye göre Çorum ve havalisi„ makalesini okumalıdırlar.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

rak kayidlerine göre anlayoruz.

İkinci vesika ise Çorum kadıları Osman ve Sinanın Sivas vilâyeti dahilinde mehayıf yani inzibat ve asayiş işlerini teftişe memur olan İlyas beyin yanına yardımcı müfettiş olarak gönderildiklerine dairdir. Mehayıf kelimesi havf kelimesinin cemi olub (korku) lar manasına gelmektedir. Neşrettiğimiz vesikalara göre Çorum havalisinin onuncu asırda bir takım eşkıya ve zorbalar elinden ne kadar bizar ve perişan olduğu anlaşılmaktadır. İhtimal ki bu yolsuzlukların sebep ve ictimaî zaruretlerini tahkik etmek için böyle bir teftişe lüzum görülmüştür. Vesikada zikredilen (mufassal hükmü hümayun) elde edile bilmiş olsaydı vaziyeti ve hangi meselelerin teftiş edildiğini öğrenmek kabil olurdu. Fakat maalesef şimdiki gibi merkezden vilâyetlere gelen emir ve tahriratlar o devirlerde muntazam bir kayde tabi olmadıkları için bunun gibi bir çok hükümler, talimatlar, emirler ve tahriratlar yangın ve ihmal yüzünden kaybolmuştur. İşte bu nokta bize şu hakikati bir kerre daha öğretmiş oluyor ki bu gün ehemmiyetsiz sayılan en ufak bir tezkere bile yarın tarih bakımından büyük bir değer taşıyacaktır. Şu halde her vilâyetin evrak hıfzına mahsus bir arşiv dairesinin bulunmasının ne kadar zarurî olduğu kendiliğinden anlaşılır. Bu vesikanın tarihi de 1564/971 dir.

Üçüncü vesika ise İstanbula gönderilen koyunların muhafazasına dairdir. Onuncu asırda İstanbulun iaşe ve erzak meselesi devleti başlı başına uğraştıran bir mesele olmuştur. Anadolu, Rumeli, Mısırdan İstanbula gönderilen, pirinç, her türlü meyve, et, un ve her nevi hububatın doğrudan doğruya İstanbula gönderilmesi için sancak beylerine, kadılara hep bu yolda emirler verilmiştir. Kırkkilise kadısile beyinin Tuna boylarından İstanbula gönderilen sürülerden beş on koyunun kaybolmasından dolayı ne büyük felâketlere uğradığını yine mühimme defterlerindeki kayidlerden anlayoruz. Nitekim bu hükümde de Çorum beyine (ademi ihtimamınla zikrolunan koyundan sancağında koyun zayi ola. Özrün makbul olmaz.) diye şiddetli emir verilmektedir.

Dördüncü vesika 1568/976 tarihli olub Çorum beyi Gülâbi beye yazılmıştır. Gülâbi camii ile semtinin ne itibarla Çorumda meşhur olduğu bu suretle aydınlanmaktadır.

Vesikada Çorum sipahilerinden 50 neferin alaybeyi idaresinde Kırımde kefe beyi Kasım beye yardıma gönderilmesine dairdir. Kırım Osmanlı devletinin himayesi altında bir devlet olmakla beraber sahilde bulunan (Kefe) doğrudan doğruya devlete tabi bir sancak bulunuyordu. Bu yardım her halde yapılacak bir akın veya muharebe için istenmiş olsa gerektir. Çünki gönderilecek askerlerin tam bir techizatla hazırlanmış olmaları emredilmektedir.

Beşinci vesika ise yine G... beye 1568/976 tarihinde yazılmış bir hüküm olub (Burunsuz) adındaki eşkıya ile avenesinin yakalanmaları hakkındadır. Bunların bilhassa Köse dağında eşkıyalık ettikleri anlaşıldığından takiplerine çıkılmış fakat sancak hududunu aşan eşkıyaların takibine imkân bulunulamamıştır. İşte hüküm ne şekilde olursa olsun, ister sancak hududunu aşmış ister aşmamış olsunlar bu eşkıyaların her halde yakalanmalarını ve bu yolda icap eden yerlere emirler verilmiş olduğunu tasrih etmektedir.

Altıncı vesika ise bazı derbendleri ve bilhassa Hacı Hamza ve kepez derbendlerini basan kürt taifesinden Oruç adındaki haydudun yakalanmasına dairdir. Derbend basmak yakın zamanlara kadar bu devletin en müzmir yaralarından biriydi. Bunun içindir ki Osmanlı askeri teşkilâtında (Derbentci) adıyle bir sınıf asker bulunur ve bunlar bir çok muafiyetlere mazhar olarak derbendleri muhafaza ederlerdi. [2]

Yedinci vesika ise Çorum kalesi muhafızlarından Bayazid isminde bir yeniçeriye aid olan yıllık 1423 akçanın gedik olarak oğluna verilmesine dairdir. Gedik kelimesi burada bir nevi imtiyaz manasını ifade etmektedir. Vaktile esnaflarımız arasında da gediklikten bir teşkilât olduğu gibi gedikler kalemi ve kâtipliği diyede devlet teşkilâtında bir nevi memuriyet vardı. Çorum kalesinin vaktile çok mamur bir kale olduğunu bu suretle anlayoruz. Hatta 1200 tarihinden sonraki mühimme defter-

[2] Derbendlerin muhafazası meselesi Çorum vilâyetinde zaman zaman bir mesele olmuştur. Nitekim bizzat 1205 tarihinde Osmancık ile Hacı Hamza arasındaki [Sarmaşık kaya] denilen yerde devleti esaslı bir surette meşgul etmişti. Çünki burası Keban ve Ergani madenlerinden İstanbula gönderilen altın ve gümüşlerin geçtiği bir yerdi. Bu meseleye aid bir vesikayı daha sonra neşredeceğiz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

lerinde bile Çorum kalesinden bahs edilmesi bu kalenin ancak son bir asır içinde harabe yüz tutmuş olduğunu göstermektedir.

Sekizinci vesika ise 1563/973 tarihli olub Çorum beyine sancağı askerlerile derya seferine yetişmesine dair bir hükümdür. Bu tarihte Kıbrıs adasının fethile uğraşıldığı için devlet hemen her tarafa bu yolda emirler vermiştir. Bizde deniz seferlerine donanma Nevruzdan sonra çıktığı için Çorum beyine sefere iştirak etmesi icin acele etmesi bildirilmektedir.

Onuncu asırda Çorumun ictimaî, askerî, malî halini aydınlatmaya çalışan bu vesikalarla diğer neşredeceğimiz vesikalar ayni zamanda tarihimizin karanlık bazı noktalarını da aydınlatması bakımından ehemmiyetlidirler.

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ

ABDALATA

Neşet Köseoğlu

Çorumn bağlı 640 nüfuslu bir köy olup Çorumun 18 kilometre güneyindedir.

Bu köy Çorum köyleri arasında tarih noktasından en mühim olanlarından birisidir.

Elimizde bu köyü ilgilendiren vesikalar aşağıdadır;

1 — (822 - 1419) tarihli bir dava ile bir vakfa aiddir. [1] Bu davada (Şeyh Bayazid bin Sultan bin Ulubey bin Şemseddin), Abdalata adı ile anılan Burhanın torunu (İlyas bin Şeyh Mahmud) dan Karahisarı Demürlü kazası [2] dahilinde bulunan (Yamadı [3]) divanında bulunan hissesini dava ediyor. İlyas, gerek şeyh Bayazidin, gerek Şahin bin Ulubeyin [4] kızkardeşi (Serv) in [5] hisselerini satın almakla davayı hal etmiş oluyor. Bu vesikaya göre

(1) Bu vesikanın aslı Abdalata köyünde mütevelliler elindedir. Çorum evkaf dairesinde kaydi varsa da birçok yerlerinden mana çıkarılamadığı gibi eksik noktaları da çoktur.

(2) Şimdi Alaca kazasına bağlı bir köydür. Gerekli izahat bu köyün tedkiki sırasında verilecektir.

(3) Yamadı köyü bu gün Sungurlu kazasına bağlı Yamadı kebir, Yamadı sagir adlarile yaşamaktadır. (8) ve (9) uncu asırlarda Karahisar demürlü kazasının genişliğini göstermesi noktasından pek ehemmiyetlidir.

(4) Şeyh Bayazidin amcası olduğu anlaşılıyor.

(5) Bunun da Sultanın kızı olduğu anlaşılıyor. Bu sülâleye aid

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

şeyh Bayazid tarafından Ulubey öldükten sonra vereseleri olan iki oğlu Sultan ve Şahin ile kızı İslam Melik aralarında taksim edilerek İslam Melik hissesinin Şahine hibe edilmediği ve bu sebeple şeyh İlyasın satmağa salâhiyeti olmadığı iddiasile dava edilmiştir. Neticede İlyasın bütün hisseleri satın aldığı tezahur ediyor. Bu vakfiyeyi Amasya kadısı Abdürrahman bin Mehmedülmuslıhi sonradan tasdik etmiştir. Bu tasdik şu şahidlerin şehadetile olmuştur. Ali ibni şeyhpaşa, Fethullah ibni ahi Sadeddin, Abdülvehhap ibni âlim elmütefakkıh, şeyh paşa ibni Salih, Mahmud ağa ibni İdris emirülkaramani ebûhü.

2 — İkinci vesika Recep [826 - 1423] tarihlidir. Bu vesikada Musa bey kızı Şah Hatun adında bir kadının kocası Selâmet beyden [6] olan oğulları

verilen malûmatla bir silsile tertip etmek mümkündür:

Şemseddin

Ulubey

Şahin — Sultan — İslâm melik

Servi hatun — Şeyh Bayazid

Bu sülâlede bulunan Ulubey hakkında (Cavunkar) beylerinden —Bezmi Rezim S. 311— olduğuna dair olan malûmattan başka bir bilgiye rastlanamadı. Selâmet beyle kardeş olması ihtimali vardır. Ulubeyin babası olan zatın adı yoktur. Şemseddin sıfatıdır. Esas adı olsaydı belki bir fikir ve uç vermek mümkün olabilirdi.

(6) Şah hatun Selâmet beyin hanımıdır. Selâmet beyden Hasan, Hüseyin ve Yakub adında üç oğlu olmuştur. Aziz ibni Erdeşirin Bezmirezmine göre (S.311.) Selâmet bey (Cavunkar) Türklerinden idi. Bu devirde bazan (Şadgeldi) eline geçmesine rağmen 788-1386 tarihine kadar Cavunkarlar Çorum ve havalisine hakim idiler. Osmanlılar eline geçtikten sonra da İskilip, Çorum, Osmancık havalisinde yaşamışlardır. Bunların bu devirdeki beyleri yine Bezmirezime göre Ulu, Selâmet Gözlar beyler idi. İnal bey de bunlarla beraber hareket ediyordu. Şimdiye kadar Cavunkarların yerleştiği sahalar sülâleleri tarihçe malûm değildi. Bu vesika Cavunkarlardan Selâmet beye bağlı olanlarının buralarda bulundukları Musa beyle akraba oldukları -biraz sonra Musa bey hakkındaki malûmat yazılacaktır- kızı Şah hatunun Selâmet beyin karısı olduğu, Hasan, Hüseyin, Yakub adında üç oğlunun bulunduğu anlaşılmış oluyor. Cavunkarları bazan Amasya emiri Hacı Şadgeldi paşa ile oğlu emir Ahmed beye bazan da kadı Burhana ve Osmanlılardan evvel İsfendiyar oğluna itaat ettiklerini de Amasya tarihinden öğreniyoruz. Bu vakfiyeyi 840 - 1437 tarihinde Amasya kadısı meşhur Muslih zadelerden Abdurrahman bini Mehmed de tasdik etmektedir.

Hasan, Hüseyin ve Yakuptan kendine intikal eden [Orucak] [7] ve [Ağca mescit] [8] köylerindeki bütün hissesini Abdaladata zaviyesine vakf etteğini yazar [9] Şahitler şulardır:

Yanbeybin kumral [10] Yusuf bin Bedreddin, Şeyh Ali bini Resul, kutlupaşa çaşnigir, Devlet Hacı bin Bekir.

3 — Eevali Muharrem [829-1426] tarihli bir vesikadır. Bu vesikanın aslı yine Abdalatada bulunan mütevelliler elindedir. Evkaf dairesinde kaydı yoktur. Fakat malesef bu değerli vesikanın bir kısım yerleri eskimiş ve kopmuş bazı yerleri de yanmış olduğundan tam olarak anlaşılması mümkin olamamıştır. Mealen anlaşılabilen manaya göre Safiye Safihi hatun

(7) Bu köyün adına 1004 - 1596 tarihli sicilde de tesadüf edilmemiştir. Yalnız Anbarcı maa Orucak köyü 768 - 1367 tarihli Kara hisar demürlü emiri alhac İlyas bin Taybu vakfiyesinde adı geçer. Bu gün yaşayan köy Anbarcıdır. O zaman olduğu gibi bu gün de İskilibe bağlıdır. Buna nazaran bu arazi 60 yıl sonra Selâmet bey evlâdı eline geçmektedir.

(8) 1004 - 1596 tarihli sicilde de bu isim vardır. Bu gün ören halindedir. Üyük köyünün tedkiki sırasında izahat verilecektir.

(9) Bu vakfiyenin aslı da Abdalatada bulunan mütevelli elindedir. Dairesindeki sureti yanlıştır.

(10) Çorumda yan oğulları diye bir sülâle vardır.

binti merhum Umur [11] ve; Devlet hatun binti merhum me zid beyi, Halefülekâbir velea-zım Bulad bin koç Hasan [12] ve şeyhBüğed bin Bolkutlu [23] Şah paşa hatun binti mer hum Selâmet bey [14] ve Ha lefülekâbir veleazım Hamdi bey ebnasından Murad ve Mü-rüvvet beyler [15] kendilerine irsen intikal eden Çat mıntaka-sında olan hisselerini (Yanu cak) köyünde bulunan Abdal ata zeviyesi için seyyid Ali bin merhum Recep [16] dedeyi vakfediyorlar. Bu vakfiye 857 1453de emlâk naibi, 840 - 1437 da Mecidözü kadısı, Çorum kadısı ve diğer bir çok kadılar tarafından tasdik edilmiştir. Bunların içinde Amasya kadısı Mehmed bin Abdürrrahmanül-muslihinin de imzası vardır. Bununla beraber vakfiyeyi tan-zim edenin adı kopmuştur. Vakfiyedeki şahid adlarından bazılar:

(Hacı Yusuf bin Hacı Ah-med, Mehmed bin Süleyman le iktifa edeceğiz.

(11) Umur bey Amasya tarihine göre (C. 3. S. 69.) Taşan oğlu koca kayası müdafii Haydar beyin biraderidir ki 763 - 1362 tarihine tesadüf ediyor. Safiye hatunun bunun kızı olması çok muhtemeldir.

(12) Koç Hasan veya Hüseyin hakkında Karahisar demürlü köyüne aid tedkikler yapılırken izahat verilecektir. Şimdilik vesikada Halefülekâbir veleazım denildiğine göre Koç Hasan beyin 785 - 1383 tarihinde Cavunkarların dağıtılması üzerine Şadgeldinin oğlu Amasya emiri emir Ahmed tarafından Çorum emiri nasbedildiğini yine Amasya tarihi yazdığını (C. 3. S. 129)s öylemek-

(13) Çorumun şimalinde Büget köyü vardır. Şeynin adına izafeten bu ismin verildiği anlaşılıyor.

(14) Selâmet bey hakkında malûmat vermiştik. Fakat o vesikada kızından bahsetmiyordu. Şimdi bir kızı olduğu da anlaşılıyor.

(15) Hamdiköy tedkik edilirken izahat verilecektir.

(16) Ayni ailedon Seyid Mehmedin kardeşi olduğu ve ondan evvel zaviyenin şeyhi olduğu anlaşılıyor.

şah, Ahi Lutfullah bin Ahi has-bey, Bahşayiş bin Kutlu şah, Dusan bin Yenice, Ahi Menteşe bin Hacı Ömer, Mahmud bin İbrahim bey, Malûm bin Hüseyin elcündi.)

4 — (840 - 1437) tarihinde Abdalata zaviyesinin şeyhi olan Seyyid Mehmed bin şeyh Recep [17], Emir Mukaddem Daruddan aldığı Çat sahasından Sancar [18] divanını yine zaviyeye vakfetmiştir. Vakfiyede Davudun silsilesi şöylece kaydedilmiştir:

"Emirülmükerrem Mukaddem Davud ibni Emirülkebir şeyh paşa ibni Emir Musa ibni Emirülkebir Önerbey ibni Göcek ağa ibni emirTağacar ibni emirülkebir . . . . . . „ [19]

(17) Bu vesikalara göre Seyyid Mehmedin silsilesi şöylece tertip edilebilir: Seyyid Mehmed bin şeyh Recep (diğer oğlunun adı Seyyid Alidir) bin şeyh Mahmud bin Abdalata bin şeyh Toklu bin Abdalburhan.

Aşağıdaki vesikalarda görüleceği veçhile Mehmedin oğlu İbrahim vardır ki babasından sonra zaviyedar olmuştur.

(18) Bu köy bu gün yoktur. Ovasaray köyünde bir mevkidir. Bu tarihten daha evvel bu divanın adı (Devlet divanı) idi. Sahibi olmak itibarile Devlet hatuna izafe edilmiş olsa gerek, Bundan başka Bozbuğa köyünde Sincanlar mevkii, Alacada Koçhisar köyünden geçen Sincan deresi yine Mecidözünün Ahmedoğlanı köyünde Sincan deresi bulunduğunu da kaydetmek faydadan hali değildir. Fakat vesikada bahsedilen Sincan Çoruma bağlı Üyük ile Ovasaray arasında bu gün ören olan yerdir.

(19) Bu vesikanın da evkafta kaydı yoktur. Mütevellisi elindedir. Tarihine göre İkinci Murad devrinde yapıldığı anlaşılıyor. İki numaralı 826 - 1423 tarihli vesikaya göre Musa beyin kızı Şah Hatun Cavunkarlardan Selâmet beyin karısı idi. Buna nazaran emirülkebir Davudun halası oluyor demektir.

Bunların cedleri olan emir Tağacarun kim olduğunu tedkik etmek lâzımdır. Amasya tarihinde Kitabüssülûk mehaz gösterilerek bir Anadolu valisi olan emir Tağacar bin emir Sütaydan bahsediliyor. Emir Sütaydan sonra Di-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

Bu vakfiye yırtılmış ve bir çok yerlerini güve yemiş olduğundan bilâhare Said bin B-li adında bir hakim tarafından hem eklenmiş hem de şuşahidler huzurunda tescil edilmiştir.

Şahidler : Çorumlu muhakemesi kâtibi Seyid Salih bin Ebülvefa, Durmuş bin elhac kaya paşa tabeserah [20], şeyh paşa elfıddavî, Bahşayiş fakih bin İdris. Esas vakfiyenin şahidleri şunlardır :

İlyas bin Yakub, Süleyman bin Kutlu bey, Menteşe bin Melik şah, Süleyman bin Kar... Ahmed, Aydın bin Keremeddin, Cüneyd bin Beyazid.

5 — Abdalata zaviyesi şeyhi seyid Mahmud şimdiye kadar yaptığı vakıfları 844-1440 tarihli bir vesika ile tevhid ediyor.

A — Seyid Mehmed, Ömer bey oğlu emir İsa beyin kızı Yüzü kutlu hatunun kızı Banu hatun binti Mehmed fakihten 8'0 dirheme satın aldığı Sincan di-

yarbakır valisi olan diğer oğlu emir Baramboydur. Emir Tağacar Gazan hanın Anadolu mümessili idi. Türk ümerasından Baltuhan tarafından 698 - 1299 da Sivasta katledilmiş ve Gazan hana da isyan etmişti. Eğer bu vesikada Tağacarun babasının adının yeri okunamıyacak birhale gelmeseydi emiri kebirin kim olduğunu anlamış olurduk. Bir de 662 - 1964 tarihlerinde müslüman olan İlhanilerin eyaleti Rum nazırı (Samuk Nuyin) oğlu Tağacar vardır. Bu Amasyada bulunduğu için akla daha mülâyim geliyor. İlhanilerin Anadolu emiri bulunan zat vesikada adı geçen emir İsa Selâmet beye emir Musanın kızı Şah Hatunu nasıl verdiğini izah etmekle mümkün olacaktır. Çünki her ikisi de İlhani Türklerinden idi. Bundan sonra gelen emiri kebirlerden şeyhpaşanın Gümüşte, diğerlerinin de Çorum ve havalisinde hakim bulunduklarını kabul etmek mümkün olur.

(20) Bunlardan imza üzerine şehadet edenler arasında şeyh paşa Elfıddavî, Durmuş bin Kaya paşa vardır. Bu Kaya paşa Toruntay oğludur. (805 - 1403) te Çorum (814 - 1411) de Anadolu beylerbeyi idi. Şeyh paşanın da emirülkebir Davudun babası olması ihtimali vardır.

can divanının dörtte bir hissesini. [21]

B — Seyid Mehmed Mukaddem Davud ibni şeyh paşa ibni Musadan 500 dirhem gümüş paraya satın aldığı Sincan divanının dörtte bir hissesini

C — Seyid Mehmed, Ali bin Davud, Asayiş bin Yusuf ibni cabî demekle meşhurdur paşa hatun binti Yusuf, Barsa hatun binti Yahşiden [22] 870 dirhem gümüş paraya satın aldığı dörtte bir hissesini 844-1440 tarihinde Abdalata zaviyesine ayni sülâleden Seyyid Mehmed tarafından vakfedilmiştir.

Bundan sonra emir Mukaddem Davud bin şeyh paşa ken-

(21) Elimizde bulunan malûmat ile bu sülâleye ait şemayi tesbit edebiliriz :

Emir Tağacar

Göcek ağa

Emiri kebir Ömer bey

Emir İsa

Şah Hatun — Emiri kebir şeyh paşa — Yüzü Kutlu Hatun

Hasan — Hüseyin — Yakub — E. kebir Davud — Banu Hatun binti Mehmed Fakih

Ali

(22) Yusuf ile Bahşi iki kardeştir. Yusufun Asâyiş adında bir oğlu Paşa hatun adında bir kızı olduğu gibi (851 - 1447) de Rumeli Beylerbeyi olan Sinan paşa da Asâyiş beyin oğludur. Barsa Hatunun babası, Bahşi beyin Bayazid paşa ile Hamza paşa adında iki oğlu vardır. (826 - 1423) da ölen Bayezid paşa ile diğerlerinin durumu tarihlerde mazbut olduğundan izahtan ictinap ettik.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

disine kalan son dörtte bir hisseyi de ayni zaviyeye ayni vesika ile vakfetmiştir.

Bu vesika Çorum kadısı Abdülvehhab, Karahisar Demürlü kadısı Lutfullah tarafından tanzim edildiği anlaşılıyor. 854 - 1450 de de Tokad kadısı şeyh Hasan imza etmiştir. Vakfiyenin altında şu şahid imzaları vardır:

"Dursun bin Salih elcündi, Ahi Lutfullah bin Mahmud, Hacı bey bin Hisar bey, Seyyid Ebülvefa bin Seyyid Ali min karyeti Yakacuk, Ulubey bin Ahi misafir min karyeti Zile Ulaş bin SaruHacı ettürkmani,,

6 — Emir İsa bey bin Ömer kızı Yüzü kutlunun kızı Banu hatun evvelce Beyler çelebi bin Hacı çelebi bin beyler çelebi den satın aldığı araziyi Seyyid Mehmed bin Recebe satmış. Bunların hepsi bir araya gelerek içinde Yanacuk-Yakacuk, Sarta, Maza, Horasan [23] Hoca [23], Büğet, Buğabağı, köyleri bulunan araziyi Abdalata zaviyesine 848 - 1444 de vakfediyorlar Bu vakfiyede Üyük, Horasan [23], Tertik [23], Colus [23], Karapınar köylerinden gelen şahıdlerin imzası vardır. Bu vesikadaki şahit adları şunlardır:

"Sadullah çelebi bin Abdulfellâh elkazı ebühü bi Çorumlu bizemanihi, Ahi Lutfullah bin seyid Mahmud, Mehmed bin Cüneyd bey, Hasan bin Doğan Aslan min karyeti Colus, Seyyid Ali HacıAli min cümleti Beyler çelebi bivakıfülmezkûr fihâzel kitap. Said fakih bin Balım.,,

7 — 858 - 1454 tarihli bir fermanda Sincan divanı ile tevabiinin vergiden muaf olduğu yazılıdır. [24]

8 — 868 - 1464 tarihli vesikada Abdalata bin şeyh Toklu bin Abdülburhan zaviyesi ile mensubları masalihine vakfiyenin baş tarafı kopuk olduğundan ismi belli olmıyan bir zat tarafından Karadeğin, Manşar, Karataş, Yassı üyük, Karapınar, Sokucak, Çınar dere, Çat, Hacılar, Kavak ağacı, Sincan mezrealarının vakfeldiği yazılıdır. Şahid imzaları şunlardır:

"Eyne bey bin Mehmed, Mevlena mezidbin Hacı Murad Dursun bin Yusuf.,,

9 — 874 - 1470 Recep ayı başları tarihli bir fermanda Abdalata zaviyesinin şeyhi vefat ettiğinden yerine oğlu Seyyid İbrahimin [25] tayin edildiği ve eskiden olduğu zaviyeye bağlı Yanacuk ve Yamadı divanile bilcümle arazinin ve tekkenin bütün tekliflerden muaf olduğu yazılıdır.

10 — Ali bin Davudun kırk yıl sonra yani 884 - 1479 tarihinde ve 874 - 1470 yılında Seyyid Mehmed öldükten sonra vakfiyesinden dönmek istemesi üzerine Buğabağı, Saray, Ma-

(23) Bu köylerin hepsi bugün münderiç olmuştur. Codus denilen yer Saray köyünün bir mevkiidir. Çok kıymetli eserler çıkmaktadır. Fakat köylünün tahribi işlerin gidişini durduruyor. Bunlara aid Üyük, Maza, Saray köylerinin tedkiki sırasında izahat verilecektir. Bu vesikada anılan Beyler çelebiye aid malûmat Kılıcören köyünde yazılacaktır. Yine ayni tarihli bir vakfiyede Beyler çelebi bin Hacı çelebi Abdalata ve civarında bulunan bazı köylerdeki hisselerini Kılıcören ve Abdalatada bulunan zaviyelere vakfediyor. Bu vakfiye ile yukarıki vesikayı tanzim eden Çorum kadısı Lutfullah bin Abdulvasidir. Bu vesikalar da mütevelli elindedir.

(24) Bu fermanın aslı da Abdalatada bulunan mütevellisi elindedir.

(25) Bu vesikadaki malûmattan sonra Abdalatanın sülâlesini yazabiliriz:

Abdal Burhan

Şeyh Toklu

Abdalata

Şeyh Mahmud

Şeyh İlyas — Şeyh Recep

Seyyid Ali — Seyyid Mehmed

Şeyh İbrahim

Bu müessese yedinci asırdan itibaren yaşamağa başlamış ve tekke ve türbelerin ilgasına kadar devam etmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

za, Çat [26] köylerinden gelen şahidler Ali huzurunda beş numarada yazdığımız vesikayı aynen tekrar etmişlerdir. Hakim bunun üzerine Alinin iddiasının reddine karar vermiştir. Bu mahkeme Çorumda kadı bulunan Lutfullah bin Abdülvasi tarafından yapılmıştır. Bu vesikanın altındaki şahid isimleri de şunlardır:

"Mehmed bini Süleyman şah, Dursun bin Yenice, Avutmuş bin Yenice, İlyas bin Yakup, Menteşe bin Melik şah, Süleyman bin Kutlu bey...

11 — Abdalata köyünde bulunan Abdalata zaviyesinden Mehmed adında birinin hak iddia etmesi üzerine gelen bir fermanla [27] Çorum ve Boyabat kadıları müştereken şahidlerle beraber 989 (1581) de toplanub meşihatının ve istifadesinin, zaviyenin evlâdiye olmasından ötürü Seyyid çelebi bin Halil baba, Seyyid şah çelebi bin Cafer çelebi, Ahmed çelebi bin Marifet çelebiye ait olduğuna hükmetmişlerdir [28]

12 — Bu köyün etrafında bulunan yeradları da şunlardır:

Horasan tepe (burada ören vardır) 1004 - 1596 tarihli sicilde köy olarak ismi olduğuna ve bundan sonra tesadüf edilmediğine göre bu tarihten sonra münderis olmuştur. 822 1419 tarihinden itibaren bütün vesikalarda adı vardır. Bu tepede ve eteklerinde Selcûklerden evvel klasik ve bakır devrine ait keramik mülzemesi vardır. Bunlardan yapılmış bir kolleksiyon Maarif dairesi müzesinde saklıdır.

Dört tepe, Ak pınar, Sarı kaya, Delikli kaya (burada in-

(26) Çat köyünden başkası bu gün vardır. Yerlerinde izahat vardır. Çat artık ören haline gelmiştir.

(27) 1034 - 1625 tarihli bir fermanda âyende ve revende için Boyabad anbarı mahsulünden tayin olunan 300 batman pirincin verilmediği anlaşıldığından heryıl verilmesi emredilmektedir.

(28) Bu isimlerin yapılan silsileden nereye gireceği şimdilik bilinemiyor.

ler vardır) Kara tepe, Karadere, Âyanderesi, Gökçesu, Davudlar türbesi (burada yazılı mezar taşlarına tesadüf edilmemiş isede yukarıki vesikalarda adı geçen Mukaddem ve Ali Davudlara ait olması pek muhtemeldir.) Amre bey, Kuroni dere, Hocaköy (822 - 1419 dan 1004 - 1596) tarihine kadar olan vesikalarda adı geçer. Bu gün ören halinde olup keramiden başka bir esere tesadüf edilememiştir.

Horasan tepe kadar eski olduğu anlaşılmaktadır. gibi dağ, tepe, dere, mevki adlarına tesadüf edilmemiştir. Hâlen yaşıyan bu isimler köyün eskilik derecesini gösterir en önemli vesikalardır.

13 — Köyün bulunduğu dört tepe dağları eteği tamamen ören yeridir. Buralardan çıkarılıp köye getirilmiş birçok sütunlar mezarlıklara konulmuş, Bizanslılara ait çiçekli lâhidler parçalanarak Abdal ata zaviye ve camisi yaptırılırken kullanılmıştır. Bu tezyinatlı taşlardan mezar taşı olarak kullanılmış ve ev yapılarında da istifade edilmiş olanları pek çoktur.

İ... Bizans devrine ait paralara tesadüf ediliyor.

* *
*

Bu vesikaların tedkikinden de anlaşılacağı veçhile Abdalata köyünün adı 900 - 1000 tarihlerine kadar Yalıacuk - Yunacuk olarak anılmış ve bu tarihten itibaren de içinde zaviye ve camisi bulunan Abdalata adı ile anılmağa başlanmıştır. Selçukiler ile Danişmendilerden evvel Bizans, Roma ve hatta daha evvelki devirlerde yaşamış olmasına rağmen bu zamana ait ismine tesadüf edilememiştir. Bu köye ait yazılı vesikalarımızın en eskisi 822 - 1419 tarihlidir. Bu tarihte Abdalatanın torunu İlyas bin şeyh Mahmud bin Abdalata binşeyh Toklu bin Abdalburhan şeyh Bayazidden ve kardeşlerinden aldığı araziyi zaviyeye vakfetmiştir. Zaviyenin Abdalata ze-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

16

manında yapıldığı ve onun namına izafe edildiğine göre bu sülâlenin bu köye bu tarihten tahminen 150 - 200 yıl evvel yani 600 - 12 4 tarihlerinde bu köyde bulunduğu neticesi çıkarılabilir. İlyasın bu araziyi satın aldığı adam şeyh Bayaziddir. Bayazid ise bir numaralı vesikada gösterilen silsileye göre bu sülâleden daha evvel köye gelüb bu araziye sahip olduğu anlaşılıyor.

844 - 1440 tarihinde İlyasın kardeşi şeyh Recep oğlu Seyyid Mehmed bu sahada bulunan eski adı ile (Divanı Devlet) o zamanki adı ile (Sincan) divanını bütün sülâlesi emir ve emirülkebir olan Mukaddem Davuddan aldığına, Davudlar mezarlığının Abdalatada bulunduğuna, Davudun dedesinin dedesinin dedesi dört numaralı vesikada tesbit edildiğine göre bu sahanın ilk sahiplerinin malûm olanlarının en eskisi olduğunun tebarüz ettiğini kaydetmek lâzımdır.

Bu izaha göre Selçukilerin son devirlerinde ve bütün Osmanlılar zamanında bu köyün mevcut olduğu ve bu sahada bu devirden evvel ehemmiyetli bir medeniyet yaşadığı gösterilen mebzul ören yerlerinden ve toplanan keramik malzemesinden anlaşılmaktadır.

Çorumda bir Defter Nazırı

Neşet Köseoğlu

Bundan tam 107 yıl evvel Çorum sancağı mütesellimi Siyyid İbrahime hitaben yazılan bir vesikayı dercediyoruz. Bunda görüleceği veçhile her tarafta olduğu gibi Çorumda da nüfus memurlarının adı defter nazırı idi. 1249 H. 1833 de Çorumlu Damat oğullarından Seyid Mustafa bu vazifeye tayin ediliyor. Vazifesi de bu vesikada anlatılıyor. Doğan ve ölen müslümanları yaş, eşkâl ve şöhretinin sıra ile yazılacağı emrediliyor. Kazaların nüfuslarını da birer mukayyid vasıtasile temin edilecek ve yapılacak defterlerin her altı ayda bir İstanbula gönderilmesi bildiriliyor. Aynı zamanda bütün memurların bu işe yardım etmeleri de isteniyor.

Vesika şudur:

İftiharilemacidi velekârim camiil mehamidi velmekârim elmuhtassu bimezidi inayetil melikil mennan dargâhı mualâm kapucubaşılarından Sivas muhassılı ve Çorum sancağı mütesellimi Seyid İbrahim dame mecdühu ve mefahiril kuzatı vel hükkâm maadinil fazaili velkelâm Çorum sancağında vaki kazaların kadıları ve naipleri zide fazluhu ve mefahirilemasili velakran Çorum kazası vücuhünden olub bu defa livai mezbure defter nazırı tayin olunan Damat zade Seyid Mustafa ve âyan ve zabıtan ve iş erleri zide kadrihim tevkıi refil hümayun vasıl olucak malûm olaki Sivas eyaleti dahilinde olan Çorum sancağına bundan akdem mahiye altmış kuruş maaş ile defter nazırı tayin olunmuş olan Seyid Hasan nam kimesne müseyyep olup hizmeti memuresini layıkile rü'yet edemediğinden nazırlıktan azlile yerine sonki mumaileyh Damat zade Seyyid Mustafa zide kadrühusun senin defter nazırı tayin olunması hususunu muhassıl mumaileyh bir kıta arizesinde ve

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum naibi ilâmında tahrir ve inha eyledikleri ecilden kuyude ledel muracaa merhum Seyid Hasanın canibi vilâyetten altmış kuruş mahiye ile livai mezbur kazalarının defter nazırlığına memuriyetini havi 1247 senesi zilhiccesinde emri şerifim verilmiş olduğu badel ihraç iktizası ricali devleti aliyemden ceride nazırı iftiharil emacidi velekârim Mehmed Said dame mecdûhuden istilâm olundukta inha olunduğu üzre nazır merkumun azlile yerine senin nazır nasbı tayin olman hususuna iradei aliyem taallûk eylediği halde nazırı sabık merkvmun memuriyetini havi verilen defteri mezkûrün kaydi bittedkik senin mezkûrül mikdar mahiye ile memuriyetini havi emri şerifim itası hususunu ilâm etmekten naşi mucibince tanzimine iradei seniyyem taallûk ederek selefin merkumun memuriyet emrinin kaydi terkıyn olunmağile senin memuriyetini havi işbu emri âlişanım ısdar ve irsal olunmuştur İmdi vüsulunda keyfiyeti memuriyetin mantuku emri şerifimden malûmun oldukta livai mezkûr kazalarında doğan ve ölen ve gelen ve giden İslâmın sin ve eşkâl ve şöhret ve sıra ve rakamlarile muharreratı mahkemelerde bıraktığı deftere tatbikan ve usul ve nizamına tevsikan marifeti şeri ve marifeti kanun ve nuzzarının ve her kazanın mukayyidleri marifetile sebtü kaydile beher altı mahde bir defa yoklama defterlerini tesviye ve tanzim ile vaktile deri seadetime irsaline ihtimam ve gayret ve ihmal ve müsamaha güna hareketi [illegible]vizden mücanibet eyliyesin ve sizki muhassıl ve kuzat ve nüvvab âyan ve zabıtan ve sair mumaileyh siz dahi mucibi emri şerifimle amel ve hareket ve hilâfından mübaadet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifimle vardıkta bu bapta veçhi meşruh üzre şerefyaftei sudur olan işbu emri âlişanımın mazmunu münifibirle âmil olasız, şöyle bilesiz, alâmeti şerifeme itimad kılasız. Tahriren fiyevmissabi işrin ve şehri rebiyyülevvel senetesa ve erbain ve mieteyn ve elf. (1)

Bimakamı kostantiniye

[1] Bu vesikanın aslı Damad Ali Şükrüdedir. Çorumda nüfusun tahriri [illegible] man ve kimler tarafından yapıldığı hakkında bir etüd hazırlanmaktadır. Yakında neşredilecektir.

"Çorumlu"

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Erikla

534
Kalenin ardı bayır
Yanıyom cayır cayır
Yavrum bir şeftalü ver
Hem sevaptır hem hayır

535
Kalenin burcumuyum
Dil bilmez gürcümüyüm
Felek gözün kör olsun
Ben gurbet harcımıyım

536
Kalenin ardı bağlar
Selâm göndersem ağlar
Selâm yürek soğutmaz
Belgüzar gönül eğler

537
Kalenin ardı sancak
Bir yar sevdim utancak
Hiç vefasın görmedim
Ateşe yandım ancak

538
Kalenin taşına bak
Gözümün yaşına bak
Kimi sevsem yar olmaz
Talisiz başıma bak

539
Kalenin ardı bostan
Yıkılsın Arabistan
Çorumlu kızlarının
Geydikleri hep fistan

540
Kalenin ardındayım
Garipler yurdundayım
İl işinde gücünde
Ben senin derdindeyim

541
Kaleden indim şimdi
Elinde kara hindi
Karşımda durma yarim
Öperim seni şimdi

542
Kaleden inişelim
Kaz gibi dönüşelim
Sen orada ben burda
Cahteyle kavuşalım

543
Karanfil oydu (1) beni
Bir güzel soydu beni
Soyduğunu kayırmam
Ortada koydu beni

[1] Oymak [illegible] ve [illegible] etmek manasında kullanılır. (Şu çiçeğin kokusu ciğerimi oyuyor [illegible]) diye söylenir.

544
Karnefil oylum oylum
Geliyor suna boylum
Suna boylum gelirse
Şen olur benim gönüm

545
Karnefil deste yörü
Can feda dosta yörü
Yağmur yağmış yer çamur
Sineme basta yörü

546
Karnefilin çotağı
Sinem dilber yatağı
Olursa başa olsun
Ben istemem ortağı

547
Karnefilim dalım yok
Küçücüğüm yarim yok
Yitme beni göksümden
Yapışacak dalım yok

548
Karnefil destesiyim
Bir kızın hastasıyım
Ak meme eğri bitmiş
Ben onun ustasıyım

549
Kaşların karasında
Ciğerim yarasında
Bayılmışım kalmışım
Ak göbek arasında

550
Kaşların karasına
Ben basmış arasına
Gülüşün aklım aldı
Bilemem çaresi ne

551
Kaşların keman dedim
Elinden aman dedim
Yavru senin uçundan
Dostuma düşman dedim

552
Kaşların gözün kara
Varırım ara ara
Fil dişi tarak aldım
Yavrum zülfünü tara

553
Kayalarda sarmaşık
Olmuşum sana âşık
Kaçan aklıma gelsen
Düşer elimden kaşık

554
Kayaların ışığı
Elinde bal kaşığı
Dün gece nerde idin
Evlerin yakışığı

555
Kayalar kertilmesin
Yemenim yırtılmasın
Seni benden ayıran
Can verip kurtulmasın

556
Kaya başı durağım
Kesmez oldu orağım
Sen orada ben burda
Taş mı benim yüreğim

557
Kayalar kertüş kürtüş
Kertüşüne gün düşmüş
Sen avreti neylersin
Sakalına kır düşmüş

558
Kaya dibi gürgenlik
Ne hoş olur ergenlik
Ergenlikte yar sevmek
Bey ile bezirgânlık

559
Kayaların karını
Kürüseler yolunu
Şu gamımın içinde
Yollasalar yarimi

560
Kayalar buz bağladı
Avcılar iz bağladı
Beni bir gelin vurdu
Yaremi kız bağladı

561
Kaya kayaya beklik (2)
Kayanın ardı kekik
Şu Çorumun kızları
Bir çift potine satlık

562
Kayalar karda kaldı
Bülbüller zarda kaldı
Gönüm evi kitlendi
Anahtar yarde kaldı

(2) Berkitilmiş, sağlamlaşmış demektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum Halk türkülerinden :

12

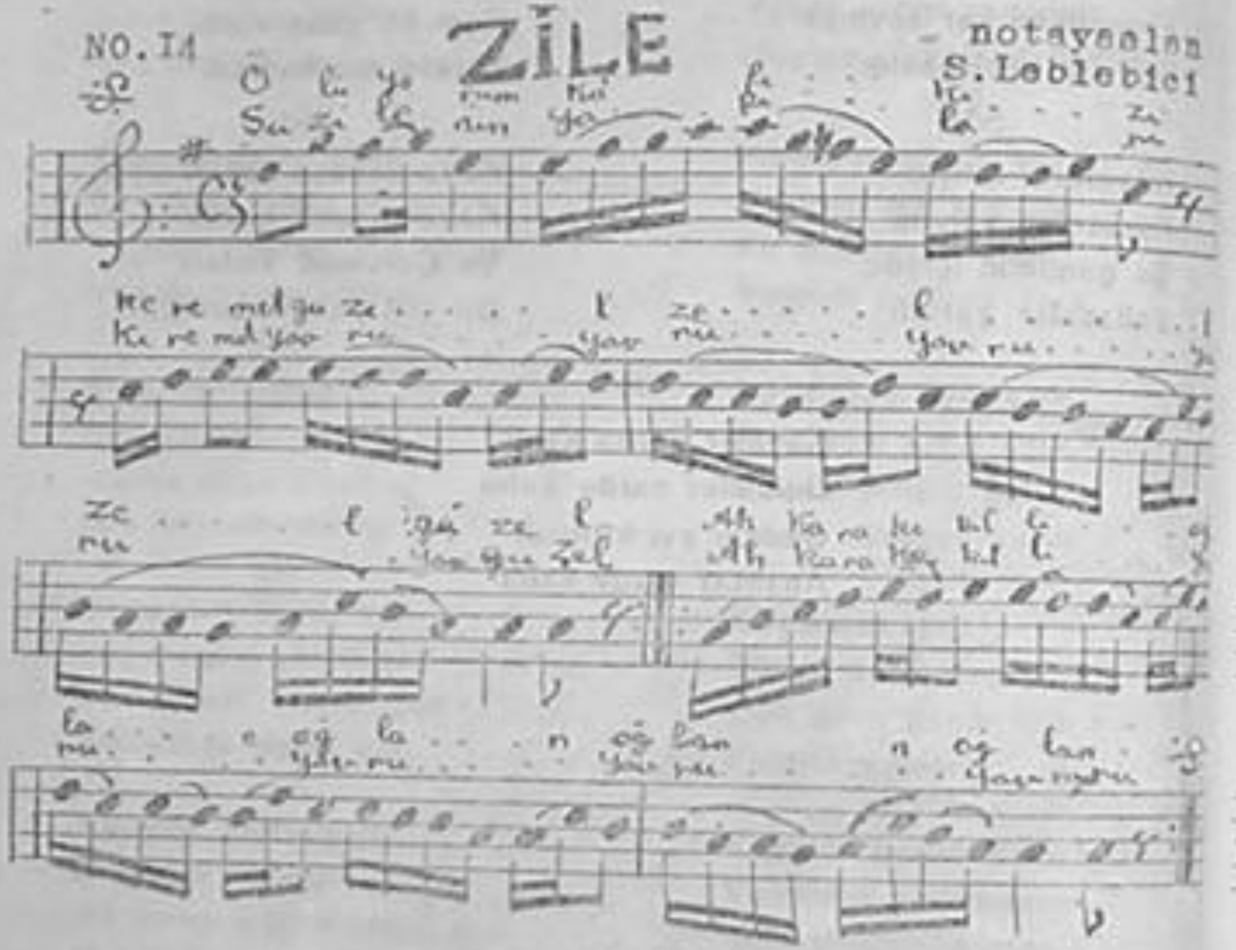

5

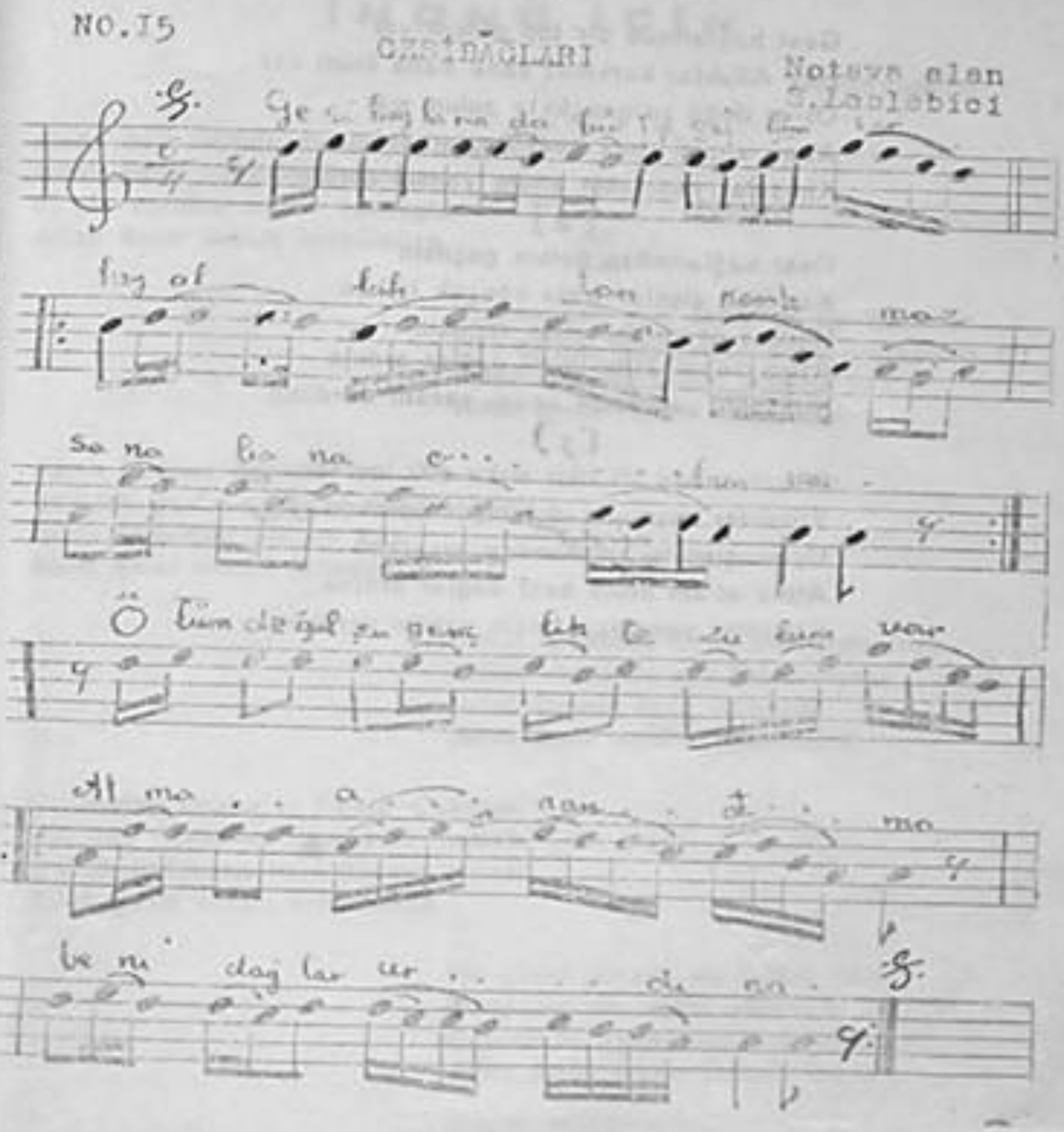

No: 14

ZİLE

(1)

Şu Zilenin yapıları kiremit yavru..
Ölüyorum kâfir kızıkeremet yavru
Ah kara kekilli yavru . . . .
Ah kara kekilli oğlan oğlan . . . .
Ah nasıl edelim oğlan . . . . .

(2)

Şu Ziloden gecede geçtim
Görmedim yavru . . . . .
Acı tatlı suları içtim
Ölmedim yavrum . . . . .
Ah kara kekilli yavru . . . .
Ah kara kekilli oğlan . . . .
Ah nasıl edelim oğlan . . . .

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

GESİ BAĞLARI

No: 15

[1]

Gesi bağlarında bir top gülüm var
Hey Allahtan korkmaz sana bana ölüm var
Ölüm değil şu gençlikte zulum var
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

[2]

Gesi bağlarından gelsin geçilsin
Kurulsun şişeler ıralı konyak içilsin
Herkes sevdiğini alsın seçilsin
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

[3]

Merzivandan (*) tıkır mıkır (**) inerken
Yazması boynuma dolanıyor öperken
Uyumuşum ak gerdandan emerken
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime.

[*] Merzifon kelimesinin galatıdır.
[**] Tatlı ses çıkararak ölçülü iniş.

Âşık Haydar köşesi :

İNÖNÜ İÇİN

ÂŞIK Haydar

Gelin dua eyliyek ey vatandaşlar
Allah ömür versin İnönümüze
El ele verelim arslan kardaşlar
Allah ömür versin İnönümüze

Düşmandan yurt aldık yoktur hatamız
Her zaman düşmandır bizim putağımız (*)
İnönü İsmettir ikinci Atamız
Allah ömür versin İnönümüze

Atına binince haykırır atı
Şarktan garbe cereyan eder heybeti
Kılıcı keskindir nüfuzu kati
Allah ömür versin İnönümüze

Fevzi Çakmak Ordu kumandanımız
Millet vekilimiz can Saydamımız
İnönü İsmete feda canımız
Allah ömür versin İnönümüze

Cümleden uludur ol Fevzi Çakmak
Vururdu düşmana dönmezdi mutlak
Çeküb ordusunu hem hücum etmek
Allah ömür versin İnönümüze

Ne güzel şecaat, ne güzel fikir
Dünyanız şen olsun ahretiniz nur
Sayenizde yaşayoruz çok şükür
Allah ömür versin İnönümüze

[*] Hedefimiz manasında kullanılıyor.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

Padişah zamanı ulus harbında
Çok otlar yayıldık dağlar ardında
Valanı terketti hemen sonunda
Allah ömür versin İnönümüze

Yunan geldi karşımıza dayandı
Kılıcımız alkanlara boyandı
Kahramanlar için için dolandı
Allah ömür versin İnönümüze

Düşmanı koğdular vermezler aman
Bir birine girdi tozunan duman
Yunanı denize döktüler heman
Allah ömür versin İnönümüze

Âşık Haydar der ki süreriz safa
Gördüğümüz günler bu bize defa
Gece gündüz dua eyleriz Haka
Allah ömür versin İnönümüze.

Cönklerden derlemeler :

Medrese tahsilinin son zamanlarda ne feci bir hale geldiğini güzelce anlatan bir destan [*]

Güş edin kelâmım dânâ olanlar
Pendimi dinleyin ey kâmil insan

Üç yüz on bir sene olunca tarih
Ne in'am eyledi gör bize sultan

Dedi mektep medrese küşad olsun
Din evi anınla hoş abât olsun

Okunsun yazılsun bütün şad olsun
Cehil marazından kurtulsun insan

Yozgad iç nahiye Köse Yusuflu
Medresesi mahbup güzel mergublu

Murabbauşşekil böyle uslublu
Nadirül emsaldır böyle bir mekân

Vâkıf merhum bunu yaptı bi bedel
Sarfetti malını tutmadı emel

Rahmet etsün ana Hallâkı ezel
Gitti kendi kaldı andan bir nişan

Koydu dairesine çok ehli kemal
İm.r etti anı oldu çok hoş hal

Geçirdikleri ömür oldu pamal
Ahiret beytini tuttular evtan

Hiç ilim evlâda miras olur mu
Mal gibi evlâda ölye kalır mı

Mal sarf olur amma ilim olur mu
Bu emri bedihi hep bilür âvan

Medrese müderrisi şahsı cahil
Ahmed ibni hebbennaka muadil

[*] Bu destanı söyleyen Köse Yusuflu ihtiyar gayet latifeci bir hoca olub seferberlikten evvel vefat ettiği yapılan tahkikattan anlaşılmıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

İlmi kimden öğrendin dese bir sail
Der ecdattan kalma var bende ferman

Kırk senedir vekil vekâlet eder
Okumak yazmak yok böyle gider

Bu uslûp inkıraz sabıktan beter
Lâ cerem bu hale gelür bir ziyan

Yoklamanın emri gelince heman
Hep bütün hocalar oldular şadan

Bize bir kâr geldi dediler ol an
Oynayub güldüler oldular handan

Devlet medreseye yoklama verdi
Hocaların eli bir kâra erdi

Bıraktılar ilmi dağılıyerdi
Aradılar kârı kisbi ol zaman

Mücedditsen şimdi bir lira getir
Kaydedelim seni var rahat otur

İlmü haber vakti hatıra hutur
Edeni hazırla korkma ol zaman

Sığındılar sokuldular girdiler
Talebenin bağırsağın yardılar

Sansar gibi kanlarını sordular
Çektiler parayı aldılar o an

Emir geldi yoklamaya gelin tez
Gelmezseniz biz işimiz biliriz

Sonra başınıza çare kılınız
Biçareler koşub gelür ol zaman

Medreseye yollamaya gelürler
Gülbengi ahenkle meşgul olurlar

Bir gün durub varub izin alurlar
Bırakın hepiniz gidin der heman

İkinci vekil derki bu nasıl gündür
Ben gezmem perişan halim üzgündür

Birinci vekilin eğni düzgündür
Ben saymam sonunu yıkarım heman

Beş liralık üç liralık mulla çok
Beş mecidiye üç mecidiye sözü yok

Kömürden odundan söyleme söz çok
Böyle bir gün bulduk edelim cevlan

Vekil derki bu zaman hiç ele girmez
Ak ile karayı hıç kimse seçmez

Ekmeden ekini hiç kimse biçmez
Oldu bu halimiz cümle rayikân

İkinci vekil tevfik aslından cellâd
Fırsat elde iken hiç ararmı dâd

Yıkar urur ezer hiç etmez imdad
Gözedelim sonra ne olur zaman

Parası çoğaldı vekille yer hem
Yüzden yukarıyı demez hiç verem

Yüzden aşağı heybe torba bölemem
Nısfı benim nısfı vekilin heman

Herkes sabağının başını bilür
Heybeyi torbayı hep iki bölür

Böyle tenbih oldu hep öyle olur
Kırk para fazlolsa hiç bilmem aman

Abdülkadirime beş mulla yeter
Etemin öykesi hem andan beter

Ona dahi beşin verirsen gider
Şimdilik taksimde hiç yoktur ziyan

Arslan daha küçük veremem mulla
Ana da davarı ederim ita

Çekeriz alırız oluruz balâ
Ediniz cümlesin bizlere kurban

Vekil der ki sana izin verelim
Getirelim hocaları derelim

Kisbin tarikına hile kuralım
Ben eceztü derim söylerim yalan

İbadete kardeş hile olur mu
Bu hileden kimse nefi bulur mu

Sermayesiz kârden vefa gelürmü
Bu emir âşikâr gün gibi ayan

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

Cihad farzı kifaye olduğu iclâ
Müçtehid bu kavli ettiler fetva
Buna nasıl dedin pek iyi mulla
Korkmadın Allahtan söyledin yalan

Yoklama vaktinde bulunan bir gün
Boş gelmen getirün hissemiz ol gün
Başka günler gezin eyleyin düğün
Tenbihini verir fallah softayan

Bu gün elli mulla medrese bilmez
Paraları gelür kendisi gelmez
Mulla gelince yüzleri gülmez
Sarki içersin yapılmış bir han

Yirmi şinik onbeş şinik hissemi
Getürenler alsun şehadet namemi
Getürmeyen tebdil etsün camemi
Cümlesinin borcu olmuş ol zaman

Yok mu bunda kardeş dine ihanet
Devlete ihanet şera ihanet
Bu üç ihanetten çıkmaz sadakat
Kabul etmez bunu kâmil müslüman

Lâcerem ahir vakıt gelür dedi ol Resul
Ravi hadis Enes ibni malik ol
Ulema gadrei ederler ekûl
Hıfzet bizi yarâp ol günde heman

Gazete neşretti mümeyyiz lafın
Devletin yeniden lutfu eltafın
Meb'usanın adli reyi eltafım
Duyunca oldular anlar perişan

Gelenden gidenden haber alurlar
Mümeyyiz lafı var doğru mu derler
Geliyo derlerse çok düşünürler
Çünkü ticarete uğradı ziyan

Fukaha zekâtı eyledi beyan
Kırkta biri olur zekâta şayan
Bir davarı dahi alurlar heman
Arşuna zekât deyü ettiler bühtan

KÂZIM [*]

Gitti bir suretle çünkim şah Hüseyni Kerbelâ
Geldi istikbaline Hasan Rızayı Kibriya
Döndü hunü aldan gülşen sarayı adne hak
Doldu nurü rahmeti rahmanile cevvi sema

Cem edüb hep enbiyayü evliya ervahını
O güne düştü Cenabı Mustafa ve Murtaza
Kıldılar azmi huzuru izzeti perverdigâr
Oldu deşti bi nişanı lâ mekân matem sera

Ayılub bayıldı hüznünden safa puyanı kurp
Döndü sahni kerbelâya heyeti arşı ulâ
Küfrü imanın kemalin âleme ilân için
İbni Süfyana emaret verdi ol dem kem kaza

Nari zulmünden yanub dâmani samani Ali
Desti mekrinden şehadet camin içti mücteba
Hem o ateşten olub ikaz bu nari fiten
Yandı mahvoldu sarayı hanedanı Mustafa

Pare pare eyleyüb sıptı Resulü Ekremi
Atlara çiğnettiler cismi şerifin aşkıya
Gezdirildi nizeler üzre rüusu ehli beyt
Raptolub kaydi esaret narına tıflu nisa

Tesliyet bahşa olub hatta Resulullaha hak
Yevmü uhraya olundu terki faslı masabak
Çeşmi imandan geçir bir defa hali müslüman
Bak nasıl bi insaf söz söyler emali müslüman

Görmeyüb caiz yezide lâneti badel helâk
İltizam eyler o karizi gılali müslüman
Kim eza etse Resulü Ekreme mel'un olur
Oku Kur'anı Celili Zülcelâli müslüman

[*] Bu kaside Kâzım divanında yoktur. Başka bir şair Kâzıma ait olduğu veya divana girmediği anlaşılıyor.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

Alinin katli eza olmaz mı bir Peygambere
Kim kabul eyler bu lalı bi meali müslüman
Etmedi mutlak Halilullaha nemrudu lâin
Böyle bir gadri azimi bi misali müslüman

Kâfiri mutlaktır elhak düşmanı Ali aba
Eylemez mü'min bu sözde kıyli kali müslüman
Farzıken her müslümana hubbü evlâdı Resul
Kim görür şayeste anınla kıtali müslüman

Sırrı Sultana ahed cüz'ü Muhammeddir Hüseyin
Subhu sadık pişe bir sahip kemali müslüman
Mümkün olmazsa bulub bu emri öğretmek nana
Çeşmi dikkatten geçir oku celâli müslüman

Anla yine itikadı ehli sünnet nolduğun
Anlara zulmün olurmu ıhtimali müslüman
Eylesün süfyanıyane ol kadar lânet huda
Almasun mişarinin mişari arzu sema

Saykalı matem verir ayinei imana tap
Nari aşk eyler çırağı cani reşki alitap
Dahili ruzu hesap olmaz muhabbet keştesi
Olmamış ruzu ezelden anlara ruzu hesap

Şanını ehli kemalın sözleri ilân eder
Nakşi efganlarından bellidir nayi rübap
Ruyi zerdi sevdirir insana âşık erbabını
Vechi budur ki eder altuni âlem intihap

Olmaz evlâdı resulün veçhine amma şebih
Eylese huni şafakla ruyini dünya
Kabili ülfet değildir faciati Kerbelâ
Beyti mamur olsa kalbi ademin eyler harap

—Sonu var—

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

No : 133

İstanbula koyun gönderilmesine dair.

Çorum beyine hüküm ki :

Mahrusei İstanbul zahiresiçün vilâyeti rumdan ola geldugi üzre koyun ihraç edüb sahipleri veya vekilleri ile gönderesin deyu rum beylar beyisine hükmü şerifim gönderilüb emrim üzere müşarünileyh koyun ihraç edüb gönderip tahtı hükûmetine dahil oldukta kimesne dahi ve tecavuz etmemek için yarar adam tayin olunub doğru İstanbula gönderilmesin emredüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak bu bapta bizzat mukayyed olub emrim mucibince mahrusei mezbure zahiresiçun koyun gelüb sancagına uğradıkta mutemed adamın tayin edüb kasabat ve kuradan bir ferde koyun sattırmayub ve bogazlattırmayub ve kimesneye zayi ve telef ettirmeyüb cumlesin bikusur mahmiyei mezbureye gönderesin. Şöyle ki ademi ihtimamınla zikir olunaıı koyundan sancagında koyun zayi ola özürün makbul olmaz. Ana göre mukayyed olub emrime muhalif iş olmaktan hazer edesin.

(Mahmud çavuşa verildi.)
Fi. 12 Ramazan 972 (1561)
Mü:lımme 6. S. 476.

No : 134

Çorum sipahilerinin kefebeyi Kasım beye yardıma gönderilmesine dair.

Çorum beyi Gülabi beye hüküm ki :

Haliya Kefebeyi Kasım dame uluvvühuya bazı hizmetemrolunub sancağın sipahileri ile bile olmak lâzım olmağın sancağına müteallik olan sipahilerden elli nefer sipahi ile sen muhafazada kalub madasın alaybeyi ile hazır olmak emredüb buyurdum ki vüsul buldukta emrim uzere sancağın sipahilerinden elli nefer sipahi ile sen sancağın muhafazasında olub baki sancağına müteallik olan alaybeyine zuama ve erbabı timarın cümlesine tenbih ve tekid eyliyesin ki alâtı harp ve kıtal ve edevat cenk ve cidal ve bilcümle düşman yarağile hazır ve müheyya olub bir dahi emri şerifim varub ne zamanda çıkub ve ne mahalle varmak emrim olursa emri şerifim mucibince sipahileri alay beyine koşub bitevakkuf ihraç eyleyüb mahalli memura göndere sin ki varub müşarileyh vecih ve münasip gördüğü üzre hizmette bulunalar. Hususu mezbur mühimdir. İhmalden hazer edüb gönderilen sipahilerin yat ve yaraklarında kusur ve noksan komayub mürettep ve mükemmel hazır ve amade ettirüb bir dahi emri şerifime müterakkib olasın.

(Kâtip Musa çelebi ile kethüdasına verildi.)

Fi. 8 cemaziyelulâ 976 (1568)
Mühimme defteri 7. S. 924.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

No : 135.

Burunsuz adındaki eşkıya ile diğer eşkıyaların yakalanmasına dair.

Çorum beyi gülâbi dame izzihuya hüküm ki :

Mektub gönderüb livai mezburda ehil fssad sühte ve kattauttarik olub saap yerler olmağın ele getürülmek murad olundukta haric sancağa gidüb halâs olub bilfiil (Burunsuz) nam suhte sekiz nefer yoldaşile (Köse dağı) demekle maruf dağda giderken haber alub iki gün mikdarı ardlarınca ılgar olunub ele girmek üzre iken ahar sancağa gitmekle ele getürülmedi deyü bildirdiğin ecilden buyurdumki vüsul bulduk-ta sancağında suhte taifesinden ve gayriden fesad ve şenaat üzre olanları ele getürmek murad edindüğünde ahar sancağa vardılar demeyub ardlarınca ılgar edüb yetişüb ele getiresün. Anın gibi kendü sancağından kaçan ehli fesad ahar sancağa ele getürmek lâzım gelürse ol sancağın zuama ve sipahileride ehli fesadı ele getürmekte sana muavenet eyleyeler,

(Kethüdası Hüseyine verildi.)

Fi. 21 Rebiyülevvel 976(1568)
Mühimme defteri 7. S. 976.

No : 136

Çorumda bazı derbendleri basan kürd taifesinden (Oruc) adındaki haydudun yakalanmasına dair

Çorum sancağı beyi Gülâbi beye hüküm ki :

Haliya dergâhı muallâma mektub gönderip livâi mezbure tabi (Hacı hamza) ve Kepüz nam derbendlerde kürd taifesinden oruç nam kimesne etrafında olan kura halkından yedi sekiz nefer kimesneler ile ittifak edüb bir yıldan berü derbendlerde katli nefs eyleyüb ve dört beş nefer ele gelüb şerile sabit olub sicil olunub haklarından gelinüb ve müslümanların malların mezbur oruç beşyüz koyuna verip İstanbul ve Bursa caniplerine bey eylemek içün gitmiştir deyü ilâm etmişsin. İmdi zikrolunan ehli fesadın gaybet edenlerin dahi ele getürülmesin emredüb buyurdum ki zikrolunan ehli fesadı yataklarına ve duraklarına ve akvam ve akrabalarına ve bilcümle şerile buldurması lâzım olanlara her kande ise buldurub ele getirüb husama muvacenesinde bir defa şerile fasl olmayub onbeş yıl mürur etmiyen kaziyelerin bermucibi şeri kavim toprak kadıları marifeti ile teftiş edüb göresin. Badessübut ehli fesad sipahi ise hapsedüb sureti sicillerile bile yazub arzedesin. Değil ise şerile lâzım geleni yerine koyasın. Bu bahane ile şeri kavime muhalif teaddi olub ahzü celpten hazer edesin.

(Kethudası Hasana verildi.)

Fi 20 Rebiyülevvel 976 (1568)

Mühimme defteri 7. S. 765

No : 137

Çorum kalesi dizdarı mektub gönderip nefsi Çorumda vaki olan kalede Hisar erenlerinden bin dörtyüz yirmiüç akçaya mutasarrıf Bayazid dede Gedüğün oğluya verilmesin rica ettiğün bildirmeğin buyuruldu.

Fi. 16 Saferülmuzaffer sene 979 (1571)

Mühimme defteri 15. S. 450.

No : 138
Çorum beyine hüküm ki :
Bundan akdem sana sancağının askeri ile derya seferine gelüb irişesün deyü emrim olmuştu. evvel emri şerifim mukarrerdir. Buyurdum ki vüsul buldukta tehir etmeyüb muaccelen sancağın askeri ile mürettep ve mükemmel düşman yarağı ile nevruzdan mukaddem mahrusei İstanbulda hazır bulunmak gereksin.

(Hasan çavuşa verildi)
Fi. 6 Şaban 973 (1565)
Mühimme defteri 5. S. 402.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

ÇORUMDA CAMİKEBİRE AİT VESİKALAR

No : 139

Vilâyeti Anadoluda Eyaleti Sivas dahilinde nefsi Çorum kasabası derununda Cami'i Kebir demekle meşhur Cami'i Şerifi bina eyleyen bozuk ve kengırı Sancakları Mutasarrıfı mirahor evvel peyesile payeli Cabbar Zade Süleyman bey ve mahtumu Müderisini kiramdan Abdül Fettah bey İbni Süleyman Paşa İbni Ahmet Paşa akarı vakfından almak üzere yevmi altmış akça vazife ile Cami'i merkumun Kayyimi evvellik cihetine erbabı cihetten biri fevtoldukta vazifeyi edaya muktedir evladı var ise ana evladı yok ise na ehil evlada tevcih olunmayup vazifeyi edaya muktedir Âherden ehline tevcih olunmak şart olduğundan işbu vazifeye mutasarrıf olan Leblebici zade Esseyyit Feyzullah Kazaı âherde Naip olduğundan hizmeti mezkûreyi Edâden imtina ettiğinden yeri hali ve vazife mahlûl olduğundan Çorum Naibinin ilamı ve vakfı mezburun ber veçhi meşruta Mütevellisi Abdül Fettah beyin inhasile ciheti mezkûre Feyzullahtan refi olunarak Esseyyit elhaç Ahmet Halifeye tevcih ve yedine berat verilmek recasına nazırı vakıf babısseâde agası Osman ağa arz etmekle mucübünce tevcih ve yedine berat verildi Şaban 1241

Çorumda ulucaminin tecdided tamirini anlatan bir Berat hulasası

No : 140

Vilâyeti Anadolu Eyaleti Sivas dahilinde nefsi Çorum kasabası derununda Cami'i Kebir demekle maruf Cami'i Şerifi müceddeden bina eyleyen mir ahuru evvel peyesile hala Bozok ve Kengırı Sancakları mutasarrıfı Abdül Cabbar Zade Süleyman bey ve ashabi hayrattan Müderisinden Abdül Fettah Bin Süleyman Bin Ahmet Paşa vakfının küçük evkaf muhasebesine kayt olunan vakfiyei mamulün bihasında Cami'i mezkûr ferraşlarından ehil ve müstehik olanlardan ferraşı evvel tayin edüp Cami'i mezkûrun dahil ve haricini ve havlisini vesah ve gubardan tathir etmek üzre yevmi yirmi bir akça vazife tayin ettiğinden erbabı istihkaktan Mustafa Bin Ali tayin edilerek berat verilmegi vakıf ve mütevelli Abdül Fettah bey arz etmekle işbu berat verildi. 16 Muharrem 1228

Ulucaminin tamirine dair müracaat arzuhalı suretidir.

No : 141

Melcei erbabı hacet ve merkezi dairei âlitap olan atebei aliyei adâlet invan ve süddei seniyei seadet nişan lazalet âliyeten ila yevmül mizan turabına :

Medinei Çorumda Sakinun bil cümle ülema ve sulaha eimme ve hutaba ve sadatı kiram zevil ihtiram zühhat ve meşayih ve bil umum ibadin ber veçhi mahzar arzuhalı hakikat eserleridirki ol rabbi İzzet Azzet esmauhu ve ol mevcudü bi illet allet neamauhu nizamı alem ve intizamı ümeme ahkâmı adalet âsar Salâtını namüdari medar ve mazheri vekâleti uzma olan sudurü izam ve vüzerayı Kirâmi âsari seniye vesatai emniye hususa binayı imareti azime inşayı Cevami'i fahime ile dünyada vasıtai bahti bidar ve tahti payidar ve uhrada vasıtai duhulü cennati tecri min tahtihel enhar eylemiştir bir vechile ki hak süphanehu ve teâlâ eldali kütübü semaviye olan kelamı mucüzü rabbanide itinaen lişanihim buyururlarki (İnnema yamürü mesacidallahü men amene billâhi velyövmülahir) ve hazreti sultanül Enbiya ve bürhanül asfiya aleyhi şeraifissalavati vettehaya hazretleri hadisi şeriflerinde (İnni le ehemmü bi ehlil ardı azaben feiza nazaret ilâ ammari büyuti velmütehabbine fi vel müstağfirine bileshar surüfet anhüm) ve dahi (iza ahetün minessemai enzelet surüfet an ammaril mesacid) ve dahi kelimatı kudsiyede (inne ehabbe ibadi ilellezine yetehabbune fi vellezine yüammerune mesacidi) vaki olub esatirei diniyye ve salâtini osmaniye binai cevami ile hayrat ve hasanatları lami ve ihyayı cihat ve anların tecdid hayırlarının devamı zımnında bazı kerre kazayı ilâhi münsak olan mahallerde yine tamir ve imaret hüsnü himmetlerine manut olub

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ](#)!

müceddeden mazharı daavatı hayri ebrar olub tamiri kulubi ahbarile dahi sırf imara muvaffak olanlardır. Tamiri ahkâmı imareti kâbetullaha müsavi beldemizde sultan Murad han aleyhil rahmeti velgufran hazretlerinin bina eylediği camii kebir akdemi vuku yaftei hareketi arzdan münhedim ve imarete muhtaç olub fakat tamir ve ihyası himmeti müluke muhtaç bir mani olmağın sekiz senedir deruni camii şerifte edayı salâtı mefruza ve cuma ve ideyn olunmadığından kat'an nazar Kâbetullah âsâ camii şerifin bu güna harabi beldemizin dahi baisi perişaniyet ve perakendesidir deyu kıtıbatan didelerimiz nemnâk ve kulûplarımız perişan ve gamnâk olub ihtiramen lil vakfişşerif tamir ve ihyasile cümlemizin mürde kulûbları ihya ve daavatı hayriyemize mazhar buyrulmak ricasile hakikatil hal bittazarru velibtihal deri devlet medara muhzırımız birle arzuhale cesaret olundu. Baki emrü ferman ve lutfu ihsan deri adli aşiyanındır.

ŞÜHUDÜLHAL

Minelfakir esseyit Hasan elmüfti biÇorum, Mafihi minelrica nafiun leküm ve lena ve hâzelfakir eşşeyh Ahmed Hulûsi elmüfti sabıka, minelfakir Abdürrahman elmüfti sabıka, Minelfakir müftü zade esseyid Mehmed elmüfti sabıka biÇorum, minelfakir Yusuf Bahri elmüderris limedresei feyziyye biÇorum, mafihü hakkun ve savap nemikahül fakir ileyh azze şanihu esseyid, minelfakir Feyzullah elkadı bikazai is sabıka, Ennecati fıssıdık esseyid Hüseyin elmüderrisi Hasbi, Elhac Mehmed elkadı bimedinei Denizli sabıka.

Caminin Cabbar zade tarafından tamiri ile hizmetleri hakkında

No : 142

Vilâyeti Anadolu ve Sivas dahilinde nefsi Çorum kasabası derununda vaki camii kebir demekle meşhur camii şerifi müceddeden bina eylediği Mirahor ulâ payesile hâlâ Bozok ve Kengırı sancağı mutasarrıfı iltiharil emacidi velekârim Abdülcebbar zade Süleyman bey dame mecdihunun mahdumu ashabı hayrattan ve müderrisini kiramdan kudvetil ulemail muhakkıkın Abdülfettah bey ibni müşarünileyh Süleyman bey ibni Ahmed paşa zide ilmühu akarı vakfının küçük evkaf muhasebesine kaydolunan vakfiyei mamulün bihasında camii şerifi mezburda ulema ve fuzaladan bir kimesne eyyamı ramazani şerif ve yevmü cumada camii mezkûr kürsüsünde cemaatı müslimin hazratına vazu nasihat edüb vakfı mezkûr gallesinden yevmî onbeş akçaya mutasarrıf ola ve erbabı cihattan biri fevtoldukta müteveffanın cihatı hizmeti edaya muktedir evlâdı var ise mutasarrıf olduğu ciheti evlâdına tevcih olunub eğer erbabı istihkaktan evlâdı mevcud değil ise mutlaka evlâttan na ehil evlâdına tevcih olunmayub ciheti merkumeye edaya muktedir ahar kimesneye tevcih oluna ve erbabı cehetin kat'an ferag ve kasrı yedine itibar olunmaya deyu şart ve tayin eylediği bilâ isim mukayyed olub henüz kimesnenin uhdesine kaydile berat verilmemekle salifüzzikir yevmî onbeş akça vaizlik ciheti erbabı istihkaktan işbu rafii tevkii refiişşanı hakani kudvetül sulehaissalihin esseyid İbrahim ibni Mehmed zide salâhuhuya bermucibi vakfiye tevcih ve yedine müceddeden beratı âlişanım verilmek ricasına vakfı mezbur mütevellisi olan Abdülfettah bey zide ilmühu arzetmekle mucibince tevcih olunmak üzre âlemül ulemail mütebahhirin efdalül fudalâül müverrihin bilül şeyhulislâm deri zade mevlâna esseyid Abdullah edamallahü taalâ fedailehu işaret etmekle işareti mucibince tevcih olunub beratı ita olunmak fermanım olmağın hakkında mezidi inayeti padişahanem zuhure getirüb bin ikiyüz yirmisekiz senesi muharremül haramın onikinci günü tarihile müvarrah verilen nüsuü hümayunum mucibince bu beratı hümayunumu verdim. Muharrem 1228

HALİFE KÖYÜ HAKKINDAKİ VESİKALAR

Halife karyesi ve Faruk mezraası hakkında ferman.

No : 143

Kutvetül nüvabil müteşerriin Çorum naibi mevlâna zide ilmühu ve kutvetül emacidi veláyan Çorum sancağı mütesellimi zide mecdihu tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki sen ki Çorum naibi hafız Mehmed Vesim zide ilmühu süddei saadetime varid olan ilâmında Hasan bin Mustafa halife ve şeyh Mehmed ve şeyh Mustafa nam kimesneler meclisi şera varub Çorum sancağında ve nahiyesine tabi kariyei halife ve mezraai farık malikâneleri Halife kariyesinde Hacı Halil zaviyesi vakfı olduğu defteri hakanide mukayyed olub Hacı Halil zaviyesinin nısıl zaviye darlığı vazifei muayyene ile merkum Hasan bin Mustafa halifenin ve nısfı ahari merkuman eşşeyh Mehmed ve eşşeyh Mustafanın maliye canibinden verilen başka başka beratı şerifimle üzerlerinde olduğuna ve zikrolunan karye ve mezraa Çorum sancağının defteri iltizamatına dahil olmadığına binaen kariyei Halife ve mezraai farukul mezburelerin divanileri kimesnenin kaydine dahil olmamağla yalnız malikâneleri caniplerine aid olanı zaviyei merkuma vakfı tarafından ahiz ve kabız murad olundukta dahlolunmak icap etmez iken Çorum sancağı alaybeyisi İbrahim nam kimesne bu makule divanisi kimesnenin kaydine dahil olmayan karye ve mezraa hasılatı sancak alay beyinindir deyu zikrolunan karye ve mezraanın divanisi hılâfı defteri hakani bılâsened zapteylediğinden maada zaviye vakfı malikâneleri tarafına aid olana dahi müdahale ve vakfa gadir daiyesinde oldağu beyanile merkumun hilâfı defteri hakani zaviyei mezbure vakfı malikânesine dahil ve taarruz ettirilmemek babında emrü şerifim sudûru niyazında oldukları derç ve iş'ar olunmuş olmaktan naşi defter hanei âmiremde mahfuz defteri evkafa muracaat olundukta Çorum nahiyesine tabi vakfı zaviyei Hacı Halil der kariyei halife deyu yazıldığı mahallin tahtında kariyei halife malikâne vakfı zaviyei mezkûr ve mezraai faruk malikânei vakfı zaviyei mezkûre bicihetı meşihat filyevm berhaliyen derdesti muharrem ba beratı hümayun zaviyei mezburenin vakfı şeyün kalil olub yevmî bir akça ile şeyh olan muharrem ayında âyende ve revendeye hizmet eder deyu defteri evkafta muharrir kalemile tahrir ve kariyei Halife ve mezraai farıkıl mezbureler ki divanileri icmal ve mufassal defterlerinde tahriri mahalli bulunmadığının cevabı tahrir olunub bu takdirce bermuktazayı defteri hakani kariyei Halife ve mezraayi farukul mezburelerin malikâneleri caniplerine ait müteveccihatı ber mucibi defteri evkaf Halife karyesinde Hacı Halil zaviyesi vakfı tarafından zaptolunmak iktiza eylediğin bilfiil defter emini olan mir Ali dame mecdihu arzedüb iltizamat hakkında karargir olan nızamı müstahsene şurutu mucibince hususu mezbur Çorum sancağı mutasarrıfı miri miranı kiramımdan emiril ümerail kiram Ahmed dame ikbalühunun kapu kethudası olan kalyunlar kâtibi sabık elhac Ömer zide mecdihuya ledelhavale zikrolunan karye ve mezraa bu tarafta derdest olan iltizamat defterine dahil olmadığını ilâm etmekten naşi mumaileyhin ilâmına mebni bu emrim zaviyedarı merkumunun yedlerine ita kılınmış isede bu makule eyalat ve elviye dahillerinde kâin iltizamattan şimdiye kadar dahili defter olmıyanlar ki bundan böyle dahi vülât ve mutasarrıfin taraflarından zabıt ve iltizamına rağbet olunur isede sahipleri mahallerinde mevcut olduğu halde hakikî irza ve mevcud değilse yine mahallerinde bedeli sabıkları ve hailatı gadirden âri olacak veçhile tahkik ve yahud fakat bir sene mutasarrıflarına zabıt ve taşir etmeğin hasılatının zahir ve ihracına itina olunarak ana göre bedeli sabıka itibarile kapu kethudaları taraflarından deruhde olunmak için keyfiyeti batahrirat ve ilâm dersaadetime inha olunmak talep ve rağbet olunmadığı surette eshabı tarafından zabıt ve taşir ettirüb canibi aharden hilafı defteri hakani bila sened vaki olan müdahalenin meni ve defi hususuna mübaderet kılınmak iradei seniyyem muktazasından olmağla veçhi meşruh üzre amel ve hareket eylemek fermanım olmağın imdi sen ki mütesellimi mumaileyhsin keyfiyet malûmun oldukta marizzikir karye ve mezraanın malikâneleri iki yüz kırk senesi iltizamı talep olmadığı halde defteri hakani ve emini mumaileyhin arzı mucibince karyei Halife ve mezraayi farikul mezburelerin gayriez divani yalnız malikâneleri caniplerine ait olanı bermucibi defteri evkaf Halife karyesinde Hacı Halil zaviyesi vakfı tarafından ahzü kabız ettiğü alaybeyi merkumu hilafı defteri hakani zaviyei mezbure vakfı malikâneleri tarafına aid olana dahlü taarruz ettirmeyüb men ve def hususuna mübaderet eyliyesiz. Sen ki naibi mumaileyhsin mazmunu amri şerifim meczoman olarak muceb ve muktazası üzre emel ve harekete dikkat ve iltizamat nızamına ve kuyudü defteri hakaniye ve kanuna münafi vazı tahvizden hazer ve müzanebet olunmak babında fer-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

manı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükmü şerifim vüsul buldukta bu bapda veçhi meşruh üzre şerefyalteyi sudur olan fermanı vecibül'ttiba ve lazimülimtisalimin mazmunu itaat makrunile amel ve hareket ve hilafından hazer ve mücanebet eyliyesiz şöyle bilesiz alameti şerife itimad kılasız tahriren fi evaili şehri saferülhayr sene erbain ve mieteyn ve elf.

Bu ferman kütüphanede 1744/1 numarada kayidli sicilden istinsah edilmiştir. 26 Teşrini sani 937. Sahife 26.

ERGULİ BABA VAKFİYESİ SURETİDİR

No : 144

. . . .

emma badü kudvetül arifin hadimül fukarai velmüsafirin Ergulu baba edamallahü taalâ tevfikahü iştera karyeti Sarı kamiş min nahiyeıi Kara Hisarı demürlü küllü makâne lehu küllüha min Sayydetissaadat velâyatı ve eşrefu . . bafli velakran Şah Hüseyin ve uhtihi enne ve temamühu finamüha bilittifak aşere elfin ve hamse mie dirhemün fehüve dirhemün şeriyyün . . . are karyeti Sarıkamiş temamı malikâne vakfen lil Ergulu baba feyeteyakkane ve tahakkaka hüssadril izzil muhterem Erguli baba fealime ennet dünya fenaün ma ekelehül insan kad daahü ve efnee ve ma tasaddaka fakat ebkahü likavlihi aleyhisselâm (leyse min malikin illâ maekelet) ve alime ennel fayizü müzerfune fein leyse lil insani illâ masea ve enne sayehu sevfe yüra ettevecücühü ilallahü taalâ hatmen makdiya ve vadan me'tiyen ve şahiden likıyamihi . . . . ve feyakkane ennel vakfa eammün ve evfaku sun'an fetekarrübün ilal lahi taalâ ve teleben limerdatihi . . . . Fevakafe ve habese vetteka taviyetehu ve ahlâsa seriyetehu ve eazze semiyyetehu ve embade akıdetehu iptiğaen livechillâhilkerim ve hereben min azabihilelim ve taleben lisavabihil cezil ve şarata en yekûne mütevelli veşşeyh ebnauhu batnen bade batnin . . . . ve neslen bade neslin fein sefel fein inkataa evlâdizzükûr feyekûnü evladı ünasüzzükûr fein sefel fein inkataa feyekûnü ünsa fein inkataa feyekûnü evlâdı zükûrü ahihi fein inkataa feyekûnü evlâdi zükûrü abdihi fein inkataa surufe ilel fukarai velmesakinil müslimin bimarifeti kadiyyen hineizin fimedineti Kara Hisarı demürlü elmezkûre ve şaratal vakıfil mezkûr en yestegille evkafil mezkûr faslı enveil istiğlâl fema hasala min kura velmezari vettahune elmezkûrül mevkûfe yüc'alü ve yusrafü alâ masarifil zaviyetil mezkûreti lissadirine velvaridin minel fukarail mesakinil müslimin fein hedemet ezzaviyetâ mezkûre yusrafü ilâ fukarail mesakin hine izin fimedineti Kara Hisarı demürlü elmezkûr ve hiye cemil kariyeti ve mezaril mezkûr bicümleti hududiha ve hukukuha vemerafıkıha ve levahıkıha vesair masebete ilel karyeti velmezaril vettahunetil mezkûrün minel kalili velkesir vel hatırı velhazır velzahiri vessagir vel kebir velcedidi velkadim vettarıkı . . . velkaribi velbait vel ahcabi velhafi vezzahiri velbaki veddairi velâmmi ve kâffetil merafıkı ve âmmetil menafii minettaraiki vel mesaik . . . velmasani ve küllü hukukul dahileti velhariceti velmuttasılatı velmunfasıla vema yentefii bihi aslen ve tebea sivel makabiril zaviyeti elleti beneha

enşeeha elnazzül ekrem iftiharül âyani velmeşayih velakran Erguli baba edamallahü izzehu ve sehaha lilfukarai velmesakin fizahiri karyei Sarı kamış min tevabii Kara Hisarı demurlü. Bu karyenin hududu evvelâ Unut gedügin-den sınır sıra Kara pınara ve andan teke sekûsü ve andan öylen tepesine çıkar ve yine Kızılasar-dan Tülü babanın sağ tarafından kale deresinin öte geçesinden Ak buruna iner badehu karşısında olan Kızıl kayaya geçüb sınır sıra Tolkan tepesine çıkub ve yine sınır sıra mağara delüğüne ve andan top yılguna ve andan karşı geçesi Ak buyan sınır sıra Kızıl-kuma andan tuzladan gelen yola varır ve yolsıra acı suya inüb ve andan mezer gedüğüne varub sınır sıra Tülü babaya varır sınırsıra tüm yaprağa inüb ve büyük dere sıra ince yola ve ince yol sıra Kara ağaçlı kuyuya varır ve andan yolsıra daşlı gedüğe ve andan Kızıl uçukların başından Dana yurduna çıkar ve andan sınır sıra Kanlı yokuşa ve tolaşık yoldan yol sıra Kızıl gedüklerden yol sıra Terkeş kaya mezraasının tarafından sınır sıra Tamlalı kayaya ve andan yol sıra inüp ve yine yol sıra küçük gedikten yol sıra çaya ve çay sıra (صوران) mezraasının sağ tarafından Ay doğmuşlu mezraasının sol tarafından çay sıra kuş kayasına ve andan Karapınarın kıble canibinden ulu yola ve uluyol sıra çatal çama ve yine yolsıra inerek dereye ve andan boyunsıra Sincan pınarına ve ve andan çaysıra (اوزان) kayasına ve andan boyundan aşan yol (صو كوكه) ve (صو كوكن) Hak Ali kuyusuna ve andan çağşak kayadan sınırsıra (كوك چاله) ve yine sınır sıra ak gedüğe ve yine sınır sıra yüce kayadan yapraklı buruna ve ([illegible]) sağ tarafından kara yol sıra köye giden gedüğe çıkub sınırsıra ziyaret taşından sınır sıra ([illegible]) ulaşub ([illegible]) ([illegible]) sınırsıra yola inüb yoltepenin kıblecanibinden yolsıra koçu bey yaylasının büyük gedikten yol sıra (صوران) sırtından yolsıra (اوطه) alandan yine yolsıra alaycık beline ve andan sıra piyamlara ve andan eşekli tepeye ve andan çay sıra Âşık Ahmed türbesinin kıble canibinden (ادرار) kayasına ve andan kızılsınır sıra yola çıkıp yolsıra ([illegible])nammahallin kıble canibinden yol sıra ([illegible] ve andan yolsıra gedüğe ve andan yolsıra üçoluğa ve yine yol sıra (قزيل كريشدن) sınırsıra çamlık tepesinin sağ yüzünden (قزيل كريشه) ve andan sınır sıra (آق يوره) varır ve yine sınır sıra ([illegible]) ve andan hoca Ali özünün kıble canibinden ([illegible]) ve anılan (اوزطه) canibine varır ve yolsıra (اورطه) gedüğünde müntehi olur deyu

mastur ve muharrer olub kadimüleyyamdan beru dahi işbu hududu mezkûrenin havi olduğu arazinin uşür ve resmi tarafımızdan ve sultanımız tarafından ahiz ve kabız olunagelmiştir. Hududu mezkûrelerin alâmeti kadimeleri bilmüşahede ve bilmuayene mevkuf olan civar karye ehalisinin müsin ve ihtiyarlarından süal olunub vakıf şart olundu min şühur fissülüsü ve işrin şehri Ramazanilmübarek lisene sebün ve selâsin ve tisamie minel hicretil nebeviye 937

ŞÜHUDÜLHAL

Himmet fakih bin Hüseyin, Emrullah bin Hüseyin, Durmuş bin Murad, Şah Murad bin Aygut, Şahverdi bin Piri, Davud fakih bin Murad fakih, Hacı Ali bin Ali, Üveys bin Yusuf, Kanber bin Ali, Seyid Hasan bin seyid Cafer, Musa bin Hasan fakih, Hüseyin fakıh bin Süleyman, Mahmud bin Habip, ve gayrihim minelhazırin.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ](#)!

HAMDİ BEY EVKAFINA AİT VESİKALAR

No : 145

Avdüşşehade bissima finne sebi ve aslıl vakfı lâ fi tefas lüş-şürut nemikahülfakir Abdülhalim ibni Mehmedil kadi bimedinetil Kostantiniye elmahmiye ufiye anhüma

Mühür : Lutfukel ataya Abdülhalim yer çoğun ya satirel hataya ya gafirezzünub

Yumelü bima fihi salimün yezherü biltyanihi nemikahül fakir Ahmedül müderris bi medreseti amaya bil ifta

Yumelü bimafihi inde sübutihi şeran nemikahül fakir Abdülkadir bin Abdülgaffar elkadi bimedinetil Çorum ufiye anhüma

Mailüvel mastur fi hazihil sahifeti carün alâ nehcişşeriatuş-şerifeti fe yumelü bihi şeran bilâ mümaniatin hürrure ma fihi marifetullah elhasbiyil memur bilkaza

Mühür :

Emülcevekkil alâllah Esseyid Mehmed elfakir iläällahul gafur.

Ve sahha ve sühha mafihi indi harrerel fakir Mehmed bin elhac Musa elmevlâ bimedinel Çorum elmahruse ufiye anhüma.

Mühür :

Yahafiyyel altaf abdüke Mehmed neccini mimma nehaf.

Sebebi tahriri kitabi şeri ve baisi tastiri hitabi mer'i oldur ki :

Çorum kazasına tabi Hamdi nam karye (Hamdi) oğlu demekle maruf Hamdi bin Murad nam kimesne yedinden miri liva hazretleri ile bu fakire hitaben emri şerifi vacibil itaa varid olmağın mazmunu saadet makrununda Hamdi nam kimesne süddei saadetime gelüb Çorum kazasında Eyne gazi ve Tarhan ve çiftlik nam kariyelerin malikâneleri bunun dedesi Hamdi beyin salâtini maziye temessükü ile milki olub ol dahi ebnayı evlâdına vakfedüb bu dahi evlâddan olup şartı vakıf mucibince tasarruf etmek istedikte Cafer nam kimesnenin oğulları babamız Cafer bey ceddin Budaktan satun almış idi. Babamız fevt olmağile bize intikal etmiştir deyu şartı vakıfa muhalif navasına tabi kadıya sicil ettirüb hüccet ibraz etmekle nizâ vukuunu bildirdi imdi buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkta göresiz zikrolunan karyelerin malikâneleri defteri atik ve ceditde mukayyed vakfı evlâd olub bu evladdan ise

haliya mezburlar şera ve kanuna ve şartı vakıfa muhalif olvechile dahlederler ise meni ve defi edüb hilâfı şeri ve kanun ve mugayiri şartı vakıf kimesneye dahl ve nizâ ettirmeyüb buna zaptu tasarruf ettiresiz deyu buyrulmağın imtisalen lilemrilâli akdi meclis olunub kaimmakamı miri liva olan Mehmed bey zide kadrehu mütevaffa Cafer beyin oğulları Mustafa ve Mehmed ve Yusuf nam karındaşlar tarafından bu hususa şeran sabitülvekâle olan Nasuh ağa ibni Abdullahı meclisi şera ihzar eyledikte merkum Hamdi kemalissabık filemrişşerif vechi meşruh üzre takriri dava edüb mamulün biha vakfiye ve sureti defatir ve salâtini maziyeden mülk namei hümayun irad edüb nazar olundukta zikrolunan kariyelerin her birinin Hamdi beyin evlâdının ebnasına vakfolduğu meşruh ve mukayyed olub merkum Nasuhun muvacehesinde kıraat olundukta cevap talep olunup mezkûr karyelerin vakfolub ve Hamdinin evlâddan olduğun inkarile cevap verüb merkumdan beyyine talep olunub ayanı vilâyetten teftiş olundukta fahrissikat şeyh Ataullah ibni şeyh Mahmud ve elhac Murad bin Budak ve elhac Ali bin Yusuf ve pir Seydi bin Seyid Ali nam kimesneler liecliššehade meclisi şera hazırun olub edayi şehadeti şeriye edüb dedilerki işbu mezbur Hamdi Murad oğludur Murad Budak oğludur Budak Mürüvvet oğludur Mürüvvet Hamdi bey oğludur Hamdi şeyh Ali bey oğludur ve bu zikrolunan karyelerin temam malikâneleri Hamdi ve şeyh Ali beyin ebnasına vakfıdır şahidleriz bu hususa Allah için şehadet ederiz dediklerinde ve bade riayeti şeraitil kabul şehadetleri hayyizi kabulde vaki olduktan sonra mamulün biha vakfiye ve defatiri sultaniye ve milk namei hümayun ve hâlâ varid olan fermanı celililkadir mucibince zikrolunan karye temam malikâneleri vakfı ebnalık üzre merkum Hamdiye hükmolunub bu vesikai şarihatil beyan ketip ve tahrir olunup yedi talibe vazolunduki ledelhace müzekkiri macera ola cera zalik ve hurrire filyevmil hamis min şehri zilhicce min şühurü sene erbaa ve elf. (1)

ŞÜHUDÜLHAL

Fahrül müderrisin tayyip efendi bin Abdurrahman efendi, Fahrülâyan Yusuf kethudai şehir, Turabi bin Pir kulu, Tursun bin Ramazan, Mehmed çelebi bin Mustafa, Hacı Satılmış bin Ahmed, Mehmed bin Ümur Erkulu bin İskender, Seyid Ali bin Seyid Ramazan ve gayrihim minelhazırin.

(1) [illegible]

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

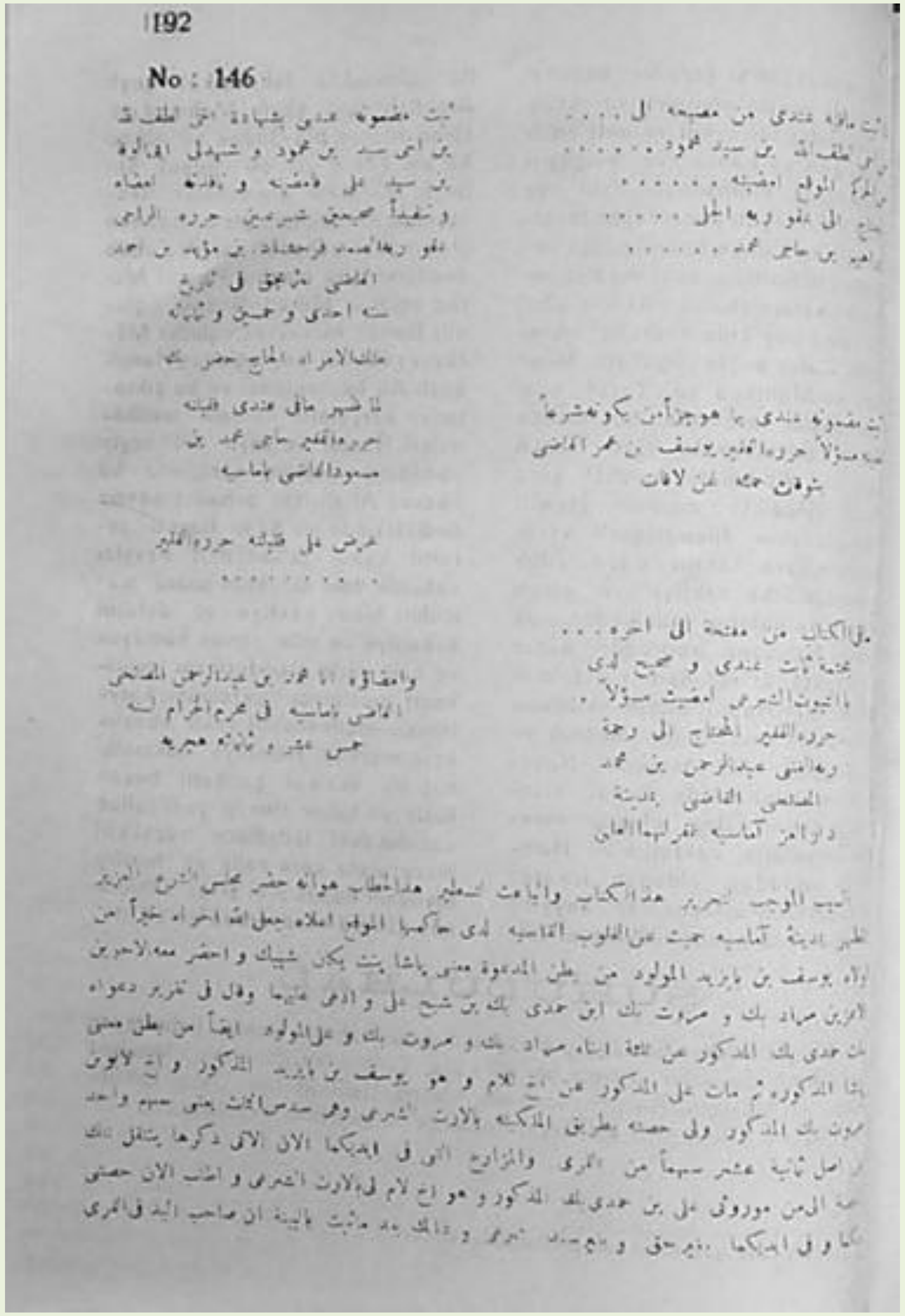

No : 146

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA TIKLAMAK İÇİN TIKLAYINIZ!

ÇORUMLU 1939-1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 15

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

ÇORUM TARİHİNE DAİR VESİKALAR Güzide DAĞOĞLU

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ VE PAŞAKÖY VE SAKIZ DİVANI Neşat KÖSOĞLU

ÇORUM VİLAYETİ SULAMA VAZİYETİ HAKKINDA VERİLMİŞ BİR RAPORDUR

DURSUN'UN ÖLÜMÜ YERKÖYLÜ AŞIK KÖR MUSA

CÖNKLERDEN DERLEMELER NAZIM

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

AHMED HULİSİ PAŞA VAKFİYESİ

OSMANCIK'TA TÜREYEN TARAK ADINDAKİ EŞKİYA İLE AVANESİNİN TENKİLİNE DAİR

HAKSIZ YERE İSTANBUL ZİNDANLARINDA MAHPUZ OLAN SAFA VE MEHMED'İN AHVALİNE DAİR

ÇORUM SANCAĞI SİPAHİLERİNİN DERYA SEFERİNE ÇIKMASI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 15 HAZİRAN 939 Sayı : 15

Çorum tarihine dair vesikalar (*)

Güzide Dağbeğlı

Çorumun yakın tarihine aid vak'alarını aydınlata bilmek için yalnız vak'anüvislerin yazdıkları tarihleri mutalea etmek şübhesiz ki yetişmez. Çünki vak'anüvisler daha fazla devletin umumî siyaset hadiselerini kaydetmekle iktifa etmişlerdir. Vilâyetlerin hududları içinde geçmiş olan bir takım içtimai daha doğrusu mahallî hadiseler çok zaman tarihlere geçmeden yavaş, yavaş unutulmuşlardır.

Halkın arasında masal veya türkü şeklinde söylenilen vak'alar zamanında büyük tesirler halk arasında geniş akisler yapmış olan eşkıya ve isyan hareketleridir. Günlük vak'aları yazan meraklı insanların bizde asla yetişmemiş olduğunu iddia edemeyiz. Gerçi mahallî, tarihî hadiseleri aydınlatacak vakayinamelere pek az rastlayabiliyoruz. Fakat bir çok yangınlar, dahilî isyanlar, göçler ve baba ata yadigârı eşyalara karşı olan lâkaydi ve daha buna benzer bir çok zaruretler bu gibi yazma, evrak, cönk, kitap, ferman, berat, vakfiye ve tapu kuyudatını mahvetmiştir. Halbuki mahallî bir tarih yazmak için bu gibi vesikalara çok ihtiyacımız vardır. Bizden sonrakilere devrimizin siyasî, içtimaî, iktisadî ve kültürel hukukî, malî ve saire gibi vak'aların anahatlarını tayin edecek vesikaları derli

(*) Bu makaleye aid vesikalar gelecek sayımızdadır.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

toplu bir halde bırakabilmek için tedbir almak vazifesi karşısındayız. Devlet merkezinde ve vekâletlerde yapılan arşivlerin tesis hikmetini bu noktada aramalıdır. Vilâyet merkezlerinde de bunun için ciddî tedbirler almak tarihimizin yarınki fasıllarını yazmak için çok gereklidir.

İstanbulda Başvekâlet Arşiv dairesinde bulunan milyonlarca evrak arasında geniş Osmanlı imperatorluğunun hududları içinde bulunan birçok memleketlerin başka, başka bakımdan durumlarını aydınlatacak vesikalar, tahriratlar, fermanlar, hükümler ve saire vardır. Bu evrakın pek az kısmı tasnif edilmiş olmakla beraber bunların içinde bazan cidden mühim olanlarına rastlanmaktadır. Bu makalemizle birlikte neşrettiğimiz dört, beş vesika Arşiv dairesinin dahiliye kısmındaki evrak arasından çıkarılmış bazı vesikalardır. Bunlardan birisi Çorumlu Ölçek oğlu Hasan ağanın öldürülmesine dair bir mahzardır. Herne kadar bu mahzarda tarih yoksada bunun hicrî 1200 tarihinden sonraya aid olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü mahzara mühürlerini basmış olan birçok insanların mühürlerinde hep 1200 tarihinden sonraki meselâ 1204, 1210 gibi seneler göze çarpmaktadır.

Mahzur bize Ölçek oğlu Hasan ağanın yirmi beş seneden beri Çorumda halkın kendisinden çok bizar kaldığını göstermekte ve nihayet kendi ocaklısı tarafından bir gün (Güpür hamamı) denilen hamamın camekânında otururken yaralandığını ve bundan müteessiren öldüğünü göstermektedir. Mahzarda altmış yedi kişinin imzası vardır. Bunların arasında birçok müderrisler, âyan, askerler ve halk tabakasından birçok fukaralar vardır. Bu mahzar Çorumun hicrî 1200 tarihinden sonra yetişmiş veya o tarihte Çorumda bulunmuş en meşhur insanların bir tablosunu göstermektedir. Bu mahzara göre Çorumda yeniçerilerin 31 inci ortasının bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayni zamanda yine bu tarihlerde yine Çorumda(Süleyman ağa) isminde bir kütüphanenin mevcud olduğunu görmekteyiz.

Bundan başka Çorum müftileri olarak Abdullah ve Lemi Hasan efendilerin olduğunu öğreniyoruz. Ve Çorumda Muzafferpaşa, Camikebir, Pazar camii, Abdibey, Defterdar, Burhankethuda, Nurullah, Şarkıyan gibi camilerin ve Şeyheyyub, Hacırecep, Gonealı

bali, Emir Ahmed, Sağrıcı, Kubbeli, Sofular, Uç, Acceliûlâ gibi mahallelerin bulunduğunu öğreniyoruz. (Ki bunlar bu gün hâlen mevcuddur.)

Hulâsa bu mahzar her bakımdan üzerinde durulacak tarihî bir vesikadır.

İkinci vesika ise 1121 tarihli vesika Arşivin dahiliye kısmında 2803 numarada kayıdlı Osmancık kazası kadısı Ahmed efendiye aid bir arzuhaldır. Ahmed efendi bu arzuhalında Çorum mütesellimi Aliden şikâyet etmekte ve bu yolda eşkıyalar tarafından soyulduğunu da ilâve etmektedir.

Arzuhalın üzerinde devrin sadırazamının Sivas valisine mücrümlerin yakalanması için yazmış olduğu bir derkenardır. (Karaveran) köyünde soyulan kadıya eşkıyaların pek fena muamele etmiş oldukları arzuhalda okunmaktadır.

Üçüncü vesika ise 1132 senesine aid bir vesikadır ki çok mühimdir.

Bu vesikada hazinei evrakın dahiliye kısmının Mahmud Kemal tasnifi içerisinde olub 2076 numarayı taşımaktadır. İçinde bir çok köy ve mezraa adlarının bulunduğu bilhassa yeradları bakımından dikkate şayandır.

Vesika Çorum sancağında bulunan Ekrad kazası ki bu kazanın merkezi bizzat Çorumdur. Hakikatte Ekrad diye bir kaza mevcud olmayub Çorum kürdlerinin bilcümle muamelâtına bakan ve nefsi Çorumda oturan bir kadı bulunduğu için böyle bir ad almıştır. Kürdlerinin ziraat ve haraset ettikleri ve otundan, suyundan intifa eyledikleri yerlerin bir listesidir. Burada adı geçen yerlerin hâlen mevcud olub olmadığını tedkik etmek için çok yerinde bir hareket olur. Bunların içinde Kozveran İncegöz, Kuyulupınar, Deve boynu yaylası, Kozlu, Kızılveran, Kızoğlu gibi enteresan köyadları vardır.

Dördüncü vesika ise Çorum mutasarrıfı Mehmed paşaya yazılan bir hükümdür. Bu hüküm Arşivin dahiliye kısmında merhum muallim Cevdet tasnifleri arasında olup 17224 numaralı ve 13 Safer 1229 tarihlidir. Cebbar zade Süleyman beyin vefatına mebni İskilip kazasında bulunan voyvodası firar etmiş ve yerine Çorum mutasarrıfı Mehmed paşa tarafından yeni bir voyvoda gönderilmiştir.

Fakat İskilipte âyanlık iddiasında bulunan Hasan beşe oğlu Mehmed adındaki şakı sancak mu-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

tasarrıfının gönderdiği voyvodayı kabul etmemiş ve bundan başka bazı uygunsuz hallere de girişmiştir.

Çorum mutasarrıfı Mehmed paşa işte bu adamın idamını merkezden rica etmiştir. Fakat sadaretten padişah namına yazılan hükümde bir sızıltıya meydan verilmemesi ve halkın hüsnü suretle idare edilmesi bildirilmektedir. Bundan anlaşılıyor ki Hasan Beşe oğlu Mehmedin idamını mucip ya bir hareketi görülmemiş veyahud devletin gaileli bir zamanında Cebbar zade ailesini gücendirilmekten çekinilmiştir.

Elimize geçtikçe bu gibi vesikaları neşredecek ve bu suretle Çorum tarihi için malzemeler vereceğiz.

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ Ve PAŞAKÖY İLE SAKIZ DİVANI

Neşet Köseoğlu

Paşaköy Çorumun şimali şarkisinde 143 ü kadın olmaküzre 238 nüfusu vardır. Sakız divanında bulunan köylerden Eşençayı, Tut ve Çaltıcak köyleri bu gün de mevcuddur. Sazdan yalnız Salur vardır. Muhtelif vesikaların tedkikinden bu divan ile Paşaköy ve Beydili ilk defa Türklerin eline geçtiği tarihten itibaren Sorhun aşiretinden Sencer beye ve ahfadına aid olduğu anlaşılmaktadır.

Bu günden (1004 - 1596) tarihine kadar elimizde mazbut olan muhakeme sicillerinde bu köylerin adı geçer. Bundan evvel (890-1435) (841-1438), (834-1431), (769-1368), (756 - 1355) tarihli vakfiyeler ile diğer nevi vesikalardada adı geçiyor. Bu vesikalar Çöplü sülâlesine aiddir. Bu sülâlenin tarihi bu köylerin tarihidir. Bundan ötürü elimizde bulunan vesikaları tarih sırasile aşağıda hulâsa ediyoruz:

1 — (890 - 1435) tarihli olan vesika Sultan Beyazid hanın bir hükmüdür. Bu hükümde Paşaköyün Çöplü bey ailesine aid olduğu zikredilmekte ve halen oğulları olan Sancıdı ve Şükrüllah çelebilerin tasarrufunda olduğu tasrih edilmektedir.

2 — (841 - 1438) tarihli olan vesika bir murafaanamedir. Bu muhakeme istinafen Tokadda hakim Mahmud bin Şeyh Hasan huzurunda cereyan etmiştir. Ayni tarihte Amasya kadısı Abdürrahman bin Ömerülmusluhi, Osmancık kadısı Ferahşad bin Müeyyed bin Ahmed bin Taybı (1), Çorum kadısı Lutfullah bin Abdülvasi bu vesikanın şera uygun olduğunu tasdik etmişlerdir. (2)

[1] Ferahşad hakkında Ayas köyünün izahı arasında malûmat verilecektir.

[2] Bu ve aşağıda anlatacağımız

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Bu vesikada şahidlerin imzaları da şunlardır:

Kutbiddin bin Beyazid, Veli bin İlyas, Kazıasker Mehmed bin Abdülkerim elmüderris, Emir Hasan bin Abdullâtif, Nebi bin Sultan şah, Zahid bin Abid çelebi elgazi, Ali bin Hacı Ali Erzincanî, Yusuf bin Ömer elkazi bi Tokad, Sinanülmilletü veddin mevlâna Hayreddin bin Mes'ud, mevlâna Cüneyd bin şeyh Ali, Osmancık kadısının mezalimini defe memur Gayve kadısı Hacı bin misafir, Mustafa bin Yürgüç, Hacı İlyas bin Ahi Danişmend elcünci, Şeyh paşa elfıddavi (3) Amasya kadısı Mehmed bin Habip elömeri, Yusuf bin İsa.

Bunlar içinde Tokadı alâkalandıran daha birçok imzalar vardır.

Vesikanın hulâsası:

Gıyas bey bin Ulu beyin oğulları Emir Hüseyin bey ile Ali çelebi Halefül erbabüleazım Çöplü bey bin İbrahim bey bin Hacı Sancıdıyı muhakemeye çağırtarak sultan Murad bin çelebi Mehmedin davanın şer'le görülmesi hakkında bir fermanını çıkarıyorlar. Müddei Hüseyin bey ile Ali çelebi, Çöplü beye diyorlarki «Sakız divanındaki şimdi Çorumlu âmilinden bulunuyor, bunun hepsini babamız Gıyas bey senden satın almıştı, vefatında bize intikal etti. Halbuki şimdi Çorumlu hakimi Lutfullah bin Abdülvasi bin Abdülmelik bin Yusuf'dan zulmen sadır olan bir hüküm ile bu divanı elimizden aldın, bu bizim hakkımızdır.»

Çöplü çelebi ise: «İddia edilen Sakız divanı bir tarafı Kızılırmak, bir tarafı üzümcü, bir tarafı da Kırmeroen diye meşhur hududlarla çevrilmiş bir yerdir ki burasını babam İbrahim erkek çocuklarına neslen bade neslin vakfetmiş, buranın mahsulâtından Çorumluya tabi Paşaköyde yaptırdığı mescidin mesalihine sarfeylemeği de şart kılmıştı. Babam İbrahim bey ölünce babanız Gıyas bey (4) beni döğüb söğüb hapsederek bu yerleri elimden zorla satın aldı.» dedi. Hakim ise bunların isbatını istedi. Çorumlu kadısı geldi, Sultan Ali bin Muradın (5) işareti ile yazılıp Sakız divanının vakfolub satışın batıl olduğuna dair bir çok kadıların imzasını taşıyan vesika görüldü, buna göre hükmedildi dedi. Dokuz şahid Gıyas beyin sözünün geçtiği bir devirde Çöplü beyi asmak ve dövmek ile tehdid ederek zorla aldığını halbuki bu arazinin vakıf olduğunu müttefikan söylediler. Mahkeme ise bu satışın batıl olduğuna karar verdi. Gelen şahidler şu köylerdendir: İncesu, Kazan, Büğdüz, İlemin, Ahmedşahna. (6)

dört vesikanın Evkafta kaydi vardır. Fakat çok yanlış ve noksandır. Biz asıllarını Şüeattin zade Salimden getirdik. Oradan kopya ettik. Sonra [illegible] Salime ancak şimdi teşekkür etmek fırsatını bulduk. Bu vesikalar Çorum tarihinin aydınlatılmasına hizmet edecektir.

[3] Abdalatada adı geç[illegible] Şeyhpaşa ile ilgili olduğunu zannediyorum.

[4] Gıyas beyin bu tarihte Çorum beyi olduğu anlaşılıyor. Bu sülâleye ait malûmat diğer bir fırsatta verilecektir. Abdalata sülâlesi ile münasebetini kaydetmek ve bu noktaya nazarı dikkati celbetmek faydadan hali olmıyacaktır.

[5] Şeyhzade Ali ikinci Muradın oğlu olup bu tarihlerde Amasya valisi idi. Amasya tarihi, Behcetüttevarihe atfen Sultan Ali diyor. Bu vesikada da Sultan olarak kaydedilmiştir. 846-1442 da Karaman oğlu ile yapılan muharebede bu genç Şeyhzade büyük yararlıklar gösterdi. Aynı sene Kara Hızır Paşa vasıtasile Padişah boğdurdu. Hindistana kaçtığı rivayeti de vardır. Tarihlere nazaran Muradın bunu rakip telâkki ettiğinden ötürü bu cinayetin yapıldığını kabul etmek lâzım. Böyle yazılı vesikalarda Sultan diye andığına göre ikinci Muradın tevehhümüne yer vermek yerinde bir düşünce olur.

[6] Bu köylerden Kazandan başkası bugün de vardır. Kazan köyü Çoruma yakın bir mevki adıdır. Kazan bağları derler. İncesudan maadası Çoruma bağlıdır. İncesu Osmancığa tabidir. Bu köyler hakkında yerinde izahat verilecektir.

3 — Bu vesika 834-1431 tarihli olan bir vakfiyedir. Vakfiye Sakız kadısı Nureddin bin Abdullah tarafından Merzifon naibi Mahmud bin Abdürrahman huzurunda tanzim ve tescil edilmiştir.

İbrahim bey bin merhum elhac Sancıdı Beydili (7) köyünde ve Köse dağı nahiyesinde kendi hissesi olan mal ve mülkünü Paşaköyünde yaptırdığı mescidin mesalihine vakfediyor. Kösedağı nahiyesinde şu köyler vardır:

Doğanarslan, Kırık mıdık-mudlık, Karagöbek, Busal, İzeddin kara, Akca köy.

Vakfiyede imzası bulunanlar: Mevlana Zekeriyya bin Mehmed fakih, İsmail bin Halil Elmütefakkih, Mevlâna Salih bin Hamza, Hacı Murad bin Beydili (7).

[7] Bu köy de Çoruma bağlıdır. Oğuz boyundan bir Türk aşiretinin adıdır. Çorumun bir çok yerinde Beydili adına tesadüf edilmektedir. Bağdadın Murad 4 tarafından muhasara ve zaptı sırasında Beydili Garî nin destanı ile kıradığı metheden Taş demir'in yazısı Çorumlunun 12 inci sayısındadır. Bu köy ve kabile adı olarak yaşadığı gibi insan adı olarakta bu bölgede İlkân tarihlerinden biri kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

4 — 1 (756 - 1355) tarihli bir vakfiyedir. Çorum kadısı Abdülmelik bin Yusuf tarafından tanzim edilmiş, Osmancık kadısı Mehmed bin Ahmed, Sakız kadısı Ali bin Hacı Bayram, Çorum kadısı Lütfullah bin Abdülmelik bin Yusuf ile Ahmed paşa sabık müderrisi Fahreddin bin Hayreddin şahit olarak tasdik etmişlerdir.

Şahitlerden şayanı dikkat görülenleri şunlardır:

Ahi Ahmed bin Ahi Dmir Hasan (8).
İsa bin Mürsel (9).
İshak bin İsmail Kûthüda.
İsmail bin Aziz Elhannad.
Yamadı bin Hacı Ayvaz (10).
İsris bey bin Musa bey.
Emir Hasan bin Bahadır.
Hacı Ayvaz bin Mahmud (10).
Mehmed bey bin Mahmud

[8] Bunun 768-1367 tarihli bir vakfiyesi vardır. Yerinde izah olunacaktır.

[9] Bu tarihlerde yaşayan bir Mürsel köyü divanı vardır. Şimdi bu köy kalmamıştır. Yalnız Çoruma yakın Mürsel bağları diye bir mevki vardır. Bu gün için bu zat hakkında tarihi malûmatımız yoktur.

[10] Yamadı aynı zamanda Sungurlu İlçesinde bir köy adıdır. Hacı Ayvaz ismi bu devirde bu sahada çok görülmektedir. Meşhur Hacıyvad'ın yaşadığı devir ile münasebeti üzerinde durulacak bir meseledir.

(Amasya naibi).

Mevlana Bahadır bin Kutlu bey bin Abdullah Elmüderris Ahmedellâhü ileyh (11).
Hasan bin Selâmet.
Mehmed bin cender.
Halil efendi Elkadı.

(İbrahim bey ibnilmerhum tacüddevle Elhaç Sancıdı) kendisine ait olan Sakız ve Saz divanından (12).

Çorum : Paşaköy
» : Beydili

Divanı Sakız : Eşençayı
» Saz : Salor
» : Akyar
» : Atyalı
» Sakız : Serbeyi
» : Erdek
» : Tut maa Çaltıcak

Şu köyleri erkek evlad tarafından tasarruf edilmek şartile Paşa köyünde bulunan mescid mesalihine vakfetmiştir.

5 — (769-1368) tarihli diğer bir vakfiye vardır. Bu vesikanın Paşaköy ve Sakız divanı ile doğ-

[11] 762-1361 tarihli Kutlubey bin Abdullah Bahadır vakfiyesi olup Çorumlu da ilâve olarak çıkmıştır.

[12] Çorum divanları hakkında müteakip kısımlarda gerekli izahat verilecektir. Bu köylerden ilk dördü ile sonuncusu halen mevcuddur. Erdek ören halindedir.

rudan doğruya alâkası olmamakla beraber Çöplü sülâlesinin ceddini tespit ettiğinden bu plân içine alınmasına zaruret hasıl oldu.

Bu gün Seydim denilen Ovacık köyünü geniş bir hudut ile umdetülmeşahir velâyan, Fahrülkabail velakran Hacı Sancıdı ile Seyyidülmeşayih Murad Seyid adında iki zat vakfiyede hudutları belli araziyi Ovacık köyünde bulunan Darülfukaraya vakfediyorlar. Vakfiye ile Murad Seyid hakkındaki esaslı malûmatı Seydim köyünü tetkik ederken yazmağa çalışacağız.

Vesikalarda Sancıdı diye yazılan zatın Sencer veya Sancar olması üzerinde şöyle düşünülüyor Rıza Nur bu kelimeyi Sancar kullanıyor ve eski kitaplarda Sengar - Sencer şeklinde yazıldığını da söyleyor. Türk T. R. N. C. 3. S. 34. aynı zamanda Kale manasına kullanıldığı gibi Sancımak masdarından muzari olup Kargı saplar manasına gelir diyor. Çorumun Alaca ilçesinde Sancı adlı bir köy de vardır. Aşık paşa da bu kelimeyi aynı manada kullanıyor. Kosva muhasarasında Sırpl Miloş için Mızrak göndürünü çevirdi, Murad hanı sancıdı diyor (13).

Cevdet paşa ise tarihinde Sencer şeklinde harekelemiştir. İnsan adı olan bu kelimenin arapça vakfiyelerde tarip edilerek Sancıdı, Sancıtı şeklinde yazılmıştır.

Yaptığımız araştırmalarda (1250-1834) tarihine ve daha sonraki zamanlara ait ferman ve beratlarda Sanciddin sacıddin, Şücaiddin şekillerine de tesadüf edilmiştir. Bu yanlış şekiller resmi kayıtlerde olduğu gibi sonraları bu sülâlenin bir koluna soy adı olmuştur. Tabiî bu galat olarak gelen bir ismin menşei tetkik edilmeden kullanılmasından münbaistir. Pakat Çöplü çelebinin oğulları hâlâ Çöplüler diye yaşamaktadır. Çorumda hâlen yaşayan bu sülâle hakkında Çorum hakkındaki tetkiklerimizi neşrederken izah et-

[13] Aşık paşa tarihi S. 63.

meğe çalışacağız.

Bu muhtelif şekiller arasında biz Sencer şeklini tercih ederek gerek sicilde ve gerek bundan sonraki yazılarımızda bunu gözeteceğiz.

Bu vesikalara göre bu köylerin yanı Sakız divanına ait köylerin bu bölgenin Osmanlılar eline geçmeden evvel mevcut bulunduğu ve Sencer (769-1368 tarihli vakfiyede Fahrülkabaili velekran dediğine göre yine bu köylerin mühim ve güzide bir aşirete mensup olduğu anlaşılıyor. Bunun hangi aşiretten olduğunu tespit için bu sahanın ilk defa islâmlar tarafından alındığı zaman iskân edilen aşiretleri bilmek lâzımdır. Mirkatülcihadın ve oradan naklen Amasya tarihinin (14) verdiği malûmata nazaran Melik Ahmed Gazinin Nikonya (15) denilen bu günkü Çorumu Serkiz Ahmez ve Karatekin vasıtasile (468-1076) de aldıktan sonra (16) bu livada Oğuz beylerinden Alayundlunun oymaklarından olan Çorumlu oymağını, reisi İlyas beyle beraber, aynı tarihten biraz sonra (Osmancık-Eflenosu aldıktan sonra) da oraya aynı boydan Osman beyin reisliği altında bulunan Sorhun oymağını iskân ettiği anlaşılmaktadır. Amasya tarihi bunları bu şekilde naklettikten sonra (731-1331) tarihli Osman bey vakfiyesi ile tevsik etmek istiyor. Ve (731-1331) tarihli Osman bey vakfiyesini öne sürüyor. Halbuki aradaki büyük tarih farkı muhtacı teemmüldür. Çorum (468-1076) tarihinde alındığına göre aradaki tarih farki bize aynı sülâleye ve aynı aşirete mensup fakat (731-1331) tarihinde Osmancığa hakim olan başka bir Osman beyi veya hakiki Osman beyi bu vesikanın tespitettiğineşüphe yoktur.(17)Sonraliyasbey denilen zat mehaz Mirkatülcihad olduğuna göre Karahisar Temürlü beyidir İlyas beyin elimizde bulunan vakfiyesine göre bu zatın (764-1363) tarihinde de sağ olduğu anlaşılıyor. (18) Tabii (468-1076) tarihinde Çorumlu oymağı reisi olamaz.

[14] Amasya tarihi C. 2. S. 286-87

[15] Tavium diyorlarsada şüphelidir.

[16] Çorumun ilkdefa nasıl alındığı hakkındaki izahatı Çorum kelimesinin tetkiki sırasında vermeğe çalışacağız.

[17] Bu vakfiye Çorumlunun 2 numaralı nüshasında 12 vesika numarasile neşredilmiştir.

[18] Karahisar Temürlüyü tetkik ederken bu hususta geniş izahat vermek mümkün olacaktır.

Bunun (764-1363) tarihinde Çorum veya Karahisar Temürlü beyi olmasını kabul etmek eldeki vesikalara göre daha uygun bir hareket tarzı olur.

Amasya tarihinde bundan sonra(C. 2. S. 287. Not. 1)Osmancığa Sorhun denildiği ve (731-1331)den sonra Osmancık adı ile anılmağa başlandiğını Sencer beyin de Osman beyin amca zadesi olduğu kaydediliyor. Bu malûmata göre vaziyet tevazzuh etmektedir. İlyas beyin Karahisar beyi olduğunu eldeki vakfiye ile Mirkatülcihada göre kabul ettiğimize nazaran Sencer beyin de yine aynı kabileden olarak Çorum havalisine hakim olduğu bu iddia edebilir ve vakfiyedeki Fahrülkabail tabirini de izah etmiş oluruz.

Yukarıdanberi verilen izahlar Sakız divanının merkezi ile vesikalarda kayitli olan köylerin islâm devrinin başından itibaren mevcut bulunduğu anlaşıldıktan sonra bu köylerdeki yer adlarından bu mutaleayı teyid edecek mahiyette vesika verip vermeyeceğinin de tetkiki faydalı görüldü. Bu köylerden toplayabildiğimiz yer adları şunlardır:

Beydili :

1 - Yalın özü (Dere)
2 - Ören yeri (Mevki)
3 - Kamışlı "
4 - Karaman çayırı "
5 - Cennet deresi "
6 - Çapan oğlu (19)
7 - Acıpınar
8 - Akpınar
9 - Çıkrıkcı

Bu isimlerden 2, 4, 6 numaralılar köyün eskiliği hakkında bir fikir veriyorlar. İlk kısımdaki izahlarda teyid ediyor.

Eşen çayı :

1 - Büklüce (20)
2 - İnönü
3 - Akseki
4 - Büyük eşen
5 - Derebey
6 - Kışlacık
7 - Eskiköy
8 - Haceyvad
9 - Çelikkaya
10 - Kale
11 - Küçük kale
12 - Celem ekisi
13 - İn
14 - Dingil taş
15 - Sakızlık (21)

[19] Bir sülâle adıdır.

[20] Bu köye bağlı bir mahalledir.

[21] Köylü bu mevkiden çok eskiden altın boynuduruk ve sapan çıktığını dedelerinden işittiklerini söylemektedirler.

x

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

16 - Urlu çay

2, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15. sayılı olanlar çok şayanı dikkattir. (2) de büyük ve müteaddit inler vardır. (3) de ören olup eski bir köy adıdır. (5 ve 6) deki mevki adı temamen islâm devrinin bakayasıdır. (7) örendir. Bu sahanın eskiliğini gösterir (8) üzerinde durulacak bir isimdir. (10-11) deki isimler eskilik hakkında bir fikir verir. (15) Sakızlık ismi bu divanın merkezi olup şimdi ören halinde bulunan yerdir. Köylü bu sahanın büyük bir şehir olduğunu dedelerinden işiterek bildiklerini söylemektedirler. (13) Bu tahminen 150 kişi alacak kadar geniştir. (14) de mağara vardır.

Salor :

1 - Gınığı ağzı (Ö) (22)
2 - Akdere (Ö)
3 - İnmihan (Ö)
4 - Nohaylar (Ö)
5 - Hüyük (Ö)
6 - Bucak
7 - İlgayır (Çay)
8 - Emir dede
9 - Kızıloğlu

Buna inanmak müşkül olmakla beraber bu yerin pek eski ve mühim bir yer olduğuna hükmedebiliriz.

[22] Bu işaretler ören demektir. Kınık şeklinde söylenirse daha doğru olur.

10 - Kartal uçuran
11 - Göçen dere

Bir numarada bulunan isim umumî şive ile söylenirse Kınık şeklini alır. Bu isim ile (4) numarada Nogaylar ve Emir dede ve Hüyük adlarına bakmak köyün eskiliği ve sahanın eskiden mamur ve insan ile meskûn bulunduğu hakkında bir fikir vermeğe kâfidir. Aşağıdaki köylere ait yer adları da aynı fikiri teyid edecek mahiyettedir.

Tut :

1 - Osmanlı çukuru
2 - Kaya ağıl
3 - Delikli kaya (Mağara ve kuyu vardır)
4 - Arıuburun (ören yeridir)
5 - Kilise " "
6 - Verenler " "
7 - Cemolar (eskiden 10 haneli bir köy imiş şimdi mevkidir).
8 - Sellik
9 - Sav kaya
10 - Sakızlı çukuru (Eşençay mevkileri arasındaki (Sakızlık) ile alâkalıdı).
11 - Kargı tepe
12 - Domalan "
13 - Siyez deresi
14 - Nizam "

Bu gün bu köye yakın bir köy daha vardırki (Tutçakallı)

denir. Çakallı aşiretine mensuptur. Ağcagız. Taşlıbadal mahalleri vardır.

Erdek : (Bu gün münderistir)
Erdek öreni
Gülcük
Hızır tepesi
Gülekçi yurdu (eskiden gülek yaparlarmış)
Bulancık dere
Bağırsık "
Yanık "

Çaltıcak :
Akseki tepe
Yasdıran "
Kaplan dere
Bodur "
Sarı baba

Bu köylerde elimize geçmiş olan para yoktur. Yalnız bu isimler tetkik edilirse Osmanlılardan daha evvel bu köylerin mevcut olduğu iddiasını tespit etmek pek alâ mümkündür.

Bu kısım üzerindeki tetkiklerimiz ilerde derinleştirilecektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum vilâyeti sulama vaziyeti hakkkında verilmiş bir rapordur

Çorum vilâyeti Sulama mevzuları hakkında mahallinde yaptığım tedkikatı iki safhaya ayırdım :

Birisi yağmur ve feyezan sularını terakûm ve idhar suretile ovaları suvarmak, baraj yapmak ; diğeri dere ve ırmakta mevcud ve kâfi gelen suyu bir Regülatör ve ve kanal vasıtasile tarlalara vermektir. Takip edilen bu iki safhaya göre vilâyet tarafından gösterilen Boğazköy deresi, Alaca deresi, Kayabüket deresi, Orukaya deresi ve Çomar deresi üzerine yapılması muhtemel baraj yerleri ile Kızılırmağın teşkil ettiği Osmancık ovası ve yarımca ile Salur arasındaki ovaları sulama keyfiyetleri tedkik olunmuştur.

A — Umumî vaziyet : Çorum vilâyetine düşen yağmur irtifaı senevî vasat 358 mm. ibarettir. Bu yağmur mikdarı vilâyetin asıl ziraati teşkil eden hububatın yetişmesine Marttan 10 Hazirana kadar kâmilen düşeçek olursa sulamaya ihtiyaç kalmazdı. Halbuki bu yağmur mikdarından Mart ayına 36, Ninsan ayına 44, Mayıs ayına 56, 10 Hazirana kadar 6 mm. isabet eder. Ceman 142 mm. dir. Halbuki hububatın yetişmesi Marttan 10 Hazirana kadar 350 mm. irtifaında suya ihtiyaç vardır. İşte bu sebepten dolayı köylüler mevcud dere, çay ve menba sularından temamile istifade ederek her tarafta küçük arklarla tarlalarını suluyor ve her su damlasından istifade ederek mahsulünü yetiştirmeğe çalışıyor.

Vilâyetin müteşekkil bulunduğu arazi arızalıdır. Satlı bahirden 400 - 1700 metre mürtefidir. Çok münbit, âsarı atikası zengin jeolojik teşekkülü IV devrenin tertian zamanına aiddir. Yani kısmen genç Tertian neojen, kısmen ihtiyar Tertian eojandır. Arazinin kayaları ve yeraltı dabanı kısmen adi Kalker ve kristallı kalker ve kısmen kristallı ve bilbani şisi ile fillattır.

Vilâyetin cenubunda tuz madenlerine tesadüf olunur. Vilâyetin iklimi, Kızılırmak vadisi müstesna temamile yüksek bir yayla iklimidir. Kızılırmak vadisinde pamuk yetişir. Yayla kısımları de hububattır.

B — Sulama tedkikatı :

1 — Boğazköy deresi : Boğazköy deresinin teşkil ettiği boğaz gayet dar ve kapatılması gayet kolaydır. Ancak boğazın teşkil ettiği kaya sert bir kalker olmakla beraber derenin meyli %5, 6 m. olması dolayısile buralarda suyun terakümüne ve idharine havuz sahası yoktur. Binaenaleyh buralarda bir baraj yapmak imkânı yoktur.

2 — Alaca deresi : Alaca deresinin teşkil ettiği iki yerdeki boğaz temamile (füsip) li çatlaklı çürümüş kalkerden ibaret olub derenin meyli her iki boğazda %8, 4 dür. Bu vaziyete göre suyun terakümüne havuz olmadığı gibi, barajın inşasına lüzum olan sağlam kaya dahi mevcud değildir. Buralarda baraj yapmak imkânı yoktur.

3 — Kayabüğet deresi : Kayabüket deresi teşkil ettiği muhtelif yerlerdeki boğazlar temamile kalkerdir. Füsipli ve çatlaklarla doludur. Derenin umumî meyli %3, 4 dür. Buralarda ne suyun terakümüne lüzum olan havuzun, ne de barajın inşasına lüzum olan sağlam kaya mevcud değildir. Binaenaleyh baraj yapılamaz.

4 — Örükaya deresi : Örükayası deresinin teşkil ettiği Örükaya boğazında 12, 15 m. irtifaında bir baraj halen mevcuddur. Bu barajın irtifaı takriben 12 - 15 metdir. Baraj iri, büyük işlenmiş taşlardan harçsız bir divar olarak yapılmıştır. Bu barajın muntazam bir dip savağına ve bir peveresuvarre malik olduğu görülmüştür. İnşa edildiği boğaz gayet sert kalkerdir. Yalnız bu barajın teşkil ettiği havuz barajın üst kenarına kadar temamile rüsup ve toprakla dolmuştur. Havuz tarla haline gelmiştir. Tarla haline gelen bu havuzun vasati meyli %1 - 11/2 dir. Bu baraj hangi zamanda ve kimin tarafından yapıldığı belli değildir. Her halde çok eski ve örülü harçsız taş barajların tarihinde çok mühim ve büyük bir rol oynayacağı şüphesizdir. Buralarla alâkadar olan vilâyet tarafından tarihî taharriyatta bulunması fennen ve tarihan çok faydalı olur.

Bu mevcut barajın 20 metre kadar yükseltilmesi varidi hatır olabilir. Yalnız teşkil edeceği id-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

har havuzunun hacmi istiabisile sulanacak saha ve bu hususta sarfedilecek mebaliğle iktisadi olamıyacağı kanaatindeyim. Mevcud derenin sarfiyatı hakkında da hiç bir tedkikatımız yoktur. 23/VI/1937 Tarihinde gördüğüm dere sarfiyatı ancak saniyede 15-20 litreden ibarettir. Her halde civarda görülen eserlerden buralarda bir şehir veya bir kalemevcut olduğuna ve içme suyu ihtiyacı için bu küçük baraj yapıldığına hüküm edilebilir. Zira bu küçük barajın idhar edebileceği 3 veya 4 milyon M, su ile çok geniş ve vasi olan ovanın iskasına kifayet edemiyeceği bellidir.

5 — Çomar suyu : Vilâyet merkezinin 4-5 kilometre şimali şarkisinde bulunan Çomar deresi gayet dar, kısmen sert Kalker ve kısmen Kristallı Kalker ve Kristallı Şist den mürekkep uzun bir boğazdan geçmektedir. Kayanın teşekkülü itibarile baraj yapılabilecek mevkideki derenin meyli yapılan nivelman neticesinde yüzde 21/2 olduğu tespit edilmiştir. Bu kadar dik bir meylin mevcit olması yapılacak barajın arkasında vücude gelecek idhar havzunun pek küçük olmasını intaç eder. Buda barajın inşasına yapılacak masrafla idhar edilecek su ve sulanacak arazi sahasile nisbet edildiği zaman iktisadi olmadığını meydana çıkarır. Bunu katiyetle ifade edebilmek üzre evvel emirde barajın oturacağı yerde temel kayasının hangi derinlikte bulunduğu, yapılacak barajın alacağı irtifaa göre idhar havzunun hacmi istiabisinin tesbiti ve idhar edilen su miktarile ne kadar arazi sulanabileceğini anlamak üzre temel yerinde üç adet Sondaj derenin 2 kilo metre menba tarafına doğru her elli metrede bir azami maktaı almak lâzımdır. Bundan başka derenin sarfiyatını lâakal 5-10 sene ölçmek lâzımdır. Bu husus temin edildikten sonra baraja sarfedilecek meblağ,idhar edilecek su hakkında bir fikir beyan olunabilir. Ancak şunu şimdiden söyleyebilirimki baraj inşa edilecek sağlam kaya dabanı 10-12 M. derinlikte bulunabileceği gibi idhar havzı hacmi istiabisi barajın (50) metre yüksekliğinde yabıldığı takdirde azami (20) metre mikâptır. Bu dere gayet ufak bir yağmur havzasına malik olmakla bu miktar suyu hiç bir zaman temin edemiyecektir. Temin etse bile (20) milyon metre mikâp su ile ancak

(5000) hektar yani (50) bin dönüm sulanacaktır. İnşaat masrafı takribi dört milyon lira tahmin edilebilir yani hektar başına düşecek sulama masrafı beher hektara (800) lira ve dönümüne (80) lira bu ise pek fahiştir. Akonimik olabilmesi için sulama parası hektar başına (100) lira ve dönüm başına (10) olması icap eder. Binaenaleyh burada bir baraj yapmak iktisadi değildir çünkü bu güne kadar yapılan tecrübelere göre iktisadi barajlar hektar başına (100) lira ve dönüm başına (10) lira olduğu zamanda tatbik edilmiştir. Bu ise bu miktar hektar ve dönüm başına sekiz misline bali olmaktadır.

Yirmi milyon metre mikâp suyun toplanacağı dahi pek müşküldür. Çünkü yağmur havzası çok küçüktür.

6 — Osmancık deresi : (1)

Bu ovanın vüs'ati ancak on bin dönümdür. Bu on bin dönüm yekpare bir arazi parçası değildir bir kıtası (5000) dönüm, diğeri (300) ve diğer parçası (2000) dönümdür. Bir tek (Regülatör) ile bir kanal ile sulama işi yapmak mümkün değildir. Çünkü bir ovanın parçasından diğer ova parçasına geçmek üzre uzun yarmalar yapmak lâzımdır. Arazının bu gayri müsait olması dahi buralarda Kızıl ırmak üzerinde (Rekülatör) gibi bir sınaî inşaat yapabilmek ancak (31) milyon liralık tahsisat programında yazılı bulunan Kızılırmaktaki Sefainin seyri seferine ait olan tetkika bağlıdır.

Bu tetkikat halen başlamak üzre bulunmakta olduğu cihetle bu ovanın iskasını arzedilen bu tetkikata bağlamak mecburiyetindeyiz.

Yarımca-Salo arasındaki Kızılırmağın teşkil ettiği ovadır :

Bu ovada pamuk yetiştirmek kabiliyetindedir. Ovanın vüs'ati (90000) dönümdür. Kızılırmakta yapılacak bir (Regülatör) ile sol ve sağ yamaçlarda inşa edilecek birer kanal vasıtasile ovayı

---

[1] Nafia Vekâleti su mühendislerinden Ş. İnalın bu vadide yaptığı tetkik için yazdığı raporda 2, 500 hektar yani 25000 dönüm tahmin etmiştir.

Ziraat Vekâletinin bu vadiyi pamuk ziraati noktai nazarından tetkik için gönderdiği Fransız Müsyö .... ye göre bu vadiyi .... kadar dönüm tahmin etmiştir.

Eldeki haritaya nazaran bu vadinin lâakal 60000 dönüm olması lâzımdır, ölçülebilir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

sulamak kabildir. Bu iş iktisadi bir iştir. Yalnız yukarıda arzolunduğu veçhile Kızılırmak üzerine yapılacak sınaî bir inşaat mezkûr ırmağın seyrü selere ifrağı işile alâkadar olduğu cihetle bu hususa yakında icra edilecek tetkikatı bağlamak lâzım olduğunu arzederim.

Âşık Haydar köşesi

DESTAN (*)

Sabahlayın erken yollara baktım
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe
Kör olasın şoför yoluna çıktın
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Kamyona yüklemiş yükü ziyade
Getiren var mı kazayı yâde
Çavuşluk ederdi belediyede
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

İşaret eyledim eğleyemedim
Nasıl olduğun anlayamadım
Ecelimiz dolmuş ağlayamadım
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Dönmüyor dilleri ezilmiş başı
Ağıttan figandan inleşir çarşı
Çok hizmeti vardır Çoruma karşı
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Bu kaza bilinmez gelecek başa
Kimse yokki imdadıma ulaşa
Gelin ağlaşalım Necip çavuşa
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Kavum hısım akrabalar gelsünler
Mezarımı derin geniş kazsınlar
Emir verin tam çalgılar çalsunlar
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Makine çalınca altına aldı
Bütün azâları hurdahaş oldu
Ufacık yavrular külyetim kaldı
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Dutun salacamı çekin çarşıya
Benden selâm eylen konu komşuya
Halim arzeyleyin vali paşaya
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Akıyor kanları çıkmıyor ünü
İncitmen çavuşu eziktir teni
Çırpınır karısı yolar saçını
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Âşık Haydar derki söylerim size
Yolumuz duş geldi kudomsuz göze
Çorum vilâyetinde oldu bu kaza
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

[1] Çorum Belediye çavuşlarından (Necip) için söylenmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DURSUNUN ÖLÜMÜ (*)

Tevellüdüm dokuz yirmi altıdır yaşım
Vadem tamam oldu pek müşkül işim
Kahbe felek melul koydu kardaşım
Validesi melul kaldı Dursunun

Kıtaatım gitti Diyarbekire
Öleceğim çok gelirdi fikire
Felek bana açtı onulmaz yâre
Acaip dert ile öldü Dursunum

Emsalinden evel çekilüp geldi
Konunun komşunun halini sordu
Evinde üç gece misafir kaldı
Bir dunuk ay gibi battı Dursunum

Gençlikte dünyaden göçmesi çetin
Kim gönlünü görsün Ali, İsmetin,
il eline kaldı dört dane yetim
Çocukları yetim kaldı Dursunun

Gönlün gözün ağlamasunmu İdris
Felek pençe vurdu yareliyiz biz
Dört tane yavru kaldı babasız
Nazlı yari melul kaldı Dursunun

Yüzbaşıdan tezkiremi getirin
Hasta düştüm yatağıma yatırın
Dört yavruyu kime emanet ederin
Sözleri dilinde kaldı Dursunun

Ne yatarsun Dursun emsalin geldi
Kahbe felek bizden intikam aldı
Dayın ile baban nerede kaldı
Hepsine baş oldu nari Dursunun

Felek bakmaz oldu gözler yaşına
Neler gelir validenin başına
Gençligini yazın mezar daşına
Tarihi dillerde kalsun Dursunun

Cenaze giderken boynumuz egri
Felek pençe vurdu ciğerim dağlı
Bu destanı deyen dayının oğlu
Nari kör Musada kalsun Dursunun

[*] Çeremus Çağçak köyünden İhtiyat zabitlerinden Şehit Alinin oğlu 329 doğ... Dursun askerden döndüğünün ikinci günü öldüğünden Yeni köylü aşık kör Mu... vak'ayı tasvir eden ağıdı. Musanın gendisinden alınmıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

KÂZIM

—Geçen sayıdan artan—

Kim bükâ etse vaciptir ana
Cenneti âli Cenabı ibni ammi boturap

Bak nasıl izam kılmıştır o şahi azamın
Kadrü şanın hazratı peygamberi âli cenap

Aksunol göz kim bu dem akmaz sirişki hemçü nil
Yansun olcan kim bugün olmaz yanub reşkikebap

Farz durur icrayı matem mümine terkeyleyen
Şeri istihfafa kalkışmış olur bi irtiyap

Matem et matem ki (Kâzım) matemi ali aba
Mümin eyler ehli küfrü mümini evliya

Elimizde bulunan ve bütün muhteviyatı bektaşi babalarına aid olan bir cönkte (Leyla) mahlaslı bir kadının bir şiirine tesadüf edilmiş ve yapılan incelemede bu meşhur divan sahibi Leylâ hanım olmayub bektaşilerden bir kadın olduğu ve bu şiiri ile Liylâ hanım divanının 61 inci sahifesindeki (Bir kerre felek eylemedi gönlümü mesrur) mısraile başlayan bir şiirini tanzir etmiştir. Şiir şudur :

Bu virane haneyi zannetme mamur
Değil cayi meserret olma mesrur

Harap olmuştu vakti kerbelâda
Olurmu köhne dünya gayri mamur

Heman evsafı ehli beyte ömrüm
Cihanda tabe mahşer ola mahsur

Melâzü melcelim ali aba kıl
Odem isyanile oldukta mahşur

Bağışla cürmümü hayril bütule
Gözümden nurü vechin etme mestur

Usata aadeti lutfu atadır
Şefiim pinti mahbubu hudadır

Bu kara yüzlü (Leyla) yı ilâhi
Deri isna aşerden eyleme dur.

Yine aynı cönkte ve bu şiirin altında aynı yazı ile yazılmış (Mecnuniye) aid bir nazire dahi vardır. Nazire şudur :

Virane deni dehri sanma mamur
Değil cayibaka hem olma mesrur

Yıkılsa idi vaktı Kerbelâda
Cemil âşık olurdu fartile mesrur

Müdam evsafı haydar ile ömrün
Cihanda tabe mahşer vaktin imrur

Tevakki hem niyazı ali aba kıl
Ki sakıya seni olunca mahşur

Gece gündüz fakir hayrül bütule
Şefii Mustafadan etmeye dur

Âdâtı usata lutfetmek anın
Özün bil kibredüb sen olma marur

Şiyah ruyine bakma mecnuninin hak
Bi hakkı şehidan lutfunla marur.

Leyla ve Mecnuni mahlasile şir söyleyen bu bayan ile bayın hemasır oldukları hatta bir şar veya köyden oldukları yekdiğerile müşaraada bulundukları anlaşılıyor. Bu nazirenin nihayetinde yine aynı yazı ile yazılan bir divan dahi olub bu divanda şair her ne kadar mahlasını yazmamış isede bunun dahi Mecnuniye aid olduğu ve Mecnuninin asıl adının İlyas olub ve bu divanı Leylaya karşı söylediği sanılmaktadır. Divan da şudur :

Şöyle bir dilbersin güllerde koğu
Ahmere karışmış ruyinin ağı

Dost urdun sineme bir bitmez dakı
Bulunmaz emsalin birsindir güzel

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!]   [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!]

İncu gibi dihaninde dişlerin
Barekâllah kudretten çatık kaşların

Yüzotuzbeş müsemmanız negüzel
Ervahımız sevmiş kadimden ezel

Teşrifi hube rağbet ettiğin zaman
Emlâki Süleyman bahşolur heman

Kametin hak vasat eylemiş karar
Nadan rakipden pek eder firar

Zatına düş olsa hubanlar hezar
Temaşa cemalin edenler nazar

Muhibbi ehli beyt olanı sever
Cahdeder mahbubun görmeye ever

Gelûb akla eriştikte işlerin
Deridim maadini ulusın dilber

Göreli benzime düşürden kaz
Lutfedüb mevtetme ihyasın dilb

Puse ver lebinden derim elmas
İstemem yakutu kimyasın dilber

Her an her dakika maşukun arz
Yahşi okumuştur hem yasin dilb

Mecnun olub anlar sahrada gez
Deli etmezsen birin amyasın dilb

Dertlisi olmuştur zaine züvvar
Halis sevdiği için İlyasın dilber

DESTAN (*)

Bir davet tertibi kurd bir vakıt
On beş kadar ehli irfanımız var

Sufra geldi döşenildi çörekler
Kırk bin sini kızarıldı börekler

Bu davet sırrını faş edtmemeli
Bismillah dedikte sığadık eli

Yüz bin sini döşenildi baklava
Erciyas misali yığıldı helva

Burkurla bulamaç hoştur kaynarsa
Makbul olur on bin kazan olursa

Bin kazan çorbayı kaynadır ocak
Salata sepzesi elli bin tabak

Bin sini hazırdır sarığı burma
Hamsi balığının hisabın sorma

Hepimiz bir yere cem olduk amma
İçimizde çok yer yaranımız var

Pilav için hazırlandı kürekler
Yüzaltmış kuzu bir yanımız var

Bastırma yapmağa bir ay evveli
Bin sekiz yüz deve kurbanımız var

Geldi toz şekeri otuz bin tapla
Kadayifle halka çok şanımız var

Hizmetci yer öğümüzden artarsa
Elbette yol ile erkânımız var

Lâzım olur deyü hıyarla kabak
Yüz elli beş tarla bostanımız var

Kara denizliyiz bize taş vurma
Gönülde coş verir ummanımız var

[*] Bu iki destanda Nahifi adlı bir şairindi Nahifi gendisinin Kara deniz sahillerinden bir şehirden olduğunu ima ediyorsa sada şive itibarile Çorumluya pek benzemektedir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Bamya hem batlıcan eşkili paça
Döşeneli yüz bin sini siyahca

Lahna büber turşusunu al berü
Anadolu yağı otuz bin deri

Hepsin yerde demez git geri
İşkembesi büyük insanımız var

Elma ile armut şeftali kiraz
Kavun karpuz binbatman olursada az

Kırk beş kadar derler Rumeli hubi
Çerkez ile gürcistanın hoş abi

Bu kadar dır bu destanın tarifi
Bize düştü güzellerin zarifi

Kızarırken yüz bin tepisi bolça
Sallası bir karış akanımız var

Tayın somunları gelmez hesaba
Üçünü zor çeker bir çift araba

Taamı kotardık koyduk kap ka...
On yedi bin tulum ayranımız var

Soğukluğa sütlü eriştir eyvah
Susuzluk defolsun yananımız var

Sade birimizin iki mahbubi
Ol gece döşekte mihmanımız var

Cümlesine deger aşık nahifi
Şimdi bir afeti devranımız var

DİĞER BİR DESTAN

Taciz kaldım bu gönlümün elinden
Tabıl tozu satar kisbi kâr olur

Bu sırrı derinden eyledim teftiş
Demirci dükkânın yanından savuş

Bu kârdan çıkardım hep acıları
Gönlümün var hezar bin acıları

Bir yumurta gördüm uçar havada
Öküz bir bülbülü tuttu yuvada

Manda bir kavağın dalına kondu
Bir tilki bir fili altına aldı

Kara dağda bir hamama soyundum
İncir yaprağından çala büründüm

Kalâ yaptım bir yumurta ağını
On ay çektim bir sineğin yağını

Kaşık ovasından bir zaman kaçtık
Gezer iken piriç dağından aştık

Minare gölgesi pire köstegi
Kaza yular yapar usta kâr olur

Ustası rehberi demiri derviş
Çekiççi meşayih sude kâr olur

Lâmekân şehrinin helvacıları
Helva yapar satar Sat..kkâr olur

Merkep tavşan kovar bir düz ovada
Kulakların sallar ne rüzgâr olur

Deve karıncanın omzuna bindi
Harir dokumaktan bi şikâr olur

Arda bir kebleye kize sürürdüm
Dellâkleri kehle cilvekâr olur

Bir tazı kaldırdı külhü dağını
Dahi bundan böyle ne şikâr olur

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

28

Derya yelu bağlı dilden dolaştık
Dil uğruluk eder ziyankâr olur

Serçe kuşu vezir olur söz ile
Şahin karşısında hizmetkâr olur

Geceye kurulur plaz kundağı
Ben üzmem deyü nevrekâr olur

Bir dilber seyrettim kamer taşından
Ne tahtinden iner ne hünkâr olur

Bir oğlan doğurdu yüz bir yaşında
Bu nasıl kelâmdır salahkâr olur

Erkeği dişisi hep ehli perde
Evlisi bekârı hep bikâr olur

Kim yalan derise karadır yüzü
Fehmeden aşıka aşikâr olur

Bir bir beyan edem hak divanında
Ol vakıt divanda aşikâr olur

Sivri sinek doksan batman gürz ile
Cücük böcük masal söyler saz ile

Hiç yalan kuşunun koptu tozağı
Harap etti bütün bahçei bağı

Bir kahve bişirdim kar ateşinde
Hararet ateşin sundum peşinde

Erle avret ölmüş ocak başında
Ani bişirdiler mermer daşında

Gezerken eğlendik biz bir şehirde
Bir evde bin adem olur ol yerde

Bu remzi fehmeden sıkar onun
Âşikâretmedim ben bu rümuzu

NAHİFİYEM arzum dost divanında
Gözüm pürhun ettim aşk meydanında

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertekin

563

Kar yağar evlek evlek
Kış geldi gitti leylek
Yazı yazladık amma
Kışın ayırdı felek

564

Kar yağar erirmola
Gidenler gelirmola
Murad verici hudâ
Muradım verirmola

565

Kar yağar kürek ister
Meyveler direk ister
Yarim hamamdan çıkmış
Öpmeye yürek ister

565

Kar yağar kar üstüne
Yar sevmiş yar üstüne
İtin köpeğin kızı
Turp yemiş nar üstüne

567

Kar yağar kar dağına
Gül sokmuş bardağına
Yar bizi davet etmiş
Ak meme çardağına

568

Kar yağar karış karış
Kesildi varış geliş
Kömür gözün sevdiğim
Şeftalün alda barış

569

Kar yağar alçaklara
Dökülür saçaklara
Nasıl ana doğurmuş
Sığmıyor kucaklara

570

Kara ben
Eli yüzü kara ben
Acemi tavşan gibi
Saplanmışım kara ben
Şaşdım nerden öpeyim
Beyaz gerdân kara ben

571

Kaya dibinde yılan
Kaşları dolan dolan
Dilbere baka baka
Ne din kaldı ne iman

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

672

Karşuda kale yeri
Sızılar yare yeri
Hünkâr köşküne benzer
Memenin ara yeri

573

Karşıda kara kedi
Ağzında keklik eti
Verin benim yarimi
Yıkarım memleketi

574

Karşuda gördüm seni
Gül ike derdim seni
Öpmeye kıymaz iken
ıllere verdim seni

575

Karşuda kürt evleri
Yayılır develeri
Oturmuş inek sağar
Terliyor memeleri

576

Karşuda kuzu gördüm
Tüyün kırmızı gördüm
Şeftalü pınarında
Sevdiğimi kızı gördüm

577

Karşu karşu kapumuz
Karşudadır yapumuz
Sen orda ben burada
Çatlasın duşmanımız

578

Karşu dağın odunu
Yakan bilir dadını
Ener oğlum olursa
Ölmez koyam adını

579

Karşı pınar akmıyor
Yavru bana bakmıyor
Çok güller kokuladım
Yarim gibi kokmiyor

580

Karşıdan nazlım gelir
Gülü biyazlım gelir
Sen benim öz yarimsin
Öpsem ne lâzım gelir

581

Karşıda oturdunuz
Meşvereti kurdunuz
Benim bir tek yarimi
Bana çokmu gördünüz

582

Karşıda gül kırmızı
Aledir yarin gözü
Yigit malı neylesün
verin sevdiği kızı

583

Karşıda herk ediyor
Sapanı sol gidiyor
Hergin başını yosün
Yarim elden gidiyor

584

Karşıda herk edenler
Sapanı sol gidenler
Ah çeksün kan tükürsün
Yari yarden edenler

585

Karşıda çam alışır
Ay buluda kavuşur
Bu aylar hasret ayı
Hasret olan kavuşur

586

Karşudan hindi gelür
Atina bindi gelür
Eski yar kalk köşeden
Yenisi şimdi gelür

587

Kaşı karalı bülbül
Başı belâlı bülbül
Sen şakı ben ağlayım
Ciğer yaralı bülbül

588

Karşıda kayalıklar
Suda oynar balıklar
Yârim sahraya çıkmış
Koşuşsun halayıklar

589

Karşıda duran sensin
Zülfünü buran sensin
Bana cellât kâr etmez
Boynumu uran sensin

590

Karşımda bakana bak
Canımı yakana bak
Kâfir isen esleme
Gözümden akana bak

591

Karşıda kaba yıldız
Kuyruğu ucu kunduz
Seni benden ayıran
Dilensin gece gündüz

592

Karşıma geç göreyim
Topludan gül vereyim
Sende dodak bende yüz
Sen iste ben vereyim

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

والمزارع الآتي ذكرها المدرجة تحت الدواوين الآتي ذكرها الاخوان مراد بك ومروت بك المذكوران
فقال الاخوان المذكوران ان مدعى دعواك ولا وبين الدواوين المشتمل على القرى والمزارع ثم يجب لك على
وجه الشرع فقال يوسف المذكور في تقرير دعواه ان حصتي وحصة منهم واحد من اصل ثمانية عشر سهما
من جميع ديوان چوبان المشتمل على القرى والمزارع الكائن كلها في ولايت مجداوزى ومن جميع
ديوان اينه غازى المشتمل ايضا على القرى والمزارع الكائنات بناحية مدينة قناجق و من نصف
ديوان آقشار المشتمل على القرى والمزارع ايضا الكائنات من اعمال قراحصار دصولو و من جميع
ديوان طابى المشتمل على القرى والمزارع ايضا الكائنات ايضا من اعمال قرا حصار دصولو و من
جميع ديوان . . . المشتمل على القرى والمزارع ايضا و من جميع ديوان كردبوك المشتمل على القرى
والمزارع ايضا الكائن كلاهما ايضا من اعمال قراحصار دصولو المذكور المسمى كل ماذكر من
الدواوين المذكورة من التحديد و تعريف بشهرتها في محلها و عدم التباسها بغيرها لعدم مس لها
هناك والآن حصتي من الدواوين المذكورة في ايديكما بغير حق فقال الاخوان مراد بك و مروت
بك المذكوران في الجواب دفعا له ان الدواوين المذكورات المشتمل كلها على القرى والمزارع وقف
على ابناء على حمدى بك المذكور و على ابنائه و ابناء ابنائه بطنا بعد بطن و نسلا بعد نسل
وما انت من ابناء حمدى بك المذكور بل انت ابن صلبى ابايزيد المذكور فلاحق لك في هذه الدواوين
وبين المذكورات بوجه من الوجوه و سبب من الاسباب وما ترك حمدى بك المذكور مالا حتى ترث
انت بالارث والانتقال بل كل ماذكرت من الدواوين المذكورة وقف على الابنا و تصرف حمدى بك
و تصرف ابنه مراد بك و مروت بك المذكوران على الوقفية على الابناء منذ اربعين سنه الى يومنا
هذا فانكر يوسف المذكور ذلك فطلب من الاخوان مراد بك و مروت بك المذكوران البينة على
الدفع المذكور فشهد عقب الاستشهاد الشرعى رجلان ظاهر العدالة من المسلمين وهما ناصر الدين بن
شرف الدين من قبلة طات و بولاد بك بن قوج حسن بن بولدلو وقالا نشهد ان الدواوين
التى ذكرها يوسف المذكور في تقرير دعواه وهى ديوان چوبان و ديوان اينه غازى و نصف
ديوان آقشار و جميع ديوان طابى و ديوان . . . و ديوان كردبوك المشتمل كلها على القرى
والمزارع المسمى كلها من التحديد بشهرتها هناك وقف على ابناء و تصرف حمدى بك المذكور و
تصرف ابنه مراد بك و مروت بك المذكورون على الوقفية على ابناء منذ اربعين سنه الى يومنا
هذا فسئلت يوسف المذكور الشاهدون المذكورون و طلب التزكية ايضا وزكى الشاهد الاول الامام
كمال الدين اسمعيل بن الحاج ابراهيم الفقيه و محمد چلبى بن خليل بك الدوانى الجندى و زكى الشاهد
الثانى الاخوان حسين و مراد ابنا شيخ احمد بن موسى الجندى كلاهما تزكية صريحة صحيحة و
حلف الشاهدان المذكوران على صدق شهادتهما بناءً تاماً شرعية على راى من يرى تحليف الشاهد
عند الاحتياط من الائمة المجتهدين رضوان الله عليهم اجمعين فلما آل الامر الى هذا سمع الحاكم الموقع
اعلاه شهادتهما وقبلها و حكم بموجب شهادتهما على ان الدواوين المذكورة المشتملة على القرى
والمزارع وهى جميع الديوان چوبان و جميع ديوان اينه غازى و جميع ديوان طابى و جميع ديوان
. . . و جميع ديوان كردبوك و نصف ديوان آقشار وقف على ابناء وابناء الابناء بطنا بعد

[illegible]

[illegible]

No. 147

[illegible]

Seydi Ahmed çavuş bin Sinan, İlyas bin Hacı Mes'ut elmüttefakkih, Seyyid Ahmed bin Mahmud hatip, Bayezid bin hoca Ahmed, Gürlar bey bin Ali hoca, Pir Ahmed bin Gürlar bey, Paşalar bin beyler Sultan bin Ulubey, Şahin bin Ulubey, Hacı elper bin Mesut, Ahmed okcu, Ahi Mes'ud bin Mehmed, Ahi Abdulhak ibni Hasan Ali, Gündek bin Miri, Şeyh Mahmud bin Zegar, Hacı İlyas bin elhusam, Ömer bin elhac Ali, Hacı Yahya bin Mehmed Yunus bin Musa elmüttefakkih.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

HÜVELMUİN

No : 148

Şehide bima . . . . Mehmed bin Hamza ve . . . . mevlâna Ahmed bin Osman . . . . Hasan . . . . . .

Lemma sahha mazmunühu indehu bişehadetihi . . . .
. . . .
. . . .

Lemma sebete indi mafihi ve tehakkaka ledeyye mayahtevili
. . . .

ve enelfakir ilelgani Mehmed bin Ömeril Halebî hakimen bibeldeti Merzifon humiyet anil beliye vettaun

Uruza Ali fakih bin Süleyman
Şehede imzaen kâdı Amasya
Mehmed bin . . . .

Emzaytü hazel kitap alâ imzai Ulubey elvazı hattahu hâzel hattu medde zıllehu bişehadeti seydi . . . . . ve muhibbin nas harrerehu Abdürrahman bin Mehmed Muslihi elkadı Amasya gafere lehümel ulâ fievahiri recep lisene hamsin ve semane mie.

Sebete mafihi indi ve tehakkaka Beyne yedeyye harrerehür raci afüvve rabbühüssamed Ferahşad bin Ahmedil kadı . . . . Osmancık ve tevabühi fitarihihi

Sebebi tahrir ve mucibi tastir oldur ki :

Fahrül ümerail kiram velezım Murad bey ve Mürüvvet bey ibneyl merhum Hamit emiri kebiri muazzam ve serveri yegânei müfahham paşayi kâmran ve kâmüyap saruca paşa . . . . devletehu . . . . hüküm getürdüler bu kemineyeki Eyne Gazi divanından Sinan bey ve piri paşa çelebi ile sınur münazaaları var imiş üzerine varub teftiş edüb otuz yıldan ziyadesin . . . . sormayub geru kalan davaların . . . . . faslile bitüresin deyu emri aliye imtisal edüb varduk mezkûreyn Murad bey Mürüvvet bey şeri . . . olub mezkûr Sinay bey ki ibni Sadi beydir ve piri paşa çelebi ve Ahmed bey ve Saadet bey ki ebnayi . . . . gelüb dava ettiler ki Çorumlu tarafından Osmancık tevabiinden Ağca mescit ovasında Eyne gazi divanı tevabiinden eba anced bizim vakfı ebnamızdır mutasarrıf ola geldik elimüzdedir ve Kınık ve Saru bey ve çaruk köy sizün velâkin sınurumuza teaddi ve tecavüz edersiz sınurun evveli yol üstünde kızıltaştan en kök taşa varır . . . . . . andan kerşe varur andan burun üstünden dikilü taşa andan aktaşa andan içme suyu yoluna varır andan yolca eski meşhede varır andan dikenci sarayına andan kuşcu tepesine geçer andan hatap yoluna varır andan terkik sınuruna girer bazısına otuz yıldan ziyade a . . . . ve andan sonra biz mutasarrıf olageldik şimdıki halde dahi elimizdedir vakfı ebnamızdır deyu tasarruf edegeldikleri yerlerin hadlerin dahi beyan ettiler ve bazına dahi bunlar mutasarrıf dururlar asabiyetle deyu mezkûreyn Sinay bey ve Piri paşa çelebi ve gayrisi cevap verdiler . . . . . . ol sınure dek evveli kızıltaştandır andan yol kıbleye karşu kerş burnuna iner delulerden bahçeye inen yolca akmeşhede gelüb andan Saru bey . . . gelür andan sol canipteki delüklü taştan . . . . . . inine varır andan kerşi . . . . taşluca buruna varır deyu de mezkûreyn Murad bey ve Mürüvvet bey tasarruf ede geldikleri yerin . . . . . . bunlar dahi o . . . iki yıl var tasarruflarındadır deyüb anları tasdik edüb ikrar ettiler aralarında çok

bahis geçti ahir şuna karar olduki otuz yıldan bu demedek tasarruf edegeldiklerini tanıkla isbat ederler Murad bey ve Mürüvved bey iki tanık getirdiler biri İvaz bin Bekbek min karyei Seydi ve biri Yahya fakih ibni Hüseyin Fakih min karyei . . . . . Viran gelüb sınura yürüdüler mutasarrıf olageldikleri yerlerin evveli yine ol kızıltaştan Göçbeği tarlasına andan aziz ağılı viranına andan bağçacık sınuruna andan kerş burnuna geçti andan kuşçu tepesine andan kerş sıra çay indi andan . . . . . andan taşlu tepeye vardı bu zikrolunan sınur . . . . . ve Eyne Gaziden yanı mezkût Hamdi bey ve mezkûreyn Murad ve Mürüvvet bey otuz yıldan ziyadedir . . . . vakfı ebnalık üzre tasarruf edegeldiler bunların tasarrufundadır deyu şahideyni mezkûreyz şehadet ettiler öyle olsa mezkûreyn Piri paşa çelebi ve Sinay bey ve kalanı mühel talep ettiler tanıdıkları cerh etmekliğe mühel verildi andan sonra mezkûr Sinay bey ve Pir paşa çelebi ve gayriden tanık talep olundu tasarruf edegeldikleri yerlere tanıklar getirdiler sınur üzerinde yürürken bu esnada cemaati müslümin tavassut edüb musaleha ettiler. Tarafeyni mezkûreynin cümlesinin rızalarile ve rağbetlerile tarafeyn bile riayet

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

edüb şunun üzerine sulh eltiki ylne sınırun evveli kızıltaştan yolca kara çaluya gelür andan özü keser Mazlum şeyh tarlası başından belene çıkar andan İsmail tarlası başında kerş üstüne gelür andan aygut tarlası başından belen üstüne çıkar andan göç begi tarlasının bir köşesinden geçer . . . iner andan su akıntısına geçer andan su akıntısın tutup koga burnun kıble yanından Süleyman aga tarlasile viran arasından ak . . . . eyluk aktaşa doğru gelür andan yolu tutar Saru bey sınuru ile bağçacık sınuru arasından Seyte hakine iner. Bu zikrolunan hudutların kıblesi Eyne Gazi ki Murad bey ve Mürüvvet beyindir . . . . . şimalisi koluki Sınay bey ve Pir paşa ve Ahmed bey ve Sadet beyindir ve garbisi bağçacık dereki Eyne Gaziye tabidir ve şarkisi Saru beydir ki Sınay bey ve Mürüvvet bey ve Ahmed beyindir andan hatap suyun geçüb zinbil taşı tutup kuşçu tepesine çıkar andan kerş sıra Hacı Ahmed yerile firenli burun arasından burunculktan çaya iner çaydan domu yol . . . . . tuttu kerşe çıktı andan daşlucı kerşi tuttu hisar yerine vardı . . . Hatap yoluna inen gedük . . . . . Bu zikrolunan hududun garbisi Eyne gazi ki mezkûr Murat bey ve Mürüvvet beyindir Bunun üzerine iki taraf bile riayet eder olda tarafeynin rızasile sahha sahihi şeri edüb tarafeyni mezkûreynin camiisinden şeriat meclisinde teran hasil olub sulhu mezkûri kabul edüb bir birinin zimmetini bu bapta cemii davadan beri kılub mebâdi uyuştular . . . . mezkûrlardan sınır babında hiç bir vecbile davaya nizaları kalmadı . . . . dava ve tenazu etmeyeler eğer ederlerse şeran mesmu olmaya hazır olan cemaatin şehadetlerile tahriren fil âşiri muharremül mükerrem sene hamsin ve semane mie[*]

ŞÜHUDÜLHAL

Yahya bey bin Elkarahisarı mihman Hacı ibni elhac Şaban, Ümmet ibn . . . . . İshak bin Hamza . . . . . İlyas bin Fazılı Cündi, Bahşayiş aga ibn Haydaril cündi, Eyne Ali, Sadettin bin Selâmet bey, Kenan bin Gıyas, Beg bek bin Süleyman, İvaz bin Hacı Bayezid, Güvendik bin kaya, Elif abdullah bin Hasbey, Cafer bin Cemal bey, Ömer kethuda ibni Bekteş, Hüseyin bin Mehmed, ... çavuş bin Tor bey, Mehmed bin altun buğa, Hüseyin ağa bin Torsun aga, Hasan bin Doğan Arslan, Yunus fakih ibni tor fakih, İlyas fakih ibni Hamza, İsmail bin Halil, Turak bin Halil, Yusuf bin Yolbeyi, Âli kethuda ibni Hüseyin, Cemal bin Hamza . . . . Hasan fakih ibni Hacı bey Mevlâna Abdi elmüderris fi Karahisar, Mevlâna Müslüm biraderi kadıyı Karahisar.

[*] Aslı tüccar bay Celâl babası Hüseyin elindedir.

AHMED HULÛSİ PAŞA VAKFİYESİ

No : 149

. . . .
. . . .
. . . .

Darül hilâfetül aliyei konstantiniyede keçeciler kurbinde vaki mektebi şerif ve evkafı sairenin vakıfı olub bundan akdem biemrillah irtihali daribeka eden müşiranı devleti aliyyeden esseyid Hulusi Ahmed paşa necli merhum Ebubekir efendinin . . . . tenfize vasii muhtarı olduğu beyinei şer'i sabit olan ecillei ricali devleti aliyyeden ve meclisi ahkâmı adliye memurlarından devletlu utufetlu Mustafa Kâni ibni Mehmed efendi meclisi şeri Ahmedi ve mahfeli dini münili Muhammedide zikri âti vakfına lieclittescil . . . . mütevelli nasb ve tayin olunan hacegâni divanı hümayundan Mehmed Emin seyyid efendi ibnil merhum Ebubekir efendi mahzarında bilvasaya ikrarı sahihi şeri buyurub vasii muhtarı olduğum mütevellayı müşarünileyh hazretleri işbu cihanı faninin gınasını . . . . . ve bakası fena ile meşhun ve izzeti zillet ile mütebadil ve nimeti ile müteşakkil olup ayeti kerime (Vema tükaddimü . . . .) fehvayı saadet . . . . iradesile mabait mevtine irtihal ile Murat ve meramın bu vechile ifade eylediki biemrilhal dari fenadan sarayı bakaya irtihal eylediğimde hasbeten lillah atyabı mal ve ahseni menalimiinden 34000 kuruş vakfı müebbet ve hepsi muhalletile vakf ve hapis olunub ve meblâğı merkum rehni kavi ve kefili mali veyahud ikisinden biri ile alâ vechül helâl istirbah ve istiglâl olunub hasıl olan gallesinden vilâyeti anadoluda Çorum kasabasında müceddeden bina ve tahsili ulûmu nafia için ihyasına muvaffak olub tarihi mezkûrdan beri derununda ulûmu nafia kesb ve istifade olunan medresei celilede müderris olan efendiye senevi 400 kuruş vazifei dersiye ve taam baha verile ve medresei mezkûre sekenesinden istifazai maarif eden talebei ulûma beher sene 600 kuruş taamı baha olmak üzere alesseviye tevzi ve taksim oluna ve medresei mezkûre hücre nişinlerinden müstehakkından biri imamet hizmetinde olub tevzi olunan 600 kuruştan hissesine isabet edenden manda beher sene 60 kuruş vazifei imamet verile ve medresei mezkûrde bevvap olan kimseye kezalik tevzii mezkûrdan fazla senevi 25 kuruş vazife verile ve kasabai mezkûrde yine tarihi mezkûrde kâffei atşan için adadile müceddeden bina ve ihyasına muvaffak olduğum mai leziz

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

çeşmesinin kanavatlarını tathir eden su yolcusuna senevî 60 kuruş vazife verile ve medrese ve çeşmei mezkûrların tamir ve termir ve umuru sairesi için müftü belde bulunan efendiler nazır olub nemai mezkûrdan senevî 60 kuruş vazife verile ve medresei mezkûre ile çeşme ve kanavatlarının iktiza eden mahallerini tamir için nemai mezkûrdan beher sene 150 kuruş medresei mezkûrenin müderrisi bulunan efendilere irsal olunup ol dahi badelkabz hakimi belde ve naziri merkum ve medresede sakin talebei ulûm marifetlerile harç ve sarf oluna badettamir fazla kalırsa nukudu mevkufeye zam oluna eğer meblağı mezkûr tamire yetmeyüb külli tamir iktiza ederse tamiri tevkif olunarak mahallinde ilâmı şeriye ve arzı mahzar olub bu taraftan mütevelli marifetile tamir oluna ve hakim bulunan efendiler vakfı mezkûrün tamirat ve mesalihi sairesi için harcı ilâm ve muhasebe ve hücret harcı namile bir nesne mutalebe etmeyüb ancak mümza suret defter tahriri için senevî 30 kuruş verile ve derunu vakfiyede mastur mektebi şerif ve kapristan ve kayıkhanenin tamiratına senevi 250 kuruş sarfoluna ve namei mezkûrden beher sene 450 kuruş kezalik derunu vakfiyede mezkûretülisim hailem sahibetül hayrat merhume Nefise hanımın bina ve ihyasına muvaffak olduğu mai leziz çeşme ve kanavatlarının tamiratına harç ve sarf oluna ve derunu vakfiyede münderiç suret ve tayin eylediği cihetlerin cabi vazifesine mukaddema tayin eylediğim senevi 240 kuruş üzerine 20 kuruş zam olunub ceman beher sene 260 kuruş vazife verile ve vakfı mezkûrumun beher sene muhasebesi evkafı hümayun müfettişi efendiler huzurunda rüyet olunup derunu vakfiyede mukaddema tayin eylediğim senevî 30 kuruş üzerine 20 kuruş zam ile ceman 50 kuruş harcı imza verile ve muhasip olan kimseye mukaddema tayin eylediğim senevî 15 kuruş üzerine 25 kuruş zam ile ceman 40 kuruş verile ve galle ve nemadan her ne fazla kalur ise asıl nükudu mevufeye zam oluna ve nükudu mevkufei mezkûre memhur sandık ile bezzestanı atikte hıfzoluna ve vakfı mezkûrime evkafı hümayunu mülûkâne nazırı bulunan zevatı kiram hazaratı hasbi nazaret buyuralar ve derunu vakfiyede zikir ve beyan olunan bilcümle şürut ve kuyut işbu vakfiyemde dahi amel ve icra oluna.

Gurrei Rebiyyülevel 1154

İşbu vakfiye ve zeyl vakfiyede mastur ve muharrer olduğu üzre asitanei seadet aşiyanede yeni bahçe kurbinde keçeciler nam mahalde vaki mektebi şerif ve hayratı sairenin vakfı olub bundan akdem irtihali darıbeka eden cazimi müşiranı devleti aliyeden merhum esseyid Ahmed Hulusi paşa ibnil merhum Ebubekir efendi hazretlerinin vasayayı muayyene ve hayır asâr hayriyelerini takrir ve tenfize vasii muhtarları ve hâlâ vakfı müşarünileyhin bilmeşruta mütevellisi kibarı müderrisini kiram zevilihtiramdan esseyit Mehmed Emin bey tarafından hususu atide vekilleri olub kezalik derunu vakfiyede isimleri mastur esillei ricali devleti aliyenden hâlâ evkafı celile nazırı saadetlu utufetlu Mustafa Kâni bey efendi ibnilmerhum Mehmed efendi meclisi şer'ii şamihül imat ve mahfeli dini münif rasihül evtatda takriri kelâm ve tabiri anil meram edüb yedinde olub 1248 senesi saferülhayrının on beşinci günü tarihile müverraha kassamı askeri esbak kütahyevi zade semahatlü esseyid Mehmed Arif efendi hazretlerinin imza ve hatmını haviye dair bir kıta mücellede vakfiye natık olduğu üzre vasii muhtarı olduğum vakıfı müşarün ileyh hayatında vakfı mezkûrümün tebdil ve tagyirini ve taklil ve teksirini yedimeşiyetlerinde ibka ve

1254 senesi rebiyyülevel gurresi tarihile müverrah zeyl vakfiyesi mantukunca dahi mabait mevtime izafet ile vakf ve habs eylediğim 34000 kurun badeyri şerî hasıl olan rii nemasından vilâyeti anadoluda Çorum kasabasında ihya kerdeleri olan medresei mezkûrenin müderrisi bulunan zevata senevî 400 kuruş taamı baha ve derunundaki talebei uluma senevî 600 kuruş ve içlerinden imamete ehil olup imamet hizmetinin eda eden kimseye talebei mezkûre hissesinden maada yine senevî 600 kuruş ve yine talebei mezkûre hissesinden gayri bevvabına senevî 20 kuruş ve kasabai mezkûrede vaki ihyasına muvaffak olduğu maileziz çeşmesi su yolcusuna senevî 60 kuruş ve müftii belde olan zatı âliye senevî 60 kuruş cihetî nazaret tayin ve çeşmei mezkûrun ve cereyan eden mai leziz merkumun ledeliktiza tamir ve termimine ve zeyli mezkûrda tafsil ve zikrolunan hususatı sairesini ben zikrolunan 254 senesi tarihinde bilvasaye hini takririmde meblağı merkum 400 kuruş üzerine medresei mezkûre müderrisine beher sene 600 kuruş hınta daha zam ve ilâve ile ceman senevî bin kuruş verilmesi bilvasaye takrir ve ifade ve beyan etmiş isemde sehve binaen bermuvacibi muharrer ifade

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

eylediğim meblağı mezkûr senevî 600 kuruş zam ve ilâvesi tahrir olunmamağla zikrolunan hınta bedeli nemai mezkûrdan müderrisi merkuma ita ve teslim olunması işbu vakıiye zeyl ve tahririnden olunan deyu vasi muhtarı mumaileyh hazretleri bilvasaye ve bilvekâle takrir ve iltimas buyurub ve hususu mezkûr veçhi meşruh üzre olduğunu merkum vakıf paşay müşarünileyh hazretlerinin biraderleri hacegânın divanı hümayundan Emin bey efendi ibnilmerhum Ebubekir efendi ve hayatında kethüdaları Mustafa efendi ibni Osman ve iç çokadarı Ahmed Hurşit ağa ibni Abdullahtan her biri alâ tarikişşühade haber vermelerile mucibince nemai mezkûrdan senevi 400 kuruş taam baha ve 600 kuruş hınta baha ki ceman senevi bin kuruş müderrisi merkuma verilmesi biliptiğa ketbolundu.

29 Zilhicce 1258.

Osmancıkta türeyen Tarak adındaki eşkıya ile avenesinin tenkiline dair.

No : 150

Osmancık kadısına hükümki :

Dergâhı muallâma mektub gönderüb Tarak nam suhte sekiz nefer yoldaşlarile Hasan nam sipahinin derbendde esbap ve emvalin yağma edüb kuttal tarik ve bağiler olub tüfekleri ve ikişer yayları ve okla memlu ikişer kuburları ve kılıçları olub Hacı Hamza nam kasabada yollar kesûb kasaba halkına altun salub ve naibi hapsedüb yedi yüz akça ve elli bir altun verüb halâs olub sana haber gönderüb müşarünileyh dahi âdemler gönderüb mezburun bağiler ile kıtal edüb bir ademisin katledüb Kastamonu sancağına sarp yerlere gittiklerinde asitanei saadetten ele getirüb haklarından gelüb nice olduğun arzedesin deyu buyurulmağın emrü âli mucibince müşarünileyh Çorumdan ılgar edüb ahir sancaklara aşub Karadeniz yalısına varub kazai Bafraya tabi kariyeyi Alaçamda yetişüb sekiz neferin katledüb birisini habsedüb getirdüb nefsi Osmancıkta siyaset olunub ve maktul olanların başların getürüb asakoyub cümle bağilere ibret olduğun arzeylemişsin. İmdi bu bapta daima mukayyed olub anın gibi ve ehli fesad hususunda bundan akdem sana irsal olunan ovamiri aliyye mucibince amel edüb ehli fesad ve şenaatin gereği gibi haklarından gelüb muntacı arzolanı yazub bildiresin.

(Amasya Hisarı erlerinden topçu Hacıya verildi.)

Bir sureti Çorum beyine.

Fi. 20 Recebülmüreccep 967 (1559)

Mühimme 3. Sahife.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Mustafaya timar tevcihine dair

No: 151

Çorum beyi İlyas bey mektub gönderüb livai mezburda ve nahiyesinde (Salgonşa) nam kariye ve gayriden dört bin yedi yüz on dokuz akça timarı olan Süleyman fevt olub timarı mahlûldür deyu livai mezburda üçbin dokuz yüz doksan dokuz akça timarı olan Mustafaya olmasın rica etmeğin ziyadesile buyuruldu.

Fi. 967 (1559)

Mühimme 2.

Çorum Bozahanesine dair

No: 152

Çorum sancağı beyi İlyas beye hüküm ki:

Mektub gönderüb sancağı haslarından nefsi Çorumda olan Bozahane mukatea tarikile kâh müslümana ve kâh zimmilere verilegelüb haliya bir zimmi uhdesinde olub lâkin kasabai mezburede şirretle meşhur ve maruf olan kimesnelerden Hacı Nasrullah ve Mahmud ve Musa fakih nam kimesneler kendulere tabi olanı cemedüb tabi olmayanlara evlerine ve dükkânların üzerine varub külli cemiyet edüb mumaileyh hazır değil iken Bozahanede hamir vardır deyü cemi kesir ile bozahaneyi mühürleyüb mezbur zimmiyi kadıya iletüb muhkem tazir etdirdikten sonra vilâyetten reddedüb ve minbait vilâyette durmıyasın deyu şart ettirüb bu bapta mumaileyhe asla iltifat etmeyüb ihanet etmişlerdir. Ve mezburların şerrinden kimesne anlara müracaat etmeden karye muracaat edemezler, ettikleri takdirde isnadı malemyekûn edüb şahidi zor ile bir nesne isnad ederler. Ol ecilden her hallerine tabi olurlar deyu arzetmeğin buyurdum ki vardıkta bu husus onat veçhile ve hak üzre teftiş edüb göresin. fiivaki ol kimesneler arzolunan gibi midir, nicedir vukuu üzere yazub arzeyleyesin.

(İlyas bey âdemi Behrama verildi.)

Fi. 12 Rebiyülevvel 968 (1560)

Mühimme 3. Sa'ife 569.

Haksız yere İstanbul zindanlarında mahpus olan Safa ve Mehmedin ahvaline dair

No: 153

Çorum beyine ve Çorum ve İskilip ve Katar kadılarına hüküm ki:

İskilip kadısı mektub gönderüb mahrusei İstanbul zindanında mahbus olan Safa ve Muhammed ve gemiye konulan Rüstem ve Subhanverdi nam kimesneleri bundan akdem Çorum beyi olan Mahmud nefsi Gümüşte şirret ve şakavet ve haramilik ile meşhur olan Karakabil nam âmilin tahriki ile mezburları hilâfı v.ki arzeylemiştir deyu Katar halkından Yedipare nam kariye halkının şehadetlerile mezburların istikametlerini bundan akdem Katar kadısı arzeylemeğin kimesneye itimat etmeyüb kendün bizzat kazai mezbureye varub zikrolunan kura halkını cemedüb yarar ehli vukufu ve mütemedünaleyh müslümanlardan teftiş edüb sıhhati üzre arzedesin deyu ferman olunmağın kendüm bizzat kazai mezbureye varub zikrolunan kura halkı cemolub mahpusu mezkûrların ahvalleri teftiş olunub âyanı vilâyetten ehli vukuf ve bigaraz müslümanlar mahbusû mezburlar haklarında dediler ki mezbur Mahmud bey mezkûrları Karakabil nam şeririn tahriki ile arzeyledi hilâfı vaki arzeylemiştir ve Katar kadısının arzı sahihtir. Mahbuslara hayıftır kimesneye cevirleri ve ziyanları olmamıştır deyu cevap verdikleri arzeylemeğin buyurdumki hükmü şerifim varıcak mezburün ahvallerin bigaraz ve mütemedünaleyh müslümanlardan teftiş edüb göresin. Filvaki sabıka Mahmud bey arzettügü üzere şirret ve şekavetleri ve olveçhile fesad ve şenaadleri varmıdır yoksa sabıka arzolunduğu üzre âyanı vilâyet eyülüğüne şehadet ederler mi şöyleki mezburlar kendü hallerinde olub ahvallerine garaz müteallik olmak ile bigünah arzolunmakla mahbus olmuşlar ise hakikat hallerin temam malûmı idinüb vakıf ve muttali olduğunuz üzere sıhhati ile arzedesin ve hilâfı vaki kazıye arzolunmaktan hazer eyleyesin.

(Arzı getüren Süleymana verildi.)

Fi. 20 Muharrem 972 (1564).

Mühimme 6. Sahife 20.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum sancağı sipahilerinin derya seferine çıkmalarına dair

No : 154

Çorum beyine hüküm ki :

Haliya İnşaallah deryaya donanmai hümayunum çıkmak emrim olub olbapta sancağın sipahilerile sen dahi derya seferine gelüb gitmen emradüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak tehir etmeyüb sancağının alabeyisine ve sair zuama ve erbabı timare gereği gibi tenbih ve tekid eyleyesin ki her biri kanunnamei hümayunum mucibince cebe ve cuşen ve cebelulari ile bilcümle mürettep ve mükemmel düşman yarağı ile hazır ve müheyya olub inşaallahı bileaz nevruzu mübarekte . . . . . mahalde cümle hazır olub gemiye girüb hizmette bulunalar. Şöyleki tayin olunan zamanda mahalli memura gelüb erişmiyesin veyahut sipahilerde kusur olup kanunnamei hümayunum muktazasınca yat ve yaraklarında noksan ola asla özrün makbul olmayub muatep olmağı mukarrer bilib ana göre şimdiden mucayyed olub tekid ve tenbihte kusur etmeyesin. Benevbet timar tasarruf edenleri sancağın hıfzı için alıkoyasın.

Fi. 15 Cemaziyelevvel 973 (1565).

Mühimme 3. S. 253.

Çorumba umumi idare ve inzibat işlerine ait birkaç vesika

No : 155

Kutvetil kuzatı velhükkâm madenilfazlı velkelâm mevlâna Çorum kadısı zide fazluhu tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki maden nam kimesne hâlâ deri saadetime gelüb şöyle bildirdi ki nefsi Çorum mahallâtından Sağrıcı mahallesi ahalisi mahfeli kazada kariyei Ilgazi ve kariyei Çanakçı ahalisi muvacehelerinde takriri kelâm edüb ve mahallemiz hane defterinde oniki hane olub ve zikrolunan kariyeler dahi altışar hane olub bizim üzerimizde olan bargirleri beslemeğe razılar olub ve biz dahi üzerimize lâzım olan avarızımızı verüb bargir beslemekten feragat eyledik dediklerinde mezburan kariyeler ahalisi dahi kabul etmeğin karyei Ilgazı ve karyei çanakçı bargir beslemeğe tayin olunmak için kazai mezbur kadısı mevlâna İbrahim mahzarında müterif olub vechi meşruh üzre olmak babında asitanei saadete hücceti şeriye irsal edüb mucibince emri şerif ricasın ilâm eylemeğin zikrolunan karye ahalisi rızalarile menzil bargirlerine hizmet eylemek emredüb buyurdumki göresiz kaziye ilâm olunduğu gibi olub mezburan karyeler ahalisinin menzil bargirleri hizmetine rızaları var ise minbait hizmet ettirüb bunların avarızlarına bedel mahallei mezburenin avarızların alub bir sal dahili hazine eyleyesin ve menzilcilere avarızdan ve teklifi urfiyeden bir nesne teklif ettirmeyüb aharden kimesneye rencide ve remide ettirmiyesin şöyle bilesin va badennazar bu hükmü hümayunumu ellerinde ibka edüb alâmeti şerife itimad kılasın tahriren filyevmil rabi şehri cemaziyelahir lisene erbaa ve elf. (1)

No : 156

Düsturu mükerrem müşiri müfahham nizamül âlem müdiri ümurül cumhur bilfikrisakibi mütmümi mühamil ümur birreyil sakibi mümehhidi yenalibil izzi velikbal müşeyyidil erkânı saadeti velicl̂âl elmahfufi bisunufi avatıfı ecellil alâ Sivas valisi vezirim paşa edamallahû taalâ iclâlehu ve kudvetül kuzatı velhükkâm madenil fezaile velkelâm Çorum ve mulhakatı kadıları zide fazlûhuma tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki Piranı kiramdan darendei ferman vacibil izan kudvetissadatil kiram Seyyid Hasan ve

[1] Kütüphanede S. 137 kayıdlı sicilden iktibas edildi.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ve Seyyid Abdullah zide şerefihüma süddei saadetime arzuhal edüb bunların ve müteveffa babaları Seyyid Abdullahın Çorum kazasına tabi Beydili nam karye sakinlerinden Mehmed nam kimesneye vereceği olub ve üzerlerine dahi şühudü udûl ile şeran bir nesne sabit olmuş değil iken mezbur Mehmed zuhure gelüb fevtolan babanız zimmetinde alacağı var idi deyu bazı üşera ile yekdil olub 1130 senesinde hilâfı şeri şerif 36 rüus davarları fuzuli alub ziyade gadir olduğun bildirüb şerile görülüp aliverilmek babında emri şerif talep etmeğin buyurdumki hükmü şerifimle vardıklarında ihzarı husama kılub mani bir defa şerile görülüb fasloluna cak hususları temam hak ve âdil üzre mukayyed olub göresin ilam olunduğu üzre ise olbapta muktazai şeri kavimle amel edüb dahi veçhi meşruh üzre hilafı şeri fuzuli tahsil eylediği tavrların badessübut hükmedüb aliverüb icrai şeri edüb minbaid şeri şerife ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüb ve kaziyede medhali olmayanı davasına karıştırmayub eslemeyeni ba takrir arzedüb hususu mezbur için bir dahi adem varmalu eylemiyesin şöyle bilesin alâmeti şerife itimad kılasın tahriren fiavastı şaban sene seman ve selasin ve mie ve elf.

Bimakamı kostantiniye

No : 157

Şeriat şiar ve Çorum kadısı faziletlü efendi zide fazluhu ve kudvetil emacidi velâyan silahşurani hassadan izzetlü Hüseyin ağa zide mecdihu inha olunurki Osmancık ahalisinden ocağı mülga takımından Hasan fazla ve değirmenci deli Hüseyin nam şakiler Osmancık mahkemesin basarak bir takım fitne ve fesada badi olmuş ve eşkıyayı merkumlar ele getürülerek vazı zindan oldukları bu defa varid olan ilamı mealinden müsteban olarak bu veçhile mukızı fitne olan eşkıyanın idam ve izaleleri muktazai iradei seniyyeden olduğundan mazmunu buyrultu zikrolan eşkıyaları derhal idam ve izale ederek keyfiyeti tarafımıza işare mübaderet eylemeniz babında divanı eyaleti Sıvasta işbu buyrultu tahrir ve ısdar ile irsal olunmuştur. Biminnihi taalâ vüsulunda ber mucibi buyrultu amel ve hareket ve hilâfından tehaşi ve mübaadet eylesiz. Fi. S. 25. sene 1243 (1)

(1) Millikütüphanesinde 1744-1 kayıtlı sicilden istinsah edildi. S. 100.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ÇORUMLU 1939-1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 16

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

ÇORUM'UN FORKLORUNU DERLEME MESELESİ Mahmut Ragıp KÖSEMİHAL

ONUNCU ASIRDA ÇORUM Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ AYAS TÜRKLER VE BOLGESİ Neşat KÖSOĞLU

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

ÇÖNKLERDEN DERLEMELER

ÇORUMLU HACI BEKİRİN SUNGURLU'DAN ÇORUM'A NEFYOLDUĞU EMRİDİR

ÇORUM ÖLÇEK OĞLU HASAN'IN ÖLDÜRÜLMESİNE DAİR İSTANBUL'A GÖNDERİLEN BİR MAZHAR

İSKİLİP AYANI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 | 15 TEMMUZ 939 | Sayı : 16

ÇORUMUN FOLKLORUNU

DERLEMEK MESELESİ

Mahmud Ragıp Kösemihal

Çorumun folklora de temas etmek üzere bu güzel yurt parçasına gelmiş olan Ankara Devlet Konservatuvarı folklor derleme heyetinin bir ferdi olmak, heyetteki diğer arkadaşlar gibi şahsını da şereflendirmiştir. Çorumda folklor için bizden evvel çalışan yerli meraklılar az da olsa bulunmuş, yani böyle bir rekor başkalarınca kırılmış, fakat musiki folkloru için bu muhterem vatan köşesine gelen ilk heyet biz olduk ki böyle bir birinciliğin mübahı olduğumuz hizmet şerefini tetviç etmesi bir naçiz ilim hizmetkârlarını ayrıca gururlandırdı.

Yeşil yaylalar ortasındaki sıcak yuvalarda konuksever insanlar gördük, ilme yardım için gönüllerini açan samimi arkadaşlar kazandık. Böyle şeyler insanda öyle duygular uyandırıyor ki tasvirine kalkışacak yerde susmak daha kuvvetli bir ifade yolu olacaktır. Büyük duyguları küçük cümlelere sığdırabilmek kudreti sanatkârlığın karihası elinde kaldıkça bizler için en emin duygu ifadesi sükût olabilir. Çorumlulara ne kuvvetle müteşekkir kaldığımızı anlamak isteyenler yanımıza gelsinler, bakışlarımızdan bu duyguyu belki daha iyi anlarlar; fakat

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

ne yazık ki o da şimdilik mümkün olmıyacak, şu satırlar çıktığı zaman istemiye istemiye aralarından uzaklaşmış bulunacağız.

Çorumlu mecmuasının ilim adamlarımızdan başka gençlikçe de okunduğunu düşünerek onlara folklorun memleketimizdeki başlangıcı hakkında ve mevzuun ehemmiyetine dair bir iki noktayı hatırlatmakla söze başlamak isterim.

Bizde folkloru ictimai bir mevzu olarak ilk ele alan âlim Ziya Gökalp olmuştu. Ahmed Vefik paşa' Necip Asım, Fuad Köprülü gibi bilginler halk edebiyatına dikkati celbederken Macar türkoloğu Dr. Kunoş İstanbulda çıkan Türk halkıyatı kitabında türküleri derlemek lüzumuna da işaret etmiştir. Bu sıralarda musikiciler henüz musiki folkloruna el sürmemişlerdi. Raul Yekta merhum bile yolun uzağında kalmıştı. Türk musikicilerinin Anadolu sesine kulak kabartmağa başlamaları tarihi takriben 1920 dir. Fakat Avrupalılardan bir iki kişi daha evvel yurdumuza gelerek birer miktar türküyü fonografa aldılar. Bu arada Alman Luschan Adana civarındaki Zencirlide bir kaç türküyü yerinde kovanlara doldurdu, kötü surette notaya geçirilmiş suretlerini de Almanyada neşretti. Bu gibi teşebbüsler bir Türk musikiciler için birer ikaz vesilesi oluyordu. Nihayet biz de harekete geçtik, propağandaya başladık.

Yukarıda isimlerini saydığım Türkiyatçıların temennilerine kulaktık. Acıkılmadan sofraya oturulamıyacağı gibi, böyle bir «temenni ve ikazlar» devresinin açılmasından önce de fiili çalışmalara geçmek mümkün olamazdı. Yol gösterenlerden Ziya Gökalp «Halkıyat» tabirini kullanmıştı, 1927 de onun yerine «Halk Bilgisi» kelimesi geçti, fakat bu gün - bütün dünya ilim dilinde olduğu gibi bizde de - beynelmilel «folklor» sözü tercih edilmiş bulunuyor. Musiki halk bilgisine «Musiki Folkloru» diyoruz. Bu nisbeten her yer için genç olan ilim, halk türküsü, oyun ve çalkılarını derleyip tedkik ve neşretmekle uğraşır; neşri mümkün olmayan malzeme ile türkü arşivleri ve çalgı müzeleri kurulur. [1] Musiki folklorunun her memlekete göre ister istemez az çok değişen muayyen metodu bulunduğu gibi «alıcı gramofon» oyunları tesbitte

[1] Türkülerden yeni eserleri için kompozitörler de istifade ederlerse de bi sanat işi şüphe yok ki folklordan haric kalır.

elzem «alıcı sinema» ve - buna imkân yoksa - «fotograf» gibi aletlerden de istifade eder. Kırık oyun havalarını yazmağa nota kifayet ettiği halde, Türkiye folkloruna has olan, hele uzun havaları tesbitten nota acizdir. Bu itibarla bizde gramofonsuz musiki folklorculuğu etmeğe imkân yoktur. (Çorumlu mecmuası kabul ederse bir iki makale ile musiki folklor metodunun anakaidelerini gençlere kısaca bildirmeğe çalışırım.)

Musiki folklorunun ikinci tatbikat devresi de bizde başladı ki işte bu esas hareketin tarihi Cumhuriyet devrine düşer. Acemilik devrine aid ilk çalışmalar olarak İstanbul konservatuvarı derlemelerinin ilk defterlerini gösterecegiz. Ozamanki fongraf disklerinin iyi olmadığı zamanla bozulmaları neticesinde anlaşılmıştı. Bu bir ders oldu. Teşekkür edelim ki disklerdeki parçaların vaktinde notaya geçirilmesine dikkat edilmişti. Devlet işe Ankara konservatuvarında müdahale etti. İlk «Devlet folklor arşivi» 1937 de kuruldu; Kurumun ilk derleme seyyahatı o sene, ikinci seyyahat ertesi sene, nihahyet Çorum ilinin kaza ve köylerine teşmil edilen üçüncü derleme seyahatı bu yıl yapıldı. Yeni

teknik vasıtalar mükemmeldir. Akimülâtörleri elktrik olan bir merkezde doldurulmak şartile, elektriği olmayan kasaba ve köylerde de kullanılıyor. Bundan daha mükemmel bir âlet daha küçük ve hafifinin icad edilmesile elde edilmiş olacaktır ki böylesine de galiba elektriğin bütün köylerimize girdiği tarihte kavuşacağız. Fen her sahada dev adımlarile ilerlediği bir asırda folklorcuların çanta kadar küçük fonograf «alıcı makine» lerine ne kadar muhtaç olduklarını böylelerini yapmak yolunu ve ucuza maletmek çarelerini fonograf fabrikaları ne yazık ki hâlâ düşünmediler.

Devlet Musiki Folklor arşivinin tertip ettiği derleme gezileri İstanbul konservatuarının vaktile tertip ettiği gezilerden daha esaslı neticeler elde ederek, kendi arşivine yani «ses müzesi» ne malzeme topluyor. Plaklar teksir edilip satılığa çıkarılmıyacaktır. İçindekiler notaya geçirilecek, kendileri de diskotekler halinde numaralanarak artislerin ve ahfadın tetebbüüne açık bulundurulacaklardır.

Yukarıda folklor hareketinin tekâmülüne aid şu ilk iki safhadan bahsettik:

A) Teşvikçi, hazırlıkcı ve me-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

todlara aid didaktik mahiyette neşriyatın uyandırdığı alâka:

B) İlk derleme işinin tek merkezden çıkarılan gezici heyetler tarafından başlatılması...

İlk safha olmadan folklor sevgisi uyanamazdı. İkinci safha ise yurdun her semtine teşmil edilen kısa vadeli gezilerle umum Türk musiki folkloru hakkında ilk bir mukayeseli bilgi temin eden, böylece en orijinal ve üzerinde durulması gerekli semtleri bulmaya yarayan bir nevi sondaj hareketi gibi olacaktı...

Fakat tekâmülün bir de asıl ve üçüncü safhası var ki şudur: Her vilâyet merkezi kendi folklorundan meş'ul gençleri yetiştirmeli, Halkevleri böyle bir iş için gerekli masrafa katlanmalı ve Ankaradaki arşiv merkezi ile sıkı bir elbirliği kollamalıdır. Yani mahallî teşkilât yapılarak bu yoldan her vilâyet kendi türkülerini ve oyunlarını makinelerle tespite, taramağa koyulmalıdır. İşte asıl beklenen hareket safhası budur. Biz gezerken yalnız ilk derlemeleri yapmıyoruz, aynı zamanda alâkalı gençlere ve öğretmenlere makinelerimizi de tarif ediyor, kullanırken gösteriyor ve - bu yazımla yaptığım gibi - mevzuun ehemmiyetini propaganda etmeğe çalışıyoruz. Sorulacak suallere Ankaradan cevap vermeğe de her zaman hazırız...

Alaturka ve alafranga musikilerin, radyo ve gramofonların, sonra da münakalâ kolaylaşmasının tesirleri Anadoludaki «Ozan» ve «Âşık» yadigârı olan, hem de çobanın kavalına kadar her obadan yükselen öz Türk seslerini önce bozacak, sonra öldürecektir. Yaşayan seslerde asırlık orijinallik kalmıyacaktır. Halkevleri bu orijinal şeyleri yaşatmak yolunu tutmalı, folklorcu gençlerde kolleksiyonlarını tespit etmelidirler. Demek ki beklenecek vakıt kalmamıştır. Hafriyat geciktirilebilir. Çünkü maddî antikalar toprak altında bir müddet daha bekleyebilirler, halbuki seyyal bir ömür süren ses hatıraları çabuk bozuluyor. İşte bir misal:

İskilipte bir ihtiyar bize eşsiz bir türkü okuyordu, sözleri içinde «tepesinde gözleri olan» acayip bir mahluktan bahsediliyordu. Bunun dede korkut efsanelerindeki Tepegöze aidiyetini sevinçle anladık, fakat aynı şeyi o ihtiyardan başka kimsenin bilmediğini, hikâyenin tamamı o havalide unutulmuş bulunduğunu tahkik ile de müteessir olduk. Köylü okuyucular bize «bu destanlar için artık Sivas tarafına bakın» diyorlardı. İşte eşsiz bir Oguz hatırasının halk dilinden düştüğüne dair acı bir misal daha:

Çorumun Halkevi kütüphanesinde benzer yurd tedkikleri ile uğraşan kıymetli arkadaşlarla tanıştım, değerli «Çorumlu» mecmuasının kolleksiyununu görüb tedkik ettim; Bay Sadinin yazılarını okuyub düşüncelerindeki samimiyete şahsen de şahit olduğum için böylece musiki halkıyatının Çorumdaki ilk öncüsü olarak onu gördüm ve tebrik ettim. İşte bu mahallî hareket genişler, metoda bağlanır ve makineler ile çalışılır ise gelecek ilmî gezileri yapacak kimseler böyle hazırlıklardan başkaca yardım görmüş olurlar. «Mahallî folklor çalışmaları» nın başlaması ile «merkezden gelecek folklor seyahatlarına» lüzum kalmıyacak değildir; o çığır yine devam edeceği gibi, hatta didaktik mahiyetteki «folkloru teşvik ve propaganda» yazıları da daima çıkacaktır, böyle şeylere ihtiyaç daimidir. İşte bay Sadinin yazıları Çorumun bu yoldaki ilk yayınları oluyor. İstanbul ve Ankarada musiki folkloruna aid olarak yapılan bütün yayınları Çorum Halkevi kütüphanesi toplar ve hepsini alâkadarlar bir kere görürlerse muhakkak

ki çok yeni metod fikirleri edinmiş olurlar. Başarılar diler ve bekleriz.

Beş on satırla da folklor konusunun haricinde konuşmadan edemiyeceğim:

Çorum merkezinde danslara yarayacak bir caz takımı, bir de halk bandosu gördük. Bunlar için biraz para sarfedilip ve ücretleri kâfi bir kadroya bağlanıp çalışma disiplini temin olunmasını dileriz. Eski ve gayretli talebemiz Bayan Hayriyenin Ortaokulda başladığı musiki öğretiminin ilerliyeceği açıktır. Ve en istidatlı talebelerile kurmağa çalıştığı halk korosunun alâka görmesi temenni olunur. Ankara konservatuarında eski bir koro ananesi vardır ve Bayan Hayriye o ananenin terbiyesi içinde büyümüştür. Onun için kendisinin bu işte yardım görmesi lâzımdır, yavaş yavaş muvaffak olacağı açıktır.

Muhitteki bütün kulak itiyadı aykırılığına rağmen bir esas kurabilir. Çorum Halkevi için bu üç heyetin ve hele üçüncünün çalışmaları belki az gelirse de, özlü meşklerle çalışılırsa en sonunda esaslı ahenklere varılacağı açıktır. [2]

[2] Çorumda gördüğüm piyanolar hep kötü şeylerdir. Hepisinin yenilenmesi temenni olunur.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Düşünelim ki Ankaranın o mükemmel ve 70 kişilik C. A. Filarmonik Orkestrası bile her gün dört saat meşk yapmak suretile her cumartesi konserinin programını birer hafta ancak hazırlıyor. Tokim musikisi itina ile çalışılmak isteyen bir sanattır, iyi konser «disiplinli çalışmalarla» olur; uzun çalışmalar ise masraf olur. Halkevinin konserler işini maddeten bir esasa bağlamasını, icap ediyorsa doha öğretmen getirtip kurslar açmasını temenni ederiz. Başı bozuk musiki icraatının cermesini İstanbul, İzmir gibi şehirlerimiz evvelce çok çektiler, binlerce lirayı hiç bir netice almadan harcadılar; başı bozuk işlerin mütegallibesi türeyeceğini, v. s., hep öğrendiler; böyle kötü itiyadların Çorumda üremememesi için şimdiden iyi vaziyet alınması temenni olunur. Gençlere bu yolda da başarı, itidal ve elbirliği dileriz; feragatta şarttır. Her başlangıç mütevazi olur ve birparça kanaatkârlık bekler. Ağabeyce dileklerimiz işte bunlardır, açık kalple konuştuk.

Öğretmen Nurullah Şevket, öğretmen Muzaffer, teknisyen Rıza ve şu satırları yazandan mürekkep olan Ankara Devlet konservatuarlarının folklor derleme heyeti, Çorumun merkez, kaza ve köylerinde, başta değerli Vali olduğu halde bütün idare âmirlerinden, Maarifcilerden ve öğretmenlerden, yardımı istenen bütün halktan sevgi, konukseverlik, kolaylık ve işe karşı iftiharı mucip alâka gördü. Buna karşı gönlümüzde uyanan ve hiç unutamıyacağımız şükran duygularını tekrar ederek sözümü bitiriyorum.

Yazımı kabul eden Çorumlu mecmuasına da teşekkür ederim uzun ömürlü olmasını eski bir gazeteci sıfatile dilerim. Çıkan nüshalarının muhteviyatından çok istifade ettik.

Hazinei evrak vesikalarına göre:

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Onuncu asırda Çorumun askeri ve içtimai hayatına aid beş vesika daha noşrediyoruz. Bu vesikalardan birincisi M. 1559 H. 967 tarihli olup Osmancık Kadısına hitaben yazılmış bir hükümdür.

Osmancık havalisinde töremiş (Tarak) adında bir medrese kaçağının (suhte) sekiz avenesile birliʹkte Hasan adında bir sipahinin Derbentte esvab ve malını yağma ettiklerini bu hüküm bize anlatmaktadır. Eşkıyaların elde edilmesi için ta Karadeniz sahillerinde bulunan o zaman Bafra kazasına tabi Alaçam kariyesine kadar takip eylediklerini bunlardan sekiz tanesinin öldürüldüğünü ve birisinin tutularak Osmancığa getirildiğini ve bunun da sonradan orada siyaset yani idam eylediğini hükmen mütaleasından anlamaktayız. Hükmün sonunda halkın huzur ve rahatını bozanların haklarından gelinmesi ve bu babda asla müsamaha gösterilmemesi tasrih edilmektedir. Bu hükmün bir sureti ayrıca Çorum sancağı beyine gönderilmiş olduğu hükmün altına kaydedilmiştir.

İkincivesika ise bir timar tevcihi hakkındadır. Bu emrin tarihi M. 1559- H.963 tarihli olup(Salgonşa) köyü ile diğer köylerden(4719) akça timara sahip olan Süleymanın ölümü ile mahlul kalan timarının (3999) akça timara sahip olan Mustafa isminde birisine tevcihine dairdir. Bu hükmün kime yazıldığı tasrih edilmemiş olmakla beraber sancak beyine gönderilmiş olduğunu anlayoruz. Çünkü bu timarın verilmesini teklif eden bizzat Çorum sancağı beyi olan İlyas beydir. (1)

[1] Salgoaşa Çoruma tabi bir köydür. Bugün (Salkoşa - Salkuşa) denir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Üçüncü vesika ise Çorum bozahanesine dair sancak beyi İlyas beye gönderilmiş bir hükümdür ki M. 1560- H. 968 tarihlidir. Bu hükmün mütaleasından anlaşıldığına göre: Bozahane mukataa tarikile senevi icare verilmekte ve bunun geliri sancak beyine tahsis edilmektedir. Bozahane bazan müslümanlara bazan da (zimmi) lere verile gelmektedir. 968 Senesinde bozahane ismi zik edilmeyen bir hıristiyane verilmiştir. Çorumda şirret ve uygunsuz hallarile tanınmış olan Hacı Nasrullah ve Mahmud, Musa Fakih isminde üç adam başlarına kendileri gibi epeyce adam toplayup bozahaneye giderek (rakı vardır) diyerek kapusunu mühürlemişler ve sahibi olan hıristiyanı da Kadıya götürmüşlerdir. Ve zavallı adamı vilâyet hududu haricine çıkarmışlardır.

Bu adamların şerrinden bütün kasaba halkı bizar olduklarından haklarında tahkikat yapılması emredilmektedir. Bazı açık göz ve belalı adamların havada para kazanmak için şunun bunun işine burunlarını soktuklarını bu suretle anlayoruz. Bu hükmün Çoruma İlyas beyin adamı Behram vasıtasile gönderilmiş olduğu hükmün sonundaki kayidden anlaşılmaktadır.

Dördüncü vesika ise haksız yere İstanbul zindanlarında mahpus olan Safa ve Mehmed isminde iki adamın ahvaline dair olup M. 1564- H. 972 tarihli bir hükümdür.

Hükmün mütaleasından anlaşıldığına göre bu adamlar sabık Çorum beyi Mahmud bey zamanında (Gümüş) kazasında şirret ve şakavet ve hatta hırsızlıkla meş'hur olan (Karakabil) isminde bir mal memurunun tahriki eseri olarak haksızlığa uğramışlardır. Bu adamların masum olduklarına dair (yedi pare) karyesi halkının şehadet etmekte olduğunu (Katar) kazası Kadısı ayrıca bildirmiştir. İşte bunun içindir ki bunların ahvalinin bir daha tahkiki Çorum beyi ile (İskilip) Katar, ve Çorum Kadılarına bildirilmektedir.

Beşinci vesika ise Çorum sancağı sipahilerinin deniz seferine çıkmalarına dair olup M. 1565- H. 973 tarihlidir.

Sipahilerin Alay beyi kumandasında silâh cûş yani zırh ve cübbeli yani timar sahiblerinin yedek götürdükleri silâhlı

adamlar ve kafileyi muhafaza için verilen yerli süvarile ile mükemmel bir surette harekete hazır olmaları ve sancağın emniyetini muhafaza için (benevbet) timar sahiplerinin alıkonulması zikredilmektedir. Benevbet timarın ne demek olduğunu izah etmek faydalı olur. Bu timara münavebe timarıda denir. Bu timarlar Anadoluda bir kaç kişinin üzerinde olan timardı. Buna sahip olanlar harp zamanlarında nöbetle sefere gittikleri için timarlarına bu isim verilmişti. Benevbet timar (Eyaleti Rum) denilen Sivas eyaletinde sipahinin mevrus mülkü gibi mutlaka sahiplerine intikal ederdi. Anadolunun diğer cihetlerindeki benevbet timar ise mevrus mülk gibi olmayup sahibinin vefatında oğluna ve oğlunun oğluna ve biradere verilirdi. Yani silâha muktedir erkek olmak lâzımdı. (2)

Bu beş vesika Çorumun onuncu asrı hicrideki umumi vaziyetini aydınlatması itibarile ehemmiyetlidirler. Bu vesikaların hepside Kanunî Sultan Süleymanın saltanatının son devrine rastlamaktadır. Çünkü Kanunî 1566 tarihinde ölmüş ve yerine oğlu Selim geçmiştir.

[2] Osmanlı İmparatorluğu teşkilâtı S. 55 Uzun çarşılı oğlu İsmail hakkı.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ

AYAS, TÜRKLER VE BÖLGESİ

Neşet Köseoğlu

Ayas köyü 143 ü kadın olmak üzre 292 nüfusu vardır. Çoruma bağlı bir Türk köyüdür. Türkler köyü de 258 i kadın olmak üzre 507 nüfusludur. Bu da halis Türktür.

1004 - 1596 tarihinden bu güne kadar mevcud olan mahkeme sicilleri ile bütün vesikalarda bu iki köyün adı geçer.

873 - 1473 tarihli Gazi Ferahşad vakfiyesinde de yine bu iki köy ile bölgesinin adı vardır. Bu köylerin bölgesi diye kaydedilen yerler Ağcakilise köyü ile Söğütpınar mevkiidir. Ferahşad vakfiyesinde adı geçen bu Ağcakilise köyü ile Söğütpınar mezraası Ayas köyüne çok yakındır. Ağcakilise bu gün ören halindedir. 1004 - 1596 tarihli sicillerle daha sonraki tarihli vesikalarda adına tesadüf edilmediğine göre 350 - 400 yıldan beri münderis olduğu anlaşılmaktadır. Ayas'ın yeradları arasında Söğüdpınarı, bir mevki adı olarak hâli yaşamaktadır.

Şimdi 878 - 1473 tarihli Ferahşad vakfiyesini izah edebiliriz :

Merhum ve meşhur Osmancık kadısı Ferahşadın torunları arasında dedelerinden olan müntekilât hakkında uyuşma neticesi olarak tanzim edilen vesikaya göre Ayas, Türkler, Ağcakise köyleri ile Söğüdpınarı mezraasının ve Osmancığa bağlı bağlarla Hasandeğin köyünün evvelce Ferahşad bin Müeyyed [1] tarafından Osmancıkta inşa ettirdiği mescide vakfettiği sa-

[1] Ferahşadın 841-1438 tarihli Çiplu ve 859-1466 tarihli Hamdi bey vakfiyelerinde imzası vardır. Ferahşadın metindeki vesikada İskender Çelebi'nin kardeşi olduğu tasrih edildiğine göre Halil paşanın evladlığı olduğu anlaşılır. Bu iki vesikadaki imzası şu şekildedir.

Ferahşad bin müeyyed bin Ahmed bin Taybı. Ferahşad Haticeden olan kızı Şerifeyi Mahmud Çelebi bin merhum Mehmed bin Abdullah bey adında ekâbirden birine vermiştir.

bit oluyor. Bu davada şahitler bulunmaktadır :

A — Kadı Ferahşadın kardeşi olan İskender çelebi bin merhum, vezir Halil paşanın [2] oğulları Mehmed ve İskenderin vasisi olan şeyhi bin Musa Neccar,

B — Anası emirülkebir Mehmed bey kızı Hatice hatun, babası kadı Ferahşad olan Şerife hatunun kocası ve aynı zamanda vekili olan Mahmud çelebi bin Mehmed bey.

C — Hatice hatunun Ferahşadın karısı olduğuna şehadet edenler, bunlar arasında sofu Mustafa bin cellâd Mehmed bin elmerhum Ferahşad vardır. [3]

Bu vesikalara göre Ferahşad ve İskender sülâlesini şu şema ile tesbit etmek mümkündür :

Kutlu Bey

Vezir Halil Paşa

İskender Çelebi — Ferahşad

Mehmed Çelebi (Mümi Çelebi) — İskender [4] — Cellâd Mehmed — Şerife

Hemza — Hüseyin — Hasan — Sofu Mustafa

Halil paşa ile bu sülâle hakkında mevcut kitaplarda bir malûmat bulunup bulunmadığını araştırdık, yalnız Amasya tarihinde oda birbirine mütenakız olarak bir malûmata rastladık. Bu malûmat kanaat ve itimad verecek bir halde olmamakla beraber mütenakız noktalarını tespit etmeği ve doğruyu ortaya çıkarmağa çalış-

m[illegible]

Amasya tarihi [illegible]

[2] 865-1461 Tarihli Esleme hatun vakfiyesinde bu hatunun vekili olarak mahkemede bulunmuştur. O vesikada müşarünileyh İskender diye yazılıdır.

[3] Bu vesikanın aslı Osmancıkta mütevellileri elindedir.

[4] 865-1461 Tarihli Esleme hatun vakfiyesinde bu üç oğlunun adları yazılıdır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

den sonra Gümüş (5) kasabasında Kadı bulunan Osmancıklı (İmamzade Halil efendi) Çelebiye evvelâ nişancı sonra Veziriazam olduğunu ve (818-1415) de. (Gümüş) te başladığı medreseyi tamamladığını yazar. (6)

Aynı tarih Çelebi zamanında Amasyalı Kutlu beyin oğlu Halil beyin (Gümüş) maden emini olduğunu ve (818-1415) te Beylerbeyi olan bu Halil Paşanın (818-1415) te Selçukkâri bir medrese inşa ettirerek vakfiyesini tanzim ettirdiğini yazıyor. (7)

Yine aynı tarih Amasyada üçler türbesi karşısında ufak kârgir bir türbe içinde Kutlu bey zade Mehmed Çelebi demekle meşhur Muhiddin Mehmed Çelebi ve mahdumu İskender Çelebinin medfun olduğunu ve ref'iyesinin İskender tarafından tanzim edildiğini ve ümeradan olduklarını yazar. (8)

Bu malûmatın bir kısmı yukarıya çızdığımız şamaya ve verdiğimiz izahata tevafuk eder. Bir kısmıda etmez.

Amasya tarihinin yekdiğerine mütenazır olarak verdiğini zannettiğimiz malûmat bunda müessirdir. İzah edelim :

1 - Gümüşte bulunan Haliliye medresesini yapan imam zade evvelce Gümüş Kadısı olan Osmancıklı Halil paşa mıdır ?.. Yoksa Gümüş maden emini olan Halil bey veya sonradan Beylerbeyi olan Halil paşa mıdır ?..

Bizce Gümüşte bulunan medreseyi inşa ettiren üzerindeki kitabesine göre Temür istilasından sonra Osmanlı hükûmetinin yeniden kurulmasını temin edenlerden Osmancıklı Gümüş Kadılığı yapan ve sonradan nişancı ve veziriazam olan İmam zade Hacı Halil paşadır. Bir yıl sonra yani(818-1416 da ölmüştür. Bir adamın aynı tarihte aynı yerde aynı medreseyi yaptırması tabii kabil değildir. O halde İmam zade ile Kutlu bey zade nin aynı adam olduğunu veyahud Kutlu bey zade nin bu medrese ile alâkalı olduğu hakkındaki Amasya tarihinin verdiği malûmatı kaydi ihtiyatla kabul etmek zarureti vardır.

2 - Amasya tarihi bir yerde Halil paşaya Osmancıklı, bir yerde ise Amasyalı diyor.

Bunlar yukarda söylediğimiz gibi aynı adam ise bu tarihlerde Osmancık kazası Amasyaya bağlı olduğu için bu şekilde kabul edilmesi Amasyaya bir fazla adam kazandırmak fikrile vilâyet adına bağlanmış olabilir. Aynı adam değilse müellif tamamen haklıdır.

Kadı Ferahşadın vazifesi Osmancıkta idi, yaptırdığı medresede orada, arabaşı, ahfadı da orada olduğu bu vesikadan anlaşılıyor. İskender beyin kardeşi olduğuna göre ecdadının da Osmancıklı ve vesikadaki Halil paşanın da keza Osmancıklı Halil paşa olduğunu kabul etmek zarureti hasıl olacaktır.

Şimdi silsileye göre şahıslar üzerinde duralım :

a - Ferahşad (878-1473) tarihli vesikaya göre İskender beyin kardeşi ve Halil paşanın övey oğludur.

b - Amasya tarihine göre Mehmed Çelebiye Memiş Çelebi veya Muhiddin Mehmed Çelebi diyorlarmış. İskender Çelebinin de kardeşi olarak gösterilmektedir. Memi bey (848-1444) de Amasya Beyler beyi Hayreddin Hızır paşaya Kaymakamlık yapmıştır.

ç - Halil paşanın oğlu İskender bey mühim bir zattır. Osmancıklı Koca veya Hoca Mehmed paşa bin Hızır Danişmend'in kızı Esleme hatunun (865-1461) tarihinde kardeşleri ile arasında çıkan bir ihtilâf üzerine İskender, vekâletini deruhte etmiştir. Buna nazaran bu aile sıkı münasebeti olduğu ve belki de bu hatunun zevci olduğu anlaşılmaktadır. Esasen Amasya tarihi bunlar için ümeradandır dediği gibi yukarıda adı geçen Esleme hatun ibranamesinde de İskender hakkında da Mefharülümera tabiri kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu vesikada İskender Çelebinin üç oğlunun imzaları da vardır. (9)

Yukarıda adlarını yazdığımız köylerden başka Ferahşad türbesine Osmancığa bağlı Bayır divanından (10) Evbadı, Sakız divanından Narlı, Sekü köyleri de vardır. Bu malûmatı (1104-1693) tarihinde çıkarılan yeni mufassal defteri Sultanî suretinden anlıyo-

[5] Bu gün Amasyaya bağlı bir nahiyedir. Kazasının adı Gümüş hacı köydür. [illegible] eski adı olan Arkat Hacı köy [illegible] Gümüş diğerine Arkat [illegible].

[6] Amasya tarihi C. 3. S. 191 ve 171

[7] " " C. 1 S. 257

[8] " " C. 1 S. 180

[9] Bu vesikanın tam bir sureti Çorumlu dergisinin 1. 2 inci sayılarının ilâve kısmında çıkmıştır. Aslı mütevellilerinin elindedir. Çorum Evkafında kaydı bulunamamıştır.

[10] Bu gün Bayır adında bir köy yoktur. 10-12 köyden ibaret Osmancığın garbında bir bölge vardırki halen dahi buraya Bayır Divanı derler.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ruz. (11)

Buraya kadar verdiğimiz izahat Ayas ve Türkler köyleri ile bölgesinin Hicri yedi ve sekizinci asırdan itibaren mevcudiyetlerini teysik edecek mahiyettedir. Bu tarihlerden daha evvel bu köyler ile vakfiyede adı geçen diğer köylerin ve mevkilerin bulunup bulunmadığı hakkındaki mahallinde yaptığımız araştırmaları ve bulduğumuz vesikaları aşağıya yazıyoruz :

a - Ayas köyünde bulunan yer adları.

Alayurd : Burada Keramik malzemesi pek çoktur. Çatak ile Şeyhamza arasında geniş bir arazi parçasıdır. (12)

Gülek pınarı.

Kale : Burada harçlı yapı temelleri vardır. Çanak, çömlek parçaları da çık yor.

Eğrek : Burada da Keramik parçaları çıkıyor.

Ulucak deresi;

Cıncık boğazı;

Ali çayı.

b - Türkler köyünde bulunan yer adları :

Kepeözü;

Kapaklı başı;

Bayram kaya;

Hasarman;

Çalıca;

Yukarda saydığımız vesikalarda adı geçmiyen Şeyhamza köyünün arazisi bu bölgeye karışmakla beraber yer adları bizi doğrudan doğruya alakadar etti-ğinden buraya yalnız onları yazmakla iktifa ediyoruz :

Kışla deresi;

Bace deresi;

Ağca kise; (13)

---

[11] Bu vesikayı çıkarıp mühürünü basan zatın gayet süslü müsaddes şeklinde bir mührü vardır. Mührün içindeki şu yazı şayanı dikkattir:

Varısak darı bakaya
Ver elini Mustafaya
Şefi ola Muhammede

Bu vesikanın aslı osmanlıcakta mütevellisi elindedir.

[12] 683 - 1285 tarihli Meliko hatun ve Arif çelebi vakfiyesinde Alayund adında bir köye rastlanmıştır. Bu vesikada Çoruma bağlı olduğu da kaydedilmektedir. Alayund-Alayurd adları muhtacı tedkiktir. Çoruma ilk defa iskân edildiği iddia edilen bu Türk aşiretinin adına izafeten verilen bu isim bize çok şeyler öğretecektir. Yaptığımız araştırmaları Görcü köyünün tedkiki sırasında izah etmeğe çalışacağız.

[13] Kadı Ferahşad vakfiyesinde adı geçen Ağcakilise köyüdür. Bu köy bu gün ören halindedir. Gayet geniş bir sahayı kaplamıştır. Şeyh Hamzanın iki kilometre batısındadır. Keramik malzemesi çok çıkmaktadır. Osmanlı ve Selçuk parçaları ile daha eski devirlere ait birçok parçalara

Çamlıca : Asıl Şeyhamza denilen zatın mezarı buradadır.

Söğüd pınarı : Ferahşad vakfiye inde adı geçen yer.

Göynük : Büyük ve küçük Göynük vardır.

Dikmen tepe : (14) Çamlık bir tepedir.

Dobacı dede: (14) Bu da çamlık bir tepedir.

Gazez pınarı :

Buraya kadar yazdığımız köy isimleri ile yer adları şekillerinden de anlaşılacağı veçhile tamamen Türk ve islâm devrine aittir.

Bunların içinde Türk-İslâm devirlerinden daha evvel bir varlığa muhit olmuş sahaların mevcudiyeti de anlaşılıyor. Notlar daha münasebet düştükçe yazdığımız veçhile bu muhitte tezyinatlı taşlar, soku taşı denilen sütun altı taşlar, küp halinde çıkan mezarlar ile klasik devre, Friklere ve Etilere ait Keramik ile Bizanslara ait bir çok paralar çıkmaktadır.

Bu vesikalardan anlıyoruz ki bu bölgede yerleri belli oldukça önemli bir medeniyet yaşamıştır. Fakat o zamanki adlarına ait bir vesikaya maalesef rastlanmamıştır. Yapılacak bir sondaj pek faydalı neticeler verebilir.

---

rastlanmaktadır. Bu köyün yaradığı devirde Şeyh Hamzanın bulunmadığı anlaşılıyor.

[14] Ağcakise öreni bu tepelerin eteklerini tamamen kaplamış bir haldedir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertekin

593

Kadifeler geyen yar
Şöyle böyle diyen yar
Cennet yüzü görmesün
Şeftalünü yiyen yar

594

Kadife yasdığım yok
Odana bastığım yok
Kitap getir el basam
Ben sana küstüğüm yok

595

Kadifeden kesesi
Kahveden gelür sesi
Dün gece nerde idin
Koynumun menevşesi

596

Kavak senden uzun yok
Dallarında üzüm yok
Yarim küsmüş gidiyor
Döndürmeye yüzüm yok

597

Kavak sende üzüm yok
Dallarına sözüm yok
Dünya dolu yar olsa
Hiç birinde gözüm yok

598

Kavaktan kazel indi
Dibine güzel indi
Bir öptüm bir ısırdım
Ciğerim buza döndü

599

Kavakta dal titirer
Elinde nar titirer
Yar kapuyu açınca
Dil durur can tirirer

600

Kapun kapuma bakar
Kapundan kanlar akar
Etme bu kötülüğü
Yine yüz yüze bakar

601

Kapuları kalındır
Adamları zalımdır
Şurada üç güzel var
Biri benim malımdır

602

Kapun kapuma yakın
Altun hamail takın
Kaşlarına uruldum
Gözlerine bin altun

603

Karatut kazelmolur
Her evde güzelmolur
Seversen gelini sev
Kız ile pazarmolur

604

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesün
Aramızı bozanlar

605

Kaynar kazan taşmazmı
Yol gedikten aşmazmı
Ağlama kömür gözlüm
Ayrılan kavuşmazmı

606

Kalk gidelim sazlara
Yem dökelim kazlara
Kazlar yemini yesün
Sarılalım kızlara

607

Kırlankuçum kırlankuç
Kanadı meviç meviç
Beni yarden ayıran
Kan kussun avuç avuç

608

Kahveyi kavururlar
Dumanın savururlar
Ne kötü mehle imiş [1]
Sevmeden ayırırlar

[1] Mahalle demektir.

609

Kahve bişirdim ağır
İçtim ki daha ağır
Etine beha yetmez
Kemiklerin cevahir

610

Kara kuşu urdular
Kanadını kırdılar
Biz buralı değiliz
Bize tuzak kurdular

611

Kara tavuk kararsız
Kararım yoktur sensiz
Yılan aksun koynuna
Nasıl yatıyon [2] bensiz

612

Kara tavuk kaz oldu
Komşular kamaz [3] oldu
Yavuz komşu şerinden
Yare varılmaz oldu

613

Konaktan sesin aldım
Eğildim fesin aldım
Şu Çorumun içinde
Beğendim hasın aldım

614

Koyun kuzulayınca
Yarem sızılayınca
Nerelerde bulayım
Canım arzulayınca

[2] Yatıyorsun demektir.
[3] Gammaz demektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

615

Kıbram suya daldırdım
Doldu deyi kaldırdım
Benim biricik yarim
Ben gönümü çaldırdım

616

Kara tut dalın eğmiş
Eğmişte yere değmiş
Şu Çorumun içinde
Zararım kime değmiş

617

Kız ne bakan bacadan
Urbası alacadan
Seni alır kaçarım
Kurtuluş yok kocadan

918

Kar yağar ergin ergin
Ağlarım hergün hergün
Ben derdinden ölürüm
Kanlım [4] olursun birgün

619

Kaşların karasında
Ciğerim yarasında
Bayılmışım kalmışım
Ak göbek arasında

620

Keklik taşta ne gezer
Kalem kaşta ne gezer
Bu gün ben yari gördüm
Akıl başta ne gezer

[4] Katilim olursun demektir.

621

Keklik çimenden gelir
Yükü Yemenden gelir
Kömür gözün sevdiğim
Çıkmış hamamdan gelir

622

Keklik çıktı meşeden
Avcular dört köşeden
Gülden almış rengini
Kokusun menevşeden

623

Kekliğim deste yörü
Ayağın meste yörü
Yere basma sevdiğim
Sineme basta yörü

624

Keklikler dağda gezer
Balıklar suda yüzer
Oğul ana demezse
Analar meler gezer

525

Küp içinde hurmayım
Yeşil başlı durnayım
Senden gayri seversem
Gençliğime doymayım

626

Küp içinde kömeler
Tombul mumbul memeler
Yar kadrini ne bilsün
Senin gibi semeler [5]

[5] Aklı az olan demektir

627

Küp içinde bastırma
Kız kekülün kestirme
Bu gece misafirim
Aman beni küstürme

628

Küp içinde bulgurum
Ben de sanı vurgunum
Aç koynunu gireyim
Dün geceden yorgunum

629

Küp içinde ezmeyim
Kız koynunda yazmayım
Bana bir öpücük ver
Boynum eğüb gezmeyim

630

Küpe koydum pirinci
Benim yarım birinci
Yarabbim sen kavuştur
Ay buluda girinci

631

Köplüden geçemiyom
Az doldur içemiyom
Sen benden geçtin ise
Ben senden geçemiyom

632

Köplünün başındayım
On iki yaşımdayım
On iki yaştanberi
Kızların peşindeyim

633

Köplünün altı ırmak
Akıyor parmak parmak
Yenile icad olmuş
Kız oğlana yalvarmak

634

Köprünün altı desti
Çiçekli şalvar esti [6]
Ak memenin üstünde
Beni bir gaflet bastı

635

Köprünün altı buzlar
Dönerini [7] yaldızlar
Yine aklıma düştü
Turunç memeli kızlar

636

Ketenim var tarakta
Bir yar sevdim konakta
Iraklığın kayırmam
Sevgisi var yürek'e

637

Keten gömlek iki kat
Birini gey birini sat
Benden gayri seversen
Kalkmaz döşeklere yat

(6) Eski kadınlar bolpaçalı şalvarlar geyerler. hızlı yürüdükleri zaman yelkenler eserdi. Filanca şalvarı geydi esdiriverdi derler.

(7) Tabanca demektir. Altıpatlar dahi derler.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

RİFAT (1)

Bu aşık aslan Derendeli olup Çoruma gelerek yerleşmiş burada vefat etmiştir. Bir divan teşkil edecek kadar şiirleri olduğunu bunların oğlu şimdilik mahkeme baş kâtibi bulunan bay Servette saklı bulunduğunu öğrendik. Halk edebiyatına ait bu eserlerin saklanması değil neşredilmesi lâzımdır.

Bay servetin vereceği malûmata Çorumlunun sahifeleri açıktır. Biz elimizdeki cönklerde rastladığımız bir koşmasını yukarıya koyduk.

KOŞMA

Bir çeşmi ahuye gönül düşürdüm
Ruzi şep yelerim sevdasına ben

Aninçin böyle aklım şaşırdım
Varup yalvarayım ninesine ben

Ümmünden mukaddem yokmudur ebi
Derseler irfanlar nedir sebebi

Fevt olmuş pederi yar iken sabi
Fatiha okurum babasına ben

Geçer güvenilmez alem dostuna
Badema karmatar yağar üstüne

Veririm darıbın seni destine
Karışmam belâyı kavgasına ben

Sorarsa yarimin ismini her kim
Harfi müsenna dokuz dörtten evel mim

İsmi aslından ha mukaddemi cim
Rifata yazarım imlâsına ben

DESTAN (1)

Hakkın dizarında gizli sırıdım
Kudret kandilinden indirdin beni

Emreyledin sızdım eridim aktım
Atanın beline gönderdin beni

Anadan doğmadan kâbeye vardım
Ana rahminde ben gör neler gördüm

Üç yüz altmış altı gün ayagın durdum
Depemin üstünden dönderdin beni

Emreyledin geldim anadan doğdum
Getirdiler bana bezler dolandım

Bir zamanda beşik verdin belendim
Ananın südüne kandırdın beni

Beş yaşımda elim ermez işime
On yaşımda gezdim başlı başıma

Kemalin buluuca on beş yaşıma
Seraser sevdasına yeldirdin beni

On beşimden yiğirmiye yol oldum
Otuzumda kan bulanık sel oldum

Kırk yaşımda bir değirmi göl oldum
Hayrımla şerimi bildirdin benim

Ellide yarı yaşı geçirdim
Altmışımda bildiğimi şaşırdım

Yetmişimde yol yokuşa düşürdüm
Yolume yokuşa düşürdün benim

Seksenimde belin başına çıktım
Doksanımda cümle aleme baktım

Yüz yaşta osandım dünyadan bıktım
Ayak ayak kırdın indirdin beni

Abdal pir sultanı derde düşürdün
Ecel şerbetini ezdin içirdin

Azrail gönderüp canım uçurdun
Dünyaye gelmediğe döndürdün beni

[1] Bu destan Milli Kütüphane kütüğünün 5556/84 numarasında kayitli kitabın son sahifelerinin birisinden yazılmıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Â Ş I K   B E D R İ

Bu aşığın hakkında yaptığımız incelemede Çoruma iki defa Ziledeı geldiğinden Zileli olduğu zan ediliyor. hangi gelişi olduğu kestirilemiyor isede 1304 de Ceyhuni ile birlikte bir kahvede saz çalup müşâ arede bulunduklarını ve yanlarında birde Cihani isminde diğer bir şair dahi bulunduğunu gören ve yaptıkları fasılları dinleyenler pek çoktur. Ne yazık ki bunların hiç birisinden Bedriye ait ufacık bir beyit bile almak mümkün olamadı. Yalnız Bedrinin genç güzel uzun boylu yakışıklı tahminen otuz yaşlarında çeket (1) Zıvka elbise geydiğini okur yazar olmadığını söyliyorlar. Asıl isminde ne olduğunu bilen yok isede bizim şimdiye kadar bulduğumuz cönklerden birisinde bulup aşağı yazdığımız gazelin ser-levhasından isminin İsmail olduğu anlaşılmaktadır.

G Ü F T Ü   İ S M A İ L   B E D R İ

Mani i aşk dilberanın çeşmi şehbazındadır
Nuri hakkın pertevi ol hüsnü mümtazındadır

Zaihidin gerçi muradı cenneti âladadır
Aşıkın maksudu yarin vuslatı razındadır

İdi haçbr aşıka dilber terahhum ettiği
Devleti dünyada ger ruyi terahhum ettiği

Budurur bais şeha arzu tekellüm ettiği
Bendelerinde muhabbet nutku elfazındadır

Arifi dana bilür ol paki cevher neydüğün
Pertevi hüsnündeki mir'âti enver neydüğün

Ya nebilsün tab'ı cahil zevkı dünya neydüğün
Lezzeti dünyayı derler dilberin nazındadır

Bedri ya sen âlem içre dilpesendol merdisen
Sırrı hakkın mahzeni âli menendol merdisen

Çoğuna meyleyleme bir yare bendol merdisen
Bülbüle bir gül yeter haslat anın azındadır

[1] Zıvka - bacakların hali aslisini gösterir bir şekilde yapılmış daracık bir ... pantalon.

Hacı Bektaş mütevellisi Cemaleddin hakkinda (Sârâ) isminde bir bayanın Cemaleddin Sivasta iken söylediği methiyedir (1)

İkamet eylerken şehri Sivasta
Âzerde dil biraz gezdim dolandım

Hükûmet önünde meyani nasta
Görünce cemalin bir melek sandım

Gözüme göründü hüsnün güneşi
Mestü hayran etti bu sevda keşi

Te's... edüp cane aşkın ateşi
Ayaktan başadek tutuştum yandım

Cemalin nurunu görünce gözüm
Kemendi aşkına bağlandı özüm

Hilâfım yok vallah doğrudur sözüm
Gaflet uykusundan henüz uyandım

Kırkı geçti yaşım görmedim asla
Böyle bir hayalet böyle bir sevda

Aşkın badesini bize galiba
Henüz sundular nuş ettim kandım

Senden dileğimdir bu hey âlişan
Sureti pakini gel eyle ihsan

Levhanı sinemde edeyim mihman
Babı ihsanına geldim dayandım

Sağ iken yadigâr olsun ol tasvir
Öldüğümde kabrim eylesün tenvir

Gamzen oku kıldı bağrima te'sir
Vuruldum yürekten kana boyandım

[1] Bu medhiyede İsabacılı aşık Haydarın ağzından yazıldı.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çekmekteyim hiçrin ile melâli
Getmez gözlerimden hüsnün hayali

Harmanı kazada dane misali
Âsiyabı aşka düştüm ufandım

Hanei vahdettir bize menzilgâh
Zineti dünyaya kılmazam nigâh

Hiç kimse olmadı derdimden âgâh
Çok tecrübe oldum niçe sınandım

Sârâ"cariyendir ey melek sima
Efendimsin sana kıldım iltica

Reddeylemek düşmez şanına haşa
Merhamet kapuna geldim dayandım

Çorumlu Hacı Bekirin Sungurludan Çoruma nefyolunduğu emridir

No : 158

Kutvetil nüvabil müleşerriin Çorum naibi mevlâna zide ilmûhu ve kutvetil emacidi vel ayan gümüşkân madeni hümayunum emini zide mecdihu tevki'i Refi'i humayun vasıl olucak malum olaki fil asıl Çarumlu olup el yevim Budak özü kazasına tabi Sonkur kasabasında sakin Hacı Bekir gendu halinde olmayup bazı kimesneler ile müttefikan hilâfı şeriati garra ve mugayiri Emri Rıza ve bazı efali şenia icra etmekte olduğu beyanile merkum Hacı Bekirin vatanı aslisine tart ve defi hususu bu defa kazai mezbur tarafından ba ilâm inha ve istida olunup merkumun mügayiri rıza tavrı hareketine mebni ol taraftan tart ve defile fukarai Raiyyetin şer ve mazarratından tahlisi lâzımadan olmaktan naşi senki maden emini muma ileyhin marifetinle merkunıun memleketi olan Çoruma iade ve irsal olunması fermanım olınağın imdi vusuli emri şerifte merkumu marifetinle memleketi olan Çoruma iade ve irsale müsaraat eyleyesin ve senki Çorum naibi muma ileyhsin vusulunda merkumu ol tarafta ikame ve iskân birle fima bait kasabai mezbureye salıverilmesi esbabını istihsale ihtimam ve dikkat ve hilâfından tevakki ve mübaadet eylemek babında fermanı alişanım sadır olmuştur. Buyurdumki Sadrı azam kavaslarından emin kavas vusul buldukta bu babda vechi meşruh üzre şerefyaftei sudur olan fermanı vecibil ittiba ve lâzımil imtisalimin mazmunu itaat makrunu ile amil olasız şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi evahiri şehri zilhicce sene isna ve erbain ve mieteyn ve elf 1242 (1)

Bi makamı Kostantiniye

No 159

Şeriat şiar Çorum Kadısı Efendi zide fazluhu ve kutvetil emacidi vel ayan Livai mezbur mütesellimimiz Seadetlu Ahmet Necaşi ağa zide mecdihu inha olunurki zemanı adalet invanı Hazreti Padişahide her kes gendu halları ve ırzı edepleri ile meşgul olarak fukarayı zuafaya vechen minel vücuh teaddi ve

[1] Milli kütüphanede 1744/1 No. da kayıtlı sicilden çıkarıldı. S, 84

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

rencide etmemeleri lâzımai vakti haldan iken sabıka Osmancık vuyvudası Paşalı oğlu İbrahim namkimesne gendu halında olmayup bip takım sârık ve erazil ve aşkıya ile hemdesti iştirâk ve ittifak edüp Sarmaşık kaya ve mahalli sairelerde niçe bi cürüm kimesneleri katil ve idam ve gasbı emvali enam misillü hilâfı rıza sui harekete cür'et ve cesaretini sahihen tarafımıza ifade ve ihbar etmiş olduklarından başka Sârık taifesinden Göbel oğlu Ahmet nam şaki dehi hizmetinde olduğu gendunun sui hareketine bürhan istitlal olunmuş ve bu gûna harekât ile iştigal üzre olduğu niçe mutemet gişiden tahkik gerdemiz olmağın bu gûna mugayiri şeri şerif ve hilâfı rızayi ali harekâtına bercaya ibtidar edenlerin tedip küşmallarile emsalının terhip ve tahvifi lâzımai hükûmetten olmağile imdi sizki muhatabunu muma ileyhimsiz keyfiyet malumunuz oldukta marifeti şeri ve marifetiniz ve mübaşir marifetile merkumu dahi ele getürüp kayit ve bendile me'muru mübaşirine terfikan ve teslimen bir an aktem tarafımıza irsal ve ihzarları hususunu ziyade itina ve dikkat ve bu babda imaz ve rehavet gûna harekât vukuunda ziyade mübaadet eylemeniz babında tarafımızdan işbu buyrultu tahrir ile irsal olunmuştur. Bi minnihi teâla vusulunda gerektirki vechi meşruh üzere ber mucibi buyrultu amel ve hareket ve hilâfından tevakki ve mücanibet eyliyesiz.

Fi d. 19 Sene 1245 (1)

No : 160

Çorum Kadısı Fazıletlu efendi zide fazluhu ve kutvetil emacid mütesellimi izzetlu ağa zide mecdühu inha olunurki Çorum kazasından Kapaklı yaylasında Köpek koca oğlu demekle maruf Mustafa nam şaki Halile olmayup başına bir alay Sürrak makulesini tecemmu birle rızayi âli hilâfı harekete cesaret etmekte olduğu tarafımıza inha ve icrayı lâzıması istit'a olunmaktan naşi vusulü buyrultumuzda merkum Mustafayı ve avenelerini ele getürerek itmamı kârlarına dikkat ve bir kıta ilâm ile idamlarını tarafımıza ifadiye mübaderet eylemeniz babında divanı eyaleti Sivastan işbu buyrultu tahrir ve ıstarile irsal olunmuştur. Bi minnihi teâla ber mucibi buyrultu amel ve hareket eyleyesiz deyu. Fi S. 5 1246

[1] Millî kütüphanede 1744/1 No. da kayıtlı siecilden iktibas edildi. S. 228

No : 161

Maruzu çakiri kemineleridirki:

Tanzimatı hayriye bidayesinde ba emri âli Çorum sancağına mahsus on boş yük verguyi seneviden livayi mezburun havi olduğu beher kazanın hisseleri mükaddema karargir olan hazariye taksimi ve tadil ve tesviye şurutuna tatbikan ve beher kaza ehalilerinin emlâk ve arazi ve temettüat ve hali tehammüllerine nazaran ol hengâmda livamızda muhassıl bulunan Rüştü efendi marifeti ve marifeti şerile beher kazanın hakim ve müfti ve azayı mecalis ve muteberan ehali huzurlarında tevzi ve taksim olunduğu avanda muhassıl muma ileyh beher kaza ehalilerinin hissei müfrezei mükarrerelerini teahhüdü havi teşekkür gûna ehalisi yedlerinden birer kıta mahzar ahiz ve hazinei celilei maliyeye takdim ve vergü emrinin kaydi balâsına şarh ve terkim ettirmiş isede müehheren Çorum İskilip kazaları ehalilerine min tarafillâh zağf ve perişaniyet ve emlâkleri mahsulile ticaretlerine kile tari olup hissei vergülerini edaye kutretyap olamadıkları ba ilâm ve mühzır babı kamer tabı merhamet nisabe biddefeat istirham olundu isede ifademizde kusuru

acizanemize binaen müsmür olmayup bidayeti tanzimattan ilel ân nefsi Çorum kazası ehalilerinden hasbel kader iflâs kâri olan ve müflisen fevtolan ve bir hanede bir nefis askeride bulunup vergüsü pişmanda kalan vafir eşhasın habbei vahide ahzü istihsal olacak bir nesnesi kalmamış olduğundan ba defteri müfredat mümtenil husul eşhası mezkûrenin Çent sene vergüyü senevileri müdiri sabık marifetile ehaliyi saireye tarh ve tahsil olunduğundan ehalii sairenin dahi bu cihetle zağfu daçret ve perakende perişanilerine esbabı zahire olmuş ve senei sabıkada kazamızda vukuğ bulan kahıt sebebile bazı kuralar ehalileri terki evtan ekseri dahi eşyayı lâzımalarını füruht ederek ziraat ve harasetlerine külli halel gelerek vergüyü senevilerinin rüb'ini edâye tehammülleri kalmamışken müahharen İskilip kazası ehalileri betekrar tesviyei vergü hakkında istitalarına binaen istar ettirdikleri emir namei sami muktazası senei sabıkada re'si livayı kengırı meclis memurları İskilip kazası ehalilerini istishap ve bizim kazamızın istirhamına havalei semi itibar etmeyerek yüz on bin kuruş İskilip vergüsinden bittenzil Çorum kazasına zam ve ilâve

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

olunmasını bil ibram ol vakitte meclisimiz memurları yedlerinden bir kıta mazbata ahiz ve hazinei celileye bittakdim käffei biladı Islâmiyenin temettüat defatiri Hazinei celileye temamen takdimine kadar şimdilik teahhütlerine binaen yüz on bin kuruşu Çorum kazası ehalilerine tediyesine irade istihsal etmiş olduklarına binaen imtisalen mebalii mezküre kazamızın havi olduğu mahalläat ve kurahaye tarh ve taksim olundu isede ahvali pür melalları tafsili sabıkveçhile mükaddemki vergülerini tediyeye kutretyap olamadıkları ve sonradan İskilipten olunanın bir veçhile tahsili hayyizi imkânda olmadığı leffen takdimi hakipayi älileri kılınan Çent kıta defatiri mumzadan ve navülü istirhamı bendelerinin takrirlerinden müsteban olduğu veçhile Allah ve Resulullah aşkına bu müşkülün hal ve tedbiri babı merhamete ve veliyi nimeti käffei ümmeti muhammed olan şefkatlü merhametlü efendimiz hazretlerinin merahimi âlem şümullarına mütevakkıf olmağile ol babda ve her halda emir ve ferman lutfu inayet ve atıfatı firavan zatı merhamet simatı hazretimen lehül emrindir.

Mühürler :

(Esseyyit Ali Arif) (Esseyyit Halil) (Mehmed Muhtar) (Elhaç Osman) Osman Sıtkı)

No : 162

İftiharil emacidi vel ekârim camiil Mehamidi vel mekârim elmuhtassu bimezidi inayetil melikil âlem dergâhi muallam kapucu başılarında Sivas sancağı mütesellimi Seyyit Sait Dame Mecdühu ve mefahiril kuzatı vel hükkâm meadinil fezaili vel kelâm Sivas Naibi ile Sivas sancağında vaki sair kazaların kuzat ve nüvvabi zide fazlühüm ve mefahiril emasili vel akran Âyan ve vücuhi memleket zide kadrühüm Tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki ehli İslâmdan ber muktazayı sünneti seniye teehhül etmek murad edenler küfüvleri olan nisayi [mihri muaccele ve müeccele misli ile bittarazi tezevvüç [eylemeleri lâzım iken Sivas sancağı dahilinde bulunan karyelerde izdivaç etmek murad edenler taraflarından nisa canibine başlık namile sekiz yüz ve bazan bin ve bin beş yüz kuruş miktarı akça ita olunmadıkça nikâh olunmaması adet hükmüne girmiş olduğundan içlerinde adimil iktidar olanlar bu sebeble teehhül edemiyerek bu cihetle kurayi merkumede olan rical ve nisanın ekseri tulu müddet tenakûh ve tenasülden mahrum oldukları bu defa bil ihbar tahkik kılınup bu keyfiyet şeri şerifin hiläfı ve rızayi meyamini irtizayi mülukâneme mügayir ve münafi olarak şu emri mekruhun meni ve def'i şeran ve diyaneten ehem ve elzem ve rivayet olunduğuna göre kurayı merkumede bulunan taifei nisvanın hal ve şan ve servet ve samanlarına nazaran mihri misli yüz ve yüz elli nihayet iki yüz elli kuruşa reside olacağı emri gayri mübhem olmaktan naşi sizki mütesellim ve kuzat ve nüvab ve sair muma ileyhimsiz bundan böyle kurai merkume ehalisinden teehhül murad edenlerin muktedirce bulunanları küfüvleri olan nisayi iki yüz elli ve mütevasıtıl hal olanları yüz elli ve bunların maduni yüz kuruş mihri müeccel takdir ve itasile tezevvüç edüp bundan ziyade ve başlık namile bir akca ve bir habbe ita olunmaması ve nisa canibinden dahi minvali müharrer üzre ahzolunacak mihri muaccele miktarından ziyade cihaz tedarik ve istishab etmek daiyesile tezevvüç maslhatından imrari vakit vukua gelmemesi esbabını istihsaline mübaderet ve şu kadarki işbu iradei hümayunumun yalnız mihri muaccele ve müeccele hakkında yekdiğerin istihkak ve tehammülünden hariç ittihaz olunan adat derecenin meni ve zecrine münhasır olup zinhar ve bu vesile misillü mügayiri şeri şerif zulmü teaddiye dahi katan rızayi hümayunum olmadığı aşikâr olduğuna binaen işte ona göre infazı iradei seniye ve ihtimam ve dikkat eylemeniz fermanım olmağın tenbihen ve mahsusa işbu emri celilil kadrim ıstar ve tisyâr olunmuştur. İmdi vusulü emri şerifimde sureti iradei seniyemi kurai merkume ehalisine ifade ve tefhim birle mucip ve muktazası üzre amel ve hareket olunması hususuna iktam ve gayret eylemeniz iradei aliyem muktazasından idiği ve hiläfı şeriati garra ve mügayiri emri rıza vazı ve halet vukuuna bir veçhile rızayi şerifim olmadığı malumunuz oldukta ber veçhi meşruh amel ve hareket ve işbu fermanı hümayunumu sicilli mahfuza kayt ve tesbit birle muktazayı münifinin daima ve müstemirren icrasine itina ve dikkat ve hiläfı vaziyet iraet ve ruhsattan mütevakki ve mübaadet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vusul budukta ol babda ber veçhi meşruh üzre şerefyeftei sudur olan fermanı vecibil ittibaim ve lâzımil imtisalimin mazmunu itaat makrunile

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

amel ve hareket eyleyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi evasıtı şehri rebiil ahir sene sebi ve erbein ve mieteyn ve elf 1247 (1)

Emri Âli mucibince Seyyit Sait ağa taraflarından dahi buyrultu ıstar olmuştur.

[1] Kütüphanede 1744/1 numarada kayıtlı sicilden aynen çıkarıldı.

Çorumlu Ölçek oğlu Hasan ağanın öldürülmesine dair İstanbula gönderilen bir mahzar

No : 163

Melcei erbabı hacat ve merkezi dairei 'afitab olan atebei aliyei adalet unvan ve süddei seniyei seadet nişan lâzalet âliyeten ilâ yevmülmizan turabıta.

Medinei Çorumda sakin ulema ve sulaha eimmei ve hutaba ve sadatı kiram ve zümrei askeriyan ve sair fukara ve zuafa kullarının ber veçhi mahzar arzuhalı hakikat meserleridirki Çorum sükkânından olup Ölçek oğlu Hasan ağa seferlu vukuile yirmi beş seneden mütecavüz derununda merkûz olan mel'aneti icra ve fezahat ve şenaatından haddü payanı olmayup sa'ı bilfesad ve muziri bil'ıbad ve hetki âraz ve ihtilâlı belde olduğu bundan akdem der aliyeye mahzarımız birle bir kıt'a ilâmı şer'iye irsal olunmuştu. Bu esnada merkumun idami bilâ emrolduğundan maddei mezkûrun tashihi ve tahkiki mevsukulkelâm olan erbabı vukufdan mirahuru evvel payesile Bozuk sancağı Mutasarrıfı Necabetlü Süleyman bey Hazretlerine hitaben teftişi babında sadır olan emri celilüşşan vürud ve maddei mezkûrun sırran ve alenen sıhhat ve hakikati matlup şehinşahi olduğu sahihen malumlarımız olup müteveffa Ölçek oğlu Hasan ağa nehbi emval ve hetki âraz ve ihtilâlı belde olduğundan mada ve ocaklusunun dahi ırzlarına taarruz ve hıyanetten bir an hali olmayup bil umum ocakluları dilgir ve nice kimesnelerin yüzünden katline sebeb olup cümle ehaliye rahne ve hıyaneti dahi zahir ve nümayan olduğundan merkumun etvarına berca ve tahammül olunamıyacak halâtları müzdad ve mütemadi olup fukara ve zuafa merkumun zulum ve fıskından tahsisleri için hudayı biyçun hazretlerine niyazdan gayri çareleri kalmayup fukara ve zuafa tazarru ve niyazda iken tiri düaları hedefe icabet edüp bil umum ocaklu tecemmu ve merkum Hasan ağa Küpür hamamı demekle arif hamamın ca mekânında otururken fukara ve zuafaya eylediğin zulum ve rahneye kanaat etmeyüp bizlere dahi bu misillû fezahat ve şenaatı ve hiyaneti niçun edersin ruzü ceza ve havfullah yokmu deyu muaraza ve münazaaları esna-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

sında ocaklusu merkumu darp ve carh ve müessiren fevt ve merkumun idamı mintarafillâh zuhur etmekle hakikatülhal alâ vukuihidir devletmedara mahzarımız birle arzuhala cesaret olundu. Baki emrü ferman ve lutfu ihsan der adli aşiyanındır.

Mühürler ve imzalar

Hasan elmai elmezun bil ufta biçorum halâ, Abdullah elmüfti biçorum sabıka, Eşşeyh Ahmed müderris bimedresetül-muzafferiye, Yusuf Bahri bin Mehmed müderris ve muhzd dis biçorum. Müftüsseyid Mehmed Arif. Mehmed (hâki kadem kevneyn) kadı bimedineti Denizli müvekkata, Esseyd Feyzullah kadı . . . . Esseyd Osman müderris bimedresei Süleyman ağa. Mehmed miralay biçorum, Ahmed dizdar biçorum, Ebubekir kaimmakam nakibil eşraf Esseyd Mehmed nakib el.eşraf sabıka Ebubekir âyanı Çorum Hasan ağayı serden geçti bası biçorum. Esseyd Ömer ağayıs sulh bimedineti Çorum. Esseyd Ömer hasekii vartai 31 biçorum, Osman hasekii vartai 31 biçorum. Mehmed serdar bimedinei Çorum, Esseyd Abbas min serden geçdi yan, Hasan » »

Seyid Mehmed min seri dengeçdiyan, Mehmed Akbıyık zade min seri dengeçdiyan
Yusuf » »
Mustafa » »
Musa alemdar bavertai 31 biçorum, Ali » » »
Ali » » »
İsmail » » »

Hafız zade İsmail alemdar bavartai 31 biçorum. Hasan alemdar bavartai 31 biçorum, Ömer hatib bicami pazar. Seyd Ebubekir hatib bicami kebir. Osman müderris hasbi biçorum. Essevd Mustafa müderris hasbi biçorum, Esseyd Hasan müderris hasbi biçorum. Esseyd Mehmed elhafızılkütübüssalis bikitabhanei Süleyman ağa' Abdurrahman elhafızılkütübüssani bimedreseti Süleyman ağa, Ahmed hatib bicami Muzaffer paşa biçorum. Hasan hatib bicami defterdar biçorum, Seyid Ali hatib bicami Barhankethüda biçorum, Seyid Mehmed hatib bimahalleti Uç biçorum, Mehmed hatib bicami Abdi bey. Seyd Hasan hatib bicami Nurullah, Abdullah hatib bicami Şarkıyan, Mehmed imam bimahalleti Uç, Yusuf imam bimahalleti Şeyhoyyuş, Halil imam bimahalleti Söğütlü, Ömer imam bimahallei Hacı recep, Ali imam bimahalleti goncalı halil, Hüseyin hatib bicami Kara ... çavuş, Ömer imam bimahalleti Emirahmed, Abdullah imam bimahalleti Sofular, Mehmed » » Kubbeli

Hüseyin » » Sağrıcı
Ahmed » » aceliülâ
Abdulkerim pervane abdal Nuri, Eşşeyh Ahmed Sahib Rumi, Hüseyin mütevelli pervane Abdalata, Ömer mütevelli pervane Seyid Murad, Eşşeyh abdulkadir pervane piri baba,
Süleyman münelfukara
Mahmud »
Hasan »
Abdullah »
İsmail »
Yakup »
Salih »
Ali »

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

No : 164

Hazinei evrak dahiliye kısmı Mahmud Kemal tasnifi No : 2076.

Defteri evveldir ki Çorum sancağında vaki Ekrad kazası kürtlerinin zabıtlarında olep ziraat ve hıraset edüb otundan ve suyundan intifa eyledikleri kura ve meza-i'lerdir ki, Çorum ahalileri haber vermelerile alel esami bu mahalle şerh verildi.

Tahriren fi evahiri min şehri Cemaziyelahır lisene isna ve selâsine ve miete ve elf.

Kürekavağı, Hırlavka, Kozviran maa İncegöz Timür ziyareti maa mezraa Loluşviran, Kanlıcı, Acem, Haruka ve Kotıl, Nuh ziyareti, Abdal yurdu, Kozlu, Delüler viranı, Küplüce maa hisarcık, Sabakul, Deniz hacı, Abdal özü, Ağca, Kızılviran, Kızoğlu, Kacar, Yelguvan ovacık, Kızaklu, Yelkavak, Kilisa, Yuva, Mezraa alacakır, Basri, Mikâvil maa Çıkrıkçılar; Mezraa Kızılkuyu, Küvardat, Böyürdelen, Kırıca, Çeltik, Acı özü, Körük-Gördek, Subağıözü, Acu, Çomarpınarı, Divane alagöz, Sarıkaş, Mezraa Günücek, Mezraa Menaim, Kağızman, Mezraa Gökçük, Tezcan, Mezraa Emirsa-ı, Zaviyei Derviş Yakup, Zaviyei ahi Ahmed, Kürkçü-Kürekçi, Yarımca.

Kazai Sakızda olup : Tabii Çorum.

Hacı bey, Dut, Karakeçili, Kalısaz, Çalhasan, Ayvalu, Alagöz yaylası, Ordu, Salur, Alyalı, Kuyulupınar, Güncülü yaylası, Deve boynu yaylası.

Temme hazihüddefter biahbarül âyan velahali eneilfakir esseyyid Mustafa elkadi bimedineti Çorum.

No : 165

Hazinei evrak dahiliye kısmı Mahmud Kemal tasnifi No : 2889

Deri devlet mekine arzıhali abdi dail kemine budur ki,

Çorum sancağında vaki hala bu fakir Osmancık Kadısı olmağla icrayi ahkâmı şer'iye üzere iken sancağı mezbure mütesellimi Ali zide mecdehunun tekâsülü sebebiyle kat'ı tarik eşkıyası zuhur edüb kazai mezbure tâbi Karaviran nam kariye kurbunde beş nefer kat'ı tarik eşkıyası üzerine gelüp bir nefer âdemi katleylediklerinden sonra âleti seyfile sinemden urup at ve emval ve eşyamı ve arkamdan gömleğimi dahi gasbeylediler. Tahsili babında ferman âli ricasına baki ferman deri devlet medarındır.

Fi. evaili Cemaziyelula li sene ihda ve ışrin ve mie vaelf.

Elabdülfakir Ahmed
Elkadi bikazai Osmancık

Sivas valisi.

Zikrolunan eşkiyalar bu fesadı gangı sancakta etmişler ise livayı mezbur Mutasarrıfına bieyyi hal buldurup icrayı hak veyahud Mutasarrıfdan malı mağsubu tahsil edesün deyü divanda hüküm. Emrimdir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

İSKİLİP ÂYANI

Hasan Beşe oğlu Mehmedin ahvaline dair.

No : 166

Dahiliye 17224.

Çorum mutasarrıfı Mehmed paşaya :

Cabbar zade Süleyman beyin vefatına mebni İskilip kazası voyvodası olan adamı firar etmiş ve kaza minbaid Çorum sancağı dahilinde olduğundan tarafınızdan birinin voyvuda tayin ve irsal olunması kazayı mezbur ehalisi iltimas eylemiş olduklarından dairenizden olarak mutedil bir adamınız gönderilmiş ise de kazayı mezburda âyanlık daiyesinde olan Hasan Beşe oğlu Mehmed nam şaki merkumları def ve tard etmiş olduğu beyanile kazai mezburun uhdenize ihalesile şakii merkumun idam ve izalesi babında bir kıta emri şerif ısdar ve tisyar kılınması iltimasını havi irsal olunan tahriratınız ve olbapda takdim olunan ilâm ve mahzar mefhum ve müeddası malumumuz olup hamdenlillahi teâlâ maslahatı seferiye rehin hüsnü hitam olarak müstashab maiyyetimiz olan Orduyu hümayun ile der aliyeye vusulümüz müyesser olarak rü'yeti mühamı seniyeye kıyam ve mesul etmiş olduğumuz zahir ve zaman adaleti şahanede fukarayı raiyet ve sükkânı memleketin bilvücuh mazalim ve teaddiyattan vikayelerile istihsalı esbabı asayiş ve istirahatları matlup ahassı tacidarı edüğü bedihi ve bahir isede şimdilik emri şerif ısdarına hacet olmayup ahalinin iltimasile kazai mezkûre gönderilen adamınızın irsali yine kazai mezkûre irsali ve bu sebebie bir güna mücadele ve niza tehaddüs etmemesi esbabının istihsaline sarf eylemeniz için mektup...

Kaydi şüt 13 S. -29

Tabakı aslühül âli Mustafa Nazif elmevlel hilâfe bi mahkemei Mahmud paşa bidaril hilâfetil aliye

MÜHÜR

Mustafa

Nazif

1223

No : 167

Sivas eyaleti dahilinde Amasya sancağında Zennunabad kazasında vaki Hamdek[1] Çelebi vakfının hamüş mahsulile tevliyetine baberatı âlî mutasarrıf olan evlâdı vâkıftan İbrahim bin Mustafa fevt oldukta tevliyeti mezkûre mahlulundan erbabı istihkaktan mütevveffayı mezburün sulbü sahih oğulları işburefii tevkii refissanihakani Mustafa ve Mehmed ve Ahmed nam karındaşlara ber vechi müşterek tevcih olunmak iktiza eder iken Çorum sakinlerinden ve ecanipten Mustafa nam kimesne ekberi evlâdı vakıftanım diyerek hilâfı inha bertakrip üzerlerinden refi ve kendi üzerine tevcih ve berat ettirüb badehu yine Çorum sakinlerinden Ömer nam kimesneye feragat ve kasrı yed edüb merkum Ömerin üzerine tevcih ve berat olunduktan sonra merkum Ömer tekrar ciheti mezkûreyi anlar Hamdek çelebi vakfının evlâdından değillerdir deyu bertakrip üzerlerinden refi ve kendi üzerine tevcih ve berat ettirmekle merkumun Mustafa, Mehmed, Ahmed ebnayi İbrahimden tam karındaşlar ebaanced evladı vakıftan olup pederleri İbrahimin beratı âlişan ile mutasarrıf ve Hamdek çelebi evlâdından ve mukaddema refi olunması merkumuna gadri mucip olmuş olduğu kazayı mezbur ehalisinden cemmi gafir ve cemmi kesir mevsukul kelim kimesneler mahallinde meclisi şeri enverde inha ve ihbar etmelerile tevliyeti mezkûre cenebiyi mezbur Ömerin refiinden evlâdiyetleri ihbar olunan mezburun Mustafa, Mehmed, Ahmed nam karındaşlara kemafissabık tevliyeti mezbure ibka ve mukarrer kılınmak babında Zennun abad naibi Halil ve Çorum kadısı mevlâna esseyit derviş Mustafa zide fazluhu başka başka arz ve Sivas eyaleti muhassılı İbrahim ve Çorum mütesellimi elhac Hüseyin inha ve ehalisi mahzar etmelerile Zennun abad kazasında vaki Hamdek çelebi vakfının tevliyeti vechi meşruh üzre merkum Ömerin ba beratı askeri üzerinde olduğu Zennun abadda Şeyh Elvan Çelebi evladından Hamdek Çelebi vakfına tabiiyyeti b i n doksan üç tarihile metruk olarak Mustafa üzerinde kalmış idüki bu

[1] Bu kelime aslında Hamdek gibi okunuyor isede Hamdullah olması ihtimali kavidir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

makule vakıfların iki mahalde kaydi bulunması ihtilâli kuyudi mucip ve mutat olan tevcihata mugayir olduğundan askeri ruznamçesinde olan kayitlerin terkini enerçi lâzım gelüp hususu mezkûr meşrutiyet nizaine dair olduğuna mebni işbu maruzat ve ve mahzara ve der kenarlara nazar ve vilâyetlusinden deraliyede misafireten sakinum erbabı vukuftan badettahkik muktazası ilâm buyrulması için alemil ulemail nihrir bil fil'imami evvelim ve Anadolu kadı askerim mevlana Esseyyit Mehmed Zeynalabidin edamallahü teala fezailihuye havale buyrulması iftiharil Emacidi vel ekârim reisil küttabım mir Mehmedi Hamit edame mecdühu ilânı etmekle sadır olan fermani alilerine imtisalen işbu maruzat ve ilâm ve inha ve derkenarlara nazar olundukta Sivas eyaleti dahilinde Amasya sancağında Zennun âbad kazasında vaki Hamdek Çelebi mezraası vakfının humüs mahsulile tevliyete evladı evladı vakıftan olmak üzere baberati alişan müddeti vafire mutasarrıf olan İbrahim bin Mustafa iki yüz otuz altı senesi hilalında fevtolup sulbi oğulları Mustafa Mehmed Ahmet nam karındaşlar mevcut olmalarile tevliyeti mezkûre babaları

mahlulundan mezburune ... olunmak iktiza eder iken ... sakinlerinden ve ecanipten ... tafa bin musalli Ekberi ... vakıftanım deyû tevliyeti ... kûreyi civarında Çorum ... naibi imlâsile ber takrip ... tevcih ve berat ettirüp ol ... merkumun Mustafa Mehmed ... med sagir bulunduklarına ... iki sene miktari zabıt ve ... alil ve ihtiyar ve ümurü ... idareden aczi zahir ve ... olduğundan otuz sekiz ... hilalında birader zadesi ... bin Süleymane kasrı yed ... isede ecnebiyi mezburun ... yeti mezkûreyi zabtı merku... kadri mucib olmuş olduğ... yanile tevliyeti mezkûre ... Ömerin Refinden ve ... mütevefiayı mezbur İbra... mahlulundan merkumun ... Mehmed, Ahmed de bil ... tevcih buyrulmasını kazai ... bur naibi Halil efendi arz... muktazayı gerisi Anadolu ... askeri Elhaç Mehmed Ham... edamallahü teala fezaileh... istilâm olundukta tevliyeti ... küreye Minel kadim mezbur ... rahimin eba an ced mutas... ola geldiği ve merkumun ... tafa, Mehmed, Ahmed, sulbi ... hih oğulları olup aslah ve ... evladı vakıftan oldukları ...

mezbur ahalisinden der aliyede bulunan mazbutul esami müslimin ihbarlarile zahir ve mütehakkak olduğuna mebni tevliyeti mezkûre mezbur Ömerin refinden mezburun Mustafa, Mehmed, Ahmede tevcih olunmak iktiza eylediği kadı askeri müşarün ileyhin ilâmları mucibince ba fermanı âli kırk beş senesi Recebinde mezburün refinden merkumune tevcih ve berat olunmuşken mezbur Ömer amasya mahkemesinde ekberi evladı vakıftanım deyu takrir ve malumül esami kimesneler dahi bu veçhile ihbar eylediklerinden bahsile tevliyeti mezkûre merkumunun refinden yine mezbur Ömere tevcih olunmasını Amasya naibi Esseyyit Mustafayı Fevzi efendi ve Merzifon kazası naibi mevlana Mehmed Emin zide ilmühüma başka başka arzetmelerile iktizası Sadrı anadoluyu sabık meşrep zade Elhaç Abdurrahman edamallahü teala fezailehuden ledel istilâm tevliyeti mezkûrenin vakfiyesi mukayyed olmadığından meşrutu malum olmamağile naibeyni mezbureynin ilâmlarına binaen merkumunun refilerinden mükaddema gıyabında ihbari mücerret ile bilâ cünha refi olunmuş deyu merkum Ömere tevcihini kadı askeri mü-

şarün ileyh ilâm etmelerile ilâmları mucibince ba fermanı âli işbu senei mübareke şehri Rebiül evvelinde merkume ibka olunduğu meali kuyuddan müsteban olup ekberi merkum Ömerin ecanibden ve merkumun Mustafa, Mehmed, Ahmedin vakıfı mezburun evladı evladından ve eba an ced tevliyeti mezkûreye mutasarrıf olageldiklerini ve mükaddima refi olunması gadri mucip olmuş olduğu yine tekrar kazai mezbur ehalisinden cemmi gafır ve cem'i kesir mevsukul kelim kimesneler ihbar eyledikleri beyanile tevliyeti mezkûre ecnebi merkum Ömerin refinden evladiyetleri ihbar olunan merkumun Mustafa, Mehmed ve Ahmede ibka buyrulmak ricasına zennun abad naibi Halil ve Çorum Kadısı Esseyyid Mustafa Derviş zide ilmühüma arz ve Sivas eyaleti muhassılı Esseyyit İbrahim ve Çorum mütesellimi Elhaç Hüseyin inha ve ehalisi mahzar eyledikleri ve kazai mezburda da Şeyh Elvan çelebi evladından Hamdek Çelebi vakfının vazifei muayyene ile tevliyeti bin doksan üç tarihile ber veçhi meşrut Mustafa nam kimesne üzerinde kalmış olarak Anadolu muhasebesinde bir kaydi atik bulunduğuna nazaran bu makule vakıfların iki mahalde

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kaydi bulunması ihtilalı kuyudi mucip ve mutat olan usulü tevcihata mugayir askeri ruznamçesinde olan kuyudun terkimi lâzım geldiği zelail kuttap müşarün ileyh ilâmında münderiç olduğu ve bu takdirde baladu bastu beyan olunduğu üzre tevliyeti mezkûreyi ahadi tarafeynin aharden refi ettirmeleri gıyabı hasında ihbari mücerrede mebni olarak bilmüvacehe mürafaa ile zımnında bir güna hükmü şeri lahik olmuş olmayup ancak tevliyeti mezkûreye gerek mütevellayı mezbur İbrahim gerek evladı mezburun Mustafa ve Mehmed ve Ahmed eba an ced müddeti vafire mutasarrıf ola gelmiş ol veçhile haklarında teamülü kadim cari olmuş iken refile madur oldukları makali maruzattan müsteban ve mazamini maruzatı mezkûre vakıa mutabık ve nefsel amre muvafık idüğü kazai mezbur ehalilerinden der aliyede bulunan bi garaz erbabı vukuftan salifizzikir Çorum ehalisinden divanı hümayun ketebesinden Ahmed bin Osman ve zennun âbad ehalisinden ve mektubii sadrı Âli hulefasından Mehmed Ragıp ibni Mustafa ve Çorum ehalisinden ve tüccardan Bölük başı zade Esseyyit Huseyin bin Mustafa ve zennun âbad ehalisinden hala duhan gümrüğü

emini etbaından Mehmed bi[n] Süleyman ve Çorum ehalisinde[n] Elmas oğlu Mehmed ibni İsa ... ilam kimesnelerin alâ tarik[ış]hade ihbarlarile zahir ve nüm[a]yan isede yine tarafeyn niza ... muhasamadan hali olmıyacakla[r] ... ber nehci şeri şartı vakıf ve ... salif beyanile evladiyet sü... mümkinattan olmayup müteazz[ir] idügü vazıhattan olmagın bu ... rette ekseri müstegallatı kura ... mezari olan evkaftâ emri sult... şartı vakıfa mugayir olsada m... ru ve mutebar olduguna bin[aen] tevliyeti mezkûre kat'an ... mutasarrıfı mezbur Ömerin ... rinde ibkası yahut salifizzi[kir] zennun âbad naibi ve Çorum ... dısı arzları ve Sivas muhas[ılı] ve Çorum mütesellimi inhaları ... ehalisinin mahzarları mucibin[] ce evladiyetleri ihbar ve ma... riyetleri zahir olan mezbu[r] Mustafa, Mehmed, Ahmede te... cihi hususu mutlaka iradei s... yeme menut idüğünü bil fiil ka[zi] asker müşarün ileyhim ilâm et... lerile merkumuna gadir ol... idüğü mali ilâm ve maruzat[tan] müsteban olmagile merkum Ö[me]rin refinden mezburun Mus[tafa] Mehmed, Ahmede iştiraken t... cih ve beratları ita olunmak ... merkum Ömer lima bait tevliy[eti] mezkûrenin refine tasaddi ...

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 17

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

KISA BİR TAVAKKUFTAN SONRA

HALKEVİ DERGİSİNİN YAZI KADROLARI

BİR BAYRAM BİR MATEM Nazmi TOMBUŞ

ÇORUM TARİHTE KARAKTERİSTİK VASIFLARI Nazmi TUĞRUL

ONUNCU ASIRDA ÇORUM H. Turhan DAĞLIOĞLU

ÇORUM HALAYI Muzaffer SÖZEN

ÇÖNKLERDEN DERLEMELER DESTAN KARS

ÇORUMLU MANİLER Eşref ERTEKİN

YERLİ HABERLER

ÇORUM HALAYI FOTOĞRAFLAR İLE

BUDAKÖZÜNDE BAYRAM HOCANIN AHVALİNE DAİR ÇORUM KALESİNDE MAHBUS VELED ADINDAKİ SİPAHİNİN

KÜREĞE KONULMASINA DAİR

DONANMA İÇİN KÜREKÇİ GÖNDERİLMESİNE DAİR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 — 30 TEŞRİNİSANİ 939 — Sayı : 17

Kısa bir tevakkuftan sonra

16 ıncı sayıya kadar muntazaman neşredilmiş olan dergimiz; komite azalarından bazılarının hastalanması ve zarurî seyahatları gibi maniler yüzünden üç aydan beri çıkarılamamıştı.

Her ayın on beşinde neşredilmekte olan (Çorumlu) nun bu üç aylık teahhürünü telâfiye neşir vasıtalarımız müsait bulunmadığından geçen aylardan sarfı nazar edilmek zarureti hası olmuş, bu aydan itibaren numaraları teselsül ettirilmek suretile aynen eski hacim ve şeklinde tekrar neşrine başlanılmıştır.

Bu nüshaya dercettiğimiz Parti Yüksek Genel Sekreterlik makamından gelen (Halkevleri dergilerinin yazı kadrosu) ndaki esaslara göre bundan sonraki neşriyat programımız tamamen tayin ve izah edilmiş oluyor.

Bu kıymetli irşat ve işaretlerle dergimiz daha geniş ve çeşitli mevzulara temas ederek daha verimli ve faydalı bir şekil almış bulunacaktır. Bu program çerçevesi dahilinde gönderilecek yazıların sırasile ve kemali memnuniyetle dergimize dercedileceği tabiidir.

Kıymetli fikir ve yazılarile şimdiye kadar muavenetlerini esirgemiyen sayın arkadaşlarımızın eskisi gibi muzaheretlerini diler, bilhassa gençlerimizin de bu gibi fikir hareketlerinde ilk plânda faal rol alacaklarını, lâzım gelen yardımda bulunacaklarını ümit eyleriz.

*

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Halkevleri dergilerinin

YAZI KADROLARI

Edebiyat ve Dil (şiir, hikâye, roman, tasvir, tedkik) : Kendi dilimizde yazılmış ve başka dillerden çevrilmiş yüksek kıymette edebî yazılar.

Hususile Millet ve Vatan sevgisini, inkılâpcılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler ; Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, millî mücadelenin kahremanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini ,kasabalarını, köylerini, tabiî güzelliklərini, tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren taassuban batıl itikatların fena göreneklerin çirkinliklerini ve gülünçlüğünü ortaya, koyan ahlak yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, ahlakcılık sevgisi aşılıyan ve ruhları o büyük yola yönelten yazılar.

Edebiyat tarihimize, hususile edebiyatımızın yabancı tesirler altında uğradığı değişmelere dair tetkikler.

Halk edebiyatının güzül örnekleri; tanınmış halk şairlerine dair tetkikler.

Türk dilinin eskiliğine, şenliğine, yaygınlığına dair tetkikler.

Selçuk ve Osmanlı devirlerinde Türk dilinin oğradığı degişmelere, halk dili ile yazı dili arasındaki ayrılıklara ve bugüne kadar dili sadeleştirme yolunda atılan adımlara dair tetkikler.

Dili sadeleştirme, özleştirme yolunda denemeler, düşünceler; teklifler.

Güzel sanatlar (Musiki, resim, heykel, mimarlık)

Musiki : Eski, yeni halk musikisine dair tetkikler.

Halk musikîsini derleme yollarını gösterir yazılar.

Eski, yeni halk musikîsinin güzel örnekleri.

Türk musikisinde kullanılan aletlere ve bunların tarihlerine dair yazılar.

Musikimizi canlandırmak ve güzelleştirmek yollarını gösterir yazılar.

Resim, heykel, resim ve yazı tarihi hakkında tedkikler, tezyini resim hakkında yazılar.

Yeni Türk ressamlığını, onun az zaman içindeki hamlelerini gösterir yazılar, seçilmiş örnekler.

Eski, yeni Türk heykelciliği hakkında tedkikler.

Oymalar, kabartmalar âbidelere dair yazılar, seçilmiş örnekler.

Mimarlık : Türk mimarlığına dair tarih tedkikleri.

Eski Türk mimarlık eserlerine, bunların nevilerine göre inşa ve tezyin hususiyetlerine dair yazılmış yazılar, seçilmiş örnekler.

Mimarlığımızı bu günkü telakki ve ihtiyacına göre ilerletmek yollarını gösterir yazılar, örnekler.

Tarih :

Dünya tarihinde Türkün eski ve geniş yerini gösterir, bu hakikati ihmal ve inkâr eden iddiaların çürüklüğünü inandırıcı delillerle ortaya koyar tedkikler.

Türk medeniyetinin tarihî abideleri, yazılı vesikaları hakkında tedkikler.

Eski, yeni Türk tarihinde yer tutmuş adamların şahsiyetlerini, eserlerini tahlil ederek kıymetlerini tanıtır yazılar.

Türk tarihine ve medeniyetine dair yabancı dillerde yapılan ehemmiyetli neşriyatın tercümeleri.

Her Halkevi muhitinde yapılacak tarih ve folklor tedkiklerinin mahsulleri, halk arasında yaşayan Türk «Mit» lerine aid derlemeler.

Objektif tarih tedkikinin, tarihle alâkalı ilimlerin esaslarını ve usullerini gösterir yazılar.

Tarihî vesikaların ve eserlerin kıymet ve ehemmiyetlerini anlatır, bunları tanıma ve muhafaza hususunda millî alâka ve uyanıklık vücude getirir yazılar.

İçtimaiyat ve felsefe :

Devletle ferd arasındaki elbirliği, milletle devletin birliği, cemiyetleşmenin lüzum ve şekilleri, fertciliğin zarar ve tehlikeleri, millî tesanüdün yüksek değeri ve kurulma yolları üzerinde tedkikler.

İnkılâbımızın hukukî ve içtimaî mahiyeti hakkında tedkikler ve bu bakımdan ve bu gün arasında mukayeseler.

Vatandaşlık haklarına vazife ve mesuliyetlerine, maşerî yaşayış şartlarına dair yazılar.

Memleketin mühim içtimaî dert-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

şındaki yeknesaklığı giderecek yeni sporlar ve eğlenceler hakkında tedkik ve teklifler.

Köycülük :

Memleketin yarınını düşünme ve yükseltme bakımından köycülüğün ehemmiyetini gösterir, gençlere köylere gidip çalışarak millî medeniyetin değerli yapısı olmanın şerefini anlatır ve onlara bu isteği telkin eder yazılar.

Köylerden şehirlere doğru akmanın, münevver ve zeki nüfusun büyük şehirlerde merkezleşmenin, yarın için zararlarını göz önüne seren yazılar.

Köylerde yaşama şartlarının mahallî imkânlar dairesinde islahı, köylünün refahlandırılması ve kültürlendirilmesi çareleri hakkında yazılar.

Köy tedkikleri :

Bibliyoğrafi

Türk dilinde çıkan inkılâp ve halkçılık için faydalı bütün eserleri, mümkün olduğu kadar temas hulâsalarını vererek tanıtacak yazılar.

Yabancı dillerde çıkan bizim için faydalı eserleri aynı suretle tanıtacak yazılar.

İhtiyaca en uygun şekilde kütüphane kurma, düzeltme ve faydalı şekilde kitap okuma usulleri hakkında yazılar.

Halkevleri ve Halkodaları haberleri.

Halkevleri yayınlarını ve dergilerini tenkit ve tanıtma.

Her yerdeki Halkevlerinin bütün şubelerinin çalışma programları.

Bu programın tatbiklerini ve mahsullerini gösterir raporlar.

Haber, teklifler : Halkevleri halk arasında çalışan münevverleri alâkalandıracak memleket ve dünya haberleri

Bir Bayram, Bir Matem

NAZMI Tombuş

Son günlerde mübarek yurdumuzun her köşesi, necip Türk milletinin en içten doğan, kalbinin en derinliklerinden kopan iki zıt ve samimî heyecanın canlı tezahürüne sahne olmuştur.

Evet : Mes'ut bir bayramın şen sevincini, büyük bir matemin yürekler yakan acısı takip etti. Neş'e dolu gözler, acı elem yaşlarına menba, meserretle çarpan kalpler kederli teheyyüçlere mâkes oldu. Şen gülüşleri ağlama hıçkırıkları boğdu. Bütün çehrelere bir yetim solgunluğu çöktü.

Hey !... Ulutanrım ne olurdu. Bu mes'ut günleri Atamızla birlikte görsek, şu büyük bayramı beraber kutlulasaydık.

Ne yazık ki bu gaybubet her fanî için mukadder bir âkıbet, kaçılması mümkün olmıyan tabiî bir zarurettir.

Şu haller karşısında feylesof şairimiz Ruhiî Bağdâdînin :

Sıhhat sonu dert olmasa vuslat sonu hicran
Nûş ahârı nîş olmasa sûr ahârı matem

sözleri ihtiyarsız dile dolaşıyor da, insanın bedbin ve meyus olacağı geliyor.

Fakat tarihle baş beraber yaşayan asil Türk milleti, dünya ve hayat denilen bu mübareze sahnesinde bir çok inkılâp ve zafer destanları yaratmış, kâh bunların haz ve gururunu, kâh elem ve ıztırabını tatmış, gün görmüş, ün almış, yalnız hiç bir zaman ne zevkli dakikaların sevinci ile serhoş, ne de kederli günlerin acısile meyus olmuştur.

Bu gibi hadiseleri daima, yüksek ruhundaki sarsılmaz metanet ve itminan, temiz kalbindeki azim ve imanla, kemali sükûnetle karşılamıştır.

Bununla beraber, Atamız Büyük Halâskâr Ebedi Şefin açtığı nurlu medeniyet yolunda, onun en samimî mefkûre, en yakın mesai

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

arkadaşı olan İsmet İnönü gibi şefkatli bir babanın gönülleri saran sevgi ve saygısı, başımızda bulunuşu yüreklerdeki bu acıları dindirecek, ruhlardaki füturu dağıtacak ayrıca bir beşarettir.

Dikkat !... Şimdi Millî Ş... kumanda veriyor :

(İleri... Ulu Türk. Arş)

Çorumun Tarihte Karakteristik VASIFLARI

NAZMI Tombuş

Eski devirlerde her hangi bir şehir ve kasabanın kuruluşu o zamanki ictimaî ve iktisadî zaruretlerin tesiri altında kalmış kurum yeri tayin ve intihabında bir takım tabiî şartlar ve rüchan sebepleri aranmıştır.

Nitekim bu esbap ve şeraiti şarkın enbüyük ustadı ve ictimaiyat âlimi İbni Haldunun meşhur tarihi mukaddemesinde(Bir belde veya bir Medinenin ibtida vaz'ı ve binasında muraatı vacip ve lâzım olan mesalihin ve riayeti terk ve ihmal olundukta hadis olan mefasidin beyanındadır.) başlığı altındaki dördüncü babının beşinci faslında mucip sebeplerile mufassalan yazmıştır. (1)

Bu gün de ayni kıymet ve kuvveti muhafaza eden bu mülâhazaların hulâsası :

A — Bir şehrin asâyiş ve emniyetini muhafaza bakımından :

Ya etrafının sur ile muhat, yahut mütecavizlerin çıkıp inmelerini güçleştirecek sarp ve yüksek bir mevkide bulunması, ya etrafının (Halkai Mar) gibi deniz veya nehirle çevrilmiş olması,

B — Sıhhî noktayı nazardan :

1 — Havasının mutedil olması,

2 — Batakhklara, durgun, müteaffin su birikintilerine yakın bulunmaması,

3 — Dalları birbirine birleşmiş sık ağaçlı ormanlar içinde tesis edilmesi,

4 — Hava ceryanına ve değişmesine müsait bir yerde olması,

5 — Tatlı, temiz su kaynaklarının bulunması,

C — İktisadi düşüncelerle :

1 — Hayvanatın otlamasına müsait mer'aların yakın,

2 — Arazinin münbit, ikliminin ziraate elverişli,

(1) İbni Haldun mukaddemesi tercümesi 1275 takvimhaneyi âmire tab'ı cilt 2, sahife 242.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

3 — Mahrukat ve levazımı inşaiyeyi kolaylıkla tedarike müsait ulu koru ve ormanların yakın bulunması,

4 — Uzak mesafelerden yiyecek, geyecek şeylerin kolaylıkla celp ve nakli için deniz kenarında inşa edilmesi lâzım olduğunu beyandan ibarettir.

Sayın müverrih yalnız son şartın zaruri olmayub münasip olacağına ve bu şartlar göz önünde tutulmıyarak şahsî arzu ve heveslere göre kurulan bazı kasaba ve şehirlerin az zamanda harap olduğuna dair misaller göstererek bahse nihayet vermektedir.

Mevâkıı mütemekkinede coğrafi ve tabiî vaziyetlerin değişikliği sakinlerinin sıhhat ve bünye vaziyetlerinde oldnğu kadar ahlaki ve manevi halleri üzerinde de değişiklikler yapacağını yine mezkûr kitabın birinci babı dördüncü ve beşinci fasıllarında ayrıca izah etmiştir. (2)

İçtimaî muhitler; ferdlerde ahlak ve seciye tekvinine ne derece mühim bir sebep teşkil ediyorsa, tabiî ve coğrafi muhitlerde, sosyetelerde bir takım evsafı mümeyyize ve farikanın teessüsüne o-

[2] Ayamnar cilt 1, sahife 149, 151.

derece tesir yapan âmiller cümlesindendir.

Binaenaleyh her muhiti içtimai, bulunduğu mevki ve iklimin tabiî şartlarına göre bazı hususi evsaf ve karakter farkları iraz etmesi lâzım gelir.

Ez cümle, tabiî ve bedii güzelliklerin mecmaı olan bir muhitin sekenesine bahşedeceği ince his, yüksek hayal, nazik mizaçların; çorak ve haşin muhitte yaşayanlarda da aynı derece ve kuvvette mevcut olabileceğini iddia etmek pek doğru olamıyacağı gibi enerji, metanet, azim, cesaret gibi bazı evsafı maneviyede faikiyet hususunda da kaziyyenin aksine olması icabatı akliye ve mantikiyedendir.

Mecmuamızın birinci sayısındaki yazı başlangıcında da işaret olunduğu veçhile Çorum kasabası yukarıda yazılı şeraiti temekkün ve temeddünün kısmı azamını haiz bir muhiti tabiiye malik olmakla beraber zamanına göre en ehemmiyetli olan harici tecavüzden masuniyetini temin edecek tabiî ve coğrafi hususiyetlerden mahrum bir yerde kurulmuş, bu mahrumiyet ise Çorumlularda müşterek bazı evsafı hususiye ve maneviye husulüne sebebiyet vermiştir.

Şübhesiz ki harici tecavüz ve tegallüplere karşı böyle açık bir muhitte yerleşen her hangi heyeti ictimaiyenin ledelicap hukuk ve mevcudiyetlerini muhafazaya muktedir, zor bazolarına, kılıçlarına, keedi varlıklarına güvenebilen mert, metin, cesur, dürüst, birbirinin hukukuna riayetkâr, müttehidülefkâr insanlardan mürekkep olması lâzım gelir.

Muhitin kuvayı tabiiye ve inbatiyesinin bütün esbabı taayyüş ve temeddünü fazlasile ve kolaylıkla temine müsait olması da Çorumluları harice tecavüz fikrinden müstağni kılmıştır.

Bu sebepten her türlü ihtilâl ve asâyişsizlik istirahatlarını bozduğu, kendi hallerinde çalışmalarına mani olduğu için, tecavüzkârlığa, anarşiye, hükûmetsizliğe, zulûm ve teaddiye karşı derin bir kin ve nefret duymuşlar, adâlet ve hakkaniyete meclubiyet göstermişler, daima sükûnetle, kendi hallerinde yaşamayı tercih eylemişlerdir.

İşte bu ve bu gibi bazı tabiî sebep ve iktisadî âmiller Çorumlularda sözü geçen meziyet ve bariz seciyelerin husul ve tezahürünü mucip olmuş, birçok vakayii tarihiyede bu iddiayı müeyyit bulunmuştur.

Bununla beraber bazı müverrihler Çorumlulardaki bu evsaf ve meziyetleri bir iyilik ve fazilet değil, bir nakısai içtimaiye olarak telakki ve o yolda mülâhaza ve mütalealar dermeyan etmişlerdir.

Bu aksi görüş ve ters muhakemeleri o zamanki düşünüş ve inanış ayrılıklarına atfetmek icap eder. Çünkü ortaçağlardaki hükûmetler ne kadar âdil olursa olsun yine tebealarında mutlak bir köle itaatı ararlardı. Merî ve cari hak ve adâlet kaideleri halkın yalnız birbirine karşı olan muamelâtı üzerinde müessir idi. Hükümdar veya hükümdarı temsil eden memurlar ile halk arasındaki muamele ve münasebetlerde zamanının hukukî müeyyideleri pek az tatbik yeri bulurdu. Halkın her hangi içtimaî ve ferdî bir hakkını -velevki zamanının cari usullerine tevfikan olsa bile- istemesi bilhassa vilâyetlerdeki ümera ve hükkâm üzerinde aksi tesirler husule getirir. Böyle hadiselere isyan ve şekavet şekli verilerek derhal mukabil tedbirler alınırdı. Pireciği devecik yaparlar, en açık ve mukaddes hak ve adâlet mefhumları yalan ve riyanın, desise ve iftiranın kurbanı olur zulmün tegallübü altında ezilirdi. Bu fena

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

itiyadın uzun müddet devam ve tekerrürü ekseriya mütefekkir geçinen tabakanın bile tarzı rü'yet ve muhakemesini değiştirmiş, faziletin fezahat redaatin meziyyet gibi telakki edilmesine sebebiyet vermişti.

İşte bazı Osmanlı tarihlerinde de Çorumluların isyan ve şekavete mütemayil olduklarına dair hiç bir vakaya istinad edilmeksizin serdedilen iddia ve rivayetler bu gibi sebeplerden ileri gelmiştir.

Ezcümle bu rivayetlerden en mühimmine ilk defa müverrih Âli-nin Mirkatülcihadında tesadüf edilmektedir. Bu kitapta Âlinin Çorumluların (Cürümlü) (3) olduğunu isbat sadedinde irat ettiği vekayi yukarıdaki iddia ve mülâhazaların isabetine bariz bir nümune olacağından mezkûr kitaptan yapılan iktibasatı aşağıya yazıyoruz.

Müverrih Âli Sivas defterdarlığından azlolunduğu 997 senesinde maiyetile elli gün kadar Çorum kasabası civarındaki çayırlıklarda at çayırlatmış ve başka bir yere tayin emrinin İstanbuldan gelmesini beklemiş ve bu sırada gûya Çorumluların çok fena hallerine vakıf olmuştur.

Bu meyanda en mühim olarak şu nakiscleri irae ve tadât etmektedir.

(Ümeradan az kimse ol vilâyete mirliva olmuştur ki cüz'i husus için külli mevad isnad ile teftiş ettirmiyeler. Ve olur olmaz niza ve hususatla evamiri âliye getürüb kimi şahit, kimi müzekki ve kimi müsait, kimi müddei olub azletmek mertebelerine iletmiyeler. . . . . . .)

(Ve bu eyyamdaki kâhı yine zelzele ile bazı yerler harap olur vaihiyana etraf ve cevaniptcn sil azim gelüb nice binalar yıkılub fena bulurdu. Bundan akdem sene sitte semanin ve tisamie 986 tarihinde bir defa dahi yere geçtiği söylenir. Sebebi istifsar ve baisi nedir deyû eşrafından istifsar olundukta anlar o tarihteki hakimin gaddar ve cevvar olduğun bahane kılırlar ve illâ bazı nas ve ezkiyayı sahibi kiyas sükkânının tabaatındaki huşunete ve hakimlerine cüzi bahane ile ettikleri ihanet ve hidematı mebrureden bir cüzi teklif vukuunda cümlesi yekdil ve yekcihet oldukları nasûtude cemiyete binaendir. Deyû olcürmü mahza Çorumlulardan bilürler eğerçiki ulema mecmai kazat menşei esker sükkni kadı anılır. Ve illâ anları ulemadan addeden cehline mute-rif olub yanılur . . . . . . Hemen ki riayadan biri feryad eder falan sipahi benim bir makiyanım almıştır. Deyû dâd ede, ol kadiler cübbe ve destarların giyerler anı vahitte camii kebirine derilürler. ve zümrei eşirraya serdar nasbettikleri şahsı rezili dahi ihzar kılurlar. Kimi müddei, kimi şahit, kimi müzekki, kimi hakimi müsait olup alurlar verürler, gönülleri isterse hakim canibine de işaret kılurlar. Anınçun cümlesi zaleme, zulmüne narazi bir bölük yolsuz rustai kadilerdir. Ve emma kendülerinden cürüm sudur etdikde mevaddı muhalife ve muhali mütehalife ile cevap verdikleri mükerrerdir. (4)

Âlinin zem yolunda serdettiği şu sözler gösteriyor ki; Çorumlular, zamanındaki kanuni usullara tevessül ederek ferdî ve ictimaî haklarını (yekdil ve yekcihet) müdafaa ediyorlarmış. Bu hareketleri ise kendilerinin isyan ve şekavetle meluf fena adem olmalarına kâfi bir sebep imiş.

Esasen Âlinin (Mirkatülcihad) ın mevzuile hiç bir alâkası olmıyan sadet haricindeki bu yazısı; Çorumda bulunduğu müddet zarfında umduğu hürmet ve riayeti görememesinden gerek kendisinin gerek maiyeti halkının yolsuzluklarına müsamaha nazarile bakılmıyarak hükûmete, hakimlere şikâyetler vaki olmasından ileri gelmiş bir infial eseri olduğu siyak ifadeden anlaşılmaktadır.

Âli, bazı sipahilerin atlarını doyurmak bedelini bilâhare vermek maksadile tarlalardan yeşil mezruat biçtikleri, şehre gelen meyve yüklerinin bedeli verilerek yolda bir misafir tarafından satın alındığı ve (eshabı cah ve iclâldan biri) Çorumun pervezgâhı gırabına bir devlet kuşu gibi konarak memleket müstahsil ve sanatkârlarına bir çok faydalar temin ettiği halde memlekete kahat getiriyorsun şikâyetile (bu vecibürriaya zatı elbette kalkup gitmek gereksin) deyû şehirden sürmeğe kasderek Çorumluların cemiyetler tertip ettiklerini bildirmekte (5)

[3] Mirkatülcihattan: (Âli Selçuktan Süleyman Şah Melik Danişmend Gaziye zehir içirmek istediklerini ve badi şerefi islâm murtat olup cürüm ve günahı katkat ettiklerini malûm ettiğünde ol şehrin yerlüsüne cürümlü deyü nam koymuşlar, giderek sırf rustailer tasarrufuna girdikte (Çorumlu) deyü edaigalir etmişlerki tarihinde (Çorum) kalmıştır.

[4] Mirkatülcihaddan.

[5] Herne kadar Âli isim ve fail zikretmiyorsada (vacibürriaye sahabı cah ve

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

olvakıtki Çorum kadısı aleyhinde de şu suretle basıtımakal ve izharı infial eylemektedir.

(İktizai zamane göre gürdevi itbar olunan tab'ı haşin etrakden ve huluku dürüşt ve çirkin suhtekâni napâkden Köprülü Karabacak demekle mezmum cinnet ve sefahette akranı madom ve kaptan Oluç Ali hizmetindeki leventdanın hocaliğile hamakatı malûm bir mürteşi cahil anda kadıi lâyakıl bulunup . . . . . .)

Yine görülüyor ki, Âli Çorumlular aleyhinde bulunmak için -kendi tabiri veçhile- (bir hayli çiriş sarfederek) oldukça emek çektiği halde bulabildiği kusurlar bir rezilet değil hakikatte bir heyeti ictimaiye için meziyet sayılacak faziletlerdendir.

Esasen Âli, bu aleyhtar sözlerini birkaç sene sonra ef'aliyle tekzip etmiş, yani Çorumda emlâk ve irad tesis ve peyda ederek hayatının son senelerini bu memlekette geçirmiş ve âdeta Çorumun bir hemşehrisi olmuştur. Bilâhare evlâd ve ahfadı da Çorumdaki alâkalarını devam ettirmişler ve dedelerinin haksız yere yaptığı zebandırazlığı affettirecek kadar memleketlerine faideli yararlıklar göstermişlerdir. (6)

ielalden) olan zatın kendisi olduğu ve diğer hadiselerinde maiyeti tarafından yapıldığı siyak ifadeden anlaşılmaktadır.

[6] Şimdiye kadar malûm olmayan bu tarih hadiseleri yeni elde edilen vesikalarla aydınlanmış olduğundan ayrı bir yazı ile (Âli Çorumda) mevzuu üzerinde incelemeler yapmağa çalışacağız.

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

H. TURHAN Dağlıoğlu

Onuncu asırda Çorumun tarihî durumunu aydınlatacak beş vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikaların hepsi Arşiv dairesindeki mühimme, yani divan defterlerinden çıkarılmıştır.

Birinci vesika Çorum beyine ve Budaközü kadısına 972 - 1564 M. tarihinde yazılmış bir hükümdür ki Bayram Hoca isminde birisinin ahvaline dairdir. Hükmün mütaleasından anlaşıldığına göre Bayram Hoca köylülerle mer'a hususunda niza halindedir. Bayram Hocanın ahvali timar sahiplerile vilâyet ayânından sorulmuş ve her kes hocanın iyiliği hakkında şahadette bulunmuştur. Bunun üzerine Hocayı kefile raptedip serbest bırakmışlardır.

İkinci ve üçüncü vesika ise Çorum beyi Mehmed beye yazılmış 973 H. 1565 M. -972 H.- 1564 M. tarihlidirler. Bu hükümler bilhassa askerî bakımdan tedkika şayan iki hükümdür.

Devletin askerlerden istediği ciddiyet ve namus ve dürüstlüğü tebarüz ettiren bu hükümler, bize, ilk zamanlarda, Osmanlı imparatorluğunun yaptığı muharebelerde neden başarılar elde ettiğini az çok göstermektedir.

Mustafa adında bir sipahinin ahvali fena görülmüş ve bundan başka annesi de fahişe olduğu için timarı elinden alınmış ve hakkında tahkikat yapılması emredilmiştir. Buna lüzum gösteren bizzat Kazasker efendidir. Hükmün sonundaki fıkra bunu sarahaten göstermektedir.

Üçüncü vesikada ismi geçen sipahi veledin küreğe konulması emredilmektedir. Çünkü veled, ehli tezvir ve hırsız yatağı ve aynı zamanda reayaya zararlı bir adamdır. Bu cürmü sabit olan sipahi ilkin Çorum kalesine hapsedilmiş, daha sonra da küreğe konulması için hakkında emir gönderilmiştir.

Dördüncü vesika ile Tokatda

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

oturan (Kara şeyhi) adındaki bir yobazın hareketlerinin tahkikine dair verilmiş bir hüküm olup 972 H. 1564 M. tarihlidir. Hükümde (Mehayif teftişinde olan Kadılara) gibi geçen bir tabir vardır. Zaman zaman Anadolunun ötesinde berisinde türeyen eşkıyaların ahvalini ve bundan başka mal memurlarının, timar sahiplerinin, sipahilerin ve buna benzer teşekküllerin halka yapmış oldukları fenalığı tahkik etmek üzere arasıra bu nam altında kadılar memur edilirdi. Mehayif kelimesinin lûğat manası korkuluklar demek olup havî kelimesinin cemidir. Bu teşkilât zamanımızdaki mülkiye müfettişlerinin vazife ve salâhiyetlerine tekabül eder. Bu kadılar bir sancak beyinin idaresi altında memur edildikleri mıntaka dahilinde dolaşırlar ve raporlarını doğrudan doğruya saray tarafından gönderilen çavuşlara veya beylerbeylerine verirlerdi.

Beşinci vesika ise donanma için Çorumdan tayin olunan kürekçilerin aylıklarına dair olup Çorum beyine yazılmış, 972 H. 1564 M. tarihli bir vesikadadır. Bu vesikanın mütaleasından anlaşıldığına göre kürekçilerin yüzellişer akça olan nefekalarını Çorum kadısı Sinan reayadan aldığı halde kendilerine noksan vermiş, daha doğrusu birer aylık ulûfelerini [1] vermemiştir. Kürekçiler İstanbula geldikleri zaman Galata mahkemesinde davada bulunmuşlar ve haklı olduklarını ısbat etmişlerdir. Hüküm bu ulûfenin sahiplerine verilmesi hakkındadır.

Kanunî Sultan Süleyman devrinin sonlarına doğru yazılmış olan bu hüküm üzerinde biraz durmak faydalı olacaktır. Kanunî devri Türk denizciliğinin en çok şan ve şeref kazandığı bir devirdir. Kaptan Piyale paşalar, Barbaros Hayreddinler, Turgut Reisler hep bu devirde yetişmiş büyük deniz amirallarıdır. 1564 tarihinde Malta adasının zaptı için Osmanlı devleti hummalı bir faaliyette bulunuyordu. Padişahın haremi için tüccarî eşyayı yüklü bulunan bir geminin yedi Malta kadırgası tarafından Akdenizde zaptedilmesi kanunînin fevkalâde hiddetini mucip olmuştu. Sadrazam Rüstem paşanın zevcesi ve Kanunînin çok sevgili kızı Mihrimah sultan da Maltanın fethini çok arzu ediyordu. Bunun için her tarafa, tersanelere sefer hazırlıkları ve kürekçi tedariki hakkında

[1] Ulûfe, asker maaşı.

emirler gönderilmeğe başlandı.

1565 senesi Nisanının birinci günü donanma Kaptan Piyale paşa kumandasında İstanbul limanından çıktı. Yetmiş beş yaşında bulunan beşinci vezir Mustafa paşa serasker unvanile gemilere bindirilen muhasara ordusunun kumandasını ele aldı. Mustafa paşa Kızılahmetli âilesine mensuptu. Gemilerde bir sancak ve iki alaybeyi kumandasında yedi bin Anadolu sipahisi, beşyüz karaman, beşyüz Midilli sipahisi, dörtbin beşyüz yeniçeri, on üçbin gayrı muntazam asker ve yine iki sancak ve bir alaybeyi kumandasında da üç bin beşyüz Rumeli sipahisi vardı. Donanmada yüz seksen bir gemi vardı. İşte bu büyük donanma ve ordu birçok maceralar geçirdikten sonra Malta adası önüne gitti. Turgut Reis 2 haziran tarihinde her birinde yüz kişi bulunan onüç kadırga ve ayrıca sekizyüz on muharibi bulunan gemi ile bu büyük orduya katıldı ve Maltanın Elm kal'asına başlanmış olan hücuma iştirâk etti. Turgut Mozet limanı burnundaki tepeye yıldırım gibi ateş yağdırmağa başladı ki bu mevki ozamandan beri Turgud ismini taşımaktadır. Kalenin divarlarında hem donanmanın toplarile deniz tarafından, hem de otuzaltı top ile kara tarafından gedikler açıldı. Neticesiz hayli teşebbüslerden sonra Turgut bir umumî hücum emrini verdi. Bu hücum ise biraz sonra kendi hayatına malolacaktı. Aziz Anjelo kulesinden atılan bir gülle taşa çarparak Trablusgarp beylerbeyi Turgudun başına yıldırım gibi isabet etti. Ve ölüm derecesinde yaralandı. Burnundan, kulaklarından kan dalgaları akarak yere düştü. (16 Haziran 1505) Bu mücadele 11 Eylûl 1565 tarihine kadar devam etti ve netice olarak Osmanlı donanması muhasarayı kaldırarak geri döndü. [2]

Altıncı vesika ise donanma için kürekçi gönderilmesine dair bir vesika olup 973 H. 1565 M. tarihlidir. Hükmün mutaleasından anlaşılacağı üzere devlet donanma için kürekçi bulmak hususunda müşkülâta uğramıştır. Bunun için Nevruz yani eski hesaplara göre ilk baharın başlangıcı olan 23 Mart tarihinden evvel kürekçilerin İstanbula gönderilmelerini emretmiştir. Bunun için bir çok yerlere meselâ başta Bursa olmak üzere Çorum, Bozok ve Karaman Beylerbeyisine,

[2] Hammer tarihi sahife 126 - 129 Cilt 6.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Konya sancağına emirler gönderilmiştir.

Malta muharebelerinin ve İspanyollarla, Venediklilerle devam eden deniz muharebelerinin şiddetlenmesi devleti böyle sıkı tedbirler almağa mecbur ediyordu.

Bu neşrettiğimiz altı vesika 10 uncu asırda Çorumun dahili vaziyetini olduğu kadar devletin bilhassa deniz seferlerini de aydınlatması bakımından mühimdirler.

Çorum Halayı

MUZAFFER Sözen

Renkli ve zengin mündrecatile Halkevlerimizin bu günki neşriyatı arasında belli bir mevkii olan (Çorumlu) dergisinin ilk nüshasında kıymetli meslektaşımız Bay Sadi Leblebicinin (Çorum Halayı) hakkında güzel bir yazısını okudum. Notasile birlikte çıkan bu yazıda bay Sadi (Çorum halayı) nın seyircileri üzerinde bırakacağı intibaı şirin bir ifade ile canlandırdıktan sonra yazısına (Figürlerinin tesbitini de genç oyunculara bırakıyorum) diye son veriyordu.

Çorum halk şarkılarını derleme esnasında başta İlbay Salih Kılıç olduğu halde Parti, Bülediye ve Halkevinin lütfen gösterdikleri kıymetli muzaheret sayesinde, yakında tedkik etmeğe fırsat bulduğumuz «Çorum Halayı» hakkında Maarif Müdürü bay Neşet Köseoğlu «Çorumlu» için benden de bir yazı istedi.

Çorumdaki kültür gibi «Çorumlu dergisinin de her gün biraz daha olgunlaşması hususundaki büyük gayretlerine yakından şahit olduğumuz değerli maarifçinin bu teklifini bir vazife telakki ederek hemen işe başladımsada, zehnimi takılub kaldığı bir noktadan bir türlü kurtaramıyordum.

Acaba halay figürlerinin tesbiti için sayın meslektaşımız bay Sadinin ileri sürdüğü evsaf bende var mı idi.?

Yani bana (genç oyuncu) denilebilir mi idi? İşte bu cihetí düşünüb dururken, bir aralık, şimdiye kadar derlemeler yaptığımız yerlerde rasladığımız toplu oyunlara muhitin telakkilerine göre riayet edilmesi icap eden bütün kayidlerden silkinerek- hemen iştirake canattığını hatırladım. Şuhalde bana «oyuncu» demekte mahzur yoktu. Yine bir bakımdan gençlik çağını aşmamışdımda. Çünkü gençlik evsafını kaybedenlerin bu oyunlara iştirakine maddeten imkân yoktu. Yahut bu oyunlarla fiili

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

münasebetleri olanların gençliğini kolay kolay kaybetmesine ihtimal verilemezdi.

Türkiyemizin bir çok tarafında halk arasında yaşamakta olan toplu oyunları görüpte, bunların sağlık ve neşe kaynağı olduklarına derhal hükmetmemeğe imkân yoktur. Sağlık ve neşe . . . Gençlik bundan başka bir şey midirki ?

Halaycılar içinde altmışını aşmış nice yaşlı gençler görülür ki bunlardaki dinçliğe ve neşeye hayran olmamak elden gelmez. Millî oyunların kahremanı olan bu yaşlı gençler, henüz farkına varmadan çöken yeni neslin yaşsız ihtiyarlarına ne müessir birer örnektirler !

Halayın faydası yalnız bir beden mümaresesi olmaktan ibaret değildir. Bu oyunların hemen hepsi figürlerinin caziber, Noaslarının inceliği, ifade güzelliği ve bir kelime ile (bedii) likleri bakımından da ciltler dolduracak zenginliktedirler.

Halayı seyreden halk işte bu zenginlik içinde kendisini duyar ve bu zengin duygu onlarda yüksek heyecanlar yaratır.

Halaylar kalabalık bir kütle karşısında çekilirken öyle anlar gelirki, seyirciler, oyuncular e müzik temamen hemahenk olurlar. Bu anda halay bir mahurdur. Bu nefis mahure bağlanan gönüller hep beraber döner, dolaşır.

Oyuncular halaya nasıl kaldırılır ?

Düğünlerin, donanmaların ve her çeşit eğlenceli toplantıların başlıca heyecan vasıtası olan halaya oyuncular hiç bir vakıt kendiliklerinden talip olamazlar. Eğer düğünse, düğün kâhyasının yahut ev sahibinin teklifi ve orada mevcut halkın yardımile kaldırılır. Halayı kimlerin iyi oynadığını halk bilir. Ev sahibine yahut o toplantıyı idare edene adlarını söylerler. Bazan doğruca kendilerine de hitap ederler : Kasım ! sen de kalk. Yiğit ! ne nazlanıyorsun... gibi.

Bu şekilde ayağa kalkanlar, kendi aralarından en iyi oyuncuya başı teklif ederler, ikinciye de oyunu çok iyi bilenlerden birisi seçilir. En sona gelecek oyuncunun da vazifesi mühimdir. O daima başı kollar. Oyunun fazlaca sürat aldığı yerlerde orta kısmın vaziyetini bozmamağa çalışır.

Çorum Halayının ağırlaması

Çorum halayı dört kısımdır :

1 — Ağırlama,

2 — Oynatma,

4 — Yelleme.

Ağırlama, oyunun ilk kısmidir. Ve belli başlı dört figür göze çarpar :

1 — Çömelerek yere diz vuruş, doğruluş,

2 — Yürüyüşle karışık ayak hareketleri,

3 — Eğiliş ve doğruluş,

4 — Çapraz karşılaşmalar.

1 — Oyuncular küçük parmaklarını birbirine kilitlemek suretile, orta girintili ve yanlar hafif çıkıntılı olarak kavisli bir dizi yaparlar. Baş ve son oyuncuların ellerinde birer mendil vardır. İkincinin eli de mendillidir. Bu mendili baş ve ikinci oyuncular beraber tutarlar. (Foto. 1) Baş oyuncu bazan sıradan ayrılarak oyuncuların karşısına geçtiği zaman, ikinci oyuncu derhal mendili kaldırarak oyunu idareye başlar.

Halaycılar oyuna başlamadan önce, sağlar sola ve sollar sağa dönerek ağız beraberliği yapacak tarzda iğilir ve yüksek sesle : He- . . . . y diye bağrışırlar. (Foto. 2) Bundan sonra tekrar doğrulmuş olan oyuncuların, her tempo başında [*] nefis bir irginti yaparak

yavaş yavaş çökmekte oldukları görülür. Dizlerin sağa sola açılması suretile yapılan bu çöküşle tam çömelme vaziyetine gelindiği zaman (Foto, 3) evvelce sağ diz, her tempo başında sola aşağı hareket ettirilmek suretile [**] üçüncü tempo da hafifçe yere vurulur.(Foto 4) Dördüncüde eski vaziyete gelinir. (Foto. 3) Bunu takip eden üç tempoda sol diz yere vurulur.(Foto. 4) ve dörtte eski çömelmiş vaziyete dönülür. (Foto. 3)

Bundan sonra oyuncuların tempo başlarında irgilerek doğruldukları görülür. (Foto. 5)

(Ağırlamanın bu ilk figürü çok enteresandır. Oyunculardan halayın tarifini alırken «bunden sonra oyun başlar» diyorlardı. Demekki bu ilk figür yalnız bir merasimden ibaretti.)

2 — Yürüyüşlü ayak hareketlerinden ibaret olan bu ikinci figürün idare tarzları oyuncuların istegine göre biraz değişiklik gösterirlersede, bu tepdil teferrüata aittir. Figürün esasına halel verecek mahiyette değildir. Saz notata (A) ile işaret edilen kıama devam ederken ilk tempoda [**] oyuncuların

[*] Bunun temposu muayyen olmadığı anlaşılmıştır. Çünkü bazan dört ve bazan iki tempoda vurulduğu da görülmektedir.

[**] İlk tempo diye oyuncuların doğrulma vaziyetinden sonra gelen tempoyu kastediyorum. Çünkü bunun muhakkak başta olması şart değildir.

[A] Kısmının her hangi temposu olabilir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

sola doğru hafif bir meyil yaparak vücudu sol ayağa bindirdikleri hissedilir. İkincide sağ ayak hafif bir diz kırmasile yerden kesilir. (Foto. 6) Üçüncüde bir adım kadar sağa ileri konulur. (Foto. 7) ve dördüncüde sol onun yanına getirilir. (Eksetiya sol ayak ucu sağ ökçe yanına gelecek şekilde) bunu takibeden ilk tempoda oyuncular hafif sağa meylederek göğdeyi sağ ayağa bindirirler. İkincide sol diz kırılır ve sol ayak yerden kesilir. (Foto. 8) Üçüncü tempoda biraz sola geri konulur ve dördüncüde sağ ayak ucu sol ökçe yanına getirilir. Bu şekilde sağ ayağın bir az fazlaca sağa ileri atılması ve solun gayet az sola geri götürülmesi oyunda dalgalı ve nefis bir yürüyüş temin eder. [***]

Oyun böylece devam ederken bir aralık baş oyuncunun ikinci ile tam karşı karşıya geldiği görülür. Bunlar yukarıda tarifi geçen figürü beraberce yapmağa başlarlar. (Foto. 9)

3 — Müzik «B» kısmına geçince halaycılar derin bir ihtiramı andırır tarzda öne doğru iğilir ve hep beraberce he . . . . y diye bağrışırlar. (Foto. 10) Ayak vaziyetleri bundan evvelki figürdeki gibidir. (Eğer başı çeken isterse bu eğilişten sonra yere diz vuruşlarda yapılabilir.) Doğrulma ekseriya B. 2 kısma gelince yapılır. (B. 2 ye geçerken son, solnotu, doğruluşa kumanda eder gibi bir intiba bırakır.)

4 — Oyuncular doğrulduktan sonra baş çeken bazı tek olarak oyuncuların karşılarına geçerek halaya devam eder. Diğerleri ellerini bırakmaz. Onlar, ikinciye tabi olurlar. Bir müddet böyle oynanılır. Sonra tekrar başa geçer.

Müzik yine (B) ye geçer, iğilme yine yukarıda tarif edildiği şekilde yapılır. Bu defa doğrulduktan sonra eller bırakılır. Ve baş oyuncu sıradan ayrılarak diğer oyuncularla birer birer çapraz karşılaşmalar yapar. (Foto. 11)

Fotograf tam yerinde çekilmemiş olduğu için iyi görülmiyen bu figür çok ifadelidir. Kollar temamen biri birinin boynuna sarılacakmış şekilde karşılıklı olarak açılmış bir vaziyettedir. Bu figür iki defa yapılır.

Birincisinde sağ kol yukarıda, sol kol aşağıdadır, ikincide sol yukarıda ve sağ aşağıdadır. Her iki oyuncu da bunu beraber yaparlar. (A) kısmında yapılan bu figürden sonra müzik tekrar (B) ye geçer. Bu defa yapılan eğilmeden sonra oyuncular doğrulmadan çömelirler ve diz vuruşlarla beraber çifter çifter karşılaşır, kolları çapraz açarak sarılma takliti yaparlar. (Foto 12) Tekrar ayağa kalkıldığı vakıt artık eller tutulmaz, sehertliğe konulur. Bu halde sağ dirsek ileride olduğu halde sağ elin baş parmağı sağ kalça hizasında, kuşağa sehertleğe hafifçe iliştirilir. Sol dirsek yine öne doğrultulmuş olduğu halde sol elin baş parmağı sol kalça hizasında, kuşağa hafifçe iliştirilir. Oyuncular bu hareketi yaparken, oyunun heyeti umumiyesinde bir kabarıklık göze çarpar.

Oynatma

Çorum halayı musikisinin oynatma kısmı fevkalâde ritmiktir. Notada (C) ile işaret edilen kısım başlayınca oyuncular arka arkaya sıralanır, kollarını açarak, parmak çıtlatışlar ki, kısa ayak atışlarla yürümeğe başlarlar (Foto. 13).

Bazan sol ayak önde ve sağ ayak ucu onun tam ökçesi hizasında olmak üzere her tempoda sol ileri atılmak ve sağ tekrar yanına getirilmek suretile oynanır. Bu adeta ayak değiştirişidir. İyi oyuncular oyunun yeknasaklığını kırmak için bazan ileri ve geri gitmek, bazan öndeki ayağı yarım sağa ve yarım sola atmak suretile diziye dalgalı bir yürüyüş temin ederler. Esasen bu kısım pek kısa sürer ve çatı altından başka yerde hiç yapılmaz. Köylerde de hiç yapılmadığına bakılırsa, halaya sonradan ilâve edildiğine ihtimal verilir.

İğilme

Saz (D) kısmına geçtiği zaman oyuncular yine en başta olduğu şekilde elele kavisli bir dizi yaparlar. İlk tempoda ayak hareketi görülmez, Vücudun sağ ayağa bindirildiği oyuncuların sağa yaptığı hafif meyilden hissedilir. İkinci tempoda sol ayak (bir kadem boyunda) ileri atılır ve ayak ucu yere konulur. Beşte sağ ayak yerine getirilirken sol diz hafif bir kırma yapar. Altıda sol aynı vaziyette ileri atılır.

Bundan sonraki mezûrün ilk temposunda sol yerine getirilir, aynı zamanda hafif bir kırma yaparken sağ ayak biraz kaldırılır. (Yarım tempoda yerine gelir ve yarısında diz kırılırken sağ, hafifçe

[***] Kasım Zinkarın ayaklarına bakarak tarifini yaptığım bu figürü bazı oyuncuların her iki tempoda bir sağ ve sol ayaklarını ileri koyub ve geri getirmek suretilede yaptıklarını gördüm. Bunlardan hangisinin daha doğru, hangisinin katıştılı olduğunu araştırmağa vakıt müsait değildi.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

yerden kalkar.)

İkinci tempoda sağ ayak ucu yine hafifçe yere vurulur ve kaldırılarak yarım sağa dönülür. Üçüncüde sağ bir adım ileri atılır. Dörtte (ökçe sağın ucuna gelecek tarzda) sol ayak bir adım ileri atılır. beşte yine sağ atılır. Altıda sol ayak yanına getirilir. [*] Bu şekilde iki adım yürüyüş yapılmış olur.

İğilmenin ilk figürü yerinde yapılır ve ondan sonrakiler yürüyüş halinde devam eder. Yürüyüş figürünün altıncı temposunda sol ayak sağ ayağın yanına getirildikten sonraki vaziyet te şöyledir. İlk tempoda sol ayak gayet az miktarda sola geri atılır ve ikinci tempoda sağ ayak onun yanına getirilerek hafifce yere vurulur. Üçte sağ yine bir adım ileri atılır. (Oyuncular yarım sağa dönmüştür.) Dörtte sol yine bir adım ileri atılır ve sol ökçe sağ ayak ucuna gelir. Beşte sağ yine bir adım ileri atılır. Altıda sol onun yanına getirilerek hafifce yere vurulur. Ve yine soldan başlayarak devam eder.

[*] Oyuncuların cephesi eski vaziyete gelmiş bulunur.

Diz vuruşlar

İğilmede bazan diz vuruş figürüde yapılır: Baş oyuncu ikincinin mendilini silkmek ve diğerleride biri birinin parmaklarını çekmek suretile evelden inşası yaparlar. Diz vuruşlarda sol ayak sağın yanına götürüldüğü zaman sağ diz kırılır. Ve sol diz yere vurulur. Sağ ayakta solun yanına çekileceği zaman sol diz kırılır ve sağ diz yere vurulur.

Bundada eller bırakılır ve oyuna o şekilde devam edilir. Yine bu kısımda da baş oyuncu yalnızca ayrılarak, diğer oyuncuların karşısında oyunlar yapar ve ikinci oyunu idare eder.

İğilme hotlamaya yakın yerlerde süratini tedricen artırmaya başlar. Bu, hoplatmaya alıştırma mahiyetindedir.

NOT: Ağırlamada bütün hareketler sağ ayaktan başladığı halde iğilmede daima soldan başlar.

Hotlatma (Hoplatma) (otlatma) (Yelleme **)

Saz (E) ile işaret edilen kısma geçince oyunda büyük bir canlılık başlar. İki tempo sol iki sağ

[**] Dört kelimede aynı manada kullanılır. Bunlardan otlatma kelimesi pek şayanı dikkattir.

bir sol, bir sağ ayağın hareketi bu figüre esastır.

Hotlatma kısmının ilk temposunda hareket görülmez. İkinci tempoda sol ayak ucu yarım adım kadar öne konulur, üçüncüsünde geri alınır. Dörtte sag aynı şekilde ileri konulur. Beşte geri alınır. Altıncı tempoda sol ayak sağın yanına getirilir. Yedide sağ bir adım yarım sağa atılırken oyuncular da yarım sağa döner. Sekizde sol, sağın yanına getirilir ve oyuncuların cephesi eski vaziyete gelir. Bunu takip eden ilk tempoda yine sol ayak gayet az sola geri çekilir. İkincide sağ onun yanına getirilir, üçte sağ yine bir adım sağa ileri atılırken oyuncuların cephesi de yarım sağa dönmüş bulunur. Dördüncü tempoda sol sağın yanına getirilir. Bundan sonra yine sol ayağın biraz sola geri çekilmesi suretile başlıyan figür devam eder. Bu figürde ayaklar biri birinin yanına getirilince hafifçe yere vurulması ve bir ayak yerden kesilirken diğer bacakta yapılan ritmik diz kırması dikkati çeken güzelliklerdendir.

Yelleme yahut hotlatma kısmının musikisi başladığı gibi kalmaz, gittikçe sürat artar. Müzik süratlendikçe oyunda coşkunluk başlar. Ayaklar hafifçe yere vurulduğu yerlerde bu defa havaya fırlatılmadığı görülür (Foto. 15) (Resimde görülen ayak fırlatışlar ilk anlara ait olduğu için nisbeten mutedildir.)

Bir aralık eller bırakılır. (Ayak vaziyetleri daima evvelki gibi devam eder.) Bazan, kollar biri birinin omuzlarına atılmak suretile hoplamalar yapılır. (Foto 16) yahut kol kola girerler. (Foto. 17.)

Kol kola giriş ekseriya omuzlara kol komadan önce yapılır ve bundan pek fazla coşgunluk olmaz Kollar omuzlara atıldığı zaman halaycılar pek yamanlaşırlar, âdi ayak atmalar, her iki ayağı yerden kesen sıçramalara inkılâp eder, ayakların birisi fırlatılırken, diğerinin şedit ökçe vuruşlarile yerler sarsılır. Müzik temposu 130 zu geçer. 'Bütün seyircilerin kalplerini beraber oynatan bu coşkunluk, Çorum halayının en son demidir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Destanı Kars[*]

Neyatursun böyle gafletten uyan
Bu işlere aşna ol padişahim
Bir kaç rical ile valide sultan
Kâfire muindir bil padişahim

Bir haberin varmı Karsın halından
İçinde kalmadı kızdan gelinden
Alalım bu Karsı küffar elinden
Dinibütün vezir sal padişahim

Üç kız idik bir araya dirildik
Her birimiz Ardahanda vurulduk
Gece gündüz kementlere sarıldık
Yurt bizimdir imdat kıl padişahim

Bizlerde bilmedik ne idi kusur
Kız gelin kalmadı hep oldu yesir
Hayıfdı küffarda kalırsak yesir
İslâm elden gitti bil padişahim

Girdi kâfir etrafını gezdirir
Evler yağma eder candan bezdirir
Başlar defter eder nüfus yazdırır
Din bizimdir imdat kıl padişahim

Yiğitler var düşmanları paralar
Dini Muhammet de meydan aralar
Yarın mahşer günü senden soralar
Bunların hisabın ver padişahim

Çar köşeye fermanların dağılsın
Buna bir tedbir kıl derman bulunsun
Şehitlerin aman kanı alınsın
Ölke eldergitti bil padişahim

Kâfir nedir bu İslâma dayansın
Dal kılıç olupta bir kere dalsın
Ol arpa suyuda kana boyansın
Dinimize imdat kıl padişahim

İlişgir Ardahan Çaldır Bayezid
Yaktı hasta haneyi ol hain pelit
Söylemem ismimi ey sultan hamit
Ecdadın aldılar, ver padişahim

[*] Bu destanı söyleyen ismini ol zamanın zalimlerinden korkarak bildirmiyor isede, destanın içindeki bir mısrağdan bu şairin Karslı veya Ardahanlı bir kadın olduğu ve Çorumlu Seydim zade Ahmet isminde bir askerin Çorumdaki eniştesi Hoca İbrahim efendiye gönderdiği 27 Mart 1293 tarihli bir mektubun arkasında yazılı olduğuna nazaran o tarihlerde ve o askerin bulunduğu cephede söylenmiş olduğu sanılmaktadır. Eşref Ertekin

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Destan [*]

Gözüm nuru fahri cihan yetiş ya Muhammet yetiş
Gün gibi aleme doğan yetiş ya Muhammt yetiş
Seni gözler iki gözüm ayağına süremyüzüm
Din senindir gayret bizim yetiş ya Muhammet yetiş

Ak sakallu pirler ile hakka irmiş erler ile
Cümle peygamberler ile yetiş ya Mahammet yetiş
Bizim ahvalimiz bilde hazreti Aliyi alda
Kanatlı burağa binde yetiş ya Muhammet yetiş

Yeşil sancağın yalabır görmeye canlar dalabır
Dört yanımız aldı kâfir yetiş ya Muhammet yetiş
Gaziler kana boyandı yandı şol yürekler yandı
Bun deminde bize şimdi yetiş ya Muhammet yetiş

Kana boyandı her gazi edelim hakka niyazi
Garip sandı kâfir bizi yetiş ya Mahammet yetiş
Yetişmezsen çetin olur sancağın kâfirler alur
Ümmetin hayrette kalur yetiş ya Muhammet yetiş

Köprülü oğlu âdil vezir gaziler cennete hazır
Yetiş ya hazreti Hıdır yetiş ya Muhammet yetiş
Hünkârım böyle nolacak zulum böylemi kalacak
Ya imdat kimden olacak yetiş ya Muhammet yetiş

Hünkârımdir canlar canı nedir bu derdin dermanı
Köprülü oğlu mürüvvet kânı yetiş ya Muhammet yetiş

[*] Bu destan dahi evvelki destan gibi asker Ahmedin Çoruma yazdığı 25 Şaban 12[illegible] tarihli diğer bir mektubunun arkasında yazılı bulunmuştur. Aralarında iki yıl bir fark var[illegible] Bu şair de padişahtan yardım olmayacağını anlamış olmalı ki Peygamberin ruhundan istimdat ediyor.

Eşref Ertekin

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

638

Keten gömlek mavuştur (1)
Çek yakanı kavuştur
Aramızda engel var
Gözün benden savuştur

639

Keten gömlek kıvırcık
Suya indi sığırcık
Yeni yeten kızların
Memeleri tomurcuk

640

Keten gömlek kıvırcık
Suya indi sığırcık
Maşallah den (2) ağalar
Benim yarim biricik

641

Ketenim var bezim var
Eğlen sana sözüm var
Yüzüne diyemiyom
Şeftalünde gözüm var

642

Kâhat içinde simsin
Doğru söyle kiminsin
Dostlar da şahit olsun
Evvel ahir benimsin

643

Kâhat içinde büber
Ciğerim cıkıl kabar (3)
Seviyonmu ne diyon (4)
Bana bir belli haber

644

Kâhat içinde barut
Sevdanı benden arıt
Ben erbabı değilim
Var birin dahi avut

645

Kiraz koydum sepete
Yar oturur tepede
Yenile bir yar sevdim
Şan olsun memleketе

[1] Açık mavi renk.
[2] Deyiniz. (Mahalli lehçe.)
[3] Cıkıl, zinet, süs.
[4] Seviyormusun, diyorsun.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

646

Kiremit özü ile
Kim görmüş gözü ile
Adamı yarden geçermi
İllerin sözü ile

647

Kiremidi ezerim
Baca baca gezerim
Siz gibi maniciyi
Bir ipliğe dizerim

648

Kelem ektim baş oldu
Ale gözler yaş oldu
Gönül bir ayna idi
Kırıldı külhaş oldu

649

Kalemin sarmasına
Ale göz sürmesine
Yavrum bir şeftalü ver
Kazanup vermesine

650

Kelem ektim bayıra
Yel yaprağın ayıra
Bizi kimse ayırmaz
Belki felek ayıra

651

Kebabı göze tutar
Dilberi söze tutar
Elinde dolu bade
Gerdanı meze tutar

652

Kebep ince şiş ince
İndirirler bişince
Kızın ömrü az olur
Dul erkeğe düşünce

653

Köşelerde örümcek
Öliyom görmeyincek
İstedimde vermedin
Toprak dolar ölüncek

654 [*]

Kekliği pıçakladım
Kanadın saçakladım
Yari koynumda sandım
Yastığı kucakladım

655

Kekliği vurdum bütün
Havaya ağdı tütün
Adam adamı yemez
Azacık bari sürtün

656

Lâle şahan yuvası
Düştü gönül havası
Senin gibi bulunmaz
Arasalar Sivası

657

Lâledir Hinde gider
Dolaşır Hinde gider
Benim bin gönlüm olsa
Bir gönlüm sende gider

[*] Bu mani No. 50 deki maninin başka türlü söylenişidir.

Yerli Haberler

Son zamanlarda vilâyetimizin yurd içinde en çok verimli ve önemli bir istihsal merkezi olduğu tahakkuk etmeğe başlamıştır.

Geçenlerde Çorumda yapılan Ceza evi septik çukurundan müziç bir petrol kokusu çıkmakta, su ile karışık yağlı maddeler akmakta olduğunu işçiler haber vermiş, bu ihbarın doğruluğu derhal hadise mahalline koşan enerjik Valimiz Bay Salih Kılıç tarafından da bizzat müşahede olunarak alâkalı makamlar keyfiyetten haberdar edilmişti.

Vatana mes'ut bir istikbal vait eden bu hayırlı tebşirat yüksek makamlarca da lâyık olduğu önemle karşılanmış, memleketimize gönderilen Maden Arama Enstitüsü mühendislerinden Petrol mütehassısı bay Kemala tedkikat yaptırılmıştır. Yapılan bir çok inceleme ve araştırmalar müsbet bir mahiyet göstermiş olmalıdır ki; sondaj yerlerini tayin etmek üzere ahiren gönderilen jeolog da tedkikini ikmal ederek Ankaraya dönmüş bulunmaktadır.

Bu mühim ameliyenin yapılması için yakında tekrar bir Fen Heyetinin Çoruma geleceği, yurdun en mühim ve mübrem bir ihtiyacını karşılayacak olan bu büyük hadisenin bir an evvel tehakkuku heyecanla beklenilmektedir.

***

Bütün düşünce ve mesaisi yurdun verim kabiliyetinin arttırılması yurddaşların refah ve seadete kavuşmasına matuf olan Cumhuriyet hükûmetimiz Çorum ve mücavir vilâyetlerdeki sulama işlerini tedkik ettirmek üzere Çoruma bir Fen Heyeti göndermiştir.

Çok kıymetli ve çalışkan Su Mühendislerimizden Bay Osman usta reisliği altında çalışan bu heyet Çoruma 40 kilometre mesafede Sağpazar, Salur köyleri arasındaki 150 bin dekarlık bir sahanın Kızılırmak suyu ile sulanabileceği neticesine varmıştır.

Bu işe ait tedkikata devam

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

edilmekte, projeler hazırlanmaktadır.

Kızılırmağın rüsubî sularını emecek olan bu çorak ve kurak topraklara arpa ve buğday gibi hububat ekildiği takdirde bire on beş hesabile 67 bin ton hasıtat alınabilecektir. Bu mikdar umum vilâyet nüfusunun bir senelik ekmek ihtiyacını karşılayacak bir azamet ve üç milyon liralık fazla bir kıymet ifade eder. İhya edilen bu sahaya daha kıymettar olan sanayi maddelerinin ekileceği düşünülürse faidenin iki kat artacağı şüphesizdir.

On dokuz aydan beri imar planına esas olacak Çorum halihazır haritasının tanzimi için çalışan müteahhit mühendisleri mesailerini ikmal ederek yaptıkları haritayı Nafıa Vekâletine takdim etmişlerdir.

Bu haritanın doğruluğunu mahallen incelemek için gönderilen Şehircilik Fen heyetinden Bay Celâl Ulusan ile Bay Hulûsi Kurtuluş da tedkiklerini bitirerek avdet etmiş bulunmaktadırlar.

Harita tasdik edildikten sonra memleket imar plânının yaptırılmasına derhal başlanacaktır.

Hatay bayramı vesilesilesile Çorum Halkevine nefis bir gece yaşatan Millî oyun kahremanlarından bir grup

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

(Ankara Devlet Konservatuarı Arşiv şefi Muzaffer Sözen tarafından tesbit edilmiştir.)

(Fotograf 1)

Çorum Halayı figürlerinden :

Çorumlu sayı : 17

(Fotograf 2)

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

(Fotograf 3)

Çorum Halayı figürlerinden : Çorumlu sayı: 17

(Fotograf - A.4)

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

(Fotograf - B. 4)

Çorum Halayı figürlerinden:

(Fotograf 5)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

(Fotograf 6)

Çorum Halayı figürlerinden : Çorumlu sayı : 17

(Fotograf 7)

(Diğer fotoğraflarla Halaya ait notanız gelecek sayıda neşredilecektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

arzuhal takdim ider ise kaydi icra olunmayarak red ile cevap edilmek üzere kaydi balasına şarh verile deyü bin iki yüz kırk altı senesi Şavalı mükerremin on dokuzuncu günü tarihile meverrah ve müsahhah fermanı âlişan sadır olmağıla sadır olan fermanı âlişan mucebince tevliyeti mezkûre merkum Ömerin refinden mezburun Mustafa, mehmed, Ahmede iştirakle tevcih sadaka edüp veçhi meşruh üzre kaydi balasına dahi şarh verülüp bu beratı hümayunu seadet makrunumu verdim ve buyurdumki bedel yevim merkumun mustafa, mehmet, ahmet ebnai İbrahim an evladı vakıf varup zikrolunan vakfı mezbur Ömerin refinden evladiyet ve meşrutiyet üzre tevliyete alel iştirak mutasarrıflar olup hizmeti lâzımaların meri ve müedda kıldıktan sonra humüs mahsuluna dahi ber veçhi iştirak mutasarrıflar olup vakıfının ruhu ve devamı ömrü devletimçin düaye müdavemet göstere olbabda refi olunan mezbur tarafından ve tarafı aharden ferd mani ve mezahim ve muarız olmayup asla dahil ve taarruz kılmayalar şöyle bilüp alameti şerifime itimad kılalar. Tahriren fil yevmissalis vel işrin şehri Şevvalıl mükerrem sene sitte ve erbain ve miteyn ve elf 1246. (1)

No : 168

Zennun Abad kazasında vaki Elvan Çelebinin bina eylediği camii şerifte senevi on iki keyl hınta ve yevmi bir akça vazifesile müezzin olan Elvan Çelebi evlaoından Mehmedin oğulları Hasan ve Ömer ve İsa ve Yahya karındaşlar müştereken mutasarrıf oldukları vazifei müezzinliği gendi hüsnü rızalarile erbabı istihkaktan yine evladı vakıftan Halil halife bin Yahyaya feragat ve yedlerinde bulunan atik beratlarını dahi teslim etmelerile merkume yeniden verilen Berat suretidir: [*]

12. Cemaziyelevvl/1239

Bimakamı Kostantıniyye

[1] Bu vesikanın aslı Tekkeli Hocalardadır.

[*] Bu beratın aslı Sabit Leblebicide tlmavz olup hulasası çıkarılmıştır.

Budaközünde Bayram Hocanın ahvaline dair

No. 169

Çorum Beyine ve Budaközü kadısına hüküm ki:

Mektub gönderüb İsa Fatih nam kimesne dergâhı muallâma Bayram Hoca nam kimesnenin kariye halkı ile mera hususunda nizaı olmağın bahsolunduğun bildirilmeğin bu hususun aslı nedir. Mezkûrün hapsi icabeden hususu var mıdır, nicedir? Tamam hakikat üzere vakıf olub sıhhati ile yazub arzeyliyesin deyu hükmü şerifim verilüb mezkûr Bayram Hocanın ahvali erbabı timardan ve âyanı vilâyetten tefahhus olundukta mezkûrün iyiliğine ve hilâfı şer'i evzaı olmayub ve aynı husus içün elinde hükmü şerif ve sureti sicilli olduğun ilâm ettüğiniz ecilden buyurdum ki göresin. Kaziye arzolunduğun gibi olub şirret ve şekaveti olmayub reaya elinden mutazaccir değiller ise yarar kefile vürüb tenbih eyliyesin ki mimbait kendü halinde ola. Şöyle bilesin.

(Mezbura verildi.)

Fi. 19 Şaban 972 (1564)

Mühimme 6. Sahife 423.

Mustafa adındaki sipahinin ve uygunsuzluğu görülen anasının ahvaline dair

No. 170

Çorum Beyine ve Kadısına hüküm ki:

Bundan akdem Çorum beyi olan İlyas dergâhı muallâma mektup gönderüb livayı mezburda nefsi Osmancık boyahanesinde iki bin akça timara mutasarrıf Mustafa nam sipahinin validesi fahişe olub aleniyen fiili şeni ettüğine mezkûr vakıf olub mukayyed olmadığından maada mezbur Mustafa şürbü hamreden fahişe gurbet avratlerin birin alub bilfiil tasarrufunda olub ve mezkûre validesi fahişe olub ilâ gayrünnihaye şürbü hamredüb fısk ve fücur olunduğu arzeylemişşsin. Buyurdum ki hükmü şerifim vardukta mezbur Mustafanın ahvalin teftiş edüb bu arzolunan hususlar baki midir, nicedir, tamam malum edinüb dahi yanınızda sabit olan yaramazlığın sicledüb arzeyliyesin.

(Arzu getiren Mahmuda verildi.)

Kazasker efendi arzedüb bu veçhile emrolunmuştur.

Fi. 7 Safer 973 (1565)

Çorum kalesinde mahbus Veled adındaki sipahinin küreğe konulmasına dair

No. 171

Çorum Beyi Mehmed beye hüküm ki:

Sabıka livai mezbur beyi olub mahayif müfettişi olan İlyas dame izzehu müfettiş kadılarile babı saadet maabıma mektub gönderüb Bozok teftiş olundukta üç bin üç yüz akçe timara mutasarrıf olan Veled nam sipahi ehli tezvir ve hırsız yatağı ve reayaya zararlu kimesne olub cebrile müslümanların terekelerin ve esbapların alub teadi ettüği sabit olmağın Çorum kalesinde hapsolunduğu ecelden buyurdum ki hükmü şerifim varıcak mezbur Veledi sureti sicilli ile mukayyed ve mahbus yarar ademlere koşub dergâhı muallâma gönderesin ki küreğe konula. Amma gönderdüğün kimesnelere tenbih eyleyesin ki gaflet ile gaybet ettürmekten hazer eyliye. Şöyle bilesin.

(Kethudasına verildi.)

Fi. 12 Cemaziyelevvel 972 (1564)

Mühimme 6. Sa. 251.

Tokad kasabasında sakin «Kara Şeyhi» nin ahvalinin tahkikine dair

No. 172

Çorum beyine ve mehayif teftişinde olan kadılara hüküm ki:

Darende Abdüllâtif gelüb nefsi Tokadda sakin Kara Şeyhi içün kadı tebdil olacağına karip ehli cihada edai hizmet etmeyin deyu kendüsü arz yazub kadı arzıdır deyu berat ettürüb andan gayri kallep idüğin bildirmeğin buyurdum ki hükmü şerifim varıcak bu hususları onat veçhile husama muvacehesinde teftiş edüb göresin. Mezburun mezkûra isnad ettüği hususlar vakimidir. Şimdiye değin ve hasbeşşeri nesne sabit olmuş ise sıhhati üzere arzedesin.

(Mezkûra verildi.)

Fi. 12 Rebiyülevvel 972 (1564)

Mühimme 6. S. 179.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Donanma için Çorumdan tayin olunan kürekçilerin aylıklarına dair

No. 173

Çorum Beyine hüküm ki :

Bu defa donanmai hümayunum için Çorum kazasından tayin olunan kürekçilerin yüz ellişer akça nefakaların kadıları olan Sinan reayadan olub vermeyüb süddei saadetime geldiklerinde kadıı mezburdan emrü şerifim üzere birer aylık ulûfelerin dava ettüklerinde Galata mahkemesinde şer'i ile sabit olub beş bin beş yüz on iki akça kadıi mezburdan birer aylık ulûfeleri içün kürekçi taifesinden alverülüb olbabda ellerinde hüccetleri olub kadı yerine vardıkta dahletmesinden ihtiyat ettükleri ecelden buyurdum ki ellerinde olan hüccet şerriyelerine ve emre muhalif kadıi mezbur bunları incitmek ister ise men ve def edüb memnu olmazsa yazub arzeyleyesin.

(Ali nam kimesneye verildi.)

Fi. 21 Şaban 972 (1564)
Mühimme 6. S. 435.

Donanma için kürekçi gönderilmesine dair

No. 17[4]

Hudavendigâr sancağı beyi Abdurrahman beye hüküm ki :

Bundan akdem hükmü şerifim gönderülüp donanmai hümayunum içün sancağından ihracı emrolunan kürekçiyi muaccelen ihraç edüb nevruzdan mukaddem mahrusai İstanbula ulaştırasın deyu emrim olmuştu. Ol zamandan beru kürekçiden henüz kimesne gelmeyüb nevruz dahi karip olup muaccelen erişmek lâzım olmağın buyurdum ki vüsul buldukta bu bapta bizzat mukayyed olub sancağına muteallik olan kadıları ve kürekçi içün varan kulları kendü hallerinde komayub emrolunan kürekçiyi ikdam ve itmam eylüyüb muaccelen ihraç edüb nevruzdan mukaddem mahrusai mezbureye isal etmek babına dikkat ve ihtimam eyleyüb avk ve tehirden ziyade hazer eyliyesin. Şöyle ki sancağından emrolunan kürekçi tayin olunan zamanda gelüb erişmiye asıl ve özrün makbul olmak ihtimali yoktur. Ana göre mukayyed olasın.

(Şah Hasan oğlu Ahmed çavuşa verildi.)

Fi. 7 Recep 973 (1565)

Suretleri : Çorum, Bozok ve Karaman beyler beyisinde Konya sancağına gönderilmiştir.

Mühimme defteri 5. sahife 335

No. 175

Kutvetil kudatı vel hükkâın madenil fazlı vel kelâm Mevlana Osmancık Kdısı zide Fazluhu tevki'i refi'i hûmayun vasıl olucak malum olaki Kazai mezburden Darendegâni fermani hümayun Koyun baba zaviyesi dervişleri dergâhi muallama adem gönderüp şöyle arzeyledilerki Uc arı nam karye toprağında vaki olan kışlaklarda bunların koyunları kışlayup defteri cedide dahi zaviyei mezbure koyunları kışlaya deyü mukayyet iken ekrat taifesinden bazı kimesneler koyunlarun getürüp kışlatmak isterler imiş imdi buyurdumki Hükmû Şerifimle vardıklarında hak üzre göresiz nizağ olunan mahallerde kadimül eyyamdan taifei mezburenin koyunları kışlayu gelmiş olmayup fil vaki kadimül eyyamdan zaviyei mezburenin koyunları kışlayu gelüp defterde dahi zaviyei mezbureye kışlak kaydolunmuşken mezkûlar kadimden olı gelene muhalif dahlederler ise caiz değildir refi edüp kadimden olı gelene muhalif taifeyi mezbureye koyunların getürtmeyesiz eslemeyeni yazup arzeyleyesiz tekrar bu husus için şikâyet ettirmeyesiz Şöyle bilesiz ve badennazar bu hükmü şerifimi ellerinde ibka edüp alameti şerife itimad kılasız tahriren fi evahiri şehri Muharremül haram sene erbea ve elf minel hicretil nebeviye aleyhi eftalitte hiyye 1004.

Bimakamı Kostantaniyyetil âlâ

No. 176

Kutvetil kuzatı vel hükkâm madenil fazlı ve kelam mevlana mukataat müfettişi zide fazluhu ve kutvetil emasili vel akran Kastamoni mukataatı nazırı zide kadruhu tevki'i refi'i hümayun vasıl olucak malum olaki sabıka rum defterdarı olan bali ve Osmancık kadıları derseadetı maan arz gönderüp Osmancık kasabasında asude olan Koyun baba kuddüse sırrahül Azizin hanıkahi ziyade memer ve muber olup âyende ve revende ve asakiri İslam taamlanub ve hanıkahda olan dervişleri salih ve mütedeyyin olup imam ve müezzinlerile evkatı hamsei cemaat ile eda edüb ve hanıkahi mezburin taamına ve harç ve masrafına muayyen evkafı olmayub sadakatta dervişlerin kâr ve kisipleri ile kifaflanub lâkin pirinc ekecek yerleri olmayub pirince ziyade ihtiyaçları olmağın hanikah badehu Boyabad Çeltik Enharinden yirmi beş mut pirinç ekecek çeltük yeri ziraat eyle-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mek için izni hümayun recasına ilâm eyledikleri bundan akdem arzolundukta tohumu kadim mahsulünden . . . olunub kendü yanlarından çeltük ziraat eylemek babında inayet rica eylemeğin lâkin ol miktar çeltük ziraate tehammülleri olmayub ol diyarda cari olan çeltük mudu ile yirmibeş mudluk çeltük ziraat eyleyüb hasıl olan pirinçlerinden Boyabad eminleri uşür almayub dahleylememek babında emrolunub bu bapda sadır olan fermanı saadet mucibince amel edüb dahi tohumu kadim mahsulüne katan taarruz olunmamak üzere hanikahı mezburun dervişleri kendü yanlarından yirmi beş mut çeltik ziraat eyleyüb ve hasıl olan pirinçlerinden Boyabad eminleri uşür almayub minbait dahlü taarruz eylemiyeler ve ettirmeyesiz deyu bin onyedi şabanının gurresi tarihle müverrah emri şerif verilüp hâlâ cülusu humayunu saadet makrunum vaki olmağıla ol emri şerif getürüb tecdidin rica eylediler. Buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta göresiz bu bapda mukaddema mazmunu mesfur üzre verilen emri şerifin sonradan hilafına emir varit olmuş değil ise mucibile amel eyleyesiz şöyle bilesiz ve badennazar bu hükmü hümayunumu ellerinde ipka edüb alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fiyevmil ihda ve işrin şehri zilkade sene sitte ve işrin ve elf. 1026

Bimakamı kostantiniyetil mahruse

No. 177

Düsturu mükerrem müşiri müfehham nizamül âlem Müdiri ümurül Cumhur bilfikrissakıbi mütmümü mühamül enam bil re' yissaibi mümehhidi 'bünyanil devleti vel ikbal müşeyyidi erkanisseadeti vel iclal elmahfufu bisunufi avatıfı ecellil âla Sivas Valisi olan vezirim İsmail Paşa edamallahü teala iclalehu ve kutvetil nüvabil müteşerriin Osmancık kazasının naibbişeri olan Mevlana.. zide ilmühu tevki'i refi'i hümayun vasıl olucak malum olaki dergâhi muallama mektup gönderüp kasabai Osmancıkta medfun Koyun baba zaviyesinin bil fiil zaviyedari olan sulahadan kutvetil sulahaissalikin şeyh Mehmed zide selahihi meclisi şeri şerife varup zaviyei mezburun salatini maziye temliki ile defterde... arazisinde aharın alakası yoğuken...... karyeler zabıtı olanlar ol yerler temam zabıtı olduğumuz karyelerin hudu dahilinde olan yerlerdendir uşür ve resmin biz aluruz deyu hilafı defteri kadim . . . . olduklarının bildirüp ol babda hükmü hümayunum verilmek recasına elhasılı arz etmeğin defter hanei amiremde mahfuz olan defteri evkafa müracaat olundukta zaviyei mezburede sakin olan şüyuhunun ve huddamının ellerinde ve tasarruflarında olan emval ve emlâk ve memaliklerindeki şerh olunup on iki nefer abdi müşteralarının koyun ve mevaşi cinsinden . . . . ve siyap ve âvanii zaviyei mezburede camii bağların ki hududu şühreti aslında zikri müstağnidir zaviyei mezbureye vakfedüp ellerinde hucceti şeriyeleri mucibince salatın maziyeden emirleri olup zaviyei mezbureye müteallık olan bağlardan ve yerlerden uşür talep olunmaz ve mevaşilerinden rüsum alınmaya deyu mastur ve mukayyet bulunmağın hilâfı defter müdahale olunmamak emrim olmuştur buyurdumki . . . . vusul buldukta bu babda sadır olan emrim üzere amel dahi hususu mezbure temam mukayyed olup göresiz ol uşür ve resmi nizağ olunan yerlere dahleden mezbur karyeler zabıtlarının zabıtı oldukları karyelerin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşür ve resmi alınagelen yerlerden olmayub filvaki mütevelfayı mezburun zaviyesinin salâtini mazıya temliki ile defterde mukayyed arazisinden ise mezbur karyeler zabıtları olanlar hilafı defter ve kadime mugyir dahil ve nizağ eyledikleri vaki vaki ise meni ve defi ile minbait deftere ve kayde ve emri hümayuduma muhalif kimesneye iş ettirmeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi evaili cemaziyel evvel sene tisa ve mie ve elf. 1109

Bimakamı Edirne

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

No. 178

Düsturu mükerrem müşiri müfahham nızamül âlem müdiri ümurül cumhuri bilfikrissakıbı mütmünü mühamül en'amı bil reyissaibi mümehhidi bünyaniddevleti velikbal müşeyyidi erkânıssaadeti vel iclâl elmahfufu bisunufu avatıfı melikil âla Sivas valisi vezirim paşa edamallahu taalâ iclâlehu ve kutvetül kuzatı velhükkâm maadinil fazlı velkelâm Osmancık ve . . . . kadıları zide fazluhüma tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki ebnai sipahiyandan dırendei fermanı vacibil izan Yahya nam sipahi süddei saadetime arzuhal edüb mütevelfa Koyun baba vakfı kariyelerinden Osmancık kazasına tabi (   ) nam karyeden huruç eden su ile kadimül eyyamdan berü kariyei mezbur toprağında mutasarrıf olduğu tarla ve bostan ve çeltik ve sair mezruatların sakyi intifa edüb aharden dahlolunmak icap etmez iken . . . . tarlalara mutasarrıf olanlardan sakyü intifa ettürmezüz deyu kadime mugayir teaddi etmelerile canibi şeriden müzekkere verilmişken yine memnu olmayub vechi meşruh üzre teaddi üzre oldukların ve bu bapda davasına muvafık fetvayi şerilisi olduğun bildirüb mucibince amel olunub meni ve defi olunmak babında emri şerifim rica etmeğin buyurdumki hükmü şerifimle vardıkta mukaddema bir defa şeri şerifle görülüb faslolunmayan hususların tam hakkı adil üzre mukayyed ve fetvayı şerifesine nazar edüb göresiz zikrolunan su dahliden mezburların kadimden tarlaların ve sair mezruatların sakyi intifa edegeldikleri mahsus ve müstakil suyu iken mezburlar kadime mugayir olveçhile sakyettürmezüz deyu teaddi eyledikleri vaki ise olbapda muktazayi şeri kavim ve davasına mutabık fetvayı şerife mucibince amel edüb dahil ol su ile kadimden mezruatı ne veçhile sakı ve intifa edegelmiş ise yine kadimi üzere sakyü intifa ettirüb mezburları kadime mugayir teaddi ettirmiyesiz minbait şeri şerife ve fetvayı münife və emrü hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüb ve kaziyede medhali olmayanı davasına karıştırmayub eslemeyeni yazub bildirüb hususu mezbur için bir dahi emrim varmalu eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fievaili şevval sene tisa aşer ve mie ve elf. 1119 Bimakamı kostantiniyetil mahrusa.

İşbu dört vesikanın asılları Osmancık şeyhinin oğlunun elindedir.

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939-..1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 18

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

YENİ YILA GİRERKEN

ÇORUM TARİHİNE AİT VESİKALAR H. Turan DAĞLIOĞLU

ŞEYH MUHİDDİN YAVSİ Rıfat ARINCI

MÜVERRİN ALİ VE AHVADI ÇORUM'DA Nazmi TOMBUŞ

TÜRK VİCDANI İhsan MADENOĞLU

AĞIT Eşref ERTEKİN

ÇORUMLU MANİLER Eşref ERTEKİN

HALKEVİMİZİN AĞUSTOS AYI ÇALIŞMA PROĞRAMI

ÇORUM HALAYI FOTOĞRAFLARI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 1 KÂNUNUSANİ 940 Sayı : 18

YENİ YILA GİRERKEN

N. T.

Takvimden dökülen son yapraklar da tarih sahifelerine karışmış bulunuyor.

Geride kalan hadiselerin, oluşunu, geçişini, değişmelerini ciltleri arasında saklıyan tarih, ne yazık ki; insan oğullarına eskisinden daha şerefli hikâyeler nakledemiyecek, daha mesut sahneler gösteremiyecek, tö ! mağra devrindeki dedelerimizin başından geçenleri, geniş ölçüde bir defa daha tekrarlamış olacaktır,

Tarihin henüz pek görpe ve tâkatsiz bir yavrusu olan medeniyet, ve bir lahza huzur, bir an saadet ! feryadile inleyen beşeriyet, şimdi kahhar ölüm saçan yıldırımlar altında pek muztarip ve zebun . . . . .

En aciz ferdinin burnu kanamasına bile tehammül edemiyen cemiyet, en gürbüz ve genç evlâtlarının kanlarını sel gibi akıtmaktan dilhûn . . .

İşte yeni senenin ilk günleri de bu gibi harb fecayiinin gönülleri tutuşturan, sinirleri uyuşturan acılarile meşhun . . . . .

Tarih'e her zaman bir dönüm noktası yaratmış olan âsil ve kahraman Türk milleti, kiyaset ve basiretine inanub iman ettiği, Millî Şefi İnönünün emir ve kumandası altında ahvalin inkişafını, emin bir sulh koruyucusu sıfatile, kemali vakar ve sükûnetle beklemektedir.

Harikalar yaratan büyük milletimiz şüphesiz ki, deruhde ettiği bu mukaddes vazifeyi de başaracak, yakın bir atide dünyanın sulh saadetine kavuşmasının en büyük âmili olacaktır.

Bu hayırlı isteklerin tahakkuku temennisile, aziz yurddaşlarımızın yeni yılını kutlular, uğurlu sonuçlar dileriz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum Tarihine ait vesikalar

H. TURHAN Dağlıoğlu

Bu makalemizle Çorumun 17-inci, 18 inci ve 19 uncu asırlarına ait beş vesika neşrediyoruz. Bu vesikalar Çorumun bu devirlerdeki durumunu aydınlatması ve bazı tarihî hakikatları ihtiva etmesi itibarile dikkate şayandır. Bu vesikaların hepsi de İstanbulda Başvekâlete bağlı hazinei evrakın dahiliye kısmı evraklarından istinsah edilmiştir. Birinci vesika 1111 H. 1699 M. tarihli bir vesika olup İskilipte Kaya ağzı köyü sakinlerinden Hacı Mahmud isminde bir adamın oğlu Osman hakkındaki bir davasına âiddir. Bu vesikaya nazaran Osman kırmızı boya kazmak suretile maişetini temin etmektedir.

Ömer Beşe ve Hüseyin Beşe isminde iki adam Ömerin bir define aradığını ileriye sürerek kavga etmişler ve bununla da kalmıyarak kaza kadısına şikâyette bulunmuşlardır. Netice olarak bunlar iddialarını isbat edememişlerdir. Bu meseleye dair İskilip kadısı Hüseyin tarafından İstanbulda divana bir arize gönderilmiştir. Bu arizenin yukarısında sadrazamın olması muhtemel bulunan şöyle bir yazı vardır. (Hilafı şeri rencide olunmaya deyu hüküm) bunun altında da (emrimdir) ve (sah) işaretleri vardır.

İkinci vesika ise 1137 H. 1724 M. tarihli Zennun abad kadısının yine sadarete gönderdiği bir arize olup Evhat adındaki kariye sakinlerinden Okatlı oğlu Ali ile Elvan Çelebi tekkesinde evlâdı vakıftan Şeyh Ebubekir ve Ağca Mehmed ismindeki kimseler hakkındadır. Arizanın mütaleasından anladığımıza nazaran Sivas mütesellimi Rışvan zade Ömer bey celbimal yani rüşvet alabilmek için bunlara hırsızlık ve daha bir takım uygunsuzluklar isnad ederek bunları nefyettirmeğe muvaffak olmuştur. Halbuki bunların bigünah oldukları halkın muracaatı ile anlaşıldı-

ğından afleri istirham edilmiş ve sadaret tarafından da af ve itlakları emredilmiştir. Bunların afleri hakkındaki derkenar arizenin altında görülecektir.

Zennun abad kazası Ahmed Vefik paşaya göre Amasyaya tabi bir kazadır. (1)

İkinci vesika ise bunu tamamlayan bir hüküm olup Çorum kazası naibine ve Sivas mütesellimi Ömer beye aynı tarihte yazılmıştır. Çorum sancağında Direklibeli denilen yerde bir mikdar eşkıyanın zuhur ettiği ve bunların şekavette bulundukları ve binaenaleyh bunların tecziyeleri emredilmektedir. Bu eşkıyalara Çorumun ileri gelenlerinden Damad Ömer efendi ile Okatlı oğlu Alinin yardım ettikleri bildirilmekte olduğundan bunların nefyedilmeleri ayrıca bildirilmektedir.

Bu iki vesikadan birisi cemaziyelevvel ayında, digeri ise daha sonra yani aynı senenin şaban ayında yazılmıştır. Binaenaleyh haksız yere nefyedilen kimseler Zennun abad kadısı Seyid Ömerin arizesi üzerine affedilmişlerdir.

Üçüncü vesika ise 1210 H. 1795 M. tarihli bir vesikadır. Bu vesika hazinei evrakın M. Cevdet tasnifinin dahiliye kısmında

10212 numarada kayitlidir. Bu vesika bize Tunadaki Adaikebir yani adakale muhafızı mirimirandan Mahmud paşanın Çorum sancagı tevcihine dairdir. Mahmud paşa adakale muhafızı olarak kalacak ve yerine eski mütesellim Mehmedin azliyle Çorum sakinlerinden Baki efendi zade Ömerin mütesellim olarak Çorum sancağını idare eyliyecektir. Bu vesikada Baki efendi zede Ömer hakkında sitayişkârane cümleler vardır.

Dördüncü vesika ise 1240 H. 1824 M. tarihli Çorum livası mütesellimi Hassa silâhşorlarından Hacı Mustafanın bir arizasıdır. Bu arizanın İstanbulda sadarete gönderildigi baş taraftaki elkaptan anlaşılmaktadır. Mütesellim Hacı Mustafa İskilip kazasının asayişinden şikâyet etmekte ve buranın bir erazil yatağı olduğunu ve mezkûr kaza sakinlerinden Topçu oglu Ahmedle kürt Mustafa namındaki adamların yeniçerilik iddiasında bulunduklarını yazmaktadır. Bunların bir çok fenalıklarını fakir fukaraya, ırz ve namusa tecavüzlerini yazan mütesellim bunların nefyedilmelerin[1] rica etmekte ve Çorum kadısının da ilâmından keyfiyetin daha iyi anlaşılacağını ilâve eylemektedir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Beşinci vesika ise 1215 H. 1800 M. tarihli bir vesika olub hazinei evrakın M. Cevdet kısmının dahiliye tasnif kısmında 1802 numarada kayidli bulunmaktadır. Bu vesika Çorum kadısı Emir Kenan zade Abdullah efendi tarafından İstanbula gönderilen bir arızadır. Buna nazaran kadı Çorum sakinlerinin bir müracaatına vasıta olmakta ve halkın çekmekte oldukları sıkıntıyı tebarüz ettirmektedir. Bu vesika bize bu tarihlerde Çorumda büyük bir zelzelenin olduğunu, bir çok evlerin yıkıldığını ve bu yüzden bir çok kimselerin memleketlerini terkederek Kahireye ve Mısıra hicret ettiklerini, bundan başka zuhur eden büyük bir yangında memleketin yanmış olduğunu anlamaktayız. Zelzele ve yangın neticesinde harap olan Çorum halkından hükûmetin bir takım hizmetler ve bu meyanda askerî hizmetlerin ifası için deve kervanları istemesi halkın şikâyetini mucip olmuş ve keyfiyetin İstanbulda devlet kapısına yazılması kadıdan rica edilmiştir. Neticenin nasıl bir şekilde karşılandığını ve halkın bu haklı şikâyetine tercüman olan kadıya veya sancak mütesellimine ne şekilde cevap verildiğini bilmiyoruz. Ancak bu vesika sayesinde Çorumun 16 ıncı ve 18 inci asırlarda zelzelelerden harap ve bir çok yangınlara sahne olduğunu ve bir çok Çorumluların bu yüzden memleketlerini terkederek Mısıra kadar gittiklerini anlıyoruz.

Bu vesikalar bize Çorumun muhtelif zamanlardaki dahilî vaziyetini en vazıh şekliyle bildirmesi itibarile mühim birer vesika mevkiinde bulunmaktadırlar. Geçmiş günlerin bu gibi hususiyetleri bilinmedikçe bir memleket tarihi yazmanın ne kadar güç olacağını tahminde güçlük çekmeyiz. Bu ve bundan sonra diğer neşredeceğimiz vesikalarla Çorumun geçmiş zamanlarındaki hayatını aydınlatmağa çalışacağız.

Şeyh Muhiddin Yavsı

RIFAT Arıncı

Hicrî 9 uncu asırda yaşayan Semerkantli Molla Mehmed Semerkantte yetişmiş ve orada ölmüştü. (1) Babaları ölünce oğulları meşhur riyaziyeci ve heyetşinas Alâeddin Ali Kuşçu, Mustafa ve Abdülgani (2) milâdî 1494 senesi sonlarında Anadoluya gelerek Mustafa İskilibin üç buçuk kilometre doğusunda şimdiki Bağ özü adı ile anılan Direklibel kasabasına yerleşmişti. (2) Evlerinin yerinde bu gün İskilibin Sıracettin mahallesinden Kartal oğlu müteveffa Mustafa efendinin bağı mevcuttur. (3)

İskilipte Zeyniye tarikati şeyhi olarak uzun zaman tedrisatla da meşgul oldu. Ali Kuşçu ise İstanbula giderek yerleşti. Ve Osmanlı ilim âleminde riyaziyeci Ali Kuşçu diye tanınmıştır. Ali Kuşçu, Türkistanda iken meşhur Ulu beyin kuşçusu olduğundan bu lâkabı almıştı.

Direklibel her nasılsa Arap tesirinde kalarak bir zamanlar (İmad) adını da almıştır. Bundan dolayıdır ki, bu zatın (Mustafa İmadî) adı ile anıldığını görüyoruz. Bazı tarihçiler Fahreddin adını da verirler. (4) Direklibel yani İmad

[1] İstanbulda Millet kütüphanesi mecmualarından ve şeyh Muhiddin Ebüssuud kolundan torunu sayın Suud Yavsı tarafından bize gönderilen ailelerine ait çok kıymetli not. S. 1 ve yine Suud Yavsı tarafından gönderilen Ebüssuud ailesi şeceresi.]

[2] Adı geçen şecerede ve Suud Yavsının notunda Abdülgani not. s. 1 - 4 Sicilli Osmanide Abdülnebi C. 2. S. 70. Dershanesi mecmuası sene 2, No. 13. S. 1272 Müstakim zade Süleyman Saadeddinin (Devhatülmeşayih) ına atfen Suud Yavsının notu. S. 4.

[3] İskilipte yetişen ihtiyar hocalarla bu aile alâkadar olanların ifadesine göre ve mahallinde tarafımızdan yapılan araştırmalara göre.

[4] Eşşeyh Fahreddin İskilibî (Şeyh Yavsı) derler. Müellifinden Ali Kuşçu merhumun damadı ve Ebüssuud efendi merhumun ceddidir. Evliya Çelebi seyahatnamesi c. 2, S. 407 - 408.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

şehrinde Muhiddin isimli bir oğlu doğdu. Çok zeki olan Muhiddin İstanbul, İskilip ve Amasyada tahsil ederek Amasya valiliği zamanında Bayezid Veliye muallim oldu. (5) Pederi Mustafa İmadi şimdiki şeyh Yavsı camii civarında bulunan zaviyesinde vefat ederek cami batısındaki türbeye defnolundu. Şeyh Muhiddin babası yerine İskilipte Zeyniye tekkesi şeyhi olmuştu. Amcası ve hocası (6) Ali Koşçunun kızı ile evlenerek İstanbula yerleşmeğe vesile hazırladı. Simavlı kadı Bedrettinin varidat isimli eserini şerh ettikten sonra şöhreti artmıştı. Bayezit Veli tahta geçer geçmez, hocasını hatırladı ve İstanbula getirerek şimdi Meteres tekkesi denilen İstanbuldaki müderris tekkesini yaptırıp şeyhi oraya yerleştirdi. Ve kendisine Hünkâr şeyhi tayin etti. İlme yavsı gibi yapıştığından (yavsı) lakabını da o verdi. Şeyh, İkinci Bayezid sayesinde temin ettiği İskilipteki servetinden yüzlerce köy, çiftlik, han, hamam, değirmen vesaire gibi arazi, emlâk ve akarını İstanbul şeriye mahkemesinde 906 cemaziyel evvelinde kendisi sağ kaldıkça kaydı hayat şartı ile, öldükten sonra oğullarına ve kocaya varmıyan kızlarına kaydi hayat şartı ile vakfetti. İskilibe döndükten sonra hicri 922 de İskilipte öldü. Babası Mustafa İmadinin yanına gömüldü. Bir müddet sonra oğlu Ebüssuut efendi türbesini tevsi ve tanzim etti.

Şeyh Muhiddin Yavsının Çorum Evkaf Müdürlüğü kayıtlarından kopye edilen ve adı yukarıda geçen vakfiyesinden anlaşıldığına göre şunları vakfetmiştir:

İskilibin Viranseki Divanı köylerinden İskilip ve Katar kazaları (şimdiki fevkattarik yani yolüstü köyü Katar kazasının merkezi idi) arasında müşterek tatlar köyünün hepsi, İskilibin Savcı köyü, Katar kazasının Karaagaç köyünün hepsi ve köy içindeki iki değirmen. Ez köyü ve tevabii, demirciler köyünün 5/8 i, çukur köyün 14/80 i ve o civardaki İskilip kasabasına ait arazi, Hayrullah köyünün 7/24 ü ve Bezirganlı arazisinin 3/8 i ve han, Eski köy, Akgöl, Viranseku, Ahmetce, Eynehacı, (bu köyler Viranseki divanınındı) Sivas özü divanı mülâkatından Nihadin ve kuttekin köylerinin 14/80 i Hacı divanının 4/32 si, Karakanın 7/27 si, Kerameddin köyü, Taytak, Satıyüzü, Kızılveran, Deliler, Yukaru artuk, Aşağı artuk, Emirşah, Sağuca, Soluca, Kelkân, Kuruçay, Kızılcalar (bunlar İskilip ve Katar kazaları ile Sivas özü divanı mülhakatından idi) Boyluca, Aliki, İskilipteki hamam ve hamama muttasıl hanlar, İskilip kasabası civarındaki çaylar üzerinde dönen Bayezid Velinin şeyh Yavsı Poğullarına vakfettiği değirmenler sorgun köyünün hepsi, Kozçıkar ve Naharlar ve tabileri, Bayezidin vakfettiği arazi üzerindeki ve kasaba civarındaki yayla ve değirmenlerin hepsi. Bağözü civarında bulunan değirmen, Veled Yakub, Saraç Mustafa ve kardeşleri bağları, Yusuf Fakih veresesi arazisinin hepsi, Evlüköy bağları, Ulu köy civarındaki arazi, pespes civarındaki bağlar, armut ve cevizlerden ibaret idi. İskilipte meydan çayı üzerindeki Şeyh Muhiddin camii onun kıymetli eseridir.(*)

[5] Ulâmu zahiriye ve batıniyeyi Ali Kuşi ve şeyh Muslihiddin Koçevi ve İbrahim Kayseri'den ahzeylcdi. Sultan Bayezid Hana saltanata teşrifleriní ihbar etti. Ve hünkâr şeyhi namını aldı. Sicilli Osmani C. 4. S. 342.

[6] Ali Koşçunun biraderzadesi olup sahibi keramet olup şerhi varidat yaptı. Hadis nakline mezaz idi. Sicilli Osmani C. 4. S. 342.

[*] Bu vakfiyenin bir sureti de kütüphanemizdeki (vakfiyeler, fermanlar, hükümler, tevditnameler) defterinin 46 ıncı sahifesinde kayıtlıdır. R. R. A.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Müverrih Âli ve Ahfadı Çorumda

NAZMI Tombuş

Manzum, mensûr eliyi mütecaviz asârın müellifi ve bahusus (Künhülahbar) namındaki tarihin maharriri olmakla tanılan Mustafa Âli efendinin (Tarih Encümeni külliyatı) meyanında tabettirilen (Menakıbı Hünerveran) isimli eserine fazıl mütetebbi, muhterem üstad İbnilemin bay Mahmut Kemal tarafından bir dibace yazılmış, bu eserde Âlinin âsar, ahlak ve hayatı eserlerindeki ifadeleri istişhat edilerek- incelenmiş ve aydınlatılmıştır.

Âlinin matbu, gayri matbu eserlerinden kısmı azamının müteaddit nushaları da tetebbû edilmek suretile meydana gelen bu eserin ne kadar büyük bir emek, ne derece âli bir himmet mahsulü olması lâzım geleceğini izaha hacet yoktur kanaatindeyiz. Muhterem üstad bu telifile (Âli) namını müverrihin eserlerinden fazla ibkaya hizmet etmiştir diyebiliriz.

Yalnız bu tedkiknamenin yazıldığı zaman görülebilmesine imkân olmıyan bazı vesaikın son zamanlarda ele geçmesi bu kıymetli esere bazı malûmat ilâve edilebileceği mülâhazasını tevlid ettiğinden bu vesikalardan istihraç edebildiklerimizi yazmak cüretinde bulunacağız. Mevzua girmeden evvel ismi geçen tedkiknameden iktibas etmek suretile Âlinin hal tercümesi hulâsasının kısaca tekrarını faideli bulmaktayız.

***

Âli, Hacı Ahmed isminde bir kimsenin oğludur. Büyük babası Abdullahtır. Abdulmevlâ, Abdulvehhap isimlerile de anılırmış.

Âli 948 senesi muharreminin ikinci pazartesi gecesi saat birde Geliboluda doğmuştur. Altı yaşında mektebe verilmiş. 960 da (Habib Hamidi) efendiden kâfiye 965 senesinde de yurddaşı (Sururî) den tefsir ve fıkıh ile (vücudi zehni) risalesini okumuş, ilmiye tarikında mülâzemet payesi almıştır.

Evvelce (Çeşmi) mahlası kullanırken sonradan Âli mahlasını ihtiyar etmiştir.

968 senesinde ilmiye meslekinden ayrılarak kitabet yolunu tutmuş, Kütahya emiri şehzade Sarı Selimin divan kâtibi olmuştur. Bu esnada bir aralık İstanbula gelmiş, Süleyman Kanuniye bazı manzumi ve mensûr istirhamnameler takdim ederek mazharı mükâfat ve atıfet olmak istemişsede (Şehzade maiyetinde divan efendisidir. Kendisine efendisi riayet etsün. Şehzade ademleri İstanbulda durmasun gitsün.) deyü ferman sadır olması üzerine Şehzade nezdine avdet etmiş fakat şehzadenin lalası Hüseyin paşa ile araları açıldığından Şam beylerbeyi sabık lala, Mustafa paşanın daveti üzerine 970 senesinde Şama gitmiş, 976 senesine kadar mumaileyhin divan kitabeti vazifesini ifa ve bu sırada kâh Şamda kâh Halepte ikamet eylemiştir. 976 senesinde Mustafa paşa ile Mısıra gitmiştir. Paşası hakkında yaptırılan bir teftiş esnasında Âli'ye de bazı kabahatler isnat edildiği için Kilis valisi Ferhad paşaya iltica etmiş, 977 de (Rahatünnüfus) ismindeki telifini Manisada emir bulunan Şehzade Üçüncü Murada takdim ve anın şefaatnamesile İstanbula gelmiştir.

(Hefti meclis) namındaki eserini İstanbulda sadrazam Sokullu Mehmed paşa namına ithaf ederek 30, 40 bin akçalık bir zeamet veya memuriyete talip olmuş isede umduğuna nail olamamış, Rumeli hududunda verilen bir vazife ile İstanboldan uzaklaştırılmıştır. Bu vazifede kılıç ve kalemle gösterdiği bir çok yararlıklara mükâfaten 50, 60 bin akçalık bir zeamete vasıl, Bosna beyler beyisi Ferhad paşanın da divan kâtipliğine nail olmuştur.

Veliahd iken Manisada görüştüğü ve eserlerini sunarak himayesine mazhar olduğu Üçüncü Murad padişah olduktan bir kaç sene sonra yani 934, 935 seneleri zarfında Bosnadan İstanbula gelmiştir.

Yeni padişaha (Cülusname bahariye) namile bir kaside ve yeni yaptırılan bir kayık münasebetile vesair vesileler ile müteaddit manzume ve medhiyeler ve bahusus (Zübtedüttevarih) namında bir eser takdim etmiş yeni bir vazife ile terfihini istemiş isede kendisine (Meratibi âliye ve sülliyeden hiç bir köşe gösterilmemiştir.)

985 de Gürcüstan ve Azerbaycan, Şirvan taraflarına serdar nasbedilen Lala Mustafa paşa Âlinin de münşiliğine tayinini hoca Sadet-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mühim mulahaza ve tarizleri muhtevi bulunmaktadır.

Gerçi bu gibi bahisleri ansız edilmek surebile tarihin tabına devam mümkin olacağı düşünülse bile, Osman oğullarından yalnız birisine değil bunların hanedanına top yekûn taan ve teşnide bulunan bir müellif eserinin neşrinde ısrar, oramanın icabatına göre ubûdiyet ve sadâkatı mânali görülerek müteşebbisleri hakkında nükbet ve felâketi bais olabileceği cedilesile tarihin tabına devamından sarfı nazar edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Hammer'in (Âli) yi Osmanlı müverrihlerinin en doğru sözlüsü olarak takdir ve tavsiye etmesinde de bu ve bu gibi tarizlerin dahl ve tesiri olması müstebad değildir. Bu mulahazaların hak ve hakikate ve zemanın siyasî icabat ve idarî ilcaatına ne derece tevafuk ettiğini tedkik ve izah, mevzuumuz haricindedir.

Yalnız ehemmiyetine binaen bu bahsi aynen aşağı dercediyoruz.

(Yirmi üçüncü hadise: Vilâyeti Alâiye fethidir ki Karaman beyler beyisi gedik Ahmed paşaya buyruldu ve hakimi sabık Kılıç Arslan bey bitarikıl istiman ol memleketi teslim kıldı. Zira ol diyar, Karaman vilâyetinin hararetine bais ve medar ve umumen Anadolu memalikinin emniyetine kâr namuvaf asla tasavvur olunup alınması vacibattan bilindi ve mezbur Kılıç Arslan bakayayı âli Selcuktan olmağın milkinden bedel ivaz verilip âla eyyâlet ol milki yasul aktar zamimeı vilâyeti hara et asır olmasına teveccühü nemüvecceh buyruldu. Bu vechile Sultan Mehmed han namdar padişahı memaliki keremsitan keremgerdar olup her cihetle memlekette vüsat, beren ve bahren saltanatta füshat mukarrer iken ol makule hakimi hasip ve nesip ölkâi muhakkarine tamâ kılmak şanı cerili bülent istihallerine düşmezdi ve ceedi alâları Osman hana tebel ve tûğ ve alem gönderüb zuhuruna ruhsat veren velinimetleri ve payı pestü bünyanı devletleri Sultan Alâeddin neslinden ancak bu merdi dindar kalıp ol havalide kanaatle rüzgârın geçirirken elbette bu vilâyet bana lâzımdır. Deyü tav'an ve kerhen talep kılınması davayı âlem giri birle serfirâzânı cihân anılmasına yetişmezdi. Farazâ ol memleket memaliki meyanında bir gerekli vilâyet olduğu takdirce ya mezburun inkırazı ömrüne dek tevakkuf etmek gerekti ve yahut âp ve hayade ve mahsulü badi kevade andan ne girdar bir eyaletle tesellîyet eylemek gerekti. Alelhusus milket alâiye tebi deryada vaki ve nevâhi ve kurası azade yerde şayı eknafı vası etrafı sabi bir köşe idi. Cidden talepleri hırsı kişvergirliğe mahmul olmadan gayri mahla yoğidı. Galiba Osmanlıda hakikat olmaz deyü beynennas meseli meşhura ve ol hanedanın hanedanınca iyilik yaramaz deyü malumu e am olan suhani mezkûra bu hususa binaen imiş. Bazı vüzera ve esdikanın hakkı hizmetleri bilinmemek ve cüzi behane ile tecebbür ve teannüd vadilerinde katlettirilmek cibilletlerinde merkûz olan mürüvvete ibtinaen imiş. Eger çiki müverrih mevlâna İdris nev'a tedarik etmiş, mezbur Kılıç Arslanı hükkâmı Ali Selcuk bakayasından yazup hariçten bir şahıs olmak üzre göstermiş. Halâki hükkâmından değil ol salâtini maziyenin evlâdı benatındandır. Farazaki hükkâmından dahi olsa ecdadı ile ecdadı emcadı bir asitaneye yetişüb bir merdi müslimi mergup iken tav'an ve kerhen memlekete alınmak münasip nesne değil idigüne taarruz etmemiş. Ve bilcümle miri miran bulunan gedik Ahmed paşayıkârdan bermucibi fermanı âlişan Karaman askeri ile hakimi bigünahın kasdına dâl oldu ve memleketlerin canibi saltanata lâzım olmuştur. Mukabelesinde bundan alâ vilâyetle riayetiniz mukarrerdir. Deyü nameler gönderdi. Mezbur Kılıç Arslan dahi mikdarını bilüb küllühu lec ve inad netice vermiyeceğini idrâk kılub hah nahah yüz yıldan beri mutasarrıf olduğu milki mevrusunu teslim etti. Külli inayet ve ezalı muzaal ıvazlarla riayet ümidine deri devlete gitti. Halâki derdmende memlihalar cüzi zeamet gösterildi. Ve Alâiye gibi alâ ve bibedel vilâyetten bedel bir nahiyei kalilül amel tevcihi reva görüldü. Mezbur dahi imtisalen lilemir egerçiki gomülcüniye vardı, lâkin ol makule celaya tehammül edemeyüb kurbinde vaki kavaladan bir gemiye girüb Mısır Sultanı yanına gitti. Azizi Mısır ve sair hükkâmı asır mezburun hakkındaki mürüvveti istiğrap eylediler. Hırsı mal ve cah bu mertebe caiz değildi deyü söylediler. Az zaman geçmeden Kılıç Arslan Mısırdan Acem vilâyetine nuhzat etti ve ol derdiser ile sefer esnalarında memleketi bedeniyesini dahi kabızı ervah tapşırdı.) [*]

[*] Menakıbı hünerveran başlangıcı sahife 54.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Âlinin hangi aileye sıhriyet peyda ettiği mechuldür. Bir tarih kıtasına nazaran 976 veya 984 senesi ramazanında doğan bir oğlunu (Fazlullah) tesmiye ettiği anlaşılmaktadır.

* * *

Dergimizin vesikalar kısmında Âli ve evlâtlarile âlakadar olan ve şimdiye kadar münderecatı incelenmemiş bulunan ferman, hüccet, vakfiyelerden ibaret olmak üzere onüç parça vesika neşredilmiştir[*]

Bunları üç kısma ayırarak her birerlerini bu tasnif dairesinde telhis, tahlil ve izaha çalışacağız.

A — Vesikanın altısı Âli sağ iken cereyan eden münferid vekayie münhasırdır.

Bunlardan iki sıra numarasile neşredilen tezkire sureti Çorumdaki bazı mukataa mültezimleri borcunun Sivas hazinesine teslim ettirilmesine dair olup Tokattan yazılmıştır. Rebiyülahır 1004 tarihlidir. Bunda yalnız Âlinin mukaddema mültezimlere tezkire vermiş olduğu bilmünasebe bildirilmekte ve başkaca bahse teallûku olan hadise bulunmaktadır.

Yedi sıra numarasındaki ramazan 1004 nihayeti tarihli vesika Amasya mevlevi hanesine aid, Çoruma tabi bazı köylerin 1004 senesi vakıf hasılatının defterdar

[*] Vesikalardan sekizinin sureti dergimizin birinci sayısında ek olarak 1 - 8 sıra numaralarında neşredilmiştir. Bunlar Çorum Umumî kütüphanesinin 2/1745 tasnif numarasında kayıdlı 1004 - 1005 hicrî yıl tarihli Çorum şeriye mahkemesi sicillinden çıkarılmıştır. Dördüncü sureti de sekizinci sayımız vesika kısmının 64 - 67 sıra numaralarına dercedilmiş, fotoğrafları da dokuzuncu sayımıza i'âve olarak intişar etmiştir. Son dört hüccet Çorumdaki Kurd oğlu medresesinin ilk tesisünden beri Ebaenceddin müteselsilen müderrisi olan Leblebici zade ailesinden Hacı Ahmed Feyzi efendi merhumun evrakı meyanında bulunmuş ve oğlu Sabit Leblebici tarafından komitemize tevdi edilmiştir. Yedinci nüshamız vesika kısmı elli altı sıra numarasında münteşir Kurd oğlu vakfiyesinin sureti de Çorum vakıflar idaresi vakfiye defteri ikinci cildinin 219 sahifesinde mukayyeddir.

Bu vesile ile, şeriye mahkemesinin bu sicillini ve ayrıca 1250 tarihli diğer bir sicilli ve sözü geçen hüccetleri ele geçirib hüsnü muhafaza etmiş olan ve şark bibliyografisi üzerindeki derin tetebbu ve malûmatı ile şöhret alan sabık Çorum müftüsü fazılı muhterem Leblebici zade Hacı Ahmed Feyzi efendinin manevî huzurlarında kemali hürmetle eğilir, namı âlisini tebcil eyleriz. Ayrıca bu vesikaları mezkûr sicilden çıkararak toplayan ve üzerlerine nazarı dikkati celbeden Bay Eşref Ertekine ve nezdindeki mahfuz hüccetleri komitemize tevdi eden Bay Sabit Leblebiciye, bu vesikaların intişarına hizmetleri sebkeden Bay Neşet Köseoğlu ile İhsan Sabuncuya teşekkürü de bir vazife sayarız.

Mustafa efendi (Âli) ile Hayrünnas namında bir zat tarafından satın alındığını göstermektedir.

Âli muhakemede vekili tarafından temsil olunmuştur.

Sekiz, beş, altı sıra numaralarındaki vesikalar aynı hadiseye teallûk etmekte ve yekdigerinin mütemmimi bulunmaktadır.

Bunlardan sekiz numarada mukayyed olan vesika 3 Rebiyülevel 1004 tarihlidir. Sabık Erzurum defterdarı Mustafa efendiye (Âli) ve Çorum kadısına hitaben yazılmış bir fermandır. Diğer ikisi de şeriye mahkemesi sicil kaydidir. Şaban 1004 tarihlidir. Bunların münderecatına nazaran :

(Çorumun çay [*] kariyesinde sakin Mustafa ; (Babam İbrahim ile şeriki, Hüseyinabad kazasındaki orta pare mukataasının üç seneliğini emini bulunan Erkulundan 150000 akçaya satın almışlardı. Bu parayı muhtelif tarih ve suretlerle gerek babamdan, gerek benden Erkulu temam aldı. Ve yine hâlâ alacağım vardır deyü iddiada bulunuyor. Beni, kardeşimi hapsederek elimizdeki timar beratımız aldı. Bize zulmett.) diye şikâyette bulunmuş, aralarındaki hesaba bakılmak, tahkikat yapılmak üzere sabık Erzurum defterdarı Mustafa efendiye ve Çorum kadısına hitaben bir ferman almıştır. Âli de hakimden bir celpname alarak itimat ettiği yedi sekiz ademini Erkulunu mahkemeye getirmeğe memur eylemiş, Erkulu ise okla, kılıçla karşı gelerek bu ademlerin ikisini mecruh etmiştir. Nihayet mahkeme huzuruna getirilen Erkulundan bu mesele için Âli bizzat mahkemede bulunarak dava açmış, davası da sabit olmuştur. Asıl şikâyetçi Mustafa da elindeki fermanı hakime ibraz ederek yine Erkulu aleyhinde şikâyet etmiş, tarafeyn isticvap olundukta davacı Mustafa fermanda yazılı iddialarını tekrar eylemiş, müddei aleyh Erkulu da cevaben sattığı mukataa bedeli için aldığı paralara makbuz verdiğini davacının tımarını da 6600 akçaya bu borca karşı satın aldığını makbuzatından sonra davacının kendisine daha 20000 akça borcu keldiğını söylemiştir.

3 sıra numarasındaki vesika muhteviyatı da : Yine bu şikâyetci Çayköylü Mustafanın Hüseyinabada tabi yirmi bir pare köydeki vakıf hissenin 1004 senesi mahsulünü, sabık Erzurum defterdarı Mustafa efendiye (Âli) sekiz bin akça-

[*] Elyevm mevcut, Çoruma iki saat mesafede bir köydür.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ya satmış, bedelini almış olduğunu mahkemede ikrar ettirildiğini anlatmaktadır. Recep 1004 nihayeti tarihlidir. Mahkemede Âli bizzat bulunmuştur. Bu vesikalardan alınan malûmatla:

1 — Âlinin Çorumdan İstanbula yapılan bir şikâyeti tedkika Çorum kadısile beraber memur edildiği;

2 — Amasya mirlivalığı ile Sivas defterdarlığına munzam olarak uhdesine tevdi edilen on iki vazifeden birisinin de bu olabileceği;

3 — Rebiyülevvel 1004 ile Şaban 1004 tarihleri arasında Çorumda bulunduğu;

4 — Tedkik ve halline memur olduğu bir şikâyeti intaç etmeden ve hatta tedkika başlamadan biray evvel müşteki ile münasebeti ticariye tesis ettiği;

5 — Memuriyette bulunduğu esnada da tüccari mahiyette alış verişle ve bilhassa maliye ve evkafla az çok alakalı iltizam işlerile iştigal eylediği anlaşılmaktadır.

Yalnız Âlinin bu tarihlerdeki Amasya mirlivalığı veya Sivas defterdarlığı unvanlarile anılmıyarak çok eski bir memuriyeti olan sabık Erzurum defterdarı sıfatile yadedilmesinin sebebini izah mümkün olamamıştır.

B — Beş vesikada, Âli, evlât ve ahfadına taallûk etmektedir. Bunlardan:

4 sıra numarasındaki 15 Rebiyülahir 1005 oraası tarihli ibranamede:

—Sonu Var—

Claude Farrere den

Çeviren
İHSAN Mağdenoğlu

TÜRK VİCDANI

O zaman da bir Türkiye idi . . . . .

Bu, çok zaman evvel vaki olmuştu. Evim, karım ve bütün bunları takip eden şeylerden evveldi. O zamanlar temamile mesut idim. Hiç değil mesut olduğuma dair hatırama inanıyordum. Bu, şimdi temamile yeniden yade gelemkte....

Uzun zaman oluyor!... o vakit bir Kânunusani sene başısını (saint sylvestre) de eski (saint albani) gemisinde geçiriyordum......

Hatırlar mısınız?.. 1895 de Napoli prensinin yarışını kazanan bu küçük gemiyi, ben, biraz değiştirmiş uzun cevlanlara oldukça müsait iyi bir seyyah gemisi şekline sokmuştum, ve hadise de şundan ibaret. O sene «Saint albanı» gemisi altı ayın devamınca beni Akdenizin bir ucundan o bir ucuna kadar gezdirdi. Nis, Cinova, Napoli, Korsika, Sicilya, Malta, Kataro, Korfo, İnebahtı, Korant, Atina, Santoren, Rados, Kıbris «Bursa, İstanbul, Trabzun, Kafkas, açık yeşil zümrüt rengine bezenmiş Kırım».. Akşamın altun kırmızılığı veya sabahın minalı maisi içinde bilmem nerelere geminin demiri atılmıştır . . . . .

Sözüme inanılsın! Hakikaten bu anlar hayatımın en güzel çağı idi. Ve eğer şu kayfimi nihayete kadar takip etmek için kâfi derecede zengin olsaydım bu güzel zamanım daha temadi etmiş olacaktı. Lâkin (ata sözleri) hilâfına olsada gençlik asla birşey yapamıyor. Yirmi tonilâtoluk bir geminin idaresi zavallı bir fakirin işi değil; onaltı adamın yediğini yiyen sekiz taifemle, metrosu on iki franklık kollarındaki yaldızlı kordonlarını ifrata vardıran birde

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

patronum vardı. Bundan başka «vasıl olmak istediğim şey» her limanda bir levazım tedariki zarureti vardı. Dedeleri korsanların evvelce baharat yüklü galerileri soymak için kurdukları pusu gibi İtalyanlar, Maltalılar, Rumlar da bu gün yatları gözetliyorlardı.

Artık gemi müsaderesi suretile soygunluk veya yangınlar yok.. Lâkin şu da temamile doğru, «Beynelmilel jandarmaya sadece imtiyaz» Yabancı artık katliam edilmiyor, fakat geminin teknesine kadar yağma berdevam . . . .

Akdeniz adaları otelcilerinin öyle ilânları var ki milyarder dostumuz (Vanderbilt) bile fazla siyah zeytün mübayaa ettirerek harabiyete düçar edebilirler. Aleihususs Eubenin Kalsi (*) şehrinde müsait zamanlarını bakkallık ile geçiren bir papas hatırlarım. Bu papas peygamberin oğullarını soyamadığı için bizim, biz hıristiyanların fidyeyi necatını almıştı. Gelecekteki merhalemiz Türkiyenin Çanakkalesi olacaktı! bunu, bu günü dehşet hissederek, tehayyül ediyordum. Elbette gâvur kisesi, hiç şüphe yok bir hamlede bitecekti. Hakikaten öz ortudoksların Moralı Türklere yaptıkları muameleleri bizlere de reva görürken şimdi bu münkirlerden ne beklemeli.. ? Bununla beraber (Saint albanı) Çanakkaleye doğru yelkenlerini şişiriyordu. Bir sabah solumda Trakyanın sarı, beyaz kayalıklarına, sağımda achille ve patrocle tepelerine hakim olan on iki yeldeğirmenini gördüm. Boğaz ortada meydana çıkıyordu. (Saint albanı) boğaza girdi. Üç oltada, sahilde karışık şekilde yapılmış küçük Çanakkale şehri önünde idik.

[*] Yunanistan.

Orada, güzel olan bu geçmiş günlerde Türk askerleri Boğazı muhafaza ediyorlardı. Yatı demirliyerek karaya çıkmak için sandalı hazırlatıyordum. Bir gün evel akşam yemeğimizi bir konserve ile yaptık. Bu son yemekti. Bir koyun satın almak bizim için artık bir lüks değildi. Sandal sahile yaklaşmak üzere idi. İşte tam bu esnada kutusundan çıkan bir şeytan gibi pususundan fırlayan büyük bir Türk nöbetci askeri bağırıp çağırmaksızın namlusu ile nişan vaziyetine geçti ve bana derhal ciddi bir tavırla, yarım sağ ile geldiğim yere dönmemi emretti. Türk topraklarına çıkmak için icabeden pasaportu ahmakçasına unutmuştum. Vaziyet dikenli bir

şekil almıştı. Konsolosluğun müdahalesini talep etmek mi . . ? Evel, elbet. Lâkin vaziyet üzerinde hayale kapılmıyordum. Çünki bu hal çok bati olacaktı. Fransız diplomasısı şekilci idi. Merasim şerefine ben açlıktan ölmemya.

Hay kör olası şeytan! Adam sende Türkiyedeyiz, Türkiye bahşiş memleketi değilmi ? dıye düşünüyordum. (Dedi koduların sıhhatine de inanıyordum.) Kendi lehine temayüller getiren sikklerin efsanevî zamanında turalı yazılı yirmi üç franklık bir Türk altununu kisemden çıkarıyor, uzaktan nöbetçiye göstererek ayaklarına doğru atıyor ve bana görünmesi nahoş tesir bırakan tüfengin üzerinden kalkmasını bekliyordum.

Meğer tasavvurumdan çok uzakmışım ! Namlu üzerimden kalkmıyordu. Türk lirası bir ayak darbesile sandalın içine düştü. Türk neferi, temiz ellerini bu altuna temasla kirletmek bile istemiyordu . . . .

Ben mütehayyir idim ! Fransadan hareketimden beri ilk defa olarak Akdeniz halkından birisi böylece paramı reddediyordu.

Bu sebeple vaziyet pek okadar muthik değildi. Benim için artık yata dönmekten başka çare kalmamıştı. Mahzun mahzun geri döndüm. Gün betaetle geçti. Hayalimde, konsolusla bir çok telgraflar teati eyliyordum. Bununla beraber, buna bir çarei hal bulunmaksızın gecede düştü.

Artık acıkıyordum.

Tam gece yarısı kararımı verdim.

Haydi çocuklar! Sandalı hazırlayınız! Temkinli olunuz! Hususile gürültü yasak! Kumandasını verdim.

Bir sandal geceleyin rıhtımın boyunca sıvışıyor, bu hal kimsenin nazarını celbetmiyordu. Ve sonra ne olacak !!

İhtimal Türk askerleri de yatmışlardı. Filvaki askerler yatmışlardı. Müziç nöbet mahalli şimdi hiç kimseyi saklamıyordu. Karaya çıkmamız, su altındaki âlete dokunulmaksızın icra edildi.

Bir adamın nazareti altında; sahilde sandalı bırakarak diğer adamlarım almış ihtiyatla rıhtımdan, hatta şehirden uzaklaşmakiçin acele ediyordum. Çanakkale bana pusularla dolu bir yer hissini veriyordu.

Hayalimin mevzuu koyunu satın alabilmek için en küçük köy

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

şüphesiz kâfi gelecek ve tercihe şayan olup olmadığı bile tedkika müsaade etmiyecekti. Bir fersahlık mesafede, dahilde meydan ve pazarı olan bir nevi köy bulduk. Oraya vasıl olduğumuz anda şafak sökmüştü. Henüz çobanlar iplerin kazıklara bağlanarak teşkil ettiği mahaller içinde sürüleri topluyor, sebzeciler toprak üstüne lahna, havuç, enginar, hindibalarını yayıyorlar; bununla beraber memnuniyet bahş patates çuvalları köme halinde yığın teşkil ediyorlar, merkepler yüklerile gelmiş, bütün Anadolunun meyveleri semerlerden, küfelerden indiriliyor, hasır sepetler üzerinde sıralanıyorlardı.

Derhal alış verişe koyuldum. Hayretim çok artmıştı. Çünki koyun, sebze, karpuz, üzüm, hepsi eşidilmedik, hayalî, inanılmaz bir surette ucuzdu, bu ne kadar garipti.

Türk esnafı çalmıyor, ihtikâr kat'iyyen yapmıyordu. Şu muameleleri namuslu adamlarla cereyan etmişti. Cebelüttarık'tan İstanbula kadar olan seyahatımda yegâne bir istisna idi.

Alıklaşmış, pazarlık yapmaksızın satın alıyor ve derhal bedelini tediye ediyordum. Namuslu insanlar bu fırsattan asla istifadeyi düşünmüyorlar ve en sonraki mübayaalarım ilk evvel aldığımdan daha menfeatsiz görünmedi. Ruhumun derinliğinde Türkleri ve Türkiyeyi takdis ederek nihayet küçük hamulemi köyün vesait sahiplerinden kiraladığım iki eşeğe yükletiyordum. Ve sonra hemen Çanakkale yoluna tuttum.

Gün biraz ilerlemiş olduğu için nöbetçinin gözü önünde tekrar gemiye girmek öyle korkusuz bir şey olmıyacak. İhtimal şimdi nöbetçi de uyanıktı. Elimden geldiği kadar iki eşeği sürmekte iken birden bire köyden takibimize gönderilmiş bir atlı bize kavuştu. Ve yazılı bir emirle yolu değiştirmemizi bildirdi.

Ey! . . . Şimdiye kadar çok iyi geçmişti . . . İşte müşkilât devresi açılıyor diye düşündüm. köy meydanında, gürültülü pazarın tam ortasında uzun sakallı beş altı adam bizi bekliyorlardı.

Bunlar kadı ile köyün muteberanı idi. Merasimkârane selâmlamağı politikaya muvafık buluyordum. Selâmım en vakur hatır nüvazi ile mukabele edildi. Lâkin bunlar beni aldatmamıştı. Kadının arkasında sıralanmış korkak tavurlu alış veriş ettiğim adamları görüyordum. Hiç şüphe yok! Bu fakirler, münkir köpeklere sattıkları erzak dolayısile itham edilmiş ve şimdi de bunun cezasını çekeceklerdi. Ve, bunu çok güzel keşfetmiştim. Mütehakkim tavurlu kadı evvel emirde iki eşeğimin yükünün indirilmesini ve havi olduğu erzakın mikdarını müş'ir listesinin tanzimini emretti.

Hepsi muayene edildi, çevrildi, tartıldı, hatta patateslere varıncaya kadar sayıldı. Tasavvur olunacak derecede benim, hiçbir veçhile şikâyeti mucip vaziyetim yoktu. Bunu daha vahim bir hale sokmak da istemem.

Satıcı esnaf yekdiğerini takiben ilerlediler. Şüphesiz, benim anlamadığım bir takım sorgular ve mudafaalar yapıldı. Hissine gayri mağlûp kadı, bir parmağile her domates, her salatalık satanları gösterirken sıkıntılı bir halde bulunan suçlular, cinayetlerini mutavazıane itiraf ediyorlardı. Hulâsa bir torba getirildi. Her satıcı kisesini çıkarttı, kadı'nın eline bir kaç kuruşluk cezai nakdiyi bıraktı. Kadı bu paraları ağzı açık duran torbaya koymazdan evel tedrici bir surette tedkik ediyordu.

Herkes borcunu verüb bitirince torbanın ağzı kapanarak bir kordonla bağlandı.

İşte ağcazkâr vak'a asıl buradada başlıyor! Dinleyiniz! kadının bir işareti üzerine hamuleler tekrar iki eşeğe yükletilerek hepside bana iade edildi ve kadı . . . . dinleyiniz . . . . dinleyiniz . . . . Kadı hatır nüvaz bir tavurla beni serbest bıraktı, bana bizzat para ile dolu torbayı verdi.

Gözlerimi müdhiş açıyorum. Çok ihtivar ve az çok her lisanı bilen camiin imamı vaziyeti bana izah için bütün bilebildiği fransızcasile . . Çünki esnaf size satarken kazanmışlar . . . Evet . . . onlar yüzde on kâr yapmışlar . . . . . Halbuki bir yabancıdan kazanmak icap etmez diye telâffuzda bulundu. Zira kitapta (Yabancıya müsafirin gibi muamele yapacaksın) diye yazılmıştır.

O vakıt, başka yerlerde yazılı olan şeyleri . . . Hususile (Molyerimizin) de (hakikaten evet . . . bir Türke vicdandan bahsetmek) diye yazdığını düşüne düşüne (Saint albanı) gemisine avdet ediyordum.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Halk Dilinden:

AĞIT (1)

Gök yüzünü kara bulut bürüdü
Çalkışladan sanki bir dağ yürüdü
Hasibe de köy içinde bir idi
Aldı seller yavrusu ile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

Kalbur almış öllüğünü (*) elemiş
Yavrusunu beşiğine belemiş
Uyu yavrum diye ninni söylemiş
Aldı seller yavrusu ile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

Beşikten yavruyu çezeyim derken
Çıkıp selâmette gezeyim derken
Dalgalar içinde yüzeyim derken
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

Yavruyu saklıyor kollar içinde
Beslemek istiyor güller içinde
Kurtulmaz gidiyor seller içinde
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendin belini

[1] 22 Ağustos 939 salı günü Kayı köyünden sele gidan bir geline söylenmiştir.

[*] Çocukları beşiğe yatırırken altına konulan bir nevi sert topraktır ki yaştan çabuk çamur olmaz.

* * *

Bu zalim sel sağı solu kapattı
Bu sel değil gökten inen afattı
Kayıdan götürüb Çorağa attı
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

Bir yavrusu evde öksüz bakıyor
Gözlerinden kanlı yaşlar akıyor
Bu felâket çok yürekler yakıyor
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

Anası da kendini atmak istedi
Fidan boylu kızın tutmak istedi
Sele bir can daha katmak istedi
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

Ana, baba, konu komşu geldiler
Ağlayarak düz ovaya doldular
Bir gün sonra cenazesin buldular
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendin belini

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

* * *

Kayın baba pek ihtiyar bir koca
Ağlar gelini için gündüzle gece
Tanrının âfatı var nice nice
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendinin belini

* * *

(Rahmi) bu geline yürekler yandı
Yavrusunun alı atşa dayandı
Sanki derin uykulardan uyandı
Aldı seller yavrusile gelini
Büktü Harun efendinin belini

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

658

Lâle der dağ adamı
Dağdolur dağ adamı
Şu senin kaşın gözün
Öldürür sağ adamı

659

Lâle derki dağ dağa
Çökmüş bir dağ bir dağa
Tevbe olsun sevmeyim
Senden gayri bir daha

660

Lâle der dağ eseri
Dağdolur dağ eseri
Sende sevda var ise
Bende de var eseri

661

Lâle lâle tek lâle
Meylim düştü pek yare
Boğazım halka zincir
Elim erse tek yare

662

Leyli gülüm düşte gör
Hayalda gör düşte gör
Düşenin dostu olmaz
Hele bir yol düşte gör

663

Leyli yarin gülleri
Akar çeşmim selleri
Gerdanda yahu çeker
Zülfü yarin telleri

664

Leyli yar atlan gönül
Kuşol kanatlan gönül
Aylara doymaz iken
Yıllara katlan gönül

665

Leyli gülüm daneden
Kısmet aldım daneden
Kudreti mevla ile
Güzel doğmuş aneden

666

Limon kestim yiyen yok
Nedir halin diyen yok
Yenile bir yar sevdim
Gözün aydın diyen yok

667

Leyli güzel yavrular
Kuş yuvada yavrular
Anneler neler çeker
Büyüyünce yavrular

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

668

Leyli gözler açalu
Yeşillendi şu çalu
Dillendim destan oldum
Sırrım dala açalu
Hep kuşlar nana konar
Sende ne var açalu

669

Maniyi baştan söyle
Kalemi kaştan söyle
Karnının açlığı var
Ekmekten aştan söyle

670

Maniye mani kelâm
Yarime benden selâm
Darılmasın küsmesin
İnşallah anın olam

671

Mani bilmem nideyim
Gangi (1) yola gideyim
İlerinki dal çıbık (2)
Ben yarime ne deyim

672

Maniyim manam yoktur
Öksüzüm anam yoktur
Şu Çorumun içinde
Benim bir hanem yoktur

[1] Gangi, hangi demektir.
[2] Dal çıbık, görgesizlik demektir.

673

Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Yarim senin yolunu
Ölenedek gözlerim

674

Maniyi biraz derler
Güzeller naz ederler
Herkime derdim yansam
Bu dert sana az derler

675

Mani mani dört mani
Üşümüşem ört beni
Koynunda terlemişim
Sinende kurut beni

676

Maniciyim manici
Her dertlere yanıcı
Âlemi sel alınca
Ben olayım gemici

677

Mani maniyi açar
Manilerden kim kaçar
Doğru söyle manici
Cenneti kimler açar

678

Mani demeğe geldim
Kaymak yemeğe geldim
Muradım kaymak değil
Seni görmeğe geldim

679

Mailin kaşına ben
Diline dişine ben
Atun hamail olsam
Sarılsam döşüne ben

680

Mor menevşe külşende
Vüğudmu kaldı bende
Yanıyom ateşine
Merhamet yokmu sende

681

Mekkede hurma biter
Dalında bülbül öter
Ergen (3) kızlar koynunda
Çiğitsiz meyve biter

682

Mektup saldım vardımı
Kimse bilmez derdimi
İçerimden yanıyom
Mevlam etsün yardımı

[3] Bekâr karşılığıdır. Arapçası bakirdir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Halkevinin Ağustos ayı çalışma programı

1 — Evimiz idare heyeti bu ay içinde mutat toplantısını yapmış, evin idarî ve şubelerin çalışmaları etrafında kararlar alınmıştır.

2 — Evimiz salonunda iki defa köy katipleri toplantısı yapılarak köy işleri mümeyyizi tarafından konferans verilmiş ve bazı usullerin tatbikı öğretilmiştir.

3 — Tatil dolayısile daire intihabiyelerini gezmek üzere gelen mebuslarımıza Parti tarafından evimiz salonunda bir ziyafet verilmiş, bu esnada memleket işleri üzerinde uzun görüşmeler yapılmış, esnaf mümessilleri ile hasbıhal edilmiş ve Çorumda bulunduğu müddetçe evimizde misafir kalmışlardır.

4 — Posta memur ve müvezzilerinin imtihanı evimiz salonunda yapılmış ve imtihana altmış zat iştirak etmiştir.

5 — Zehirli gazdan korunma çareleri hakkındaki kurs haftada iki gün pazartesi, perşenbe akşamları olmak üzere devam etmekte ve bir çok vatandaş kursa iştirak eylemektedir.

6 — Evimiz komiteleri haftalık mutat toplantılarını muntazaman icra eylemişlerdir. Bilhassa spor komitemiz atıcılığa ehemmiyet vermekle beraber Eylül içinde İstanbulda icra olunacak Türkiye serbest güreş birinciliği müsabakasına hazırlanmak üzere pehlivanlarına mütemadi egzersizler yaptırmaktadır.

7 — 30 Ağustos Zafer ve Tayyare bayramının lâyık olduğu değerle tes'idini temin için evimizce icabeden tedbirler alınmış ve ev baştan başa tezyin edilmiş, radyo ogün programı dahilinde çalıştırılmış ve bando sabahtan akşama kadar faaliyette bulundurularak halkın şevk ve heyecanını arttırmağa vesile olmuştur. Gecesi askerlerin fener alayına halk da iştirak etmiş, evimiz salonunda Süel Komutanlık tarafından bir zafer balosu verilmiştir.

8 — Merkeze onbeş yirmi kilometre mesafede bulunan Buğabağı, Teslim, Ovasaray, Çalkışla, Mühürler köylerine yağan yağmurlardan mütevellid gelen selden birçok

evlerin yıkıldığı ve halkın sular içinde kaldığı haber alınması üzerine Evimiz Sosyal yardım şübesi hemen köylere giderek icab eden tedbirleri almış ve Buğabağı köyünde 555, Teslim köyünde 72, Kayı köyünde 36, Saray köyünde 127, Çalkışla köyünde 40, Mühürler köyünde 25 adam ki ceman 855 adama beşer günlük ekmek vermek suretile yardımda bulunmuş ve harap olan su yollarının keşfini yaptırarak tamirata başlamıştır.

9 — İşbu Ağusto ayında salonda bir tane nikâh merasimi yapılmıştıı.

Eylül ayına ait rapor

1 — Evimiz idare heyeti haftalık mutat toplantılarını yaparak görüşmeler yapmış ve şübe işleri hakkında kararlar ittihaz etmiştir.

2 — Ankaradan şehrimize gelen memleket coğrafya tedkik heyetine Evimiz tarafından Parti salonunda bir yemek ziyafeti verilmiş ve uzun görüşmelerde bulunulmuştur.

3 — Zehirli gazlardan korunma çareleri hakkında Evimiz salonunda haftada iki defa konferans verilmiştir.

4 — Evimiz salonunda köy kâtipleri toplantısı yapılarak köy kanunu ve köy işleri hakkında büro mümeyyizi tarafından konferans verilmiştir.

5 — Evimiz salonunda bu ay içinde iki tane nikâh merasimi yapılmıştır.

6 — Selden evi temamen harap olan Kayı köyünden iki haneye un vermek suretile yardım yapılmıştır.

7 — Selden su yolları tememen harap olup su ihtiyaçlarını tedarikte fevkalâde güçlük çektikleri anlaşılan Buğabağı köyüne 92,5 lira sarfile su yolları tamir ettirilmiş ve ihtiyaçları temin edilmiştir.

8 — Orta mektebe giden iki çocuğun levazımı dersiyeleri ve civar vilâyetlere okumak için giden fakir mektep talebelerinden 9 çocuğun da yol paraları evimiz tarafından temin edilmiş ve 134 lira sarfedilmiştir.

9 — Ankarada yapılan güreşe spor bölgesince sekiz pehlevan gönderilmiş, bunlardan 87 kiloda Mehmed Ali Demirka adındaki gü-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

reşçimiz serbest güreş Türkiye ikinciliğini kazanmıştır.

10 — Ar şübesi mutat veçhile muayyen zamanlarda musiki tedrisatı yapmakta ve evimiz bandosu ayrıca halka her gün umumî meydanlarda konser vermektedir.

Halkevimizin Birinciteşrin ayı içindeki çalışma faaliyeti

Birinci teşrin ayı içinde evimizi muhtelif sebeplerle bir çok yurddaş ziyaret etmiştir.

Bu ay içinde altı defa idare heyeti ve iki defa Dil, Tarih, Edebiyat komitesi ve üç defa Gösterit kolu toplantısı yapılmış ve diğer komiteler de mutat ictimalarını yapmışlardır.

Sosyal yardım kolu yoksul talebelere kitap ve levazımı dersiye yardında bulunmuş ve iki fakirin de yiyeceği temin edilmiştir.

Evimiz temsil kolu Cumhuriyet bayramında iki temsil vermiştir.

Evimiz Ar şübesi Cumhuriyet bayramında bir konser vermiş ve bando her gün meydanlarda muhtelif parçalar çalmıştır.

29 Teşrinevel Cumhuriyet bayramında yapılan törene bütün azâ arkadaşlarımız da iştirak etmiş ve Atatürkün heykeline Evimiz adına bir çelenk konmuştur. Geçid resminde bandomuz da bulunmuş ve Evimiz salonunda o gece bir balo verilmiş ve beşyüz zat iştirâk etmiştir.

Evimiz kitapsarayına muhtelif yerlerden kitap ve mecmualar gelmiş ve bunlar okuyucuların istifadesine konmuştur.

Evimiz salonunda köy kâtipleri, zehirli gazlar hakkında ümeraya verilen konferans, ve postahaneye alınacak memur, müstahdemleri gibi muhtelif toplantılar da olmuştur.

Yerli Haberler

Parti Kongreleri

Bu ay içinde vilâyetimiz dahilindeki Halk partisi ocak, nahiye, kaza kongrelerinde halkın ihtiyac ve dilekleri üzerinde hararetli görüşme ve konuşmalar yapılmıştır. Hükûmetle, halkın yakından temasını temin eden ve memleketin hakikî ihtiyaçlarını tebarüz ettiren bu uğurlu toplantılar, aynı zamanda milletimizin büyüklerine baglılıklarının da bir vesilei tazahürü olmuştur. Ebedî Şef Atatürkün manevî huzurlarında geçirilen ihtiram vakfelerile ruhu ulvisi taziz ve tebcil edilmiş, Millî Şef İsmet İnönüne, mesai arkadaşlarına partililerin, samimî duygularına tercüman olan, bağlılık ve saygılarını bildiren telgraflar çekilmiştir.

Petrol Araştırması

Çorum merkez kasabasında bağzı petrol tezahüratı hakkında geçen nushamızda kısaca malûmat vermiştik.

Mağden Tedkik ve Arama Enstitüsü petrol guruba direktörü kıymetli mühendis ve jeolog Sayın Bay Cevad Eyub Taşman ile mezkûr müessese jeologlarından Bay Dr. Lan evvelce yapılan tedkikatı daha ziyade tevsi etmek üzere bir hafta mukaddem şehrimizi teşrif etmişler, iki gün devam eden incelemeden sonra Ankaraya avdet buyurmuşlardır.

Bu tedkikattan da müsbet neticeler elde edildiği ve ilkbaharda sondaj ameliyatının başlayacağı haber alınmıştır.

Meb'uslarımız Çorumda

Bir hafta evvel Çorumu teşrif eden, sayın meb'uslarımızdan Bay Şakir Baran, Bay Süleyman Köstekçi oğlu memlekette ihtiyaçları hakkında halkla ve partililerle görüşme ve konuşmalar yaparak Ankaraya avdet etmişlerdir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

17 numaralı dergideki «Çorum Halayı» başlıklı yazıda bazı istinsah ve tertip hataları olmuştur. Tashih eder ve özür dileriz.

Sahife	Sütun	Satır	Yanlış	Doğru
517	2	20	Can attığını	Can attığımı
517	1	20	Yakında	Yakından
518	1	16	Farkına	Kırkına
518	1	23	Noas	Nüans
518	2	2 ve 3	Mahur	Mihver
518	2		(Boş bırakılmıştır)	3 — İkileme
521	2	15	İgilme	İkileme
522	1	12	»	»
522	2	(1 ve 18)	»	»
523	2	7	Fırlatılmadığı	Fırlatıldığı

(Fotograf 8)

Çorumlu sayı : 17

(Fotograf 9)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

(Fotograf 10)

Çorum Halayı figürlerinden :

Çorumlu sayı : 17

(Fotograf 11)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

(Fotograf 12)

Çorum Halayı figürlerinden : Çorumlu sayı 17

(Fotograf 13)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

(Fotograf 14)

Çorum Halayı figürlerinden:

(Fotograf 15)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

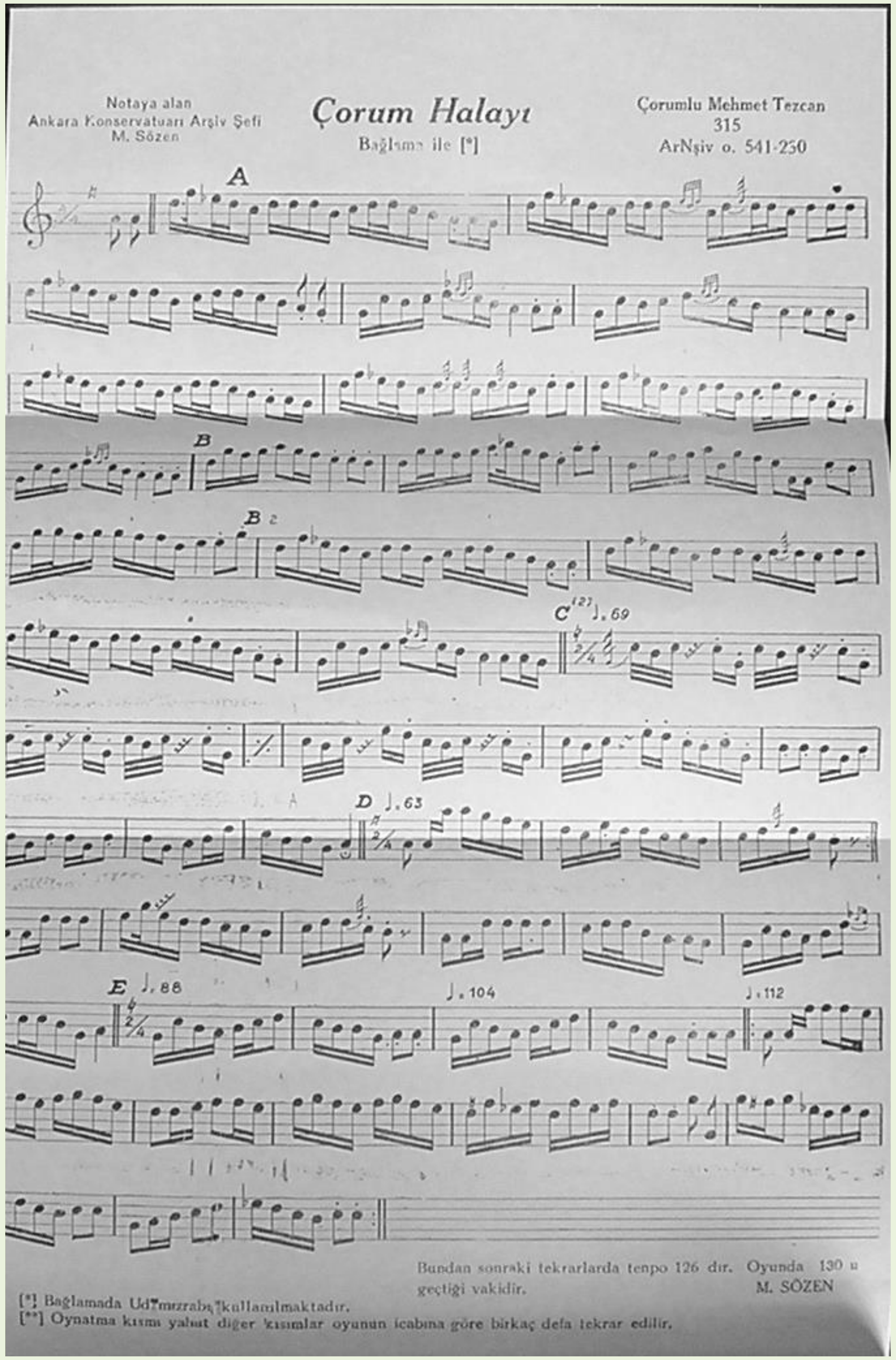

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

No : 179

Hazinei evrak dahiliye kısmı No. 1579. (Mahmud Kemal kısmı)

Hilafı şeri rencide olunmuya deyu hüküm.

Emrimdir.
Sah.

Deri devlet mekine arzı dali kemine budur ki :

Medinei İskilip muzafaatından Kayaağzı nam karye sakinlerinden elhac Mahmud namkimesne meclisi şeride takriri kelâm edüb bundan akdem işbu hazırı meclis oğlum Osman nam kimesne taayyüş içün kırmızı boya kazar iken Ömer Beşe ve Hüseyin Beşe nam kimesneler ile gavga edüb beyinlerinde münazaa vaki oldukta hini münazaada gayz ve garazlarından naşi mücerred tağrim içün bizim toprağımızda define buldun deyu iftira edüb bize gadr ederler hâlâ hususu mezbur ahalii kariyemden vesairlerinden istihbar ve haberleri deri devlete ilân olunub ehli örf taifesi ve zaleme zümresi hilâfüşşeri velkanun dahl ve tağrim etmemek ricasile fermanı şerif sadaka ihsan buyrulmak babında ilâm eder deyu ilhah ve iltimas eylemesile ahalii kariyeden ve gayriden bigaraz müslümanlardan İmam Mümin halife ve Yusuf halife ve Muhammed biğ ve Halil bin Hacı, İbrahim ve Alim bin Muslu ve Ali bin Kemal ve Ömer Beşe vesairlere cemmi gafir ve cemi kesir leh meclisi şera geldiklerinde hususu mezbur istifsar olundukta filvaki mezbura Ömer Beşe ve Hüseyin Beşe ve mezbur Osman ile hini münazaada bizim huzurumuzla garaz edüb mücerred tağrim içün ihanet mezbur Osmana kelimei mezbureyi tekellüm ettiler mücerred isnad ve mahzı iftira olunduğuna bizim dahi ilmimiz lahik olmağın olki vakiülhaldir vukuu üzere deri devleti izzü masire arz ve ilâm olundu. Baki ferman menlehül emir ve fermandır.

Hürrire filyevmelaşrin minzilkadetüşşerife . 1111 (1699)

Lisene ihda aşere ve miete ve elf.

- Hasan
Elkadi bi Medinati İskilip

No : 180

Hazinei evrak dahiliye kısmı No. 10212 (M. Cevdet tasnifi)

Mefahirül kuzat velhükkâm, meadinül fazail velkelam Çorum sancağında vaki kazaların kuzat ve nüvabı zide fazlihüm tevkii refii hümayun vasıl olıcak malûm olaki Çorum sancağı avatıfı aliyeyi şahanemden hâlâ Adai kebir

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

muhafızı miri mirana kiramımdan" emirülümeraül kiramı Mahmud dame ikbalehuya işbu senei mübareke şevvali şerifinin 4 üncü gününde herveçhi arpalık kemakân ipka ve takrir kılınmakla miri mirani mumaileyh adai kebir mulafazasında olduğuna binaen hâlâ livai mezburda ba fermanı âli mütesellim olan Muhammed zide kadrehu azil ve yerine zabtü raptı memleket ve enha ve himayet ve sıyaneti fukara ve zuafaya liyakat ve ehliyeti bedidar bir mütesellim nasp ve tayini lâbüd ve muktazi olmaktan naşi Çorum sakinlerinden Baki efendi zade kıdvetül emasil velakran Ömer zide kadrehu evsafı mezkûrü ile muttasıf ve reaya perver ve mücerrebül etvar olduğundan bahsile mumaileyhin livai mezbura mütesellim nasb ve tayin olunmak babında emri şerifim sudurunu mirimiranı mumaileyhin kapu kethudası ba takrir istida etmekle veçhi meşruh üzre amel olunmak fermanım olmağın imdi sizki mevlânei mumaileyhimsiz mumaileyh Baki efendi zade Ömer zide kadrehu mütesellim nasb ve tayin kılındığı malumunuz oldukta berveçhi meşruh mütesellimliği mezkûr mumaileyhe zapt ve miri mirandan mumaileyh tarafına aid ve raci olan aidat ve tayyaratı kadim'den ola geldeği veçhile ahz ve kabzettirülüb mütesellimliği umuruna mazulü merkumu ve ahiren bir ferdi dahl ve taarruz ettirmemek babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki bağı şerifimle vüsul buldukta bu babta veçhi meşruh üzere şerefyafte sudur olan fermanı vacibülittiba ve lâzımülimtisalimin mazmunile amel ve hareket ve hilâfından ittika ve mübaadet eyliyesiz. Şöyle bilesiz. Alâmeti şerife itimad kılasız.

Tahriren fi evaili şehri şevvalül mükerrem sene aşere ve misteyn ve elf. 1210 (1795)

Bimakamı Kostantıniyetil mahrusa.

No : 181

Hazinei evrak dahiliye kısmı (Mahmud Kemal tasnifi) No. 1284

Deri devleti mekine arzı dai kemine budur ki :

Zennunabad kazasında sakin ulema ve suleha ve eimme ve hutaba ve sadatı kiramı zevilihtiram biecmaihim meclisi şeri hatırda şöyle takribi kelâm edüb dediler ki kazai mezbura tabi Evhad nam karye sakinlerinden Okatlı oğlu Ali ve Elvançelebi tekkesinde evlâdı vakıftan şeyh Ebubekir ve Ağca Mehmed namun kimesneler daima kendu hallerinde olup bir ferde rencide ve teaddileri olmayub ehli ırz ve hilâfı şeri evzaları yoğiken hâlâ Sivas mütesellimi olan Rışvan zade Ömer bey celbimal sevdasile seri eşkıya ve me'vayı lususdur (1) deyu arzedüb nefiy ve iclâ olmaları babında sadır olan emri şerifi vacibülimtisal mucibince mezburları diyarı ahire nefiy ve icla eyleyüb gadri külli eylediklerinden mezburla bu misüllü töhmeti ifk (2) ve iftira olduğu hasbeten lillâhi taalâ cemmi gafir ve cemmi kesir ala tarikûşşehede haber verüb af ve itlakların niyaz ve iltimas ile ilhah etmelerile filvaki mezburlar kendû hallerinde olub bu misüllü töhmet ifk ve iftira olduğuna bu fakirin dahi ilmi muhit olmağın af ve itlakları buyrulup hanelerinde ikamet eylemek niyazile olki vakiülhaldir. Hasbeten lillâhül aliyyülâlâ payei seriri alâya arz ve ilâm olundu. Baki ferman hazreti veliyyülemrindir.

Hurrire fi evahiri şehri şabanülmuazzam lisene seb'a ve selâsine ve miete ve elf 1137(1724) M.

Minelabdüd dai liddevletül aliyye. Esseyid Ömer Elmevlâ bihilâfeti bi Zennunabad.

(1) Lüsus: Lıs kelimesinin cemi olub hırsız manasına gelir.

(2) İfk: Yalan, İftira.

No : 182

Mucibince af ve itlak ve sebili tahliye olunmak deyu emrimdir.

Çorum kazası naibi Mevlâna . . . . . zide ilmehuya ve Sıvas mütesellimi Ömer zide kadrehuya hüküm ki :

Sen ki mütesellimi mumaileyhsin süddei saadetime mektub gönderüb Çorum sancağında Direhlibeli nam mahalde bundan akdem bir mikdar eşkıya zuhur ve ebnai sebile isali mazarrat ve garati emval ve katli nüfus misüllü fesad ve şekavet etmeleriyle mezburların şerile haklarında lâzım gelen icra olunmak içün bundan mukaddem sana hitaben emri şerifi âlişan sadır olup lâkin Çorum sükkânından damad Ömer efendi ve Okatlı oğlu Ali demekle maruf kimesneler eşkıyayı mezbureye muin ve yataklık etmelerile mezburlardan iki nefer diyarı ahire nefiy ve icla olunmaları babında emri şerifim verilmek ricasını vaki hal tarafımdan arzolunmağın sen ki mütesellimi mumaileyhsin berveçhi meşruh üzere mezbur iki nefer şakiler diyarı ahire nefiy ve icla olunmaları içün yazılmıştır. Ferman devletlu sultanımındır.

Fi evahiri C. 1137 (1724)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Mutabıktır
Mühür
(Haki rahı kademi Ali Muhammed
Mahmud

No : 183

Hazinei evrak dahiliye kısmı Mahmud Kemal tasnifi No. 317

Devletlu, inayetlu, übbehetlu, merhametlu veliyünniam kesirül-lütf velkerem efendim.

Maruz kullarıdır ki : Bafermanı âli umuru müteselliımliği uhdei bendegânemde olan Çorum sancağı kazalarından İskilip kazası erazil yatağı bir mahal olmak takribi kazai mezbur sakinlerinden Topçu oğlu Ahmed ve Kürt Mustafa naman kimesneler yeniçerilik iddiasile bir takım erazil ve eşkıyayı kendulara tabi ederek zatı merhametsimatı hazreti padişahiye vediai cenabı kibriya olan fukara ve zuafanın bir müddetten beru hilâfı şeri şerif ırzlarına tasallut ve vali ve hükkâma ademi itaat birile etmedikleri hasarat kalmadığından fukara ve zuafa bunların hilâfı şeri şerif vaki olan zulum ve teaddilerinden malekûnen olup bermuktazi şeri şerif bu kulları tarafından terbiyeleri çaresine bakılmak murad olundukta merkumanın güruhu eşkıyadan tebaası kesir olmak mülâbesesile tevabiatı yoldaşımız deyu ele vermeyüb üzerlerine varulub ikdam ederek matlup olunsa mahazir dergâr idiğünden haklarından gelinmekten üsret vaki olacağından ve ehli ırz taifesinin eşkıyayı merkumanın cevr ve tasallutlarına takatları kalmadığından maazallah giderek kazaimezbur derununda bir fesad zuhura geleceği aşikâr olmaktan naşi hakipayı rahimanelerine ifadesi iktiza etmekle fukara ve zuafayı himayeten ve şirazei memleketi tatarruku halelden vikayeten şakiyanı merkumanı leeclütterbiye ıslahı nefs oluncaya kadar ve emsalini terhib içün bir mahalle nefy ve icla olunmaları babında bir kıta emri âli ısdar buyrulmasına inayet ve merhamet birle fukarai zuafanın daavatı hayriyyelerine mazhar buyrulmaları niyazında arzıhalı bendegâne tahrir ve pişigâhı übbeheti masireleri kılındı. İnşaallahı taalâ Çorum kadısı efendailerinin takdimine mütecasir olduğu ilâmdan dahi keyfiyet mahatı ilmi âlem arayı cihanşümulü rahimaneleri buyruldukta bu bapda ve her halde emir ve ferman ve lutuf ve ihsan hazreti menlehül emrindir.

Bende
Elhac Mustafa silahşorani hassa
müteselllimi Livai Çorum
Fi. 25 M. 1240 (1824)

No : 184

Hazinei evrak dahiliye kısmı merhum M. Cevdet tasnifi No. 1802

Deri devlet mekine arzı dail kemine budur ki :

Medinei Çorumda sakinun ulema ve suleha ve eimme ve hutaba ve sadatı kiramı zevil ihtiram vesair fukara ve zuafa bilessrihim meclisi şera gelüb şu veçhile takriri kelâm ve istirhamı encam ederler ki bundan mukaddem beldemizde vukuyafte zelzeleden inehmaemken olvakitte ebniyeye kudreti olan kimesneler sükna olunacak kadar mahaller tedarik ve sakin ve ebniyeye iktidarı olmıyandan sekiz yüzden ziyade kimesneler beldelerini terk ve her biri mahalli ahirde tavattun ve bu veçhile beldemize zaif târi olmuşken defaat ile bikazailiâhi taalâ esvakta harik vaki olup dekâkinlerimiz emtaalarile meşgul iken külliyen münharik ve peyderpey mesaipler taakup etmekle kati vafir kimesneler meslubülakl ve vadii hayrette sergerdan ve sekenelerimiz dahi Mısrı Kahireye sefer vukuile varide olan tekâliften bir defa mekârii şâturani (1) ve bir defa şâir mübayaasın bedeli

[1] Şâtır : Uştâr kelimesinin muhaffefidir ki deve demektir.

ve bir defa ağnam bedeliyesi ve bir defa Ulukışla menzilinin imdadiye ve bir defa dahi dakik (2) bedeliyesi ve beldemizde viladı saire misüllü reaya ve ehli zimmet olmadığından ulema ve suleha, eimme ve hutaba ve meşayih übbad ve sadatı kirama tahmil ve reaya misüllü tekâlüf ahz her ne hal ise mahallerine bermantuku emri âli eda ve teslim anların dahi tab ve tuvanları kalmayub perişanül hal ve muztaribül ahval olub bu hal ile evkatgüzarı devamı ömrü devleti şehinşahı ve makur âdayi din için duaya muvazabat üzre iken akdemce sancağımızdan dörtyüz nefer piyade ve her nefer seksen kuruştan bedele kat ve nefsi Çorum yüz ellibeş nefer ınusip ve bir veçhile ahz ve tahsil olunmak haddi imkânda olmayub tab ve takatimiz kalmadığından baki sekenelerimiz dahi dar ve diyarları terk ve etrafa müteferrik olmadan gayri çaremiz olmadığını deri devlet medardan bearzı mahzar istirham ve lutfu tacidariye terakkubdar iken bu defa dahi sadrazam ve efham sütude şiyem devletlu, inayetlu, merhametlu efendimiz hazretlerinin maiyetile orduyu hümayunu nusrat makrunda mevcud asakiri muvahhidinin zehairleri nakli ve

[2] Dakik : Un.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

hidematı seirede istihdam olunmak içün sancağımızdan elli mehar mekârii şüturani matlub ve nefsi Çoruma onyedi mehar (3) mekâri şüturani isabet ve bir veçhile tahsil ve tedariki vüs'ümüzde olmayub adimüliktidar ve mahalli merhamet vé şayestei atıfeti hazreti cihandarı olduğumuz akdemi ve bu defa deri adli âşiyanem istirham ve hali perişaniyatimiz ifade olunmağle lillâh ve lirresuli rahmen lilfukara cümlenin niyazlarına müsaade ve lütfü şehinşahi ihsanile mürde kulüblerimiz ihya ve katıbeten daavatı hayriyelerimize mazhar buyrulmak niyazile deri devlet medara bizler mahzar ettik. Sen dahi mahzarımızı musaddak ilâm ediver deyu niyaz ve iltimas etmelerile filhakika kaziye bastolunan minvali muharrer üzere olduğuna ilmi daileri dahi muhit ve lâhık olınağın ol ki vakiülhaldır. Biliitimas payei serir âlaya arz ve ilâm olundu. Baki emr hazreti menlehül emrindir.

Tahriren fi gurrei saferülhayr sene hamse aşere ve mieteyn ve elf. 1215 (1800) M.

Elabdüddai liddevletül âliyyetül Osmaniye.

Emir Kenan zade Abdullah Elmevlâ bihilâfeti bimedinetil Çorum.

Mühür
Esseyid Abdullah
Teşnei feyzi ilah
1025

[3] Mehar yular manasına gelir.

No : 185

Sebebi tahriri kitap budur ki:

Kasabai Osmancık mahallatından Kadı Farahşad mahallesi sükkânından İbrahim çelebi ve Ali çelebi ibney Murad ağa nam kimesneler meclisi şeri hatırı lâzımüttevkirde yine kasabai mezbure kurbünde medfun evliyai kiramdan esseyit Koyunbaba kuddise esrarehu tekyesinde tekyenişin olan işbu rafii kitap eşşeyh Veli dede ve Ali dede bin Mahmud ve sair dervişleri mahzarlarında bittavıssaf ikrar ve itiraf edüb kasabai mezbureye tabi Gecek nam karye toprağında vaki bir haddi Gecek yolu ve bir haddi dipsiz kenarı ve bir haddi incirli bük ve bir haddi dere ile mahdut olub kürd değirmeni demekle maruf bir bap harabe müşrüf değirmen müteveffa babamızın milki olup sair varislere sair eşyadan hisse verilüb değirmeni mezkûr ancak bizlerin hissesine isabet ve ihraç olunup ol veçhile mevrusumuz olan mahdut mezkûr harabe müşrüf değirmeni tarafeynden icap ve kabulü havi ve şürutu mefsededen ari beyi bi sahihi şeri ile rayicin filvakit otuz esdi kuruşa tekyei mezbure tekyenişini mezbur Veli dede ve Ali dedeye ve sair dervişana beyi ve teslim anlar dahi berveçhi muharrer iştira ve teslim ve kabzı kabul eylediklerinden sonra semeni olan meblağı merkum otuz esdi kuruşu müşterii mezburunun yedlerinden bittemamı velkemal ahzi ve kabız eyledik. Badel yevm değirmeni mahdudu mezkûr müşterii mezburunun milki müşteralarıdır keyfe mayeşai ve yahtar mutasarrıf olsunlar dediklerinden sonra yine mezburan İbrahim çelebi ve Ali çelebi dervişanı mezburun muvacehelerinde iadei kelâm edüb hududu mezkûr dahilinde vaki iki kıta tarla dahi değirmeni mezkûre tabi olup anlarda dahi kat'ı alâka ve medhalimiz yoktur dava ve nizaımız yoktur dava ve nizadan dervişanı mezburunun zimmetlerin ibraiam katınnizağ ile ibra ve iskat eyledik dediklerinde mukırranı mezburanın ikrarı meşruhaların mukırrün lehil merkumun dervişan bilmuvacehe tasdık ve kabul edicek gabbetta dakıl şeri mavaka bittalep ketbolundu hurrire fi gurrei muharremül haram lisene seb'a ve işrin ve mie ve elf 1127 min hicreti menlehül izzü veşşeref.

ŞÜHMDÜLHAL

Esseyit Ahmed efendi ibni esseyid Halil efendi, Recep ağa bin Hasan, Ebubekir efendi bin Yusuf efendi, Ali efendi bin Osman efendi, Esseyit Mehmed çelebi bin esseyid Mustafa, Elhac Mustafa ağa bin Murad ağa, Ahmed ağa bin Murad ağa, Şeyh zade Mustafa çelebi ve gayrühüm.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

No : 186

Emiril ümerail kiram kebiril küberail fiham zülkadri velihtiram sahibil izzi velihtişam elmuhtassu bimezidi inayetil melikil âlâ Sivas Beyler beyi damet maalihi ve kudvetil kuzatı velhükkâm madenil fazlı velkelâm Osmancık ve . . . . kadıları zide fazlühüma tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki Osmancık kasabasında medfun eizzei kiramdan Seyyit . . . baba kuddise sırrehül azizin zaviyesi dervişanı südde i saadetime arzohal edip bunların Osmancık kasabası toprağında bilfiil zaptu tasarruflarında emri şerifimle vakı tekâlif alınmak icap eder kadimi reaya emlâk ve yerleri olmayub tekâlif mutalebesi ile teaddi ve rencide olunmak icap etmez iken kasabai mezbûr ehalilileri hilâfı kanun ve yedlerinde olan fetvayı şerife ve hücceti şeriyeye mugayir tekâlif ve ehli urf taifesi taraflarında dahi bilâ emri şerif tekâlifi şakka mutalebesile teaddi ve rencide olunduklarını bildirüb meni ve defi olunmak babında emri şerifim rica eyledikleri ecilden şerife görmek emrim olmuştur buyurdumki fermanı şerifim vüsul buldukta bu bapda sadır olan emrim üzre amel dahi hususu mezbure . . . ve fetvayı şerife ve hücceti şeriye nazar edüb göresin ilâm olunduğu üzre bunların kasabai mezbur toprağında bilfiil zaptu tasarruflarında emri şerifimle vaki tekâlif alınmak icap eder emlâk yerleri yoğise kasabai mezbure ahalisine hilâfı kanun tekâlif ve ehli urf taifesine taraflarından dahi bilâ emri şerif tekâlifi şakka mutalebesile teaddi ve rencide ettirmeyüb meni ve defi eyliyesiz münbait fetvayı şerife ve hücceti şeriye ve kanuna ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüb ve kaziyede alâka ve medhali olmayanları bunların davasına karıştırmayub eslemeyenleri vukui ve sıhhati üzre yazub deri devlet medarı arz ve ilâm edüb hususu mezbur için emrim varmalu eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifeme itimat kılasız tahriren fievasıtı şehri rebiyyülevel sena selâse ve hamsin ve mie ve elf. 1153 [*]

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa.

[*] İşbu iki vesikanın asılları Vilâyet Matbaasında mürettip çıraklarından Bay Niyazi Akman elindedir.

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 19

Mahmut Selim GÜRSEL

ÇORUMLU 1939-- 1940

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

İÇİNDEKİLER

ÇORUM VİLAYETİNE AİT BİR TEDKİK RAPORUNDAN

ÇORUM'DA AŞİRET VE MESAFELER VE BUNLARIN MALİ VAZİYETLERİ H. Turhan DAĞLIOĞLU

MÜVERRİH ALİ VE AHVADI ÇORUM'DA

CÖNKLERDEN DERLEMELER DESTAN EŞREF ERTEKİN

DESTAN Eşref ERTEKİN

EN BÜYÜK ACI

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

AŞIK OYUNU Nazmi TOMBUŞ

EVİMİZİN TAMİR VE TEŞKİLATI BİR EFSANENİN ÜÇ YÜZÜ

ANADOLU İSYANLARI

KADIN KIYAFETLERİ

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 1 ŞUBAT 940 Sayı : 19

ÇORUM VİLÂYETİNE AİT

BİR TEDKİK RAPORUNDAN [*]

Haziran 14 de otomobille Ankaradan hareket ederek Küçük-Yozgat, Kılıçlar, Kırıkkale, Çerikli, Sungurlu, Alaca höyük hafriyat mahalli, Boğazkale, Çorum, Osmancık, Gümüşhacı köy, İskilip ile yollarda bir çok köyleri gördüm. Bazı kaza ve köylerde halkla uzunca hasbıhaller yaptım.

1 — Yollar :

Çerikli - Sungurlu şosesi bu havalide yapılmakta olan yolların iktisaden en ehemmiyetlisidir. Çünki Yeşil ve Kızılırmak havzaları arasında şimendöfer uğramıyan bu şimal bölgemizi Orta Anadolu hatlarına ve denize bağlayan ve bilhassa Ankarayı yaklaştıran bir yoldur.

Eti imparatorluğuna sekiz yüz yıl hükûmet merkezliği yapmış olan Boğazkale ve ona civar Alacahöyük ve Çikhasan kale ve harabeleri gibi bütün dünyaya ün salmış kıymetli hazineler ve üç dört bin yıllık Türk medeniyeti eserleri hep bu havzada bulunduğu ve gün geçtikçe yerli, yabancı ilim adamlarını ve seyyahları daha fazla mikyasta yüksek cazibesile çeken bu asârı atika mahalleri için bu yolun yaz ve kış seyyahat imkânı bahşedeceği için değeri artmaktadır.

[*] İzmir Meb'usu Sayın Bay Rahmi Köken tarafından yazılan bu kıymetli raporun vilâyetindeki ilgilendirmiyen bazı kısımları alınmamıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Bu harabeler taş ve bakır devirlerile Hitit, Firikya, Yunan, Roma, Bizans, Selçuk, Osmanlı Türklerinin eserlerini ve Anadoluda yaşamış medeniyetleri hep bir arada toplamak ve medeniyet merhalelerini ve bir çok medeniyetlerin hakikî menşelerini yepyeni bir keşif olarak ortaya koyması ve tarih âleminde esaslı inkılaplar yapması, eski bilgileri kökünden değiştirmesi gibi emsalleri cihanın başka yerlerinde pek az görülen fevkalâde hususiyetleri sebebiyle bu Türk menşeine dayanan büyük hakikatlerin yayılması nisbetinde pek çok ziyaretçi celbedeceği muhakkak bulunduğundan Tarih kurumumuz Türk mütehassıslarına yaptırdığı taharriyatla ilmî vazifesini büyük bir başarı ile yaparken hükûmetin de bu yeni ilim ve tarih kaynağını görmek isteyenlere her türlü kolaylıkları göstermesi lâzımdır.

Bunun için yapılacak ilk iş Ankaradan Boğazkale ve Alacahöyüğe kadar evvelâ iyi bir şose ve sonrada bu yolun asfalta tahvili. Ve bu yerlerde barınacak temiz, sıhhî binalar inşası.

Bu yol evvelâ Çerikli ile harabeler arasında yapılır. Sonra imkân müsait oldukça Ankaraya ve Sungurludan Çorum yolile Merzifondan Samsuna kadar uzatılır. Çünki Samsun - Ankara ve İstanbul arasında en kestirme kara yolu bu güzergâhtır.

Bu bölge yolları arasında yapılması zarurî yollardan biri Çorum, Osmancık yoludur. Güzel ormanlar içinden geçen ve bedii manzaraları müstesna kıymette olan ve bir kazayı vilâyet merkezine bağlıyacak olan bu güzergâhda mühmel bırakmamak lâzımdır.

Diğeri İskilibin evvelâ Çankırıdan gelen şimendöferin bir istasyonu olan Germeceye bağlanması ve ve bilâhâra bu yolun Çankırı - Ankara şosesile iltisak peyda etmesidir. Bu sayede İskilibin meyvaları ve diğer istihsalâtı kısa yoldan Ankaraya sevkolunabilecek ve ileride İskilip ovası sulandığı takdirde pirinç, pamuk ve sair mahsulâtının hükûmet merkezine gönderilmesi kolaylaşacaktır.

Boğazkale harabeleri şimdi yalnız yaz mevsiminde otomobille kısmen dolaşılabilmekte isede Kaleyi her zaman ve temamen görebilmek için mevcut yollarını tevsi ve şose haline kalbetmek zaruridir.

Osmancıkta Bayazit Veli zamanında yapılmış Kızılırmak üzerinde 300 metre uzunluk ve 7,5 metre genişlikte muazzam bir köprü var ki; Türk dehâsının şaheserlerinden biridir. Anadoluda mevcut eski Türk köprülerinin cesametce ikincisidir.

2 — Ziraat.

Çorum vilâyetini ziraat noktasından iki kısma ayırıyorum:

1 — 400 - 500 rakımında olan Kızılırmak vadisi,

2 — 600 - 900 irtifaında olan yayla kısmı. [*]

Birincisi bu mıntakanın en verimli sahası olmak lâzım gelirken aksine olarak sıtmalık, çalılık ılgınlık, bataklık, gayri mezru, bakımsız, nüfussuz bir haldededir. İkinci yayla kısmı ise Anadolumuzun mühim hububat anbarlarından biridir denecek kadar nisbeten bakımlı, ekili, mrmurca, nüfusu fazla bir parçasıdır.

Seyyahatım ekinlerin tam kemale gelmek üzere oldukları zamana rastladı. Delice ırmaktan ayrılınca Sungurludan geçen Budaközü vadisinin menbaından mansabına kadar gösterdiği feyiz ve bereket manzarasına hayran kaldım. Eti imparatorluğu tevekkeli buralarda kurulmamış.

Taşsız, zengin topraklı ve hafif meyilli dalgalı tepeler, sırtlar, vadiler, ovalar Çerikliden başlıyarak tâ Merzifon şimalindeki Karadeniz dağlarına kadar temadi ediyor. İlk baharın az mikdarda bir kaç yağmuru ile buğdayların bu gürbüz endamları mıntakanın toprakça zenginliğine ve Karadenizden gelen ratıp rüzgârların iklimde yaptığı güzel faideli tesirlere borçludur.

Hopadan başlayarak Sakarya mansabına kadar Karadeniz kıyılarında tabiî yüksek bir set gibi binden fazla kilometre imtidat eden ve şimalî Anadolu yaylasının yağmurdan, rutubetten nasibini azaltan büyük silsile Samsun civarında alçalarak yalnız Samsun hinterlandına bolca yağmurlu bulutların geçmesine izin vermektedir.

Orta yaylanın ne fazla kuruluğu, ne Karadeniz kıyılarının fazla rutubeti burada yok. Tabiat burada hububatın istediğini yaratmış. Onun için bu beynennehreyn sahanın hububatcılığı üzerinde ehemmiyetle durmak ve bu bereket menbaından azamî istifade çarelerini aramak lâzımdır.

Bunun için hatıra gelen birçok

[*] Elyevm 400 - 600 rakımlı Kızılırmak vadisi şimal ve cenup namile iki kısma ayrılmış olup her iki kısımda pamuk ziriyatı denemeleri yapılmış ve müsbet neticeler alınamıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

tedbirler arasında ilk iş, tâ ecdadımız Hititler zamanında bile yapılmış ve harabeleri gölpınarda ve Alaca kazasında Örükayada görülen kesme taşlardan yapılmış muazzam bendler gibi büyük küçük birçok su depoları tesisederek iska imkânıolan heryere bol su vermek, imkânı olmıyan mahallerde de kuru ziraat sistemini tamim etmek.

Bu havalide pulluk taammüm etmiştir. Beygirle ziraat yapan çiftçiler de vardır. Beygirle ziraati teşvik edecek bir kanun çıkarsa bu havalide maksada kısa zamanda ermek mümkün olacaktır. Buralarda arazi ufak parçalar halindedir. Büyük makinelere ihtiyaç azdır. Ekseriyeti azime kendi ekip, kendi biçmekte ve harman etmektedir. Üç beş köy arasında olmak üzere yalnız harman makineleri faideli olur.

Hükûmet programında tesis edileceği beyan olunan devlet çiftliklerinden birisi mıntaka itibariyle Çorumda kurulmalı ve orada bilhassa iyi cins buğday, arpa ve diğer hububat tohumları teksir olunarak bu çevre hububatını standardize etmelidir.

Bu bölge Karadenizle ortayayla arasında mutavassıt bir intikal sahası hususiyetini taşımakta ve her ikisine de temamen benzemekmektedir.

(Meselâ Orta anadolunun yağmur vasatisi 200 - 250 iken buralarda 350 - 400 arasındadır.) Onun için burada ıslah, teksir, mücadele, öğretme, sulama kısımlarını ve ziraatin o muhite uygun muhtelif şubelerini bir arada toplamış büyük bir ziraat istasyonu veya devlet çifliği tesisi zaruridir.

Bu havali hayvanatı ıslaha muhtaçtır. Köylere iyi cins buğa tevziine bilhassa itina olunur ve piç buğalar burdurulursa kısa zamanda öküzlerini şark vilâyetlerinden mandaları Musuldan getirtmekten kurtulurlar. Ve çifçiliğin bu en müfit uzuvlarından da faidelidir.

Yağmur mikdarı yılda vasatî 250 milim gibi az bir miktarda olmasile esasen kurak bir iklim sayılan orta yaylada yapılacak ziraî kalkınmanın en başında ben barajları ve diğer su tesislerini (Artiziyen kuyuları adi bostan ve nehir dolapları, motörlü tesisatı gibi) gördüm.

Yağmurun yıllık teressübatının azlığına rağmen ekseri yıllar az çok bir mahsul elde edilmesi yağmurun ekinin muhtaç olduğu zamanlarda tesadüfen düşmesi sa-

yesindedir. Bu tevazzu bahara raslamazsa çifçinin ne feci vaziyete düştüğünü 926, 927, 928 senelerinde gördük. Bu halin tekerrür etmeyeceğini bize kimse temin edemez. Cumhuriyet idaresi köylümüzü, ziraatimizi elbetteki bu kadar tasadüfe, talie terketmeyecek ve şübhesiz kalkınmaya evvela sudan başlayacaktır.

Türk çifçisi Karadeniz kıyıları müstesna temamen buğday zer'idir. Dünyanın en yüksek kalite buğdayını yetiştirir. Bu 14 milyon çifçinin bütün yıl üzerinde alın teri döktüğü bu meşgalesinin ekiminde, veriminde olacak tezayüdlerin manası başka hiç bir mahsulde görülmiyecek kadar azametli olur. Bu günki üç milyar kilonun % 20 veya 30 arttığını düşünürsek 1 milyar gibi bir rakkam elde edilir ki, bunun değeri bu günki piyasa ile 40 milyon liradır. Bunu başka hiç bir mahsulümüzden kısa zamanda elde edemeyiz ve başka hiç bir istihsal kazancı buğday kadar bütün çifçi kütlesini dairei refahına alamaz. Ve bu 14 milyonun refahı diğer 3 milyon nüfusun da, devletin de en sağlam bolluğa kavuşması demektir.

Avrupa ve Balkanlara nazaran (oralarda vasatî 120 - 300 arasındadır.) Dekar başına vasatî istihsalimizi iyi yıllarda bile 100 kiloyu geçiremiyorsak bunun sebebi orta yayla veriminin azlığıdır. Yoksa şark, garp, cenup ve şimal mıntakaları verimleri bundan yüksektir. Vasatiyi düşüren Orta Anadoludur. Bunda da en başta gelen âmil yağmurun ve sulama tesisatının ihtiyaca ve imkâna göre azlığıdır.

Çifçinin bu haklı dileklerinin is'afında yurd en büyük hayrı görecektir.

—Sonu Var—

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorumda Aşiret meseleleri ve

BUNLARIN MALİ VAZİYETLERİ

H. TURHAN Dağlıoğlu

Hazinei evrakta merhum M. Cevdet'in dahiliye kısmı tasnifinden 1172 H. 1758 M. tarihine aid Çorum sancağı kazası civarı ve nahiyelerinde sakin (Ekratlık) kabilesinin vaziyet, iskân ve malî hallerine aid mühim bir vesikanın suretlerini bu makalemizle birlikte neşrediyoruz.

Ekratlık kabilesi kethuda ve ihtiyarları Çorum kazası nahiyelerinde fuzulen sakin olan (Döşlü) aşiretleri halkındae şikâyet etmektedirler.

Ekratlık kadısı Hafız Mehmed İstanbula halkın bu şikâyetlerini bir ilâm ile bildirmektedir. Devlet bu şikâyete fevkalade ehemmiyet vermiş olduğundan meselenin esaslı bir şekilde tedkikini Maliye ve Divan kalemlerine havale eylemiştir. İlâmda kendilerinden şikâyet edilen Döşlü ve Selmanlu aşiretlerinin asıl iskân yerlerinin işaret edilmesini Sadrazamın emirlerinden anlamaktayız. Cereyan eden muamelelere nazaran Döşlü ve Selmanlu aşiretlerinin Maraş civarında sakin oldukları ve bu aşiretlerin vergilerinin İbrahim bey ve Mustafa ağa isimlerinde iki zata berveçhi malikâne yani bunlara milk olarak verilmiş olduğunu ve 'yaylak resmile birlikte senede kendilerinden 2100 kuruş almakta bulundukları anlaşılmaktadır. Fakat bu mesele hakkında asıl baş muhasebede bir kayde rastlanmamış olduğu da muamele ve derkenarlardan anlaşılmaktadır.

Uzun süren muhaberelerden sonra Döşlü ve Selmanlu aşiretleri ahalilerinin eşkıyalığa da başlamış oldukları anlaşıldığından bunların asıl iskân yerleri olan Kırşehir ve Çukurova taraflarına uzaklaştırılmaları hakkında Çorum sancağı mutasarrıfı elhac İbrahim Paşaya İstanbuldan emir gönderilmiştir. Bundan başka Mecidözü kazasında sakin ve eşkıyalıkla etrafı taciz eden (Kâvli) aşiretinden

bazı zorbaların meselâ Karabıyıkoğlu Eyub, kardeşi Hüseyin, Kuyumcu oğlu kör Hasan, deli Mehmed ve Ayvadlık gibi adamların Çar sancağa gönderilmeleri hakkında ayrıca kayıdlara tesadüf edilmektedir. Bu emrin bir sureti Karaman Valisi Çelik Mehmed paşaya ve Adana beylerbeyisi Ahmed paşaya da gönderilmiştir. Bu emrin verilmesine sebep Mehmed isminde divanı hümayundan bir zatın sadarete vermiş olduğu bir telhis yani cereyan eden muamelelerin hulâsasını bildiren bir tahriratın Divandan Padişaha yazılan bir tahrirat olmuştur. Vesikaların mütaleası bize bütün bu aşiret meselelerini ve Döşlü ve Selmanlu halkının Çorumun nahiye halklarına nasıl zulüm yaptıklarını ve evlerini ve sürülerini nasıl gasbettiklerini bize etraflıca bildirecektir. Çorum kazasında mütemekkin olan Ekratlık diğer adiyle Çorum kürdü halkının bu vesikalara nazaran kendi hallerinde ve ziraatle uğraştıkları anlaşılacaktır.

Osmanlı imparatorluğunun aşiretleri iskân hususundaki gayretlerinin asla iyi bir netice vermediğini ve daima bir yerden diğer bir yere göç eden bu aşiretlerin ilk fırsatta kendi halinde olan köy halklarına tecavüz ettiklerini bu vesikalar bize isbat etmektedir.

Çorumun 18 inci asırdaki içtimaî vaziyetini aydınlatan bu vesika bilhassa nüfus ve malî bakımdan üzerinde durulması lâzımgelen vesikalardır. Bu vesikalar aynı zamanda bize 18 inci asırdaki devlet muamelâtının cereyan tarzı hakkında da sarih bir fikir vermekte ve o devrin bazı şahsiyetlerini de öğretmektedir.

Vesikaların mutaleasından anlaşıldığına göre merkezi Çorumda olmak ve vazifesi seyyar veya mütemekkin aşiret veya halkın işlerine bakmak üzere bir (Ekratlık) kadılığının mevcudiyetini anlıyoruz. Vaktiyle bilhassa köylerde aşiretler arasında zuhur eden her türlü davaları hâl ve fasletmek üzere (Toprak Kadıları) bulunurdu.

11 inci asırdan itibaren bu teşkilâtın ortadan kalktığını bunların yerine ayrıca muayyen bir yerde oturmak ve iş görmek üzere

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kadılıkların ihdas edilmiş olduğunu da ayrıca bu suretle öğrenmekteyiz. Malûm olduğu üzere kadılar askeri işlerden maada devlet muamelâtının hemen her sahasında geniş salâhiyet ve nüfuza sahip bulunuyorlardı. Bunun içindir ki bir çok zamanlarda kadılar merkezle bulundukları yerler arasında biricik vasıta mevkiinde idiler.

Çorumun geçmiş zamanlardaki ictimaî ve malî vaziyetlerini aydınlatmak için elde edeceğimiz diğer vesikaları yine bu sütunlarda neşredeceğiz.

Müverrih Âli ve Ahfadı Çorumda

NAZMI Tombuş

—Baş tarafı 18 inci sayıda—

(Hassa saraçlarından Mustafa bey ve kardeşi dergâhı âli yeniçerilerinden Mehmed bey Binun Mustafa çelebi (1) Çorumun Karabürçek kariyesindeki (2) sehimlerinin 992 den 1004 tarihine kadar olan hasılatını bundan akdem vilâyeti Rumdan vazid olan maliye defterdarı hazreti Mustafa efendiye satarak terk etmişler isede satıcılardan Mustafa bu senelere ait hasılat bedelinden kendi ve kardeşi sehminin iki seneliğini almamış olduklarından bunlara mukabil bu kerre defterdar Mustafa efendiden 15000 akça alarak kayid tarihine kadar Mustafa efendide bir gûna alacakları kalmadığını satıcılardan Mustafa kendi namına bizzat ve kardeşi Mehmed namına bilvekâlr ikrar ettiği beyan olunmaktadır. Bu ikrar Âli muvacehesinde yapılmıştir.)

55, 56 sıra numaralarında münteşir iki vesikada İstanbul şeriye mahkemelerinden birinde tanzim edilen hüccetlerin tasdikli suretleridir. Asıllarının tarihi muharrem 1006 iptidasıdır.

Bu hüccetlerin hulâsaî münderecatı:

İstanbulda Sultan Selim civarında iksirci mahallesinde sakin Fatma ve Mehmed Binun Musa çelebi mahkemeye muracaat ederek Sultan Bayazidin dedeleri kadı asker Ali efendiye (3) temlik ettiği Çorumun Karabürçek köyü divanisindeki hisselerini vasileri Rıdvan çavuş sabık Erzurum defterdarı Mustafa efendiye evvelce 150000 akçaya satmış ve bedelini almış isede baliğ olduklarında vasilerinin bu satışını kabul etmi-

[1] İstinsahda Musa yerine yanlışlıkla Yusuf yazılmıştır. Aslında Musadır.

[2] Çoruma bir saat mesafededir. el-yevm mevcuddur.

[3] Bu zat Çorumludur. Hal tercemesi ayrıca neşredilecektir.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

yerek hali münazaada bulunmakta olduklarından aralarına sulhcu düşerek Âli tarafından Mustafaya 20000 akça ve Fatmaya 20000 akça ile üç parça kumaş daha verilmek suretile münazaanın halledilmiş ve binaenaleyh mezkûr malikânede badema bir gûna hak ve alacak iddiaları kalmamış olduğunun tesbit ettirildiği beyanından ibarettir.

Fatmanın muhakemesinde Âli vekili tarafından temsil edilmiş, Mustafanın ikrarında bizzat mahkemede hazır bulunmuştur.

49 sıra numarasındaki İstanbulda tanzim edilmiş 22 recep 1008 tarihli arapça bir hüccette :

Çorumun Karabürçek nam diğeri Ambar köyü malikânesinin nısıf hissesini Mustafa bin Kadı Mahmud namındaki zat bu malikânenin diğer nısıf hissesine malik olan müştereki(4) maruf askeri müteferrikalarından Abdülfettah bin Hacı Mustafaya 300000 akçaya sattığı bildirilmektedir.

67 sıra sunarasındaki muharrem 1070 iptidası tarihli Çorum şeriye mahkemesinden tanzim edilmiş bir hüccette ise :

Çorumun Karabürçek kariyesi malikâne hissesinin temamına Çorum sakinlerinden Hafızılkuttap Kurd çelebi bin Abdülfettah bin Mustafa efendinin vaziyet etmiş olduğu, halbuki mezkûr malikânede babası Mehmed çelebiden intikal etmiş hissesi bulunduğu cihetle bu sehminin Kurd çelebiden istirdadı Geyve kazası sakinlerinden derviş çelebi bin Mehmed bin Musa bin Ali efendi tarafından talep edilmiş, Kurd çelebi de : (bu kariyedeki malikâne hisselerini davacının babası ve amcaları ve halası 1000 senesinden yedi sene mukaddem ceddim defterdar Mustafa efendiye 128000 akçaya satmışlardır. Binaenaleyh mezkûr malikâne mumaileyh Mustafa efendinin vefatile oğlu Abdülfettah efendiye, anın da vefatile bana intikal etti. Hatta 1000 tarihinde yine bu suretle açılan bir dava İstanbul saraçhane mahkemesi kadısı tarafından reddedilerek ceddim defterdar Mustafa efendi yedine hüccet verilmiştir.) Diyerek bir hüccet ibraz etmiş bu hüccet münderecatı müddai tarafından kabul edilmiş olmakla derviş çelebinin muarazadan menine

Mezkûr hüccetten :

[4] المترك بين الابه الاراليه والمذرى للول اليه بنصف الملوكة

hüküm verilmiş olduğu yazılmaktadır.

Bu vesikalardan şu neticeler alınabilmiştir :

1 — Âli Çorumdan bir malikâne iradı satın almıştır. Bu suretle Çorumla 992 veya 993 tarihinden itibaren bir alâka peyda etmiştir.

2 — Âli rebiyülahir 1005 ayı ortasında Çorumda bulunmaktadır.

3 — Âli muharrem 1006 iptidalarında İstanbulda bulunmuştur.

4 — Kadi asker Ali efendinin oğlu Musa çelebi vereselerine ait Karabürçek kariyesi malikânesindeki hisseleri satın almıştır. Bu hisseler ise malikânenin nısfıdır.

5 — Âli Rebiyülahir 1008 tarihi ile 22 Recep 1008 tarihi arasında vefat etmiştir.

6 — 22 Recep 1008 tarihinde oğlu Abdülfettah efendi Karabürçek kariyesi malikânesinin diğer nısıf hissesini de sahibi Mustafa bin Kadı Mahmuddan satın alarak bu malikâneyi tamam tahtı tasarrufuna geçirmiştir.

7 — Ya. Âlinin vefatında yegâne mirasçısı oğlu Abdülfettah efendidir. Veyahut başka mirasçılar var ise bu malikâneye mukabil ahar taraftan hisselerini almış malikâneyi Abdulfettah efendiye terketmişlerdir.

8 — Abdülfettah efendinin varisi de oğlu Kurd çelebidir. Muharrem 1070 iptidasında Çorumda bulunuyordu.

Yekdiğerlerini takip eden vakayii müteselsilen zaptetmiş olan bu vesaikın sıhhatinden şüphe etmek imkânsızdır. Kezalik bu vesikalarda ismi geçen defterdar Mustafa efendinin (Müverrih Âli) merhumdan başka birisinin olacağına da ihtimal verilemez. Bununla beraber son dört vesikada Âlinin babasının ismi Mahmud olarak gösterilmektedir. Halbuki Âli aşağıdaki beytinde babasının isminin Ahmed olduğunu yazıyor.

> Pederim Ahmed ismi Abdullah
> Hacei ehli hayır tariki eab [5]

Bu vesikanın zapt ve tahrir edildiği esnada şeriye mahkemelerinin bazılarında Âlinin bizzat hazır bulunduğuna göre babasının ismini bu suretle yanlış yazdırmaması lâzımgelirdi. Acaba dedesinin başka başka üç isimle anıldığı gibi babası da Ahmed ve Mahmud diye iki isim mi kullan-

[5] Menakıbı hünerveran mukaddemesi sahife 3.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mıştır. Bu mühim mübayeneti başka suretle telif etmek mümkün olamıyor.

C — Âlinin, elyevm Çorumda mevcut eserleri ve yaşıyan torunları bulunduğuna delâlet eden iki vesika daha vardır.

Bunlardan birisi dergimizin vesika kısmında 1 sıra numarasında intişar eden Rebiyyülâhir 1004 iptidası tarihli Çorum mahkemei şeriyesi sicil kaydidir. Bunda:

(Kanunî Süleymanın, Sıklık deresi müntehasında (6) bir kaç menbadan toplayub bir avgun ile Çorum kasabasındaki Sultan Murad camii şadravanlarına, kalesine, daha bazı mahallere getirdiği vakıf suyun menbalarından çıkarak bir mahalde birleşen bir kısmını hâlâ eski mecrası dururken yeni su buldum diye Rum (Sivas) defterdarı olup nefsi Çorumda sakin olan Mustafa efendi bir kaç künk ile tefrik etti. Bu ayırdığı suyu kısa bir mesafede vakfın umum su yoluna katarak aşağıdaki taksim mahallinden kendi bulduğum ve getirdiğim suyu alıyorum iddiasile istediği mikdar su aldı. Çeşme bina ve emirsiz olarak yeni bir hamam inşa etti. Camiin kalenin sair vakıflarının ihtiyacını tazyik eyledi. Bu mesele evvelce de dava mevzuu olarak suyun umuma aidiyeti sabık kadı Lutfullah efendi huzurunda sabit olmuş ve hükme raptedilmişti. Hâlâ münazaalı olan bu su hakkı sahihimizdir iddiasile cami hatibi, müstahdemeyni, kasaba halkı tarafından Âli aleyhinde bir dava açıldığını, suyun umuma aidiyeti menbaında yapılan keşif ve köylerden celbedilen şahidlerin ifadelerile sabit olduğunu, keyfiyetin de tesbit edildiğini bildirmektedir.

Diğeri de 56 sıra numarasında kayidli 28 cemaziyelevel 1163 tarihli Kurd oğlu Süleyman ağa vakfiyesidir. Hulâsası aşağıya çıkarılmıştır.

(An asıl Çorumun Emirahmed mahallesi ahalisinden ve dergâhı âli gedikli zaimlerinden olup İstanbulun Temur kapu yakınında daye hatun mahallesinde sakin Kurd zade Süleyman ağa bir sene evvel Çorumun Emir Ahmed mahallesinde yaptırdığı 14 odalı medresesine (7), yine Emir Ahmed mahallesinde bulunan hariçte bir oda, bir mikdar havliyi şamil pederinden müntakil evile mezkûr mahallede kezalik bir oda, bir ahurdan ibaret hariciye ve iki oda bir mikdar havliyi müştemil dahiliye kısımlarını havi diğer bir hane (8) ve bir tarafı ayrıca milki olan (9) beş kurnalı ve aralık tabir olunan soğukluğu ve bir camekânı muhtevi bulunan bir bap hamam (10) ve Yakacık mevkiindeki bir değirmen (11) ve kendi satın aldığı Buğa kariyesindeki bir bağ (12) ve % 15 faiz ile nümalandırılmak üzere 550 kuruş vakfetmiştir.

Bunlardan hane müderrisin ikametine tahsis edilmiştir. Hamam, değirmen, bağın iradları da müderrise aittir. Senede seksen iki buçuk kuruş tutan 550 kuruşun faizi de şu cihetlere tahsis ve şu suretle taksim olunmuştur:

[6] Bu su elyevm mevcud ve mamurdur. Yine eskisi gibi künk ve avkunla kasabadaki çeşmelere akmaktadır. Demir borularla yeni yapılan su deposuna ilhakı mutasavverdir.

[7] Bu medresenin şark tarafına müderrislerden Leblebici zade Hacı Ali efendi sonradan dört oda daha ilâve ettirdiği gibi sokak tarafı hududuna da ince yontulmuş sarı taştan muntazam ve metin bir kütüphane binası, cenup tarafına da ahşap bir cami ve şadravan yaptırmıştır. Bunlar tamamen yıktırılmış ve medrese arsası da 500 liraya Bay Nuri Kaleliye satılmıştır. Yıkılan cami ve odalar ahşap ve mimarî kıymeti haiz olmıyan binalar idi, fakat kütüphane binası, satışına mâni olmıyacak derecede arsanın bir köşesinde ve resmî ve gayri resmî her ihtiyaca göre kullanışlı bir şekilde inşa edilmişti. Bunun ve yekpare taştan oyulmuş şadravan taşının barutla külünklerle parçalanarak yıkma masrafına tekabül etmiyen değersiz moloz haline konulması ve hatta kütüphane üstündeki tarih taşının bile hıfzedilmemesi esefle karşılanacak hadiselerdendir.

[8] Bu hanelerden üç tarafı yol hududlu hanenin arsası Alaybeyi zadelere 280 liraya satılmış ve üzerine şimdi yeni bir hane inşa edilmiş bulunmaktadır. Gösterilen hududa göre diğer hane medresenin şimal tarafında olması lâzımgelir. Bunun ne suretle milkiyete kalbedildiği malûm değildir.

[9] Vakfa dahil olmıyarak hamama hudut gösterilen bu hane Kurd oğlunun evlatlarına miras kalmış ve arsasına elyevm Alaybeyi oğlu Bay Rıza ve Bay İhsanın ikamet ettikleri evler 1262 tarihinde dedeleri tarafından yaptırılmıştır.

[10] Aynı vaziyetini elyevm muhafaza eden ve yalnız bir kısmının zemin taşları yeniden muzayika tebdil edilen bu hamam Bayan İfakate 5000 liraya satılmıştır. Çavuş hamamı diye anılmaktadır.

[11] Bu değirmen Karabayraktar oğlu bay Mustafa ve Ceren oğlu bay Hacı Osmana 400 liraya satılmıştır.

[12] Boğabağı kariyesinde olan bu bağ mürurु zamanla harap olmuş ve yeri de bulunamamıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Kuruş	Hücre	Kuruş	
42	14	X 3	Beher hücreye tenvirat için yağ
1			Medrese talebelerinden intihap edilecek bevvaba
2			Mütevelliye
15			Akarat ve medrese tamirine
15			Müderrise
7			Müderrisin intihap edeceği 14 hücredeki talebelerden nöbetle sabah namazından sonra kur'andan bir cüz okuyacak talebelere
0 50			Yine cüz okumak üzere ayrı bir hafıza.
82 50			

Bu şartların ifasına mezkûr medreseye kaydi hayat şartile müderris tayin edilen Zarif zade Mustafa efendi (13) aynı zamanda mütevelli ve Çorum halkı da hasbi nazır nasbedilmiştir. Bu vakfın şartlarını icabına göre tebdil ve tağyire, azaltma ve çoğaltmaya vaktin sadrazamı salâhiyettar kılınmıştır. Tebdil, tağyir de mümkün olmazsa akar gelirlerinin müslümanlardan fakir olanlara verilmesi şart koşulmuştur.

Bu iki vesika muhteviyatından:

1 — Müverrih Âlinin, Sivas defterdarı olduğu halde Çorumda ikamet etmekte bulunduğu,

2 — 1003, 1004 yılları arasında Çorumda bir hamam yaptırmış olduğu,

3 — Çorumda biri temamen münderis, diğer üçü de mevcut ve mağmur dört çifte hamamın banileri malûm. Tarihi inşaları daha eski olmasına göre Âli tarafından yaptırılan hamamın elyevm (çavuş hamamı) adiyle anılan küçük ve tek hamam olacağı,

4 — Kurd oğlu Süleyman ağanın yaptırdığı medreseye bu hamamı vakfettiği,

5 — Vakfiyedeki akarattan bağdan başka diğer emlâkin Kurd oğluna irsen intikal ettiği,

6 — Kurd oğlu Süleyman ağanın 28 cemaziyel evvel 1163 de berhayat olduğu, babası isminin de Mustafa bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bu vesikalardan hasıl olan müteferrik bilgiler birleştirilir ise Müverrih Âlinin şimdiye kadar malûm olan hal tercümesine şu ilâvenin yapılması imkânı hasıl olur.

***

Müverrih Mustafa Âli efendi Halep defterdarlığından azlolunduktan sonra 992, 993 tarihlerinde ikinci Bayazidin imamı Çorumlu Âli efendi ahfadından, Çorumun Karabürçek kariyesi malikânesinin 992 senesinden itibaren onbir senelik hasılatını satın almış ve bu alış verişi müteakipte Çorumla iktisadi bir münasebet ve alâka peyda etmiştir.

Âli, (Mirkatülcihat) da Çoruma ilk defa 997 tarihinde geldiğini bildirmesinden bu iradın bir zaman bilvasıta idare edilmiş olacağı anlaşılmaktadır.

Âli, 1004 muharrem tarihinde Amasya mirlivası ve ikinci defa Sivas defterdarı olduğunda Çorum, Bozok gibi viliyetlerde de (14) bazı munzam vazifeler almış bu müteferrik vazaifi ifa için vazife mahallerine merkezi bir vaziyette olan ve esasen iktisadi münasebeti bulunan Çorumu ikamet mahalli olarak intihap etmiş. Rebiyülevel 1004, Rebiyülahir 1005 tarihine kadar arasıra vazifedar olduğu Amasya ve Kayseri gibi yerlere gidip gelerek Çorumda oturmuştur.

Çorumdan ne vakıt ayrıldığı malûm olmamakla beraber muharrem 1006 tarihinde İstanbulda bulunmuştur. İstanbulda bulunduğu esnada Çorumdan satın aldığı Karabürçek kariyesi malikânesi hakkında İstanbulda bulunan malikânenin ilk sahiplerile aralarında hadis olan münazaayı sulhan tesviye ederek bu iradın nısfını esasından satın almış, keyfiyeti mahkeme siciline kaydettirmiştir.

Muharrem 1006 dan 1007 senesi nihayetine kadar Âlinin İstanbulda mı, yahut avdet ederek Çorumda mı? vakıt geçirdiği kestirilememekte isede bir kasidesindeki:

Berid havadakında bana baki Remdan
Mülki bicana azimle germiyyet eyledim [15]

Beytinden tekrar Çoruma gelerek son memuriyeti olan Cidde emaretine Çorumdan gitmiş olacağı tahmin edilebilir.

Âli, Rebiyülahir 1008 tarihile 22 Recep 1008 tarihi arasında vefat etmiştir.

Vefatından sonra erkek varisi olarak maruf askerî mütefer-

[13] Bu zat elyevm kütüphane memuru bay Sabit Leblebicinin birinci derece dedesidir.

[14] (O) cümleden liva-i Bozok muhasebesine tirmast gibi doğrulmuştum.) Menakıbı Hünerveran mukaddemesi S. 41

[15] Menakıbı Hünerveran mukaddemesi S. 44

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

rikalarından oğlu Abdülfettah efendiyi tanıyoruz. Bu zat 22 Recep 1008 tarihinde İstanbulda bulunmakta ve babasının evvelce satın aldığı Karabürçek kariyesi malikânesi nısıf hissesinin sahibi olarak görünmektedir. Diğer nısıf hisseyi de bu tarihde kadı Mahmudun oğlu Mustafadan satın almış ve malikâneyi temamen tahtı tasarrufuna geçirmiştir.

Abdülfettahın Çoruma gelüp gelmediği, gelmiş ise, ne vakıt geldiği, ne kadar oturduğu mechul olmakla beraber ölünceye kadar Çorumda olan bu iktisadî alâkası baki kalmıştır.

Abdülfettahın ölüm tarihi şimdilik malûm değildir. Erkek mirasçısı olarak yalnız oğlu Kurd çelebiyi tanımaktayız.

Kurd çelebi, Hafızulküttaptır. Hangi kütüphanede vazifedar olduğu meçhuldur. 1070 tarihinde Çorumda ikamet ediyor, ecdadından miras kalan Karabürçek kariyesi malikânesine de vazıulyed bulunuyordu.

Bu malikânenin ilk sahiplerinin evlâdı tarafından aleyhinde açılan bir davayı kazanmış vaki müdahale ve taarruzun men'ine Çorum şeriye mahkemesinden muharrem 1070 tarihinde hüküm almıştır. Vefatı tarihi malûm değildir.

Buraya kadar olan hadisat kat'î vesaika müsteniddir. Bundan sonra vukuat silsilesi bir müddet inkıtaa uğramakta isede 1163 tarihinde tanzim edilmiş bir vakfiname vak'ayı takip için ele yeni bir ip ucu vermektedir.

Bu vakfiyede bilhassa nazarı dikkati celbeden cihet Müverrih Âli tarafından yaptırılmış olan bir hamamın Kurd oğlu Süleyman ağaya intikal etmesi, mumaileyh tarafından da vakfedilmiş bulunmasındandır.

-Sonu Var-

NOT: Bu vakfiyedeki şartlara göre tedris işlerine muhassas olan akaratı vakfiyenin 7280 lira tutan satış bedeli evkaf idaresi tarafından alınmıştır. Bu baptaki kanun hükümlerine göre cihetı ahliyetli [illegible] mülâhazadadır.

Cönklerden derlemeler :

Derleyen : EŞREF Ertekin

DESTAN [*]

Yazılmış Hayia ecel fermanı Osman oğlunun
İftiradır kamu üstüne Osman oğlunun
Padişahı âlemin Arslanına hayf oldu hayf
Bilmedi âlem nedir isyanı Osman oğlunun

* * *

Eyliğin çok gördü huccac askeri yollarda hey
Söylenirdi namı anın erliği dillerde hey
Sernüğûn olmuş yatur nazik teni çöllerde hey
Ravzai Cennet ola meskeni Osman oğlunun

* * *

Ser koyup çalıştığı meydanda hep Allah için
Hak rızası idi işi gücü heman gufran için
Ruzu mahşerde livaı hamd altına girmek için
Hep Melekler ağlasun üstüne Osman oğlunun

* * *

Zulmiyle dolmuş iken Mekke yolun fetheyledin
Bir zaman arslan kulumdur deyü çok medheyledin
Padişahım şöyle bir sahip hurûce neyledin
Doldu çün efganı Beytullaha Osman oğlunun

* * *

Sanki sundu bir dolu zehri ana bir camile
Azmi ûkbâ eyledi ol bir güzel eyyamile
Sene bin yüz yirmi altıda güzel bir nam ile
(Hökmiya) der gitti namı şanı Osman oğlunun

[*] Hök[illegible] adlı bir halk şairine ait olan şu üç destan da [illegible] millî kütüphane [illegible] 2137/208 sayısında kayıtlı cönkten derlenmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DESTAN

Dermiş her dem Osman oğlu askerine elveda olsun
Çekilmiş katline toğra hak emri merhaba olsun
Ki ben rüyamda görmüştüm ecel peymanını dolmuş
Yazılmış alnıma ahir bu yolda ser feda olsun

* * *

Gelin ey askeri huccac hüdâ hakkın helâl eylen
Beni öldü deyü cana cihan milkin melâl eylen
Yarın ol ruzü mahşerde varıp bir arzuhal eylen
Şehidler menzilinde çok münadiler nida olsun

* * *

O beyte yüz sürüp kıldım bihamdillâh ziyaretler
Ederdim Âli Osmane derunu üzre hizmetler
Zaman ahir zaman oldu bilinmez kadri kıymetler
Bana yardımcı ola mevlâ şehim Mustafa olsun

* * *

Bihamdillâh arınmıştım yanuben abû zemzemle
Çekiben tuğu sancağım beraber idı Rüstemle
. . . . [*]
Mezarım üstü doldu matemle
Nola ey padişahı âlem bu ziyaret kerbelâ olsun

* * *

Yarebbena ruzü mahşerde müşerref kıl visalinle
Şefaat Ahmede yaret yine kendi mekalinle
Didarından bait etme bizi (Hükmi) cemalinle
Sana müştak olsun canlar gerek bayi geda olsun.

[*] Bu kıta aslında noksan ve karışık bir halde yazılıdır. Aynen yazılmıştır, ileride başka bir yerde bir nushasına temadül edilirse, yahut her hangi bir sayın bilgin tarafından tashih edilirse düzeltilecektir.

DESTAN

Vakti devletinde Osman oğluydum
Yoluna ser fedadır Padişahım
Gelemez bir dahi cihane namım
Böyle bir kahreman er Padişahım

* * *

Ser verdim hakkında emir gelince
Çare yokdur peymanemiz dolunca
Ruzü mahşer hak divanı olunca
Bilinir hayrile şer padişahım

* * *

Hizmetinde mukim iken bir zeman
Kâbenin yolların eyledim eman
Emrinle çöllerde olursam kurban
Mahşerde süalim ver Padişahım

* * *

Arap urban kavmi cümlesi gülüp
Olmuşlar bilmezdim kanıma talip
Olduksa hünkârım bir katli vacip
Beni kullarından sor Padişahım

* * *

(Hükmi) firakile olmuşam madûr
Çölleri suladı didem çu yağmur
Kabirde halime beşaret olur
Bu alnımdan akan ter Padişahım

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Halk dilinden;

EN BÜYÜK ACI

Gece sabaha karşı sarsıldı Anadolu;
Bir kudurmuş zelzele kapladı sağı solu.

Yıktı bir an içinde köy, şehir ve kasaba;
Ölüler, yaralılar gelmez oldu hesaba.

Nerde hani Erzincan, nerede kaldı Tercan;
Kaldı mı Erzincanda sağlam kurtulan bir can?

Nerede Refahiye, nerede Reşadiye?
Hep viraneye dönmüş haliyetün haliye.

Nerde kaldı Gireson, nerede göster Ordu?
Ah o zalim zelzele yaktı, yıktı bu yurdu.

Nerede Amasya, nerde Erbaa, Niksar?
Bir taraftan zelzele, bir taraftan su basar.

Yalnız buralar değil bir çok şehirler.
Nerede bu şehirlerin kolu, kanadı köyler?

Mışıl mışıl uyuyan yavrular nerde göster?
Anne ölmüş yatıyor baba da yardım ister.

Yumuşak yorgan altında yatarken sıcak sıcak,
Şimdi enkaz altında ne kol kalmış ne bacak...

Her köşe, her bucakta ne acıklı sahneler,
Nerde yavrum diyen o şefkatli anneler?

Arslan gibi yiğitler, taze gelinler nerde?
Kimi ölmüş yatıyor, kimi yaralı yerde...

Nerde o genç oğullar, nere o genç kızlar?
Karışmış topraklara yaraları pek sızlar.

Bak yıkılan binalar hemen alevleniyor,
İçinde genç, ihtiyar cayır cayır yanıyor.

Bir taraftan yağan kar sağları donduruyor,
Ateşten kurtulanı soğuktan öldürüyor.

Nerde o sıcak oda, nerede yanan soba?
Toplanup sohbet eden oğul, kız, ana, baba.

Kimi enkaz altında, kimi açıkta kaldı,
Kimi ateş içinde feryadederek yandı

Doğuyu bu zelzele yıktı harap eyledi,
Her Türkün yüreğini yaktı kebap eyledi.

Batıyı kapladı su taşdı çaylar, nehirler,
Kaldı hep su altında nice köyler, şehirler.

Aciz kaldı kalemim fecaati tasvirden,
Çünkü koptu felâket hem semadan hem yerden.

Yaktı kalplerimizi hepimizin bu acı,
Var mı söyle bu derdin bir çaresi, ilâcı?

Evet bunun ilâcı milletteki duygudur.
Başka çare arama en büyük ilâç budur.

Başta Millî Şefimiz Erzincan yollarında,
Dolaşıyor durmadan felâket illerinde.

Dahiliye Vekili, Sıhhat Vekili gitti,
Bunların peşisıra bütün millet seğirtti.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Bir taraftan yiyecek, geyecek veriliyor,
Bütün yaralıların yarası sarılıyor.

Pek yakın bir zamanda bu ateşler sönecek,
Harap olan yurdumuz Cennetlere dönecek.

Ey kahreman milletim sendeki millî varlık ;
Var oldukça görmeyiz hiç birimiz bir darlık.

Ey kahreman milletim sen ki Hakka taparsın
Sarsılmaz imanınla çok Erzincan yaparsın.

Recep Rahmi TANKAYA

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

683
Mektup saldım acele
Al eline hecele
Mektup vekilim olsun
Yar koynunda gecele

684
Mavilim herk ediyor [1]
Sapanı sol gediyor
Hergin başını yesün
Yarin elden gediyor

685
Mavilim herk edenler
Sapanı sol gedenler
Of çeksün kan tükürsün
Beni yarden edenler

686
Mavilim dağ başında
Kalem oynar kaşında
Benim bir yarim vardır
Onüç ondört yaşında

687
Mercimek kile kile
Ölçerim sile sile
Yar kapudan girerken
Kalkarım güle güle

[1] Mavili elbise giyen demektir. Mavili bir adamın ismi olduğunu da söyleyorlar.

688
Minarenin alemi
Böyle çalmış kalemi
Güzel ol dedim ise
Yak mı dedim âlemi

689
Mezarım derin eylen
Su dökün serin eylen
Dünyada gün görmedim
Ahrete gelin eylen

690
Mavı yağlık mavıdır
Bu gün keklik avıdır
Yarimi iller almış
Beni kimler avıdır

691
Mendilim dört köşeli
Üstünde tel döşeli
Eridim helâk oldum
Ben bu aşka döşeli

692
Mendilim dört köşedir
İki el bir başadır
Boş yere emek çekme
Hep emeğin boşadır

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

693

Mendilim beyaz benim
Dostuma niyaz benim
Her sözüme inanma
O sözlerim naz benim

694

Mustafa adlı yarim
Altı kiratlı yarim
Kuru üzüm badem içi
Şekerden tatlı yarim

695

Mercimeğin aşıyım
Ale gözün yaşıyım
Eğer yarim ölürse
Mezarının daşıyım

696

Merdivenden insene
Yönün bana dönsene
Koynundaki turuncun
Birin bana versene

697

Merdivenden inerim
Yönüm sana dönerim
Koynundaki turuncun
Çiftesini sunarım

698

Merdivenim kırk ayak
Kırkına vurdum dayak
Yar kapudan girerken
Ne el tutar ne ayak

699

Mavilim herk içinde
Bağlama şalvar kıçında
Ben birini seviyom
Şu Çorumun içinde

700

Madımak bittimola
Yolları tuttumola
Gurbette bir yarim var
Ekkırık tuttumola

701

Minarede ezen var
Yar köşkünde gezen var
Şu mehlenin içinde
Bir ciğerim ezen var

702

Mele bülbülüm mele
Çığ düştü gonca güle
Ahdi bütün sadık yar
Binde bir girmez ele

703

Müşkülüm var
Yarim bir müşkülüm var
Bülbül eder ahü zar
Sevdiceği gülü var
Yar beni severmola
Benim bir içgilim var [2]

[2] Şüphe karşılığıdır.

704

Mile yar
Sevdan benim ile yar
Aşıka hor bakanın
Gelsün gözü mile yar
Yar il ile konuşmuş
Söylemesi bile ar

705

Meşrebenin kalayı
Geçti güzel alayı
İki gönül bir olmuş
Bulunmuyor kolayı

706

Ne bakıyon delikten
Bana da ver erikten
Ne doydum ne usandım
Sencileyin ferikten [3]

707

Ne bakıyon kapudan
Cahil gönlüm akıdan
Ne doydum ne usandım
Sencileyin [4] yavrudan

708

Ne yaman esdin felek
Bağrımı kestin felek
İllere yazı yazdın
Bana mı kasdin felek

709

Nergilem taşdır benim
Seri gümüştür benim
Her kime yarim desem
Emeğim boşdur benim

710

Nergilem başı kara
Dibinde taşı kara
Yenile bir yar sevdim
Gözünden kaşı kara

711

Nergilem yaldızlıdır
Benim yarim nazlıdır
Nazlı yarin sevgisi
Can evinde gizlidir

712

Nerelerde kaldın yar
Aklım fikrim aldın yar
İkimizin sevdası
Kıyamete kalsun yar

713

Name yazdım sokuya
Gelen giden okuya
Kızlar şaraba düşmüş
Gelinler ırakıya

[3] Tavuk civcivleri büyüyüp yeni yumurtlamağa başladıklarında Ferik denir.
(4) Senin gibi demektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Eski çocuk eğlence ve oyunlarından:

Aşık Oyunu

NAZMİ Tombuş

Aşık oyunlarının mesafe tahmini, nişancılık kabiliyetinin tenmiyesi, bu vesile ile muhtelif beden hareketlerinin tekrarı gibi faydalarından ve oyuncular arasında tefevvuk hissinin tevlit edeceği manevî hazzından başka maddî kazanç bakımından da profesyonel heyecanlar yaratan bir atmak cephesi vardır.

Çünkü vaktile aşık (oyuncular arasındaki piyaseye göre) maddî kıymeti haiz bir metâdı. Her çocuğun haline göre toprağa gömülerek saklanmış çömlekler içinde birer aşık hazinesi bulunurdu. Bu medfun servetin çokluğu ekseriya bir gurur ve üstünlük vesilesi olurdu. Fakat münhasıran babasından, anasından aldığı paralarla aşık satın alarak servet temin edenler muteber ve makbul sayılmazlardı. Bunlara miras yediler gibi istihfaf gözü ile bakılırdı. Ancak bu serveti hasımlarına oyunda bileği ve mehareti kuvvetile galip gerek elde edenlerin arkadaşları arasında ünü ve sanı ulurdu. Her semtin maruf şempiyonları bulunur, muayyen günlerde bir mahalleden diğer mahalleye maça gidilir, semtlerin sermayedarları bazan bu mühim oyunculara sermaye temin ile kazanç veya zarara iştirâk ederlerdi.

Aşık Istılahları

1 — Koynak: Koyundan çıkan aşık.

2 — Keçik: Keçiden çıkan aşık

3 — Kemeçe: Sığır aşığı.

4 — Saha: Oyuncunun âlet olarak kullandığı büyük davar aşığı.

5 — Hilbi: Dört tarafı taşa sürtülerek aşındırılmış, düzlenmiş aşık.

6 — Çik: Aşığın iç ve çukur tarafı.

7 — Tök: Aşığın arkası, kabarık yuvarlak tarafı.

8 — Bal: Aşığın girintili çıkıntılı üst tarafı.

9 — B...: Bal tarafın mukabili düz tarafı.

Aşığın kıymeti piyasesi

Aşığın ilkbahardan kışa kadar piyasesi yükselmeğe başlar, kırk tanesi on paradan elli, altmış tanesi on paraya kadar alınır satılır. Kemeçeler para etmezdi.

Çeşitli renklere boyanmış çürüksüz, sağlam lüks aşıkların ise 30 zu on paraya kadar alıcısı bulunur. Kışın oyun mevsimi geçtiği için piyase düşer, 60 aşık on paraya kadar inerdi. (Saha) aşıkların ise ayrıca bir ehemmiyeti ve yüksek değerleri olurdu. Bunlar şöhretlerine göre tanesi on paradan yirmi paraya kadar müşteri bulurlardı.

Sahaların vasıfları, nevileri

Saha (Tenis raketigibi) oyuncuların ellerinde kullandıkları oyun aleti olan aşıktır. Bunların en iyisi keçik cinsinden büyük aşıklardan olur. Koynak sahalar daha yuvarlak olduklarından pek makbul sayılmaz, Keçikler ise daha yassı ve geniş olurlar, iyi oyuncular elinde hedefe isabetleri takdirinde istenilen neticeyi daha kuvvetle elde ederler ve çok itibar görürlerdi.

Sahaların çik ve tök tarafları taşlara sürtülerek hafice düzeltilir, çik taraflarındaki çukura akılkan [1] veya bal mumu doldurularak fazlaca ağırlık temin edilir, bazan sahalar makkapla üç tarafından delinerek ortasına kurşun dökülürdu. Fakat bu hem sahayı delerek harap etmek bakımından, hem de sahanın isabet mevkiine yakın kalmıyarak uzağa yuvarlanmasından ötürü makbul sayılmazdı.

Şampiyonların isimlerine izafetle falan, falanın Sahası diye maruf Sahalar bulunurdu.

Sahanın bulunduğu yerin bir santim ileri, yan veya gerisine basılarak atılması, hedefine isabet kabiliyetini artırdığına inanılır. Bu meziyetlerine göre Sahalar (eksikcil), (ortancıl), (yancıl), (gericil) diye vasıflanırdı. bu sebepten nişan alırken oyuncunun daima Sahanın tam bulunduğu yere ökçesini basmasına itina edilir, hatta bu sebepten bir çok ihtilâf ve münazaalar hadis olurdu.

[1] Çam sakızı.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Aşık oyununun envaı ve tarifleri

1 — Cızılı,
2 — Hobbişli,
3 — Ballı callı,
4 — Hilbili.

Namile dört türlü aşık oyunu vardı. Sonradan taş ve cam yuvarlak enekler icad edilmiş, bunlarla da bir çeşit oyun peyda olmuş isede, bu oyun aşığa münhasır olmayup eneklerle de oynandığından ve cızılıdan başka nevileri şahsî bir meharetten ziyade şansa tabi, kumar nevinden bulunduğundan biz yalnız (cızılı aşık oyunu) nu tarif ile iktifa edeceğiz.

Cızılı aşık

Oyuna azı iki, çoğu attı oyuncu iştirak edebilir. Oyun için en az on metre murabbaı düz bir sâha lâzımdır. Bu sahaya iki, iki buçuk metre kutrunda bir daire çizilir, buna (Cızı) derler.

Oyuncu adedinin mikdarına göre herkes müsavi mikdar aşıkla oyuna iştirâk eder. Meselâ dört oyuncu üçer veya dörder aşıktan oniki veya onaltı aşığı, bu dairenin merkez noktasına isabet eden müstakim bir hat üzerine bal veya mukabil tarafları yere gelmek suretile dizerler. Bundan sonra oyuna ilk başlamak hakkı tesbit olunur. Bunun şekli oyunun (utmalı) veya (yekli [*] utmalı olduğuna göre değişir. Yekli utmalı oyunlarda. iptida kim (ökcülüm), (ortancılım), (sonculum) derse oyun da ona göre sıra alır. Utmalı yani ciddî oyunlarda ise aşık salışarak bu hak kazanılır. Salışma şu suretle yapılır:

Oyunculardan birisi ekseriya en kıdemli veya maharetlisi Sahasını şehadet parmağı bal tarafa baş parmağı mukabil tarafa gelmek üzere iki parmak arasında sıkıştırır ve yukarı doğru fırlatır. (Geliver aşığımıı .....n Saha düşüp vaziyeti gördükten sonra nasıl durmuş ise ona göre- tökünе veya çikine veya balına B....) der. Diğer oyuncular da Sahalarını aynı suretle salarlar. İlk oyuncunun Sahasının vaziyetini bulamıyanlar sonra kendi aralarında tekrar salışmak üzre tasfiyeye uğrarlar, bulanlar ise tekrar salışırlar ve bu suretle oyuna başlamak sırası tayin olunur.

Bu merasimden sonra oyuncular cızının her iki tarafındaki iki veya üç metre mesafede bir mevkii atış yeri olarak tesbit ederler. İlk oyuncu sağ ayağının ökçesini atış cızısına dayar, parmaklarını yukarı kaldırır, sol ayağını yarım metre kadar geri basar, sağ elinin şehadet ve baş parmağile Sahasını bal veya mukabil taraftan sıkıştırır, elini gözünün önüne tutar, nişan vaziyeti alır, cızı ortasındaki aşık dizisine nişan alarak Sahasını mail bir vaziyette hedefine fırlatır. İsabet vaki oluncaya ve aşık dizisi bozuluncaya kadar oyuncular bu suretle nişan alırlar ve Sahalarını atarlar. İsabet vaki olduğunda saha dokandığı aşığı ya cızıdan taşra çıkarır, yani aşırır veyahud çıkarmaz, yalnız cızı ortasında dizili aşık tertip ve sırasını bozar, Bunlardan bazılarını cızı dahilinde biraz ileri götürür. Bu takdirde nişancı hamle hakkını kendinden sonraki oyuncuya terkeder hamle sırasını alan oyuncu ise cızı üzerine basarak cızı dahilindeki en kolay aşırabileceği aşıklardan birisini hedef intihap ederek hamleye başlar. Eğer hedefe isabet vukuunda aşık aşar, yani cızıdan taşra çıkarsa, o aşık aşıran oyuncunun kazancı olur. Aynı zamanda oyuncu Sahasının kaldığı yere ayağını basarak cızı dahilinde bulunan aşıklardan her hangisine tekrar hamle yapmak ve aşırmak hakkını muhafaza eder. Bu hamlelerini muvaffak olamayıncaya kadar devam ettirir. Hamlede muvaffak olamadığı takdirde hamle sırası kendinden sonraki oyuncuya gelir. Oyun bu suretle cızı dahiline dikilen aşıklar temamen aşırılıncaya kadar devam eder. Cızı içindeki aşıklar tükendiğinde yine evvelki gibi oyuncular tarafından cızı ortasına müsavi ve muayyen mikdarda aşık dizilerek oyuna devam olunur.

Aşık cızıya bir karış mesafeye kadar gelerek cızıdan aşmamış ise buna (kirtek) derler ve hamle sırası kendinde olan oyuncu bu kirtek aşığın tâ yanına kadar sahasını yaklaştırır. Sahanın bir ucunu aşığa dokandırmak suretile aşığı cızıdan dışarıya çıkarır. Sahasını da cızının ortasına kaydırır ki buna (kirtmek) derler. Bir karış mesafeden fazla cızı dahilinde olan aşıkların ta yanına kadar elini yaklaştırarak kirtmek suretile hamle yapmak yasaktır. Bu mesafedeki aşıklara (elini fadan getirerek) yani geriden serbestçe nişan alarak hamle yapmak mecburidir. Oyun, bu tarif dairesinde oyunculardan bir tarafın enekleri [*] utulup kalmayıncaya ve bazan güneş batıncaya kadar devam eder.

[*] Gayri ciddî, yalancıktan, yalancıktan, (yekli söyledim) gibi.

[*] Bir adedi tam sermaye, vahidi kıyasi (ezgime enek)) yani (ne kâr, ne zarar.)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Yerli Haberler :

Evimiz tamirat ve teşkilâtı

Evimizde yapılan tamirat sona ermiş olduğundan yakında şubelerimiz için odalar ayrılacak, halkın meccanen muayenesini temin maksadile bir muayene evi, okuma ve toplantı için birer salon açılacaktır. Tamir münasebetile evvelce çıkarılmış olan Umumî kitapsaray için de yeni bir bina temin edilinceye kadar iki oda tefrik ve tahsis olunmuştur.

FELÂKETZEDELERE YARDIM

26 Kânunu evvel 939 salı gecesi saat ikide vuku bulan yer sarsıntısı yüzünden aziz yurdun ve yurddaşlarımızın uğradığı acı musibet ve felâket vilâyetimizde de çok derin teessürler uyandırmıştır. Bu sarsıntı vilâyet dahilinde de aynı zamanda duyulmuş ve 45 - 50 saniye kadar devam etmiştir. Hamdolsun vilâyetimizde nüfusca bir zayiat vuku bulmamış yalnız bir ev yıkılması ile sona eren bu amansız âfetin hissedilen dehşet ve haşyeti karşısında felâketzede kardeşlerimizin dûçar olduğu elîm ıztırabı hakkile duymuş ve takdir etmiş olan vilâyetimiz halkı yardım ve imdada koşmayı bir vazife ve vecibe olarak kabul etmişlerdir. Şimdiye kadar da yardım komitelerine 18437 lira 34 kuruş nakit ve 68606 kilo erzak, 7231 parça geyecek eşya teberru ve teslim eylemişlerdir.

Bu teberruat mikdarını kaza itibarile gösterir cedvel aşağıya çıkarılmıştır. İane dercine devam olunmaktadır.

Nakit Lira	Nakit K.	Erzak Kilo	Eşya Parça	KAZALAR
7897	38	15927	4960	Çorum merkez kazası
2858	00	3961	334	Sungurlu
2425	23	1889	1280	Osmancık
2293	25	5226	5	Mecidözü
2188	57	11742	539	İskilip
774	91	30131	113	Alaca
18437	34	68606	7231	Yekûn

Bir efsanenin iç yüzü

Kasabanın şark tarafında beş altı yüz kilometre mesafede Çorumun İlk İslâm Fatihi (Melik Ahmed Danişmend) in ismine izafetle halk arasında (Melek Gazi) denilen kayalık ve taşlık bir tepe vardır. Öteden beri bu civarda bulunan büyük bir su menbaının mechul bir zamanda kırk kat keçe, kırk kat saç ile kapadılmış ve cereyanın yer altına verilmiş olduğu, ahir zamanda bu suyun açılarak Çorumu sel basacağı hakkında kulaktan kulağa gelen bir masal vardı. Bu hırafenin nasıl tekevvün ettiği şimdi anlaşılıyor.

Üç ay kadar evvel Totoyun Osman ismindeki bir avcu bir kaç sene evvel bu civarda avlunırken kar üzerinde tesadüf ettiği bir hayvan izini takip ederek karları erimiş iki üç metre murabbalık bir sahaya vasıl olduğunu, her tarafın karla kapalı bulunduğu halde küçük bir muhitteki karın erimesi sebebini araştırırken kayalar arasında gördüğü bir delikten kuvvetli bir su sesi eşittiğini haber vermişti.

Kalın kar tabakalarile her tarafın kapandığı bu sırada Belediye sucusu ile avcu Totoya tekrar araştırılma yaptırıldı. Yine karları erimiş olduğu görülen bu sahadaki kaya çatlağından su seslerinin geldiği anlaşılması üzerine Su Mühendisleri tarafından mahallinde tekrar bir tedkikat yaptırılmış, filhakika tahminen otuz metre bir derinlikten gayet kuvvetli su sesleri geldiği ve suyun yer altından Çorum ovasına doğru aktığı teeyyüt etmiştir. Demek ki çok evvelden beri başkalarının da tesadüf ederek naklettiği bu tabiî ve basit hadise efsanevî bir mahiyet alarak bize kadar vasıl olmuştur.

İlkbaharda kazı yapılacak ve bu hırafenin iç yüzü aydınlatılacaktır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Yeni çıkan eserler:

Anadolu İsyanları

N. T.

Eski Çorum ve Konya valisi Bay Cemal Bardakcı tarafından yazılan, bu kıymetli eser 18 forma 287 sahifeden ibaret olup üç kısma ayrılmıştır. 13 fasılı muhtevi bulunan birinci kısım 94 sahifedir. Bu kısımda Sayın Muharrir; Millî Mücadelenin ilk anlarındaki bulunduğu memuriyet ve vazifelere ait bazı hatıra ve mülâhazalarını yazdıktan sonra (Levhı mahfuz, Maşeri Vicdan, Selcukiler devrinde Anadolunun siyasî durumu, Osman oğllarının devriude Anadolu, Osman oğullarına ve idarelerine düşmanlık, Kızılbaşlar, Alevilik, Bektaşiler, Hacı Bektaş, Yesevilik, İlk Türkocakları.) gibi esaslı mevzular üzerinde incelemeler yapmapta, bilhassa Âşık Paşa, Hacı Bektaş, Ahi evren gibi münevver bir üçler zümresinin beş buçuk asır önce Arap, Acem harsina karşı nasıl mücadele kapusu açtıklarını ve Türklere millî bir ruh nefh etmek için ne suretle çalıştıklarını izah etmektedir. İkinci, üçüncü kısımlarda ise; Mutasarrıllık Vekâleti ile Çoruma geldiğinde karşılaştığı Çapan oğlu hadisesini, buna karşı alınan tedbirleri ve Çorumluların millî mücadelenin bu safhasında gösterdikleri yararlıkları izah etmekte, Müverrih Naimanın sebepsiz olarak Çorum hakkında kullandığı (Azgunlar yatağı) sözünü yalanlıyarak Çorumun (arslan yatağı) olduğunu vesikalara dayanarak tebarüz ettirmektedir.

Beşinci hicret yılından zamanımıza kadar Anadolu Türklerine ait siyasî, idarî, ictimaî inkılâbatın derinliklerine nüfuz ederek iç yüzlerini aydınlatmakta olan ve henez tarih sahifelerine geçmiyen bir isyanın ne suretle zuhur ve nasıl üfûl ettiğini salâhiyetli bir lisanla anlatan ve hakikaten derin bir tetebbuğ ve tedkik mahsulü bulunan bu kıymetli eseri okuyucularımıza tavsiye ederiz.

MES'UL MÜDÜR : Dr. Pertev Kaleli oğlu

Yarım Asır evvelki Yerli kıyafetlerinden
—Çorumlu : Sayı 19—

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Yarım Asır evvelki Yerli kıyafetlerinden
—Çorumlu : Sayı 19—

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

(Yarım Asır evvelki Yerli kıyafetlerinden)

— Çorumlu : Sayı 19 —

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Eski Zennunabad Harabelerinden bir Höyük

—Çorumluk Sayı 19—

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

No : 186

Hazinei evrak dahiliye kısmı (M. Cevdet) tasnifi

No. 7974

Deri devlet mekine arzı dali kemine budur ki:

Medinei Ç O R U M sancağı kazası civarı ve nevahisinde sâkin Ekratlık kabilesinin kethuda ve reaya ve beraya ve ihtiyar ve fukaraları yekser meclisi şer'i şerife gelüp şöyle tazallümü hâl ve bastı anilmeram ederler ki haliya sancağımız kazası nevahisine fuzulen sâkin Döşlü aşiretleri ötedenberu kendu hallarına olmayup cebabire ve mütegallibeden olup eba ân ced sâkin olduğumuz mahallerimize gelüp fuzulî kışlayup mülk dam evlerimiz zabt ve mönhedir ve ihrak ve mülk değirmenlerimizi dahi zabt ve mezruatlarımızı ihlâl ve devab ve movaşilerimizden diledikleri gasb ve garet ve nicesin dahi serika edüp kendu zulm ve teaddilerinden gayri nice taifeleri dahi kendulara tâbi yekdil ve yekcihet olup anlar dahi mezburunun tahriki ile her birerleri beğendiği karyelerde konub ve göçüb ve kışlayub beherhal kendulardan ahvalimiz diğergûn ve perakende ve perişan olmamıza badi ve bais olup ve bundan akdem mezburun Döşlü ile Medinei mezbura Çorum kadısı efendi merreten badeuhra terafü' edüb mevadı kesire ile kenduları itham ve vukuu üzüere deri devleti âliyeye arzıhal birle ilâm olundukta fimabaad Medinei mezbura sancağına ve kazaları ve nevahilerine sakin olduğumuz mahallere gelüb zulüm ve teaddi ve izrar ve fesad ve şekavet üzere olmeyub ve kışlamamak üzere beytülmai müslimine yirmi bin beşyüz kuruş zekâtı emvalimizden nezr ve deynimiz deyub yedlerimize iki kıt'a hücceti şer'iye ita ve iki kıt'a dahi emri âli baş muhasebeye bedelkayd yine mütenebbih olmayub fukarayı zuafanın emn ve rahatları külliyen mürtefi eyledikle-rinden gayri ekseri ahali mahallerinden firar ve perakende olub bakiyeleri dahi mezburunun zulm ve teaddileri berminvali muharrer mütemadi olur ise perakende ve perişan oluruz ahvali hakikatı deri devlet medara biz mahzar eyledik. Sen dahi ilâm ediver deyu tazallümü hâl ile ilhah ve iltimas etmeleriyle finnefsül emr aşireti mezburunun

ahvali keyfiyeti minvali meşruh üzere hadden birun olduğunu bu dailerinin dahi ilmi muhit olmağla merhameten lehüm fukarayı zuafanın üzerlerinden şer ve mazarratlarını defi ve subut bulan maddelerinin dahi cezai şer'isi icra ve ihkakı hak olunmak babında civarımızda sâkin hala Terkmen ağası (Çapanzade Ahmet ağa) ya hitaben emri âli ricasına ol ki vakiül hâldir deri devlet masire arz ve ilâm olundu. Baki emrü ferman hazreti menlehül emrindir. Hurrire fil yevm ettasi' min şevvel lisene Isna ve seb'ine ve miete ve elf.

El Abdüd dai Liddevletül aliyyetül Osmaniye

Hafız Muhammed Elkadi Bi

Ekratlık Bi Medinei Çorum

İzzetlu defterdar efendi

Görüp ilâm eyleyesin deyu emrimdir.

Döşlü ve Selmanlu aşiretlerin filasıl makarri iskânlarını işaret edesin. (Hususi bir işaret Sadrazamın olacak)

Aşireti mezbur Maraş sakinleri deyu yüz otuz bir tarihinde vaki düsturül amel tutulan tahriri cedid defterinde mukayyetti. Ferman.

Fi. 12 Za. 1172.

Mukataa

Döşlü ve Selmanlu an sakinanı Maraş vacib an gurrei muharrem Sene 1172 der uhdei İbrahim Bey ve Mustafa ağa berveçhi malikâne maa yaylak 2100.

S A H (İmza)

Veçhi meşruh üzere mukataai mezbur mumailehumanın malikâne uhdelerinde olduğu defterde mukayyettir. Ferman devletlu, saadetlu, sultanım hazretlerinindir.

Fi. 27 L. 1172.

İmza

Mustafa Hilmi

Bu husus için emri şerif verildiğini baş muhasebede kaydı bulunmamıştır. Ferman devletlu, saadetlu sultanın hazretlerinindir.

Fi. Gurrei Za. 1172.

Hususu mezbur için Maliyeden emri şerif verildiğinin kaydı bulunmamıştır. Emr ve ferman devletlu saadetlu sultanım hazretlerinindir.

3 Za. 1172 İmza

Mutabıktır.

(Mehmet Emin)

No : 187

Çorum Sancağı mutasarrıfı Elhaç İbrahim dame ikbalehuya hükümki :

Çorum kazasında mütemekkin Ekratlık ile Cemeli arabi ve Döşlü ve Selmanlu aşiretleri ahalilerinden bazı şakavet pişeler daima kat'ı tarik ve katli nufus ve gasbı emval ve hetki ırz misillu envaı mefasid ve şenayia cesaret ve bahar ve harifde masif ve müştalarına hini zehab ve iyablarına duçar olduklarında isali hasaret ve yolları üzerinde bulunan mezruatı pazede ve itlâf ve izaat eylediklerinden gayri bundan mukaddem cem'iyet ile Çoruma hücum ve iktihamı emvali müslimin ve reayayı nehb ve iğtinam ve işgali nairei envaı fesad eden kapusuz levendat eşkıyasiyle ittihaz ve cemaati merkumeden Mustafa ve Çorum kürdünden Küçük Ali ve Kara Ahmed ve Cemelu den Battal ve Kasap oğlu ve Döşlüden Merlihoglu vesair malumül esami şakavet pişeleri zikrolunan kapusuz eşkiyasının cemiyetlerine iltihak ile dairêi fesadlarına kesbi ittisa' ettirdüb aşairi merkumeden Çorum kürdünden

maadasının kadimi ikametgâhları Kırşehir ve Çukurova olduğuna binaen şerri mazarratlarının bilâdü ibad üzerinden defi ve imhası için tard ve ihraç ve makarri kadimleri olan Kırşehir ve Çukurovaya iskân ve ivaları için başka ve harameyni şerifeyn evkafı toprağından Mecidpzü kazasında sâkin kâvlı aşiretinden dahi ötedenberu şakavet ve hiyanet ile meşhur seri cemiyeti şikak olan Karabıyıkoğlu Eyup ve karındaşı Hüseyin ve Kuyumcoğlu ve Reyhanlu Ali ve karındaşı Hemo ve kör Hüseyin ve Deli Mehmet ve Ayvtlık vesair malumül esami şakiler hafi ve celi kat'ı tarik ve katli nufus ve nehbi emval ve hetki ırz misillu mel-anetten hali olmayub filvaki (Ahmet olanı) nam karye ahalisinin mameleklerini gasb ve garet ve bir iki kızı kaldırıb bu makule nice şenayia cesaretlerinden kat'ı nazar ol havalilerde keştü güzar ve daima izrarı ibada içtisar üzere olan kapusuz levendat eşkıyasiyle ittihaz ve mecmalarına azimet ve casusluk edüb diledikleri mahalle sevk ve ibnai sebil ve sükkânı memleketin mal ve erzakların ikad ve yağma ve

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kendularının hayvanatlarını nasın mahsulât ve mezruatlarına irha ve pazede eki ve itlâf misillu izrara içtisar etmeleriyle merkumun şakiler bulundukları mahalde ahz ve şakavet pişelerinin şer'an icabeden mücazatı mayülikleri badelicra saire aşiretleri ahalileri minba'd olhavalilere ayak bastırılmamak üzere tahtı zabıtaya rabıtla tard ve ihraç ve makarri kadimleri olan çar sancağına sevk ve tesyir ve iskân ve iva ettirilmek için kezalik başka emri şerifim isdarı babında kadıları arz ve sen ki Çorum sancağı mutasarrıfı miri miranı mumaileyhsin havalii mezkûreden defi mazarratı eşkıya ile iştigal üzere olmanla varid olan tahriratın işbu hulâsasında münderiç ve mastur olduğu üzre cemaati mezburenin makarri kadimlerine iskânları için emri şerifim tahriri telhis olunmak babında sudur eden fermanı âlişanım mucibinca sabıküzzikir şekavet pişelerden Çorum kürdünden maadası marifetinle tart ve ihraç ve makarri kadimleri olan Kırşehir ve Çukurovaya iskân olunmak üzere ve mezkûr Kâvili cemaati eşkıyası dahi yine marifetinle tedibi iktiza edenleri badettedip makarri kadimleri olan çar sancağını iskân için başka behane ile sair bigûnahlara taarruz ve fukarayı ahali ve raiyete taaddi olunmaktan tahzir oluna. Divanı hümayunumdan iki kıta emri şerifim tahrir ve baş muhasebeye ilmühaberleri verilmek babında iftiharülümeral velekâbir bilfiil başdefterdarım olan Mustafa Hilmi dame uluvve ilâm etmeğin ilâmı mucibince amel olunmak babında fermanı âlişan sadır olmuştur. Ferman devletlu sultanımındır.

Fi. avahiri Z. 1171.

Bir sureti Karaman Valisi vezir Çelik Mehmed paşaya, bir sureti Adana beylerbeyisi Ahmet paşaya.

No. 188

Arzı bendeleridir ki:

Çorum sancağında vaki Çorum kazası ve havalisinde fuzuli sakin olan döşlü aşireti ahalileri öteden beru kendu hallerinde olmayup cebabire ve mütegallibeden olmaktan naşi ahalii kazanın ebaenced sakin oldukları mahallere gelüb fuzuli kışlayub ve mülk dam evlerini zapt ve hedm ve ihrak ve mülk değirmenlerini dahi zapt ve mezruatlarını ihlâk ve devab ve mevaşilerinden diledikleri gasb ve garet ve nicesin dahi sirkat eyledikleri kanaat etmeyüb nice eşhası dahi kendulara ittiba ve ittifak birle beğendikleri karyelerde konup ve kışlayub emvali fukara perişan ve tehammüle bitap ve tuvan olmalarile ahalii kaza bundan akdem aşireti merkuma ahalilerile biddefeat mürafaai şer ettirildikte üzerlerine sabit olan töhmetleri vukuu üzere der aliyyeye arzıhal birle ilâm olundukta fimabaad livai mezbura ve kaza ve nevahilerine gelüb zulüm ve teaddi ve ızrar ve fesat ve şekavet üzere olmamak veçhile canibi miriye yirmi bin beşyüz kuruş nezre kat olduklarını havi verilen iki kıta hücceti şeriye baş muhasebeye kayıd ve muciplerince emri şerif verilmişken yine mütenebbih olmayub her birleri kazai mezbura gelüb fuzuli kışlayub ahali ve raiyetin mezruat ve mekûlâtlarını devap ve mevaşilerini eki ve itlâf ve ızrarı taaddiden hâli olmamalarile aşireti mezbure ahalilerinin şer ve mazarratları fukara ve zuafa üzerlerinden men ve def ve icrayı şer ve ihkakı hak ettirilmek için hâlâ Yeniil voyvodası Cebbar zade Ahmed ağaya hitaben emri şerif

sudurunu istidaeyledikleri Ekratlık Çorum kadısı arz eder. Döşlü ve Selmanlu sakinanı Maraş mukataası senevi iki bin yüz kuruş mal ile İbrahim bey ve Mustafa ağanın berveçhi iştirâk malikânelerinde olduğu ve Çorum kazasında mütemekkin Ekratlık namı diğeri Çorum kürdü ile Cemeli Arabı ve Döşlü ve Selmanlu aşiretleri ahalilerinden bazı şekavet pişeler daima kat'ı tarik ve katli nüfus ve gasbı emval ve hetki ırz misillu envai mefasid ve şenayia cesaret ve bahar ve harifte ve masif(1)ve müştalrına hini zehap ve iyaplarında düçar olduklarında isali hasaret ve yolları üzerinde olan mezruatı itlâf ve izaat eyledikleri̇nden bulundukları mahalde ahz ve şekave pişelerinin (2) şeran icabeden mücazatı mayülikleri badelicra minbaid ol havaliye ayak bastırılmamak üzre tahtı zabıtaya raptile Çorum kürdünden maadası tart ve ihraç ve makarri kadımleri olan Kırşehir ve Çukurova ve Çar sancağına sevk ve tesyiri ve iskânları için yetmiş bir senesi avahiri zil-

(1) Şakavet pişe eşkıyalığı san'at edinmiş olan.

(2) Masif sayfiye yeri, yazın oturulacak yer.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

hiccesinde Karaman valisine ve Adana Beylerbeyisine ve Çorum mutasarrıfına hitaben başka başka evamiri aliyye verildiği alettafsil divanı hümayundan derkenar olunmuştur. Malûmu devletleri buyruldukta bu defa dahi derkenarı mucibince divanı hümayundan başka başka evamiri şerife tahriri babında ferman devletlu saadetlu sultanım hazretlerinindir.

Mühür
Abdeu Muhammed

(Bu mührün etrafında şu kelimeler vardır) :

يمليخا مكسلمينا مثلينا مرنوش دبرنوش
شاذنوش كفشططيوش قطمير.

Kaleme.

Telhis derkenarı mucibince divanı humayundan başka başka evamir tahrir olunmak emrimdir.

(Bunun altında hususi bir işaret vardır ki S.:drazama aid olduğu anlaşılıyor.)

No : 189

Düsturu mükerrem müşiri müfahham nızamül âlem müdiri ümurül cumhur bilfikri sakıbi mütmünü mühamül enam birreyissaibi mümahhidi bünyaniddevleti velikbal müşeyyidi erkânissaadeti velicläl elmahfufu bisunufi avatıfı ecellil alâ Sivas valisi vezirim paşa edamallahü iclâlehu.

Ve kudvetil kuzatı velhükkâm madenil fazlı velkelâm mevlâna Osmancık kadısı zide fazlühu tevkil refil hümayun vasıl olucak malum olaki meşayihde . . . zide ilmühu süddei saadetime arzuhal edüb malikâne kariyelerinden kazai mezbure tabi Ovacık suyu nam karye toprağında ince yat ve dızdar yeri ve Karatut dibi ve Dibek çukuru ve nehri ahmer kenarı demekle maruf yerleri salâtini mazıyadan berü kutbül arifin seyyidil budala seyyid Ali Koyun Baba hibe ve temlik ve yedine milk namei hümayun verildikten sonra oldahi ol yerleri hasıl olan gallesin kasabai mezkûrede vaki tekyesinde tekyenişin olanlara ve dervişan ve ayende ve revendeye it'amı taam olunmak üzere şart ve tayin eylediği Defteri hakani ve vakfiyei mamulün bihasında mukayyet olup dahlolunmak icap etmez iken karyei mezbure zabıtı . . . nam kimesne zuhur ve ol yerler benim zabıtı olduğum karyei mezbure toprağındandır uşür ve resmin benden mukaddem karyei mezbure zabıtı olan ahzü kabz eder imiş ben dahi ahzü kabz ederim deyu hilâfı kanun ve mugayiri kadim müdahale ve mukaddema şerile görüldükte ol yerlerin uşür ve resmin kadimden berü tekyei mezburenin tekyenişini olanlar tarafından ahz ve kabz oluna geldiği şeran zahir ve mezburün müdahalesi meni birle tarafı şeride hücceti şeriye verilüb ve tekrar iki defa dahi murafaa ve hücceti mezburenin üzerine imza olunmuşken yine memnu ve mündefi olmayup hücceti şeriye ve kadime mugayir hilafı kanun niza ve teaddiden hali olmamağile davasına muvafık fetvayı şerife verilmekle fetvayı şerife ve hücceti şeriye mucibince amel olunup mezburun olveçhile taaddisi meni ve defi ve ol yerlerin uşür ve resmi kadimisi üzere buna ahzü kabz ettirilmek babında mukaddema istida ve kanun üzre amel olunmak için Hudavendigârı sabık merhum ve mafurün le Sultan Mahmud Han tabe serah zamanında emri şerif veril-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

düğün bildirüp tecdidin rica etmeğin kanun üzre amel olunmak emrim olmuştur. Buyurdumki işbu fermanı şerifimle vusul buldukta bu bapda sadır olan emrim üzere amel dahi hususu mezbure tamam mukayyed ve tarafı vakıftan süddei saadetimde ihraç olunmuş mühürlü sahih sureti defteri cedidi hakani talep ve fetvayı şerife nazar edüb göresiz uşür ve resmi niza olunan yerler dahleden mezburûn zabıtı olduğu karyei mezburenin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden beru uşür ve resmi karyei mezbure mutasarrif olanlar tarafından alınagelmiş olmayub filvaki salâtini maziyeden yeri mumaileyhe hibe ve temlik ve yedine milk namei hümayun verildikten sonra oldahi ol yerlerin hasıl olan gallesin tekyesinde tekyenişin olanlara ve dervişan ve ayende revendeye itamı taam olunmak üzre şart ve tayin eylediği defteri hakani ve vakfiye mamulünbihasında mukayyed ve ol yerlerin uşür ve resmi kadimden beru tekyei mezburda tekyenişin olanlar tarafından alınagelmişken mezbur hilaf kanun olvechile müdahale ve şerile görüldükte dahi vechi meşruh üzre olduğu şeran tebeyyün ve mezbur muarazadan meni birle hücceti şeriye verilüb ve tekrar mürafiden hücceti mezkûrün üzerine imza dahi olmuşken mugayiri hücceti şeriye ve kadim olveçhile taaddi eylediği vaki ise meni ve defi ve ol yerlerin uşür ve resmi kadimisi üzera tarafı vakıftan bana ahiz ve kabız ettirüb minbat kanunu kadime ve hücceti şeriyeye ve fetvayı münifeye ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüb eslemeyeni yazub dersaadetime arz edüb hususu mezbur için bir dahi emrim varmalu eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren avahiri ramazanül mübarek sene seman ve sittin ve mie ve elf. 1168

Bimakamı Kostantiniye

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 20

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

TÜRK MİLLETİ ALDATMAZ

ÇORUM VİLAYETİNE AİT BİR TEDKİK RAPORU

YILDIRIM BEYAZİT KADI BÜRHANEDDİN AHMET ÇORUM'DA MUHAREBELERİ Süleyman KÖSTEKÇİOĞLU

ONUNCU ASIR HİCRİDE ÇORUM Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

MÜRVERRİH ALİ VE AHFATI ÇORUM'DA

EBÜSSUUD EFENDİ Rıfat ARINCI

YARIM DESTAN Eşref ERTEKİN

DESTANI BELGRAD Eşref ERTEKİN TÜRKİYİ CEZAİR Eşref ERTEKİN

ÇORUMLU MANİLER Eşref ERTEKİN

YERLİ HABERLER

ÇORUM KARGI ARASINDA ÇIKAN SOYGUNCULAR VE BUNLARIN TENKİDİNE DAİR

BAZI EŞKIYALARI HİMAYE EDEN HACI HAMZA KADISI MUHİTTİNE VE EŞKIYALARIN YAKALANMASINA DAİR

ÇORUM MUHAFAZASINDA KALACAK OTUZ SİPAHİYE DAİR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 1 MART 940 Sayı : 20

Türk Milleti Aldanmaz

N. T.

Aziz yurdumuzun son zamanlarda uğradığı yer sarsıntısı felâketi karşısında bir çok necip ruhlu, temiz vicdanlı yüksek insanlar felâketzedelerin yardımına koşarken, diğer taraftan yurt düşmanı menfeat düşgünü sefil ruhlu bazı kimselerde, vuku ve zuhûruna şimdiye kadar bir tedbir alınamamış, beşerî bilgi ve kudretin üstünde kalmış olan bu elim hadiseyi tabiiyeyi bile, kötü emellerinin tahakkuku, iğrenç menfeatlerinin temini için bir alet gibi kullanmak istemişler, alçakça propağanda zemini yapmışlar, yurt dışında ve içinde çirkin yalanlar âdi iftiralar uydurmuşlar, bir takim dedi kodu çıkarmışlardır.

Rübû asırlık kısa bir zaman içinde yurdu istiklâle, yurddaşları hürriyyet ve refaha kavuşturan, hiç kimsenin ummadığı bir çok siyasî ve içtimaî inkılâpları hakikat haline getiren, aziz milletimize dünyanın en medenî milletleri arasında yüksek bir ihtiram ve şeref mevkii kazandıran Ebedî Şef Atatürkün terakki ve temeddün yolunda şimdide nasıl bir azim ve imanla çalışıldığını, ilerlemelerin ne surette devam ettiğini bütün

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

dünya görmekte takdirlerle karşılamaktadır.

Bahusus yüksek varlıklarına karşı sonsuz bir saygı ve sevgi duyduğumuz Milli Şefimiz İnönü ve mesai arkadaşlarının, yurdun uğradığı bu büyük afet ve musibet anında felâkete ve felâketzedelere karşı nasıl bir öz baba şefkat ve muhabbetile müteellim ve muztarip olduklarını kanayan yaraların kapanması, duyulan acıların dinmesi uğrunda geceli, gündüzlü nasıl mesai sarfettiklerini milletimiz hürmet ve hayranlıkla müşahede etmişler, çıkarılan bu iğrenç yalanları, süfli iftiralara kemali nefret ve istikrahla omuz silkmişlerdir.

Kötü ve bedbah seslerini çıkarabilmek için daima bir musibet ve felâket zemini arayan bu baykuşlar yalnız şunu bilmelidir ki; şimdiye kadar birçok vesilelerle rüştünü isbat eden, akli selim sahibi, basiretli fertlerden müteşekkil bulunan büyük Türk milleti artık aldatılmaz ve göksündeki sağlam iman sarsılmaz.

Çorum vilâetine ait

BİR TEDKİK RAPORUNDAN

— Baştarafı 19 uncu sayıda —

Bu bölgede çifçileri memnun eden hususattan bir kısmı tiftik yün fiyatlarının yükselmesi, evvelce iki liraya sattıkları koyunlarını bu gün beş liraya satmakta olmalarıdır. Geçen yıl olduğu gibi bu sene de hububat bereketli olduğu ve Ziraat Bankası iyi bir fiyatla buğdayları satın almakta bulunduğu için zürraın vaziyeti çok iyileşmiştir. Çifci refahının Sungurlu çarşısında 1935 e nazaran 1936 da iki misli fazla alış veriş temin ettiğini tüccar ve esnaf müttefikan söylediler.

Birkaç yerde köylülerin bir şikâyetini dinledim. O da ipçi (arazi tahrir memuru) lerin tarlalarına fazla kıymet biçmeleridir. İzmir vilâyeti ne ise halk yeni arazi tahririnden çok memnundu. Arazi ve hudud nizaları içinde Bayanpınar köyünde dert yandılar. Köylümüzün baş serveti toprağı ve tarlasıdır. Tapu idarelerinin memleket bünyesine uygun olarak teşkilâtlandırılmamış olması yüzünden türk köylüleri arasında mera ve arazi nizaları müzmin bir derd halinde sürüp gitmektedir. Babalarından değil, dedelerinden kalma tarlalarda bile hâlâ tapusu çıkmamışların haddi hesabı yoktur. Ne intikal ve ne fera (çok masraf ve müşkilât sebeplerile) bizde hayata, ihtiyaca intibak edecek bir şekil alamamıştır.

Buna ait ve bizim vaziyetimize muvafık bir kanun tedvin ve teşkilât kuruluncaya kadar ilk yapılacak pratik ve faideli hareket bu çok pürüzlü meseleyi toptan ve bir defa da halledecek ve köylerde yerinde intikal ve fera işlerini bitirecek ve işlerinde kat'i hüküm vermek salâhiyetinde hakimlerde bulunacak heyetlerin (yeni arazi tahririnde olduğu gibi) teşkilile beş altı senede bu işi intaç etmektir. Kadastroyu beklemek bu memlekette daha pek uzun müddet tasarruf haklarının müşevveş kav-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

galı bir halde kalması demektir. Köy kalkınması davasının çok esaslı olarak ele alındığı şu zamanlarda köylere seyyar ziraatçi, doktor, baytar, göndermeği düşünürken çifcinin elindeki malların tasarrufunu emniyet altına almak davanın ve muvaffakıyetin can noktasıdır, kanaatindeyim.

Yine buralarda odun bulamamak endişesini izhar ettiler.

Vekâletin muttaliğ olduğum yeni emirlerile bu sıkıntının bertaraf edildiğini ümid ediyorum.

Orman Kanununun ormanları muhafaza gayesile tedvin olunmuş iyi hükümlerini tatbik eder ve bir taraftan da toprağın hakkı olan gübreyi yakmaktan kurtarmayı düşünürken yakacak maddesini ucuz ve bol olarak köylere kadar yaymayı da temin edecek teşebbüslere derhal girişilmelidir. Memleketin her tarafında pek çok linyit madenleri vardır. Bunları kâr gözetmeksizin devlet eliyle işletmeğe ve civar kasaba ve köylere tevzie kalkar ve şehir ve köylerimizin ihtiyaçlarına uygun ucuz kömür sobaları imali için münasip yerlere soba fabrikaları kurar ve sobaları taksitle vermeyi temin edersek davayı temamen kavrayan bir plan kurulmuş olur ve pek kısa bir zamanda ormanlara, ziraate en faydalı bir hareket yolu tutulmuş olur.

2 — Çorum vilâyetinin Kızılırmak vadisi sahasını ortayaylanın üzerinde çok ehemmiyetle durulması lâzımgelen bir meselesi addediyorum. Bu vadide Valinin söylediğine göre Nafıa Vekâleti Su mühendisleri tedkikat yapmışlar, Sağpazarda yapılacak bir barajla Salor mevkiine kadar olan ovanın içinde 200000 dönüm arazinin sulanmasını mümkün görmüştür. [*]

Ben, Kızılırmakta geniş mikyasta sulama yapılacak üç ova gördüm. Bunlardan biri Avanos ve ve Arapsundan geçerek Kırşehir cenubunda genişleyen ova ki, Kızılırmağın Anadolu ortasında çizdiği büyük kavsin cenub kısmındadır: Bu raporda bunu mevzu bahsetmeyeceğim.

İkinci ova, Kaleciğin 20 - 30 kilometre şimalinden başlayarak Sagpazara kadar imtidad eden ova. Bu ovanın bir kısmına Alagöz ovası, Sultan bucağı diyorlar. Bu sahaya Delice ırmak ve Acı çay vadileri de ilâve olunmalıdır.

[*] Elyevm bu sahanın sulanması için bir Heyeti Fenniye tarafından tedkikat yapılmakta, projeler hazırlanmaktadır.

Üçüncüsü Sağpazardan Salor köyüne kadar imtidad eden ve temamen Çorum vilâyeti hududu içinde olan ekseriyetle İskilip ve kısmen de Çorum ve Sungurlu köylerini ihtiva eden ova.

Kızılırmak, suyundan en az istifade olunan büyük bir nehrimizdir. Uzunluğu çok olmakla beraber ekseriyetle dar boğazlardan geçer. Bu arzettiğim ovalarda iki kilometreden on kilometreye kadar genişlediği düzlükler vardır. Fakat ne çareki her karış toprağa bir servet cevheri olan o rusubi münbit topraklar mecranın mütemadiyen değişmesile harap olmuş çalılık, ılgınlık, meralar ve sıtmalık yerler haline gelmiştir. Evvelâ mecrayı tanzim ile sel tahribatına sed çekmek ve sonra büyük bir baraj, ovanın iki cenahında iki muazzam kanal, tali kanallar, her karış toprak ekilmiş yemyeşil pamuk, pirinç, kendir, mısır, fasulye tarlaları, bağlar, meyvalıklar, sebze bahçeleri, mamur köyler, kesif sıhhatli bir nüfus. İşte bu güzel yurd köşesiyin hakkı olan istikbal.

Her iki vadide 100 kilometreden fazla devam eden bir iska sahası var, Buralarda pek az bir mikdarda pamuk ziraati yapılmaktadır. Bu pamuklar Türkmen kızlarının tezgâhları için ekilmekte ve kendi ihtiyaçlarına sarfolunmaktadır. Fakat burada pamuk çok bozulmuş bir kozadır. Şimdi hükûmet iki seneden beri Osmancıkta Amerika tohumlarile tecrübeler yapmağa başlamıştır. Klevland tohumları burada iyi netice vermiştir. Uyanık köylülerin bu tohuma karşı talepleri pek ısrarlıdır. Tecrübenin daha bir sene uzamasına tahammülleri yok. O yumurta büyüklüğündeki pamuk yumuğunun ve onun ipek gibi uzun telli pamuğunun tohumunu köylü dört gözle bekliyor. Pamuk ziraati mütehassısı merhum Celâlın Osmancık havalisinin Amerikan tohumları için elverişli olduğunu bir raporunda okumuştum. Vekâletin Belçikalı pamuk mütehassısı Bayo da Osmancık ve İskilip ova ve vadilerinin pamuk ziraatine müsaid olduğunu söylemektedir. Mütehassıs bu yaz mevsiminde mahallinde tedkikat yapmıştır.

Pamuğun devrei hayatı için müsait zaman ve havalar buralarda mevcud olduğu gibi toprak kabiliyeti de müsbettir. Yalnız susuz pamuk ve diğer yaz mahsulâtının buralarda olması mümkün değil. Çünkü kuru ve çok sıcak, aylar uzundur. Eğer burada pa-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

muk üzerinde esaslı ve geniş bir istihsal programı tatbikına karar verilirse (ki verilmek lâzımdır.) ilk iş su işleri programına bu havzanın da idhali suretile suyun teminidir. Bu temin olununca Ortayaylada hakikaten mühim bir pamuk istihsal merkezi yaratılmış olacaktır. Dünya piyasalarında altun kıymetile ölçülebilen mahdud maddeler içinde pamuk başta gelenlerden biridir. Bütün milletler pamuk ziraatine elverişli ovalar üzerinde kıyametler koparıyorlar. Tabiatin yurdumuza bahşettiği bir çok büyük değerlerden birisi ve belki en mühimmi de pamuk ziraatine elverişli topraklarının çokluğudur.

Bu gün geçimi yalnız az verimli hububata ve kısmen de hayvancılığa münhasır olan bu ovanın sulama sayesinde çeşitli ziraatlere sahne olacağı ve ihracat yekûnlarımıza pamuk, kendir ve saire ile ilâveler yapacakları şübhesizdir. Bu ilâveyi rakkamla ifade etmeğe çalışırsak yani (Sağpazar - Salor) ve (Sağpazardan cenuba doğru Acı çay ve Delice vadileri de dahil Hamzalı köyüne kadar imtidad eden saha) larla ((Salordan şimale Osmancığa ve Osmancıktan Hacı Hamza köyüne ve Kargıya kadar Lâçin ovası dahil) uzanan dar vadiler ki, bunların yekûnunda en az 400.000 bin dekar sulanması mümkün ve kolay düz ve münbit yerlerin yarısı pamuğa hasredilse 200 bin dekar pamuğun dekar başına vasatî 30 kilodan vereceği safi pamuk yekûnu 6 milyon kilo yani 30 bin balyedir. Bu yekûnü kuruşlandırırsak kilosu 30 kuruştan 1 milyon 800 bin lira eder. Bu arazinin diğer yarısına ekilecek ve dikilecek olan hububat, pirinç, kendir, patates, fasulye, soğan mısır, bağ ve meyvalıklar ve sebze bahçeleri varidatını da aynı mikdarda olarak yukarıki yekûna ilâve edersek iska sayesinde Kızılırmağın şimal bölgesine 3 milyon 600 bin liralık yeni bir servet kazandırmış oluruz.

Sulama kanallarına başlanırken bir taraftan da bu mıntakaya 8, 10 bin çifci iskânının planını hazırlamalıdır ki, araziden azamî randman alınabilsin.. Osmancık ve İskilipte ve Çorumun diğer kazalarında gördüğüm aşlak (aşılı) meyvalar buraların da sulama ile bir Amasya, bir Malatya gibi elma, kayısı diyarı olacağı kanaatini vermektedir. Hulâsa avgunlama (kanalizasyon) ihtiyacı Eti imparatorluğu devirlerinde dahi kendisini

gösterdiği eserlerile sabit olduğu gibi bu zamanda da umran ve refahın en mühim amili olacaktır.

Ziraatin bağcılık şubesi Osmancık ve İskilipte epeyce münkeşiftir. Osmancıkta bir bağcı 35 nevi üzüm ismini beş on dakika içinde saydı. Eski medeniyetlerin buralarda çok kıymetli eserleri var. Bağ mütehassısları için zengin bir tedkik ve taharri mevzuu.

Raporuma nihayet verirken bir temenniyi daha ilâve edeceğim:

Çorum, Osmancık yolu üzerinde ve yüksek bir yaylanın münbit bir ovacığı var. Gölün yazısı. Bunun ortasında en kuvvetli topraklar etraftan gelen sularla bir sazlık yapmış, buna Emir gölcüğü diyorlar. Bu sazlığın küçük bir kanalla kurutulması kabil. Bu sayede meydana hem kıymetli arazi çıkacak ve hem de bir sıtma kaynağı daha kurutulmuş olacaktır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Yıldırım Bayazit — Kadı Bürhaneddin Ahmed'in

ÇORUMDAKİ MUHAREBELERİ

SÜLEYMAN Köstekçioğlu

[Anadolu Türklerine ait tarihî menbalar] serisinden birincisi (Bezmü Rezm) adı ile 928 yılında tabedilmiştir.

Farsıca olan bu eser; Profesörlerimizden Fuad Köprülünün yirmi bir sahifelik uzun bir mukaddimesini ihtiva etmekte ve eser hakkında bu mukaddimede kıymetli ve ilmî mutalealar yürütülmektedir. Türkmen beylerinden olup 782 hicrî yılında Sivasta bir hükûmet kurmuş olan meşhur şair ve âlim Kadı Bürhaneddin Ahmed in hususî bir tarihini teşkil eder. (Bezmü Rezm) in müellifi de yine âlim ve şair ve bir kaç lisane vakıf olan Aziz bin Erdeşir Esterabadidir ve hayatının bir kısmını Kadı Bürhaneddinin vak'a nüveysliği ile geçirmiş ve bu tarihini yazmıştır.

Bu farsi eser hakkında «Çorumlu» dergisi okuyucularına kısaca şu malûmatı verdikten sonra bu eserin Çoruma tealluk eden kısımları üzerinde durarak Türk tarihi ile meşgul müverrihlerimizin mutalealarına ve bilgilerine muracaat lüzumu hasıl olmaktadır:

800 hicrî yılında telif ve tahrir kılınmış olan bu kıymetli eserin 404 ve 405 inci sahifelerinde Çorumu alâkadar eyliyecek epeyce mühim malumat göze carpmakta ve bu kısım müverrihlerimizden Bay Ahmed Tevhid tarafından Türkçeye çevrilerek daha evvel Tarihi Osmanî Encümeni mecmualarında intişar etmiş bulunmaktadır.

(Bezmü Rezm) in verdiği haberlere göre Yıldırım Bayazidin Çoruma civar bulunan Kırkdilim ve Osmancık kalelerini zapteylemiş olması ve Kadı Bürhaneddin Ahmedi «Çorumlu» sahrasında

harbe davet eylemesi üzerine (Yıldırım Bayazid - Kadı Bürhaneddin Ahmed) ordularının Çorum ovasına gelerek üç gün devam eden ve (Bezmü Rezm) de heyecanlı bir şekilde bahsedilen bu muharebe Osmanlıların fena halde bozularak ricatları ile neticelenmiştir. Bu muharebede Osmanlıların sarp bir yer ihtiyar eylemelerine rağmen Bürhaneddinin bir çok fedakârlıklarla fevkalâde hazırlıklı bulunması yüzünden pek kanlı cereyan eyleyen muharebenin tafsilatına ve bozgunluğun suret ve sebeplerine dair Osmanlı devrinin vak'a nüveysleri bir şey yazmamaktadırlar. Hatta Osmanlı tarihlerinde bu muharebeden bahis bile edilmemektedir. Her ikisi de Türk olan bu orduların şu harekâtının tenvir ve tavzihi keyfiyeti «Çorum» tarihini yazacaklar için ehemmiyetli bir mevzudur.

«Çorum» muharebesini müteakip Moğullar Bürhaneddinin huzuruna gelüb bu fütuhatını tebrik ile beraber diğer Osmanlı diyarına akın etmeyi teklif eylediklerinden ve Bürhaneddin de bu teklifi kabul ile müsaadede bulunduğundan Moğulların [İskilip, Ankara, Kalecik, Sivrihisar] havalisini kırk gün yağma ettikleri anlatılmakta ve bu yağmaya karşı da Yıldırım Bayezidin asla kımıldanamadığı (Bezmü Rezm) de hikâye edilmektedir.

Takriben sekizinci asrı hicrî evailindeki zamana ait bu hadiselerin aydınlatılması «Çorum» tarihi için gereklidir.

Aziz bin Erdeşir Esterabadi Kadı Bürhaneddinin harekâtını adım adım takip etmek suretile (Bezmü Rezm) ini vücude getirmiştir. İtimada şayan bir eser olduğunu profesörlerimiz bize anlatmaktadırlar.

Osmanlı vak'a nüveyslerinin bu muharebeye ve bu bozgunluğa dair bir şey yazmamaları inhizamı gizlemiş olmalarından ileri geldiği sanılmaktadır.

İmdi bu iki Türk ordusunun «Çorumlu» sahrasında yapmış oldukları muharebeye ve Moğulların da iştirâk eylemiş bulundukları müteakıp harekâta aid bilgilerini neşretmelerini kıymetli tarihcilerimizden dilemek istedim.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Onuncu Asrı Hicride Çorum

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

Çorumun onuncu asrı hicri ahvaline ait dört hüküm sureti daha neşrediyoruz. Bu hükümler eşkıyalık ve soygunculuk yapan bazı adamların tenkiline ve sancak muhafazasında kalacak sipahilerin ahvaline, kanun ve nizama itaat etmiyerek elde edilen insanların resmî makamlar tarafından himaye görmemelerine dairdir.

Hükümlerden birisi 1565 M. 973 H. tarihli olup Çorum beyine gönderilmiştir. Bu hükümde Çorum ile Çankırı vilâyetlerinin sınırını teşkil eden yerlerde yol kesenlerin zuhur ettiğini ve Çankırının Karı örtüce, Çorumun da Cukuroluc köylerinin eşkıyaları himaye ettikleri, bunlara yataklık ettikleri, bundan başka bunlara Çorum sipahilerinden üç neferin de ayrıca yardımda bulundukları zikredilmektedir. Bunlar hükûmet vasıtasile yakalandıkları zaman (korkumuzdan eşkıyalara yardım ettik, onlara at ve erzak verdik) diye cevap vermişlerdir. Halbuki sancak beyi bunların yalan söyledikl erine kani olduğundan haklarında takibatta bulunulması ve neticenin bildirilmesi emredilmiştir. Bu hüküm Çorum sancak beyinin kapu kethudası vasıtasile gönderilmiştir.

İkinci hüküm ise : Kasaba ve köylerde tüfekle gezerek soygunculuk edenlere dair olup 1567 M. 975 H. tarihli bir hükümdür. Avlanmak behanesile silahlı olarak köylere çıkan ve halktan düğün yapacağız diye para ve koyun toplayan insanların çoğalmış olduğu bu devirde hükûmetin ciddî tedbirler almak lüzumunu hissetmiş olduğu bu hüküm bize tamamile göstermektedir. Bu devirde mahallî otoritelerin de bunlara göz yummakta olduğunu hükmün ifadesinden anlayoruz. Yeniçerilerden maada her kimin elinde silah bulunacak olursa derhal müsadere edilmesi ve buna müsamaha edenlerin şiddetle tecziye edileceği hükümde kat'i surette tasrih edilmiştir.

Üçüncü hüküm ise: İskilip kadısının naibi Alâeddin halifenin bir mektubu üzerine Çorum, Osmancık ve Çorumda dağınık surette gezen kürtlerin kadısına gönderilen bir hüküm olup 1574 M. 996 H. tarihlidir. Hükümde Hacı Hamza kazasından Kara Mehmed, Kara Mahmud ve Şaban isminde ki eşkıyalar şark seferine giden askerlerden bazılarını öldürdükleri, bundan başka sipahi oğlanları ağası Ali ağanın yolunu kesüb maiyetinden dört kişiyi yaraladıkları ve İskilip kazasına tabi Ahad yakası köyünden bazı müslümanların zevcelerile oğullarının ırızlarına tasallut ettikleri yazılmaktadır. Resmî makamlar bu adamları ele geçirmek istedikçe Hacı Hamza kadısı Muhiddin bunları himaye ederek ele vermemek istediği hükmün mutaleasından anlaşılmaktadır. Halbuki halk bu eşkıyaların ellerinden bizar kalmış oldukları için sancak beyine şikâyet şikâyet üstüne muracaat etmişlerdir. İstanbul bu adamların her halde yakalanması ve haklarında lâzım gelenin yapılmasını emretmektedir.

Dördüncü hükmü ise: Çorum muhafazasında kalacak olan otuz sipahiye dair olan bir hüküm olup 1587 M. 996 H. tarihlidir. 996 senesinde Osmanlı ordusu şark seferinde yani İran cephesinde bulunmaktadır. Bu itibarla memleketin bir çok tarafları boş denebilecek bir hale gelmiştir. Fırsat kollayan bir takım adamlar eşkıyalığa çıkmışlar, memleketi kasup kavurmağa başlamışlardır. Bunun üzerine senelik timar mikdarı fazla olmayan otuz sipahinin sancak muhafazası için kalmaları münasip görülmüştür. Ameli manda olmayan otuz nefer sipahinin defterlerinin tanzim ve mühürlenerek Sivasta bulunan Beyler beyiye gönderilmesi hükmün mutaleasından anlaşılmaktadır. Bu hususda da evvelce sui istimal yapılmış olacak ki kalacak sipahilerin ellerine ayrı ayrı müstakil hüküm verileceği tasrih edilmektedir. Sipahilerin kendi havalarında gezmemeleri ve ehli fesad ve eşkıyaya fırsat verilmemesi ve vazifesini ihmal edecek sipahilerin dirliklerinin kesileceği ve bizzat sancak beyinin mes'ul edileceği hükümde birer birer yazılmıştır.

Üçüncü Muradın saltanat devrine tesadüf eden bu hükümden

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Anadolunun ne halde bulunduğu ve devletin İran seferlerinden nasıl ziyan gördüğü pek sarih olarak anlaşılmaktadır.

Onuncu asırda Çorumun ictimaî, idarî, askerî, iktisadî, Adlî, malî durumunu aydınlatan bu vesikaların tarihleri aydınlatmak bakımından yaptıkları hizmetin küçük te olsa faydalı ve lüzumlu olduğuna şüphe edilmemelidir.

Müverrih Âli ve Ahfadı Çorumda

NAZMI Tombuş

—Baş tarafı 19 uncu sayıda—

Bu hadiseden Müverrih Âli ile Kurd oğlu Süleyman ağa arasında mübhem bir münasebet seziliyor. Bununla eldeki diğer bilgilerin birleştirilmesi şu ibhamı oldukça aydınlatmaktadır.

(Müverrih Âli) torununun (Kurt çelebi) olduğu tevsik edilmiş, (kurt oğlu Süleyman) ağanın babası adının Mustafa olduğuda sözü geçen vakfiye münderecatından anlaşılmıştı. Yalnız Mustafanın babasının kim olduğuna ve hal tercümesine dair bir bilgi yoktur. Bu açıklığı aşağıdaki mantıkı ve makul sebeplere, vesikalardaki karine ve emarelere istinaden aşağıdaki şekilde kapatmak ve izah etmek mümkün olabilir.

1 — Mevcut ve elyevm cari an'aneye göre Kurt çelebi, maruf bir şahsiyet olan dedesi (Âli) nın asıl ismi olan (Mustafa) yı oğluna isim olarak vermiştir.

2 — Mustafa babası Kurd çelebinin ismini soy adı olarak almış (Kurd oğlu) lakabile anılmıştır.

3 — Mustafanın oğlu Süleyman da babasının soy adına tevarüs etmiş (Kurd oğlu Süleyman ağa) olmuştur.

4 — Âli ve Süleyman ağa arasındaki batınlarda tarih ve zaman itibarile riyazi bir mutabakat vardır. Çünkü Müverrih Âliden sonra oğlu Abdülfettahın 1008 Abdülfettahın oğlu Kurd çelebinin 1070, Süleyman ağa bin Mustafanın ise 1163 tarihlerinde hayatta oldukları malumdur.

5 — Müverrih Âlinin yaptırdığı bir hamamın Kurd oğlu Süleyman ağaya intikal ederek vakfedildiği de sabittir.

6 — Âli ve evlâtları hakkında elde edilen dört kıta şeriye mahkemesi hüccetinin, Kurd oğlu Süleyman ağa medresesinin ilk teessüsünden beri babadan evlâda

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

geçmek suretile müteselsilen müderrisleri bulunan Lebleb'ci zadelerden son müderris Ahmed Feyzi efendi nezdinde mahfuz kalması da her iki aile arasında böyle bir münasebet mevcudiyetini anlatan kuvvetli emarelerdendir.

Gerçi bu nüshamızın vesika kısmında münderiç arapça bir vakfiyede mevkuf bir dükkânın tahdidi münasebetile 960 hicrî yılına tekaddüm eden senelerde Çorumda yaşamış bir Kurd oğlu daha bulunduğu anlaşılıyor. Merzifonda ve daha başka taraflarda yine Kurd oğlu soy adı ile anılan bir çok aileler bulunduğunu da biliyoruz Fakat mücerred bir isim tevafuku dolayısile Süleyman ağanın bu ailelerden her hangi birine mensubiyetini iddia etmek mümkün değildir. Binaenaleyh aksine bir delil zuhur edinceye kadar, şimdilik yukarıda izah edilen delillere dayanarak Âlinin nesebini Kurd oğlu Süleyman ağa ile birleştirebiliriz.

Şu halde Kurd oğlu Süleyman ağa, Müverrih Mustafa Âli efendinin beşinci göbekte evladı demek olur.

Kurd oğlu Süleyman ağa

Süleyman ağanın, hal tercümesini tamamen bildirecek elde malumat olmamakla beraber mevcudun ziyadan kurtarılması için bu hususa ait bilgileri bilmünasebe şuracıkta toplamak faideli olur kanaatindeyiz.

Süleyman ağa; Müverrih Mustafa Âli efendiye mensup sayılmasa bile yine namı Çorum tarihine saygı ile yazılacak başlı başına mühim bir simadır. Ne vakıt nerede doğduğu bilinemiyor. Bu zatı vakfiyesi, vakfedilen aşırı, halk ve saz şairleri tarafından yazılmış Çoruma aid bazı vak'aları hikâye eden destanlar delâleti ile tanımaktayız.

Bu destanlardan birisi Kul Mustafa, diğeri âşık Feyzullah tarafından söylenmiştir. Üçüncüsünün kaili meçhuldür. Bu destanlar bize, Osmanlılar devrinde Anadoluda daima yer yer zuhur eden ve bir türlü arkası kesilmiyen isyan ve itişaş hareketlerinden birini daha anlatmakta ve hadisede Kurd oğlu Süleyman ağa tarafından gösterilen yararlıkları hikâye etmektedir. (1)

İsyan 12 inci hicret yılının ortalarında vuku bulmuştur. Asiler bir takım mazul beyler beyi ve-

[1] Bu destanlar dergimizin ikinci sayısının 6 - 14 üncü sahifelerinde münderiçtir.

sair eyalet ümerasının başlarından dağılan yersiz, yurdsuz, işsiz, güçsüz kalmış eli silahlı (Kapusuz) denilen serserilerden mürekkeptir. Bunlardan 1700 kişilik azgın bir güruhun başına (Genç Osman) (2) adında bir şaki geçmiş otuz bölüğe ayırarak teşkilâtlandırdığı bu çapulcu çetelerini kumandası altına almış, etrafa saldırmağa, uğradığı köy ve kasabaları talan ve viran etmeğe koyulmuştur.

Şekavet hareketi Erzurumdan başlamıştır. Şakiler Erzurum valisini inhizama uğrattıktan sonra Sivas havalisine saldırmışlar (3) Amasya, Merzifon üzerine yürümüşlerdir. Vukua gelen çarpışmalarda galip gelen şakiler bu kasabaları ve köylerini vurduktan, Gümüşhacı köyünü de yağma ettikten sonra (4) Çoruma müteveccihen hareket etmişler. Düğenci çayırında çadır kurmuşlar (5) Keskin, Bozok'tan da muavin kuvvet celbederek Çoruma şöyle haber göndermişlerdir.

Yarmışlar Çoruma vermeziz aman
Eğer iri eğer uşak kırarız heman
Ururuz kılıcı alırız meydan
Namımız Üsküdarda devlete gitti.

[2] Mezkûr destandan:

Genç Osman idi melunlar başı
Meydanda kaldı ol itin leşi

Kul Mustafa

Bu Genç Osmanın Abaza paşanın bölük başılarından olan Genç Osman olmadığı, vak'anın da abaza isyanile alakadar bulunmadığı muhakkaktır. Çünkü vak'a kahremanı Kurd oğlu Süleyman ağanın 1163 de sağ olduğu vakfiyesile sabittir. Meşhur abaza isyanı ise 1033 senesine tesadüf eder. Bölük başısı Genç Osmanın bahis mevzuu isyanın başında bulunabilmesi ise en aşağı 150 yaşını idrak etmesine mütevakkiftir.

[3]

Yine zuhur etti askeri isyan
Erzurum valisi inhizam etti.

Kul Mustafa

Erzurumda aldı Kapusuz ünün

Âşık Feyzullah

Erzurumdan söktün etti kelecler

(*)

Zaptına âciz'dir beyler beyiler
Sivas iline ateş koydular

[4]

Bin yedi yüz deyü geldi haberi
Otuz bölük beşi yekpare çeri
Amasya şehrine vurdu pençeyi
Nale ve zarları ayyuka yetti

Merzifon üstüne yığın vardılar
Alaylar kurup cenge durdular
Hikmeti İlâhi şehri bozdular
Koç yiğitler kırıldı kalbler yitti

Kul Mustafa

[5]

İşitildi bu haber Çorumda heman
Gümüşhacı köyü eyliyor figan
Döğenci çayırında oldular mihman
Çoruma elçiler hem gelip gitti

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorumlular bu fena haberi alınca Yozgatta Çapan oğlundan Osmancık, İskilipten imdat talep etmişler (6) aynı zamanda da on kise akça (7) vadederek işi savsaklamak (*) vakıt kazanmak istemişler, bir taraftan da müsellim Kurd oğlu Süleyman ağanın başbuğluğu altında toplanmışlar, meteris kazmıya, müdafaa tertibatı yapmıya başlamışlardır. (8) Eşkıya yapılan para teklifini kabul etmemiş. Düğenciden (**) kalkmış, Elvan Çelebi köyünden içeri dere bağlarının başından aşağı Çoruma yürümüş, kasaba civarındaki Pirbaba tekkesi üstünde tarafeyn karşılaşmışlardır. (9)

İlk hamlede eşkıya başı genç Osman maktül düşmekle beraber bu çetin savaş on sekiz gün devam etmiş (10) Çorumlular meteris içinde bayram yapmağa mecbur olmuşlardır. Nihayet eşkıya otuz, kırk kadar maktül vererek kat'i bir hezimete uğramıştır. (11)

---

[6]

Çorumla birikip şer'a vardılar
Hükmü ilâhiye boyun verdiler
Osmancık İskilip meded dediler
Gelmeci cümle arâz eyledi gitti

Kul Mustafa

[7]

On kise akça ikrar ettik almadı
Çapan oğlu da imdada gelmedi

Âşık Feyzullah

Çapan oğlundan imdat gelmedi
Gürledi çatladı sonu gelmedi
Emri padişaha amel etmedi
Hakkında kem sühan söylendi gitti

Umulur kendinden yiğitlik adı
Büyüdükçe bozulup kalmamış tadı
Elhamdülillah imdadı nasip olmadı
Kem ayar imiş mihenge vuruldu gitti

Kul Mustafa

[*] Tehir etmek, geri bırakmak.

[8]

Müsellim ağa bu işte oldu merdane
Vücudün sarfedüb çıktı meydane

Kurd oğlu Çoruma verdi nizamı
Geydi alâtı harbi sababı darbı

Kul Mustafa

[**] Çoruma 20 kilometre mesafede bir köydür.

[9]

Kapusuz askeri geldi elvane

Kul Mustafa

Dere bağlarının başından aştı

Tekkenin üstünde eyledik cengi

[10]

İptida cenkte Genç Osman düştü

Âşık Feyzullah

Cenk harbelere vuruldu tura
Vuruldu Genç Osman serildi yere

Çorumda on sekiz gün cenge durdular

Kul Mustafa

[11]

Çorum'a bayramı meteriste kıldı

Âşık Feyzullah

Otuz kırk kadarı kırıldı gitti

Kul Mustafa

Kapusuz askerinin bozuldu dişi

Müsellim Kurd oğlu Süleyman ağanın bu savaştaki yararlıklarını, evsafını şairlerimizin dilinden dinlemek daha münasip olur.

***

Tekyenin üstünde eyledik cengi
Elinde kattare önünde kendi
Müsellim ağamız kahreman dengi
Urun şahbazlarım dedi Kurd oğlu

.

Kanlı köpük saçtı altında atı
Keleşlere düştü korku heybeti
Vezirlerden artık etti gayreti
Urun şahbazlarım dedi Kurd oğlu

.

Bu yiğitlik haktan sana verildi
Keleşlere aç kurd gibi sarıldı
Koç yiğitler hep başına derildi
Urun şahbazlarım dedi Kurd oğlu

(*)

.

Kimler gördü böyle cengi urumda(1)
Beylik arslan gibi durur yerinde
Koç yiğitler yetişmiştir Çorumda
Seddi iskender oldu Kurd oğlu
Gün bu günki gün der Süleyman ağa

Âşık Feyzullah

[1] Sivas vilâyeti.

Kurd oğlu ol gün oldu Süleyman
Nerreşir divlere vermezdi aman
Kendüde kalmadı zerrece isyan
Defterine cennet yazıldı gitti

.

Padişahım sana eyleriz dua
Emrini Çorumlu eyledi eda
Ferman padişahım der Müsellim'ağa
Namını haşredek söyletti gitti

.

Kul Mustafa eder koptu taraka
Adüvler askeri karıştı hake
Önü erdi Horasana Iraka
Çorumun erliği söylendi gitti

Kul Mustafa

Çorumu, belki bütün Osmanlı ülkesini muhakkak bir kargaşalık ve felâketten kurtaran bu cesur ve kahreman zatın ünü İstanbula kadar aksetmiş, bu yararlığına karşı kendisine kâfi mikdar zeamet iradı tahsis olunmuştur.

Son zamanlarda dergâhı âli zaimleri zümresine geçerek İstanbulda Demir kapu civarında daye hatun mahallesindeki hanesinde istirahata çekilmiş, bu sırada yani 1162 senesinde evvelce Çorumdaki mahalli ikameti olan Emir Ahmed mahallesinde bulunan evi yanına on dört odalı bir medrese yaptırmış, bunun idare

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ve idamesi için de bu günki ra-yiçle 10000 (*) liralık kadar bir akar ve irad tahsis ederek 1163 senesinde vakfiyesini tanzim et-tirmiştir.

Memleket ve milleti uğrunda gösterdiği fedakârane ve kahre-manca mesai ile herkesin hürmet ve muhabbetini kazanan Süley-man ağa bu tesisatı ile de hayır perverliğini, maarif severliğini irae ve isbat etmiştir.

Bu vakıf; ekseriyetle görül-düğü gibi binlerce lira değerindeki malının iradından bir kaç kuruşunu pek cüz'i bir hayre vakf, müteba-kisini evlâd ve ahfadına tahsis ederek mevcut mallarının musa-dere ve tecavüzden masuniyeti ve evlâdları elinde kalması endi-şesinden mütevellid hodperestane bir emel ile tesis edilmemiş, bil-akis vakfedilen emlâk ve arazinin temam varidat ve iradı memleket ilmü irfanının yükselmesi gaesesi-ne müteveccih bir ciheti hayra tahsis olunmuştur.

Bilhassa mumaileyhin, vakfi-yesine (vakfı mezburun nezareti hazreti sadr azamide ola ve şü-rutu vakfı mezkûrun tebdil ve tağ-yiri ve taklil ve teksiri [menreten] badeuhra yedinde ola) diye şart koyması ne kadar uyanık fikirli, ince düşünceli, ileri görür bir zat olduğunun bariz bir misalidir.

Şimdiye kadar gördüğümüz vakfiyelerde, koyduğu şartın er küçük bir cüz'ünü bile tebdil ve tağyir edenlere hatır ve hayale gelmedik beddûa eden dar düşün-celi kısa görüşlü vakıflara tesa-düf ettik. Fakat mururu zamanla ictimai ve hayati şartlarda bir çok değişiklik olmasının zaruri ve ona uyulmasının da mecburi olduğunu düşünüb takdir ederek - Kurd oğlu Süleyman ağa gibi - vakfiyesine şart koyanları gör-medik.

Süleyman ağanın nerede ve ne zaman vefat ettiği şimdilik mechuldür. (12)

Erkek evlâdı olmamıştır. Ve-fatında yalnız bir kızını varis bı-rakmıştır. Kızının hakikî ismi de maalesef öğrenilemedi. Küçükken (hastalıklı olduğundan (Çorlu Kız) diye anılırmış. Bu kız Ali paşa

[*] 19 uncu sayımızdaki yarı sotunda satılan vakıf değirmen bedeli 4000 lira ya-zılacak yerde 400 yazılmuştır.

[12] Bundan sonraki bilgiler Süley-man ağanın hayatta bulunan en yaşlı to-runlarından Ticaret odası kâtibi Bay Arzi validesi Bayan Zekiyenin ana ve babası-dan işittiği müteselsil rivayetlere istinad etmektedir.

isminde bir zat ile evlenmiş. Me-miş isminde bir oğlu olmuştur. (13) Memiş ağa, Hatice, Emine isim-lerinde iki kız, Süleymen adlı bir oğul bırakmıştır. Hatice Alaybeyi oğlu Hacı Ömer, Emine de Hacı Osman ağa ile evlenmişlerdir. Süleyman, Eniştesi Hacı Osman ağa ile Bağdada gitmiş orada bilâveled vefat etmiştir. Kurd o-ğullarının milki olan hane de bu suretle Alaybey oğullarının eline geçmiştir.

Haticenin oğlu Alaybey oğlu Fazlı ağadır. Eminenin de Hacı Osman ağadan Hacı Şükrü ağa isminde bir oğlu ile Zekiye, Nu-riye, Rukkiye, Hatın, Elmas isimli beş kızı olmuştur. Bayan Zekiye ile Nuriye berhayattırlar.

Fazlı, Hacı Şükrü ağalarla di-ğer kızlar vefat etmişlerdir.

Fazlı ağanın oğlu şair Kaba-taş lisesi Türkçe öğretmeni Bay Abdülbaki Fevzi, kızı da Bayan Nazendedir. Hacı Şükrü ağanın vefat eden Reşide ismindeki kızı-nın oğlu da Tütek oğlu Raşittir. Müteveffa Rükkiye Kavukçu oğlu Hacı Ömer ağa, Hatun, Hacı Ah-med ağa ile Elmas Tütek oğlu Haacı bey ile evlenmişler, Elmas çocuksuz vefat etmiş. Rükkiye-nin dört oğlu bir kızı, Hatunun iki oğlu dört kızı olmuştur. Rükkive-nin oğullarından Kavukçu oğlu Şevket ağa ve kızı Saher ve Ha-tunun oğulları Latif, Rıza, kızları Refia, Hayriye, Nazife, Hanım el-yevm berhayattırlar.

Buraya kadar verilen izahata göre Müverrih Mustafa Âlî efen-dinin soy kütüğü aşağıya çıkarıl-mıştır. SON

[13] Bayan Zekiyeye irsen intikal et-miş bakır bir tabak ve kapağı üstünde (Sahibi Memiş bin Ali peçe 1236) yazısı vardır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

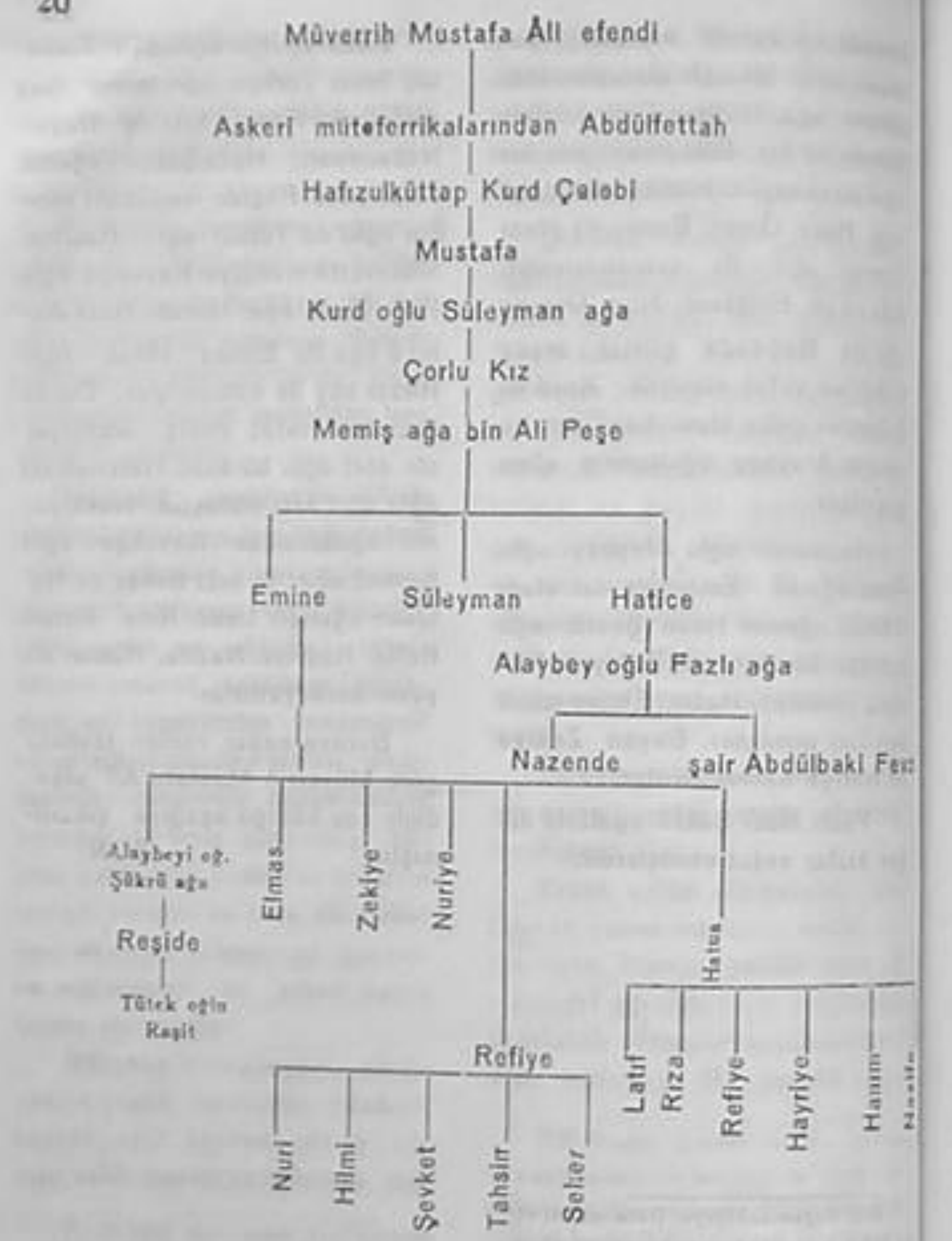

Ebüssuud Efendi

RIFAT Arıncı

On beşinci asır, Osmanlı imparatorluğunun yükseliş çağının bir zirvesidir.

Memlekette imparatorluk rejimi şahsiyetini bularak üç kıt'anın iltisak noktasındaki yerinde doğu ve batı devletleri müvazenesinde büyük roller oynamıştı; Ulusal kültür İstanbul medreselerinde asrına göre layık olduğu inkişafa malik olmuştu. Böyle bir çağda ulusun başına geçen Kanunî, kanı, ruhu temiz, zekâsı keskin, âlim, şair ve kudretli bir padişah olarak görüyoruz. Öyle bir padişah ki; Sokullu Mehmed paşa gibi bir sadrazamı, devletin hududlarını tâ şimal ufuklarına kadar genişletmek emelindedir. Sinan ve Davud gibi mimarları, eski dünya şehirlerinin saçaklarını,dinin minarelerini bulutlara kadar yükseltmek istiyor. Ebüssuud gibi bir şeyhülislamı, Türk kültürünü kutuplara kadar götürmek azminde idi. Kanunî on beşinci asrın şahikasında bir zirve Sokullu, Mimar Sinan ve Ebüssuud o zirvenin birer burçları olmuşlardı.

İşte Osmanlı imparatorluğunun böyle cihan mukadderatına hakim olduğu bir zamanda ve zeminde çok önemli rol alan Mehmed Ebüssuud, İstanbulda halen metres (Müderris) çiftliği denilen ve o zaman babası Şeyh Muhiddine tahsis edilmiş bir köy olan çiftlikte veya (Vidos) köyünde, yahutta Eyuba yakın tokmak tepe mevkiindeki yine babası için Bayazid Veli tarafından yaptırılan Sivas tekkesinde hicrî 896 saferinin 15 ve 19 uncu çarşamba gecesi doğmuştur.

İlk tahsilini babasından alarak 10 yıl İbni Kemal'in dersine giderek imlâ ve inşayı öğrendi. Yüksek tahsilini ve edebiyatı Müeyyed zadeden tahsil etti. [1] Sonra Mü-

[1] Müeyyed zade: Yıldırım zamanında yaşayan Amasyalı şeyh Ali Yar'in torunlarındandır. Bu aileye (Divrikli zadeler)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mabetle de mimari dehayı gösteren Sinan ise, kudsal varlığının maddi ve manevi temellerini atan da Ebüssuud'dur.

Binaenaleyh, Kanunî Süleyman'ı, Sokullu, Mimar Sinan ve Ebüssuud ile ayrılmaz bir bütün olarak tanımak gerektir.

Kışın Zeyrekte, yazın Sütlüce'de oturan Ebüssuud, Şair Baki ve Nev'i ile sık sık musahabelerde bulunurdu.

—Sonu Var—

Cönklerden Derlemeler :

Derleyen :
EŞREF Ertekin

YARIM DESTAN [*]

Cenge girsin dilâverler çekilsün tiğ ve teberler
Dökülsün meydana serler adûvler lâmekân olsun

Biriksin cümle sipahi beklesinler bargâhı
Gelir derler Acem Şahi ko gelsin imtihan olsun

Mecnunî medheder heran Gazi Sultan Mehmet han
Dilerim Hurile Gılman yeri bağı cinan olsun

[*] Bu yarım destanın üst tarafını bulamadık. Elimize geçerse tamamlayacağız.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DESTANI BELGRAD

Nakledem dilden hikâyet Belgradın üstüne
Koptuğun gördüm kıyamet Belgradın üstüne

* * *

Çare bulmaz sahibi tedbir olanlar neylesün
Emri Haktır bu felâket Belgradın üstüne

* * *

Nice canlar ayrılup yurdundan oldu bu mekân
Sine uryan dide giryan eyleyüp ahü figan

* * *

Yalnız bir ben değil dahi nice ehli iman
Çekmede gamle gasavet Belgradın üstüne

* * *

Kimi şehid gazidir mesken bulup Cennette has
Nice can düşman elinde kılmada matemle yas

* * *

Bin bir ismin hurmetiçün eyle düşmandan halâs
Ya ilâhi ver selâmet Belgradın üstüne

* * *

Hep gaza etmeğe hazır oldular sol sağile
Ol veziri ağzam ağa hep bütün ocağile

* * *

Zati pâk Sultan Süleyman kendisi sancağile
Yürüsün sahip keramet Belgradın üstüne

* * *

Derki (Âşık Hasan) bizde bu gamler variken
Mümkün olur mu gülerüz kalbimiz ağlar iken

* * *

Ahü feryad eyleyüb bu derd ile yanar iken
Pek yazık oldu harabat Belgradın üstüne.

TÜRKİYİ CEZAİR [*]

Gördüm Cezairli neler demiştir
Vermeziz oğlunu bilsin ol kâfir

* * *

Biz anı gönderdik Sultan Ahmede
Kara haberlerin alsun ol kâfir

* * *

Yine büktük İspanyanın belini
On iki bey ile aldık oğlunu

* * *

Hoş beklettik size Mısır yolunu
Hele ettiğini bulsun ol kâfir

* * *

Nemsenin başında yanar taç olur
Erir iner yüreğinde tunç olur

* * *

Esirlerin ahın almak nice olur
Var imdi derdiyle ölsün ol kâfir

* * *

(Âşık Halil) eder gördüm düşünü
Ağlıyordu silme gözün yaşını

* * *

Kilisenin daşlarına başını
Bir çok zaman çalmış olsun ol kâfir

* * *

Yürütmeziz Akdenizde gemini
Hakkı koyup puta verdin dinini

* * *

Gel şeytana verme sen imanını
Bari müslüman olmuş olsun ol kâfir

[*] Bu defa neşrettiğimiz ikisi tamam birisi yarım üç destan da Millî Kütüphanede 2137/208 ns. da kayıtlı cönkten derlenmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

714

Neme lâzım
Neyleyim neme lâzım
Benim bir tanem yeter
Gayrisi neme lâzım
Çekerse yarim çeker
Ancak benim niyazim
Niyazım çekmek için
Benim bir tanem lâzım

715

Ne duruyon orada
Ben yanıyom burada
Yar beni göremiyor
Karlı dağ var arada

716

Niyaz eyledim yare
Bulmadım derde çare
Dünyayı terk eyledim
Düşmanlar baki kala

717

Niyazım hakka olsun
Kabrim nur ile dolsun
İmanım yoldaş olup
Durağım cennet olsun

718

Oğlan adı Mustafa
Gir koynuma sür safa
Ne ben öldüm kurtuldum
Ne sen geldin İnsafa

719

Oğlan adı Muhammed
Ağzı gül koynu Cennet
İlerin yari geldi
Hanı bizim muhanet

720

Oğlan adın Hüseyin
Fermaneni Kasayım (1)
Anan çeksün kahrini
Ben bağrıma basayım

721

Oğlan adın Osman-lır
Pencereye yaslan dur
Kızı sana vermezler
Kızıl altun seslendir

722

O yar beni
Öt baykuş oyar beni

[1] Fermane: Bir şeyi Tayyir kesilmeksizin kıvırmak suretile bir hangi uzun bir şeyi kısaltmak.

Sineme bir kurd düştü
Oydukça oyar beni
İlerle güler oynar
Tanımaz oyar beni

723

Okka püskül başında
Kalem oynar kaşında
Yenile bir yar sevdim
On üç on dört yaşında

724

Ortaya fener geldi
Kalbime neler geldi
Genç yaşımın içinde
Başıma neler geldi

725

Ocak başında kurşun
Düşün yüreğim düşün
Hep kuşlar yuva yapmış
Ben bir yuvasız kuşum

726

Odanı kireç eyle
Yüzünü güleç eyle
Derdinden ölüyorum
Bana bir ilâç eyle

727

Odaya serdim halı
Boyu ireyhan (2) dalı
Doğru söylen ey dostlar
Kimin var böyle yari

[2] Reyhan demektir. Fesleğen dahi derler.

728

Odanın camı kırık
Gideli boynum buruk
Kimselere vermesün
Hudâ böyle ayrılık

729

Oyanıklar
Uyurlar oyanıklar
Uyuyanlar ne bilsün
Bilürler oyanıklar
Yanmışlar tutuşmuşlar
Nicitsün (3) yanıklar

730

O perdeyi
Geç baykuş o perdeyi
Yarim bana naz eder
Aç yüzden o perdeyi
Çünki meylin yok niçin
Açtın ya o perdeyi

731

Öte geçeli yarim
Siyah peçeli yarim
Pekmi gönlün büyüdü
Benden geçeli yarim

732

Öküz koştum kağnıya
Yalvaralım tanrıya
Yarebbim sen kavuştur
Yedi benli yavruya

[3] Nice etsün demektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

733

Ördek gölde yüzüşür
Çıkar kumda düzüşür
Topla zülfün yüzünden
Gölge düşer yüz üşür

734

Ördek isen göle gel
Bülbül isen güle gel
Yaktın beni yandırdın
Kâfir isen dine gel

735

Pınar başına kurban
Akan yaşına kurban
Yalınız sana değil
Arkadaşına kurban

736

Pınar başı durağım
Kesmez oldu orağım
Sen orada ben burda
Daş mı benim yüreğim

737

Pınarın başı sarı
Dibinde taşı sarı
Yenile bir yar sevdim
Gözünden kaşı sarı

738

Pınar başı hergele
Her geldikçe yar gele
Yari ben nerde bulsam
Uyuşuruz aninle

739

Perçemi festen çıkar
Terlemiş festen çıkar
Sen gideli yastayım
Gel beni yastan çıkar

740

Peşkir asdım sicime
Güvenme il piçine
Yar üstüme yar sevmiş
O gidiyor gücüme

741

Poşusu yana değer
Kılıcı kana değer
Nasıl ana doğurmuş
Sardıkça cana değer

742

Pencereden el eyler
Kaşları gel gel eyler
Senin orda duruşun
Beni burda deli eyler

743

Pencereden bakıyor
Şalvar uçkur dakıyor
Senin orda bakışın
Beni burda yakıyor

744

Pencereden bakınır
Örüzgârdan (1) sakınır
Ak gerdanın üstüne
Fındık altun takınır

[1] Rüzgâr.

745

Pencereden taş gelür
Ale gözden yaş gelür
Sen söyle ben dinleyim
Sözün bana hoş gelür

746

Pencereden bakan yar
Iğıl ıgıl (3) akan yar
Mis mi çaldın gerdane
Burcu burcu kokan yar

747

Penceresi mercandan
Bade içtim fincandan
O yar benim olmazsa
Ben de geçtim bu candan

748

Reyhanın dibi deste
Dibinde oldum hasta
Bana hakim neylesün
Götürün beni dosta

749

Sepet sepet üzüm var
Yare bir çift sözüm var
Ne yalan söyleyeyim
Gerdanında gözüm var

750

Sepet sepet üzüm var
Günde ahü zarim var
Şu dağların ardında
Kömür gözlü yarim var

751

Sepet sepet arılık
Benzim oldu sarılık
İllere düğün bayram
Bize oldu ayrılık

752

Selvi söğür değilem
Yel estikçe eğilem
Var git oğlan işine
Ben dediğin değilim

753

Selvi söğüt başıyım
Canım yüzük kaşıyım
Yarim bir bergüzar ver
Ölenecek taşıyım

[3] Ilgıt ılgıt gibi bir nevi akıştır. Ilgıt ılgıt kanı aktı dedikleri gibi bu kelimeyi de iki yerde kullanırlar. Serhoş olmuş ığıl ığıl akıyor. Ve ipekli elbise gibi ığıl ığıl akıyor derler. Vücudün nazikliği ve yumuşaklığından kinayedir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

VİLÂYET UMUMİ MECLİS TOPLANTISI

Vilâyetimiz Umumi Meclisi 10 Şubat cumartesi günü yedinci devresinin ikinci toplantısını yaparak mutat mesaisine başlamıştır.

HALKEVLERİ AÇILIŞI YILDÖNÜMÜ

Yurdun en önemli bir kültür ve enerji kaynağı olan Halkevlerinin açılış yıldönümü Şubatın 25 inci pazar günü Vilâyetimiz evlerinde de içten gelen coşgun gösterilerle karşılanmış, bu müuasebetle bayraklarla süslenen Evimizde Ar ve Gösteri kolları tarafından muhtelif müzik parçalar çalınmış, şiirler söylenmiş, kavuştuğumuz bu uğurlu gün saygı ve sevgilerle kutlulanmıştır.

İMAR HAREKETLERİ

Şehrimizin imar planını tanzim için mahallen tedkikat icra etmek üzere gelen mütehassıslar işe başlamışlardır. İki aya kadar planın sona erdirileceği haber alınmıştır.

Geçen nushamızda haber verdiğimiz yer altında bulunması umulan su kaynağının açığa çıkarılması için kazıya başlanmıştır.

MES'UL MÜDÜR : Dr. Pertev Kaleli oğlu

Gösterid Şûbemiz tarafından evvelce temsil edilen (Tarih Utandı) piyesinden bir sahne

Gösterid Şûbemiz tarafından temsil edilen (Çoban) piyesinden bir sahne

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Ar Şubesinin verdiği Konser intibalarından

—Çorumlu : Sayı 20—

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!] [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!]

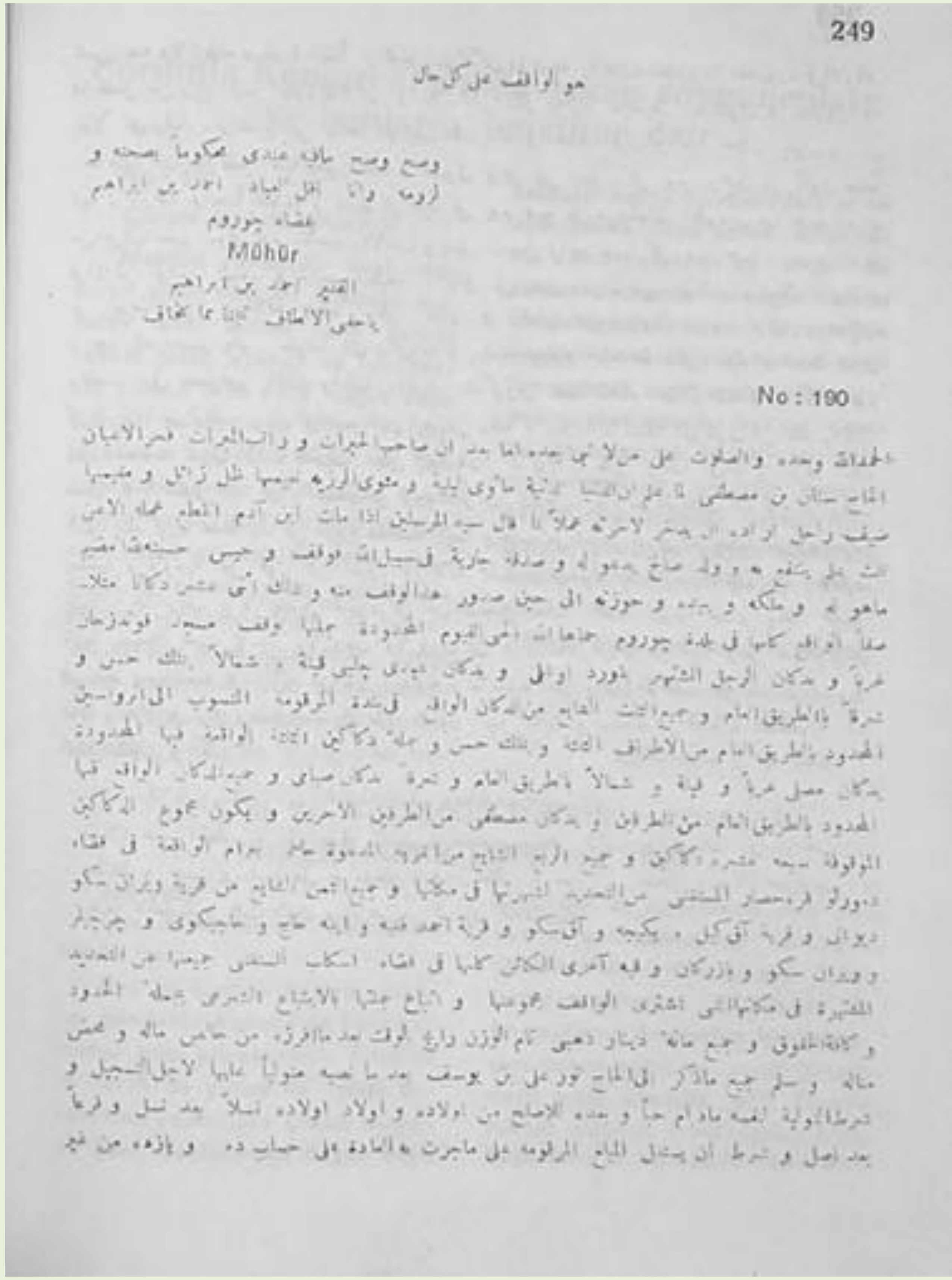

هو الواقف على كل حال

وصح وصح ما فيه عندي محكوما بصحته و
لزومه وانا اقل العباد احمد بن ابراهيم
قضاء چوروم
Mühür
الفقير احمد بن ابراهيم
يرجي الالطاف كما هو لائق

No : 190

الحمد لله وحده والصلوة على من لا نبي بعده اما بعد ان صاحب الخيرات و راغب المبرات فخر الاعيان
الحاج سنان بن مصطفى لما علم ان الدنيا الدنية مأوى بلية و مثوى الرزية نعيمها ظل زائل و منصبها
طيف راحل اراده ان يدخر لاخرته عملاً لما قال سيد المرسلين اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا عن
ثلث علم ينتفع به و ولد صالح يدعو له و صدقة جارية في سبيل الله فوقف و حبس حسبة لله مقسم
ماهو له و ملكه و بيده و حوزته الى حين صدور هذا الوقف منه و ذلك اثني عشر دكانا متلا
صقا الواقع كلها في بلدة چوروم حماها الله الى اليوم المحدودة جملها بوقف مسجد قونده زهاد
غرباً و بدكان الرجل الشهير بمورد اوغلي و بدكان درويش چلبي قبلة و شمالاً بملك حسن و
شرقاً بالطريق العام و جميع البيت التابع من دكان الواقف في بلدة المرقومة المنسوب الى اروسيت
المحدود بالطريق العام من الاطراف الثلثة و بملك حسن و جملة دكاكين الثلثة الواقعة فيها المحدودة
بدكان مصلى غرباً و قبلة و شمالاً بالطريق العام و شرقاً بدكان صباغ و جميع الدكان الواقف فيها
المحدود بالطريق العام من الطرفين و بدكان مصطفى من الطرفين الاخرين و يكون مجموع الدكاكين
الموقوفة سبعة عشرة دكاكين و جميع الربع الشايع من قرية المدعوة حاجي بيرام الواقعة في قضاء
دورلو من حصار المنتقل من التحديد لشهرتها في محلها و جميع الخمس الشايع من قرية ويران سكو
ديوان و قرية آق كيل و يكيجه و آق سكو و قرية احمد فقيه و ابه حاجي و حاجيكوى و چرچيلر
و ويران سكو و بازركان و قرية آمري الكائن كلها في قضاء اسكلب المستغني جميعها عن التحديد
لشهرة في مكانها التي اشترى الواقف مجموعها و اتباع جميعا بالابتياع الشرعي جملة المحدود
و كافة الحقوق و جميع مائة دينار ذهبي تام الوزن رائج الوقت بعد ما افرزه من خاص ماله و محض
ماله و سلم جميع ما ذكر الى الحاج نور على بن يوسف بعد ما نصبه متوليا عليها لاجل التسجيل و
شرط التولية لنفسه ما دام حياً و بعده الاصلح من اولاده و اولاد اولاده نسلاً بعد نسل و فرعاً
بعد اصل و شرط ان يستغل المبلغ المرقومة على ما جرت به العادة على حساب ده و يازده من غير

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

[illegible]

Çorumla Kengırı arasında çıkan soyguncular̲a ve bunların tenkiline dair

No : 191

Çorum beyine hüküm ki :

Mektub gönderüb livai mezburun sınırı nihayet bulduğu mahalde bazı kuttai tarik gurbet taifesi gelüb ayende ve revendenin yoluna inüb katli nüfus edüb Kengırı sancağında (Karı) ve örtlüce nam kariyeler halkı ile Çorum sancağında Çukuraluç nam kariye halkı yatakları olub ve Çorum sipahilerinden üç nefer sipahi at ve yarak verüb muavin oldukları sebepden fitne ve fesadları ziyade olıb ılgarlarile üzerlerine varıldıkda firar edüb yatakları teftiş olundukta zikrolunan kariyeler halkı ile ol sipahiler kalanub haliya havfimizden at ve azık verdik deyu şirret edüb lâkin sahih yatakları ve muin oldukları mukarrer olmağın kalede habsolundular deyu arzettüğün ecelden buyurdum ki hükmü şerifim varıcak mezburun müfsidlerden gaybet edenler her ne canibe gitmişler ise dikkat ve ihtimam edüb ele getürüb hakikat halleri neye münceر olursa isimleriyle tafsili ile yazub bildiresin. Tezvir ve telbisten hazer eyliyesin.

(Beğin kapu kethudasına verildi)

Fi gurrei muharremülharam
973 (1565)

Mühimme 6. S. 664

Kasaba ve köylerde tüfenkle gezerek soygunculuk edenlere dair

No : 192

Çorum beyine ve Kadılarına hüküm ki :

Sen ki Sancak beyisin mektup gönderüb kasaba ve kura halkından bazı kimesnelerin tüfek ile ve yarak ve yasak ile şikâr behanesine yaylaklara çukub reayanın gani olanlarından düğün deyü akçaların ve koyunların alub fesad ve şenaadden hali olmayub yarakları ellerinden alunub haklarından gelinmek istedik de siz ki kadılarsız üzerlerine behasbeşşeri nesne sabit ve zahir olmadı deyu mani olmağla ehli fesada ruhsat olduğun arzetmişsiz. İmdi, buyurdum ki bu bapda varid olan

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

emri şerif mucibince amel eyleyüb minbaid suhte namına olan ehli fesadın ikisi ve üçünü yarağla bir yerde gezdirmeyesin. Dergâhı muallâm yeniçerilerinden gayri her kimde tüfek bulunursa alasın ve siz ki kadılarsız ol veçhile yarak ve yasak ile üç dört nefer suhte taifesi cemiyetle gezdiklerinde üzerlerine şeri ile nesne sabit olmadı deyu ele getürmekte muavenet etmiyesin sonra istima oluna muatep olmanız mukarrerdir. Ana göre mukayyed olub il erine dahi tenbih ve tekid eyliyesin ki bir kaç suhteyi ki kendu hallerinde olmayub yarak ve yasak ile gezeler ele getürüb beye teslim edüb siz dahi habs edüb ahvallerin bildiresin. Şöyle ki badelyevm sancağında suhte ve levend taifesinden kimesneye zarar erişse özrün makbul olmaz.

(Beyin ademi Aliye verildi)

F. 7 Safer 975 (1565)

Mühimme 7. S. 113.

Bazı eşkıyaları himaye eden Hacı Hamza kadısı Muhiddine ve eşkıyaların yakalanmalarına dair

No 193

Çorum ve Osmancık ve Ekradı müteferrika kadılarına hüküm ki:

İskilip kadısı naibi Alaeddin halife süddei saadetime mektub gönderüb Hacı Hamza kazasından Kara Mehmed ve Kara Mahmud ve Şaban nam şakiler seferi humayuna giden askerden ve gayriden nice adem katledüb sipahi oğlanları ağası Ali dame mecdehunun yolun basub dört nefer ademini mecruh edüb İskilip kazasına tabi Ahad yakası nam kariyeden bazı müslümanların avretin ve oğulların çeküb zulüm ve teaddi eyledikleriın (bildirdiği ecilden) sen ki sancak beyisin kaim makamın mezkûrları ele geçirüb haklarından gelmek istedikçe Hacı Hamza kadısı Muhiddin mezkûrları yanına alub ele vermeyüb sonra gaybet ettirüb raaya ve berası ahvali mükedder olub ahali vilâyet mezkûrların haklarından gelinmesin rica ettiklerin arzetmeğin mezkurlar ele getürülüb süratle haklarından gelinmesin emredüb buyurdum ki vardukta mezkûr eşkıyayı ihzar edüb gaybet ederlerse şerile buldurulması lâzım olanlara buldurub dahi arz eyledüğünüz hakları husama muvacehesinde teftiş edüb arzolunan mevad şeri ile sabit olursa muhtacı arz ise haps değil ise eshabı hukuku (*) aliverdikten sonra şeri ile lâzım gelene icra eyleyesin. Tamam hak üzere olub hilâfı şeri teaddi olmaktan hazer edesin.

Fl. 12 M. 996 (1587)

Mühimme 64. S. 61

Çorum muhafazasında kalacak otuz sipahiye dair

No: 194

Sabıka Çorum sancağı beyi olan İskender beye hüküm ki:

Haliya Çorum sancağı beyi ve asakiri nusret muasırını bu senei mübarekede şark seferine gitmek ile livai mezburda ehli fesad eşkıyanın reaya ve berayaya ziyade zulüm ve teaddileri olduğu ecilden senei sabıkada ve gayri senelerde olageldiği üzere livai mezburun alçak hallu sipahilerinden otuz nefer sipahi tayin olunub bu sene livai mezbur muhafazasına kalmak emredüb buyurdum ki vusul buldukta bu bapda tahir etmeyüb livai mezburun alçak hallu olup muhafazaya kadir olanlardan otuz nefer sipahi yazub defter edüb defterin bir suretin mühürleyüb beyler beyiye gönderüb ve bir suretin mühürleyüb süddei saadetime gönderesin ki timarlarına zarar gelmemek içün her birine müstakil hükmü şerifim verile. Amma yazduğun sipahiler muhafazaya kadir yarar sipahiler olub pir ve amel manda olmayub her biri yat ve yaraklarile yanında muhafaza hizmetinde olub kendu havalarında olmıyalar şöyleki muhafaza hususunda ihmal olunmağile ehli fesad ve şenaat reayaya zulüm ve teaddi eyledüğü ilâm oluna asla beyan olunacak özürünüz makbul olmayub mezburların dirlikleri alınub siz dahi mesul olmanız mukarrerdir. Ana göre mukayyed olub babı muhafazada dakika fevt etmiyesin

Fl. 10 Za. 996 (1587)

Mühimme 64. S. 225

[*] Metindeki (eshabı hukuk) terkibi (hukuku eshap) şeklinde olsa gerektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Ne : 195

Düsturu mükerrem müşiri müfahhanı nazımül âlem müdiri ümurül cumhurü bilfikrissakıbi müt mümü mühamül enamü bilreyissaibi mümehhidi bünyanüddevleti velikbal müşeyyidi erkânissaadeti veliclâl elmahfufu bi sınufu avatıfı melikil âlâ Sivas valisi vezirim paşa edamallahü taalâ iclalehu ve kudvetül kuzatı velhükkâm madenil fazlı velkelâm Osmancık ve . . . . kadıları zide fazlühüma tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki Osmancıkta vaki aizzei kiramdan müteveffa Koyun baba kuddise sırrehül azizin zaviyesine zaviyedar olan sulahadan Ali dede zide salahahu südde i saadetime arzuhal edüb Çorum sancağının Osmancık nahiyesinde seyyidil budala essevid Koyunbaba zaviyesi vakfı zaviyeye müteallik olan bağlar ve yerlerden uşür talep olunmaya ve koyunlarından rüsum alınmaya ve Osmancık tevabiinden kariye ovacık suyu sınurunda tatlaç pınarı ve Kızılca ırmağıyle ve Kızılkaya ile ve karyei Arduha ve nef si tambile mahdut olan yerin zaviyesinde koyun kışlasiçin tapusun alduğu defteri hakanide mukayyed ve bundan akdem ecdadı izamımdan merhum ve mağfürün leh Sultan Selim Han tabe serah Çorum sancağının Osmancıkta vaki Koyunbaba zaviyesinde sakin olan meşayih ve sair huddamin milkiyet üzre tasarruf ede geldikleri yerlerden ve değirmenlerden ve bağdan ve koyunlardan ve saireden resim alınmaya ve uşür talep olunmaya deyu mukarrername erzani . . . . . olundukta defteri hakaniye kayid ve ellerinde sureti defter verilüb ve verilen mukarrername hudavendigâr sabık ammim Sultan Ahmed han tabe serahın zamanı saadet iktiranlarına gelince ecdatı ızamım hazaratı tarafından verilen mukarrernameler mucibince verdikleri mukarrer namei humayun cülusu hümayunumı vukuunda bin yüzelli dört senesi şevvalinin yirmi dokuzuncu gününde tecdit ve berminvali meşruh tarafı humayunumdan dahi mukarrer namei humayun ihsan olunub ve mumaileyh hâlâ zaviyei mezburda beratı şerilimle zaviyedar olub şartı vakıf mucibince ayende ve revendeye itamı taam edüb ahardan bir veçhile dahlolunmak icap etmez iken davlak nahiyesinde kariyei Reyhan nam diğeri Ovacık su karyesinin temam malikânesi defteri hakanide Osmancıkta vaki müteveffa Mehmed paşa imareti vakfı ve divanisi dahi havassı humayunum mülhakatından olmağla kariyei mezburenin divanisine berveçhi malikâne mutasarrıf olan . . . . . kimesne kariyei mezbureyi bermucibi defteri hakani malikâ[illegible]si mutasarrıfı ve imareti mezbure vakfı mütevellisi elile zabıt ve vaki olan mahsul rüsumundan divani tarafına ait olanı kanun ve defter mucibince ahiz ve kabza kanaat etmeyüb hilâfı defteri hakani ve berminvali meşruha verilen milkname ve mukarrernamei humayunuma mugayir azizi müşarünileyhin zaviyesi vakfı olan sabıkılbeyan arazi ve bağlardan uşür ve resim talep ve mukaddema zaviyei mezbure zaviyedarı ve mumaileyhin selefi veliyyüddin ile murafai şeri şerif olduklarında vechi meşruh üzre defteri hakanide zaviyeye tahsis ve tayin olunan arazi ve bağlar ve sairde kariyei mezbur mutasarrıflarının bir türlü alâkaları olmadığı şeran sabit ve zahir ve karyei mezbur divanisi mutasarrıfının mugayiri defteri hakani zahir olan müdahalesi meni ve refi birle kıblei şeriden hücceti şeriye mugayir verilmişken hâlâ divanisine berveçhi

malikâne mutasarrıf Mehmed arslan nam kimesne memnu olmayub defteri hakani ve verilen hücceti şeriyeye mugayir müdahaleden hali olmadığın bildirüb hücceti şeriye ve defteri hakani ve verilen mukarrer namei humayun mucibince amel olunup mugayiri defteri hakani ve ol hücceti şeriyeye muhalif zahir olan müdahalesi meni ve defolunmak babında hükmü hümayun rica ve defter hanei amiremde mahfuz olan defteri mafasıla muracaat olundukta Çorum sancağının Osmancık nahiyesine tabi seyyidil budala esseyit Koyunbaba tabe serahın zaviyesi vakfı sureti yazıldığı mahalde zaviyei mezbure müteallik olan bağlar ve yerlerden uşür talep olunmaya ve koyunlarından rüsum alınmaya deyu hüccet ve ahkâmı şerifelerin getürüb gösterdikleri sebepden vechi meşruh üzre kaydolundu ve Osmancık tevabiinden kariyei ovacık suyu sınurunda Tatluca pınarı ve Kızılca ırmaklı ve kızıl kaya ile ve karyei Arduç ve nefsi tambılı mahdud yeri merhum Koyun baba zaviyesinin koyun kışlası için iki bin akça tapusun alub verdim deyu dokuz yüz dokuz tarihile müverrah tapu kâğıdı ibraz olunub . . . . şehir dahi

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

bu zemane gelince tasarruflarındandır deyu haber verdikleri ecilden mevaidı saire ile defteri mafasıla muharrir kalemile bendi defter olundu ve davlak nahiyesine tabi yüz on dokuz nefer reaya ve iki mezraa ve on bir zemin ve iki nefer . . . . karyei (. . . . . . .) nam diğer ovacık suyu tabii divanı (. . . . . . .) temam malikâne vakfı imareti Mehmed paşa der Osmancık divanı hassai hudavendigâr ve tahtında zemin büyük bir malikâne vakfı zaviyei Koyun baba ve hasıl maa niyabet divan ve hınta ve sair yekûn maa gayriha altıbin altıyüz yirmi üç akçe yazu ile defteri hakanide mastur olduğu üzere defteri mafasılda muharrir kalemile ol dahi tahrir olunduğun iftiharil emacidi velekârim bilfiil defter emini olan Elhac Mehmed rakım dame mecdehu arzetmeğin arzı mucibince amel olunmak emmak emrim olmuştur buyurdum ki hükmü şerifim vusul buldukda bu bapda sadır olan emrim üzre amel dahi Osmancık nahiyesinde zaviyei mezbureye müteallik olan bağlar ve yerlerden uşür talep olunmaya ve kovanlardan resim alınmaya ve Osmancık tevabiinden karyei ovacık suyu sınurunda Tatluca pınarı ve kızılca ırmağı ve kızıl kaya ile ve karyei Ar... ha ve nefsi tambili mahdud yerler zaviyesine koyun kışlası için defteri hakanide mukayyed arazi ve kışla ve bağ ve sair bermucibi defteri hakani zaviyei mezbure tarafından zabıt ve vakfa ait olan kanun ve defter mucibince zaviyei mezbur zaviyedarına ahzükabz ettirüb hilafı defteri hakani ve mugayiri hücceti şeriye kadiyi mezbur malikâne ve divanisi mutasarrıflarını bir dürlü dahli taarruz ettirmeyesiz ve daniecit zaviyei mezbur tarafına ait olan mahsul ve rüsumdan şimdiye değin fuzuli bir nesne alınmış ise badessübut hükmedüb aliverdi minbait defteri hakaniye ve kanuna ve emri humayunuma muğayir kimesneye bir dürlü iş ettirmeyüb hususu mezbur için bir dahi emrim varmalu eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi evasıtı safer sene ihda ve sittin ve mie ve elf. 1161

Bi makamı kostantiniyetil mahrusa

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939-.-1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 21

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

MEDENİYET ANLAŞLARI Nazmi TUĞRUL

ÇORUM VİLAYETİNİN İSKİLİP KAZASINA BAĞLI BAYAT NAHİYEBİNDEKİ DEVLETE AİT TOPRAKLAR

ÇORUM TARİHİNE DAİR VESİKALAR

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

CÖNKLERDEN DERLEMELER DESTAN Eşref ERTEKİN

ZELZELE Nuri UĞUR

DANİŞMENTNAME VE MİRKATÜLCİHAT

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 | 1 NİSAN 940 | Sayı : 21

MEDENİYET ANLAYIŞLARI

N. T.

Daima dillerde dolaşan, tefsir ve izaha muhtaç görülmiyerek manası pek bariz telakki edilen bazı kelime ve tabirler vardır ki; bunların umumî kabule mazhar olmuş müşterek ve kat'î bir mefhumunu bulabilmek ekseriya pek müşkül olur. Pek mütearef bir müedda ifade ettiğini zan ve sırası geldikçe tekrar ettiğimiz (Medeniyet) kelimesi de işte bunlardan biri ve belki en mühimmidir.

Bu günki ilim ve fikir âleminin en büyük âlimleri, feylesofları, mütefenninleri bile bu kelime mefhumunun derecei şümulü üzerinde ittifak edememişler, yani eski bir mantık ıstılahınca (Medeniyet) in henüz (efradını cami, âyarını mani) bir haddini çizememişlerdir.

İlim ve fennin teammüm ve inkişafını, refah huzur sebeplerinin tevessû ve intişarını hakiki bir medeniyet ölçüsü olarak telakki eden maddiyatçılar, cemiyetlerdeki iktisadî münasebetlerin teessüs, tanzim ve tevziine göre medeniyet mikyası bulan iktisatçılar, insanların yekdiğerine karşı muamele ve münasebetlerindeki şefkat, muhabbet, muavenet ve tesanüd hislerinin derecei samimiyet ve tekâmülünü miyar addeden idealistler, medeniyetin terakki ile tev'em bulunduğunu, terakki ise ancak sâyü ci-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

dal ile mümkin olabileceğini, "binaenaleyh bazılarınca bir vahşet" ve iptidailik eseri telakki edilen ihtiras ve mücadelenin, medeniyetin bir lâzımı gayri müfarikı zarurî bir unsuru olduğunu iddia eden sürrealistler, bu ve buna benzer daha türlü türlü fikirlerin mürevveç ve müdafii olan tarikatler, bunların da bir çok salik ve peyrevleri vardır.

Her mezhep kendi noktai nazarını ilmî, fennî delillere riyazî istatistiklere, mâkul, mantıkî sebeplere istinad ettirerek müdafaa etmektedir.

Bu muhtelif tezlerin yekdiğerine temamen mübeyin ve zıd olan cihetleri bulunduğu" gibi mütedahil kısımları da vardır. Bu takdirde (Tavuk yumurtadan mı, yumurta tavuktan mı ? çıkar) dairei fasidesi meydana gelir.

Mesele birazda, fiilleri tedkik mevzuu yapan ve sahayi tedkikine girebilen azaya göre Fili tarif eden (Körler, Filler) hikâyesini andırır. Şüphesiz ki bir birinden ayrı veya farklı olan bu görüş ve inanışların hepsinde de bir çok hakikat nüveleri vardır. Fakat bunları yekdiğerile telif ederek ortaya tam bir (Medeniyet) telakkisi formülü çıkarabilmek hemen hemen imkânsız gibi görünüyor.

Çorum vilâyetinin İskilip kazasına bağlı Bayad nahiyesindeki devlete ait toprakların ziraat kabiliyeti hakkında rapor

Göçmen yerleştirmek üzere ziraat bakımından tedkiki emir buyurulan Çorum vilâyetinin İskilip kazasına bağlı Bayad nahiyesinin Bayanpınarı, Reşadiye, Goncaoğlu ve Yenibahçe köylerine vilâyet iskân ve ziraat müdürlerile gidilerek nahiyenin müdürünün gösterdiği arazi tedkik edildi.

Bu gün Ziveli aşiretinin dağınık bir surette yerleştiği bu toprakların gerek bu aşiret ve gerekse Çankırının hudud köylüleri tarafından fuzulen işgal edilen kısımları bağlı krokide gösterilen dört mıntakada gösterilen ceman tapu kaydi ve tahmine göre 28000 -30000 dekara kadardır.

İskân kanununa göre bu mıntakada ziraat topraklarının iyi, orta, aşağı vasıflarının tayini yağmur, azlığı ve gübresizlik gibi mucbir hallerden doğan sebeplerle bir kısım toprağı ekmek, diğerini de ertesi sene için nadasa tabi tutarak sürüp hazırlamak zaruretinden dolayı şu suretle ayırmak en doğru olur.

A) İyi toprak

Yayla ve yağmuru az olan bu mıntakada ancak sulanabilen tarlalardır. Tedkik edilen yerlerde bu cinsten toprak yoktur.

B) Orta toprak :

Su yokluğundan veya seviye farkından dolayı sulanamayan ve fakat taban yerlerde bulunub toprağı derin ve su tutma "kabiliyeti" ziyade olan yerler olup, bu kaliteden yalnız Yabanpınar köyünde 2700 dekar toprak vardır.

C) Aşağı toprak :

Yamaç veya temamile kıraç sahalarda olup, toprağının yapılışı fazla su emmesine mani ve meyilli, akıntılı vasıflarile de yağmur sularını akıtan ve suyu çabuk kaçıran az derin topraklardır. Tedkik sahasında bu cinsten 26000 dekar kadar toprak vardır.

Mahallin ihtiyacına ve kanunun nisbetine uygun olan bu mikyasla hududları içinde bulunan bu

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

arazi üç parçaya tefrik edilerek mutalea edilmiştir.

1 — Ziveli aşiretinden halen 18 evli olan Bayanpınarı köyü hududu içindeki arazi.

Bağlı krokide görüldüğü üzre bu köyün bulunduğu noktaya nazaran şimali garbi istikametinde uzanan iki müvazi tepenin arasında vadicik halinde olup, ortasında Çankırı tuzlalarından gelen bir sel deresi vardır. Bunun taştığı vakıt kapladığı arazi kısımları tuzlanmış ve ziraat kabiliyetini kaybetmiştir.

Nahiye müdürünün fuzulen Çankırının buraya hudut köylüleri tarafından işgal edildiğini söylediği devlete ait arazi Bayanpınarı ovasının takriben ortasında bulunan tek bir höyükten başlayarak çoğu ova ve bu ovaya bitişik eteklerde kalitesi orta vasıfta topraklardır. Genişliği kaza tapu kaydi ve tahminime göre de 2700 dekardır. Bu hesaba ve kanundaki nisbete göre bu mıntakaya en çok 35, en az 27 aile iskân edilebilir.

Bu kısmın su vaziyeti: Köye bir kilometre mesafede birbirine yakın ve pek az akan iki çeşme ile, yine bu civarda fakat yalnız hayvanlara içirilen, suyu tuzlu bir kuyudan ibarettir. Bu günkü 18 evin insan ve hayvanlarının ihtiyaçlarını güçlükle karşılamaktadır.

Buraya 35 aile daha iskân edilince, bu hale göre susuzluktan çok zorluk çekileceği muhakkaktır. Ancak çok eski bir harabenin civarında olan bu çeşmeler bakımsız bir halde olduklarından tabiatile suları azalmıştır. Menbaları açılarak ayıklanır ve derinleştirilirse su mikdarı artacağı muhtemel olduğu gibi, bu civarda açılacak bir kaç kuyunun tabandan sularını birleştirerek bu menbaa akıtılmak suretile de menbaın beslenmesi ve suyun arttırılmasına da vaziyet müsaittir. Bu işle beraber hayvan suyu için de bu köye Kızılırmağa inmek ve hayvan sulayabilmek üzere ırmak kenarındaki köylülerin bu günkü mümanaatları kaldırılırsa su işi iyi bir şekilde halledilmiş olur.

2 — Bu kısım Bayanpınarı köyünün karşısındaki Kıralanı tepelerinin garbinde Goncaoğlu köyünün cenubunda Noda tepesi denilen mevkide 15000 dekar mikdarı tamamile tepe ve kıraçta 10000 dekarı da bu kısma cenuptan bitişik kısmen etek, kısmen de dar bir vadicik halinde toplu ceman 25000 dekar mikdarındadır.

Ancak bu sahadan yağmurlar ile aşınmış veya taş ve çakıllar ile doldurulmuş olmasından ziraat kabiliyetini kaybetmiş 4000 dekar mikdarı toprak çıkarılınca burada istifade edilebilecek 21000 dekar yer kalıyor demektir. Bu yerlerin kalitesi aşağı topraktır. Bu genişlik ve vasfa göre buraya da en çok 225 ve en az 150 âile yerleştirilebilir. Bu kısmın su vaziyeti: Bayanpınarından bu günkü haliyle çok fenadır.

Devlete ait olan bu arazi içinde akar su olmadığı gibi, açılmış kuyu da yoktur. Hatta bu sahada 20 evli Reşadiye köyünde (Ziveli aşireti halkından) hiç su olmadığı gibi, 8 evli Gonca oğlu köyünde 2 - 3 kuyu ve köyü takriben 3 - 4 kilometre mesafede biraz akar su vardır. Bu suya nazaran muhacir köyünün bu civarda yapılması muvafık gibi görülürse de, iş topraklarının bu sudan 8-10 kilometre gibi çok uzak bir yerde kalması günlük ziraat zamanının yollarda geçirilmesi gibi esaslı ve devamlı bir mahzuru unutulmaz. Bunun için bu mıntakaya muhacir getirmeden önce bu toplu toprakların ortasına düşürülecek bütün iskân vasıflarını haiz köy mahallinde bir kaç kuyu kazılarak bulunacak suyun keyfiyet ve kemiyetini anlamaktan başka çare düşünülemez.

3 — Küçük bahçeli isminde ve Ziveli aşiretinden 8 kürt ailesinin sakin bulunduğu mıntakada kaza kayıtlarına göre 1850 dekar olan toprakların mikdarı hakikatte daha çoktur. Esasen Reşadiye köyünün halkından olan 8 hanenin burada tapulu bir kaç tarlasından başka bir şeyleri yoktur. Tapuca mahallinde kayıtlara tatbik yaptırılacak bir tedkik burada daha birçok toprak meydana çıkarabilir.

Şu halde 1650 dekar üzerinden burada iskan hesabı yapmak doğru olamaz.

Arazinin temamen kıraç olduğuna göre kalitesi aşağı derecededir.

Bu kısmın su vaziyeti: Akar suyu hiç yoktur. Bu günkü ihtiyaç 4 - 5 metre derinlikte iki kuyu ile temin edilmektedir. Buraya yerleştirilecek aile adedine ve hayvan ihtiyacına göre su meselesi kuyular ile temin edilebilir. Hatta hayvan suyu için Bayanpınarı gibi ve aynı şekilde Kızılırmaktan da istifade edebilir.

Hulâsa: Göçmen iskânı düşünülen bu mıntakanın yalnız zi-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Sinan efendi kıldırdı. Eyubtaki Mezarlığa gömüldü. Ölümüne «Molla Ebüssuuda ola makam Cennet» «Kad intekale elmevlel Ebüssuud» «Vemate fi daüzzaman Mevlâna» cümleleri tarih oldu. Yerine Amasyanın Sunise köyünden Şeyh Husameddin efendinin oğlu Muhşi Sinan efendiye teklif edilmiş ise de kabul etmediğinden Çivi zade damadı Hamit efendi tayin edilmiştir. İstanbuldaki Ebüssuud caddesi hâlâ onun bir hatırasıdır.

Hususi kütüphanemizde mevcud Ebüs uudun âile şeceresine göre; Ebüssuudun, Kerime, Rahime, Hatice isminde üç kızı ile Mustafa çelebi, Mehmed çelebi, Ahmed çelebi, Mahmud çelebi isminde dört oğlu dünyaya gelmiş ise de oğullarından ikisi babaları zamanında, Mustafa çelebi babasının ölümünden sonra 1008 de ölmüştür. Elimizdeki bir vakfiyeye göre Mehmed çelebiyi 1004 te Çorum valisi olarak görüyoruz. Halen İstanbulda Millet Kütüphanesi işyarı bulunan Ebüssuudun torunlarından Suud Yavsının bize gönderdiği notlarına nazaran ve âile şeceresindeki kayde göre Mehmed çelebi Halep kadısı iken 871 de Halepte ölmüştür. İleride bu zattan bahsedeceğiz. [2] Sicilli Osmaniye göre Abdurrahman ve Şeyh Nasrullah isminde iki oğlu daha varsa da aile şeceresinde kayıtlı değildir.

Vakıfları: Ebüssuud efendiye babasından hayli vakıf servet kaldığını babasının vakfiyesinde görmüştük. Buna ilâveten İskilipte Şeyh Yavsı camiini ve muallimhaneyi, cami civarındaki çeşmeyi, İstanbulda Eyüb civarındaki mektebi, [*] macuncu mescidindeki hamam ve çeşmeyi, Zeyrekteki konağını yaptırarak vakfetmiştir. Bu muallimhane yani öğretmen okulu son zamanlarda yıkılarak yerine camiin soluna bir ilk okul yapılmıştır. İki dershaneli bu bina 1926 da İskilip Sıhhat ve İctimaî Muavenet dairesi emrine verilerek dispanser haline getirilmiştir. Yalnız Zeyrekteki evi evlât ve ensal ne ikametgâh olmak üzre ilâmaşaallah muhafazası vakfiyesi şartlarındandır. Bu gün bu konağın yeri daha belli değildir. Vakfiyesi sureti Suud Yavsıdadır. Vakfiyesinde Eyübteki mektebe devam edecek talebeye her sene bayramlarda elbise alınması, mektepteki talebenin Kur'an hafızlığına çalışması her ay 30 hafızın bir hatim okuması için kâfi tahsisat vardır. Bu suretle mühim bir servet tahsis edilmiş oluyor. Bayezid Veli babası Muhiddin Yavsıya bahsinde müfredatı geçen serveti vakfettiği gibi Kanunî Süleyman da Şeyhulislamlara has olarak arazi, emlâk vebir çok akar vakfetmiştir. Bu servetten de ilk defa istifade eden Ebüssuud olmuştur.

[2] Suud Yavsının noto mükerrer sahife 4. ve şecer S. 1.

[*] Bu mektep eczahane olarak yapılmıştı.

Eserleri: Osmanlı tarihinde Türk ve İslam kültürünü temsileden 8 Ebüssuud efendi tanıyoruz. İskilipli Mehmed Ebüssuud efendi bunların başında yükselen dâhî bir şahsiyettir. Birçok müverrih ve müelliflerimiz bu aileyi cihan savaşına kadar Osmanlı ülkesi içinde bulunan ve bu gün Irak,ın şimal sınırında bir kaza merkezi olarak kalan (İmadiye) kasabasından sanarak dedesi Mustafa İmadinin torunlarından olan Ebüssuudü (Ebüssuudül İmadi) diye ananmışlardır. Hatta kürt olduğuna hükmetmişlerdir. Bu yanılanlar cümlesinden olarak (Keşfizzunun-kâtip çelebi- C. 1. S. 84.) (Donanma mecmuası No. 13. S. 1277,) (Edebiyat tarihi dersleri- İbrahim Necmi sahife 84), (Ali Emiri), (Peçevi tarihi) sayılabilir. Bazıları da Aslan İstanbuldaki meteres köyünden sanarak bu yolda mutaleada bulunmuşlardır. (Sicilli Osmani C. 1. S. 168 - 170) gibi.

Biz, Ebüssuudu, âlim, salâhiyetli bir tefsirci, nevi şahsına münhasır müftü, olgun ideoloji sahibi ve ağır başlı bir şair, hoş sohbet bir mürşid, bir Türk dâhisi olarak tanıyoruz. Türkçe, arapça, ve acemce eserler yazdı, Şiir söyledi. Eğer yalnız Türkçe yazmış olsaydı onu yalnız biz, yani Türk âlemi tanımış olacaktı. Halbuki bütün şark ve garpteki islam dünyasının ve insanlığın tanıması için o zaman bu üç lisana muracaat mecburiyetinde kaldığını kabul etmek pek yerinde olur.

Evvelâ âlim demiştik.; Zamanına göre ilminin hududunu tayin etmek mümkün değilse de şimdiye kadar elde edebildiğimiz eserlerinin kısa bir listesini yapmakla onun ilmi hakkında bir fikir verebileceğimizi tahmin ediyoruz. Üslûbundaki sadelik, lisanındaki kudret ve ruhundaki incelik ona (Hatibülmüfessirin) unvanile şöhret kazandırmıştı. Tefsirinin ikinci nushası Hicaza gönderilerek talebelere kopyasını aldırdılar.

Bazı edebiyat tarihçileri Ebüssuud, bir şair değil bir âlimdir derler. Buna şunu da ilâve etmek lazımdır ki; eğer kanunî, İbni Kemal

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ve Ebüssuud gibi edip ve âlimleri devrin edebiyatçılarını teşvik, tergip ve taltif etmeselerdi Baki ve Nev'i gibi şairler de yetişmiye cekti. Binaenaleyh o devrin edebiyatında Ebüssuudun şaheser denecek bir hissesi olmasa bile geniş görüş ve düşünüşü ile devir edebiyatı üzerinde büyük tesiri olması pek tabiidir. Ebüssuudun bütün eserlerinin tedkikine bu kitabın hacmi müsait olmadığından yalnız eserlerinin bir listesini dercetmekle iktifa ediyoruz. İlk fırsatta ayrıca bu Türk âliminin hayatını bir eserimizle neşretmek istiyoruz.

ESERLERİNİN LİSTESİ

No.	ESERİN ADI		Bulunduğu Yer
1	Sismül ahlâf filmeshi alelhuffaf	Arapça	Çorum K. 1497/163
2	Mevkifül ukul fi vakıfil menkul [*]	»	
3	Nehafetül emcad fi evveli kitabülcihat	»	
4	Munkıbüttaraka fi evveli suretül feth minelkelşaf.	»	Ali Emiri K.
5	İrşadı aklı selim mezayayı kur'anülazim. (tefsir) [**]		Çorum K. 6/3
6	Fetvayı Ebüssuud yahud Mecmuayı İmadiye		İstanbul Millet K. Şeriye kısmı ?0/81
7	Keşşafın surei fethine haşiye		Çorum K. 1657/13
8	Hidayenin Kitabül büyû kısmına haşiye		
9	Şiirleri		
10	Gameratı melih fi evveli kitabı mebahisi gasrüllam minettelvih		
11	Sevakıbül enzar fi evailül menar		
12	Risalei Edeiye	Türkçe	Çorum K. 600/89
13	Tercümei duaname (Hoca çelebi)		
14	Muhimmatı Müfti		» » 612/101
15	Fetvayı Suğra	Türkçe	» » 1415/161
16	Mesaili maruza (Fıkıhtan)		» » 1696/49
17	Üslûbül inşa (veya esalibül inşa)	Türkçe	» » 1697/50
18	Duaname (Kanunî yazdırmıştır)		» » 2091
19	Oğlu Ahmed Şemseddine yazdığı mektuplar		Suud Yavsıdadır » »
20	Kanuniye yazdığı layıhalar		» »
21	Maruzat		Suud Yavsı ve Berlin kütüphanesinde

[*] Karşısında kütüphane işareti bulunmayanlar bulunub okunamıyanlardır.
[**] Bu tefsire (Tefsiri Kebir) sözü kitabın telifine tarih düşürülmüştür. (Sonu var)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum tarihine dair vesikalar

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

Çorum tarihine dair hazinei evrak (Arşiv) de bazan çok kıymetli vesikalara rastlamaktayız. Bu makalemizde de Çorumun 18 inci ve 19 uncu asırlarına ait bazı vesikalardan bahsedeceğiz. Bu vesikalardan biri Sivas valisi Vezir Süleyman Feyzi Paşadan İstanbula gönderilen bir tahrirat suretidir ki 1207 H. 1792 M. tarihini taşımaktadır. Süleyman Feyzi paşanın İstanbula gönderdiği tahrirat başlıca altı maddeyi ihtiva etmektedir. Maddelerden birincisi Çorum sancağı nizamını yoluna koymak üzre İstanbuldan gönderilen Turnacıbaşı [*] İbrahim ağa Çoruma iki konaklık bir mesafede bir takım eşkıyanın hücumuna maruz kaldığını bildirmektedir. Bu eşkıyanın Öldük oğlu Hasan, Civcik oğlu Hasan, Akbıyık oğlu Mehmed ve İvaz oğlu İsmail ismindeki eşkıyalardan ibaret olduğu vesikanın mutaleasından anlaşılmakta ve Çorum valisi Yusuf paşanın bunları tedib edemediği görülmektedir. Bu eşkıyaların Osmancık kazasına gittikleri ve orada himaye gördükleri de vesikada ayrıca zikredilmektedir. İkinci maddede seferlerin yaklaşmış olmasından dolayı derebeyliği yapmak iddiasında bulunan voyvodalarla mütesellimlerin bulundukları kasabaları benimsedikleri ve bir takım baldırı çıplak ve rezillere yüz verdikleri ve bundan başka Çorum ve Osmancık kazalarının asiler elinde kalmış olduğu İbrahim ağanın tahriratına istinad edilerek Sivas valisi tarafından İstanbula bildirilmektedir. Üçüncü maddede Çorum ve Osmancık taraflarında bulunan eşkıyanın kendilerini mazur göstermek ve Çorum paşasından şikâyet etmek maksadile yazdıkları istidaların nazarı dikkate alınması tasrih edilmektedir.

[*] Turnacıbaşı: Yeniçeri ocağının büyük zabitlerindendir. Turnacıbaşılık Yıldırım Bayazid zamanında ihdas edilmiştir. Bunlar her sene hıristiyan çocuklarını devşirmeğe çıkarlardı.

Dördüncü maddede Turnacıbaşı İbrahim ağanın tahriratına istinaden Çorumdaki yeniçerilerin isyan etmiş oldukları ve bunların yola getirilmesi için gönderilen İbrahim ağanın emeklerinin boşa gittiği ve yanındaki on beş neferle Çoruma yaklaştığı zaman eşkıyadan bir kısmının Osmancığa, diğer bir kısmının da Cabbar zade Süleyman beyin yanına firar etmiş oldukları bildirilmektedir.

Beşinci maddede Osmancık ahalisinin mahkemeyi basmış oldukları ve hakimi sekiz saat ötede bulunan İskilibe firara mecbur ettikleri ve menzil haneyi yani devletin posta vazifesini gören teşkilâtı kapattıkları ve bununla da kalmıyarak Osmancıktan 12 saat mesafede bulunan Çorumu dahi bir gece basacaklarını tehdit makamında söyledikleri ve bütün eşkıyanın ittifak üzere oldukları yazılmaktadır. Son maddede de Cabbar zade Süleyman beyin yanına kaçarak onun himayesine sığınan eşkıyaların Çoruma iadeleri hakkında Çorum mutasarrıfı Yusuf Paşanın tahriratının neticesiz kaldığı ve Çorum halkının eşkıyadan asla hoşnut bulunmadığı yazılmaktadır.

Süleyman Feyzi paşa bu tahriratını İbrahim ağanın kendisine gönderdiği tahriratlardan hulâsa ederek İstanbula göndermiştir. Bu vesika bize gösteriyor ki 18 inci asır sonlarına doğru Çorum ve havalisi bir isyan ve tezebzüb içinde bulunuyor. Buna karşı devlet nüfuzunu bazan kullanamıyordu. Öldük oğlu Hasanın gerek bu vesika ve gerek bundan evvelki neşredilen vesikalara nazaran Çorum için mühim bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır.

Hazinei evrakta bulunan Çoruma ait vesikalardan diğer bir vesika da Sivas beylerbeyisi mirimirandan Sarı zade Mehmed paşaya 1177 senesinde verilmesi lâzım gelen 2250 kuruş hazariye parasının tediyesine dair damat Hacı Mustafa tarafından sadarete yazılan bir tahriratta bu paranın Sivas beylerbeyisine kıstelyevm yani günlük hesabile verilmesinin lâzım geldiği zikredilmekte ve hazariye parasının başlangıcına her senenin muharrem ayı iptidasının esas olarak kabul edilmiş olduğu bildirilmektedir. Hazariye demek yolcu olmayub ve düşmana mukabele için hazır bulunmayub yerinde karar etmek demektir. Bu tabir eski askerî ıstılahlarımızdandır ve (seferî) kelimesinin mukabilidir. Sa-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

rızade Mehmed paşaya [*] hazariye ücreti olarak 1177 senesinde Çorum sancağının hazariye ücreti tahsis edilmiştir. Çorum sancağında vaki olan kazalar ise hazariye şartları mucibince sancak mutasarrıfına her sene üç taksitle ödenmek üzere ikibin ikiyüz elli kuruş verdiklerini bu vesika bize göstermektedir. Diğer neşrettiğimiz vesikalar ise Çorumun mutasarrıflarına aid tayin listelerinden ibarettir. Bu listelere nazaran 1227 senesinde İçel sancağı mutasarrıflığından Çorum mutasarrıflığına nakledilen Abidin paşanın Çoruma gitmek istemediği ve, buna sebep olarak da Çorum ve havalisinin Cabbar zadelere malikâne olduğunu anlamaktayız. Yine bu listede görüleceği üzere 1196 senesinde İçel sancağı mutasarrıfı Mikdad paşa Çorum sancağı mutasarrıflığına Amasyada oturmak şartile tayin edilmiştir. 1169 tarihinde Çorum mutasarrıfı bulunan Recep paşaya Kayseri sancağı berveçhi arpalık yani maişet mukabili olarak verilmiş olduğu ve eski Çorum sancağı mutasarrıflarından çolak İbrahim paşaya da Çorum sancağının arpalık olarak verildiği görülmektedir. Bu vesika ve listelerin neşri bize Çorumda mutasarrıflık yapmış devlet memurlarının adlarını ve memuriyet yaptıkları tarihleri göstermesi itibarile dikkate şayandırlar. Mahalli eserler ve kayıdlara göre bunların icraatı daha fazla aydınlatılabilir.

Devlet memuriyetlerinin esaslı bir şekilde islahına bizde 1255 tarihinden itibaren başlanmış olduğu malûmdur. Çorumun 18 inci asır sonuna kadar Sivas beylerbeyiliğine bağlı bulunduğu ve bilahare yani 1255 tarihinden sonra Ankara vilâyetine bağlanmış olduğu vesikalara nazaran anlaşılmaktadır. 1255 tarihinden Cumhuriyetin ilânına kadar Çorumda mutasarrıflık yapmış olan zatların bir listesinin hazırlanması Çorum tarihi bakımından her halde faydalı olur. Daha evvelki tarihlere ait olanlar da hazinei evrak kayıdlarına nazaran tesbit edilebilir. Böyle bir listenin tam olarak meydana getirilmesi memlekete hayırlı ve verimli işler yapmış olan devlet memurlarının rahmetle yadedilmelerine vesile olur.

[*] Sarı zade Mehmed paşa: Sivas alaybeyi iken Amasyada eşkiya tedibi hususunda istihdam olunmuş ve zuhuri şecaatle Kadı oğlu gibi şakileri istisal etmiş olmağla 1176 seferinde mirimiranlık ile Çorum ve sonra vezaretle Trabzon, Van ve 1180 de Kars valisi olup karışıklığı teskin sonra Sivas vilâyeti ile bender muhafızlığına gönderilmiş daha sonra İçel sancağı verilmiştir. 1181 senesi Saferinde vefat etti. Cesur, bahadır, askerî, ve siyasî işlerde mahir, latifegû, maarif âşina idi.

Sicilli osmani cilt 4. S. 250.

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

754

Sana din
Sana iman sana din
Hak için doğru söyle
Çok zamandır sınadın
Felek bir gün gel eder
Varmelinde senedin

755

Söylen sular akmasun
Sunam yade bakmasun
Ben ezelden yangınım
Birde o da yakmasun

756

Siyah üzüm danesi
Hüsnün elmas paresi
Yanıyom ateşine
Bulamıyom çaresi

757

Süpürgesi yoncadan
Gayet beli inceden
Seni ben sakınırdım
Yerdeki karıncadan

758

Siyah üzüm salkımı
Yarim burda saklımı
Verin benim yarimi
Zayederim aklımı

759

Serseler
Öter baykuş serseler
Al sevdanı başımdan
Sevdan beni örseler
Felek silesin yiyen
Ölmezsede serseler
Bir tüyünden vaz geçmem
Üleşimi serseler

760

Serin ayaz
Yel eser serin ayaz
Dosta gelen kazayı
Düşmanın serine yaz
Ondan alub ona ver
Onu, onun yerine yaz

761

Sevdiğim emir olsa
Gözleri kömür olsa
Civan seven yiğidin
Ahreti mamur olsa

762

Seydim eder bende vur
Kaldır benden bende vur
Yüz yerde yarem vardır
Kaldır bir ok sen de vur

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

763

Su akar güldür güldür
Çevresi dolu güldür
Havada uçan kuşlar
Halimi yare bildir

764

Suda balık yan gider
Yüreğimden kan gider
Lokman hekim kâr etmez
Ecel geldi can gider

765

Su akar balık akar
Ağam saraydan bakar
Poşusun eğri sarmış
Ateşi adam yakar

766

Suda balık neyleyim
Ciğer yanık neyleyim
Şirin şirin sevginin
Sonu ayrılık neyleyim

767

Sular akından gelir
Sesi yakından gelir
Değmen benim yarime
Mevlam hakından gelir

768

Su üstünde yörüyüm
Yarim kime soruyum
Armağanın istemem
Mah cemalin görüyüm (1)

[1] Göreyim demektir.

769

Suyun içtim destiden
Ale gözü mest eden
Mısıra sultan olsun
Beni sana dost eden

770

Su akar vezne ile
Malım yok hazne ile
Adem yarden geçermi
Gurbette gezme ile

771

Su yüceden akar mı
Güzel bana bakar mı
Ay gibi yâri olan
Hiç yıldıza bakar mı

772

Su gibi akma yarim
Yadlere bakma yarim
Ben ezelden yanmışam
Birde sen yakma yarim

773

Su gelür akma ile
Bendini yıkma ile
Adem yare doyar mı
Karşıdan bakma ile

774

Su gelir bende gider
Dolanır hinde gider
Ale gözün sevdiğim
Bir gözüm sende gider

775

Su çimenden
Su çıkar şu çimenden
Suyu niçin esirgen
A Zalim sucu benden
Hak suçumu affetse
Kim sorar suçu benden

776

Suya düştü gülümüz
Ötmedi bülbülümüz
Bir kuru sevdan ile
Geçti cahil ömrümüz

777

Su gibi çağlamışım
Gülmeyüb ağlamışım
Hayf benim ömrüme
Sana bel bağlamışım

778

Su gelür akar gider
Yar gelür bakar gider
Yarin şahin bakışı
Canımı yakar gider

779

Sabahın er ezanı
Hattat bilür yazanı
Yarebbim sen kavuştur
Melûl mahzun gezeni

780

Sabahın dan yerleri
Gerdanda ben yerleri
Eğil bir yol öpeyim
Zülfün değen yerleri

781

Sabah oldu ışıyor
Bülbüller ötüşüyor
Bu nasıl sevda imiş
Ciğerim tutuşuyor

782

Sabah oldu oyan yar
İl sözüne uyan yar
Şu Çorumun içinde
Boynum buruk koyan yar

783

Sarı saçın yaş turur
Yel eser dolaştırır
Şu benim selâmımı
Yare kim olaştırır

784

Sarı saçın örgüsü
Gayet canda sevgisi
Arayupta bulmadım
Bu da hakın vergisi

785

Sarı babuç yüzüyüm
Ben bir ağa kızıyım
Yarime yar deyenin
Derisini yüzüyüm (1)

786

Sarı babuç endaze
Dolan dolan gel bize
Sık geliyon seyrek gel
Bühtan ederler bize

[1] Yüzeyim demektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

787

Sarı saçım yılandır
Al boynuna dolandır
Sever isen candan sev
Dilindeki yalandır

788

Sarı kâhat yazılmaz
Deryalarda gezilmez
Gönül bir ebrişimdir
Düğlenince çezilmez

789

Sarı çiğdem düze çek
Kalk gidelim bizecek
Sarılalım yatalım
Ta bahardan güzecek

790

Sarı kavun dilimi
Sarp uğrattın yolumu
Hemen kulun benmiyim
Bana ettin zulumu

791

Sıra sıra dükkânlar
Türlü libas dikenler
Sararupta solmaz mı
Yar hasretin çekenler

792

Sandık üstünde sepet
Kör olsun kanlı sebep
Yıl oldu ayrılalı
Ciğerim oldu kebap

793

Sandık üstünde sandık
Biz onu adam sandık
Yanıldık gönül verdik
Cümleten ona yandık

794

Sandığı sıra düzdüm
Yarden ümidi üzdüm
Yarden ümid üzülmez
İlin dilinden bezdim

795

Sağ elinde su tası
Cınkıldatma şu tası
Gurbette sevdiğim var
İçkınklar tutası

Derleyen : Eşref ERTEKİN

DESTAN [*]

Elâ gözlü Mahmud ey yüzü mahim
Güşüne değmez mi efgani ahim
Saltanat kâni ey merdi mahim
Bağdat imdadına gel Padişahim

* * *

Bunca zamandır arz tutulmaz oldu
Dini İslam esiri İrana erdi
Saadetlü hünkârım sana da noldu
Bağdat ahvalini gör padişahim

* * *

Veziri azam benimle oldu hain
Yarar kullarını eylemez tayin
Tahmas dedikleri -bi din hain
İmamı azama geldi bil padişahım

* * *

İmamı azam gitti bu yaman gündür
Temir kahremanın imdada göndür
Tatar Han olan Arslanı göndür
İmamı azam imdadına gel padişahım

* * *

İmamı azamı kızılbaş aldı
Çarhacılar bozulup geriye geldi
Bağdat kapuları kilitli kaldı
Gaziler imdadına gel padişahım

[*] Bu destan milli kütüphanede 2.44/315 noda kayıdlı cönkten derlenmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Bunca Gaziler hep şehid oldu
Arap beyleri hep Tahmasa döndü
Bağdat burcu evliya muhasar oldu
Evliyalar imdadına gel padişahım

* *
*

Bağdat etrafları doldu hainden
Gaziler geçemez şehid kanından
Makbul kulun olan geçti canından
Lutfeyle imdada gel padişahım

* *
*

Çobanın ahvalin gör neye yetti
Arap hanların malyet etti
On bin askerini tarûmar etti
Sayeyle imdada gel padişahım

* *
*

Yeniçeri kulların oldular melil
Bozulub oldular cümlesi zelil
Yardım ede bize ol Rabbi Celil
İmam imdadına gel padişahım

* *
*

(Ahmed) paşa derki tiğim ururum
Bağdat uğruna serim veririm
Sen sağ ol Hünkârım ben de ölürüm
İslam imdadına gel padişahım

DİĞER BİR DESTAN

Bir onulmaz derde düştüm bu imiş hükmü kaza
Hic kabul etmez ilâcı zahmimiz lemlenmesün
Meskenim güzelce yorun çünki haktandır kaza
Ehli Huccac ah edince göz nice nemlenmesün

*
* *

Darbıma dağlar dayanmaz kadir idim kuvvete
Bulmadı Lukman ilâcı çare yoktur illete
Müjdeci yasım götürmez kem haberim devlete
Nazlıdır Sultan efendim eşidüb gamlenmesün

* *
*

Yetti ardımdan ecel serhenk yolumu bağladı
Ahi hasret vahi firkat yakdı sinem doğradı
Bilmedi ahvali Huccac müslüm olan ağladı
Nar ile bağrı hacer mi göz nice nemlenmesin

* *
*

Sernigûn oldu eşiden eşkıyalar ünümü
Beytil harem Kâbetullaha döndüm yönümü
Çağırın gelsin yanıma kethuda Hüseynimi
Yerime çeksün tuğumu adımız kemlenmesün

* *
*

(Kâtip) eder yenilendi yine bu derdim benim
Umardım ki padişahım dağıtmaz ordum benim
Kethudama ver tuğumu beklesin yurdum benim
Gayri defteri vüzerada yerimiz mimlenmesin (*)

[*] Bu mısraın veznindeki düşüklük yazı kitabın kenarına tesadüf edüb kesildiği için okunamadığından düzeltilememiştir. Bu destan dahi yine milli kütüphanede 2244/315 No. da kayıtli cönkten derlenmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Derviş Musa adında bir şairin Venedik ve Zara şehirlerinin fethi için yaptığı münacal [*]

Ayeti نصرمن ﷲ hurmetiçün an karip
Nusrat ihsan eyle Islam askerine ya mucib
Umarız mesrur ola şahı geda kemter garip
Zaranın fethin müyesser eyle ey bari Huda

* * *

Gün bugün bulsun şeref tâ haşredek dinü mübin
Eyle Sultan Ahmedi daim hatalardan emin
Nusratı fırsat verüb gazilere sen ol muin
Zaranın fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

* * *

Bin bir adın hurmetiçün ey Kerimi Zülcelâl
Cümle din düşmanları olsun hemişe payümal
Âli Osman devleti günden güne bulsun kemal
Venedik fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

* * *

El açup çıktık duaya yalvaralım suphi şam
Verelim Ruhu Resule çok salatile selâm
Senden imdat isteyüb feryad ederler hasu âm
Venedik fethin müyesser eyle ey bari Hudâ

* * *

Padişahım her muradın hak senin etsün husul
Bir gaza olsun ki tâ hoşnut ola senden Resul
(Mevlevi Derviş Musanın) kıl münacatın kabul
Zaranın fethin müyesser eyle ey bari Hudâ.

[*] Çorumda eski mekteplerde bu gibi dilekçelere Arapça "münacat" karşılığı olarak "Menacim" derlerdi. Hocalar bunları bütün mektep çocuklarına ezberletüb harp ve kıtlık gibi büyük felâketler vukuunda yüksek sesle okuturlar ve her mısra nihayetinde "Amin Amin" diye bağırtırlardı. Bu dahi 2244/315 No. lu kitaptan yazıldı.

ZELZELE

Nuri UĞUR

İsminin telaffuzu bile insanı ürküden bu âfat arz üzerinde vuku bulan âfatların en dehşetlisi ve tahribatı itibarile en müdhişidir. Kürre üzerinde insanların mevcud olmadığı zamanlarda müdhiş inkılâplar hasıl etmiş zamanımızda yerlerini denizlere k.l-beden bir takım çöküntüler hasıl etmiş ki Istanbul ve Çanakkale boğazlarile Adalar denizi bu gibi çöküntülerden hasıl olmuş. Asya kıtası evvelce iki parçadan ibaret ortasında Akdenizden başlayub Büyük Okyanusa kadar imtidat eden bir denizle iki parçaya ayrılmış iken bir sarsıntı neticesinde alt taraftaki kısım çöküb orta kısmın yükselmesile büyük bir kara parçası kaybolmuş onun yerine Asyanın ve dünyanın en yüksek dağları ve yayları hasıl olmuştur. Bu dağlardaki bahrimüstehasat bu değişikliği hasıl etmiştir. Daha bu gibi tebeddülât bir çok yerlerde bulunmaktadır. Lut gölü civarında böyle bir çöküntü neticesi ve Anadolunun bazı yerlerinde âsârına tesadüf edilmektedir. Kürrenin ilk ve daha genç zamanlarında olan bu tehavvül asırlar geçtikçe böyle değişiklikler olmamağa başlamış fakat zamanımızda ise medeniyet eseri olan evlerimizi ansızın başımıza yıkmakta binlerce insanın mahvü helâkine sebep olmaktadır. Zelzele daima kürrenin tabakatının zaif noktalarında bu günki günlerde İtalya, Yunanistan ve memleketimizden geçerek şimali İran, Japonya ve Amerikadan geçerek kuşak gibi geçen kıta ile Asyanın cenubundaki adalarda daima eksik olmamaktadır. Ve arasıra da büyük felâketlere sebep olmaktadır. Bunların en müdhişi Japonya, Sanfransku, İtalya, Lizbon, Erzincan zelzeleleridir ki büyük tahribat yapmışlardır.

Zelzele muhtelif sebeplerden ileri gelmektedir. Başlıcaları hali faaliyette bulunan bir volkanın faaliyete geçeceği zamanlar vol-

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

kanın civarında zelzele olmağa başlar. Volkan feveran edüb lavlar akmağa başladığı zaman kesilir. Bunun sahası mahdut volkan civarına münhasır olub uzaklara gitmez ve o kadar tahribat yapmaz.

İkincisi bu kısım mvezil zelzelelerden biri de tahtelarz bir takım boşlukların yıkılmasile ve yahut derin tabakalarda bir takım kaymalar neticesi olarak zelzele olur ki bunların da dairei sirayeti mahdut ve ekseriya evvelce volkanî arazi olupta sönmüş ve eseri yer yüzünde bulunan bir takım arazide vuku bulur. Bunun da tesiri o kadar değildir. Yine mahdut bir sahaya münhasır kalır.

Asıl büyük zelzeleler kürrenin dahilindeki mayii nariyenin hareketi ile hasıl olur ve yukarıda saydığımız mahaller arzın en zaif noktaları olduğu için buradaki tabakalara çarpmasile hasıl olan ve bünyevî zelzele tabir olunan zelzelelerdir ki bunun sahası hem geniş, tesiri fazla, tahribatı çoktur. Bu zelzele derin tabakalarda hasıl olan gazların mayii nariyi harekete getirmesinden hasıl olmaktadır.

İşte 27/12/939 daki büyük Erzincan zelzelesi bu kısımdandır. Şimalî Anadolunun ekseri mahallinde ve memleketimizde hissedilmiş, hamdolsun bir evden başka tahribata sebep olmamıştır.

Çorumumuzda bu gibi büyük zelzeleler muhtelif tarihlerde bir kaç defa olmuştur. Hatta 920 hicrî tarihlerinde merkezi İstanbulda buraya kadar sahasını uzatan büyük zelzelede İstanbulda yaptığı tahribattan başka Çorumda şehrin üçte biri yıkıldığı gibi camii kebir, çakırlı camiinin kubbeleri yıkılmış, ehalinin bir kısmı Mısıra ve sair mahallere hicret etmeğe mecbur kalmışlar ve diğer bir zelzelede 1240 tarihlerinde vuku bulmuş ve Çoruma hayli zarar vermiş ve uzun müddet devam ederek halk çadır ve barakalarda kalmaya mecbur olmuşlardır.

Bu zelzelelerin sarsıntısına racfe derler. Racfeler su dalgaları gibi tûlanî ve arzanî olarak toprağın cins ve tapıne göre her tarafa saniyede 3 ila 8 kilometre süratile gider ve tekrar gelir bir racfe azamî bir dakika kadar devam eder. Bu suretle vuku bulan sarsıntı ilk defasında şiddetli ve sonraları hafifler.

Bazan da yer altından şiddetli gürültü gelir, bu suretle başlayan sarsıntı gittikçe hafiflemek şartile

altı ay devam ettiği olur. Bazan Racfe amud olur, aşağıdan yukarı vurur, yahut devri olur. Bunların her ikisi de tulanî racfeye nisbetle çok tahribat yapar. Çarptığı sahada dikili hiç bir şey bırakmaz. Şiddetli zelzelelerde bazı arazide çatlaklıklar hasıl olur ve bazı yerlerde sıcak sular zuhur ettiği gibi bazı menbalarda kesilir ve sonradan akar.

Zelzelelerin sahaî merkez tabir olunan civardır ki asıl tahribat bu merkezin üst tarafına düşen kısımda vuku bulur. Bu merkezden uzaklaştıkça tahribat azalır, en son mıntakalarda hafif hissedilir, bazan bu merkez teaddüt edebilir. Fakat asıl başlangıç merkez daha şiddetli ikinci üçüncü okadar şiddetli olmaz. Gerek zelzelelerin racfelerinin süratini ve şiddetlerini ölçmek ve gerek merkezi tayin etmek için aletler vardır. Bunlar en hafıf sarsıntıları kaydetmektedir. Fakat sarsıntıyı vaktinden evvel haber verecek hiç bir şey yoktur. Memleketlerimizin bu gibi afatlardan masun olmasını temenni ederiz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Danişmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

Çorum tarihine ait mehaz ve ve vesaik teharrisile bilhassa meşgul olan şubemiz Müverrih Âlinin yegâne nushası İstanbulda Fatih kütüphanesi Feyziye şubesinde bulunan Mirkatülcihat nam eserini evimiz kütüphanesi için istinsah ettirmişti. Gerçi bu eserin tarihî bir kıymeti haiz olmadığı, mündarecatının (Hamzaname), Ebumüslüm), Battal Gazi) isimli halk arasında mütedavil kitaplar gibi eski tarzda yazılmış tarihî bir masaldan ibaret bulunduğu malum olmakla beraber (1) Çorumun ilk islam fatihi Melik Ahmed Danişmendin orta Anadolu fütuhatından bahis bulunması itibarile (Çorum) tarihine ait şayanı istifade bir malumatı havi olabileceği düşünülmüş, ayrıca bibliyoğrafya noktai nazarından da şayanı ehemmiyet görülmüştü.

Şimdi evimiz kitapsarayında bulunan bu ikinci nusha 30 X 24 ebadında 15 santim uzunluğunda 24 der satırlık 411 sahifeden ibarettir. İstanbul Evkaf Encümen Başkâtipliğinden mütekait Bay Mustafa Âdil kalemile, güzel bir rik'a hattile beş ay zarfında itinalı şekilde nushai asliyeden kopye edilmiştir. Üsküdar Hacı Selim ağa kütüphanesi memuru fazılı sayın bay Ahmed Remzi Akyürek tarafından da mukabelesi yapılarak nihayetine bir düzeltme cedveli ilâve olunmuştur. Fatih kütüphanesindeki asıl nushasının da 997 hicrî yılı iptidasında başlanarak 1000 senesi Recep iptidasına kadar üç senede Âlinin kardeşi Bünyamin çavuş tarafından tebyiz edildiği anlaşılmaktadır.

[1] Menakıbı hünerveran mukaddemesi; İbnül Emin Mahmud Kemal S. 61 Adliye nazırı esbakı merhum Hüseyin Rıza paşa tarafından iare olunan Mirkatülcihadı, asarı atika müzeleri müdürü umumisi Halil Ethem Bey, mukaddema istinsaha teşebbüsle bir mikdarını yazarak (Danişmendilerin tarihi hiç bir istifadeyi mucip olmadığından yalnız fasıl başlarının kaydile iktifa ve tarih noktai nazarından hiç bir ehemmiyeti olmayub masal kabilinden bulunmasına binaen aşağısının istinsahından sarfı nazar ettiğini) işaret eylemiştir.

Âli bu eseri Sivas defterdarlığından mazulen Çorumda bulunduğu sırada Niksarda ele geçirdiği fersûde bir kitaptan iktibas ederek kırk günde telif ettiğini ve mehazı olan bu kitabında, Tokad kalesi dizdarı Arif Ali tarafından Murat Hudavendigâr emrile yazılmış Danişmend'name ismindeki kitap olduğunu, Dizdar Ârif Alinin de eserine selçuki (Melik İzzeddin Keykâvus) münşisi (İbni Ula) nın bu bahse ait bir telifini mehaz gösterdiğini (Mirkatülcihad) mukaddemesinde yazmaktadır.

Esasen ilmî bir kıymeti olmıyan bu kitaptaki malumat, Çorum tarihi hakkında evvelce mevcut bilgirere maalesef fazla bir şey ilâve edememiştir. Çünkü (Mirkatülcihat)ın; Çorumlular arasında ötedenberi (Çorum Tarihi) diye anılan ve gayri malum muhtelif eller tarafından istinsah edilmek suretile zamanımıza kadar gelen müellifi meçhul (Danişmendname ismindeki elyevm mevcud bir kitabın (2) tahrir tarzı değiştirilmiş bir kopyesinden ibaret olduğu anlaşılmıştır.

Ankara, Dil, Tarih ve Coğrafya fakültesi tarafından birinci Türk neşriyat kongresine Türk harflerile neşri teklif edilen eserler meyanında (Tokad dizdarı Ali - Danişmendname) sinin de mevcut olduğunu gördük. (3) Bu eserin aslını görmediğimiz için elimizdeki müellifi meçhul Danişmendname ile aralarındaki münasebet ve müşabeheti tayine imkân bulamadık. Yalnız buradaki Danişmendnamenin ne Tokad dizdarı Arif Ali efendinin, ne de Münşi İbni Ulânın eserinin aynı olmadığı zannındayız.

Çünkü Müverrih Âli, Arif Ali Danişmendnamesinden nümune olarak (Mirkatülcihat) a aynen şu manzumeyi dercetmiştir:

Çü açıldı sedi belürdü gün şafaktan
Bezendi yer yüzü altun varaktan
Cihana rahmet asarı seçildi
Güneş doğdu kara akdan seçildi

[2] Elyevm bu kitaptan Çorumda iki nusha mevcuttur. Biri Karaca köylü nam diğeri Koyma oğlu İsmail efendi tarafından 1322 tarihinde istinsah edilmiş ve nesih yazı ile yazılmıştır. İsmail efendi elyevm köy kâtibi olan İsmail koçmadır. Kitap 17×17 ebadında 8,5 santim uzunluğunda 12 satırlık 253 varak 506 sahifeden ibarettir. İkinci nusha Çorum kütüphane memuru Eşref Ertekin tarafından 1335 senesinde ihtiyar bir kadından aldığı nushada istinsah edilmiş isede tamam değildir.

[3] Kongre zabıtnamesi sahife 296.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Cecenin zulmetini eyledi dûr
Serasar dehr içini kıldı mamûr

Halbuki elimizde bulunan Danişmendnamede böyle bir mesneviye tesadüf edilememiştir. Bununla beraber yine Mirkatülcihatta Arif Ali eserinin onyedi meclise tarhedildiği bildirilmekte, Mevcut Danişmendname ise (Ezincanip) ibaresile 19 fasla ayrılmış bulunmaktadır. Bu kitaptaki aşağıda yazılı manzum parçaların da Süleyman Çelebinin meşhur mevlûdundan iktibas edildiği meydandadır.

Evvel Allahı getirelim dile
Diyelim Allahü Ekber derd ile
Dahi andan başlıyalım söze biz
Allah adsız hiç bir iş olmaz temiz

***

Yüzü nurdan anın güneş ay
Kul olmuşlar ana yoksulu, bay
Ay suratlu feriştah her biri
Safu saf olub dururlar her biri

***

Kamû tashalarıa hemrahı sensin
Kamû dertlulerin dermanı sensin

***

Bir yardır andan artık Tanrı yok
Milki bi payandır kulları çok
Sun'ıdır her yaratılmış serteser
Argu, kürs, cinni, ins, bahri ber

***

Bu tükenmez sözü bunda koyalım
Geri Melik kıssasını diyelim
Kim neler kılmış cihanda ol sula
Ver salâvat ruhu paki Mustafa

Halbuki İzzettin Keykâvus'un münşisi İbni Ula mevlût nazmından çok evvel yaşamış bir şahsiyettir.

Belki elimizdeki bu kitap ya Arif Alinin veya münşi İbni Ulanın eserinden iktibas edilerek yazılmış dördüncü bir eseridir. [*] Gerek Çoruma taalluku itibarile ve gerek bu eserler hakkında okuyucularımıza sarih bir fikir verebilmek için halk arasında (Çorum Tarihi) denilen eldeki Danişmendname ile Âlinin Mirkatülcihadından Çorum fethine ait bahisleri iktibas ederek aynen aşağıya dercediyoruz:

(Danişmendname) şu satırla başlıyor: «Hâzâ kitabı gazevatı saidülhayat, şehidülmemat Niksari Melik Danişmend Gazi aleyhi rahmetullah hazretlerinin fi sebilillâh ettiği fütuhattır. Ayni ile nushasında naklolundu.»

Çorumun fethine de şu suretle nakli kelâm ediliyor:

Raviyanı ahbar ve muhaddisanı asâr şöyle rivayet ederler ki: Melik Danişmend Gazi asakiri islama buyurdu. Nikonyadan yani Çorumdan yana revan olalar. Çünkim kalaya erdi, taşrada bulunan kâfirler kaçup kal'aya girdiler. Gaziler erüb kal'a karşusunda konub haymeler ve bargâhlar kurub bir dem ârım ettiler. Nastora(4) haber oldu. burç başına çıkub gördükim Çorum ovasın temamet asker tutmuş. Andan Melik buyurdu. Çeri atlanub dört yandan kal'ayı muhasara eylediler. Nastor gördükim hal böyledir. bir ulu sarayı var idi. Sanasın bir kal'a idi Etrafını kestirüb içini su ile doldurdular. Saray damında dört köşede mancılıklar kurup dama çıkub kâfirleri cenge havale kılardı. Kâfirler çarh oku ile çok müslüman şehid eylediler. Gaziler dahi aşağıdan yukarı çok kâfir kırdılar. Çun akşam oldu, karargâha geldiler, namaz kıldılar. Dua ve sena ettiler. Melik askerin yokladı, 800 müslüman şehid olmuş buyurdu. Şühedayı cem edüb namazların kıldılar, andan on bin er karakola bindi. Çun sabah oldu, kâfirler yine baru üstüne çıkup cenge durdular. Melik buyurdu: Sabıkan esir olan 30000 kâfiri getürüb islam arzettiler. Anlar imana gelmeyüb Melike söğdüler, Melik buyurdu. Bir mikdarını kırınca kal'adaki kâfirler çağırdılarkim, ölmekten dirilik yeğdir, müslüman olun dediler. Anlar eşidüb 20000 kâfir imana geldi. 9000 esir kaldı. Kimi ruhban ve kimi ihtiyar idi. Melik etti, bunlar dursun, belki bize gerek ola dedi. Andan Melik bargâha girüb Artoki (5) ve Efrumiyeyi çağırüb et-

[*] Âli (Mirkatülcihat)'ta, (mefharü ... leğa mevlana ibni Ulâ . . . . tasnif eylemiş hâlâ ki ol zamanda cari olan ... lisani mahlutla eda eyleyüb bir kitap ... tetap kılmış) diye bu eserin Türkçe ... ğunu söylediği halde Künhülahbarın 5 inci cildi 245 inci sahifesinde (zamanında Arif Ali . . . . Melik Ahmed Danişmend fütuhatını bir manzum kitap eylemiş ... yinin münşi lisanı farsı kadim üzre ve ... dığı kitaptan hikâyatını ahz etmiş) diyerek asıl me'hazın Acemce olduğunu söyler. Aynı zamanda Arif Ali eserinin Mirkatülcihatta (cümle fütuhatı on yedi meclise tarhedüb cabeca mesnevi tarzında ... ebyat ve varidat nakşeylemiş)diyerek eserin mensûr olduğunu ima eylediği halde Künhülahbarda(bir manzum kitap eylemiş) diye kitabın temam manzum olduğunu yazıyor. Bu muhtelif rivayetlerden hangisinin doğru olduğu anlaşılamadı

[4] Nikesya (Çorum) müdafii.

[5] Babası göçginci dağ halkı beylerinden anası Türk ve müslüman olan bir mühtedi, Efrumiyenin âşık ve zevci.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)   [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

tı. (6) Ey Efrumiye atan müslüman olmaz haraca dahi razi olmaz, eğer koyuverirsek bir fitne dahi zuhur eder, eğer öldürürsek senin hatırın kalur. Muhammed şer'in komuş günahkâr oluruz dedi. Çun Efromiye Melikten bu kelamı eşitti. Etti: Ya Melikizzaman benim atam ve anam ve başım din yoluna ve Muhammed Ali aşkına feda olsun. Bu keca atam katına varayım. İcazetinle ana nasihat edeyim, kabul ederse hoş ve illa kabul etmezse ertenekim nediierseniz öyle edesiz dedi. Melik sakin oldu. Çun gece oldu, Efruiniye atası katına vardı. Şeddat (7) kızın görüb çok herze ve hezeyan söyledi. Bu musibetleri senin için çektim, yohsa bunlarla benim ne işim var idi. Efrumiye etti: Ey ata gel! Müslüman ol, hak dini kabul eyle, sözümü tut dedi. Manzum:

Din Muhammed dinidir bilgi yakin
İnanan olur Cehennemden emin
Gelipdir leylâk levlâk
Sen olmazsan yaratmazdık der eflâk
Oklarır bilgil şefaat eyleyra
Ümmeti olana rahmet eyleyra
Gel salâvat ver inan Muhammede
Kurtara benden seni azad ede
Ger bu dem eğer inanmayaysan
Canınla başını kurtarmayaysan
Şeddat ol dem derki bu ne söz olur
İşbu kızda ne kati bırk yüz olur.

—Sonu Var—

[6] Amasya beyi Şeddadın kızı, Çorum beyi Nustarun eski sîgaalın olan mühtediye.

[7] Amasyadan mağluben firar eden Çoruma iltica eden Amasya beyi.

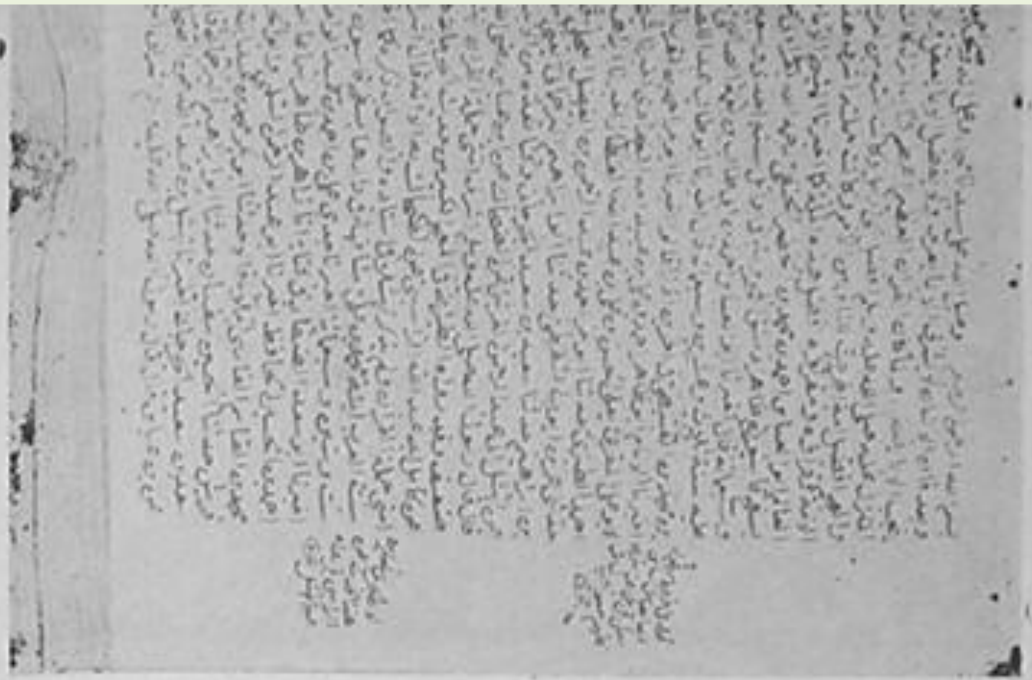

Çorumlu Yusuf Bahrinin el yazısı ile eserinden bir sahife.
(Hal tercümesinde bu eserinden bahsedilecektir.)

Çorumlu Yusuf Bahrinin Mısırda Şeyh Murtazadan aldığı icazetname
(Hal tercümesi neşredildiğinde bundan da bahsedilecektir)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

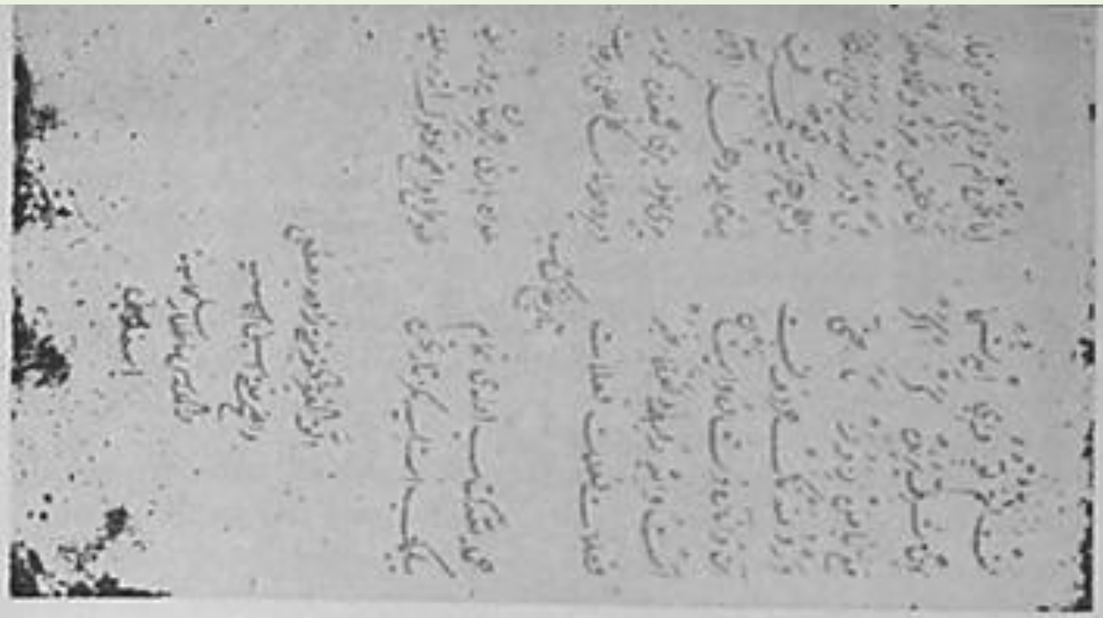

Çorumlu Mustafa Vazıh efendinin el yazısı
(yazısı Çorumlu'nun 9, 10, 13 üncü sayılarında)

Çorumlu Kara Müftünün Mezar taşı
Mustafa Vazıh ile ilgilidir. Yazısı Çorumlunun 9 - 10, 13 üncü sayılarındadır.
—Çorumlu Sayi : 21—

(3/629 uncu sahifedeki rapora ait kroki gelecek sayıda neşredilecektir.)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

No. 196

Hazinei evrakta merhum M. Cevdetin tasnif kısmında dahiliye no. 3327.

Sivas valisi veziri mükerrem izzetlu Süleyman Feyzi paşadan vürud eden tahriratın hulasasıdır.

Çorum sancağı nızamına dair ba fermanı âli memur olan serturnai İbrahim ağa Çoruma iki konak kalarak mahalle vürudunda livai mezkûr derununda mevcud eşkıya havfe tebaiyet ile firar etmiş olduğundan gayri serturnayii mumaileyhin livai mezbur derununa vüsulünde sereşkıya olan Öldük oğlu Hasan ve Civcik oğlu diğer Hasan ve Akbıyık oğlu Mehmed ve İvazoğlu İsmail nam kimesneler dahi Osmancık kazasına azimet eylediklerine binaen kazai mezkûrde heveskârı şekavet olan kimesneler ile yekdil ve yekcihet olarak cemiyet peyda ve icrayi melanete içtira eyle sancak mutasarrıflarından ve sair muhaliflerinden iştika vadilerinde cebren bir kaç kıt'a ilam ahz ve deraliyeye isra etmiş oldukları ve livai mezkûr mutasarrıfı miri mirandan Yusuf paşayı şephun [1] ederiz deyu kelimatı baride ihdas eyledikleri ecilden bu keyfiyet tarafı müşarünileyhden canibi devleti aliyeye tahrir ile ianet olunması hususunu müsted'i paşai mumaileyh mahsus kaimesi ve Çorum kadısının ilâmile tatarını irsal etmiş olup ancak livai mezbur müşarünileyhin eyaleti dahilinde isede serturnai mumaileyh mübaşeretile vürud eden emri âli müşarünileyhe hitab olmadığından hemen zikrolunan kaime ve ilam paşayı mumaileyhin zikrolunan tatarının kaleme alınan takriri takdim olunduğu beyanile bu badta ne veçhile emri âli sudur eder ise olveçhile amel ve hareket müşariileyhe vacibei zimmeti sadakat ve hamiyet olduğun . . . . seleler takribile yerludan derebeyliği vadisinde olan voyvoda ve mütesellimle kazaları benimseyüb erazil ve eşhası istishab ve ehli ırza galebe ve tasallub ile fukara ve zuafa pazedei huyul [2] ve hasar olduğu vaki hal ve Çorum ve Osmancık kazaları hemen usat yedlerinde olduğu derecei tehakkuka reside olmuş idüğin müşariileyh iki kıta kaimesinde tahrireder . . . . Berveçhi muharrer serturnayii mumaileyhin vürudundan mukaddem ve badelvürud

[1] Şephun: Gece baskını.

[2] Huyul: Atlar, hayl kelimesinin cemi.

eşkıyai mezkûrenin etrafa ve Osmancık taraflarına müteferrik olduklarından ve Osmancık'a vürud edenler dahi sair eşkıya ile bilittifak paşayi mumaileyhin sui halini mübeyyin cebren ve kahren Osmancık kazasından ve beş kıt'a ilam dahi sair kazalarda ahziyle deraliyeye takdim ve iştikâ etmiş olduklarından bahsile paşayı mumaileyh hakkında o makule inha mahza hilaf olmak ,hasebiyle liecliliştikâ o makule eşkıyadan vürud eden olur ise kayd ve bendile mahalline irsal ve Osmancıkta olan malûmülesami eşkıyanın dahi bulundukları mahalden ahz ve Çoruma ihzar olunmak babında serturnayii mumaileyhe hitaben emri âli ısdarı savbı müşariileyden deraliyeye tahrir olunması ve müstedii paşai mumaileyhin ve Çorum kadısının takdim olunan salifüzzikir kaime ilamı kıt'a 2. tahriratla müşariileyhe vürud eden salifüzzikir tatarın kaleme alınub takdim olunan takririnin hulasasıdır.

Çorum içinde yeniçeri zümresinden olub tuğyan edenlerin tedip ve güşmalları içün ocağı âmire tarafından tayin olunan serturnayii mumaileyh on beş nefer ademiyle Çoruma iki konak mahalle vürudunda eşkıyadan bazıları Osmancık tarafına ve bazısı dahi cabbar zade tarafına firar etmiş olduklarından maada bir vakitten beru Çorumda mütesellimlik takribiyle sercemiyeti eşkıya olub Osmancık'a vürud eyledikleri iş'âr olunan malûmelesami eşkıya yanlarında mevcut avenelerinden bir mikdarını Osmancık'a irsal ve kusurunu istishap ile cebbar zade Süleyman bey tarafına vürudlarında mirimamaileyh canibinden ikazı fitne için Çorum ve Osmancık taraflarına âdemler irsal olunduğu . . . . . isimleri mezkûr olan eşkıya tarafından Osmancıkta olan avenelerine haber vürudunda cümlesi ifadei fesad iken paşayı mumaileyhin buyurultusile mübaşir dahi vürud etmekten naşi avenei merkuma mübaşiri mezbur yedinde zikrolunan buyurultuyu ahz ve mübaşiri iade eyledikten sonra Osmancık ahalisi dahi ayağa kalkub ve mahkemeyi basup hakimivilâyete sekiz saat mahalde vaki İskilibe firar ettirdikleri ve badehu menzil haneyi dahi kapatub mecmuu müsellah keştü güzar ve Osmancık Çoruma on iki saat olduğundan bir gece Çorumu basaruz deyu etrafta mütefik oldukları eşkıyayı celbetmekte oldukları . . . .
Cebbar zade Süleyman bey tarafına firar edenler için paşayı mumaileyh mektub irsal etmiş isede red ile cevap verildiği ve elhaleti hazihi Çorumda ehli ırz makulesi mevcut olub anlar dahi firar eden eşkıyadan hoşnut olmadıkları zahir idüği tatarı merkumun kâğıdında tahrir olunmuştur.

Fi. R. sene 1207 (1792)

Süleyman Feyzi p şanın tahrirat tarihi : 21 R. 1207 (1792)

[*] Serturnayi İbrahim
memur Çorum hala
M ü h ü r
(Selamın alâ İbrahim

No : 197

Hazinei evrak dahiliye 8146

Devletlu inayetlu merhametlu Sultanım hazretleri sağ olsun.

Arzıhal kullarıdır ki : Hâlâ kapu kethudası olduğumuz sabıka Sivas beylerbeyisi mirimirandan sarı zade Muhammet paşa kullarına avatıfı aliyeden işbu 77 senesi tevcihatı meymenet iştimalda Çorum sancağı tevcih ve inayet ihsan buyurulmağıle paşayı mumaileyhe ait olan hasılatı muayyenden selefleri tarafından yevmelkıst hesabı üzere bir şeyi ahz ve teraflarına güzeştesi var ise marifeti şeri ve mütesellimi marifetile hesapları rüyet ve zuhur eden güzeşte aidatı geru red ve paşayı mumaileyhe isal içün kabzına memura eda ve teslim içün bir kıta fermanı âlileri inayet ve ihsan buyrulmak babında emir ve ferman devletlu inayetlu merhametlu Sultanım hazretlerinindir.

[*] Serturna : Yeniçerilikte bir rütbe.

Tapu kethuda hala
Damat : Hacı Mustafa

Hazariye şurutu

Çorum sancağında vaki olan kazalardan livai mezbur mutasarrıfı içün her senede üç taksit ile iki bin iki yüz elli kuruş hazariye tertip ve tesviye kılınub ve hazariyede resi sene gurrei muharrem itibar olunmağla azil ve nasb vukuunda halef ve selef herkes tevcihi tarihinden kıstelyevm hesabı üzere hissesine isabet edeni ahz ve kabzeylemek şurutu hazariyedendir. Ferman devletlu sultanımındır.

Şurutu mucibince emrimdir.
Sah.

No : 198

Hazinei evrak dahiliye kısmı M. Cevdet tasnifi No. 363.

Sabıka İçel sancağı mutasarrılı saadetlu Abidin paşa hazretlerine bu esnada Çorum sancağı ihsan buyrulmuş isede livai mezburun ek-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ser mahalleri Cebbar zade malikânesi olduğundan ahalileri mirimumaileyhe tarafgir olarak müşariileyh ademi itaat ile fesad ve ihtilalden hali olmıyacakları ve müşariileyhin sarahati meslub olarak duçarı ıztırap ve muzayıka olacağı beyanile kurbi ve civarda kâin Beyşehri ve Alaiye sancaklarından birinin müşariileyh Abidin paşaya tevcih ve ihsanı hususuna inayeti aliyye irzan ve şayan buyrulmacını müşariileyh bir kıt'a kaimmesinde tahrir eder.

Hususu mezkûra dair Çorum mutasarrıfı müşariileyhin kaimmssi kıta : 1

Neh. 1227 (1812)

Bu hususta Karaman Valisi Ali paşanın da aynı maalde iki kıt'a arizası vardır ki 3. Ş. 1227 tarihini taşımaktadır.

No : 199.

Bazı Çorum mutasarrıllarının tayin ve tahvillerine dair vesikalar :

Hazinei evrak dahiliye kısmı M. Cevdet tasnifi No. 4470

Sabık İçel sancağı mutasarrıfı olup bu defa Çorum sancağı tevcihile malikânesi olan Amasyada ikamete memur kılınan vezirim Mikdad paşaya :

Çorum sancağına mütesellim nasbile zaptetmek üzere berveçhi arpalık tevcihi.

Fi. Evaili N. 1196 (1781)

No : 200

No : 4868

Sabıka Çorum sancağı mutasarrıfı olub berveçhi arpalık Kayseriye sancağı müceddeden kenduya tevcih olunan Recep dame ikbalehu.

Fi. Evahiri C. 1169 (1755)

Sabıka Çorum sancağı mutasarrıfı olup berveçhi arpalık yine Çorum sancağı müceddeden bâhattı hümayun kenduya tevcih olunan Çolak İbrahim paşa. 1169 (1755)

No : 201

Kutvetil kuzatı velhükkâm madenil fazlı velkelâm mevlana Osmancık kadısı zide fazlühu tevkii refii humayun vasıl olucak malum olaki Osmancık kasabasında medfun Koyunbaba kuddise sırrehül azizin zaviyesinde evladiyet ve meşrutiyet üzre zaviyedar ve vakfının mütevellisi sulahadan kudvetil sulahaissalikin eşşeyh Hüseyin zide salahahû rikâbı hümayunuma arzıhal edüb kasabai mezburede ucarı suyu demekle maruf su ile zaviyei mezbure vakfı olan bağ ve bahçe ve tarlalarile kasabai mezbure ahalileri bağ ve bahçe ve tarlalarını kadimden beru alâ tarikıl münavebe saki ve intifa ede gelüb mugayiri kadim dahlolunmak icap etmez iken kasabai mezbure sükkânından ashabı arazdan malumül esami kimesneler zuhur ve biz bağlarımızı sakyederiz bizim bağlarımız temam olmadı zaviyei mezbure vakfı olan bağ ve bahçe ve tarlalara cereyan ettirmezüz deyu kadime mugayir fuzuli müdahale ve mümanaat ve nizağ ile mani oldukların inha ve kadimisi ile amel olunub mezburların mugayiri kadim vaki olan müdahale ve teaddileri meni ve defi olunmak babında emri şerifim suduru-nu istida ve divanı hümayunum kaleminden süal olundukta münazaünfiha olan su kariyei mezbure ahalilerinin mahsus ve müstakil suları olmayub filhakika inha olunduğu üzere Koyunbaba zaviyesi vakfı olan bağ ve bahçe ve tarlaların kezalik kariyei mezbure ahalilerinin bağ ve bahçe ve tarlaları kadimden beru ol su ile alâveçhil münavebe sakyi müşterek iken ehaliyi merkuma mugayiri kadim teallül ve mümanaat eyledikleri vaki ise meni ve defi ve badehu ol su kadimden ne mahalde cari ve ne vechile bağ ve bahçe ve mezruatları saki ve intifa edegelmişler ise yine kadimisi üzre icra ettirilmek için mahallinde şerile emri şerif yazıla gelmiştir deyu tahrir olunmağile mahallinde şerile rüyet olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki işbu fermanı şahanem vüsul buldukda bu bapda sadır olan emrim üzere amel dahi mukaddema bir defa şeriile görülüb faslolunmak hususlarına mukayyed olub göresin münazaün fih olan su dahleden mezkûrların mahsus ve müstakil kadimi suları olmağile mümanaat ederler olmayub filvaki ber minvali muharrer zaviyei mezbure vakfı

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

olan bağ ve bahçe ve tarlaları kadimden beru ol su ile alâ tarikıl-münavebe saki ve intifa edegelmişler iken ehalii merkume kadime mugayir teallül ve mümanaat eyledikleri vaki ise muktazayı şeri kavimle amel edüb dahi badessübut ol su kadimden ne mahalde ve ne veçhile bağ ve bphçe ve mezruatları sakyi intifa edegelmişler ise yine kadimisi üzre ettirüb mezkûrları hilafı şeri şerif ve mugayiri kadim müdahale ve mümanaat ettirmeyüb ol vechile zahir olan müdahale ve teaddilerin meni ve defi eyleyüb minbait şeri şerife ve kadime ve emri humayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüb bu husus içün bir dahi emrim varmalu eylemiyesin şöyle bilesin alâmeti şerife itimat kılasın tahriren fievaili şehri rebiyülevvel sene erbau ve mieteyn ve elf. 1204

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa.

No : 202

Kudvetil kuzatı velhükkâm madenil fazlı velkelâm meviana Osmancık kadısı zide fazluhu tevkii refii humayun vasıl olucak malum olaki Osmancık kasabasında medfun Kutbül Arifin Koyunbaba kuddise sırrahül aziz zaviyesinin evladiyet ve meşrutiyet üzre zaviyedar ve vakfının hâlâ mütevellisi olan sulahadan kudvetis sulahais salikin eşşeyh Hüseyin zide salahuhu rikâbı humayunuma arzuhal edüb zaviyei mezbure vakfının defterde mukayyed kariyelerinden kazai mezbure tabi (. . . .) kariyesinin mümtaz ve muayyen hududu kadimden uşür ve resmi zaviyei mezbure tarafından ahiz ve kabz oluna gelen malumetil hudut yerlerin uşür ve rüsumune harden dahlolunmak icap etmez iken ashabı ağrazdan kasabai mezburede kâin camii kebir vakfı mütevellisi olan Abdullah nam kimesne zahir ve ol yerler camii mezber vakfı karyelerinden civarında vaki kazai mezbure tabi . . . . . nam karye arazisindendir deyu hilafı kanun ve kadime mugayir fuzuli müdahale ve uşür mahsulâtını tegallüben ahzu kabza tasaddi ve ledetterafu ol yerler zaviyei mezbure vakfından olan sabıkıl beyan Yücek kariyesinin mümtaz ve muayyen hudu dahilinde kadimden zaviyei mezbur vakfı tarafından uşür ve resmi alına gelen yerlerden olduğu mahalli nizağ üzerinde şeran sabit ve canibi şeriden hücceti şeriye ita olunmuşuken mücap olmayub yine ol vechile müdahale eyledüğün bildirüb hücceti şeriye mucibince kanun ile amel olunub ol yerlerin uşür ve resmi kadimisi ile zaviyei mezbure vakfı tarafından bittevliye kenduye ahzü kabzettirilüb mezkûr hilafı kanun ve mugayiri kadim ve mürafaadan verilen hücceti şeriyeye muhalif teaddi ve rencide ettirilmeyüb zahir olan müdahalesi meni defi olunmak babında emri şerifim sudurunu istida ve divanıhümayunumdan kanunu süal olundukta münazüunfiha olan yerler Osmancık kasabasında kâin camii kebir vakfından olan karyenin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşür ve resmi camii kebir vakfı tarafından alına gelen yerlerden olmayub filhakika şeyh mumaileyhin berveçhi meşruta mütevellisi olduğu Koyunbaba zaviyesi vakfının defterde mukayyed karyelerinden kazai mezbure tabi Yücek kariyesinden mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşür ve resmi zaviyei mezbure vakfı tarafından alına gelen yerlerden olduğu şeran sabit ve canibi şeriden hücceti şeriye verilmişken hucip olmayub yine ol vechile müdahale eylediği vaki ise meni ve defi ve ol yerlerin uşür ve resmi kadimisi ile zaviyei mezbure vakfı tarafından ahzü kabz ettirilüb mezkûr hilafı kanun ve murafaadan verilen hücceti şeriyeye mugayir teaddi ve rencide ettirilmemek için kanun ile emri şerifim yazıla gelmiştir deyu tahrir olunmağile kanun ile amel olunmak emrim olmuştur. Buyurdumki fermanı şerifim vasıl oldukta bu bapda sadır olan emrim ile amel dahi hususu mezbureye tekayyüd ve tarafından süddei saadetimden ihraç olunmuş mühürlü sahih sureti defteri cedidi hakani talep ve hücceti şeriyeye nazar edüb göresin münazüun fiha olan yerler camii mezkûr vakfı olan sabıkılbeyan karyenin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşür ve resmi zaviyei mezbure vakfı tarafından alına gelen yerlerden iken camii mezkûr mütevellisi merkum fuzuli müdahale ledel murafaa ol yerler zaviyei mezkûre vakfından olan sabıkızzikir Yücek kariyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşür ve resmi zaviyei mezbure vakfı tarafından alınagelen yerlerden olduğu şeran sabit ve canibi şeriden hücceti şeriye verilmişken hucp olmayub yine olvechile müdahale eylediği vaki ise meni ve defi ve ol yerlerin uşür ve resmin kadimisi üzre zaviye

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mezbure vakfı tarafından ahz ve kabzettirüb mezkûru hilafı kanun ve mugaviri kadim ve murafaadan verilen hücceti şeriyeye muhalif bir dürlü taaddi ve rencide ettirmeyüb minbait kanuna ve hücceti şeriyeye ve kadime ve emri hümayunuma mugayir kimesnene iş ettirmeyüb bu husus için tekrar emri şerifim ısdar ve irsale muhtaç olmamalu eylemiyesin şöyle bilesin alâmeti şerife itimad kılasın. Tahriren fievaili şehri rebiyülevvel sene erbau ve mieteyn ve elf. 1204

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ÇORUMLU 1939--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 22

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

23 NİSAN Fevzi AYAN

EBUSSUUD EFENDİ Rıfat ARINCI

KIZIL IRMAKTAN KUVVET İSTİHSALİ VE ARAZİ SULAMASI HAKKINDA RAPOR

ÇORUM MANILERİ Eşref ERTEKİN

DESTANI ÖMER PAŞA Eşref ERTEKİN

TÜRKMEN KIZI Sadi LEBLEBİCİ

TÜRKMEN KIZI Nazmi TOMBUŞ

DANİŞMENTNAME VE MİRKATÜLCİHAT Nazmi TOMBUŞ

ÇORUM'DA PAŞA HAMAMI DİYE ANILAN VE HANIN VAKFI VEZİR KÖPRÜLÜ TACETTİN İBRAHİM PAŞAYA AİT ELE GEÇİRİLEN VESAİK

VEZİR KÖPRÜLÜ İBRAHİM TACETTİN PAŞANIN ARAPÇA VAKFİYESİ SURETİDİR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 | 1 MAYIS 940 | Sayı : 22

23 NİSAN

Fevzi AYAN

Bizim ne kadar bayramımız varsa ve bize millî saadet getiren hangi mesut hadise, bir bayram olarak Cumhuriyet kanunlarında yer buldu ise bunların hepsi 23 Nisanın feyzinden doğmuştur.

23 Nisanın mahiyet ve manasını bütün belâgatile anlamak için 1920 yılı Nisanının 23 üncü gününden evvelki vakayii, içinde bulundugumuz ahval ve şeraiti hatırlamak ve şimdi hatta tasavvur ve tehayyülüne bile tehammül edemiyeceğimiz ıztırap ve facıaları dımağımızın 20 sene evveline ait tabakalarını eşerek göz önüne getirmek ve bunun vereceği elem ve ıztırabın tesirile bunalan ruhlarımızı o tabakaların kâbusundan kurtarıb şimdiki saadetimizin üstüne bırakmak kâfidir. O zaman millet hem sultandan, hem düşmandan gelen iki katlı bir esâret altında kalmış ve hakimiyet yerine bir demir kelepçe Türk milletinin bileğine ve dımağına takılmıştı. Düşünmek yok, hareket yok, ümit ve necat; Bu girdabın hazırladığı ölümün soğuk yüzünden bekleniyordu.

Böyle bir anda, ölüme hasret çektiren bir felâket çukurunda kıvranan milletini, bu girdaptan çekip çıkaracak bir Türk çocuğu bu kudsî vazifenin aşkıyle Karadenize açıldı ve Karadeniz insafsız tıyneti ve kabiliyetindeki huşunet ve dehşeti bir tarafa attı

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ve bir şefkat kucağı gibi göksüne can atan kahreman yolcusunu mukaddes bir emanet bilerek Samsuna teslim etti. Bu kahreman Türk, düşmanın ve sultanlığın önüne çıkardığı bütün manileri kıra kıra bundan 20 sene evvel 1920 Nisanının 23 üncü günü Ankarada Büyük Millet Meclisini kurdu. «Hakimiyet Milletindir.» düsturunu koyarak zaten hakim yaratılmış olan milletini ülküsüne kavuşturdu. Milletle hakimiyet işte bu gün bu kahreman Türk çocuğunun hayırlı, yümünlü eliyle bir daha ve fakat müebbeden birleşti ve 23 Nisan günü bu sebeple Türkün bayramı ve diğer milli bayramların da anası oldu. Bu gün, iftihar duyduğumuz hangi mes'ut hadise, ve tarih sahifelerine geçmekle onun dahi yaşamasını temin etmiş ve istikbalimizin meçhul yollarını malum bir hale koymuş hangi Türk inkılâbı varsa bunların hepsi Türkün hakimiyetine tekrar kavuştuğu tarih olan 23 Nisanın göksünü kabartan hadiseye medyundur.

Her teşebbüsün başlangıcı ile seyir ve inkişafının fayda ve zararlarını o teşebbüse ait blançoda görmek kabildir ve zaten blanço denilen şey, ömrü kâğıt üzerinde tesbit edilen işlerin aynasıdır. Yoksa Türk hakimiyeti gibi ezel ve ebet mefhumlarına sığmayan mebdesiz ve müntehasız bir varlığı bununla ifade imkân haricindedir. Fakat bir müddet muzlim bulutlar altında kaldıktan sonra yeniden parlayan hakimiyet güneşinin tekkar doğduğu tarih olan 20 sene evvelki 23 Nisandan 20 sene sonraki bu güne kadar feyizli hüzmeler altında fışkıran mes'ut vak'alardan el ile tutulan ve gözle görülen en belli başlılarını saymak daima mümkündür.

Vatanı kurtarmak.

İstiklâli kurtarmak.

Asırlarca memleketin başına musallat olmuş bir bela halinde onun damarlarını emmek ve bünyesini kemirmekten başka bir faydası olmıyan saltanat ve hilafeti kaldırmak.

Cehli, taassubu, geriliği, kötüyü, bir daha hortlamıyacak bir halde toprağa gömerek yerine bilgiyi, şuûr ve meziyeti getirmek Cumhuriyeti kurmak.

Yurdu demir ağlarla örmek.

20 milyon Türkü tek bir kalp, tek bir dil ve hudutları aşılmaz bir kale haline koymak.

Bütün dünyanın istiklal kaykusuna düştüğü şu anda herşeyden emin selâmet ve refah içinde ülküsüne yüremenin şevk ve zevkile müsterih yaşamak 20 senelik hakimiyetimizin blançosunda büyük harflerle gözümüze çarpan işlerin küçük bir kısmıdır. Üst tarafı Türk hakimiyetinin elinde adeta bir kâğıt haline gelen vatan toprağının her cüz'ünde kendini göstermektedir.

Bu sebeple kalbimizden coşan bir sevinçle kutluladığımız bu bayram aynı zamanda Çocuk Haftasının ilk günü ve milli hakimiyetin istilzam ettiği ağır vazifelerini yarın omuzunda taşıyacak Türk yavrularının korunması, şefkat ve himaye görmesi hususundaki hamlelerimizi artırmanın bir yıldönümüdür.

Bayramı kutlularken yavrulara ait vazifeleri de yerine getirmeliyiz.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kuvvet ferd halerd Türk vatandaşında, ileride vatanın tehlikesi halinde önüne geçilmez bir kuvvet yaratacaktır.

Bilhassa yakın tarihimizin hudutsuz şanlı sahifeleri onun yaratıcılarının evlâdına, ahfadına zemin ve zamanında idrâk ettirilecektir ki:

Vatanın hudutlarında kara bulutların mahiyet ve kuvveti ne olursa olsun hiç bir mertebeden tehlikesi mümkün olmasın. Çünki, onun bekçisi damarlarında lavlanmış, kuvvet ve hararetin eserinden almış, bir kan taşıyan büyük Türk milletidir.

Tarih bir ilimdir. İddiamız her vatandaşın bu ilmin âlimi olması lüzumu değildir.

***

Halkevlerimiz; halkın halka, bileninin bilmiyenine karşı kanun ve nizamın tarif edemediği, fakat vicdani ve milli vecaibin ifası yeridir. Burada hiç bir vatandaş müeyyedesi maddi olan bir düstur ile tavzif edilemez ise, bu, halkevlerinde çalışmak bir külfetten ibarettir demek değildir. Bilakis vicdani ve milli bir borcun ödenmesidir.

Halkevlerinin tarih kollarında:

1 — Tarihî hakikatler meydana çıkarılır,

2 — Vatandaşın millî hissi müşterek maziye dayanılarak takviye edilir.

Yukarıda Lord Gürzonun bir sözünü nakleyledik. Hudbin diplomatın, Türk Atillanın Fransa içlerinden gelen atının nal seslerini nasıl unutmuş olduğunu: Çanakkale vekarının gözlerinden nasıl silinmiş bulunduğuna hayret etmemek kabil değildir; Ki Türk gücü karşısında İmparatorluğunun baş eğmesine bir güna tehammül edemiyor.

Türk milletine, kendi gücünü hâlâ idrâk edememiş olan bu diplomatı, af büyüklüğü düşer.

EBÜSSUUD EFENDİ

RIFAT Arıncı

—Baş tarafı geçen sayılarda—

NAZMI

Türk, Arap ve Fars edebiyatına hakkıyle vakıf olan Ebüssuud, Türkçe eserlerile divan edebiyatının hakiki mahsullerini vermiş oluyor. Arapça, Farsca ve Türkçe şiirleri arasında en kuvvetlisi Muhammed Bahaaddin Âmili tarafından (Kaşkül) e (1) 54 beyti alınan 92 beyitli Arapca (Kasidei Mimiye) si ile Türçe (gibi) redifli kasidesidir. (2) Fetvaları dahi çok zaman manzum olarak yazmıştır. Şiirlerinden derinden gelen bir manevi ahenk ve olgun islam felsefesi vardır. Konuyu tertip, tahlil ve izah edişi onun zekâsındaki enginliği ve muhayyilesindeki füshati göstermektedir. Bütün manzum ve mensûr eserlerinde dikkati çeker şey, anlayan her okuyucuyu sıkmayarak başlanan bir yazısını sonuna kadar okutmağa zevkle mecbur etmesidir. Ebüssuud, sanki her eserini bir gül gibi seve seve tedkik ettirmek sanatının bizde ilk mucididir. Her eserinin her parçası sanki sinirlerimizi bozmaması içi tebessüm ettirerek güldürür, kahkahaya meydan vermez. Yahut ta kaşlarını çatmadan düşündürür. Acı feryad ve figana fırsat vermez. Her eserinin her satırında kendisi duyulur. O ne taassubun, ne de hobbalığın dostudur. Şuûr daima şiirde dahi rehberi olmuştur. Eserlerinden birkaçını alıyoruz:

أبعد سليمى مطلب و مرام
و غير هواها لوعة و غرام
و فوق حماها ملجاء و مثابة
و دون ذراها موقف و مقام
و هيهات ان يثنى الى ارضها
عنان المطايا و يشد حزام

[1] Kâşkül - Muhammed Bahaaddin Âmili S. 10.

[2] Bu kasidenin bir nushası Çorum kütüphanesinde Ahmed Feyzi Leblebicinin eserleri arasında bulunmuş, diğeri de Ebüssuudun torunlarından Suud Yavuz tarafından hatt edilmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

في الغاية القصوى فلن فات نيلها
فكل منى الدنيا على حرام
صوت نقوش الماء من لوح خاطري
فاضحى كأن لم يجر فيه قلام

الخ.

Kanunî'nin ölümü Türk ve İslam âlemi için telâfisi mümkün olmuyacak bir ziyâdı. Kudretli bir şair, dâhî bir imparator olan merhum müşarileyhin makamında yerini işgal edecek bir Osman oğlu gelmediğini tarihte esefle görüyoruz. Şark için bir iftihar sembolü olan Süleymanı ölümü bu gün dahi içimizi sızlatan hazin bir hatıradır. Padişahın dehâ yoldaşı olan Ebüssuud bu akıbeti bütün şarkın ozaman müşterek dili olan Arapça ile bir kaside halinde şu matlala başlayıb anlatıyor:

صوت صاعقة ام نفخة الصور
فالارض قد ملئت من نقر ناقور

Kanunî Sultan Süleyman Ebüssuude, onun adalet hakkındaki fikrini öğrenmek için fidanlara ziyan veren karıncayı öldürmekte günah var mıdır diye şöyle manzum bir sual soruyor:

«Nihale ger ziyan etse karınca
Günahı var mıdır anı kırınca?»

Ebüssuud, tavsiye etmek istediği adaleti şu vecize ile cevaben arz ediyor:

«Kıyamette Huda halkın derince
Süleymandan alır hakkın karınca»

KASİDELERİ:

Türkçe kasidesi ise, itiraz götürmez bir şaheserdir. Bizde Ebüssuudun Türkçe kasidesinin birbirinden farklı iki metni vardır. Ahmed Feyzi Leblebicinin Çorum kütüphanesindeki cönklerinde bulduğumuz birinci metni 46 beyitlidir. Diğeri 28 beyitli olub torunlarından Suud Yavsı tarafından Ali Emirî (Millet kütüphanesi) kütüphanesindeki Ali Emirînin (Müsveddat) ından kopye edilerek gönderilmiştir. Mısra ve kelime farkları olduğu için her iki metnide ayrı ayrı neşrediyoruz:

Çorum kütüphanesindeki metin

Gitti hengâmı şebap elden demi vuslat gibi
Geldi eyyamı meşib erdi şebi fırkat gibi
Sarasarı badi fena yıktı selâmet haymesin
Çâk çâk etti revakın camei sıhhat gibi
Kametimden akıbet dibasın aldı, rüzgâr
Eğnime verdi belâ idaresin hilât gibi [*]

[*] Bu mısrağ vezinsiz ve manasızdır. "Çorumlu"

Gerdûşü eflâk tay etti sicilli ömrümü
Şol suturu mahv olub ebter kalan hüccet gibi
Merri eyyamı şühur ve kerri âvamı dühur
Kalmadı tende mecal ve ruhta rahat gibi
Çöktü bünyadı beden, bozuldu timsali cesed
Deyr dıvarında yer yer mahv olan suret gibi
İhtilâl erdi mizaca, zaafa yüz tuttu kavi
Kalmadı âzada her giz kudretü kuvvet gibi
Her biri dünyada gezerken bilmedim kıymetlerin
Yok yere oldu heba ömrü giran kıymet gibi
Tende tabın var iken sarf et maani kisbine
Olmadan biçare ten naçarü bi takat gibi
Zaaf ile üftanü hizan ömür serhadden geçüb
Bir acep iklime düştüm âlami gurbet gibi
Hiç ehlinde enisü âşinadan kimse yok
Bulmadım her giz birinde ünsü ya ülfet gibi
Ceyşi hicran eyledi nalân vücudün kişverin
Mülkü dilde leşkeri cevr ettiği garet gibi
Hanümanı dil yıkıldı, kalmadı taş üzre taş
Desti cevri devr ile viran olan mülket gibi
Ten hisarın topu gam yıktığı bu gün henüz
Dinmez ahım gulgulü şamü seher nevbet gibi
Dikilür burcu bedenden yer yer ettikçe figan
Ahi dilsuzun duhanı göklere rayet gibi
Geldi idrake halel, gitti meşaerden şuur
Kalmadı bir sıhhat üzre semi ya rüyet gibi
Bir zaman idi ki, Bagu raga kıldıkça güzar
Görünürdü her kenarı gülşeni Cennet gibi
Şimdi ol hâlâtın oldu cümlesi habü hayal
Âlemi rüyada idrâk olunan halet gibi
Bezmgahı ins iken görsek gelür şimdi bana
Sahnı gülzarım bir rütbei vahşet gibi
Nağmei bülbül ferah bahş ve sürur encam iken
Gamfeza oldu sadayı bûmü pür nikbet gibi

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Görmez oldum revnakı eyyamdan aynû esel
Gözüme dünya görünür gayri mahiyet gibi
Sanurum afakı tuttu nar aşubu fiten
Sinei suzanım icre ateşi hasret gibi
Eşki pür hûn serteser tuuttu cihan etrafını
Dembedem zeyli ufukta görünen huuret gibi
Mülkü sıhhatten ikamet müddeti oldu temam
Görünen şimdi adem ıklimine rihlet gibi
Âlemi kevnü mekân eshabına mevtü fena
Muktazayı hükmü tabı ve mucibi hilkat gibi
Bu güzergâhı fena sahnında ummidi baka
Eylemek fikri muhal ve batıl emniyet gibi
Verse ger devran zimamın kabzai tedbirine
Görmesen her giz cihanda zahmetü şiddet gibi

Ol mirkatı Celalın payesi ihramı Mısır
Aynı âlem görmese âlemde ol rifat gibi
Sun'u bi hemtasına nisbet görünse nazıra
Takı kisra, Kasrı Kayser muhtasar sanat gibi
Sanma kim desti havadis ana tesir etmeye
Ermeye eyvanına bir rahnei âfet gibi
Bahtın olsa sadi ekber, menzilin evci zühal
Vermese ikbaline idbarû ya rücat gibi
Ferkadeyne hemser ve cevzaya olsan heminan
Asûman olsa yerin mülkü felek rütbet gibi

Âfitabı ömrüne bir gün erer nageh küsuf
Âleme tabân iken nurun kalır zulmet gibi
Kavs şeklinde felekte görünen sanma hilâl
Hasılı ömrünü bu halkın biçmeğe âlet gibi
Ya kemanı kabzai kudrettir ehli âleme
Atmağa tiri kazayı navüki kudret gibi
Bezmi kiti ehlinin ya kâsei imranını
Boşalub gâh dolduğun iş'ar eder âyet gibi
Belki cümle heykeli eflâkü evzaı nücum
Âlemin şekli fenasın resm eder heyet gibi

Âleme beyhude bakma eyle im'anı nazar
Sunu üstadı ezelde nazırı ibret gibi
Her biri zerratı ekvanın lisanı hal ile
Keşfeder sırı cihanı natıkı hikmet gibi
Meskenet halini ekber saadet bil; sakın
Eyleme cahu celala meylü ya rağbet gibi
Vakıf olmaz barigâhı âlemin tertibine
Bilmeyen safı niali mesnedi izzet gibi
Sâyi fehmi rumuzu kâinata gerçi kim
Künhü esrarına ermez akıl ya fikret gibi
İlmü irfan meslekinde eyledim sâyi cemil
Ettim erbabı himem ettikleri himmet gibi
Keşfi esrarı hakayıkta nice çektim ana
Etmedim ol bapda ihmalü ya gaflet gibi
Mersadı enzarım oldu gâh evc, gâh hadid
Cüstü cû da işler ettim harikı âdet gibi
Mevkifi hayretten özge bir makama ermedim
Müntehayı rahı irfan âlemi hayret gibi

KASİDE [1]

Gitti eyyamı şebap elden demi vuslat gibi
Geldi hengâmı meşib, erdi şebi firkat gibi

Sarsarı badi fena yıktı selâmet haymesin
Çâk çâk etti revakın camei sıhhat gibi

Gerdişi eflâk tayetti sicilli ömrümü
Şol suturu mahv olub ebter kalan hüccet gibi

Çöktü bünyadı beden, bozuldu timsalı cesed
Dir divarında yer yer mahv olan suret gibi

Hânmânı dil yıkıldı, kalmadı taş üzre taş
Desti cevri devr ile viran olan milket gibi

[1] Bu kasideyi Suad Yavaı Ali Emiri'nin (Müseddat) - ından almıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Dikilür burcu bedenden yer yer ettikçe figan
Ah dilsûzum dûhanı göklere rayet gibi

Bir zaman idi ki bagu raga ettikçe güzer
Görünürdü her kenarı gülşeni Cennet gibi

Şimdi ol hâlâtın oldu her biri habu hayal
Âlemi rüyada idrâk olunan halet gibi

Bezimgâhı ins görsem gelür şimdi bana
Sahnı gülzarı irem bir vadii vahşet gibi

Nağmei bülbül ferah bahşı dilü canım iken
Gamfeza oldu sadayı bum pür nikbet gibi

Görmez oldum revnakı eyyamdan aynü eser
Çeşmime dünya görünür gayri mahiyet gibi

Sanurum âfakı tuttu nâra şubû fiten
Sinei sûzanım içre ateşi hasret gibi

Eşki pür hun serteser tuttu cihan etrafını
Dembedem zeyli ufukta görünen halet gibi

Mülkü sıhhatte ikamet müddeti oldu temam
Görünen şimdi adem ıklimine rıhlet gibi

Âlemi kevnü fesad eshabına mevtü fena
Muktazayı hükmü tabım mucibi hilkat gibi

Bu güzergâhı fena sahnında ümmidi baka
Eylemek fikri muhal ve batıl emniyet gibi

Ferkadeyne hemserü cevzaya olsan heminan
Âsüman olsa yerin mihri felek rütbet gibi

Âfitabı ömrüne nagâh erer bir günj zaval
Âleme taban iken nurun olur zulmet gibi

Kavsi resminde felekde görünen şekli hilâl
Hasılı ömrünü halkın içmeğe alet gibi

Ya kemanı kabzai kudrettir ehli âleme
Almağa tiri kazayı naveki mihnet gibi

Bezmi kiti ehlinin ya kâsei amalıdır
Eksilüb geh dolduğu iş'ar eder ayet gibi

Belki cümle heykeli eflâkü evzaı nücum
Âlemin şekli fenasın resmeder heyet gibi

Her biri zerratı ekvanın lisanı hâl ile
Keşfeder sırrı cihanı natıkı hikmet gibi

Vakıf olmaz bargâhı âlemin tertibine
Bilmeyen safi niali mesnedi izzet gibi

Tende tabın var iken sarf et maani kisbine
Olmadan biçare teri naçar ve bi takat gibi

İlmü irfan meslekinde eyledim sâyi cemil
Ettim erbabı himem ettikleri himmet gibi

Keşfi esrarı hakayıkta nice çektim ina
Etmedim ol bapda ihmalü ya gaflet gibi

Mevkifi hayretten özge bir makama ermedim
Müntehayı rahı irfan vadii hayret gibi.

KITALAR [1]

Mahv olub gitmez müruru dehr ile baki kalır
Hame ile safhai evrakta mezkûr olan

Safhai âleme ne resme levhdır kim altına
Neşf eyler bir nefeste üstüne mastur olan

Bi serü sâman gider nabudu napeyda olur
Haşmetü cahu celalı âleme mesrur olan

Habı gafletten uyan, fehmet cihanın halini
Ey zamane devletü ikbaline mağrur olan.

[1] Sehi tezkeresinden.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

BİR GAZELİNDEN [2]

Ey ecel Billâh aman ver bana, kılma acele
Son nefes dûş ola şayet gözüm ol bi bedele

Yoluna harç edeyim nakdi sebat elde iken
Ki geçer fırsatı ömrü güzeran, girmez ele

Kalbi meyyalim elinden nice edem ya Rab
Göricek abı revan gibi akar her güzele

BEYİT

Köşei vahdet idi kabrin azabı olmasa
Hoş tamaşagâh idi mahşer hesabı olmasa

BEYİT

Bi hod oldum eseri semmi semendin göricek
Halim ey dil, acaba nice olan kendin göricek ?

[2] Sehi teskeresinden.

Kızılırmaktan kuvvet istihsali ve
ARAZİ SULANMASI HAKKINDA RAPOR

Kızılırmaktan kuvvei muharrike hususunda istifade etmek ve bu maksatla vücude getirilecek tesisatla aynı zamanda civar araziyi de sulamak için en münasip mahal Çorum vilâyeti dahilindeki Tekke boğazı denilen bu boğaz olduğundan tedkikat için mahalline gönderdiğimiz . . . . tarafından bu boğaz üzerinde etüt yapılmıştır.

1 — Bağlı krokide gösterildiği üzere Salor köprüsü ile Hamamözü arasında uzanan Tekke boğazı 20. km. uzunluğunda 20 ilâ 250 metre genişliğinde olup 0,0025 umumi bir meyle maliktir.

Bu malumata nazaran Salor köprüsü arkasındaki ovayı su basmamak üzre boğaz müntehasına yapabileceğimiz azami 50 metre yüksekliğinde bir bendle 50 metrelik bir irtifaı sukut elde edebileceğiz. Kızılırmağın asgari sarfiyatı 50 M3/Seconde olduğuna nazaran bu sukutla ancak 50X50X1000/75=33333 beygirlik bir kudret istihsal edilebilir.

Bu kudretin istihsali için yapılacak vasati 100 metre genişlik ve 50 metre temel üstü yüksekliğini haiz bir bendin masrafı ile bu takatın istihlâk edileceği yerleri ve bunlardan edilecek istifadeyi karşılaştırmak lâzımdır. Bu mukayeseyi yapmak üzere bu mevkide gerek baraj için lâzım olan esaslı etütlerin yapılması ve gerekse istihsal edilecek elektrik kuvvetinin mahal ve tarzı istimalinin tesbit edilmesi lâzımdır. Bu işle daha ziyade İktisat Vekâleti elektrik işleri etüt dairesi meşgul olduğundan daha derin ve esaslı tedkikatın yapılmasına istinad ettirilecek olan ve kısmen idaremizin ihtisası haricinde bulunan bu işin bu İdareye havale buyurulması muvafık olacaktır.

2 — Kuvvei muharrike istihsali için yapılacak bendin tarafından bırakılacak mehazlar vasıtasile ırmak suyunun sulamada da kullanılması hususuna gelince ;

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Irmak suyundan istifade edilebilecek arazi Tekke boğazından itibaren Osmancık kazasına kadar olan sahadır. Bu saha tûlü 30 kilometre ve vasati genişliği bir kilometre olan dar bir vadiden ibarettir. Buna nazaran sulanacak sahanın mikdarı (Kızılırmak çıkarılırsa) ; 2500 hektar kadardır. Bu az mikdardaki arazinin sulanması için kuvvei muharrike istihsaline yarayacak bend yapılmadığına göre bir baraj regölatör, iki mehaz ve vadinin her iki tarafına 30 km. tûlünde esas kanal ve sulama manzumesini temamlamak üzere takriben 50 km. yedek ve hark yapılması icabetmektedir.

Bu vadinin sulanması için yapılacak tesisatın gayri iktisadi olduğu bu malumatla göründüğü gibi vadinin civarı kısmen ormanlık ve yağış mikdarı 400 m/m ile 600 m/m arasında tehalûf ettiğinden ekilecek hububat için sun'i sulamaya pek ihtiyaç da yoktur. Esasen yapılan tetkikatta köylünün sun'i sulamayı pirinç zeriyatı için istediği anlaşılmıştır. Pirinç zerriyatı köylünün kazancı noktai nazarından her ne kadar faydalı ise de sulama tarzı itibarile civar köyleri sıtma hastalığının istilâsına sebebiyet verecektir.

Sıtma mücadele kanununun ca köylerin çeltik zeriyatı sahasından asgari 5 k3 uzakta olması kaydi vardır. Buna nazaran vadi dahilinde pirinç zeriyatı yapıldığı takdirde bu mıntakadaki köylerin kaldırılması lâzım gelecektir.

Netice olarak vadinin sulanması için yapılacak tesisatın gayri iktisadi olduğu ve bu mıntakada yağışların kâfi olması dolayısile sun'i sulamaya lüzum yoktur. [*]

[*] Bu raporun [illegible] taalluk etmeyen bazı kısımları dercedilmemiştir.

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

796

Saçaklıkta kilim var
Yar elinde gülüm var
Kömür gözün sevdiğim
Senden gayri kimim var

797

Sahrada sesin aldım
Eğildim fesin aldım
İller beni zemeder
Ben ilin nesin aldım

798

Sıyrıldım indim bağa
Başım değdi yaprağa
Daha murad almadım
Girmem kara toprağa

799

Sap benden keser benden
Getmedi eser benden
Sevdan böyle kalursa
Seni kim keser benden

800

Şu dağların karına
Dayanamam zarine
Bülbüller güle hasret
Ben de nazlı yarime

801

Şu dağlar helik [1] dağlar
Yaprağı delik dağlar
Eşinden ayrılanın
Mekânı olsun dağlar

802

Şu dağların karı var
Hep illerin yari var
Sen ağlama kömür gözlüm
Ben ağlasam yeri var

803

Şu dağlar mavuşturur
Geleni savuşturur
Yusuf Peygamber gibi
Hak bizi kavuşturur

804

Şu dağlar kıştan ağlar
Geyikler şişten ağlar
Öperken ısırmışım
Al yanak dişten ağlar

805

Şu dağlar ulu dağlar
Bülbüllü sulu dağlar
Sevdiğinden ayrılan
Hem düşünür hem ağlar

[1] Ulacık taşlara Helik derler.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

806

Şu dağlar satır dağlar
Yan vermiş yatır dağlar
Yeni yarden ayrılan
Hem düşünür hem ağlar

807

Şu dağlar hoşa dağlar
Etrafı köşe dağlar
Vermezseniz yarimi
Dönesiz taşa dağlar

808

Şu derede kirazlar
Niçin meyva vermezler
Şu Çorumun kızları
Hiç içeri girmezler

809

Şu derenin alıcı
Kınalı barmak ucu
Öpülmedik kızların
Kabul olmaz orucu

810

Şu derenin armudu
Anan baban varmıydı
Anam babam olsaydı
Beni burda kormuydu

811

Şu dere derin dere
Gölgesi serin dere
Yar kimse bulamamış
Bize selam göndere

812

Şu derenin yılanı
Gel dolanı dolanı
İllere meyil verüb
Bize atma yalanı

813

Şu gelen kıza benzer
Alnı yıldıza benzer
Gerdanı barmak üzüm
Yüzü karpuza benzer

814

Şu iller bizim olsa
Devekte [2] üzüm olsa
Sevdiğim yar koynumda
Yastığı dizim olsa

815

Şu yazının kazları
Sürmelüdür gözleri
Hiç kaydeyi [3] bozmazlar
Şu Çorumun kızları

816

Şu giden kimin kızı
Geymiş alı kırmızı
Bir gider bir sallanır
Almıştır aklımızı

[2] Üzüm ağacına devek derler.

[3] Tertip ve usul üzere hareket etmeğe kayde derler. (Kaide) nin muharrefidir.

817

Şu daşlar gölgelenmiş
Güzeller suya inmiş
Bir öptüm bir ısırdım
Al yanak şekerlenmiş

818

Şu gözler
Sevda bekler şu gözler
Ezelden bir gün gördü
Yine o günü gözler
Aklımı baştan aldı
Âhu bakan şu gözler

819

Şu karşuki yar benim
Sızılar yaram benim
Eyyub Peygamber gibi
Pek çoktur yarem benim

820

Şu âlem dem içinde
Gözlerim kan içinde
İllere düğün bayram
Ben kaldım gam-içinde

821

Şu gelen kağnımola
Tekeri çanlımola
Üstündeki yiğidin
Gerdanı benlimola

822

Şal kuşaktan kesesi
Kahveden gelir sesi
Dün gece nerde idin
Koynumun menevşesi

823

Şam dağı şeker dağı
Eridi yürek yağı
Sinem yarin beşiği
Kollarım bağırdağı [1]

824

Şadravan kaynaşıyor
Güzeller oynaşıyor
Yavrular oynadıkça
Benim aklım şaşıyor

825

Şen olsun Çorum düzü
Helâk eyledi bizi
El ermez gözüm görmez
Gönül arzular sizi

826

Terazi mizan ile
Yar sevmek izan ile
Benimki candan amma
Seninki düzenile

827

Tekkelerden hû gelir
Lülelerden su gelir
Yalvaralım mevlaya
Elimizden ne gelir

828

Tesbihim var şak şak [2]
Küstün isen barışak
Aramızdan dağ kalksun
İkimiz bir kavuşak

[1] Aslı (Bâğır bağıdır.) Çocuklar beşiğe yatırıldıkta üzerinden bağlanan beze verilen isimdir.

[2] Daneleri çok iri olan tesbihlere şak şakı tesbih derler.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

829

Taze hıyar masıra
Gediyom yolunsıra
Yüzüne diyemiyom
Ölüyom ardınsıra

830

Tüfengim atılmıyor
Bahalı satılmıyor
Geceler on beş saat
Yalnız yatılmıyor

831

Terleyüb soyunursun
İllere öğünürsün
Gün ola zeman ola
Vah deyü döğünürsün

832

Tudum karşıma geldi
Aklım başıma geldi
Siz çekilin camiler
Kıblem karşıma geldi

833

Tesbihim var mercandan
Kahve içtim fincandan
Ne doydum ne osandım
Senin gibi bir candan

834

Tokattan Turna gelür
Ağlama yine gelür
Şu gözümün yaşına
Kâfirler dine gelir

835

Tokat bir dağ içinde
Gülü bardak içinde
Küçükten yar sevenin
Yüreği yağ içinde

836

Tokat yolu döşeme
Hacılar gider Şama
Koynundaki narmıdır
Yoksa yavrum şememe

837

Tokada varmadın mı
Şeftalü almadın mı
İtin köpeğin kızı
Sen cahil olmadın mı

838

Tokat yolu kaldırım
Düştüm beni kaldırın
Şu cahil yarim için
Gelin beni öldürün

839

Tokadın bacaları
Uzundur geceleri
Yari bana verseler
Şu cuma geceleri

840

Tandırım hebab oldu
Ciğerim kebap oldu
Ben yare kavuşurdum
Bir düşman sebep oldu

841

Topluları hep camdan
Yari severim candan
Öldürürse öldürsün
Bende geçtim bu candan

842

Tasa çaldım yoğurdu
Seni kimler doğurdu
Seni doğuran ana
Bal ile mi yuğurdu

843

Tavuğum var tepeli
Kulakları küpeli
Bana evlen diyorlar
Şimdi kızlar şüpeli

844

Tavuğum kişe kişe
Başında mor menevşe
İl için kuyu kazan
Belki kedisi düşe

845

Uzunu boy ederler
Kısayı yan ederler
Orta boyun üstüne
Günde bir kan ederler

846

Üzümün asmasıdır
İstanbul basmasıdır
Hem salınır hem gezer
Şu kimin yosmasıdır

847

Vardım pınar başına
Başım koydum daşına
Ninesi kurban olsun
Kızının oynaşına

848

Vay bana vaylar bana
Yıl oldu aylar bana
Susadım su içmeye
Su vermez çaylar bana

849

Vesvese vesvese
Aldı beni vesvese
Bazı fes tunus olur
Hiç benzemez fes fese

850

Yemenim aldan iyi
Bulaman benden eyi
Ben birini bulurum
Kölesi senden eyi

851

Yemenim allı idi
Ortası dallı idi
Bu senin edeceğin
Ezelden belli idi

852

Yemenim yele yele
Ben düştüm gurbet ile
Yedi yağlık çürüttüm
Göz yaşın sile sile

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Cönklerden Derlemeler:

Derleyen: Eşref ERTEKİN

DESTANI ÖMER PAŞA [1]

Şevketlu efendim tepti gazaye
Dest urup hançeri uryanımız var
El kaldırub yüz döndürüb Hudaye
Gör imdi bir yüce seyranımız var

Vezir vüzeralar bezme derildi
Babı hümayunda şûra kuruldu
Süleyman paşa mahal gördü
Kâtibi yazmıştır fermanımız var

Çün Süleyman paşa geldi lisane
Dedi vasıl olmadı lutfu ihsane
Ferman gitti Kürdüstane Keşane
Bugün cenk günüdür harmanımız var

Böyle bir kahreman geldi cihane
Yelken açup daldı bahri ummane
Azmi rah eyledi eflaktan yane
Keştü güzar edüp devranımız var

Azmedüb yer göğe çekti oraya
Askeri islamı döktü karaya
Yer göğü fethedüb çekti seraya
Dedi gelün beyler divanımız v r

Şevketlu buyurdu vezir vüzeran
Ömer paşa gayet fende hezaran
Canibi eflaka gönder yazaran
Süleyman paşaya imdadımız var

Ömer paşa dedi hele bir varam
Dercedüb askeri başıma derem
Aduyu ekberin ahvalin görem
Padişah uğruna bir canımız var

Ömer paşa derki söküm eyledim
Bükreş tarafına akın eyledim
Nice ırakları yakın eyledim
Nemse sınuruna meydanımız var

Mehmed paşa dedi hele bakayım
Uğradığım şehri yakub yıkayım
Moskof sınuruna bir taş dikeyim
Ömer paşa gibi serdarımız var

Kerim paşa derki baltacılarım
Dinlemeyüz böyle şalkacılarım
Vasfedeyim çölde çarhacılarım
Kırk bin arap atlı süvarimiz var

Bükreş beyi derki geliyor ancak
Gözüme göründü bir yeşil sancak
Dercedüb askeri urun deyincek
Yolumuz bağladın divarımız var

[1] Bu destan kendi hususî kitaplarım arasında bulunan 14 sahifeli eski bir cönkten yazıldı. Bu cönk'ün imlası çok hatalı olduğu gibi yazısı da okunamıyacak derecede karışıktır. Yanlış olan yerleri sarım bilgin okuyucularımız lütfen düzeltmelerini dileriz.

Ömer paşa derki akub çağladım
Bükreş dağlarını mekân eyledim
Beş yüzünün bir demde kolun
bağladım
Üç beş m:kârede urganımız var

Kâfir beyi derki olupdu ferman
Bükreş beylerinde kalmadı derman
Haraca razı olup dedi el eman
İçimizde bir kaç murdarımız var

Ömer paşa derki girin Bükreşe
Gökteki melekler kılsun temaşa
Böyle cenk olmadı âlemde haşa
Cinsini kırmağa daranımız var

Kâfir beyi derki toplar atıldı
İki asker bir birine katıldı
Felek beni ne günlere yetirdi
Âsümane çıkar feryadımız var

Ömer paşa derki koptu velvele
Askeri islamın gelmiyor dile
Emiri efradı hipisi bile
Bin beşyüz istibdal merdanımız var

Arslan Ömer paşa bindi atına
Mehmed paşa ol dem geldi katına
Halil İbrahimin ziyaretine
Dokuz kınalı koç kurbanımız var

Bize imdad geldi Hazreti Haktan
Ki bunca âlemi var etti yoktan
Resûlüne âyet indirdi gökten
Bu kadar hafızı kur'anımız var

Mehmed paşa bir gün veda eyledi
Dahi hem serini feda eyledi
Altıncı alaya nida eyledi
Kıraluva şehrine revanımız var

Ömer paşa derki yolunuz ırak
Eslatına şehrinde üç gün oturak
Cirin kıralovaya toplar atarak
Çifte kumbaralı havanımız var

Toplar atub azmedindi ol yanı
Kendine bend etti bütün cihanı
İstikbale çıktı habresub [2] yani
Kıralova şehrine mihmanımız var

(Yetimim) aslı Kumili belde
Sıyrıldı kalmadı gözümde perde
Eş'ar eyledim fani dünyade
Haşredek söylensün destanımız var

[2] Burası okunamamıştır. Olduğu gibi yazıldı.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

YETİMİN DİĞER BİR DESTANI [1]

Nazr kıldım şemsü mahe
Bütün dünyayı zaptetmiş
Zıyası âlemi tutmuş
Arşü semayı zaptetmiş

Şeytan lain Hakka ası
Her dem biz tutalım yası
Yer yüzünün Halifesi
Bayi gedasın zaptetmiş

Bak şu hakkın hikmetine
Hızır da bindi atına
İsâ çıktı gök katına
Hünkâr Konyayı zaptetmiş

Çileyi çekmekte (Yetim)
Bu cihanda yok akranım
Fatiha sûresi Hamim
Bütün imlayı zaptetmiş

[1] Bu manzume dahi Ömer paşa destanına bitişik olarak aynı cilkte yazılı ve aynı şaire ait olduğundan yanılaştır.

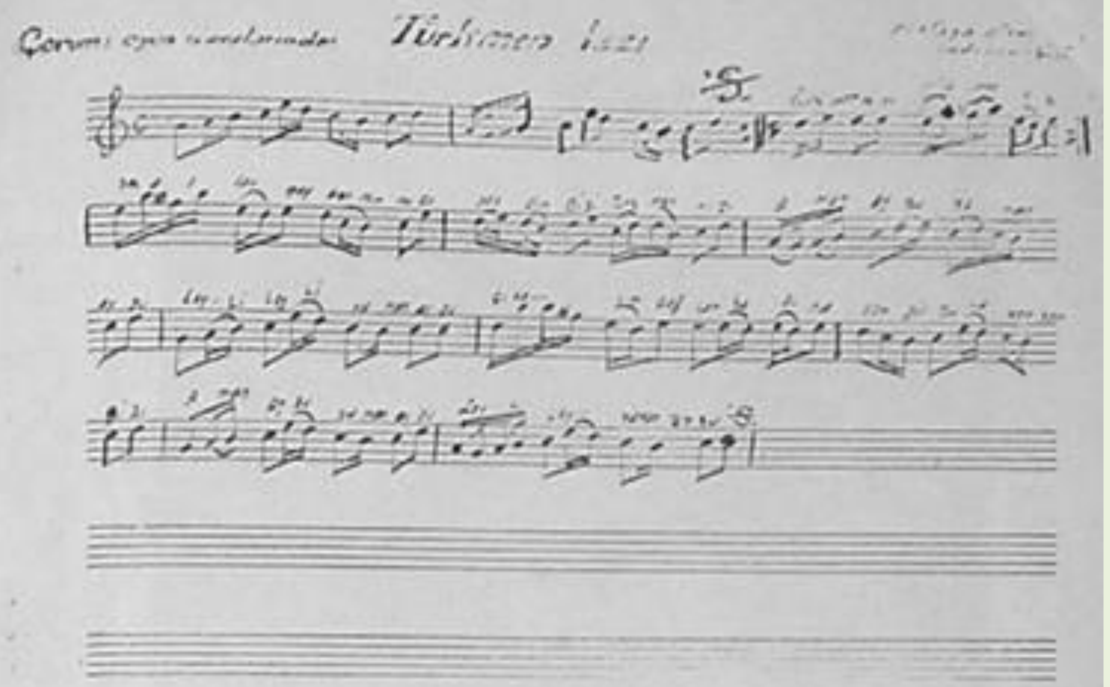

Türkmen Kızı Figürlerinden
(İnek sağar)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Türkmen Kızı Figürlerinden
(Un eliyor)

Türkmen Kızı Figürlerinden
(Kirman eğerir)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! **DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN** TIKLAYINIZ!

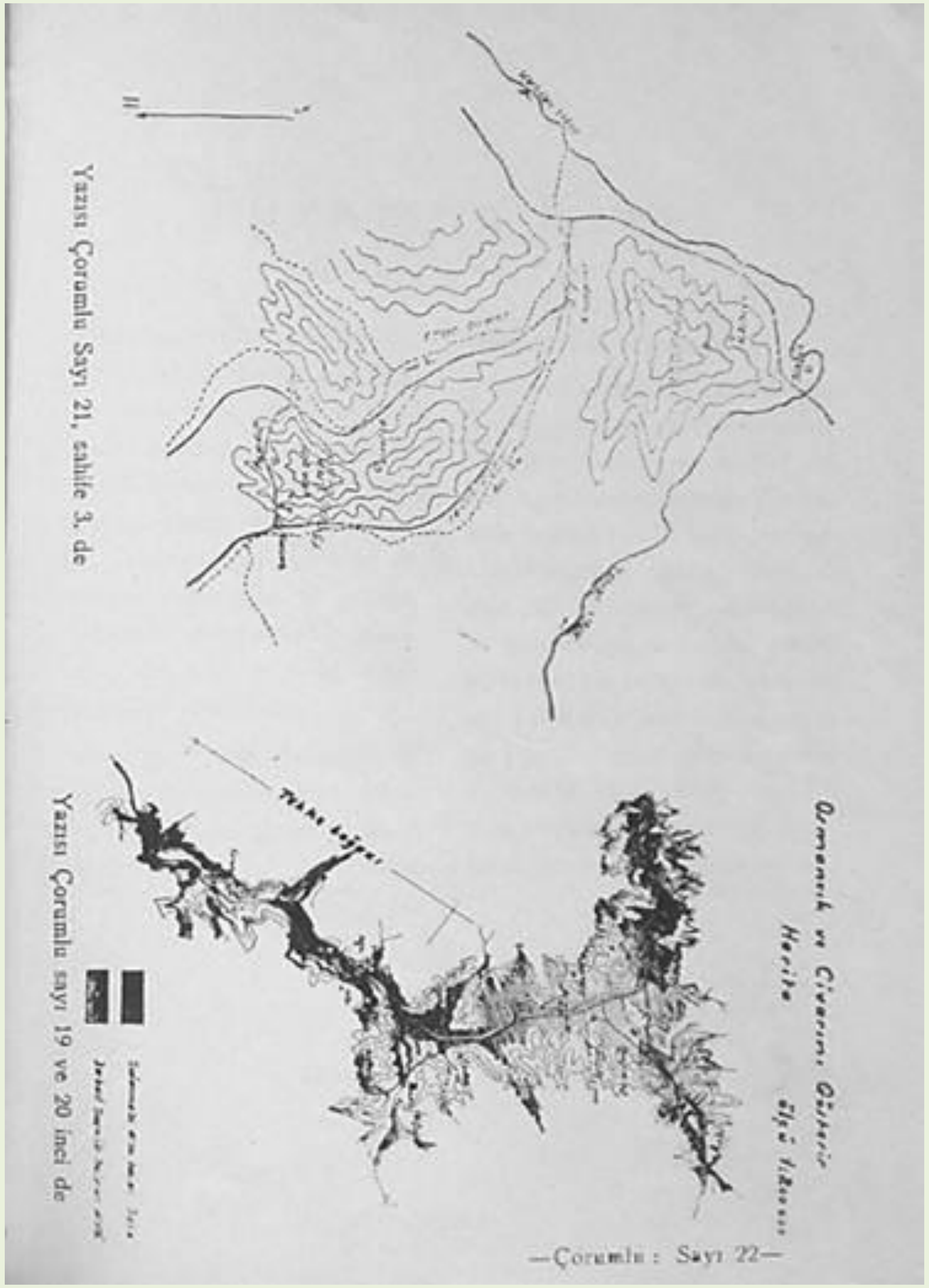

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Türkmen Kızı

N. T.

Gülte ve notasını ve bazı figürlerinin fotograflarını dercettiğimiz bu oyun Vilâyetimiz muhitindeki eski kadın iş hayatını tasvir ve temsil etmesi itibarile önemle üzerinde durmağa ve incelenmeğe değer. Dansla temsil edilen bu ev işlerinden ekserisinin ta göçebe ve çobanlık devrine ait olması, oyunun, çok eski bir tarihi olduğuna delâlet eder.

Oyunun burada yalnız basit bir tarifi yapılacaktır. Figürlerinin tesbiti ve sair hususiyetlerinin tebarüz ettirilmesini ihtisas sahiplerinin himmetlerine bırakıyoruz.

Oyun yalnız Bayanlar tarafından bir veya iki Bayan ile oynanılır. Beste saz veya tanbur ile icra edilir. Oyun güftenin ilk kıtasile ayakta başlar. müteakıp kıtalarda (Kirman eğirir), (İnek sağar) gibi iş isimleri söylendikçe bu işlerin oyun esndsında taklidi ve temsili bir tarzda canlandırılır. son kıt'adaki (Türkmen kızı çayırda gezer) mısraına gelince oyuncu ayakta (inci dizme) taklidini tarzı mahsusla gezerek ve oynayarak yapar. Oyun hitam bulur.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Çorum Türkmen kızı oyunu güftesi

(1)

Türkmen kızı Türkmen kızı
Sen allar gey ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gülü topla ben nergizi
Leyli leyli yandım Ayşu.

(2)

Türkmen kızı inek sağar
Uzun saçı yere değer
Sevsin diye boyun eğer
Leyli leyli yandım Ayşu

(3)

Türkmen kızı süt pişirir
Sütün köpüğün taşırır
Görenin aklın şaşırır
Leyli leyli yandım Ayşu

(4)

Türkmen kızı un eliyor
On parmağın kınalıyor
Oynasın diye döneliyor
Leyli leyli yandım Ayşu

(5)

Türkmen kızı hamur yuğurur
Hamuru teknede çevirir
Yılda bir oğlan doğurur
Leyli leyli Türkmen kızı

(6)

Türkmen kızı erişte keser
Ur pıçağı ince doğra
Hem pilavlık hem çorbalık
Leyli leyli yandım Ayşu

(7)

Türkmen kızı yün tarıyor
Yitirmiş yarin arıyor
Yarini iller sarıyor
Leyli leyli yandım Ayşu

(8)

Türkmen kızı tezgâh tokur
Ur kilkiti sıkça toku
Hem heybelik, hem torbalık
Leyli leyli yandım Ayşu

(9)

Türkmen kızı kirman eğirir
Süyümünü yandar verir
Hem eğirir hem çevirir
Leyli leyli Türkmen kızı

(10)

Türkmen kızı çayda gezer
Çay kumundan inci dizer
Bir elinde bade süzer
Leyli leyli yandım Ayşu

Danişmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

— Baştarafı 21 inci sayıda —

Kim eger İsa ile Meryem yüzün
Pest çevirdiler ela aalar gözün
Bana içmeyledi [illegible] [illegible]
Ki bu kız söyler bunca kabih
Şöyleki ben dinimden dönmezem
Yürü var git ben öğüdün alamam

Andan Efrumiye etti yarın Melik seni boğazından asar murdar ölürsün dedi çıktı. Yürüyü verdi. Melike gelüb etti. Ey Server! Zinhar ol laine aman verme kim ıslahı kabil değildir dedi. Melik etti Biraz sabreyle, biz anın hakkından geliriz dedi. Andan Efrumiye kendi haymesine geldi. Ol gece geçti. Erte oldu. Melik buyurdu! Gaziler atlandılar. Kaleden yana yürüdüler. Bu yanа Nastorda kullarile hisar damına çıktılar. Gaziler kal'ayı çevirip yine cenge durdular. Yankuniye kâfirleri yine çok müslüman şehid ettiler. Melik kakıdı. Ol 9000 esiri getirüb kal'aya karşı kırdılar. Kâfirler bu hali görüb figan kıldılar. Ol kal'ada 1700 müslüman tutsak olmuştu. Nastor laîn anları getirdüb burçtan aşağı asa kodular. Müslümanlar anı görüb ağlaştılar. Melik buyurdu. Tez şeddadı getirdüler. Melik ana etti. Gel müslüman ol seni yerine yine bey dikeyim dedi. Çare olmadı. Melik buyurdu! Darağacı dikiib Şeddadı ayağından asa kodular. Belki korka imana gele deyü, çare olmadı. Söğmeğe başladı. Andan Melik buyurdu. Kâfirlere karşı oka tuttular. Evvel okla kızı Efrumiye gaza niyetine deyüb urdu. Şeddada ol kadar urdularki Şeddadın teni kipriye dönüb kalbur delik delik oldu. Ol murdar lain canı cehenneme ısmarladı. Bu yana Nastor anı gördükim dahi yüreği titredi buyurdu! Baru üstünde müslümanlara ok atmağa başladılar. Çün gece oldu. Geri döndüler. Barigâha geldiler. Çeriyi yokladılar. 1000 kimse şehid olmuş. Melik buyurdu. Şühedayı cem edüb namazların kıldılar. Andan kal'a fethin tedbire başladılar. Ar-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

toki ey server senin . . . . . yarın inşaallah bu kal'ayı alırız derken kal'ada beşaret çalındı. Yahya [1] bir yerde pusuya girmiş idi. Nagâh bir kişi haber getirdikim rumdan ve çerkesten ve firenkten ve Kastamonu haddinden ve Bolu kenarından ve Canik ve Samsun haddinden yetmiş iki milletten çeri cem olmuş Nastora yardıma gelirler dedi. Andan ben ol kişiye sordumki ya sen kande gidersin? Ettikim mamuriye [2] tarafına giderimki haber edem. Melik şeddadı öldürdü ve kaytalı tepeledi. Varam kaytalın oğlu baytaloşa haber edem. Mamuriye çerisin cem edüb Nastora yardıma geleler dedi. Çun bu sözü eşittim. kolaylandım. Kulağı tözüne şöyle bir yumruk vurdumki senin himmetinle beyni dağıldı geberdi. İşte hizmetine geldim dedi. Melik bu haberi eşidüb etti ! Nauzübillah bu çeri bir yere gelirse kâfirler yine kuvvet tutarlar. Bir çare kılmak gerekki, bu kal'ayı harap kılaviz, kâfir çerisi erişmeden dedi. Ahmed serkis [3] etti ey serveri gaziyan yarın çeri atlansun. cenge meşgul olsunlar çun gece ola biz kaleyi alavız dedi. Melik, Ahmedin tedbirin pesent edüb çun sabah oldu. Namaz kıldılar, çeri kale üstüne varub cenge durdular. Ahmed haymesinde oturub bir name yazdı, Rumi dilince. Evvel metâbu name bendenki serkisim senin katındenki, Nastorsun şöyle bilkim ben ettigim işlere peşiman oldum. Dilerimki geri sizin katınıza varam. Anın için kım. Melik beni mahalle almadı. Gözüne göstermedi. Ve andan sonra ammim kaytalı ve Şeddadı öldürdü. Benim gönlüm bunlardan ürktü. Dilerimki bu gece Melikin başın kesem, dahi senin katına iletem, eğer böyle edersem benim günahım yüzüme vurmayasın. İmdi name sana varınca, tez cevap yazub bildiresin. Ben dahi iş üstüne olam dedi derhal atlandı. Cenk yerine geldi. Tirkeşinden bir ok çıkardı. Okun demürünü gederüb nameyi oka bağladı. ve oku kale içine attı. Çun oku bulub Nastora getirdiler. Nastor nameyi okuyub ahvali bilüb sevindi. Buyurdu ! tez cevap yazdılarki: Ey serkis sen bilürsinki, salip haktır, Melik bir cazudur, Kaytal ve Şeddat gibi beyleri öldü. İmdi gerektirki merdane olub Melikin başın kesüb benim katıma getiresün. Mamuriyeyi

[1] İslam ordusu istihbarat şefi.

[2] Ankara.

[3] Mühtedi sabık bir ermeni çete reisi isimleri geçen zatların hüviyeti hakkında yazı sonunda izahat verilecektir.

sana verem, ve dahi Rumun ser askeri kılam, elbir edüb bu cazuları aradan götürevüz ve dahi kendi kızım Masıye banoyu sana verem. Deyü nameyi yazub ok ile attılar. Ahmed askerden ırak yerde dururdu. çun name gelüb yanına düştü. Ahmed nameyi alub Melike getirdi. Bu yana kâfirlerin gönlü hoş oldu. Çun gece oldu. kâfirler Melikin elinden ve şerrinden kurtuluruz deyü sevinirler idi. Bu yana gaziler karargâha gelüb oturdular. Melik Ahmede etti. Nastor ile neyledin dedi. Ahmed Melike tedbiri tedariki bildirdi. Melik Ahmede tahsin eyledi. Çun dün buçuğu [4] oldu Ahmed gazilere buyurdu. Kavgayı kalebe ettiler. Bu yana kâfirler burç üstünde hazır dururlar idi. Kavgayı işidüb sevindiler. Ahmed Melikin başın kesmiştir deyü. Bu yana Ahmed bir nice server beş yüz gazile süvar olub kaçarak çeri arasından çıkub kale kapusuna erdiler. Ahmed Rum dilince çağırdıkim kapuyu açın, benim Ahmed Serkis, Melik gazinin başın getirdim. Bir kaç cazular bana kastettiler. Bana medet kılınız deyünce Nastor buyurdu, kapuyu açtılar. Gaziler içeri girdiler. Nastor atlandı, saraydan taşra çıktıkim serkisi istikbal ede. Melik çun kaleye girdi . . . . Yüz kadar gazi ile. Kılıç çeküb kapucuları kırdılar. Melik serverlerle saray kapusuna gelüb Nastora eriştiler. Çun Nastor serverleri görüb etti ya serkis ben bu rukbanlara çok mal verdimki senin günahın bağışladılar. kani Melikin başıki, oda yakam dedi. Melik hemen bir nâra vurub ettiki ya Nastor başımı bile getirdim. Deyüb kenduyü bildirince Nastor ol dem neye uğradığın bildi. Aklı başından gitti, çünkü aklı başına geldi. Melik dahi eşidüb etti ey Nastor imana gel yohsa başını keserim dedi. Lain bire koman bu cazuyu deyüb kullarına çağırdı, tez bunu öldürün dedi. Melik gördükim ıslahı kabil değildir. Bir tiğ şöyle urduki iger kaşına degin ikipare kıldı. Kâfirin canı cehenneme erdi. Kâfirler bu hali görüb bir gezden cenge durdular. Taşradaki müslümanlar dahi kaleye girüb akşamadek cenk ettiler. Ol gece ve ertesi gün dahi kâfirlere kılınc urdular. Ahir kâfirler aman dilediler. İmana gelmeğe razı oldular. Andan sonra melik buyurdu, aman verdiler andan Melik Nastor sarayına girdi, gördükim bir kaleye benzer. Andan buyurdu Nastorun hazinesin açtılar. Malını

[4] Gece yarısı.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

gazilere bahşettiler. Ol halde iken şehri harşeneden [1] iki kasıt gelüb Melik Danişmende muştuladıkim, oğlunuz vücude geldi deyü. Melik etti, adı Gazi bey olsun. Cümle serverler ve gaziler şad oldular. ve kasıtlara hayli in'am ve ihsanlar eyledi. Bundan sonra Melik yüz yük mal (dökiye) kalesine gönderdi. [2] Abdurrahman ol hazineyi alub revan oldu gitmekte. Bu yana Melik, Nastor barigâhında karar etti. Bir gece Rumiler tedbir ettilerkim, Melike ve gazilere ziyafet edüb zehirliyeler. Nastorun bir hilekâr veziri var idi. Adına Kirekös derler idi. Melik katına gelüb hizmet kıldı. Ettikim ya Melikizzaman dileriz bu gece gazilere konukluk edevüz. Melik etti maslahattır. Kirekös vezir durdu makamına vardı. Zehir tedarik etti. Bu kerre Melik düşünde gördükim Resulullah saraya gelmiş, saray içi nur ile dolmuş, Sahabeigüzin çevresinde dururlar. Melik ol dem münacata başladı, arzıhacet eyledi.

Ol dem gördü uykuda gözü
Ol Muhammed Mustafa göksek yüzü
Yüz yirmi dört bin Peygamberi
Üç yüz on üç mürselin serveri
Getürmüş nurdan alemlerki yüce
Ne diyemki anın vasfını nice
Başları ayyuka çıkmış zerrisi
Yazılı Nasrun Minallah ayeti
Âlemi baştan başa nur eyledi
Hep yıkılmış yeri mamur eyledi
Gördü Melik ol Nebiler şahını
Din imana herdü âlem mahını
Yüz yere sürüb önünde ağladı
Kâfir elinden şikâyet eyledi
Der Resul ana kayurma yeme gam
Göresin Kerim nice kılur kerem

Andan sonra Resul hazreti buyurdukim ya Melik Danişmend biz senden razıyüz, Tanrı sizden razıdır. Din yolunda taksirlik etmedin. İmdi tez dur bu makamdan taşra çık kim Haktaalâ bu şehre hışmeyledi. Gerektirki bu diyar bu şehir ve bu saraylar harap ola. Zira bu kâfirler dini islamdan rücu edüb murtat olub sana kastettilerki zehir vereler. Haktaalâ bu kâfirlere hışmetti. Gerektirki bu kâfirleri kahreyleye dedi. Melik bu heybetten uyandı. Şehir ve saray debrenmeye başladı. Derhal Melik durdu. donun geydi, nida ettirdi. Tez durun taşra çıkınki bu şehir harap olusar dedi. Ve cemi eşyaların ve esvapların kaldırdılar hiç kimse kalmayub taşra çıktılar. Kudreti ilâhi birle ol gece karanlu gece idi. Halk birbirinin göremezdi Kirekös Rumilere çağırdıkim siz bir kez durun, bunlar getsünlerki şehir kapusun bağlaruz. Anları bir daha şehre komuyalım. Bu hevesle kâfirler şehirde kaldılar, müslümanlar taşra çıktılar. Çün saher vakti oldu. Yer debrenmege başladı. kâfirlerin başına bir tarraka koptukim kâfirlerin feryat ve figanı asümana çıktı. Nastorun sarayı temamet aşağı geçti. İçinde ne kadar kâfir varsa helâk oldu. Kıyamet kâfirlerin başına koptu. Nagâh bir tarraka dahi oldu şehrin cümlesi yere geçti. Cümle kâfirler helâk oldular. Çun erte oldu, göz gözü gördü. Gaziler gördülerkim şehrin deyri ve divarı cümle yıkılmış harap olmuş. Raviler şöyle rivayet ederlerki: Kırk gün kırk gece ol şehre hışım yağmuru yağdı, taşları dahi turap oldu. Üstüne sel gelüb kum ilâve etti. Nice bin kâfir yer altında kaldılar. Melik ol hışmı görüb geçüb Süleyman rıbatına erdi. Ol yerlerde olan kavim Melik katına gelüb müslüman oldular. Melik buyurdu. Ol yerleri imaret kıldılar. Ol mağaralarıki kâfirler Nastor ve Şeddat hükmile örtmüşlerdi Müslümanlar bulmıyalar deyü. Ol mağaraları bulup açtılar. Gümüş toprağı çıkardılar. Zira ol gümüş kavmi gördülerki, dünya Melike yüz tuttu. Padişah oldu. Nastor ve Şeddadın devri döndü. Yeni müslüman olanlar gelüb Melike gösterdiler. Melik buyurdu. Ol mağaraları açub gümüş toprağı çıkarub işe meşgul oldular. Hergün ol yerden iki batman gümüş Melik hazinesine alurlar idi. Melik dahi gazilere bahşeder idi. Çünki gaziler Süleyman rıbatına geldiler. şimdi ana gümüş şehri derler. Andan sonra gördülerkim ol hışım yağmuru sakin oldu. Cümle gaziler, Melik katına gelüb hizmetine durdular. Bu zelzeleye ve şehrin harap olmasına sebep ne idi dediler. Melik etti. Ol geceki ben Nastor sarayında yatardım. Düşümde Hazreti Resulü gördüm. Bana emrettiki bu şehrin kavmi asidir, se-

[1] Amasya.
[2] Tokat.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

nin başına kasteddiler. Hak taalâ anlara hışmeyledi. Bu şehri yere geçirüb kavmi helâk eylese gerektir dedi. Ol şehir kavmi asi ve mücrim oldukları için bu şehre Cürüm deyü ad verdiler. Çün Melik bu ahvali yaranlara haber verdi Gaziler Melike dua eylediler. Ol şehrin kavmine Cürümlü dediler[1]

—Sonu Var—

[1] Melik Ahmed Gazi bey Kastamonu fırkasını fena halde perişan ederek Nikonya (Çorum) kalesini fetih ve beyi olan Nastorn, Serkis Ahmed vasıtasile derdest ve esir etmekle . . . . Nikonya livasını türkmenlerin (Alayontlu) neslinden teşe'ub eden meşhur (Çorumlu) oymağı reisi İlyas beye tevcih . . . . . ettikten sonra Amasya tarihi cilt 2. sahife 286. metni. Çorumlu oymağı Nikonya şehrinde tevattun ettikleri münasebetle Nikonya şehri (Çorumlu) demekle meşhur olmuştu. Bu tabir bin tarihine kadar bütün evrakı resmiyede muhafaza edildiği halde müahharen edatı nisbet hazfedilerek asıl kabileyi teşkil eden (Çorem, Çarum) namile meşhur olmuştur. Çorum eski Türkçenin meserret, memnuniyet manasına olan (Çorum) lafzından galat olub memnun ve mesrur olan kimseye lügaten (Çarak) denir. Meşhur (Çaruklu) oymağı da (Çaraklu) tabirinden galattır. Bunlardan Çarifşah ve İlyas bey meşhurdur. Amasya tarihi cilt 2 sahife 286 notu.

Çorumda paşa hamamı diye anılan hamam ve hanın vakıfı Vezir Köprülü Taceddin İbrahim paşaya ait ele geçirilen vesaiki aynen neşrediyoruz.

No. 203

Kudvetül emasili velakran Çorumda vaki müteveffa Taceddin paşa evkafı mütevellisi olan . . . zide kadrühu tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki hâlâ mütevellisi olduğun vakfı mezburun Çorumda vaki hamamı mururu eyyam ile harap olarak vakfın da tamirine müsaade olmadığından süyukta müzayede ve rubanı nas inkıtaından sonra 200 kuruş muaccele ve 50 kuruş müeccele ile Ömer efendi demekle maruf kimsenin üzerinde karar ve merkum Ömer hamamı merkumu teberruan bilvakıf kendi malından 3000 kuruş ile tamir ve termim edüb minvali meşruh üzere hamamı mezkûr icareteyn ile tarafı vakıftan icar olunmak vakfı şerife evlâ ve enfa olduğu ilâm olmakla gerektirki hamamı hamamı merkum nef'an lilvakıf icarei muaccele ile tarafı vakıftan merkum Ömere icar ve şurutile zaptı için yedine temessük vermek için iftiharül havassı velmukarrebin mutemedül müluku vessalâtin bilfiil darüsseadetim ağası olub harameyni şerefeyn nazırı olan elhac Beşir ağa dame ulâhü tarafından mühürlü mektub vermekle veçhi meşruh üzere amel olunmak babında fermanım sadır olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vasıl oldukta bu bapta sadır olan emrim ve ağayı müşarileyh tarafından verilen mühürlü mektub mucibince amel edüb hilafı rıza cevaz göstermeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifeme itimat kılasız tahriren fievaili saferülhayr sene tisa ve erbain ve mie ve elf. 1149

Esseyit Mustafa Zühtü

No. 204

Hususu atıl beyan mahallinde ketbü tahrir ve hadehu huzuru şeride faslü hal olunması iltimas olunmağın kıbeli şeri enverden mevlâna esseyit Yusuf efendi mezunen irsal olunub ol dahi zeyli vesikada muharreril esami müslimin ile Çorumda kâin merhum Taceddin paşanın evkafından olup taş hana muttasıl 15 adet kârgir dekâkinin üzerine varub akdi meclisi şeri nebevi eylediğinde vakfı mezbur evlâdiye ve meşrutiyet üzere ba beratı alişan

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mütevellisi olub filasıl medinei Amasya sükkânından kutbetül emasili velakran işbu refiil kitap esseyit Ali bey ibni elhac Ahmet bey meclisi makûdi mezkûrda yine medinei Çorum sakinlerinden beroftar oğlu elhac Şabanın vekili müsecceli oglu elhac Mehmet ve yağlı oğlu Ali Peşenin ve hasas oğlu hatuni tarafından vekili müsecceli elhac Mehmet ve kör Mehmet ve çolak elhac Süleyman ve Hacı Mustafa bin elhac Salih ve demir zade Seyyit Ömer efendi ve cücük oğlu Hacı Ömer ve tuluk oğlu Hacı Ahmed ve biraderi Ömer ağa ve Osman ve öz oğlu Mustafa nam kimesneler mahzarında bittevliye dava ve takriri kelâm edüb işbu muayene olunan hanın ittisalinde vaki 15 bap kârgir dekâkin mütevellisi olduğum vakfı mezkûrden olub işbu yedinde olan vakfiyeyi mamulünbihada dahi gerek han ve gerek dükkân ve sair ebniyei vakfı mezkûre beher sene canibi vakıftan mütevelliler marifetile icar olunagelüb ve bir seneden ziyade icar olunmuya deyû tekiden mastur ve hasseten tasrih olunmuş iken mukaddema han ve dekâkin bikazai taalâ ihrak ve bazısı mururu eyyam ile harabe meşref olmağın hâlâ tamir ve binaya dahi gallatı vakıfta kemalile müsaade variken mezburların babaları ve kendileri hilafı şartı vakıf ve mugayiri vakfiye sevabıkta vakfı mezkûre mütevellilerini itmağ ve bertakrip ile yedlerine temessük ahiz ve işbu müşahede olunan atik ahcar ile mebni eseri binası üzerine kendileri tamir ve tarafı vakfa senevi beher dükkân başına 18 akça icar vermek üzere müddeti vafireden beri hilafı şartı vakıf dekâkini mezkûreleri bila sened fuzuli zapteyledikIerine binaen eseri binalarına badennazar mahallinde ketbû tahrir ve hilafı şartı vakıf mezburların icar temessükâtları fesih ve keffiyetlerine tenbih ve bermucibi vakfiye canibi vakfa zaptolunmak muradımıdır deyû bir kıta fetvayı şerife ibraz eylediğinde indessüal mezburlar mütevellii miri merkum iddiası üzere dekâkini mezkûreler filvaki vakfı mezkûrdan olub sabıka mütevellilerden temessükât ve bilcümle hana muttasıl atik kârgir binaların müsakkafatı olmıyan dükkânların üzerine eşcar ve keresteden dekâkin bina ve takriri üzre bir seneden ziyade hilafı şartı vakıf icar eylediklerini ikrar eylemelerile filvaki vakfı mezkûrden olub hanı mersumin ittisalinde 15 adet dekâkini atik müsakkafatı kârgir binası olub ve müsakkafatı olmıyan dekâkinin dahi ahcar esaslarile eseri binaları olduğunu mevlanayı mumaileyh mahallinde badennazar ketbû tahrir ve badehu huzuru şeride alâ vukuihi inha eylediğinde mütevelli miri merkumun yedinde olub mamulünbihadan olduğu bihasebişşeri nümayan olan vakfiyeye ve fetvayı münifeye badennazar (. . . . .
. . . .)
ila ahirihi vakıf vakfiyeyi mamulünbihasında vakfımın müsakkafatı bir seneden ziyade icar ve isticar olunmıya deyû şart ve tasrih etmiş iken vakfı mezburun bir dükkânını mütevellisi hilafı şartı vakıf bir seneden ziyade icarei tevile ile ol dükkânı Bekire icar ve yedine hüccet vermiş olsa icarı mezbur sahih olurmu hâlâ Amasyada mezunen biliftah Abdullah efendi cevabı basıvaplarında olmaz deyû mastur ve musarrah bulunmalarile bermucibi vakfiyeyi mamulünbiha ve fetvayı şerife dekâkini mezkûreler mezburların zaptu tasarrufları ilâhazel an hilafı şartı vakıf ve mugayiri vakfiyeyi mamulünbiha olub

ve vakfı şerife kadri külli olduğu vücuhile şeran nümayan olmağın mezburların dekâkini mersumeden keffiyed edüb ve bermucibi şartı vakıf canibi vakf için mütevelli merkum Ali bey bittevliye zapt ve tasarrufuna badettenbih mahüvelvaki bittalep ketbolundu. Tahriren kurrei rebiyülahir lisene seb'in ve mieteyn ve elf. 1270

No. 205

Sebete mazmunehu indi biikrari
Tahsin Naip zade eseyit İbrahim
Necip elmeviel hilafe bimedinei
Yozgat nemikahülfakir
ileyhi azze şanühu

Mühür
Esseyit
İbrahim Necip

Maruzu daileridir ki

Vilâyeti Anadoluda Ankara vilâyeti dahilinde Bozok sancağına mülhak medinei Çorum mahallatından sofular mahallesi sakinelerinden sahibü arzuhal işbu bagisül ilâm Damad zade Bekir ağa kerimeleri Fatma ve Ayşe ibnetil müteveffayı mezbur Ebu Bekir binil merhum Feyzullah nam hatunlar taraflarından berveçhi ati hususta vekâleti âmmei mutlakai sahihai şeriye ile vekilleri olduğu

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

zatı mezburetanları bilmaarifei şeriye ârifan olan medinei mezbure ahalisinden ve udulü ahrarı ricali müsliminden mertek oğlu İsmail bin Hacı Osman ve küçük Ali oğlu Mehmed bin Ali nam kimesneler şehadetlerile bilmuvacehe bernehci şeri sabit olan mezbure Ayşe hatunun zevci Mehmed Hamdi efendi ibni Hacı Mehmed ağa medineyi mezbure hükûmet konağında bilcümle heyeti idare ile evkaf müdürü fütüvvetli Hasan Hayri efendi tarafından mürsel vekili müseccel şerisi hace zade Abdullah efendi hazır oldukları halde akdolunan meclisi şerimizce zikri cari hamama vaz'ıyedi mütehakkak olan yine medinei mezbure mahallatından Uç mahallesi ahalisinden derunu arzuhalde mezkûrül isim Damat zade Osman efendi ibnil müteveffa Mehmed nam kimesne muvacehesinde bilvekâle üzerin dava ve takriri kelâm edüb nezareti evkafı hümayunu mülukâneye mülhak evkaftan Sivas vilâyeti dahilinde Köprü kazasında medfun merhum ve magfurün leh Taceddin paşa hazretleri vakfı şerifi müsakkafatından olub medineyi mezburede vaki ledeyil ahali velciran paşa hamamı denmekle arif icarei vahide ile icarı haremeyn muhteremeyni şerifeye meşruta olan hamamı mezkûr işbu tarihi ilamdan 136 sene mukaddem müruru eyyam ile müşrifi harap ve maili turap olub ve canibi vakfı müşarileyhin dahi tamir ve termime müsait olmamakla tarihi mezkûrda vakfı mezburun berveçhi meşrutiyet mütevellisi bulunan evladı vakıftan Ahmed bey ibni Abdurrahman hamamı mezkûrü badel müzayede icareteyn ile talibine ihale olunmasın tarafı şeri ve şeyhul harem taraflarından istihsal etmiş olduğu izin üzerine mütevelli mezbur Ahmet bey hamamı mezkûrün tamir ve termimini 1149 senesi hilalında mecmai nas olan mahallerde talibine arz ve nida ve müzayede olundukta rubani nas inkıtaında 150 kuruş icareyi muaccele ve 50 kuruş müeccele ile teberruan lilvakıf olmak üzere müekkilelerim mezburetanın ecdatları olub ol vakıt hayatta olan müteveffa Damat Ömer efendi ibni Ömer üzerinde 3000 kuruşta karar edüb ziyade ile talibi ahari bulunmadığı cihetle hamamı mezkûrü vechi meşruh üzre mezbur Ömer efendi uhdesine bittevliye icareteyn ile ihale olunduğuna dair merhum Osman efendinin ye-

dinde olub salifüzzikir 1149 senesi saferil hayirinin evasıtı tarihile müverrah ve müveşşah balâsı turayı garrayi hazreti cihandari ile müzeyyen bir kıt'a fermanı âlişan sunuh ve sudur etmiş ve bermantuku emri âli mütevelli mezburün iznile merkum Damat Ömer efendi mebaligi maluma sarfile hamamı mezkûrü tamir ve termim edüb icarei müeccelesi olan salifülbeyan 50 kuruşa dahi salbesal hâlâ mütevellisi tarafına ifa ederek ilelvefat müstakillen mutasarrıf olub badehu sekiz sene mürurunda yani 1157 senesi hilâlinde merkum Ömer efendi fevt olmakla ol veçhile mutasarrıf müteveffayı mezburun evlâdı zükûr ve inaslarından olub ve hamamı mezkûrün tasarrufu dahi 360 sehim itibarile 144 sehmine damat zade Mehmed Emin ağa ve 84 sehmine mulla Mustafa efendi kızı Asiye hatun ve 22 şer şehimden 44 sehmine müekkelelerim mezburetan Fatma ve Ayşe hatunlar ve diğer 44 sehmine müekkelelerimin pederleri müteveffayı mezbur Ebu Bekir ağanın er karındaşı müteveffa Ömer efendi kerimesi topal Ayşe hatun ve yine baki 44 sehmine dahi mezbur Osman efendi minel kadim eba anced icareteyn ile bervechi müşterek tahtı tasarruflarında olub bir taraftan dahil ve taarruz icap etmez iken bu esnada mezbur Osman efendi ile kalbetin anilmeclis Asiye hatun müekkelelerim mezburetan Fatma ve Ayşe hatunların hamamı mezkûrde olan salifüzzikir 44 sehim hissei tasarruflarına fuzuli müdahale eder olmalarile mezbur Osman efendiden sual olunub müdahalei vakıası men olunub teamili kadimi vechile müekkelelerim mezburetan Fatma ve Ayşe hatunların tasarruflarına müdahale etmemek üzre mezbur Osman efendiye tenbih olunmak muradımıdır deyü bilvekâle badet dava vessual mezbur Osman efendi dahi cevabında hamamı mezkûrü müddeiyetanı müekkeletan merkumetan ile bilicareteyn eba anced kadime alel iştirâk tahtı tasarruflarında olduğunu bitemamihi tayin ve katiyen ikrar lâkin hamamı mezkûrda müekkeletanı merkumetanın 44 sehim hisseyi tasarrufları olduğu malumum değildir deyü inkârdan maada müddeiyetanı müekkeletanı mezburetanların tasarruflarından menimiz mücerret kendi kavlimizle olmayub ancak medinei mezburenin evkaf müdürü mumaileyh Hasan Hayri efendi tarafından tasar-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

rufumuza dair ita olunan koçan tabir olunur. İlmühaber ahzeylediğimize binaen ilmühaberi mezkûre istinaden müekkeletanı mezburetanı tasarruftan menederim deyû sureti defide irat eylediği kelâmı fetvayı şerife ledelhavale bir hamam minel kadim icareteyn ile zeydi müteveffanın evlatları tarafından zabıt ve tasarruf oluna gelüb badehu zeydin evlâdının evlâtları dahi senede şu kadar gün amir ve şu kadar gün Bekir ve şu kadar gün Beşir ve şu kadar gün Hint ve Zeynep mutasarrıf ve mutasarrifeler olub bu veçhile kırk seneden mütecaviz zaman mürur edüb ve vaz'ı kadim dahi böyle iken içlerinden bazısı Hint ve Zeynebe mücerret sinini mezbureden mukaddem sizin bu hamamda hakkınız yok imiş öyle olucak ben dahi sana ol hamamdan hisse vermem deyû hilafı kadim Hint ve Zeynebi ol hamamdan hisselerini tasarruftan men'e kadir olurmu elcevap olmaz deyû ifta buyurulmağın mucibince müddei vekili mezburda berveçhi muharrer 44 sehim tasarruf müddeasına mutabık ve yine talep olundukta idyanı beyyineden ızhan aciz edüb bilvekâle ve bilizafe talebile merkum Osman efendiye alâvakfil mes'ul üç defa yemin teklif olundukta ol dahi yeminden nükûl etmeğin mucibiyle bu surette bermucibi fetvayı şerif ve teamülü kadim vechile müekkeletanı merkumetanın hamamı mezkûrda olan salifüzzikir 44 sehim hisseyi tasarruflarından merkum Osman efendinin keffiyedile müddeiyatım müekkeletanı mezburetan Fatma ve Ayşe Hatunlara izafetle vekili mezbur Mehmed Hamdi efendinin kemafissabık tasarrufu iktiza eylediği tescil ve medineyi mezbure mahkemesinden bilitimas huzuru âlilerine ilâm olundu filyevmissabi ve işrin minzilkadeti şerife lisene hams ve semanin ve mieteyn ve elf. 1285

Mühür

Esseyit Mustafa Zühtü

Mührü mutabık ve meali usulüne muvafık idigü.

22 Cemaziyelûlâ 1318

Mühür

Okunamadı

Vezir Köprülü İbrahim Taceddin paşanın arapça vakfiyesi suretidir [*]

No. 206

الحمد لله الكريم الذى كافى بالواحدة من الحسنات العشر وابقيها فى جريدة لا يبلى على كثر الطى والنشر حيث قال جل وعلى من جاء بالحسنة فله عشر امثالها وفى التنزيل كثيرة امثالها وشرح صدور عباده بانوار الاحسان والخيرات ونور قلوبهم بضياء التوفيق لما يحب ويرضى من صنوف الحسنات والمبرات وفتح عيون اولى الابصار بنور الهدايات والتوفيق وكشف غطاء القلب عنها ليهتدوا الى سبيل التحقيق واوضح لهم سبل السلام ليسلكوا اليها فمن ابصر فلنفسه ومن عمى فعليها رقم بقلم التسطير والتدوين فى كتاب مبين بعلم الاشياء والتكوين علم ما كان وما يكون فى درج الرق المنشور الى يوم الدين فسبحانه سبحانه ما اعظم شانه واعلا سلطانه تعالت آلاؤه عن ان يحيط بها التعديد والتعبير وجلت نعماؤه عن ان يحصيها التعديد والتبيين هو الذى ينزل الغيث من بعد ما قنطوا وينشر رحمته وهو الولى الحميد يفعل ما يشاء ويحكم ما يريد وفى اجر من تقرب اليه بالصدقة الجارية بغير حساب واعد لهم جنات تجرى من تحتها الانهار جنات عدن مفتحة لهم الابواب نحمده على ما اسبل من جلابيب كرمه وفيض فضله المبين وسيل شآبيب نعمه واحسانه كما هو الذى وفق عباده المؤمنين لاقامة انواع الطاعات والقربات وارشد عباده الراشدين لابتناء اصناف الحسنات والمبرات ابدع روح الانسان من عالم الجبروت وخصه بفضائل فضل بها على اهل الملكوت وجعل قالبه فى احسن صورة وتقويم وكرم بمكارم الفضائل ومحاسن التكريم ومن جملة منن الله الفيض الجميل ان بعث عباده المصطفين من عباده لتكميل من شاء هداية الى طرق المادات فجاءوا وسعوا واجتهدوا غاية الجهد فى تبليغ ما له ساروا به من الرسالات فمن سعد سمع وقبل دعوته واتبع الهدى و خالف الهوى ومن شقى ضل وغوى وحبط حبط الناقة فى ظلمات الضلالات وجعلهم اكملهم خلقا وخلقا واتمهم بسطا وجودا واوفرهم حلما وعلما واعظمهم دعوتا ورسالة واوضحهم حجة ودلالة واقربهم منزلة وشفاعة محمد صلى الله عليه وسلم تقيا لمكارم الاخلاق والصفات فقيد الرسل واوضح السبل وفعل الحمل ليخرج الكل من التيه والضلالة صلى الله عليه وعلى من صحبهم بدوام الصدق والاخلاص بافضل الصلاة واكمل التحيات وسلم تسليما كثيرا اما بعد فان الله تبارك وتعالى جلت قدرته رفع اهل العلم واهل درجة فانهم من اشرف الاشياء وليس العالم والجاهل فى الاستواء كما قال جل وعلا (قل هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون) فالعاقل العارف

[*] Bu vakfiye Vezir Köprü evkaf dairesi defterinde mukayyeddir. Zikri geçen hamam ve han ve dükkânlar Çorumda mevcut ve mağmurdur. Her ikiside mülkiyete inkılâp etmiştir. Elyevm han Kürt oğlu Hacı Ömer ağa ve hamam da Damat oğulları varisleri tasarrufu altındadır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

صرف زمام الخواره نحو اموال من تحقق عنده بالنظر الصائب المستقيم والرأي الثاقب القويم ان
من اعد ما دنيا و حطامها لا تعدواته في العاجل ومن اغتر بلذاتها و مباهاتها يتمتع فيها في الآجل فانها
بين منزل الغافلين و مسقط آمال الكين و مأوى المغترين و ... من و طلبها احتصر من عمرها
قصر و من نظر اليها بالفكر اعتبر من تشتت باذيالها لا بموالها فهو قسيم الباع ومن اتجر في
أسواقها لا أرباحها فهو كاسد المتاع العمر وان طال فما تحته طائل و كل نعيم لا محالة زائل ما عنده
زيبا انا دار لا مقام لنا فيها ولا قرار محنها على الحقيقة ذهاب و عمارتها عند التحقيق خراب ...
بها يأم والمعين فيها الآلام . . . . فيها اجناس و انواع و اصناف وما الحد فيها زائد على الراد
... هباتها هباء غنائها فناء نعيمها نقمة و مجتباه محنة ... نار و عزتها عار درهمها هم و
... لذتها المر و سقتها ظلم الزمان لا يعطف بجيره فالدهر لا يرق لاسيره قال الله عز و جل
(و من اصدق من الله حديثاً يغشي الليل النهار يطلبه حثيثاً) الدنيا تتوه بعدها سكرات و شهوة
منها حسرات فكيف ادعى عقلاً و فهماً ان يركن الى مثل هذا المكان بعد ما وقف على بواطنه
وكيف يرى من كان وقت ذلك فالعاقل الكامل لا يغتر بلذاتها المخلوطة بانها فلا يحسرتها اسفه
... ولا يحدها لناعمها ... بل يعلم ان الباطل كان ذهوقاً و يترقب الامانة و يتردد . . . .
... و هي دار سرور و حبور قصورها مخلوقة من النور سكانها محبور و مالكها مسرور لا يخرجونه
... بالموت ولا يحدونه فيها الموت و لعمري من ... الليل والنهار لا يغتر لديه و من عرض
... حق العرفان ... ومن شغله هم الموت ملاقيه ... الى زخارفها ولا يبسط
يده الى عوارفها ولا يلتفت الى ... فانها زائلة ولا يغتر بزينة ظاهرها فانها عجوزة زانية
. . . أن مال الدنيا الأمال من لا له و من ههنا قال ... و رائح يمنعه من حقوق الله و من
لا عقل له و به يفرح من فهم له ما لها مائل و سرورها زائل و هو ... ايضاً ... عائبه
من الشرف القديم و ارائة ... من العقل المستقيم ... السعادة الابدية الانسانية والباقيات السعدية
الفانية انما هي في ان ... الحق ... والخير ... به و ... الصدقة الجارية من الخيرات الحسان
... صدقة ينتفعان بها في الاعمال ... و العارف ... الكل
من ... الخير و بناء الكل ... ما اوتو و هم ... الى ان ... سيعصون
... بابواب الندامة ... يوم ... احسن ممن دعا الى الطاعات والقربات
... العلوم و الكمالات و رسم لاهلها اصناف الآلاء و ... النعماء و اعد لهم المنازل
... من المساجد والعمارات و ... لأمثال ما اشير اليه من الاعمال الحسنة ثم
... و ... بأوقاف مؤبدة الى آخر الدهور والازمان حضرت من أولاه مولاه مع ما ولاه
من الحكومة الباهرة الدولة والهمة العلية الباهرة الامير الكبير الاكرم والوزير الخطير الافخم
... ملوك الدولة العثمانية اسوة امراء الدولة ... السلطانية قرة العين ... المعظم عزه وجل
السيادة الكبرى صدر سرير ... زين مجلس الامارة جامع محاسن الخصال معدن مكارم الشمائل

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939-1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 23

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

MUHİT DAHİ Yİ Mİ; DAHİ MUHİTİ Mİ YARATIR Nazmi TOMBUŞ

EBUSSUUD EFENDİ Rıfat ARINCI

İNKİSAR Rüştü ÇAVGUN

HEYETE DAİR TEHAYÜLLER İhsan MADENOĞLU

NİŞANLANMA VE EVYENMEDE MESUT OLMAK İÇİN Y. Esat CANKAR

ÇORUM MANİLERİ Eşref ERTEKİN

CÖNKLERDEN DERLEMELER Eşref ERTEKİN

DANİŞMENTNAME VE MİRKATÜL CİHAT Nazmi TUĞRUL

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 | 1 HAZİRAN 940 | Sayı : 23

MUHİT DÂHİYİ Mİ ? DÂHİ MUHİTİ Mİ YARATIR ?

NAZMI Tombuş

İctimaiyat âllimleri ve büyük müverrihler bu sualin cevabında da müttefik değillerdir. İki şıkkın da taraftar ve müdafileri vardır. Bunlar arasında müverrihlerin ikinci piri meşhur Yunan muharriri (Tökididis) [1] bilumum ictimaî hadiseletin tekevvün ve zuhuru, tabiî ve zarurî bir takım kanunlara tabi olduğu, ictimaî tahavvüllerde beşerî, şahsî kuvvetlerin âmil bulunmadığı kanaatindedir.

(Tökididis), ictimai bünyelerde hasıl olan hastalık ve tehavvüllerin âmili cemiyeti teşkil eden beşerin tabiatında merküz olduğu, binaenaleyh insanların tabiatı da umumî bakımdan aynı olacağı için zuhur etmiş ve edecek hadiselerin de yekdiğerinin mümasil ve müşabihi bulunacağını ileri sürüyor. [2] ve birinci noktai nazarı iltizam ederek tezini şu suretle izah ediyor.

(Anarşi ve iğfal fikirlerile beldelerde bir çok musibetler vukua geldiki ; beşerin tabiatı aynı oldukça bunlar yine vukua gelecektir. Bütün bu fenalıklar tamağla ihtirasın telkinatı olan tahakküm arzusundan neş'et eyler. Ve bu yüzden rekabetler tevellüt eyler. Çünki beldede iş başında bulunanlar, kıymetli bir siyaset olarak

[1] Milâttan evvel 402 - 395 tarihleri arasında yaşamış büyük bir müverrih ve mütefekkirdir.

[2] Bizden bir şaire bu fikri (Bir teselsüldür mükerrer âlemin tarihi hep) şeklinde ifade ve tekrar etmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kendi menfaatlerine göre bir kısmı halk tarafını, bir kısmı itidal tarafını iltizam ederek kendilerine inanılacak olursa umumun iyiliğini düşünerek hakikatte ise bir birinin makamına geçmek gayesini takip eyliyerek en son ifratlara koyulurlar. Rakipleri aleyhine takibat yaparlar. Onlara adaletin ve devlet menafiinin istilzam etmediği ağır cezaları tatbik, daima kendi fırkalarını memnun edecek noktaya göre hareket ederler. Ya ârânın tasadüfü veya cebren iktidar mevkiini ele geçirince yegâne gayeleri ani ihtiraslarını tatminden ibaret olur. Hiçbir fırka artık adâleti düşünmez. Hitabetlerile muvaffak olanlar sena edilir. Faziletkâr ve muteber vatandaşlar bunların zulümlerine iştirak etmedikleri için veya zulümlerden kaçtıklarından dolayı kendilerine haset edildiği için iki fırkaya kurban olurlar. Mahvolub giderler. Bu liyakatli vatandaşlar hiç bir şeyin baki olamıyacağı fikrine tabi oldukları cihetle, kimseye ittikâ etmezler. Ve fenalıktan ictineptan başka bir şey düşünmezler. İşte o zaman en az kabiliyetli olanlar tefevvuku kazanırlar. Filhakika bunlar, kendi liyakatsizliklerile düşmanların liyakati kendilerini işten uzaklaştırmadığını görünce hedeflerine doğru daha cüretkârane yürürler. Liyakat erbabı ise, tehlikeyi istihfaf veya haklarındaki şüpheye aldırış etmedikleri için yakalanmaya ve işten çekilmeye razı olurlar. Bir çoğu dahili itişaşlarda telef olurlar. [3]

Nikbin bir idealist olan büyük felezof Eflatun [4] aksi noktayı nazarı iltizam ederek (Cumhuriyet) diloğunda ; cemiyetin her ferdini mes'ut edebilecek ideal bir hükûmet tarzı tasavvur ediyor. Bu hükûmetin re'si idaresinde bulunacak zat de akıl ve kemal, muavinlerinde cesaret, sanatkârlarında itidal aranması lazım olduğunu, herkes kendisine tevdi edilecek vazifeyi hüsnü ifa ettiğinden hak ve adaletin yerini bulacağını, ve bu idarenin feylezoflar eline verilmesi lazımgeleceğini, çünki ilmin mevzuunu fikir teşkil ettiğini, mütekâmil fikirlerin ise doğruyu, iyiyi, adaleti seveceğini, bu gibi insanların da fikir ademi olan feylezoflar arasında bulunabileceğini, binaanaleyh böyle feragatkâr, faziletli, kudretli, mütekâmil bir idare amirinin tasavvur edilen ideal Cumhuriyet emelini tahakkuk ettireceğini iddia ediyor.

[3] Tarih ve müverrihler.

[4] Milâttan evvel 427 - 345 seneleri arasında yaşamıştır.

Bu tasavvur ve iddiaya göre kendi muhitlerini yaratıcı dâhiler zuhur eder. Ve bunlar cemiyeti iyiye ve saadete kavuşturabilir.

Şark sosyoloğu İbniHaldun ise Tókididis taraftarı ve birinci noktai nazarı mürevvicidir. Bu büyük müverrih, cemiyetlerin de ferdler gibi ömrü tabiiye malik olduklarını, her heyeti ictimaiyenin gençlik, kemal, inhitat, ölüm devrelerini er veya geç idrak etmesinin zarurî bulunduğunu beyandan sonra şöyle diyor : (Zeaf ve herm emri tabiî olmağın ilâç ve deva ile defi mümkün olmayan emrazı müzmineden olub re'yi hükema ve tedbiri etibba ile def ve izale olunmak mutasavver değildir. Lâkin siyaseti milk ve devlette imali rüşt ve basiret ile mavsuf olan ukalai riçalin bazıları zafı devletin esbap ve alâmatına vakıf ve muttali olub rey ve tedbir ile def ve ref'i kabil olmak hayalile telafii mafat ve ıslahı mizacı milke sağyile müdavata şürug eder ve öyle zan eder ki kuvayı milkte zafın hudusü andan esbak kâr fermâyânı devlet olan rüesanın siyaseti milkte taksir ve gafletlerinden neşet edüb defi kabil emraz ve avarızdan olmağla ilaca mübaderet eder. Maahaza zannı fasid ve zuğmü kâsid olub akıbet beher hal her devlete sui mizaç ve zafı kuva arız olmak emri tabiî olduğu zikir ve beyan olunmuştur.) [5]

Bu mutaleaya göre ; her cemiyet tabiî kanunlara uyarak mukadder bir akıbete vasıl ve bu akıbet her hangi bir tedbir ile te avi ve zail olamaz demektir.

19 uncu asır İngiliz müverrih ve mütefekkirlerinden (Tamas Karlyl) in bu husustaki düşünce ve mütalealarının daha açık ifadesi daha kat'idir.

Mumaileyh, zaman ve muhiti ; kendisini alevriz etmek için kudret bekleyen kuru bir ot yığınına, dâhiyi de bu ot kömesini tutuşturan ve alevlendiren seyyalei berkiyeye benzetiyor.

Cansız bir köme halindeki bu kuru otların, bu hareketsiz dalların o şimşeği, o dâhiyi davet etmesi, yaratması tasavvur olunamaz, bu cansız ve hareketsiz kitlelerin hayat bulması, nura kavuşması ancak aynı hikmet olan her sözü ile muhitine inan veren, her hareketiyle etrafına hayat ışığı saçan büyük adamın yani dâhinin

[5] İbni Haldun mukaddimesi tercümesi : Cilt 2. Sahife 157.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

zuhurana muhtaçtır diyor. Ve alev çıkaran kuru dal ve ot yığınlarını görünce bu alevi çıkaran dal, ot değil mi? diye haykıran münekkitleri bihakkın tabasa eriyor.

Fevkalbeşer yaradılışlı, yüksek ruhlu dâhilerin âfedikleri feyyaz bir kudret neticesinin âlî muhitlerde ne gibi inkişaf kabiliyetleri nasıl canlı varlıklar husule getirdiği görülmüş. Büyük dâhi (Atatürk) inkılabını idrak etmiş olan nesil hazır ve bu aşrı fikrin tamamile mürevvici, aksi düşünmüş ve güriş lerdeki çürüklüğün şahidi olmuştur.

EBÜSSUUT EFENDİ

RIFAT Amaca

—Baştarafı evvelki sayıda—

Torunlarından birisi için yazdığı mersiyesinden birkaç beyit:

Gelmeyecek [illegible] [illegible] gel
[illegible] [illegible] gel
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] gel
[illegible] [illegible]
[illegible] harap halim gel
[illegible] [illegible]
[illegible] ağlarım gel
[illegible] [illegible]
O mah gelecek, gel [illegible] gel [1]

Fetvasından örnekler:

Afyon kullananlar mezmum ve mekruh bir tiryakidir.

Mesele: Afyon helaldir deyu ekleyene yeran ne lâzım olur?

Elcevap: — Mezmum ve mekruh tiryaki olmak lâzım gelir.

Ketebehu Ebüssuut
elfakir Uliye anhü

Akıllı ve âlim zamane çocukları babalarının arzusu hilafındaki hareketlerinde serbesttir. Yoksa bu hareketleri ile akılsız ve cahil olduklarını gösterirler.

Mesele: — Zeyd, âkıl ve dânâ olub her veçhile tedbir ve tasarrufa malik olsa, peydi [illegible] ke dünya [illegible] bazı tedbir etmek istedikçe babası Amru, hilaf eyleyüb Zeydin reyini bozmaya kadir olur mu?

Elcevap: — Reyi ebaya hilaf eyleyen ebnai [illegible] her ne derlerse olur. Ancak âkıl ve dânâ olamaz.

Ketebehu Ebüssuud [illegible] anhü

Türkçe, Arapça ve Farsça gibi dilin [illegible] olan Ebüssuud, dilimizde hazine manasına olan Arapça (Hizane) ve çömlek manasına olan (Küza) kelimelerinin ne şekilde yazılacağını soranlara Arapça şu veciz cevabı veriyor:

"[illegible] [illegible] Küza,"

Bu cevabile hizane kelimesinin (Hı) harfinin esre ile ve kuza kelimesinin (Kaf) harfinin üstün okunacağını bildirdiği gibi [hazineyi aç ve çömleği kırma] manasını söylemiş oluyor.

[1] Bu manzumenin [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] çok [illegible] [illegible] [illegible] Ebüssuud [illegible] olmadığı [illegible] (Çevanid)

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

FARSÇA MANZUM FETVA

Sual: (1)

Şeyhulislam ve umdetül fudala,
Hocai dîn vedideri dünya
Müfti asr ve kıdvei âlem
Çi ferayed cevap in fetva?

Zeyd, der hâleti kemal bulûg.
Güved ez ruşd ihtimam tam
Tâ becen sâ her zeni kalam
Bi talâkı se ese bâd haram.

Resih reya mihlâin sevkuned
Hiç münkibed bi kavli imam?
Her ki gûyed cevap, ecregra
Bdihed Zülcelâl velikram.

Ebussuudun cevabı: (2)

Ger hasen hemi holil
In çüni şüd bivakti seki kelâm
Bi talebi minceşüd yerum nühhal
Bade ez an akd mireşed bitemam
Bi tereddüt bi mezhebi digeran
Bi tevakkuf bi gayrı reyi imam.
Hüccuti Hak ve pişivayı hak
Muktedaya meşayihi islâm.
Güft mrn Ebussuud fekir
Kemterini ibadi Rabbi enam. [*]

NESRİ

Osmanlıcanın Arapleştiği ve Acemleştiği bir çağda yetişen Ebüssuudun sade ve selis Türkçesi nu gibi nesil kim bile bir örnek olabilir. (Edit ül inşa) İsimli eserinin mukaddimesinden aldığımız parça nesri hakkında bir fikir vermeye kâfidir sanırım:

«. . . Vakfiye inşasında ve ... kâsu şeriye [*] inlisasında beni kılarlardılar. Bazı mekâtibi bediâ . . . erişip de yazdım Severlerdi, beğenirlerdi. Bununla beraber ... ve karnıca erezil ve efdül ... da cahil ve alil olamıştır. Zahire destgiri olmayan fakir ayakta ... mıştır. ... girdim ... bulmadım, kazaya razı oldum, ... bulmadım. Kesreti ayalleri ... haterim ne işandır. Kim kaleti ... nalda ... kısmın raks yaad ... istihkakım lâyık inayet buladım. . . . »

Ebüssuudun İstanbul, Çorum, İskilip ve daha bir çok yerlerde vakıf kitaplarının el yazısı ile ... ledildiğini görüyoruz. Bir kısmının metinleri el yazısıdır. Kanuni Süleymanın meşhur ... Ebüssuud tanzim etmiştir. 21 cilt ... dur. ... ve ... yazılarda zikredilen eserlerinin ... onun nesrdeki kudret ve ... isbata kâfidir. Bütün fetvaların ...

[*] Şakik-i Şik'm ... Şikâyet mahkemesi ilamı demektir.

va kâtibi İsküplü Veli efendi yazmıştır. Ebüssuudun nesrine örnek olarak birkaç parça metrini aşağıda arzediyoruz.

Büyük oğlu Ahmed Şerefeddin efendiye yazdığı nasihat yollu bir mektubunu Peçevi tarihinden aynen kaydediyoruz:

«Bealim efendim, malum olaki dünyanın mal ve menal ve mansab ve cahı ile bizem tenettu etmek fakire layık ve münasip olmak tokluk gayesidir. Bihusus sürurum sizin benceti sürurunuza tâbidir. Bu kadar sürur ve neşaytlardan hikâye ve makasat edinib ... ile bir nice ömrü haderiz evvelisi ihtiyar olunub ... çık... ... hal ile sizlere ... inkişafı ... ve bilin ... gelmesün deyi ... ki, Hak Sübhanehu ve Teâlâ hazretlerinin dergâhında ... ve tazarru ve müracaat ... olan ... biline ... yık olan kılınan ... buyurmak ... ve kevadıttan ... buyurmak için ... hali secdegahı hızından kaldırmadım.

Galiba ... takrir etmeyib belki ... ki bükmüş ... eden ... ve ... dahi mümkün olan ... vücude geldiğinden elbette ... olan ... ve ... ve ... be ve istiğfarı dahi ... ce gündüz ... Hak ... hali ... olduğunca ... ve ... ve ... kânini ... olam.

Elhamdülillah ... ma ... müstahak olduğunu ... inayetler buyurub bu ... sin ... fezil ve ... buyurub ... ve ... ekâbir ... ve ... buyurub ... ve ... buyurub her ciheten ... eyledi.

Nafir ... her ... hemdine müdavemet ve müsabeet üzereyiz.

... ten gayrı ... şükründen ... etmediniz. ... sa Eba Eyub Ensarinin radıyallahü taalâ anh ... ve ... yet etmediniz ve ... muhafaza etmediniz. ... ve gündüz havf ederim. Yine Hak Sübhanehu ve tealâ hazretleri af buy...

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

rub ihsanın kaletmeyüp aksayı gayeti tedricen görüb her makamı inayet buyurdu ki ortaya bir gün hilâfet-i resul ve enbiya aleyhimüsselât vesselâm [illegible] azamı emanet ve celîli merasibi ikmet [illegible] [illegible] emanet havale kılmak zamanı gelib yetmiş [illegible] verile. Elhamdülillâhi taalâ reyi zerin ve ikd [illegible] [illegible] [illegible] iktiza etmektedir. Mülâhaza edin. Bir görün. Makamına [illegible] nâkam iken layık mıdır ki Hak taalâ hazretleri canibinden havf ve haşyet ve fakir canibinden ve cambını ekabir ve esagir [illegible] [illegible] şerm ve hecalet etmeyüb erbabı hava ve şüru ve tağgat erbabı fıskı fücurün gaye [illegible] ve [illegible] ve [illegible] ve namus olan cerideleri ile [illegible] mübaşeret ettiğ kabayihi şenia ve fazayihi kat'iyeye münhemik olub bir erzeli [illegible] [illegible] yanınıza alıp din ve dünyaya yarar azîm fezailinizi mehalil ekâbir ve esağırda neşreden kimselerin musahabatlerinden firar edüb ve her biri ile hoş muamele üzerine olub gece ve gündüz [illegible] [illegible] ve fücur üzerine mesir olub ildallahü taalâ ve indennas rüsvay olub kâtim nas beyninde mesavinize meşgul olub anar vakitte dergâhı hakka takacak yüzüm ve el yüzüne bakacak gözüm kalmayacak.

Hususa böyle endi [illegible] iken kele sabıka olan fesad [illegible] ve mansabam makamına riyasete ermiş değildi. Hak taalâ hazretleri inayet buyurub hayrile [illegible] oldu. Şimdi bir mertebeden [illegible] [illegible] [illegible] emir [illegible] olan [illegible] külli olduğunuz takdirde nice [illegible] eseri kakidir. Hal böyle iken bu namei kübranın [illegible] ve [illegible] diyin makbuldur?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] yanınızdan ve getürü [illegible] kâfiri medresenizden giderib Hak taalâ [illegible] [illegible] [illegible] edüb kemali [illegible] takva üzere olan âmâl ve hasarattan gayri başınızı ve sair heyetinizi ve [illegible] [illegible] dürüst ve tekrar; [illegible] [illegible] [illegible] edüb bilcümle bir [illegible] ihtiyar edesiniz ki kâffei âlem sizi ve reşad üzere istikrarınızı [illegible] lar. Lutfunuzdan yüz yıllık [illegible] olursa hukuku benim kaza etmiş olursunuz.

Haktaalâ ömrünüzü ve devletinizi daim eyleye. Âmin Yarabbelâlemin. Yok, eğer reyimi [illegible] [illegible] komazsanız benim [illegible] malumunuz olsun ki Hak taalâ [illegible] retini işhad ederim ve [illegible] kâtiblerini işhad ederim ki sizi Hak taalâ hazretine ismarlayub tabertti külli ederim. Sabrım tükendi, [illegible]

[illegible] kalmadı, şöyle mülâhaza olunmuyor ki bu kelimat, istilayı kazap ve tehevvür hükmü ile yahut gayri vaki [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] yahut sizleri istimaletle [illegible] [illegible] sadır olmuş söz olub sonra hükmü verilmiye. Mülâhaza etmişiz [illegible] [illegible] celilin ve [illegible] [illegible] fesadınızı tertik edemekimesnedin içtima ettikten sonra [illegible] [illegible] istiharedet [illegible] [illegible] kurer ve muhakkak olmuş şeydir ki, şey olundu.

Cuma sabahına değin tezammül edin, görün, kabul olursa [illegible] [illegible] ve illâ adem [illegible] [illegible] ademi kabule alamet alsun.

Vallahül müstean (Fenar [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ve [illegible] emri ilâhi [illegible]. İnnallâha [illegible] [illegible])

SON

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Kardeşim Nazmı Tombuşa

İNKİSAR

İlkbahar olsa, bir az neş'elenirdim diyerek,
Bir tesellii sabavetle geçirdim kışımı,
Açlı gül, geldi bahar mevsimi, ben litreyerek,
Bu sefer Bülbülün ahengine döktüm yaşımı . .

***

Anladım ki bana bir neş'e nasip olmayacak,
Şu gülüstanı muvakkatte, hazan âlûdüm,
Hasta kalbim -ki bu hislerle şifa bulmayacak-
Bari çektirmeden al ruhumu ey mabûdüm . .

***

Düşmemek elde değil ye'se, gören gözlerle,
Böyle bihis ve emel seyrine uymak dehrın,
Her zaman neş'eli, mağrur ve yalan sözlerle,
Yaşamak, hunkuna bürhanı celidir beşerin . .

Samsun : Rüştü Coşgun

(Anadole France) den

Heyete dair tehayyüller

İHSAN Mağdenoğlu

Bütün hayatını heyet ilmine hasreden kamil Filamariyon ilmi tamim için mutasavver evsafın hepsine malik, çünki her şeyden evvel o biliyor. Uzun zamandan beri hesap ve tarassutlarla meşgul ve sonra heyecan, tasavvur kabiliyetini de haiz, hulâsa ne sahneye vazından, ne de sahnede vaziyetin değişmesinden korkmaz.

Bizlere semayi alâkadar, dramatik, romantik, temaşaya şayan, eğlendirici ve ahlakî kılmak için hiç bir şey ihmal etmez.

Kitabını, felsefenin astronomiye mezcolunduğu ilmin bir nevi şiiri olan sanat ilâhelerinin en mühimlerinden (Ürani) ye ithaf etmiştir. Kamil Filamaryonun felsefesi ilminden daha az vüsuklu dersem ihtimal bana inanılacak, fakat bu sevimli felsefeye çok yazık ! ! Zira müsyö Filamariyon bizlere saadet bahş bir ebediyat vadediyor. İnanılmak lazım gelirse, öldükten sonra da ruhumuz bir seyyareden diğerine uçacak ve nihayetsiz sevgi ve bilgi tadını duyacak ve bizler artık mütefekkir birer kelebek olacağız. Müşfik olmak için beşerî zaaf, mütecessis olmak için de cehil bizlerde baki kalacaktır. Havassa malik olacağız ; lakin bu duygu kudretli, nefis, ıztırabı az zevki çok veren hassaları haiz bulunacaktır. Müstakbel hayatın daha mükemmel bir orkanizasyonu olduğunu tasavvur etmek benim için gayri mümkin bulunduğunu itiraf eylerim.

Bir kaç yıl varki, Normandiyanın küçük bir kasabasında, doksan sene yaşadıktan sonra ölmek üzere bulunan akrabadan ihtiyare bir kadının yanına çağırılmıştım. Daha fazla yaşamak imkânının fikdanından dolayı bu ihtiyar kadın, Kontds (P) nin dediği gibi (Allahın tanınmış olmasını kaza-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

nub kazanmadığını) görmek için gitmeğe hazırlanıyordu.

İhtiyar kadının başı ucunda cihanın en sakin ve sade dil bir rahibesini buluyordum. (Maryam) gibi baliçinde muhafaza edilmiş bir vaziyeti vardı. Onu hemen takdire koyulmuştum. Lâkin benim ona aynı hissiyatı ilka etmekliğim ne kadar uzaktı. Bu rahibe, beni, bir çok defalar okur ve yazarken gördüğü için bir êlim yerine koymuş ve bir aziz olarak kendisine ilaa eylediğim bütün merhametini bana göstermeğe müsait kılmıştı. Hatta bir gün benimle bu hususta anlaşmak bile istedi. Çünki istekle ve daima şen bir surette söylerdi.

— Bu büyük ciltli kitaplarda ne arıyorsunuz dedi ? ?

— Hemşirem ! Mamut ve büyük ayı devirlerinde mağaralarda yaşayan ilk insanların tarihini arıyorum. Diye cevap verdim.

Hakikaten o vakitler hulyalarımı yontulmuş çakmak taşları, hayvanat resimlerile mestûr Ren buynuzlarile avutuyordum.

Bu cevabı işiten rahibe : Birden ayağa fırlamış ve çok küçük boyu ile elleri kalçasında inatçı ve tatlı gülümseyerek :

— Siz Allaha kavuşmağı ümit etmiyor musunuz ?

Ahrette bileceğimiz bir şeyi bu dünyada mutalea etmek neye yarar. Bence, Allahın onları bana öğretmesini bekliyorum, Rabbim bana sizin kitaplarınızdan daha iyi bir surette birden bunları öğretecektir. Diye cevap verdi.

Garip mahluk ! Bu halin bizleri pek fena bir işe sevkettiğini ve eğer bizler kâinatın her türlü esrarını bilseydik derhal şifası nâpezir can sıkıntısına düşeceğimizi katiyen düşünmüyorduk.

Kamil Filamariyon tecessüs hissimizi mükemmelen idare ediyor ve ebediyetimizi doldurmak hususunda bizlere namütenahi manzaralar vadediyor.

Bu heyet şinasın indinde cennet, şayanı hayret âletlerle dolu tahrip edilemez bir rasathanedir. Küçük hemşirenin âni ve mubat ilhama imanından daha ziyade işte beni imrendiren şey !

Müsyö Filamariyon ile bizlerin daima bilmediğimiz ve arzu eylediğimiz bazı müşterek şeylerimiz var !

En büyük nokta da budur. Metanpisikomuzda seyyareden seyyareye gezinti yapacağımızı bizlere bildirir, cehil ve arzu gibi hayatı, tehammülü kabil bir hale sokan iki fazileti o seyyarelere

kadar taşıyacağımıza ve nihayet bizlerin daima şahsiyetlere sahip birer insan olacağımıza ümit verir. İşte en iyi şey ! Lâkin bende bir şüphe var, bu seyatların beklenilen bütün ezvakı vermemesinden, iğfal edilmekten korkuyorum.

Heyhat ! İtimatsızlığım pek tabii. İnsanlar, bir seyyarenin nelerden mürekkep olduğunu artık biliyor. O seyyarelerden birisinde de bizler oturuyoruz. Semanın ne olduğunu pek güzel anlıyoruz. Onun içinde ne kadar bulunmak mümkünse o kadar oradayız.. Bulunduğumuz şu âlem, her şeyden evvel diğerlerinin bende hasıl edeceği zevkın tadını şimdiden kaçırmakta.

Âlemlerin seyyeremize benzemiş olduğundan çok korkarım. Bu da, o avalime yapılacak oldukça büyük bir itap !

Fennin bizlere ilham eylediği kâinat ümmit kırıcı bir yeknasaklıktır. Güneşlerin hepsi birer ateş katrası, seyyarelerin hepsi birer çamur damlası.

Büyük gürültülerle kürremize düşen haceri semaviler buraya yeni hiç bir cisim idhal etmediler. Tayfı tahlil, avalimin terkibatındaki vahdeti isbat etti. Her yerde oksijen, idrojen, azot, sodyom,

manezyum, karbun, merkûr, altın, gümüş, demir.

İdrojen ve karbonun kürremizde hayata bais olduğu bilindiği zaman bu maddelerin başka avalimde neler meydana getirdiklerini görmek teşebbüsü hiç bir veçhile varid olamaz.

Heyetin bildirdiği şey bizler için itminankâr değil !

Denilebilirki kâinat manzarası bizlere ölüm ve habaset teşhir etmekte . . . . .

Arzın biricik kızı ay, artık bir kadavradan ibaret, kurumuş kütlesi derin çatlaklarla çizilmiş, nerede ise hemen toz haline galbolunacak.

Arzın kız kardeşleri zöhre, utarıt, merih onun gibi henüz hayat ve zekâ eserini muhafaza eylemekte. Lakin bunların de şefkatsiz olduklarına asla şüphe etmiyoruz. Bir münharif mihver üzerinde sakinlerine ıztırap vermek için güneşin etrafında dönen bu seyyarelere dair tecrübe yapmak istemem. İnhiraf sebebile bunlarda tıbkı bizim gibi hatta fazla olarak zaman zaman donmuşlar, ıskarada kızartılmış gibi yanmışlardır. Ve şübhesiz bizler gibi bunlarda, hangi habis ifritin ikametgâhları topacı böylece fezaya

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

fırlatarak iskâna gayri kabil koyduğunu kendi kendilerine sormaktadırlar.

Fezada bir adım daha ileri. ! Bin parça olmuş bir seyyareye tesadüf ediyoruz, bir parçası Merihin mahrekine girmiş onu izmihlale sürüklemek için hücum etmekte.

Bu müdhiş harabeler, milyonlarca sahalara yayılmış. Filhakika bunlar enkaz olmaktan ziyade birer malzeme. Lâkin iri cüsseli müşterinin uzaklara kuvvetli surette tesiri yüzünden bu malzemenin yekdiğerile birleşemedigi iddia olunmakta, bu az bir âfet değil.

Eğer bu küçük manzumemizin haricine çıkarsak yıldızlar ordusunu temaşaya koyuluruz. Acaba orada, hayat ve mematın mütemadi tehavvülünden başka ne keşfedebileceğiz ?

Yıldızlar lâyenkati doğuyor, ölüyor. Gençliklerinin hararetli devirlerinde Şuarayı Yemaniye gibi beyaz, sonra güneşimiz gibi sarı ve ölmezden evvel de muzlum kırmızı birer renge boyanıyor. Hulâsa sönmek üzere bulunan bir şamdan gibi ihtizaz edib duruyorlar.

Bu günün heyetşinası, sefinei Nuhun haleti nez'indeki mücadelesini seyrediyorlar. Eklili şimali yıldızlarından birisi ölmek üzeredir. Ve her şey genç, ihtiyar ölü şaşkınca fezada cevelân etmekte. Doğru söylenirse kâinatta hiç bir şey ölmüyor. Hepsi kımıldanmakta ve şekil değiştirmekte, heisi mütemadî bir sayrure içinde.

Şunu ister istemez kabul lâzım . . Aslâ durup dinlenemiyeceğiz. ! Sağ, ölü can veya kül, layemut fikir veya rekik seyyare şeklinde fezanın her hangi bir noktasına atılmış olursak olalım daima işliyeceğiz, daima müteharrik, daima münteşir veya şuurlu ardı arası kesilmeyen tenasühu ifa edeceğiz.

Müsyö Filamariyon beni affetsin ! Güneşimizden bir milyon kerre büyük olduğu söylenen Şuarayı Yemaniye yıldızını mütecessis bir seyyah sıfatile hemen ziyaret edebileceğimize inanmam. Arza bağlı ve onun muhafaza edebildiği kadar orada kalacağıma imanım var. Mukadderatımızın arzın mukadderatına tabi olduğuna inanırım. Mesaisi bizim mesaimiz ve onda olan her mevcut ebediyen işliyecek.

Lüter, ölüleri istirahat halinde ve kıptaya şayan bulduğu zaman

maharetsiz bir fizik âlimi oluyordu. Çünki ölülerin yapacağı çok işler var. Onlar hayatı hazırlıyorlar. Bir kaç milyar asırda vasıl olabileceğimiz her gûl burçuna doğru güneşimiz bütün tevabiile bizleri sevketmekte. Lâkin kendisile beraber arzda yarı yolda ölecek, zira mevcut olmak nihayet bulmak demek, ve her şey hareket halinde, her şey akıyor ve geçiyor, gayri muayyen hilkati tekrar ediyor. ne zaman, ne de mekân eksilmeyecek, on bin seneden beri artık nabedid olan yıldızın birisi şimdi bize görünmek üzere, bu yıldız yolda ölmüş fakat ziyası ancak bu gün vasıl olmakta.

İşte bunlar, yıldızlara ait sahaların yorucu bir fikrini vermekte. Her defa göklerin hududsuz genişliğine hayretle bakarken aynı zamanda kendi küçüklüğümüzü de takdir ile görmek icabeder. Çünki kâinatın azameti ona tabi. Kâinat haddi zatında ne büyük ne de küçük. Avalim hemen hemen bir toplu iğnesinin başı kadar bir hacme indirilirse onu müşahede bizlere gayri mümkin bulunmuş olacak. Bu faraziyede zemanda olduğu veçhile, mekân fikrinde de saman yolu kehkeşanının güneş-

leri, neblüsler sigaranın bir kıvılcımı kadar çabuk sönecek, meğerki hadsiz hesapsız yaşayan nesillerin mesaileri, günleri, zevkleri, elemleri bir saniye içinde ihtisar edilebilsün.

Zeman mekân yok, maddede bunlar gibi mevcut değil. Birer suretle isim taktıklarımız tamamile bilmediğimiz şeylerden ibaret ! İşte havassımızı kıran engel ! Realite olarak bildiğimiz birşey varsa o da fikirdir. Dünyayı yaradan da odur. Eğer fikir, Şuarayı Yemaniyeyi tartmasa ve adını koymasa idi mevcut bulunmuyacaktı. Bununla beraber, bizi gayri malum ihata ediyor ve kucaklayor. Hususile iki asırdan beri müdhiş surette büyüdü de . . . .

Astronomi fizik, bize maddenin objektif realitesinden hiç bir şey ilham etmedi. Bununla beraber hulyalarımızı yani ruhumuzu değiştirdi. Bu itibarla insanların iddalinde öyle bir inkılâp yaptıki kadim akidelerin şeklini değiştirmeksizin devamına artık imkân bırakmadı.

Babalarımızın hayalleri artık hitam buldu ! Orta devrin insanları, meselâ bir (Sentomaz) semayi büyük bir kuleli saat gibi tasvir ediyordu. Altın çilelerle be-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

zenmiş basit bir kubbeden ibaret olan gök yüzü.

Onları Allahın ölkesinden ayırıyor, Cehennem, Âraf yer ve gök nazarlarında kâinatın heyeti umumiyesini teşkil ediyor. Üzerinde esrarların oynandığı şu üç katlı iskele bu hususta tahassüsü kabil bir timsali arzeyler.

Aşağısında kırmızı ve siyah şeytanlar, merkezde kilisenin ikamet mahalli arz, üste de şerefi şan içinde Allah baba.

Bir merdiven, bu katların geçilmesi için meleklere müsait idi, ve bu hal arzdan semaya daimi surette bir gelib gidişti.

Müneccimlerin tasvirleri çok safdilâne idi. Bunda (İnferi) kaydile arzın içi gösteriliyor, etrafında anasır mantıkası, seyyaratın yedi medarı görünüyordu. Sonra kâinat yahut sabit sema.

Bunun üzerinde de bazılarının vecde gark olduğu «muharriki evvel» dokuzuncu kat gök ve süadânın mahalli ikameti olan «Arşı âlâ» vardı.

Kopernikten evvel 16 ıncı hatta 17 inci asırda bile dünya böylece tasavvur olunuyordu. Kalilenin keşfini görmeden paskalın öldüğünü düşünmek icap eder. İşte arşı alâ birden bire yıkıldı. Arzın bir toz zerratı gibi meçhul, gelişi bir şekilde fezaya atılmış olduğu görüldü. Bu da insanlık tefekkür tarihinin en büyük vukuatı oldu.

Gözlerimizin önünde cereyan eden şu vukuatın henüz bütün netayicini keşfedemiyoruz. Çocukluğumda mukaddes eski kozmoğoninin son bir müdafiini tanıdım. Bu, siması müsyö Lidreye benzeyen, Maelen isminde bir papastı. Hendese âlimi olan bu papas, arzın gayri müteharrik, yıldızlar bunun etrafında döndüğünü ve güneşin görünüşünde iki defa büyük olduğunu bilhesap isbat için bir kitap yazmıştı. Bu kitap 1840 senesinde tabedilmiş fakat papas mafevkları tarafından takdir edilmemişti. Papas fikri muhalefette bulunduğu için nihayet afaruz edilmişti. Çok ihtiyar, pek fakir, kalbi iman, elem, şaşkınlıkla dolu bu papası tanıdım. Kilisenin mahkûm eylediği galileyi, mağlub etmek için yaptığı hareketten dolayı kendisinin kilise tarafından tecziye edilmiş olmasını bir türlü tasavvur edemiyordu.

Nişanlanma ve Evlenmede Mes'ut Olmak İçin Ruhî ve İctimaî Temeller Ne Olmalıdır ?

Y. EŞAT Cankar

Bu etütde bütün izdivaçlarda iki eşi birbirine bağlıyan bağın mahiyeti tedkik edilerek izdivacın bütün saikleri aranmış ve bunların mahiyeti itibarile birbirine benziyenleri ayrı katagoriler dahilinde mutalea edilmiştir.

Nişan veya izdivacın kuruluşunda yüksek bir aşk ve sevdanın veya şehvet hislerinin yahut zürriyet sahibi olmak arzusunun helâsa cinsiyet iştiyakının tesiri bulunduğu gibi güzel sanatlara karşı, müziğe, karşı, sipora, ilim ve buna benzer müktesebata karşı eşte bulunan kıymet hükümlerinin hissî ve fikrî uygunluklarının tesiri vardı.r

Bir çok defalar izdivacın husulüne cari urf ve âdetin, yahut ahlakî telakkilerin yükseldiği vecibeler veya moda, görenek terbiye müessir olur.

Bazıda malî mülahazalar, iktisadî düşünceler, bütün diğer iştiyak ve hislerin fevkinde yer tutar ve bunlar çiftin birleşmesinde büyük âmil olurlar.

Böylece evlenme: Ya cinsî meylin, ya fikrî, hissî uygunlukların, ya örf, âdet, terbiye, ahlakî, ictimaî, telakkilerin, yahutta iktisadî, malî mülâhazaların bir neticesi olabildiği gibi, her hangi bir evlenmede bu saiklerin biri diğerine nisbeten kuvvetli bir mihver mihrak halini ihraz etmiş olabilir.

Acaba evlenme ve nişanlanmada çiftin saadeti için birleşme hangi ruhî ve ictimaî temele dayanmalı ? Bu temellerin hangisi ana temeli teşkil etmelidir ? İşte yazım bu sualin cevabını izaha çalışan dört bahisten ibarettir.

BİRİNCİ KISIM

Cinsiyet Meyli

Erkekle kadın arasında en köklü, en kudretli bağı, hiç şüphe yokdurki menşeî, gayrizî ve hayatî olan cinsiyet meyli teşkil eder. Neballar ve en basit hayvanların hücrelerinde bile bu cinsî

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

çekicilik görülebilir. Esasen bütün bir hayat boyunca bize hakim olan insiyaklarınız iki köke bağlı bulunur:

1 — Varlığımızı koruma (hayatı idame etmek)

2 — Varlığımızı devam ettirme (nesli idame ettirmek.)

İşte nesli idame edebilmek hususunda bizi harekete getiren kudret, cinsiyet meyli «L. instinet sexuel» dir. Bununla beraber meşhur doktor S. Fernd bu köklerden birincisinin ikincisinden sürdüğünü iddia eder. PenseXualime nazariyesile, cinsiyet iştiyakını bütün sevki tabiilerin bir kaynağı olarak kabul etmiştir.

Biz burada cinsiyet sevki tabiisinin insanlardaki muhtelif tezahürlerine ve bunun insanlardaki biriken büyük enerjisinin sair büyük kudretler şeklinde inficar etmesi esaslarını izah eden nazariyelere temas etmiyeceğiz. Erkekle dişinin birleşmesinde en büyük âmil olan ve erkek - kadın arasında aşk tesmiye edilen mefhumun esas iskeletini kuran bu meylin birbirile izdivaç etmek isteyen bu arzuyu duyan bir çifti ilmiklemekte nasıl bağlayıcı bir kudreti olduğunu bunu harekete getiren saikleri öz mayasile husule getirdiği aşkı ve aşkın akıl ve muhakeme ile nederece tevazün ettirilebileceği ve izdivaçtaki rolünü izah edeceğim.

Cinsiyet meyli renk renk çiçek açan türlü lezzet ve nefasetlerde meyve veren ilahi bir ağaca benzer. Bu halikin en büyük şaheseridir. Şehvet, sırf onun odunundan istifade etmek için kendisine baltasını merhametsizce vuran oduncu eline benzer. Şehvetin eli bu ağacın dallarını budayan ve bazan da özüne kadar işleyen darbelerini vurur. Ancak şehvet gayesine masruf ve yerinde kullanılır ve israfı ifrat âleti olmazsa bu ağaçta her açılan rahne yeni bir dalın bir filizin aşısı haline geçer. Cinsiyet meylinin hikmeti vücudu bu ikinci haldir. Yoksa tek başına şehvet Platonun dediği gibi «en boş şeydir.» Cinsiyet meyli kadınla erkek arasında mevcut olan ve bir çok sanatkârların, şairlerin, dâhilerin yaratıcısı olan aşkın en esaslı mayasıdır. A. Sehopen haver'in dediği gibi aşk ne derecede ince, şairane, ilahî görünürse görünsün hakikat halde bütün kökleri erkek ve dişinin cinsî iştiyakındandır.

Aşk: ruhun tenasülî köklere merbut cinsi sahalardan gelen esaslara bağlı mudil ve şedit bir ihtilali ve çok kavi ve hakim bir ihtirasıdır. Aşk hakkında son telakkiler tedkik edilecek olursa yine çeşit çeşit tarif ve izahlarla karşılaşırız. Bazıları bizim yukarıda kabul ettiğimiz ve aşkı, cinsî iştiyaklara bağlıyan telakkilere, nazariyelere muhalif noktai nazarlar serdederler. Bu günün meşhur simalarından olan Viyanalı doktor S. Freud aşkı cinsî temayülün yüksek bir inficarı halinde mutalea ettiği halde buna mukabil asrımız feylezoflarından Max scheler onun bu fikrini kabul etmez. Bu takdırde aşkın temayülden ayırd edilmemiş tasfiye edilmemiş bir halde kalacağını ileri sürer. MaX schlere göre bir çok feylezoflar aşkı Sympatie ile sirayet hissi ile ve bunların ikisinin ortasında bir saha işgal eden, başka bir canlı ile «teessürü hulül, ittihat hali Einfühlung ile karşılaştırılmıştır. Positivitler aşkı merhamet ve şefkatle karıştırmışlardır. Aşk bütün bunlardan ayrı ve şahsîdir.

Aşkın temayül ve şevk ile bir münasebeti yoktur. Onda bir tahakkuk gayesi de mevcut değildir. Bir ananın kundaktaki yavrusuna çevirdiği bakışlarında müminin Allahına verdiği kalbinde bir tahakkukun şevk ve heyecanı yoktur. O halde aşk ve şevkı hazırlar ama ondan ayrılır. O merhametten farklıdır. Aşk beşeriyete, bütün bir millete yönenebilir. Fakat merhamet tek bir ferde karşıdır. Aşk en yüksek derecelerine kadar sevilen bir mevzuda canlanan müsbet kıymetleri fiileştirir. Eşyaya olsun şahışlara olsun teveccüh eder. Fakat onun hakiki inkişaf ve kudreti ancak şahıslara teveccüh ettiği zamandır.»

Aşk ile aklın tevazün meselesi:

Cinsiyet meylinin velud bir hatibi, sanatkârı, yaratıcısı olan aşk yukarıda anlattığımız üzere her türlü ihtiraslarımıza hakim kudretli bir ihtiras olunca bu insiyakın akılla tevazün etmesi imkânı var mıdır? ve ne dereceye kadar vardır? Hiç şüphe yok ki temamen kalbî hislere dayanan aşklar olduğu gibi akıl ve muhakemenin de rol alabildiği aşklar mevcuttur. Fakat bu iki unsurdan her biri terazinin ayrı kefelerine konursa umumiyetle aşkın ağır bastığı görülür. Bu yüzden birçok akıllı adamların, dâhilerin zekâ sahasında harikalar yaratan kimselerin bu çetin zekâlarını kalbi

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

hislerini mağlub etmiş ve aşkın zafer bayrağını izzeti nefis, şeref, ahlak telakkisi gibi şeylerin üzerinde dalgalandırmıştır. Bununla beraber akıl ve muhakemeyi tamamen zincire vuran bir aşkın neticesi olarak yapılacak evlenmeler hiç şüphe yok ki en büyük felâketler hazırlıyan birleşmelerdir.

Aşk ve izdivacın telifi meselesi:

Eşlerin birbirlerini hakikaten sevebilmeleri için kalplerini ferdasız maceralarda çürütmemiş olmaları lazımdır. Aşk, maddî bir iştihadan ibaret değildir. Yeni bir aşk yuvası kurabilmek için evvelce asla bir tecrübeden geçmeğe lüzum yoktur. Bu gibi tecrübelerde gençler travetlerini, sıhhatlerini ve nihayet aşk ruhunu kaip ederler. Aynı fikri Falx tomas da söyler. Kalbin bir çok sukutû hahayale uğramamış olduğu devirlerde daha sıkı bir surette bağlanma kabiliyeti gösterir. Binaenaleyh onda bütün kendini vermeyen saik olan taravet ve ulivvi cenap daha ziyadedir.

Acaba aşk izdivacı kurar ve yaşatır mı? yoksa yıkar mı?

Enstitü azasından Poul goller'in bir makalesine göre, (izdivaçta aşk mümkün müdür? değil midir?) mevzuu etrafında mühim, ciddî eser yazılmıştır. Bunlar da rahip Violett eserile madam Aurel in (La bonne ententcon jugal) adlı eseri ve verinein (L sensde L' amour) adlı eseridir. Bütün bu müellifler fikirlerinde aşkın izdivaç müessesesini tahrip değil bilakis himaye ve ihya ettiğini kaydederler. Hakikatte hiç bir zaman izdivaç ve aşk ayrı ayrı üzerinde mutalea yürütecek ve biri diğerinin terkibini bozacak mahiyette değildir. Bunlar bir birine aykırı bağlar değildir.

Verin'e göre aşkın tam inkişafı için izdivaç bir zemin hazırlar. Aşkın istediği teminat ve emniyeti izdivaç verir. Bu emniyetin bir bıkkınlık ve yorgunluk, alışıklık doğurduğunu söyleyenlere Verine der ki: Aşktan aşka fark vardır. Sadece maddî bir aşk sükûna dayanamaz. Tatmin edilirse ölür, ama tam bir aşk böyle değildir. Maddî iştiha tatmin edilirse söner ama hem kalb, hem zekâ ve havası alâkadar eden tam aşk gösterilen ihtimamlarla kuvvet bulur. Verine'nin dediğine iştirâk ederek denebilirki aşk iki gönül arasında bir bağ tesis etmelidir. Yalnız maddî ihtirasın tek telinden ibaret olan aşk bağı çabucak kopmağa namzettir. Keza şehvet ve lezzet izdivacın dışında bırakılamaz, diğer taraftan şehvet izdivaçta soğuk, yeknesak, muttarit bir vazife de değildir.

—Sonu Var—

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

853

Yılan aktı gazele
Meylim düştü güzele
Vallahi kan ederim
Yarim ile gezene

854

Yılan aklı karalı
Sinem çapraz yaralı [1]
Sağ girdim ilinize
Nasıl gidem yarab

855

Yılana bak yılana
Karşıdaki durana
Ben yarimi yitirdim
Kırk liram var bulana

856

Yeşil ipek kermolur
İlin yari yarmolur
Yeni yar sevmeyenin
Eski yari ilmolur

857

Yeşil çektim meşk ile [2]
Bir yar sevdim aşkıle
Yari bana versünler
Cennetteki köşkile

858

Yeşil çeki sendedir
Bir ibiği bendedir
Cennetten Huri çıksa
Yine gözüm sendedir

[1] Haç veya zait işareti gibi bir birini kat eden çizgilere çabrazlama derler.

[2] Yeşil çekmek eski zamanlarda el ile yazılmış güzel yazılı yazma kitapları ciltletmeğe verdiklerinde müecellitler tezhip sanatını da bildiklerinden kitabın baş sahifesini ve bütün sahifelerinin kenarlarını altun suyu ve solmaz menekşe ve yeşil boyalarla işlerler ve çizgiler çekerlerdi. Bu çizgileri çekmeği ustalarına gidüb öğrenirlermiş. (Meşk etmek) ustadan bir sanatı öğrenmek demektir. (Yeşil çektim meşk ile) yani kitapların kenarlarına yeşil çizgi çekmeyi öğrendim demek oluyormuş. Otuz sene evvel bizim mahallede bir kadın var idi. Kitap ciltler ve kitapların kenarlarına da çizgi çeker ve öğrenmek isteyen kadınlara da gösterirdi.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

859

Yeşil çanak alayım
Yare kurban olayım
Gece yarin koynunda
Gündüz ırak olayım

860

Yeşil çeki bol olur
Yürüdükçe yol olur
Oğlan padişah olsa
Yine kıza kul olur

861

Yeşil çeki has bende
Hakikatsiz dost bende
İllere düğün bayram
Gece gündüz yas bende

862

Yeşil çeki kuluyum
Yarim senin oluyum
Sevgi vakti gelince
Seni nerde buluyum

863

Yel eser ebcek ebcek [3]
Köyden çıkmış göynekcek
Elinde bir deste gül
Gülünden kendi gökçek

864

Yel eser kum savrılır
Yer başıma çevrilir
Eğil bir yol öpeyim
Yol gedikten ayrılır

[3] Yavaş yavaş demektir.

865

Yazı yazdım paraya
Engel düştü araya
Seni merhem dediler
Sinemdeki yaraya

866

Yüzüğüm kaş istiyor
Cevahir taş istiyor
Koynunda yok beş para
Canı oynaş istiyor

867

Yukarı bak aya bak
Aşağı bak çaya bak
Kimine düğün bayram
Kiminde vay vaya bak

868

Yağmur yağdı ıslandım
Kara duta yaslandım
Ben o yarin koynunda
Şeker ile beslendim

8 9

Yarim naçar ağlama
Gündüz geçer ağlama
Bu kapuyu kapayan
Bir gün açar ağlama

870

Yola bak yatana bak
Elinden tutana bak
Gelin ömrüm çürüdü
Yalınız yatana bak

871

Yokuşta yoruldunmu
Sözüme darıldınmı
Sen bana yar olalı
Sıtkıla sarıldınmı

872

Yedi lüleli pınar
Bülbüller ona konar
Doya doya sevmedim
Yüreğim ana yanar

873

Yarama tuz ektirir
Keklik gibi sektirir
Şunculayın güzele
İl kahrini çektirir

874

Yazı yazdım dıvara
Kız oğlandan avara
Kömür gözün sevdiğim
Hanı benim cigara

875

Yarma çektim yaş imiş
Ellerim pek üşümüş
Daha yalvarayım mı
Tan yerleri ışımış

876

Yazana bak yazana
Ateş düştü kazana
Bir gün lâzım oluyor
Her kes bir dost kazana

877

Yolca gideyim derdim
İkrar güdeyim derdim
Yemek değil muradım
Duzun dadayım derdim

878

Yayılan
Ya Şahmeran ya yılan
Zülfmidir telimidir
Ak gerdana yayılan
Gökte bulut cenk eder
Ruzigâr derya ilen
Buna teknei Nuh derler
Uğraşır derya ilen
Yarim kurmuş okunu
Beni urdu yay ilen
Sıdkını bütün eyle
Hoş geçin dur yar ilen
Yarim çıkma kapuya
Ya kurt kapar ya yılan [1]

[1] Bu manilerin çoğunu kendi ağzından yazdığım akrabamızdan (Hatun abla) isminde 70 yaşında bir ihtiyar kadın vardı. 1913 deki kolerada öldü. Bu uzun manileri söylerken şöyle demişti, aynen not ettiğimden yazıyorum: Oğlum bu kadar uzun mani olmaz amma biz bunları bir araya gelipte karşılıklı mani söylerken kendimizden katardık. Bir gece ondört tane kız, gelin var idik. Bir evde toplandık. Gece yarısına kadar karşılıklı mani söyledik. Beni baş manici yapmışlardı. Ben bir mani ayağı söyleyceğim siz de ona

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

879

Yara sızlar
Ok değmiş yara sızlar
Yaralının halından
Ne bilsün yarasızlar
Borçlunun derdin ancak
Anlarmış parasızlar
Akçalar sölpük olur [2]
Can yakar kara kızlar

880

Yel eser
Rüzgâr eser yel eser
Sert esme sen ey gönül
Duyar nazlı yar küser
Gamzeleri pıçaktır
Korkarım bağrım keser
Sürme kapından kulunu
Yoluna koymuştur ser
Serpoşunu yumuşsun
Dala serme yere ser
Belki daldan düşürür
Yağmur yağar yel eser

göre birer ayak uydurub söyleyeceksiniz dedim, razı oldular. Ben baştan "Yayılan„ dedim, her biri birer satır söylediler. İşte şu 14 satırlık maniyi ogece uydurmuştuk demişti. Bilmem ne kadar doğru olabilir. Biz de edebiyat mütehassısları ve üstadlarımızın nazarı dikkatine arzediyoruz.

[2] Sölpük sert olmayub mülâyım olan

Cönklerden Derlemeler:

Derleyen: Eşref ERTEKİN

Çok zaman devreyledi çerhu felek leylü nehar
Devri ahir devleti firuzi kıldı âşikâr

Şahı devran Bayezidin devletinde Bosnada
Nusratı islam edüb küffara verdi inkisar

Bundan evvel geldi gerçi hayli beyler bosnaya
Gelmedi ancılayın bir sahibi vaz'u vekar

Adlü ihsan ile çok beylik sürüb iş eyledi
Bosnanın abu havası oldu ana saz kâr

İç ilinde inkılâbatı kesir oldu veli
Hazreti bey sayesinde rahat oldu bu kenar

Zulüm bünyadın kazub şöyle adalet kıldı kim
Madelet nurundan oldu ruzü ruşen şanı tar

Zaptı milkü mekremet babında mislin görmedim
Yokdurur Rumu acemde belki der Türkü Tatar

Vasfa sığmaz haşmeti elbai hep voyvodalar
Din yolunda her biri cevşenkeşü hançer güzar

Malikü haylü haşem erbabı esbabı hadem
Zerkülâhü zer kemer zer came zerrin kûşvar

Cümlesinden beline tiğü gaza bağlanmağa
Kullarından voyvoda İbrahim oldu ihtiyar

Seyrederken nagihan bir gün Pilevne kal'asın
Talii kuvvet bulub ikbali devlet oldu yar

Olmuş idi hicretin dokuz yüz on yedisi
Geldi hırvat ikliminden cem olub bin namıdar

Her biri ban oğlu ban kâfir velikin pehlivan
Yüz çevirmezdi gelirse leşkerü rimâ çesar

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Urdu yağma ve esir etti Belgrat ovasın
Yıktı yaktı komadı ol çevrede bir keşti zar

Kaçuben kurtuldu bir miskin hilevne savbinc
Erişüb voyvodaya verdi haber ol hakisar

Eşidüb tahkik edicek macerayı ol dahi
Cûşedüb sabrı tükendi kılmadı bir dem karar

Yoldaşa katlanmayub din aşkına ol şiri dil
Atını iğerledüb tâcil ile oldu süvar

Bundan andan hazır olan kimselerden yanına
yüze yakın müslümü kâfir derildi can sipar

Yuğürtmeyle kâfirin ardından ilgar eyledi
Ol gece sarsar gibi gedüb sahar buldu şikâr

Çun buluştu iki leşker birbirine sübhdem
Her tafadan vakıf olub oldu cengü girü dar

Gaziler çok cengedüb az olmağın oldu zebun
Kâfiri bi din kesir olmakla oldu payidar

Voyvoda gördüki olmaz çare defi düşmana
Terki tedbir eyleyüb takdire kıldı itibar

Çerkes asli olmağın merdanelik göstermeğe
Baş açub meydana girdi akıbet ol merdkâr

Günderü gürz işledüb minbait şimşirin çeküb
Dini hak yolunda oldem eyledi bir kârüzar

Kim anın mislini çok destan okudum görmedim
Etmemiştir galiba hem Rüstemü İsfendiyar

Sanki arslandır erişti bir sürü geyiklere
Hay deyince eyledi kâfir çerisin tarümar

Mariyan dedikleri ban kâfiri kıldı esir
Bağlamakçin ol hınarın başına taktı mehar

Leşkerinden ehli harp olan yarar kâfirleri
Ahtarub ardınca anın bağladı kıldı katar

Adı sanı olmayan baki kalan kâfirlerin
Ref'i sıklet etmeğe başlarını kıldı menar

Avni hakla anı vahit kuvveti islâm için
At ve esbabı ganimet cemolundu bişumar

Simüzer altun gümüş tiğü kemer kaftan ve hot
Tuttu gaziler doyum olub katar olundu bar

Ahtarub kâfirleri Rumi bedevler aldılar
Kimi yüğrük kimi eşkün kimi cüstü rahvar

Müslimi kâfir kimi kaçub kimi mahpus olur
Ol sebepten yüz harabe dönderübtür ol diyar

Cüretinden kâfirünçün vakıf olur voyvoda
Atlanıp ardınca yüğürt eder meğer ola düçar

Üç gün üç gece gidildikten sonra bir viranede
Duş gelür hırvat ucunda düşmana nisfün nehar

Kâfiri bidin ıraktan görücek voyvodayı
Yoldaşı az olmağın kendi karakolun sanar

Çün karip olur yakın bilir görür kim Türkdür
Canına korku düşüp karşu gelir biliztırar

Her taraftan hayu huy ve cengü kavgalar olub
Yangulandı nalevü feryadile ol kübzar

Hûnü düşman cûş edüb gül gün çöküldü yüzüne
Merdikar olanların canına düştü har har

Gaziler tekbir edüb at saldılar kâfirlere
Urdular din aşkına küffara tiğü zülfikar

Yer yüzüne şol kadar kan aktı ol uğraştakim
Her yana seylabı hûn oldu revan bercuyibar

Çok dürüştü gayret edüb kâfiri melun dahi
Taketi tak oldu ahir ihtiyar etti firar

Kaçar iken voyvodaya düş olub dürüştüler
Türk mihali bir kılıçla çaldı yardı çün hıyar

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Kâfiri mürted zebun olub yıkıldı üstüne
Voyvoda gönderle durdu bağladılar üstüvar

Can atub attan bıraktı her biri kendözünü
Mabaki kâfirler anı görücek bi ihtiyer

Her biri feryadü zari eyleyüb çağırdılar
El emanü el eman voyvoda verdi zinhar

Kimi öldü kimi tutsak oldu küffarı lain
Cümlesinden mahasal kurtulmadı bir kinedar

Bahtı azgun talii dün kevkebi menhus olur
Yüzünü her kimseden döndürse çerhi bi medar

Devleti tahlil edersen manisi mahfi değil
Ol sebepten kimseye olmaz cihanda yârügar

Milki mevrusü gibi payende olmaz tâ ebet
Her kime verirler ise beş gün olur müstear

Çünkü makhur oldu kâfir harbü fetholdu temam
Voyvoda avdeyledı eshabile nusrat şiar

Geldiler bey hazretine armağan kâfirleri
Çektiler âlâti harp esbabile her neki var

Bey dahi hoş gördü betekrar tahsin eyledi
İstedi camı tareple cenk ve ud ve musikar

Kurdular bezmü safa oldu müheyya naklü mey
Geldi bünyad eyledi bir sakii simin izar

Yüzü gülgûn lâli mey gûn kaddi mevzun şuhşenk
Zülfü müşkin haddi rengin sözü şirin hoş nigâr

Kimki bir sağer elinden nûş edüb medhuş ola
Hızrolub abü hayatı anmaya tarûz şümar

Bir nice devrolucak beyşad olub voyvodaya
Hassa hil'at geydirüb dinar verdi bi şümar

Aldı kara bağlıdan iskübye ile köprezi
Cümlesin bir eyleyüb voyvodaya kıldı nisar

Koluna kuvvet dedi ey pehlivanı çerkesi
Kim sana erzanidir voyvodalık hem bir timar

Voyvoda akran içinden duruben tazimile
Yüz yere koyub elin öptü ve kıldı itizar

Göğe çıktı kadrile tâlî müsait olmağın
Atlası gerdun gibi geydi libası zernigâr

Hazreti paşa buyurdu ki yazıcılar yazalar
Voyvoda ahvalini tabile ani hünkâr

Yazdılar bir name devlet eşiğine hasılı
Kim bu serhadde bunundur fırsatı namusu ar

Haliya küffar ile oynadığı oyunları
Görmemiştir bundan evvel çeşmi çerhi bikarar

Çun revan oldu saadet kapusuna sıdkile
Arzolundu kıssesi kıldı inayet şehriyar

Talii makrunü bahtü devlet oldu akıbet
Vardı öptü Husrevi devran elin ol bahtiyar

Hil'atü timarü izzet buldu ve sad aferin
Bosnaya dönüb gelince çeşmü devlet oldu har

Geldi çün teşrif ile tekrar elin öptü beyin
Merhaba buldu müceddet oldu hasü müsteşar

Esbü devlet barigirü tuseni gerdun yedek
Erdi voyvodalığına oldu miri kâridar

Oturub şükreduben desti kerem kıldı diraz
Oldu maksuduna vasıl gamdan oldu restikâr

Hazreti feyruzü bihruz emri ile söyledim
Nazmını bu dâsitanın taki kala yadigâr [*]

[*] Bu destan ayrıca bir risale şeklinde güzel bir nesih yazı ile yazılmış olan aslından yeni yazıya çevrilerek derecdilmiştir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Danişmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

—Baştarafı geçen sayıda—

Müverrih Mustafa Âli efendi bu hadiseyi (Mirkatülcihat) ta şu suretle tahkiye ve tekrar etmektedir :

Kıssa perdazı bezmi rezm ve kıtal ve marekesazi kâr zarı cengû cidal havadisi nusret maalden bu veçhile haber verdi ve maariki ganimet misalden bu tarikle nişan gösterdiki meliki memalik güzer ve ser leşkeri kisra seyrine bir saher kerrû fer ile cilveger olub Nikonya kalesi fethine celli himmeti mukarrer etti. Tertibi alay ve tezyini asâkir zafer fersây ile yaniki Çorum canibine doğru gitti. Tayyı merahili rıhletsaz ve kat'ı menazili behre perdaz birle üçüncü gün kal'a mukabilinde bir menzile gelindi. Otağ kerdon hıyam ve barigâhı celâlet hitam gereği gibi şöhretle kuruldu. Badehu serfirazı guzat kemali şevketi selâbeti sebatla nüzul buyurdu.

Kal'a burcunda bakardı Nastor
. . . . . askeri ettikte mürur
Kondu orduları nasboldu hıyam
Düştü küffara heras odu temam
Titredi havfle Nastor lain
Ağladı döktü sirişki hûnin
Dedi mahremlerine faş ve nihan
Nice bir kesr ve melâmet
Nice bir nakıs ve ziyan
Görmedik dini mesihin nef'in
Kılmadık dert ve belanın def'in
Görmedik devri salibin keremin
Kılmadık meşğalenin def'i gamin
Nar ve nur eyleye derken ihsan
Yaktı can ve dili kıldı büryan
Gerçi kim rahibe biz mutekıdiz
Dahi nakose kavi müstenidiz
Leyk olmadı birinden çare
Derd ve gam çaldı onulmaz yâre
İşte geldi yine kavmi sehhar
Nice kanlar dökeler leyl ve nehar
Ar ve namusumuz oldu berbat
Ma melek gitti ne şan kaldı ne zat
Yine günden güne mihnet zedeyiz
Mübtelayı elemi arbedeyiz
Bunca beyler kırılub hâk oldu
Kamunun gözleri nemnâk oldu
Şimdi meydanda heman ben kaldım
Başıma bunca belayı aldım.

Muhassal şol kösfende döndümki hapsi kasapta nalân ola

ve sair ganemler sürülüb gözleri besmeli selâmetine nekran ola lânet olsun tohmu Şettadaki bu mekule fesadâte bâdi oldu. Hayf ve diriğ ol devlet ve inbisataki anın gibi duhteri bet ahterden ötürü zillet ve idlalle fena buldu el kıssa asâkiri müslimin etrafı kal'ayı muhasara edüb kondular. Ve zûmrei mübarizin velveleyi kös ve nefirle kal'a cengine yürüdüler. Nastur dahi gayreti cahiliye ile burç ve baruları tutdu. Ve şenlik suretin gösterüb yer yerden nekkareler çaldırdı badezan küffarı delâlet nişan bürucu kal'adan Tir ve senkle cidale ve ve guzatı nerreşiran hendek kenarından felahan ve hadenkla harp ve kıtale başlayub gereği gibi cenk ve kemayenbeğı ahenk eylediler. Ol gün namazı meğrip zemanına dek kenduleri biderenk eylediler emma Nastoru bi nur ve ziri destindeki cumhur kendu sarayına kal'a gibi sur ve handeği mamurüne su akıtub manendi bahri mamur kıldıktan maada dört köşesinden dört mancınık peyda etmişti, her mancınık yanınca bir keşnicir dahi hüveyda kılmıştı ki etrafı kal'adaki burç ve barulardan neffatlar neft riz ve pür ateşi tiz oklar atub arzı rüstehiz ettiklerince mancınıklarla keşnicirler dahi senk pareler ve zencirler atub ahalii İslamı helâk ederlerdi. Egerçiki gaziler dahi aşağıdan tir ve hadenk ve felahanle senk atub merdane cenk eyleyüb küffare zarar ve kezentten hali değillerdi. Ve ilâ anlar balâde mancınıklar ve keşnicirler muttasıl kûyû ahen ve zencir pareler ve büyük büyük taşlar ilka etmekle azim hasarat etmişler idi. Bu haletle şep ki yetişti herkes haymeli haymesine gitti. İslam çerisiuden ol gün 800 kişi helâk olduğu tevatüre yetti. Hatta ertesi ol şühedayı bir yere getirdiler namazların kılıb bir cayı malumda defneylediler. Emma ol şep yine muhkem karakol çıkarıldı. Leşkeri islam siyanetinde cidden dakika fevt olunmadı ve meliki büzürkvar ve sair mücahidini ehyar şep ta sehar zikrullaha meşgul oldular. Namazı bamdat ve evrad edasından sonra atlanub yine kal'a muhasarasına vusul buldular. Andan harp ve harap emrine mukayyed oldular. Pes meliki gâmübin evvelki gün şehadet şehdini içen müslimin için gamnâk ve enduh gin olmağla leşker hezimetinde giriftar ettikleri 30000 müşrikin ve füccarı delâlet karin zümresini getürtdü.İbreten lilküffar

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kal'adaki füccare karşı cümlesini bendi aheninle saf saf dizdirüb tezyin ettirdi. Ve kenduler bizzat sürhabı düldül sıfata süvar olup o güruhu mekruha hitabı şehd lüaplarile iltifat buyurdu. Yaniki dini islama gelmelerin teklif ve telkin eyledi. Felacerem ol mücrimlerin nasiyeyi istihkak ve liyakatleri süvadı temerrüd ve inadla pür rakam olmağın ekseri dini islama şetm ve düşnam ve biz dinimizden dönmezüz deyu huşuneti malâ kelam sudura getürdüler ol hinde ser leşkeri mümtaz izharı tedbiri behre perdaz kılub meşahiri küffarın bin neferini getürttü. guzate tamai şiri şimşir ettirüb pareletti kal'adan gören küffar vaveyla ile feryad ve zar eyleyüb âlemi velveleye verdiler, Nikonya kal'asini gereği gibi yankulandırdılar Ve emma bu siyaseti kıyamet alâmeti görüb cebini nur sirişterine ayatı din ve islam sernüvişt olanlardan 20000 şahsı lâzimül-ikram oldem saadeti imanla müştes'at oldu. Ve meliki büzürkvarın in'amı mülükânesine cümlesi müstağrak olub suadâyı guzatla şir ve sükkervar mümteziç oldu. Ve dini islam tehniyetine zerkeşi hil'atler geydirilüb her biri bir şöhreti azime ile ser menziline doğruldu. Piran ve etfal ve ruhbanı bahirül idlal makulesi olub kalan 9000 giriftar yine hapsolunub bir vakte lâzım olmak hatırasile karini bendi elim ve rehini mahbesi vahim kılınmak emrolusdu ve ol esnada meliki zamanın çeşmi iltifatı mihriban banuye müteallik olundu ve pederi nuhuset eseri Şeddat dahi hatırı şerifine halecan edüb bu veçhile hitab buyruldu.

—Sonu Var—

—Baş tarafı geçen sayıda—

مربى لاخلاق على الاطلاق ممدوح الافاق بالآفاق محب العلماء ومقربه و ملجأ الضعفاء و الفقراء حي-
المراسم العدل و الاحسان ماحى بنيان الظلم و الطغيان ناشر الحسنات ناشر المبرات سند الامراء الكرام مرجع
الفخام مستخدم ارباب السيف والقلم ناظر الدين محمدي امير الملوك و السلاطين المختصون بعناية الملك
المبين الدستور الاعظم الآصف الثاني فيما بين الامم الاسعد الا مجد الكريم حضرت باشا (المسمى
بابراهيم) لازالت دولته ابدية و سعادته سرمدية وما برح جنابه الشريف مجمعاً لارباب الكمالات
وبابه المنيف مرجعاً لاصحاب الحاجات ابن الامام الاعظم و الهمام الافخم العامل الفاضل الكامل
السعيد الشهيد مولانا منلا الدين مصطفى ابن الصدر الكبير الاقدم الخطير المرحوم المغفور حاجى بك
اسكنهم الله فى فراديس جنانه بمنه و احسانه و سقيهم ربهم شراباً طهوراً. ان هذا كان لكم جزاءً و
كان سعيكم مشكوراً فان تلك الحضرت العلية المخدومية فضله الله منه خيراته و ضاعف اجور حسناته
علم ان حيات الدنيا كما ذكرناها و احوالها كما قررناها وبيناها و نظر بعين الاعتبار فى اول المآل
الفعال (وما تقدموا لانفسكم من خير تجدوه عندالله) هو خير و اعظم اجرا و تأمل فيما قال سيد
الانام رسول الملك العلام شفيع ذوالمعاصى و الآثام يوم يؤخذ بالنواصى و الاقدام محمد صلى الله عليه وسلم
صلواة دائمة الى يوم الحشر والقيام (اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا عن ثلث ولد صالح يدعو له و
علم ينتفع به و صدقة جارية فى سبيل الله) ورأى ان جبريل نعم الله عليه متكاثرات و جلائل الطافه
عليه متواترات و شكر النعمة ربط المقيد و ثناء المنعم يجلب المزيد فقبل على الله تعالى تقلب الذاكر و
نفس الفطانة فاختار من الخيرات اكملها ومن المبرات اجلها من هداه الله فهو المهتدى و من يضلل الله
من هاد ليندرج فى زمرة من لا ينقطع عمله اذا انقضى اجله و امله و تزود من دنياه لعقباه و
يعمل فى اولاه لاخراه حتى وقف بنية خالصة عن شائبة الرياء و تصدق بطوية صافية النور و انشاء
فى صحة بدنه و سلامته عن الآفات و كمال عقله بحيث يصح من التبرعات من خالص امواله واطيب
املاكه عالماً منه ان الوقف خير جار و خير دار تجدد فوائده على مر الدهور والاعصار و يتابد
فوائده على كر الليال والانهار و رجاء من فضل ربه الرحيم ان يندرج فى زمرة المتصدقين الذين اقر-
ضوا الله قرضاً حسناً يضاعف لهم و لهم اجر كريم العمارة التى انشاءها و بناها و شيدها و اعلاها
حسبة لله تعالى و طلباً لمرضاته و هرباً من سوء الشقى و دركاته يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من
اتى الله بقلب سليم فى قرية مدعوة نكجرى معراى فى ناحية كدغره ليكون تلك البقعة الشريفة منزلاً
مباركاً للمسافرين و مقاماً كريماً للواردين لهم فيها نعيم مقيم والله عنده اجر عظيم. و ايضاً يكون
معبداً شريفاً للمصلين الراكعين الساجدين فان تلك العمارة مشتملة على ثمين قدام كل منها صفة معدين
لبيوتة المسافرين و على مسجداً اسس على تقوى من الله و رضوان (فيه رجال لا تلهيهم تجارة ولا
بيع عن ذكرالله) يحافظون على كلام الخمس و على مطبخ و ممر و مخزن و انبار مع جميع ما
يتعلقه بها من الاسباب والاوان والاصطبل والكنيف و غيرها اى شئ كان بجملة ماتها من الحدود
والحقوق والمرافق والمنافع والطرائق عامة و خاصة داخلة فيها اوخارجة عنها وقفاً صحيحاً شرعياً

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

و تصدقاً معتبراً مرضياً لان ماجاز ماجاوزاً لجميع المصححات خاليا عن النواقص و المحلات اسس
على التعليق معانيه و على . . . . الفاظه و معانيه و جعلها صدقة جارية ماضية و بالصحة والتأبيد
دائمة لا يرهن ولا يباع ولا يوجر (ولا يباع الى ان يرث الله الارض و من عليها و هو خير الوارثين)
و قد حكم الحاكم الموقع اعلاه المتوقع رضاء مولاه دام ظله و علاه بصحته ذلك الوقف المرقوم بعد
رعاية مايجب فى شرع الشريف والدين الحنيف رعاية على شارعه افضل صلواة و اكمل التحياة. ثم ان
الواقف الموى اليه وفقه الله للخيرات و سهل عليه سبيل المبرات لما احب ان يدوم هذا الخير و يبقى
مدى الدهر هذا المبراة وقف و حبس و سبل و تصدق ايضاً من خالص املاكه و اطيب املاكه فى
حياته و صحته و بعد وفاته على النهج الذى ذكر فى هذا كتاب المستطاب من مصالح العمارة وما يتعلق
بها مصلح و ثبت شرعاً انه كان من حقه و ملكه و تحت يده فى حوزة تصرفه و قبضته الى ان
ورد عليه هذا الوقف الاتى ذكره مفصلاً فيما بعد . . . . . من عقار وضياع و غيرها فمن جملة
ذلك جميع الديوان من القريتين مدعوتين باروج و يونا الكائنتين فى ناحية (قوجه قياسى) ثم منها
جميع القريتين المدعوتين (بقارغوجان و قيالو) الكائنتين فى ناحية كدغرا المستغنة كلها عن التعريف
والتحديد لغاية شهرتها و نهايته معرفتها و اماكنها عند اهاليها و هذه القرى المذكورة متصلة اليه
من ملكيها له السلطان والخاقان المعظم حافظ البرين و ضابط البحرين السلطان ابن سلطان الذى هو
فخر آل عثمان ايده الله تعالى بالظفر سلطنة و اوضح على العالمين بره و احسانه ابن سلطان الاعظم
سيد سلاطين العرب والعجم السلطان محمد خان ابن سلطان مراد خان روح الله روحهما بروح و
ريحان و رحمته و رضوان بجملة مالها من الحدود والحقوق فمن تعرض لها بعد اليوم يكون من الخوارج
و يشهد بذلك ماقى بيده من التوقيع الغربة السلطانى و البرليغ التبليغ الخاقانى. ثم منها جميع النصف
الشايع من القرية المدعوة (باورته) الكائن فى ناحية آشتفويل من اعمال اماسيه المحروسه ثم منها
جميع القرية المدعوة (بورلى) الكائنة فى ناحية سحره لاذيق من اعمال المدينة المذكورة ثم منها
جميع المزرعتين المدعوة احديهما (بقرال چى) والاخرى (بسوق الاكى) الكائنتين كلتاهما فى نا-
حية كدغرا. ثم منها جميع الربع الشايع من القرية المدعوة (بسرايجق) و جميع النصف الشايع من القرية
المدعوة (بقاوشوة) الكائنة فى ناحية كدغرا. ثم منها جميع الحامين الذين اشتراهما الواقف الموى-
اليه احسن الله اليه الكائن احدهما فى قرية (كرى) المذكورة والاخر (بكودكه تدر) المستغنية عن
التعريف لشهرتهما باسم بانيها المشار اليه. ثم منها جميع الموضع المسمى (بيوطروم) المعروف (بيك
درك) الكائن فى دار القرار اسلامبول المستغنى عن التعريف و تحديد بغاية معرفته و نهايت
شهرته فى مكانه عند اهله و هو ايضاً من جملة ما ملكه له السلطان العادل والخاقان البازل
المشار اليه موازل مشار اليه حتى جوزله ان يتصرف فى ذلك كله تصرف الملوك فى الاملاك على الاطلاق
حسبما ينطق بذلك الحكم النافذ السلطانى الذى فى يده لازال نافذاً فى الافاق. ثم منها جميع ثلاثين
سهماً و نصف سهم شايع من اصل اربعين سهماً من جملة القرية المدعوة (قاستوال) الواقعة

—Sonu Var—

No. 207

İftiharil emacidi vel ekârim camiil mehamidi velmekârim elmuhtassu bi mezidi inayeti melikil daim dergâhı muallam kapuçu başılarından Sivas mütesellimi Himmet zade Seyid Said dame mecdihu ve mefahiril kuzatı velhükkâm maadinil fazaili velkelâm Sivas eyaletinde vaki kazaların kuzat ve nüvabı zide fazlühüm ve mefahiri emasili velakran ayan ve vücuhü memleket ve bilcümle iş erleri zide kadrihim tevkii refii hümayun vasıl olucak malum ola ki hâlâ Mısır valisi elhac Mehmet Ali paşa ile Sayda valisi Abdullah paşa beyninde bir müddetten beri rivayet olunan münakaşa ve muadattan dolayı Mısır valisi müşarünileyh bu esnada tarafı eşrefi padişahanemden bir güna emrü irade olmaksızın kendülüğünden tecavüz ve hareket suretinde lieclil muharebe ariş üzerinden Sayda havalisine berren bir az asker ve bahren dahi biraz sefine irsal eylemiş olduğu bundan akdem vasılı samiai şehriyaranem olarak saltanatı seniyyem bendegânı olanlar ahassı atlubu mülukânem olan asayişi memalik ve refahı haki ibad hususunda tıpkı rızayı meyamini irtikayı şahanem üzre hareket etmeleri lâzım iken bilakis müşari ileyhimanın böyle vakıtte bir birile müadat ve muharebeye kasıtları . . . . . . duayi müslimini mucip ve aralıkta zati hilafet simati padişahaneme vedia olan fukarayı reiyyet ve acezei vilâyetin pazdei huyul ve hasar olmalarını müstelzim ve müstevcip olacağı cihetlerle hem şeri şerife hem rızayı madelet irtikayı mülukâneme külliyen münafi ve mugayir olduğuna ve halbuki müşarileyhimanın ikisi dahi bendegânı saltanatı seniyyemden bulunduklarından mücerret gendulerini dünyada ve ahrette vehameti âkıbetten himaye ve ziri destan olan fukara ve zuafayı hayiften vikaye için beyinlerini ıslah ve telif zımnında yani bir birlerile maddei niza ve davaları ne ise süddei saadetime bildirerek canibi hilafet maaptan iktizası görülmek suretile evvelâ Mısır valisi müşarileyhe işbu gönderdigi askerini berren ve bahren derhal Mısıra iade etmek ve Sayda valisi müşarünileyhe dahi katan Mısıra müteallik ümure müdahale etmemek üzere ikisine dahi ricaı ve hademei devleti aliyyemden başka başka memurlar gönderilerek tenbihatı la-

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

zıma dahi tahrir ve tezkir kılınmış isede Mısır valisi müşarünileyh gerek bu kerre ve gerekki bundan mukaddemce her dürlü nusuh ve pendi şamil yazılan tenbihata ademi isğa vadisinde henüz cevap gönderilmemesi cihetile kendusinden sui niyyet suretleri istidlâl olduğundan bu bapda tedbiri ihtiyatiyenin icrasına bakılmak icap etmiş ve ol vechile Mısır valisi müşarileyh tarafı devleti aliyemden lutfen ve merhameten irad olunan nasayihi seniyyeyi dinlemeyübte tesvilâtı şeytaniyeye ittibaan vadii fesat ve inadda musur olduğu halde ber muktazayı şeri serif bağî hükmüne dahil olacağı ecilden ol vakıt icrayı mücazatı lazıması tasmimile şimdiden ake taraflarında geştü güzar ile ol havaliye vürud eden Mısır askerini tart ve defetmek üzere hâlâ Rıkka valisi olub bu defa ilhakan Halep eyaleti uhdesine ihsan ve tevcih kılınan Halep kaimmakamı sabıkı düsturu mükerrem ve müşiri müfahham nizamül âlem vezirim Mehmed paşa edamallahü taalâ iclalehu sevahili berri Şam ve havalii Arabistan ser askerliği invanile memur ve tayin kılınmış ve derseadetimden dahi miri liva emiril ümerail kiram Haydar paşa ve Necip paşa damet maalihima maiyyetleri ve miralayın kumandalarile piyade ve süvari asakiri mansure alayları ve topcu ve lağamcı neferatı ihraç ve irsal olunarak icabı hale göre hareket eylemeleri hâlâ bilistiklâl asakiri mansure seraskeri düsturu mükerrem müşiri müfahham nizamül âlem vezirim Husrev Mehmed paşa edamallahü tealâ iclâlehu tarafından miri mumaileyhimaye işar ve tenmik olarak olvechile erkân ve zabıtanı marifetile usulü mehasini husulü nizam üzere amel ve hareket olunacak iselerde bundan başka Halep valisi ve havaliyi Arabistan seraskeri müşarileyh maiyetine dahi Anadolu ve Rumeli canibinden külliyetli asakir tertip olunmuş ve senki mütesellim kapucu başı mumaileyhsin sen dahi ziri idarende bulunan hilcümle kazalardan ihraç edebildiğin kadar külliyetli süvari piyade askeri ve muktedir başbuğu ile alâ cenahil istical maiyyeti müşarileyhe isal eylemek hususuna iradei seniyyei mülukânem teallûk ederek olbapta hattı hümayunu şevket makrunu padişahanem sahife pirayı sudur buyrulmuş olmağile fermanı celilil inanimde muktazayı kâr güzarı ve sadakatin üzre ziri idarende bulunan mahallerden tedarik ve ihraç edebildiğin kadar külliyetli süvari ve piyade askeri muktedir başbuğ ile hemen berveçhi seri maiyeti müşarileyhe sevk ve irsale dikkat ve ledeyil vüsul müşarünileyh neveçhile istihdam ve ne tarafa tayin ve izam eder ise tıpkı emir dari üzre amel ve hareket eylemesi hususu nasbedeceğin başbuğa etrafile ifade ve tefhime mübaderet eylemek fermanım olmağın ilâmen ilhamen mahsusan işbu emri celilil kadrim ısdar ve tisyar olunmuştur imdi veçhi muharrer ziri idaremde bulunan mahallerden tedarik ve ihraç edebildiğim kadar külliyetli süvari ve piyade askeri başbuğ mumaileyhe bitterfik bir an evvel maiyeti müşarileyhe irsal ve ledeyl vüsul ne veçhile emri tenbihi vaki olur ise şöylece amel ve hareket eylemesini telkın ve tenbihi mezitittina ve dikkat eylemek iradei seniyeyi mülukânem muktazasından idüği ve bu bapta imaz ve rehavet ve kusur ve betaet ve yahut imrar ve ifadeyi vakıt misillü vaz'ı ve halat vuku ibir veçhile caiz olmadığı malumun oldukta ana göre infazı emir ve iradeyi seniyeme sarfı vüsu ve kudret ve hilafından hazer ve mücanebet eyleyesin ve sizki kuzat ve nüvap ve sair mumaileyhimsiz mazmunu emri şerifim sizin dahi meczumunuz olarak mucip ve muktazasını icraya sizler dahi bilittihad reayet itina ve dikkat ve hilafı vazi ve tecviz ile mes'ul ve muattep olmaktan gayetil gaye ittika ve mübaadat eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur buyurdumki vusul buldukta bu bapta veçhi meşruh üzre şerefyaftei sudur olan fermanı vacibil ittiba ve lazımil imtisalimin mazmunu itaat makrunu ile amel ve hareket eyleyesiz şöyle bilesiz ve alâmeti şerife itmat kılasız tahriren fi evasıtı recebil müreccep sene sebi ve erbain ve misteyn ve elf. 1247

Sureti emri âli mucibince dahi kaimmakamı âli makam efendimiz hazretlerinin mektubu samileri dahi vürud etmiştir.

Bu ferman sureti dahi millî kütüphane defterinde 1744/1 numaralı sicilden çıkarılmıştır. S. 290

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

No. 208

Maruzu daileridir ki:

Vilâyeti Anadoluda Ankara vilâyeti dahilinde Bozok sancağına mülhak medinei Çorum mahallâtından Sofular mahallesi sakinelerinden sahibi arzuhal işbu baisi ilam Damad zade Bekir ağa kerimeleri Fatma ve Ayşe binteyi mezbur Ebu Bekir ibnil merhum Feyzullah nam hatunlar tarafından berveçhi âti hususta vekâleti mutlakai sahihei şeriye ile vekilleri olduğu zatı mezburetanları bilmarifeti şeriye arifetan olan medinei mezbure ahalisinden ve udulü ahrari ricali müsliminden Mertek oğlu İsmail bin Hacı Osman ve küçük Ali oğlu Mehmed bin Ali nam kimesneler şehadetlerile bilmüvacehe bernehci şeri sabit olan mezbure Ayşe hatunun zevci Mehmed Hamdi efendi bin Hacı Mehmed ağa medinei mezbure hükûmet konağında bilcümle meclisi heyeti idare ile Evkaf müdürü fütüvvetli Hasan Hayri tarafından mürsel vekili müsecceli şerisi hoca zade Abdullah efendi hazır oldukları halde akdolunan meclisi şerimizde zikri cari hamama vazıyed oldukları muhakkak olan derunu arzuhalde isimleri mezkûr Damad zade Mehmed Emin efendi ibnil merhum Mustafa ağa ve marifetizzad topal Ayşe hatun ibnetil müteveffa Ömer efendi muvacehelerinde bilvekâle üzerlerine dava ve takriri kelâm edüb nezareti evkatı hümayun evkafına mülhak evkaftan Sivas vilâyeti dahilinden Köprü kazasında medfun merhum Taceddin paşa vakfı şerifi müsakkafatından olub medinei mezburda vaki ledeyil ehali velciran Paşa hamamı denmekle icarei vahide ile icarı haremeyni şerifeye meşrut olan hamamı mezkûr işbu tarihi ilamdan yüz otuz altı sene mukaddem devri eyyam ile müşrifi harap ve maili turap olub ve canibi vakfı müşarünileyhadan dahi tamir ve termime müsait olmamakla tarihi mezkûrda vakfı mezkûrün berveçhi meşrutiyet mütevellisi bulunan evladı vakıftan Ahmed bey ibni Abdurrahman hamamı mezkûrü badelmüzayede icareteyn talibine ihale olunmasın tarafı şeri ve şeyhulharem taraflarından istihsal etmiş olduğu izin üzerine mütevellii mezbur Ahmed bey hamamı mezkûrün tamir ve termimini bin yüz kırk dokuz senesi hilalında mecmai nas olan mahalde talibine arz ve nida ve müzayede olundukta rubanınas inkıtaında yüz elli kuruş icarei muaccele ve elli kuruş muaccele ile teberruan lilvakıf olmak üzere müekkelelerim mezburetanın ecdatları olub olvakıt hayatta olan müteveffa damad Ömer efendi ibni Ömer efendi ibni Ömer üzerinde üç bin kuruşta karar edüb ziyade ile talibi ahari bulunmadığı cihetle hamamı mezkûrü veçhi meşruh üzre mezbur Ömer efendi uhdesine bittevliye icareteyn ile ihale olunduğuna dair hamamı mezkûr hissedarlarından gaibi anil meclis Damad zade Osman efendi yedinde olub salifüzzikir bin yüz kırk dokuz senesi saferil hayrin evasıtı tarihile müverrah ve müveşşah bir kıta ferman sudur etmiş ve bermantuku emri âli mütevellii mezburun iznile merkum damad zade Ömer efendi meblai malume sarfile hamamı mezkûrü tamir ve termim edüb icarei muaccelesi olan salifülbeyan elli kuruşu dahi salbesal hâlâ mütevellisi tarafına ifa ederek ilelvefat müstakillen mutasarrıf olub badehu sekiz sene mürurunda yani bin yüz elli yedi senesi hilalında merkum Ömer efendi fevt olmakla ol veçhile mutasarrıf müteveffayı mezburun ev-

ladı zükûr ve ünaslarından olub hamamı mezburun tasarrufu dahi üç yüz altmış sehim itibarile yüz kırk dört sehmine merkum Mehmed Emin ağa ve 84 sehmine mulla Mustafa efendi kızı merkume Asıya hatun ve yirmi ikişer sehimden 44 dört sehmine müekkelelerim mezburetan Fatma ve Ayşe hatunlar ve diğer 44 sehmine müekkelelerim mezburetanın pederleri müteveffayı mezbur Ebu Bekir ağanın er karındaşı müteveffa Ömer efendi kerimesi merkume topal Ayşe hatun ve yine baki 44 sehmine dahi mezbur Osman efendi minel kadim ebaanced icareteyn ile berveçhi iştirâk tahtı tasarruflarında olub bir taraftan dahil ve tearruz olunmak icap etmez iken bu esnada müştereke yni mezburundan gaibanı anil meclis Osman efendi ve Asıya hatundan her biri müekkelelerim mezburetan Fatma ve Ayşe hatunların hamamı mezkûrda olan salifüzzikir 44 sehim hisseyi tasarruflarına fuzuli müdahale eder oldukları misullü merkuman Mehmed Emin ağa ve Ayşe hatundan her biri kezalik fuzuli müdahale eder olmalarile merkuman Mehmed Emin ağa ve Ayşe hatun dahi cevaplarında hamamı mezkûrü sihami

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mezkûre üzre müddeiyatanı müekkeletanı mezburetan ile bilicareteyn ebaanced kadimen alel istirâk tahti tasarrufilarında temamen tayian ve katiyyen ikrar lakin müddeiyetani müekkeletanı mezburanların tasarruflarından . . . . ancak medinei mezburenin Evkaf müdürü Hasan Hayri efendi tarafından tasarrufuna dair yedinde ita olunan koçan tabir olunur ilmühaber ahzeylediğimize binaen ilmühaberi mezbure istinaden müekkeletanı merkumetanı tasarruftan menederiz diye defide irad eyledikleri kelâmı fetvayı şerife ledeyl havale (bir hamam minelkadim icareteynle zeydi müteveffanın evladları taraflarından zaptu tasarruf oluna gelüb badehu zeydin evladının evladları dahi senede şu kadar gün amir ve şu kadar gün beşir ve şu kadar gün hind ve zeynep mutasarrıf ve mutasarrıfalar olub bu veçhile kırk seneyi mütecaviz zaman mürur edüb ve vazı kadim dahi böyle iken içlerinden bazısı hind ve zeynebe mücerrd sinini mezburdan mukaddem sizin bu hamamda hakkınız yok demiş öyle olucak ben dahi sana ol hamamdan hisse vermem diye hilafı kadim hind ve zeynebi ol hamamdan hisselerini tasarruflarından men'e kadir olurmu) elcevap olmaz diye ifta olunmağın mucibince bu suretle bermucibi fetvayı şerif ve teamili kadim veçhile müekkeletanı merkumanın hamanı mezkûrda olan salifüzzikir 44 sehim hissei tasarruflarından merkuman Mehmed Emin ağa ve Ayşe hatun keffiyedlerile müddeiyanı müekkeletanı mezburetan Fatma ve Ayşe hatunlara izafetle vekili mezbur Mehmed Hamdi efendinin kemafissabık zabıt ve tasarrufları iktiza eylediği tescil ve medinei mezbur mahkemesinde bililtimas huzuru âlilerine ilâm olundu. Fiyevmisselh min zilkadetiş şerife sene hams ve semanin ve mieteyn ve elf. 1285

Esseyit Mustafa Zühtü

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1939-- 1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1839-1940

SAYI: 24

Mahmut Selim GÜRSEL

ÇALIŞMA BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

İÇİNDEKİLER

YENİ HADİSELER KARŞISINDA BİZ Nazmi TOMBUŞ

ÇORUM'UN JEOLOJİK VAZİYETİ HAKKINDA MUHTURA Y. Dr. E. LAHN

KADIASKER ÇORUMLU ALEADDİN ALİ EFENDİ Nazmi TOMBUŞ

NİŞANLANMA VE EVLENMEDE MESUT OLMAK İÇİN RUHİ VE İÇTİMAİ TEMELLER NE OLMALIDIR Y.Esat CANKAR

AĞIT Şevket TOMBUŞ

ZİRAAT ESASLARINA AİT TÜRK ATA SÖZLERİ

DESTANI SİVASTOPOL Eşref ERTEKİN

ÇORUMLU MANİLER Eşref ERTEKİN

DANİŞMENT NAME VE MİNKATÜL CİHAT Nazmi TOMBUŞ

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2 1 TEMMUZ 940 Sayı : 24

YENİ HADİSELER KARŞISINDA BİZ

NAZMI Tombuş

Azamet ve sür'ati, akıllara hayret, fikirlere durgunluk veren son hadiseler beşeriyet tarihinde yeni bir dönüm noktası yaratacak kadar ehemmiyetli bir mahiyet iktisap etmekte devam ediyor. Henüz karanlık olan istikbalin ufkundan doğacak vekayi, ihtimalki milletlerin siyasî ve içtimaî bünyelerinde bir çok tehavvüller husule getirecek, insanların yaşayış ve gidiş tarzlarında yeni çığırlar açacaktır.

Böyle fevkalâde tarihi anlar hulûl edebilecğini çok zaman evvel anlamış, ve bu günlerin azamet ve ehemmiyetini hakkile kavramış olan büyüklerimizin lâzımgelen mukabil tedbirleri vaktinden evvel almış bulunduklarına kuvvetle inanır ve müsterih olabiliriz.

Bu büyük badirenin içinde veya dışında kalacağımıza göre yapılacak işler bütün teferrüat ve inceliğile çoktan tesbit edilmiş ve programlaştırılmıştır.

Hertürlü ihtimali göz önünde tutan hükûmetimiz çok basiretli ve müteyakkiz davranmakta, bütün emniyet ve ihtiyat tertibatını almış bulunmaktadır.

Hükûmetimizin takip ettiği siyaset ise gayet dürüst, samimi ve açıktır. Her türlü antirikalardan, desiselerden, gizli emellerden münezzehtir.

Kimsenin malında, hayatında, toprağında gözümüz yoktur. Hiç bir tarafa karşı tecavüzkâr bir politika takip edilmemektedir.

İşte bu sebepten başkalarını da kendimiz gibi dürüst politikalı

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

hayati, tabiî, siyasî bütün haklarımıza hürmetkâr görmek isteriz. Bu mukaddes haklara her hangi bir taraftan az veya çok ne suretle olursa olsun tecavüz vaki olmasına; şeref ve istiklâlını kanı bahasına kazanmış olan bu kahraman millet ve onun göz bebeği ve kiyasetli rehberi olan Millî Şef ile etrafındaki kudretli ve dirayetli hükûmet hiç bir zaman tehammül edemez, ve etmiyecektir.

Hulâsa; pek meşru ve makul esasları ihtiva eden, dahil ve hariçte itimad ve takdirle karşılanmakta ola bu açık siyasetin ana hattı, kendi varlığımızı korumak ve cihanda bir sulh ve sükûn amili olarak yaşamak gayesidi istihdaf etmektedir.

ÇORUMUN JEOLOJİK VAZİYETİ HAKKINDA MUHTİRA

Y. Dr. E. Lahn

Çorum şehri mezozoik-palaozoik iltivalar içinde büyük faylar arasında sıkışmış bir havzada kâindir. Mezkûr havzanın vüs'ati şu noktalarla gösterilen bir müselles şeklindedir: Şimalde Kırkdilim, cenuou garbide Seyfe, cenubu şarkide Şeyh Mustafa. Çorum şehri bu havza merkezinin biraz dışında, şark cihetinde yer almaktadır.

Umumi Jeoloji :

Havza, kalınlıkları bir kaç yüz metreyi bulan eosen miosene ait «jipsli teşekkül» tabakalarile doludur. Renkli ve beyazımsı olan bu tabakalar şehir civarındaki tepeleri teşkil etmektedirler. Bu tabakalar, havzanın merkezinde; geniş mikyasta alüviyonlar tarafından örtülmektedir. Bu alüviyonlar her tarafta havzanın merkezine doğru gelen ırmaklar tarafından getirilmiştir. Çakıllardan ve arjilden müteşekkildir.

Havzanın kenarlarında, vaktile mecut olan ırmaklar veya nehirler tarafından getirilmiş Kuaterner çakıllarından ve arjillerinden müteşekkil teraslar vardır. Bu teraslar havzanın şark kenarında büyük bir vüs'ate malik olup buradan itibaren şehrin hududuna kadar imtidat etmektedirler.

Havzanın kenarlarında tabiatile bir takım büyük faylar mevcuttur ayrıca, jipsli tabakaları kat eden küçük fraktürler de görülmektedir.

Şehrin Jeolojik Vaziyeti :

Şehrin arazisi alüviyonlar ve kuaterner terassubatı üzerinde yayılmaktadır. Şehrin merkezi kâmilen alüviyonlar üzerinde bulunmaktadır. Şehrin yalnız şark kenarı kuaterner terasları üzerindedir. Bu kısım Sungurlu ve Merzifona giden şosalar arasında aliviyonlu ovanın biraz fevkına

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

yükselmektedir. Burası, meselâ kale, Yeni lise, Hastahane ve parka civar olan yerlerdir.

Bu satıh tabakalarının altında şüphesiz jipsli teşekkül vardır.

Havzanın Kenar Fayları :

Şehrin 2,5 ilâ 3,5 kilo metre şarkında ve şimalinde bulunmaktadırlar. Şehrin heman civarında jipsli teşekkülden müteşekkil temelde mevzii fraktürler mevcut olup olmadığı nadir olan aflörmanlardan anlaşılmaktadır.

Teknik vaziyet.

Bina inşaatı için allüviyonlar ve kuaterner terassubatı hemen hemen aynı şartları arz etmektedirler. Yalnız kuaterner terassubatında tahtel'arz suyun seviyesi allüviyonlardaki tahtel'arz su seviyesinden daha derindedir. Allüviyonlar üzerinde tesis edilen yeni hapishane ile fuaterner terassubatı üzerinde kurulan Lise ve hastahane binalarının inşaatında iktisap edilen tücrübe ileride yapılacak inşaat için kâfi olsa gerektir.

Yer sarsıntıları bakımından vaziyet .

Büyük yer sarsıntıları, dağları kesen veya havzaları çevreleyen büyük faylardan neş'et ederler. Çorum şehri, Çorum havzası kenar faylarının hemen civarında bulunmaktadır. Bu faylar şehirden 2,5 ilâ 3,5 kilometre uzaktadır.

Şehirdeki yeni inşaat şimali şarkiye doğru yani kenar fayları istikametinde uzanmaya temayül etmektedir. Bu temuyülün bir tehlike teşkil etmediğini söylemek pek güçtür. Belki, bu istikametten yeni binalar inşa ederken yer sarsıntılarına karşı bazı ihtiyati tedbirler alınması iyi olacaktır.

Ankara, 25 Mart 1940

Hal Tercümesi :

Kadı asker Çorumlu Alâettin Ali efendi

NAZMI Tombuş

İmam Ali efendi deyi şöhret bulan bu zat İkinci Bayazit devri bilginlerindendir. babasının adı Hüseyindir. Doğum tarihi malûm değildir. İkinci Bayezidin şehzadeliği zamanında Amasya valisi iken imamlığını yapmakta idi. Bu vazife ile uzun müddet Amasyada kalması (Alâettin Aliyûl Amasi) deyû anılmasına ,ve Amasyaya nisbet edilmesine sebeb olmuş isede aslan Çorumludur.

Şehzade Bayazıdın, babası Sultan Mehmede vaki olan rica ve iltiması üzerine ilk def'a Gümüşhacı köyü kasabası medresesi müderrisliğine tayin edilmiştir.

Şehzade Bayazit Saltanat makamına geçtiğinde de imamını unutmamış, vefekârlık, kadirşinaslık göstermiş, evvelâ Ankara kadılığı ile Ankaradaki Ak medrese müderrisliğine, sonrada Bursa kadılığına tayin edilmiştir.

Bu esnada Sultan Bayazit ile Mısır Sultanı Kaytabay arasında şehzade cem vak'asından dolayı münaferet hasıl olmuş bulunuyordu. Bu münaferetin izalesi ve aradaki ihtilâfın halile iki hükümdarın arasını bulmak ve Mısırda mahpus bulunan Hersek oğlu Ahmet paşayı tahliyet ettirerek getirmek üzere Sultan Kaytabay nezdine Mısıra elçi olarak gönderilmiştir.

Alim, natok, Cerbezeli bir zat olduğundan bu vazifeyi hüsnü ifa ile İstanbula avdet etmiş isede yol meşakkatlerine dayanamıyarak hasta düşmüştür. Gerek çektiği bu sıkıntılara ve gerek vazifesinde gösterdiği liyakat ve dirayete karşılık olarak 897 hicri yılında Anadolu Kadıaskerliğine tayin edilmiş on sene kadar bu mühim vazifeyi ifadan sonra

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

917 yılında 100 akça yevmiye ile tekaüde sevkolunmuştur.

Yine bu sırada Sultan Bayazit ile oğlu şehzade Korkut arasında hadis olan ihtilâfı halletmek ve baba ile oğlu barıştırmak için şehzade nezdine memuren gönderilmiş, bu vazifeden avdetinden sonra gözleri rü'yetten mahrum olmuştur. Güya şehzade ile aralarında geçen muhavere ve mübahaseyi avdetinde aynen padişaha bildirmediğinden ötürü şehzadenin beddûası *neticesi olarak bu hastalığa duçar olduğuna dair tekevvün eden rivayet bu vazifede muvaffak olamadığı mülâhazasını tevlit edebilir.

(Tacüttevari) e göre 927 de (Mirâti kâinat) a nazaran 927 de vefat etmiştir. Kabrinin nerede olduğu malûm değildir. (1)

(Şekaikı Nomaniye) de :

(Talikullisan, ceriyülcinan, Muhibbi hayret, Talibi müberrat idi) deyü anılmaktadır. (2)

(Mir'atı kâinat) müverrihide, babasının annesi yani büyük annesinin müşarün ileyhin kızı olduğunu, vefatında muhtelif batınlarda 80 evlâdı bulunduğunu bildirmekte (Şirin zeban, Fazılı sühendan, salihi felâh nişan, muhibbi hayrat ve baniül müberrat idi) demektedir. (3)

Kamusülalâm) da ise :

(Alâettin tosiden vesair üstatlardan istifade ettiği ulûmu Arabiye ve şer'iyede behresi olup Arabi inşaya muktedir bulunduğu, Anadolu kadı askerliği payesine kadar çıktığı, şerif cürcaninin (şarhı miftahül ulûm) una haşiye yazdığı zikredilmekte isede bu haşiyeyi yazan zatın (Alaettin Koçhisari) isminde başka bir zat olduğu (keşfuzzunun) da bildirilmesine (4) ve Ali Koçhisarinin kadıasker olmamış bulunmasına nazaran isim müşabehetinden dolayı bu iki zat hakkındaki malumatın birbirine karıştırıldığını tahmin edebiliriz.

(Sicilli Osmanide de bu zatın tercümeyi halile fenâri zade Alâettin efendinin ve Alâettin Ali Koçhisarinin hal tercümeleri yekdiğerine karıştırılmış bulunmakta ve :

(Alaettin fenâri zadelere mensup olup Ali Tosiden ders gördü. Sahan medresesi müderrisi, Bursa kadısı badehu Anadolu kadı askeri oldu. Sonra mütekaüt olup 905 te vefat etti. Fazıldır. Arabca inşası miftahul ulûm haşiyesi vardır.) Denilmektedir.

(1) Tacüttevarihi- C: 2 S: 514

(2) S: 313

(3) Kısmı sadis; S: 99

(4) C: 2 S: 482, Esmarüttevarih: S: 179

Müşarü ileyhin Aarpça, Farsca, Türkçe [lisanlarla manzum ve mensur âsar tertip ve tanzimine muktedir, Alim, Fazıl, Münşi bir zat olduğu 857 de te'lif ettiği (Tacül edep) ismindeki gayri matbu bir eserinden anlaşılmaktadır.(5)

Eserlerine nümune olmak üzere Farsca bir kıt'asile bir beytini mezkûr kitaptan iktibasdn aşağıya dercediyoruz.

قطعه

معك اكر اهك بود خوش بوى كردد زودماغ
خانه روشن كند كرچه بود كوچك چراغ
جرعهٔ كافى بود ازخم براى چاشنى
مجلس رابس بود يك دستهٔ ريحان زباغ

بيت

ناطقهٔ خوش سرا عاجز مدح توشد
لاجرم آغاز كردد زمزمهٔ اختصار

Sultan Bayazit tarafından Çorumun Karabürçek kariyesi müşarün ileyhe malikâne olarak verilmiştir. Bu malikânenin bilâhare ahfadı tarafından satılması münasebetile şer'iye mahkemelerinde ceryan etmiş muamelelerden bir evladını yani (Musa Çelebi) ismindeki zatın yalnız ismini tanıyoruz. Gerek doğum gerek vefatına vesair ehvaline dair bir bilgiye tesadüf edilememiştir. (Musa Çelebide) dört evlad bırakmıştır.

Bunlar; Mustafa, Mehmet, Derviş, Fatmadır. 992 Tarihinde sabi olduklarından mallarının Rıdvan çavuş ismindeki bir vasi tarafından idare edildiği, 1006 senesinde Mustafa Çelebinin hassa saraçları, Mehmet Çelebinin dergâhi ali Yeniçerileri zümresinden bulunduğu anlaşılmaktadır. Mehmet Çelebi ile Fatma bu tarihte İstanbulda Sultanselim civarında İksirci mahallesinde ikamet ediyorlardı. Bunlar Çorumun Karabürçek kariyesi malikânesindeki hisselerini tamamen Müverrih Mustafa Ali efendiye 1006 senesinde satmışlardır. Mehmet Çelebinin Derviş Çelebi isminde bir oğlu olduğu ve 1070 tarihinde Geyvede sakin bulunduğu yine bu tarihli şer'iye mahkemesi hüccetinden anlaşılmıştır. (6)

Bu izahata göre tertip edilen soy kütüğünü aşşağıya dercediyoruz. (7)

(5) Keşfüzzunun C: 1 S: 212
(تاج الادب) تركى لعلى بن حسين الامامى
مختصر اله بعض اولاد الاكابر سنه
سبع و خمسين و ثمانمائه

Bu kitabın yazma bir nushası Çorum Millî kütüphanesi 2222-293 numarasında kayıtlı olarak mevcuttur. İleride Bibliografya sütunlarımızda bu eser hakkında mufassal malûmat verilecektir.

(6) Çorumlu mecmuası : Sayı 1 vesika kısmı S: 5 numara : 4

(7) Çorumlu mecmuası Sayı : 8 vesika kısmı S: 65-66-67 numara: 100-102

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Nişanlanma ve Evlenmede Mes'ut Olmak İçin Ruhî ve İctimaî Temeller Ne Olmalıdır ?

—2—

Y. ESAT Cankar

İKİNCİ KISIM

Hissi ve fikri uygunluklar, saikler çiftin arasında bazı kerre aile birliği teessüs etmeden önce his ve fikir birliği teşekkül eder.

Çiftin arasında bazı kerre aile birliği teessüs etmeden önce his ve fikir birliği teşekkül eder. Bunun neticesi olarak evlenme ve müştereklığin bir devamı ve gayesi şeklinde kendini kurtarır.

Bediiyata, güzel san'atlara hevesli genç kızların şair ve romancılara, ressamlara meftuniyeti; ilme karşı büyük bir hürmet veya ihtirası bulunanların ilim adamlarına, musikiye düşkün kimselerin musikişinaslara, bestekârlara. Sporcuların meşhur sporculara karşı incizabı birer hissî ve fikrî incizaptan ibarettir. Burada kıymet hükümlerinin büyük bir rolü vardır. Bir kimsenin gerek fıtratında mevcut istidat ve gerekse muhit dolayisile teşekkül eden kıymet hükümlerinin değerlendirdiği şeyleri sevmesi onlara karşı bir tecazüp hissetmesi pek tabiidir.

Buna en canlı misal: merhum büyük şairimiz Abdulhak Hamid Lüsiyen hanıman duyduğu incizap gösterilebilir. Sağlığında onun koluna kirerken, kendisine ihtimam ederken ve kısa bir kelime ile severken hiç şüphe yokki bu kadının büyük şaire duyduğu sevginin mühim bir parçası san'atkâr

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

dehasına karşıydı. Yoksa Hamit pek ihtiyardı. Kendisinden ayrı hars, terbiye, ahlak telakkisile meşbu, kendisinin mensup olduğundan ayrı ve uzak bir yurdun evlâdı idi. Yine meşhur bir sporcumuz Bekirin bilmem hangi bangerin kızile evlenmesi, yine o kızın kıymet hükümlerinin spora karşı verdiği değerin bir neticesi idi.

Bununla beraber kadınla erkeğin zekâlarının yapılışındaki fark duygularının ayrılığı kadar evlenmede büyük tesirler husule getirmez. Bir kimsenin (Nafiz) nazarlı, sathi görüşlü, seriülintikal, mübdi, ezberci, mütebahhir ters kafalı yahutda : (düşünücü, kafasını yahut elini işletici, artist veya pasitif) gibi zekâ tipleri arzetmesi hiç bir zaman (sabırsız, hercai, izzeti nefsine düşkün hiddet sahibi kıskanç.) gibi his tipleri göstermesi kadar evlenmenin devamında ve hayatiyetinde rol oynamaz. Evlenme rabıtasının hisse ayırdığı pay zekâ ve akla ayırdığı payda daha büyük ve daha ehemmiyetlidir.

Dr. Uercier Mersiye, ruhiyatın heyecan namı altında topladığı bir çok hislerin (128) türlü tezahürünü tesbit etmiştir. Ben burada bütün bu hisleri mütalea ederek bunların eşler üzerindeki tesirini ayrı ayrı tayin edecek değilim.

Buna ne bir kaç makale, nede kısa bir tetebbu imkân verebilir. Ancak çiftin dâimî seaadeti için çok def'a iddiası yahut hissedilmesi mühim aksülameller yapan bazı fikirler ve hisler mevcuttur, ki bunlardan bahsetmek faydalı olur bilhassa bunlar üzerinde durmyk isterim.

Bunlar şüphe ve kıskançlık hissi kadının hüriyeti ve kadının erkekle müsavat mes'elesi gibi bahislerdir. Bunları birer birer gözden geçirelim.

Kıskançlık (La Jalosuie)

Bu hissin eşler arasındaki aşkî alevlerinden bir nesne olduğunu söyleyenler varsada kıskançlık eşin (mutedil inhisarcılık) hislerinden dişarı taşarak şüpheyle, iztirapla, ümitsizlikle karıştığı zamanlarda aile birliği için bir felâket kıvılcımı olur. Antır parantez şunu söylemeliyimki ben burada yalnız erkekle dişi arasındaki dar manada kıskançlıktan bahsediyorum. Bu kıskançlık (eşin temamile kendisine ait olması) arzusunun bir tezahüründen başka bir şey değildir. Bunun mutedil

haddi olduğu gibi vehimden, tehakkümden, usanç vericilikten ibaret azamî haddi de vardır.

Meselâ : Afrikada Eusi kabilesinde kadınlar müşterektir. Şimali Amerikada Hos kabilesi senede bir ay karışık yaşar. Kaliforinyade karışık temas yapılmak üzre senenin muayyen günleri vardır. Avusturalyada dahi böyle bayram günleri vardır.

Milâddan evvel birinci asırda (İstirabon): «Karmen halkında kadınlar müşterektir.» der (Pelin)e göre eski İrlanda halkıda aynı vaziyettedir. Hindin meşhur efsanesi Mahayarana da yazıldığına göre eskiden kocaya sadakat kadın için bir cürümdü. Konfüçyüs Çinde kadınlar müşterek ve nikâhsızdır. Der.

Atinada bazı bayramlarda böyle karışık münasebeti meşru kılan günler olur.

Mısırda İzis bayramı, Finikede İstabon ilâhesi bayramı keza böyle bir tarzı hareketi meşru kılardı. Tarihin seyri bize gösterirki evlilikte bu günün (karı ve kocada birlik) esası kurulmadan evvel evlenme müessesesi bazı safhalar geçirmiştir. Meselâ :

1 - Poliandiri 'ye müstenit patriyakal aile devri : Bu devirde

bir kadının müteaddit kocaları bulunur.

2 - Poliganesasına müstenit patriyakal aile devri : Bu devirde de bir kocanın müteaddit karıları bulunur. (İslâm ve Osmanlı hukukunda son zamanlara kadar devam eden şekil bu sistemin bir istitalesi bir bakiyesidir.)

3 - Zumrevî nikâh devri : Bu devirde bir kabilede yaşayan erkek ve kadın münasebette bulunmaz. Bir kılan'ın kabilenin erkekleri diğer bir kılan'ın kadınlarile birleşir. Bu suretle aile nizamı düşüncesinin iptidaî temelleri bu devirde gözükmeğe başlar.

Bütün bu devirlerde görüyoruzki inhisari bir sevgi mevzuu bahis olmayor. Ya erkek herhangi bir kadınla ya kadınlar herhangi bir erkekle birleşiyorlar. Ve bunda müaheze edecek bir hal görmüyorlar.

Bu günkü medeniyet aile rejimini kurarken aile bağının bir ucunu kadına tutdurmuş, diğer ucunu erkeğe iliştirmiş. Ve ikisini yek vücut bir hale koymuştu bu gün medenî bir insan inhisarı bir ile yaşamak ister ve işini bunun için makul olarak kıskanır. Böyle bir kıskançlık eşine karşı yakın olan ihtimam göstermek, müteyak-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

kız olmak, alakadar olmak, himayekâr ve hatta fedâkâr olmak kabiliyetlerini arttırır inkişaf ettirir fakat bu kıskançlık demin söylediğim gibi makul normal haddini aşar emniyetsizlik haline istihale ederse o zaman hiç şüph siz bir felâketi hazırlar.

Kadının hürriyet ve kadının erkeğe müsavatı meselesi:

Bu güngü modern cemiyet hayatından kadına en çok hak bahş eden Devlet Türkiye Cümhuriyetidir. Memleketimiz kanunlarında kadına müteallik ve erkeklerinkinden ayrı hükümler bulabilirizki bu dünya kanunları içerisinde asgarî farkı irae eder.

Bu gün memleketimizde kadına dünya kadınlarının kıpta edeceği bir hak seçmek ve seçilmek gibi siyasî bir hak tanınmıştır. Fakat buna mukabil idarî vazifeler görmek Valı, Kaymakam, Nahiye Müdürü olmak gibi haklara zaruri olarak henüz gidilmemiştir.

Medenî kanunumuz: M. 8 de: kanun dairesinde haklara vecibelere ehil olmakta herkes müsavidir. Der evlenmede olsun boşanmada olsun nafaka ve birliği temsil haklarında olsun kadın ve erkeği müsavatını esas tutar. Fakat kanun hükümleri arasında kadın ve erkeği sıfatı dolayısile zaruri olarak biri birinden farklılaşan hükümlerde vardır.

Medeni kanunda:

Meselâ M. 95 iddet müddeti kadın hakkındadır. M. 152 aile birliğinin reisliği erkeğe aiddir. M. 154 birliği temsil işi kocaya aiddir. 155 - 158 M. Karının birliği temsilî erkekten daha nisbî ve kocanın iznine tâbidir. Ticaret kanunuda: kadın ve erkeğe aynı suret ve derecede sairdir. Ancak madde 7 de erkek kadının ticaretle meşguliyetini men edebilir.

Ceza kanununda: bazı maddelerde erkek ve kadın hakkında ayrı ayrı hükümler koymak zaruretinde kalmıştır. Bazı suçlar kadınlar tarafından işlenebilir. Veya kadınsız işlenemez.

M. 469 Çocuk düşüren kadın M. 440, zina M. 447 namusunu temizlemek için çocuk nesebini yok etmek M. 468 - 470 - 472 çocuk düşürtmek M. 420 kadın oynatmak ve oynamak M. 422 kadın kıyafetile kadınların bulunduğu mahalle girmek M. 423 almak vadile bekrin izalesi, M. 429 reşit kadını kaçırmak, M. 430 şehvet hisleri evli kadını kaçırmak ve alıkoymak M. 433 - 434 evlenme niyetile kaçırmak. M. 435 - 435 - 5 fahşe teşvik etmek, M. 436 beyaz kadın ticaretile iştigal etmek.

—Sonu Var—

Şiir

A Ğ I T

Genç Bir Ölü İçin

Çektiğin ızdırap sonu buldu mu?
O parlak gözlerin nuru soldu mu?
Hayatla emelin temam oldu mu?
Gençliğe doymadın kardeşin gibi.

Kaldı yas içinde anayla baba
Gaybinle derdtedir bütün akraba
Varmı bu illerde başka acaba?
Bu yaşta kalmış hiç eşim gibi?

Boynu büküк öksüz kaldı yavrular!
Masum bakışlarda yetim hüznü var!
Yaşlı gözler sanki teselli arar.
Sevilmek isterler sevişin gibi.

Son ocak ümidi kalmış bir gençtin;
Şen şatırdın gürbüz, kuvvetli, dinçtin
Bir anda eridin mahvolup geçtin
Döküen son damla göz yaşın gibi.

Çorum: 15 - Haziran - 940

Şevket Tombuş

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Ziraat Esaslarına Ait Türk Ata Sözleri

Derleyen : Hamit EKER

Rençber aklı neylesin komşun giderse git yatarsa yat
Ambarın dibi takırdamadan öküzün gönü takırdasın
Yuvarlanan taş yosun tutmaz
Ya gen sök ya kön dök
Tarlayı samanda sürersen ambarı doldurursun otta sürersen tarlayı öldürürsün
İki tapan bir sapan yerine geçer
Güzün tapana yazın sapana dikkat et
Dıkızda ekersen tar pıtırak getirir
Bıldır ekdin oldu anız bu yıl neye ekdin hey domuz
Ye kirezi al siyezi (kaplıca)
Öküz alırsan boyunduruk doldursun karı alırsan evini doldursun
Yazın kurusu kışa katıktır
Mayısta ekin toprakta isede sula
Acı suvanı yiyen bilmez doğarayan bilir
Öküzüm büyük olsunda çökmezse çökmeyiversin
Kalmış kağnıyı kart öküz çeker
Beş gün hark bir gün su
Terlemeden mal hırlamadan can çıkmaz
Koyun kellesini verirde kuzusunu vermez
Dirgene dayanmayan porsuk harmana gelmez.
Ekici ol bilici olma
Vermedi mabut ne yapsın Mahmut

Ekin ekmem göğe bakmam
Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez
Ökzün yorulursa döneğini kısalt kömüşün yorulursa döneğini uzat
Karakış karada zamheri arada şubat azdır Mart yazdır
Mart yağar Mayıs öğünür
Çiltçinin karnını açmışlar kırk bıyılcık çıkmış
Zamheride yağmur yağmadan kar yağması iyidir
Siddei sevir her saati bir devir
Yazın enehteri gökce kargadadır
Yar yıkıldığı, kar yağdığı gün tozar
Lodos eser yağarsa ekini sat öküz al, lodos eser yağmazsa öküzü sat ekin al
Yağmazsada gürlese
Yazın abanı kışın azığını unutma
Yola gidersen ekmeği tekneden arkadaşı komşudan al
Büyük dağın büyük dumanı küçük dağın küçük dumanı olur
Tarlanın göceği ikindinin sıcağı olmasa tilkide reçberlik yapar
Leylek benim ne kuşum yazın gelir güzün gider
Ilıya ılıya yaz soğuya soğuya kış gelir
Sayılı günler tez geçer
Yağı olmayan güzü bilmez sağını olmayan yazı bilmez
Hamsin, vur kütüğü yansın
Mart martlar tavuk yumurtlar
Taşlı tarlanın kunduru buğdayı
Arpayı kurut buğdayı ferik biç
Tarlanın taşlısı karının uzun saçlısı makbuldür
Bir ambar buğdayın çeşnisi bir hapazdır
Dağlar karını martta alır
Çat çaan iken çaan şehir iken sarp tepede altun boyunduruk gümüş sapanım kaldı, sattım samanı yaptırdım bu hanın [1]
Yağmur yağ
Ekin bit
Tarlada çamur

[1] Çorumun Hüyük köyünde Has harabesinde görülmüş bir yazı

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!　　DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Teknede hamur
Öküzlere ömür
Ver Allahım ver
Sellice sulluca bir yağmur
Yazın yatanı kışın büvelek tutar
Zamheri boş giderse kömüş göle yatar
Şubatın arpası Martın görpesi
Yerin damarı gökdedir
Zamheride gece açılır gündüz bozulursa yıl azgınıdır
Tes yele harman savurma verebe kağnı devirme harmancıya bir kazan kavurma darılan harmancıyı geri çevirme
Kazın cücüğünü güzün sayarlar
Mal canın yongasıdır
Kar yerin gübresidir
Elin ağzına bakan aç kalır
Görünen köy kılavüz istemez
Çobansız koyunu kurt kapar
Bu sıcağa karmı dayanır
Ne korsa aşına o çıka kaşığına
Öküz öldü ortalık ayrıldı
Yağmurdan kaçayım deme doluya tutulursun

Modern Kuru ziraat esaslarının Türk Ata sözlerile izah ve karşılaştırılmasında Çorumda da söylenen Ata sözleri aşağıda yazılı olup bilgi olarak gösterilmiştir

Mart ayı dert ayı
Kork Aprilin beşinden öküzü ayırır eşinden
Mart kapıdan bakıtır kazma kürek yaktırır
Sittei sevir sirkeyi devir her saati bir tevir
Yağmurun çoğuda zarar azıda zarar
Gök gürlemeden yağmur yağmaz
Kar toprağın bereketidir

Allah dağına göre kışını verir
Kar ne kadar çok yağarsa yaza kalmaz
Rüzgârlı havanın kuytusu yağmurlu havanın uykusu
Ağustosta beyni kaynayanın zamheride kazanı kaynar
Sakla samanı gelir zamanı
Ağustosta gölge gevan zamheride karnını oğar
Yazın başı pişenin kışın aşı pişer
Yazın gölge hoş kışın çuval boş

TOPRAK NADAS GÜBRE

Toprağın verdiğini kimse vermez
Düştünse toprağa sarıl
İşleyen demir ışılar
Ağır gamgayı yel kaldırmaz
Bakarsan bağ bakmazsan dağ olur
Sel gider kum kalır
Bereket sapanın ucundadır
Sürme tarlayı çamura sonra döner demire
Ya herk et ya terk et

EKİM

Baht olmayınca başta ne kuruda biter ne yaşta
Eken bilmez biçen bilir
Ne ekersen onu biçersin
Güzlüğe uyar olmaz
Buğday yaşına girmeli

BÜYÜME HASILAT HARMAN

Harman demek devran demektir
Düven öküzünün ağzı bağlanmaz

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

(DESTANI SİVASTOPUL)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Sivastopuldan eşit hikâye
Mevlâda etti ihsan inaye
Moskovda bitti gitti Zenaye
Yandı yakıldı Mosko vk.ralı

Şahi cihanın askerlerile
Gazi behadır peykerlerile
Ol devletlunun leşkerlerile
Şaşırdı Moskov deşti cibali

Öküzlovaya çıkmıştı asker
Cümle mühimmat hazırda leşker
Sancak çekildi yüzbinde peyker
Oldu perişan Moskov çakalı

Ol Elmalıda olan gazada
Tanrı Teâlâ etti irade
İtlâf olundu moskov orada
O mançikolta kaçtı duyalı

İngirman deresi kan ile aktı
Yüz bin kazağı süngüde sarktı
Gazi nişani göksüne taktı
Arslan yigitler etti cidali

Askerlerimiz vardı donandı
Balıklovadan kalktı boşandı
Çarnaya nehrin aldı dayandı
O inhizamla kaçtı melâli

Çok hamle etti gazi nizamlar
Bozulmadı hiç mevcut alemler
Mevlâda etti nusrat keremler
Gavgaya yoktur bizle mecali

İngiltereli geldi Fransız
Birlikte cengi etti emansız
Moskov zavali buldu yalansız
Kurudu kökü kırıldı dalı

Varup donanma birden düzüldü
Kumandanında aklı çözüldü
Koptu kıyamet Moskov bozuldu
Kuvvette bulmuş sanki kemali

Donanmalarda atardı toplar
Bahren ve berren Moskovda küpler
Heryerde yangın canlarda hoplar
Uçtu havaya hallaç misalı

Güvendiğide tersane id i
Kolu kanadı küllü kırıldı
Bahren gəmile gavga kesildi
Tersane yandı gel etme zari

Bahri azakta saklı gemiler
Çıktı havaya yer gök iniler
Türk askerini her gün yeniler
Terketti Moskov hep milki mali

Kudurdu hayvan her yere salar
Genduyi bilmez insani dalar
Tersane deyu avcunu yalar
Batnı deşildi yoktur mecali

Vahşi hiyanet ısrar sözüne
Alem kırılsa girmez gözüne
Kazdı lağamlar kale düzüne
Lânet okur hep alem ricali

Olsun şükürler düşman perişan
Berrü bahirde pek çok savuşan
İmdada gelmez yoktur çalışan
Gitti temelli Moskov kazağı

Rusya kıralı buldu belâsın
Güllelerimiz kırdı kafasın
Kibireylemişti çeksün cefasın
Kırıldı anın perru ve bali

Sivastopulu aldık elinden
Kırım diyarin kırdık belinden
Çıktı o hain artık yolundan
Sivastopulda buldu zevali

Bir iş ettide fırsattır sandı
Haddini bildi aklıda kandı
Namusta gitti canıda yandı
Ettide buldu kalın kafalı

Bir intikamki aldık aduden
Yandı ciğeri titrer acudan
Kopsa kıyamet bakmaz kapudan
Rusya içinde çalsun kavalı

Oh oldu Moskov âlem sevindi
Âli şehitler hoşnut göründü
Gördide halin zalim yerindi
Bu günleride gördü ehali

Bu bir gazaki emsali yoktur
Öğrendi Moskov zayiat çoktur
Vafir kırıldı eski hukuktur
Boynuna olsun halkın vebali

Geldi vapurlar Sivastopuldan
Selâmladılar her bir usuldan
Vareste oldu âlem şuğuldan
Cunbuşla doldu şehrin cibali

Toplar atıldı budur beşaret
Şenlikle doldu sarkar işaret
Ahenk edelim odur şataret
İmparatorluk kaldı hayali

Gazi nizamlar etsün meserret
İnkâr olunmaz bu sayi gayret
Sultan Mecide şandır bu şöhret
Etti düvel hep tahsin bu hali

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Gazi Mecide edin düayı
Âlem ferahnâk tuttu şuai
Moskovda evvel kıl ditdiâyi
Kastı intikam mefhum meâli

Sultan Mecittir mansur muzaffer
Tahtinde daim olsun münevver
Rusyalılarda makhur müdemmer
Yüzbin yaşasın ol şâhi âli

Verin âyâ Sofyayı demişken
İncil şerifi okuda kışken?
Köpürüp Moskov herze yemişken
Bak nerde okuttu ol müteâli

Sivastopulda iki kilise
İngiltereli girdi Fransa
Açtı duai okuttu nasa
Ağladı Moskov Sancak konalı

Sivastopuldur ulusu ağler
Kırım deyuke paçası çağlar
Bigâne Moskov el pençe bağlar
Kırım içinde yok milki mali

Mali ganaim çoktur teşekkür
Hayret nümadır eyle tezekkür
Tarihi tamin ettim tefekkür
Sivastopul bil fethi ne âli

1271

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

881

(1) Adilem der yüz eller
Seken eller yüz eller
Sağ elin adetidir
Gardan eller yüz eller
Bu gün bahçeye girmiş
Beş on dâne güzeller
Yeşil çayır üstünde
Al badeyi süzerler
Açmış beyaz gerdanın
Lağli mercan dizerler
Geyme penbpe (2) canfesi (3)
(4) Tor uçkuru çezerler
Serin ver sırın verme
İl ariftir sezerler

882

Yalınız
Yalı köşkü yalınız
İşte bizim köşkümüz
Hani sizin yalınız
Sen orada ben burada
yanıyorum yalınız

883

Yârelidir
Öter bülbül yârelidir.
Sinemde bir el gezer
Sandımki yâr elidir
Başımda ateş yanar
Kalbimde yârelidir

884

Yakalarım
İlik tutmaz yakalarım
Göz yaşları dökmekten
Çürüdü yakalarım
Gel benden kaçma güzel
Seni ben yakalarım

---

(1) Bu mani (879) sayılı mani gibi on dört Bayanın birleştiği gecede söylendiği anlaşılıyor.

(2) Açık al gül rengi Çorumda pamuğa dahi penpe derler. Farsçadır

(3) İnce ve parlak ipek, kumaş ve bu kumaştan yapılmış elbise

(4) Toy dahi derler acemi tecrübe görmemiş manasında kullanılır burada yabancı eli değmemiş uçkur demektir. Ve, yahut el ile ağ şeklinde örülmüş uçkur demektir.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

885

Yandı canım
Su içti kandı canım
Dili dost kalbi duşman
Yarden osandı canım

886

Yandı yar
Yandı ciğer yandı yar
Ben yandığım kayırmam
Ateşime yandı yar

887

Yazan bilür
Hattını yazan bilür
Gün derdin hastaya sor
Yol derdin azan bilür

888

Yaramızı
Yar açtı yaramızı
Yarayı açan bağlar
Yar sarsın yaramızı

889

Yarım ay
Yarım güneş yarım ay
Yar ile vadimiz var
Sabredelim yarım ay

890

Yeğin ata
Yiğin at yeğin ata
Mayolmayan evlâdc (5)
Nicitsin (6) Yeğin ata (7)

---

(5) Mâye: asıl esas demektir. Türkçede (maya) şeklinde söylenilir. (Ekşimiş hamur demektir. Ahlaksız, terbiyesiz adamlara (mayası bozuk, südü bozuk derler: Çorumda (mayolmayan evled) demek babasına itaat, inkıyad etmeyen, boyun eğmeyen evlat demektir

(6) Nice etsün, ne etsün demektir.

(7) İradeli, kuvvetli, sert, titiz baba demektir.

Burada her ne kadar (Y) harfile olan manilerde temam oldu isede henüz daha Çorumlu maniler temam olmamıştır zira elimizde bulunan not defterimiz eskiden arap harflerile yazılmış olduğundan yeni harfe geçerken bir harfte birleşecek olan bazı harfler alınmamış meselâ: (H) harfini yazarken Arapca (ح) (خ) harfleri yazılmış (ه) harfi unudulmuştur. ve bunun gibi diğer harflerden dahi bir çok maniler ara yerde unudulup kalmıştır. Bundan sonra harf sırası gözedilmiyerek not defteri yeniden tetkik edilüp unudulmuş olanları yazmağa devam edeceğiz ve bu kusuru (Çorumlu maniler) adlı kitabı bastırırken düzelteceğimizden şimdilik suçumuzun bağışlanmasını Sayın okuyucularımızdan dileriz.

891

Adilem der budala
Bülbül konmuş bu dala
Dünya kadar aklım var
Yine derler budala

892

Başındaki allara
Gerdendeki benlere
Başı için efendim
Muhtaç etme illere

893

Bahçalarda gülüm yok
Senden gayri yarim yok
Yitme göksüz üstünden
Yapışacak dalım yok

894

Bahçalarda ak üzüm
Yare geçmiyor sözüm
Yarimi görmeyeli
Kan ağlar iki gözüm

895

Beni avudan felek
Geçmem davudan (8) felek
Yavrular son nefesde
Yuvam dağıdan felek

---

(8) Dava demektir.

896

bir kırmızı bir beyaz
Açıyor güller bu yaz
Sen doldur ben içeyim
Bir kırmızı bir beyaz
Arzum aldım esmerden
Saramadım bir beyaz

897

Bahçaya girde bakın
Gökse karanfil dakın
Ben seni gizli sevdim
Kimseye deme sakın

898

Bu gözler bağı gözler
Avcular dağı gözler
Yar bizi yareledi
Varmış bir sağı gözler.

899

Bahça kapusun açtım
Açtımda geri kaçtım
Ben bir şey bilmiyordum
Çapkın yüzümü açtın

900

Bahçaya girmiş iken
Elimde gümüş leğen
Ben niye sevmemişim
Elime girmişiken

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!
DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

901

Ay doğar gediktedir
Yeşil perde yüktedir
Ben sunamı bilürüm
Şu gelen bölüktedir

902

Ay doğar eyvan için (9)
Alaçuk sayvan (10) için
Mevlam kızı yaratmış
Gencecik oğlan için

903

Ben bir hüma kuş idim
Koluna konmuş idim
Niye uçurdun beni
Ben senin olmuş idim

904

Çayır ortası havuz
Ben duramam yalınız
Ben yare gideceğim
Önümde yok kılavuz

605

Değirmen daşlı gerek
Yar hilâl kaşlı gerek
İstemem pek cahili
Ortaca yaşlı gerek

905

Denizin dibi mildir
Beni söyleden dildir
Sen bir söyle bende bir
Bakalım dertli kimdir

907

Bağda kestim çınarı
Çınarın dalı sarı
Ağlamaktan kurudu
Gözlerimin pınarı

908

Devekte üzüm kara
Salkımı düzüm kara
Ben yare gidiyorum
Elim boş yüzüm kara

909

Dağlar ala boyanır
Uyur gözler uyanır
Al sevdanı başımdan
Buna canmı dayanır

(9) Eyvan köşk demektir.

(10) Sâyebanın Türkçesidir. Üzüm kurutmak için yapılır bir nevi çardaktır.

910

Dama vardım dam değil
Penceresi cam değil
Bu gün ben yari gördüm
Ölürsemde gam değil

911

Dama çıkmış bir güzel
Damın etrafın gezer
Elinde bir deste gül
Gülünden kendi güzel

912

Dabancam dolu saçma
Her yerde sırrın açma
Yedi yerde yarem var
Bir yarede sen açma

913

Daş üstüne daş koydum
Bir yastığa baş koydum
Seni gelecek düyü
Sağ yanımı boş koydum

914

Dar dağanık dar dağanık
Zülfü yüzde dardağanık
Bizde bir oymak idik
Felek etti dardağanık

915

Daş daşı
Kaparınola daş daşı
Cahil ile bal yeme
Âlim ile daş daşı

916

Dağlarda meşe gibi
Bir top menevşe gibi
Elin koynunda gezme
Azlolmuş paşa gibi

917

Dağda dolap olurmu
Sırma gelep olurdu
İl oğlunun uğruna
Ömür telef olurmu

918

Dağlar başında tandır
Yandır Allahım yandır
Beni bir kuş eyleyüp
Yerime çabuk göndür

919

Dağların başına bak
Didemin yaşına bak
Böyle olmayacaktı
Feleğin işine bak

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

920

Dağlar başına felek
Didem yaşına felek
Akibet kuş kondurur
Mezar daşına felek

921

Dağlarda ceran izi
Yürekte kaldı sızı
Ezel gözden ırmazken
Felek ayırdı bizi

922

Dağlar kar idi geçti
Ömrüm Faridi (1) geçti
Sordular yarın varmı
Ezel varidi geçti

923

Dağların sinesi kar
Ne biyaz sinesi var
Ben yâre kavuşurum
İmansız ölesi var

924

Dağdan keserler odun
Ben seni hakka kodum (2)
Müslümanlar içinde
İmansız seni buldum

925

Dağda odun yarması
Dilberin darılması
Mısır haznasın değer
Bir gece sarılması

926

Dağı duman olanın
Hali yaman olanın
Gözüne uyku girmez
Yâri civan olanın

927

Dağlarda kara yonca
Karardım kararınca
Bir daha yar sevmeyim
Aslına ermeyince

928

Dağlarda ot bitmezmi
Süpürseler gitmezmi
Yarimin geldiceği
Bana armağan (3) yetmezmi

929

Dağların sinesi kar
Mim harfi sine sığar
Değme kimse bilemez
Dört mim bir sine sığar (4)

(1) Çürümek demektir.

(2) Hakka komak: Bir adama gücü yetmeyince söylenilir. Ben seni Hakka ısmarladım Allah senin hakkından gelsin demektir.

(3) Banarmağan gibi okunacaktır.

(4) Bu mani ayaı zamanda bilmecedir. Göğüse arapça [sine] derler dört mim kadınların göğsünde bulunan iki memede bulunan meme kelimesi iki defa okundukta dört mim vardır.

930

Dağlar yer ile olur
Sevgi sır ile olur
Göz bin danesin görür
Gönül bir ile olur

931

Dağlarda geyik gibi
Ovada üveyik gibi (5)
Yeni yarden ayrıldın
Mele gez geyik gibi

932

Dağda sıçan kulağı (6)
Yare saldım ulağı
Beni yarden edenin
Külhan olsun durağı

933

Dağlar aleve düştü
Cane velvele düştü
Ya ben nasıl ağlamam
Yar elden ele düştü

934

Dağlarda meşelerde
Gül yağı şişelerde
Herkes yarini buldu
Ben kaldım köşelerde

935

Dağlarda geyikmisin
Başına Seyyipmisin
Hiç selâmın gelmiyor
Hünkârden büyükmüsün

936

Dağlar aşırdın beni
Aşka düşürdün beni
Çünkü meylin yok idi
Niçin şaşırdın beni

[5] Ovadüveyik gibi okunacaktır.

[6] Bir at İsmidir.

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!]

[DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!]

Danişmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

—Baştarafı geçen sayıda—

Dedi ey mihribani niknihat
Pederinden sana şikâyet ve dâd
Hatırın olmıya idi vallahi
Öldürürdüm henuz ol Bethahi
Bir yana hatırına riayetle
Bir yana miz bane rağbetle
Eyledim gerçi katlini te'hir
Korkarım ola bir fesadi kesir
Bari islâma gelse şadolsa
Yine milkinde ehli dad olsa
Eylesem gûnâ gûnâ rağbetler
Hatırınçun niçe riayetler
Dedi banoyu sadıkul akval
Ey şehinşahı ber güzide hısâl
Pederû maderû fuserû duhter
Haki payinde zerreden kemter
Ol zaman kim sana keniz oldum
Kaydedinmekten anı kurtuldum.
Dini islâmedir mütabeatim
Yokdurur emrine muhalifetim.
Bu kadar varki ey saadet yar
Emrederse varup ana tekrar
Diyeyim bu haberleri bir bir
Havfû haşyetle titresin tir tir

Kim bilir vehmedüp o bet kerdâr
Gelûp islâma eyleye ikrar
Bu sözüm dahi eylemezse eser.
Urayım ben elimle tiğ ve teber
Bulsun o bet lika cezasını çüst
Buyur anın siyasetini dürüst

Meliki rastkâr banoyu hidahidayetkâr kelâminıki gûşetti riza gösterip semti tehirle kendoyu hamuş etti derhal ol şiri maddei sahihi akval Şatdatın hapiskâhına meyyal oldu mukabiline girip izaz ve ihtiram tarikile durdu bâde ez'an küftâre gelûp mülayim sözlerle macerayı yani meliki memalik sitanla söyleşilen siyaset ve kazayı bir bir beyan eyledi. Ve eğer bu def'a müslіman olmazsan elbette seni helâk etmeleri mukarrerdir. Deyû söyledi. Ve illâ ol kâfiri haşinin aslâ dürüşti nerm olmadı. Ne kadarki makulle ilzam eyledi. Pazârı rağbet ve itibarı hiç bir tarikle germ olmadı. Ve bumaz noni mağyubi müşir kelâmla hasbû halini ilâma başladı

Dedi ey bet sereşt ve bet mahrem
Senden olmuştur bana bu elem
Nuşûmû zehri mâr eden sensin
İşimi tarmar eden sensin
Ne bu sahharelerle hemdem idim
Ne adâvetlerinde pür ğam idim.
Neme yarardı bunlarınla cidâl
Terki mâlû menâl ve bunca kıtâl
Cümlenin bais' sen olmuş iken
Ruma fiteninin dolmuş iken
Şimdi gelmişsin ey salita şiâr
Beni dinimden etmekse bizâr
Bir değil yüzbin olsa ger canım
Alsalar her birin dökûp kanım
Komazım ben salibi nakusi
Din edinmem bu sihrû efsusi

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

Banoyû cihan gördüki kabil rüştü salah değil ve halkı alem nushu pendine cemiyet eylese kalbi haşini lâyıkı islâh değil.

Felâcerem mütehayyir ve pür elem meliki hidayet alem canibine geldi. Ve hâki pusû seadet me'nusile mutenem olup babasının temerrüd ve inadını arz kıldı. Ve elbette emri şer'i şerif ne ise yerin bulsun deyû tevakki ve tazarrû arz kıdı. Ber mucibi fermani devlet medâr filhal şettatı melik huzurena ihzar ve temerrüt ve inadı anda dahi mukarrer olup guzati anın siyasetine ferman berdâr eyledikleri gibi meydanı kârû zarda bir dâr diktiler. Ve laîni mezburu iki ayağından berdâr eylediler. Her çentki imana gelmesine sây olundu. Müfit olmayup yave gûluğa haşâ sümme haşâ sebbi Resule ve düşnamî hanedân ve bütule başladı. Gördülerki islâmı mukadder ve ıslahı hiç bir veçhile müyesser değil: Emri kader tesirle ve fermanı kaza teşvir ve bu mazmonla müstedir olduki mel'unû oka tutarlar ve tahcir kûhe çıkmış hınzir gibi oklayalar. Filvaki öyle oldu. Evel ok ki mezbure dokundu. Duhteri bülent ahderi mihriban banoden isabet ettiği sübut buldu. Bâde ezin zümre mübarizin vefirkai mücahidin lâin üstüne şol deklü ok serptiler ve cismi mürdârına ol miktar hadenk urdularki mel'un heman bir harpüşte döndü ve etrafına şûleler salan cehennem kütüğü gibi göründü.

Olunca o har harpüşte şebih
Haşinin teni oldu ğayet kerih
. . . . V. S.

Emma Nastoru binur kasti intikamı mevfur kılıp ol esnada 1700 müslmanki kal'a zindanında nice zemanlardan beru kiriftârı hûsran ve şebi ruz kal'a binesında ırkatlıkla istihdam etmeleri zahir ve ayan idi anları getirdiler mücahitlere karşı buruç ve barulara cümlesini astılar. Kuzatı hamide sıfat ol müslimanların matemlerile nisari ıbrat kılıp vafir ağlaştılar. Nastor lainin bu vaz'i müellimesine kati ğamkin oldular. Ve illâ meliki zeman rahi intikamda şitaban olup ğazilere buyurdu. Ol 9000 mahbusu kârû zare getürtdü. Felâcerem kuzatı rüstem şiyem her birini bir tarikla katil ve helâk ve ani vahitde 9000 kâfiri karini hâk eylediler ki kiminin akaribi akrap sireti kal'a burcundan bakardı. Ateşi matemi ile canû ciyerin yakardı. Ve niçesi nasture müteallik ve meşahirû küffarın ekserine mütefevvik idi elkıssa tarafeynden bu veçhile intikam cenk ve cidale kıyanı hususunu mucip olup yine tir ve hâdenk ve navük ve muşt ve senk yağmur gibi yağdı. Bir turfe haseret vaki olduki gubarı direk direk köklere ağdı ta şebi bengam ve namazı mağrip zemani yetişüp akşam olunca döğüştüler badehu kuzatı benam ve mücahidanı şir intikam çadırlı çadırlarına girüp namazı şami edaya badehu tenavülü gıdaya gabbezalik cenabi kadiyil hacate tazarrû ve bükâye ve kal'anin fethü teshirini vericaye mukayyet oldular ve ol gün bin müslimanı şehadetle bağı rağı bihişte revan olmuştu anların teçhiz ve tekfinine ve namazlarını kılıp bir münasip mahalde defni hidayet rehinine teveccüh kıldılar.

***

NİKONYA KALESİ FETHİME AHMEDİ MÜEYYEDİM TEDARİK ETTİĞİ VE CASUS YAHYA YİNE KÜFFAR LEŞKERİNDEN NİÇE GÜRUH GELECEĞİNİ HABER VEREN KASITLARIN HABERNİ VERDİĞİ VE MELİK BÜZRÜKVÂR FETİH VE TESHİRE KÜLLİ TEHALÜK GÖSTERDİĞİDİR.

***

Ol şepki meliki memaliki memalik sitan namazı işayi ğazilerle edâ etti. Badehu bir miktar divan edüp Nikonya fethine müteallik bazı tedarike tehalük gösterdi. Ol esnada mizban ile Ahmet müeyyede hitap edeû acaba bu kal'ayı niçe fethederiz. Binasında ve hendeginde istihkâm temam mukarrer iken ne tarikle kal'aya dühul eyleyevüz deyû buyurdu.

Ahmet müeyyet derhal ayağa kalktı ve meliki büzürkvarın devamı devlet dualarını edâ ettikten sonra bir miktar vukufûnû Beyan kıldı.

Ve eğer Hazreti Hakkın inayeti ve Resulü Ekrem Sallallahû Aleyhi ve Sellem Hazretlerinin kuvveti risaleti ve serdarimiz melik selâbet nişanın yümnü himmeti mukarin olursa biz bu kal'ayı yarın keçe aluruz. Bilâ teap ve meşakkat sahasına dühul kılıruz deyû söyledi. Serleşkeri büzürkvari temam mesrurülhal syledi. Bunlar bu müsahabette ve fetih ve teshir mukaddematına mübaşerette iken kal'ada beşaret nekareleri çalındı bir zemzeme ile Nikonya kalası

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ! DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

yanğulandı. Serdârı kuzat hayrete varup ayâ bu zemanda izhari beşarete sebeb ne ki acaba bu felâketleri halinde meserretlerine bais olan ne nesneki ,deyü teaccüp ederken casus Yahya çıkageldi. Beşaretlerine sebeb ne idigünü tahkik etti. Elhak bir casusu çalâk idiki semekten semaya varınca vuku bulan esrarın ekserini bilrdi ve bir kâr agâhı hibak idiki mahalli mehlekeden tecennüp ve ibasi ve hıdematı kamızasına lâzım olan mülâzemet ve muvazabattan kesel ve kelâla ihmali istignası hiç bir zamanda sudur etmemişti. Ol zamanki kuzat orduya doğru hareket edüp getmişlerdi. Etrafı kal'ayı tezahum ve tekadümden hali ve tenha etmişlerdi. Mezbur Yahya bagzı ehbar terekkubüne ve varidin ve sabrinden bir sırrı hafiye vukuf bulmak tarasuduna bir köşede muhtefi olmuş namazı marip zemanında yüzer ademle on kasıt kemâli istical ile kal'aya girdiklerini görmüş ve bunlar kimlerki ve ne semtten gelirlerki deyü haber almak niyetine bir miktar tevekkuf etmiş badehu kal'adan bir kâfir libası şeprusile zahir olmuş ve cenup canibine teveccühle yola düşmüş mezkûr Yahya dahi ardınca erişüp Rum dilince anınla halı hatır soruşup bilür badehu gelen kasıtlar haberini ve nereden geldiklerini tetebbua dürüşür. Kâfiri mezkûr izaharı neşatı mevfurla bu on kasıt Rus ve Çerkes ve Samiye ve As ve Soldak ve Kastamoniye bunlardan maada Bolu, Göynük ve Firenk ve Canik taraflarından gelürlerki yetmiş iki millet bu ittifakta yekdil ve yek cihet olup Nastora feryat res göndermişlerdir. Anlar dahi ilğarla gelüp yaklaştıkların bildirmişlerdir. Ve bu haberi meserret eserle ben dahi Mamuriyeye gidedinki Kaytal oğlu Bitakösi bu hususlardan agâh edem. Ol dahi vafir leşker cem edüp yetişmesine Nastorun nâmesini iletem ve sehharlar serdârı melik namdar şettatı ne siyasetle öldürdüğüni ve bunca mesihileri kal'a mukabelesinde kılıçtan geçirdiğini bir bir söyleyim dadi. Yaniki ol kâfir câsus Yahyayı bu tarikla haberdâr eyledi. Felâcerem Yahyayı çabik kadem ol kasıta yap yanaştı.

—Sonu Var—

MES'UL MÜDÜR : Dr. Pertev Kaleli oğlu

—Baştarafı geçen sayıda—

باحية قراباد من توابع المدينة الموقية طوقات الحدود قبلة و شرقاً باراضي قرية كورلر و شمالاً
قرية طاش اويوك و غرباً بقرية قرةقاضي. ثم منها جميع خمس قطعات اراضي من اراضي قرية
عليو الكائنة بناحية بافره مدعوات باداور دوميه و كوى اوكى و قواق بالدهسى و چچكيك و
تيپه جك. ثم منها جميع الربع الشايع من ديوان بزارلو الكائنة بالناحية المذكورة و منها جميع الخمس الشايع
من جملة املاك اخرست الكائنة بالناحية المذكورة ايضاً. ثم منها جميع الخان الذى بناه الواقف المومى
اليه احسن الله اليه بمحوطة مرزيفون و جميع الخان الذى انشأوه هو ايضاً بكورة عثمانجق مع جميع
عشرة دكاكين متصلة بالخان المذكور و منها جميع ثلاثة اسهم و ثلث سهم من اصل ستة عشر سهماً
من جملة الناحية المدعوة بكيرس اوزى من نواحى بافره المذكورة. و منها جميع سهمين و نصف
سهم من قرية اساولا من الاصل المذكور منها و جميع الخان الكائن بقصبة چورومل مع جميع خمسة
عشر دكاناً متصلاً به و جميع الحمامين الكائن بالقصبة المذكورة مع سبعة دكاكين و مصبغ متصلة بها
و منها جميع المزرعة المدعوة بالتجوار الطائل بديوان حارس من اعمال بافره و منها جميع الاسهم
الخمسة من اصل ستة اسهم من جملة مزارعين المدعوتين ترس و خوردهجق الكائنة بناحية مشهد
آباد من اعمال ديله و جميع البيمارستان الذى انشأه الواقف المشار اليه احسن الله اليه بقصبة ديله مع
جميع اربعين دكاناً داخل البيمارستان المذكور و ثمانية و سبعين دكاناً خارجة و جميع الحمام الكائن بها.
و شرط ان يكون فيها خطيب عفيف عالم يخطب بحسن الاداء والعبارة و يصلى بالناس الجمعة بالعمارة
العامرة و امام صالح عالم بجوامع العبادات و محاسن التجويد والاداب يؤم الحاضرين في الصلوات
المكتوبة في اوقاتها المعينة و كذا في سائر الصلاة المندوبة في احيانها المعهودة و شيخ صالح متدين
نزل للواردين فيها منازلهم و يراعى مراتبهم. و مؤذن صالح حسن الصوت عارف بالوقت يؤذن في
اوقات الصلاة المفروضة و هو يشتغل كل يوم في محفل المسجد المذكور عند اجتماع القراء فيه باتيان
مصاحف الاجزاء لديهم و فتحه و اغلاقه و تفريق الاجزاء و جمعها بينهم و يكون فراشاً و سراجاً
و بواباً يفرش البسط و يكنسها و يصبح السرج والقناديل و يفتح الابواب و يغلقها. واربعة نفراً
من القراء الصالحين المجودين المشروعين يحضرون المسجد المذكور جهة كل يوم و يقرأ كل واحد منهم
جزأ واحداً من الاجزاء الثلثين من القرآن العظيم و القرآن الكريم. وهم كلما يختمون الكريم يراعون
العادة المعروفة عند الختم من التكبير والتهليل والدعاء لصاحب الخير خاصة و لعامة المسلمين عامة و
نقيب صالح يخدم الصادرين والواردين فيها انواع الخدمة المعهودة و يهيئه. و مشرف كاتب يكتب
محصول الاوقاف المذكورة قليلة و كثيرة و يحفظ صرفه جليلة و حقيره و يضبط الحساب اجمالاً
و تفصيلاً. و جابي يحصل امور الاوقاف المذكورة و غلاتها و يحوز ربحها و محصولاتها و يسلمها
الى المتولى الآتي ذكره ليصرفه الى المصالح المبينة والوظائف المعينة فيها. و حمار يحمل الحطب

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

الى العمارة المذكورة و الى مطبخها و عيرها بصدر الحاجة و جعل التولية لنفسه مادام روحه [illegible]
و بعده مدة حياته ثم لاولاده و اولاد ابنائه ثم و ثم ما تناسلوا و تناسلوا بطنا بعد بطن الاصلح
فالاصلح ثم لاصلح عتقائه والقربائه ثم لاصلح عتقائه ثم لاولاده واولاد ابنائهم على الترتيب المسطور
في اولاد الواقف المومى اليه احسن الله اليه وشرط ان يستغل الاوقاف المزبورة بانفع انواع الاستغلال
و يصرف اولا مما يحصل من دخلها وفوائدها وريعها وعوائدها الى المتولي المذكور شيئا وبعد الفراغ
[illegible] و الى القراء و ان يصرف كل يوم لرقبة العمارة المباركة المذكورة وابقاء صورتها و ثبتها
[illegible] دراهم فضة رائجة سلطانية خلدت خلافته وان يصرف الى الخطيب المذكور كل يوم درهمان
والى الامام كل يوم ثلاثة دراهم والى [illegible] المذكور ايضا ثلاثة دراهم والى المؤذن الموصوف درهمان
والى كل واحد في الحفاظ المذكورين كل يوم درهم واحد والى النقيب ايضا كل يوم درهم واحد
والى الطباخ والحفاظ والمشرف و [illegible] والجابي لكل واحد منهم كل يوم درهمان والى دهن السراج
والحصير كل يوم درهم واحد والى اللحم الذي يطبخ في مطبخ العمارة كل يوم ثمانية دراهم والى الارز
كل يوم اربعة دراهم والعسل والسمن والملح وحوائج الطعام كل يوم درهمان من الدراهم المذكورة
والى الخبز والعجين كل يوم كيلتان [illegible] من الحنطة والى علف الدواب المسافرين كل يوم كيلتان في الشعير
و فاضل من ذلك كله يصرف الى عمارة المذكورة ومرمتها الى ان يكف لها ما يدخر من الحصول المسطور وان
كانت لها و يحتاج الى المدد فالفاضل يصرف الى وقت الحاجة وقفا صحيحا وحبسا شرعيا صريحا لا يباع
ولا يوهب ولا يرهن ولا يملك ولا يستبدل ولا يوجر اصلا سوى الحمام والحوانيت و الخانات والطواحين
المذكورة فيها ايضا لا يوجر سنة واحدة ولا يورث الى ان يرث الله الارض عليها وهو خير الوارثين فان تهدم
العمارة المذكورة العياذ بالله تعالى ومن محصول الاوقاف المذكورة [illegible] ثم وثم و ان لم يكن يصرف
للفقراء والمساكين وشرط التبديل والتغيير في شروط الواقف لنفسه مادام الحياة اطال الله تعالى بقاءه
بالسعادة و ليس لاحد من خلق الله و رؤية ذلك بوجه من الوجوه اصلا و قطعا ثم ان الواقف
المومى اليه لازال موفقا لاشاعة الخيرات و افاضة المبرات بعدما وقف على الوجه المشروح والنهج المشروح
تلك الاوقاف جعل الله تعالى حسنات كل حبة منها مثل احد اوقف نصب فخر الاكابر والاعيان
الخواجه رسول باشا بن [illegible] متوليا في تلك الاوقاف كلها و سلم و فوض جميع امورها الى
حسن رأيه و حسبما فباشر الى [illegible] الاوقاف بالعادة و اصرف فيها كما هو المراد ثم [illegible]
الواقف لما روى عن النبي صلى الله عليه وسلم (ان اعظم صدقة ان تصدق و انت صحيح)
و [illegible] فان الوقف خراب كثير ما يقع في [illegible] ارادة صرفها باسرها في [illegible] ينتفع
فقراء المسلمين في حياته فاراد الرجوع عن الوقف و استرداده الى قديم ملكه تمسكا بعدم لزوم
الوقف و عدم خروجه عن تملكه في مذهب امام الاعظم ابي حنيفة الكوفي عامله الله بلطفه
[illegible]

— Sonu var —

No. 209

Oldurki:

Ankara vilâyeti dahilinde kâin merkezi liva bulunan Medinei Yozgat mülhakatından Çorum kasabası mahallâtından Emirahmet mahallesi sakinlerinden iken bin ikiyüz elli beş tarihinde vefat eden Damad oğlu Mustafa ağa ibni Emin bin Abdullahın veraseti zevcei menkûhai metrûkesi Hatice binti Mustafa nam hatun ile kebir oğlu Emin ağa ve sulbiyei kebire kızı Meryem hatuna münhasıra kablel kısme zevce Hatice hatun dahi vefat ederek veraseti sadri kebir oğlu mezkûr Emin ağa ve sulbiye kebire kızı mezbure Meryem hatuna münhasıra kablel kisme merkum Emin ağa dahi vefat edüp veraseti zevcei menkûhai metru kesi Ümü Gülsüm binti Mustafa nam hatun ile sulbı kebır oğulları Mehmet Emin ve Enver ve sulbiyei kebire kızı Haticeye munhasıra olduğu bil ihbar ledeyil şeril âli zahir ve nümayan olduktan sonra veresei merkumundan muarrifetizzat mezbure Meryem hatun bintil mezbur Mustafa ağa ibni Emin tarafından zikri âtil hususu talep ve davaya vekâleti ammei mutlakai sahiha ile vekili müsecceli şerisi kasabai mezkûre mahallatından Çiriş mahallesi sakinlerinden işbu baisi ilâm dülger Hacı Bekir oğlu Mustafa ağa ibnil mezbur Bekir nam kimes ne medinei mezbure temizi hukuk meclisinde makud huzuru şeri âli ukudda veresei merkumundan merkuman Mehmet Emin ve Enver ile zatı tarifi şeri ile muarrefe mezbure Hatice taraflarından dahi kezalik zikri cai hususunda husumet ve reddi cevabe vekâleti ammei mutlakai sahihai şeriyye ile vekili müsecceli şerileri Amasya sancağı dahilinde kâin Elvançelebi karyesi ehalisinden Dayıları Mütevelli İbrahim ağa bin Mustafa muvacehesinde hala medinei mezbure evkaf muha-

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

sebecisi vekil Fütüvvetlû Arif efendi hazır olduğu halda mezbure Meryem hutuna bil izafe ve bil vekâle üzerine dava ve takriri kalem edüp nezareti evkafı hümayunu mülûkâneye mülhak haremeyri şerefeyn hazinesinden mazbud evkaftan Taceltin Paşa vakfı şerifi müsakkafatından olup mezkûr Çorum mahallatından Hacı kemal mahallesi derununda vaki etrafı selasesi tarikı am ve tarafı rabii Topal oğlu Ali bin Abdullah ve Ölçek zade Ahmet ağa ibni Ali ve Gökgöz oglu Hüseyin bin Osman dükkânlarile Mahdut Paşa hamamı demekle maruf ve ba fermani âlişan icareteyne bittahvil icarei muaccele ve müseccelei kadimesile arsai mezkûre üzerine teberruan livakıf bina olunan bir yük kıymetlü iki bab hamamın sülüs hissei şayiası vekili mezbur İbrahim ağanın müekkilleri mezburun Mehmet Emin ve Enver ve Hatice hatunun yedlerinde olup işbu bin iki yüz elli üç senesi cemaziyel evvelinin üçüncü günü tarihile müverreh Sivas ve Kayseriye muaccelat müdiri beyin ita eylediği bir kıta senet mantukunca salifizzikir bin iki yüz elli beş senesi hilâlında vefat eden müekkellem merkum Meryem hatunun babası müteveffaı evvel merkum Damat oğlu Mustafa ağa ibni Eminin hayatından ilel vefat bilicareteyn tahti tasarrufunda olup bade vefat oğlunun oğulları ve kızı müekkeluni mezburun Mehmet Eemin ve Enver ve Haticenin babaları müteveffayı salis Emin ağa ile müekkelem mezbure Meryem hatuna seviyyen intikal edüp ve babaları müteveffayi mezbur Mustafa ağanın vefatı tarihinden Emin ağanın vefatı tarihine gelinceye değin hissei mezkûrei müstekillen müekkellem merkume Meryem hatunun muvacehesinde hisse isabet etmez demelerine binaen müekkellem mezbure dahi hamamı mezkûrdan genduye hisse isabet etmez zannile karındaşı müteveffayı merkum Emin ağadan huzuri şeride dava etmeyüp sükût etmiş isede bundan sekiz sene mukaddem müekkelem mezbure hamamı mezkûrdan genduye hisse isabet ettiğine vakıf olduğuna m ekkelem mezbure hamama gittikçe meccanen yıykanmak üzere icara hissesini karındaşı müteveffayi mezbur Emin ağaya terk etmiş isede elhaleti hazih hamamı mezkûrdan müekkelem mezbure Meryem hatunun babası müteveffayi evvel mezbur Mustafanın mutasarrıf olduğu sülüs hissesinden nısıf hissesi bilizafe ve bilvakâle taıep ederim deyu badet dava vel istintak vekili mezbur İbrahim ağa müekkelu u mezburune bil izafe cevabında filhakika müddei vekili mezbur Mustafanın müekkilesi merkum Meryem hatun müteveffayi evvel mezbur Damad oğlu Mustafanın sulbiyyei kebire kızı olup olvecihle varis olduğumuz tav'an ikrar lâkin hamamı mezkûr icarei muaccelei ve müeccelei kadimesile yeri vakfolunduğundan nizamen kız evlâdına intikal etmediğinden bu cihetten hisseyap olmadığından müekkillerim merkumun müteveffayi evvel merkum Hüseyin vefatından beri hisse verilmediği ve bervechi muharrer merkum Meryem hatunun varise olduğun tav'an ikrar ve itiraf etmekle arazi kanun namei hümayununun faslı salisinde olup elli dördüncü madde ahkâmına tevfikan araziyi miriye ve mevkufa mutasarrıf ve mutasarrıflarından biri fevtoldukta uhdesinde olan arazi erkek ve kız evlâdlarına gerek arazinin olduğu mahalde bulunsunlar gerek diyarı aharde bulunsunlar meccanen ve bilâ bedel mütesaviyen intikal eder deyu müsarrah olduğuna binaen bu surette hudud ve kuyuddan maada vekilin müekkeli üzerine ikrarı muteber olduğundan ber mucibi fetvayi şerif bu minvali muharrer hakkın bakasını ikrari cihetinden müruru ezman dahi davayi mezkûresine mani olmayup mucibince hamamı mahdudu mezkûrdan müteveffayi evvel merkum Mustafanın

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

mutasarrıf olduğu sülüs hissesinden ala tarikil müsavat evlâdı zükûr ve ünase intikal etmekle müekkelesi merkum Meryem hatuna bilizafe vekili mezbur Mustafaya hissei mezkûrdan nısıf hissesinin ita olunması iktiza eylediği müekkelunu merkumun Mehmet Emin ve Enver ve Haticeden her birine bilizafe vekili mezbur İbrahim ağaya tenbih olvnduğunu tescil ve biliItimas huzuru âlilerine ilâm olundu filyevmi sabi velişrin min muharremil haram lisene selâs ve tisin ve mieteyn ve elf 1293

No. 210

Maruzu daileridir.

Medinei Yozgada muzaf Çorum kasabası mahalâtından uç mahalles sakinlerinden Zatı Tarifi Şeriifi şeri ile Muarrefe Asiye Hatun İbneti Mustafa Bin Ahmet tarafından zikri ati davaya vekili şeri ile vekâleti sabit zevci İsmail efendi ibni Hacı Osman ağa Medinei mezbure temyiz hukuk meclisinde makud huzuru şeriyi meali ukudda yine Çorumda Sofular mahallesi sakinlerinden ve zatları tarifi şeri ile muarrefe ve müekkelei mezbure Asiyenin ammi zadesi kerimeleri Ayşe ve Fatma hatunlar taraflarında vekili müseccelleri Mezbure Ayşe hatunun zevci Mehmet Hamdi efendi ibni Hacı Mehmet ağa müvacehesinde merhum ve mafurün leh Tacettin Paşa vakfı Musekkefatından nefsi Çorumda vaki malumül hudut vel evsaf Paşa Hamamı bafermanı Âli bil icarteyn müekkelelerimiz eba an ced mutasarrıf mutesarrıfa oldukları mezkûr hamamın tasarrufu üçyuz altmış sehim itibarile sihami mezkûran yirmişerden kırk sehime muma ileyh Hamdi efendinin müekkeleleri Ayşe ve Fatma hatunlar mutasarrıflar iken Çorum Meclisi idaresinde makud ve meclisi şeri meali ukude Hamdi efendinin müekkilleri mezburatan Ayşe ve Fatma hatunların hamamı mezkûrda şer'an tebeyyün edüp ve mucibince hükmu şeri lahik olduğu işbu Hamdi efendinin yedinde bulunan binikiyüz seksen beş tarihile müverrah hala Çorum hakimi mekremetlu Mustafayı Zühtü efendi mührile memhur ilâmı şeri yine natık isede ilâm merkûr müekkelem Asiye hatunun gıyabında olmuştu lâkin bil vekâle benim yüzüme dahi isbat eyleye deyu ber veçhi şeri dava müzekkeresi ber mucibi

[KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#) [DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!](#)

fetvayi şerif efkârımız iltifate şayan olmayup ve vekili mezbur Hamdi efendiye dahi sualden tevcih etmediği kendine bittefhim kema fissabık tasarrufler iktiza eylediği tescil ve bil iltimas huzuru âlilerine ilâm olundu fil yevmissabi min şehri muharremülharam sene sitte ve semanin ve mieteyn ve elf 1286

Esseyyit Abdullah Nafi

Harcı ilâm 150

Yalnız yüz elli kuruş harcı ilâm alınmıştır.

KİTAP BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINIZ!   DERGİ BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ISBN978-975-95580-5-5

ÇORUMLU 19389-- 1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:21

ÇORUMLU

1939-1940

Mahmut Selim GÜRSEL